MONUMENTA LINGUAE NECNON LITTERARUM
UKRAINO-RUSSICARUM (RUTHENICARUM)
a collegio archaeographico Societatis Scientiarum Ševčenkianae edita.
VOL. V.

ПАМЯТКИ
УКРАЇНСЬКО-РУСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ

ВИДАЄ

АРХЕОҐРАФІЧНА КОМІСІЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.

ТОМ V.

У ЛЬВОВІ 1906.

З ДРУКАРНІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА
під зарядом К. Беднарського

ПАМЯТКИ

українсько-руської мови і літератури.

V.

MONUMENTA LINGUAE NECNON LITTERARUM
UKRAINO-RUSSICARUM (RUTHENICARUM)
a collegio archaeographico Societatis Scientiarum Ševčenkianae edita
VOL. V.

ПАМЯТКИ
УКРАЇНСЬКО-РУСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ

ВИДАЄ

АРХЕОЇРАФІЧНА КОМІСИЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.

ТОМ V.

У ЛЬВОВІ 1906.

З ДРУКАРНІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА
під зарядом К. Бедкарського.

MONUMENTA
LITTERARUM POLEMICARUM
exeuntis saec. XVI et ineuntis saec. XVII.
Edidit dr Cyr. Studyńskyj

ПАМЯТКИ
ПОЛЄМІЧНОГО ПИСЬМЕНСТВА

КІНЦЯ XVI І ПОЧ. XVII В.

ВИДАВ

Др. Кирило Студинський.

ТОМ І.

У ЛЬВОВІ, 1906.

НАКЛАДОМ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА

З друкарні Наукового Тов. імени Шевченка
під зарядом К. Беднарского.

ПРОВ. 1957
Пр.
Укр
Пам.
БИБЛИОТЕКА
948
29

Передмова.

До тому, який видаємо в сьвіт, увійшли отсї полемічні твори:

I. Венедикта Гербеста: „Wypisanie drogi“. Є се виїмок з твору п. з. „Odpowiedź na Confessią“ ((1567 р.). Ми користали з еїземпляра, що находить ся в бібліотецї Осолїнських у Львові. стр. 1—12.

II. Щасного Жебровського: „Kąkol, który rozsiewa Stephanek Zizania“ (Вільно 1595 р.). Є се передрук брошури, що переховує ся в бібліотецї Осолїнських у Львові. Заголовну карту, якої у сім примірнику не достає, скопіював для нас ласкаво п. Богдан Лепкий з еїземпляра бібліотеки Чарторийських в Кракові. стр. 13—30.

III. Стефана Зизанія: Казанье св. Кирилла о Антихристѣ“... (Вільно 1596 р.) в паралельнім польсько-руськім тексті. При копіованю користали ми з повного еїземпляра бібліотеки Красїнських у Варшаві а при коректї з неповного примірника бібліотеки ОО. Василиян у Львові. стр. 31—200.

IV. Незвісний твір Клирика Острогського (1599), з рукописи, оправленої при руськім виданю „Апокрисиса“ Христофора Филалета (Бронського) з р. 1597, власности бібліотеки Осолїнських у Львові. В приписках відмічені ріжниці в тексті в порівнаню з рукописию, переховану в бібліотеці крехівського монастиря. стр. 201—229.

V. Іпатия Потія: „Relacia y Vważenie“ (1609 р) передрукована з еїземпляра бібліотеки Баворовських у Львові. стр. 230—249.

VI. Рукопись Мелетия Смотрицького з р. 1609, що находить ся в Публичній царській бібліотеці в Петербурзі (Разнояз. Q. I, 47). стр. 250—302.

В томі сім хотіли ми подати свого рода заокруглену цілість. Та на жаль, не довело ся нам дістати до рук, мимо щирих заходів, брошури Щасного Жебровського п. з. „Plewy“, виміреної против виданя Стефана Зизанія п. з. „Казанье... о Антихристѣ“. Всї, видані нами твори вяжуть ся тїсно з нашим релїґійним рухом при кінци XVI і поч. XVII віка і через те мають они для нас значну вартість. Ні один з них не війшов до видань археоґрафічних комісий в Петербурзї та Київі і через те рішились ми зібрати їх в один окремий том. Щоби не обмежитись на сухім виданю материялів, ми вважаємо відповідним обговорити бодай деякі питаня, важні для характеристики чи то самих творів, чи їх авторів. Найдовше задержимо ся при виясненю ґенези творів Клирика Острогського і при розвязцї загадки, хто скрив ся під сим анонімом.

Видаючи отсей том, ми вважаємо нашим обовязком, зложити щиру подяку згаданим нами Зарядам бібліотек, що дозволили нам користати зі своїх зборів. Специяльну подяку складаємо Впр. о. прал. Подолинському за випожичене книжок з капітульної бібліотеки в Перемишли і др. Йосифу Корженьовському за ласкаву поміч при відчитаню і скопіованю нечиткої рукописи Смотрицького. З щирою вдячностию згадуємо також бл. п. о. Аристарха Крижановського за те, що випожичав нам книжки з монастирів у Львові і Крехові.

У Львові 1906 р.

Др. Кирило Студинський.

I.

Коли в р. 1500 київський митрополит, Йос. Болгаринович робив в Римі заходи в справі злуки руської церкви з Римом[1]), каноніk краківської капітули, Іван Сакран видав брошуру п. з. „Elucidarius errorum ritus Ruthenici“, в якій перестерігав Рим перед унією з Русинами, бо они є „infensissimi hostes Ecclesiae Romanae“, бо нема другого християнського народа, що бувби „in defensione sui erroris schismatici pertinacior gente Ruthena“. „Adeo namque, характеризував Сакран Русинів, insecta et errore suo dura et inflexibilis gens est, ut nulli scripturarum ueritati, nulli ecclesiastice determinationi, nulli doctorum Catholicorum, aut Conciliorum Sententie assensu cedit vnquam“ [2]).

Сими словами відкидав Сакран гадку про можливість злуки Русинів з Римом, тих Русинів, яким важив ся навіть кинути в лице докір, що они є „atrocissimi“ [3]). Свій погляд на Русинів старав ся Сакран уаргументувати вичисленем 40 „блудів“, які, немовби, відділювали від себе на все церкву руську від латинської.

Однак, як справедливо замітив проф. Третяк[4]), зміняли ся часи, люди, а з ними й погляди. В сорок і чотири літ пізнійше ста-

---

[1]) Макарій »Исторія русской церкви« Т. IX стр. 101—7

[2]) Егземпляр в бібліотеці Осолінських у Львові Гляди передмову Точний зміст сеї брошури подав Макарій »Исторія русской церкви« Т IX стр 140—48. Порівнай також Завитневичъ »Палиноція Зах Копыстенскаго« Варшава 1883 стр 34—5. Близші дані про Сакрана видруковав проф Моравський „Historya Uniwersytetu Jagiellonskiego. Krakow 1900 T. II. str 66—82 „Elucidarius“ Сакрана передруковано (Apud Lasicium „de Russorum, Moscovit. et Tartarorum religione“ стр 184—198 Spirae 1582 р.).

[3]) Заголовок другого, скороченого виданя з р 1508 звучить: „Errores atrocissimorum Ruthenorum“.

[4]) Dr. Józef Tretiak „Żywioł ruski w literaturze polskiej“ str 2. (III zjazd historyków polskich w Krakowie)

нув в оборонї Русинів против Сакрана Станїслав Оржеховскнй, який писав про них: „Quid enim humanius hac gente? quid morum antiquorum tenacius, quid obseruantius erga maiores? quid religiosius in Deum dici, aut cogitari potest“ ?[1])

Минуло ще дальших 22 лїт, а єзуїт Венедикт Гербест видає свій трактат п. з. „Wypisanie drogi“, в якім ігноруючи „apage“, проголошене Сакраном під адресою Русинів, говорить про потребу унїї руської церкви з Римом.

В згаданій брошурі, яку видаємо на першому місци, Венедикт Гербест описує подорож, яку відбував зі своїм товаришом, Андрієм. Оба їхали з Калїша через Краків до Бжозова, Перемишля, Нового Міста (родинного місця Гербеста), Солі, Самбора, Львова і з поворотом до Калїша, зглядно Познаня. Опис подорожі невеликий, але незвичайно інтересний. В помічанях Гербеста, що впрочім зрозуміле, беруть все верх справи релігійні. Він, щиро відданий католицькій церкві, радіє, що в Кракові упадає протестантизм [2]), тїшить ся, що в Перемишлї бачить помиреного вже з католицькою церквою, Станїслава Оржеховського [3]); його радує, що Вірмени признають власть папи, і їм присьвячує Гербест доволї широкі, симпатичні овіяні згадки [4]). Взагалї до народів, про які Гербест згадує, не чує він ніякого упередженя Навіть в оповіданю про жидівські розрухи в Калїши, які Гербест застав з поворотом, не видно слїдів суспільної, або расової ненависти автора до Жидів. Він зазначує вправдї, що „zaiste nazbyt wznaszaią rogi Zydowie v nas w Polszce“ і вважає страту, яку понесли Жиди в часї розрухів заслуженою карою за те, що сьміли кинути ся на католицького монаха, — але й їх, вже й так Богом покараних за те, що розпяли Христа, радби Гербест пригорнути до католицької церкви і з свого рода гордостию підносить факт, що папа охрестив недавно в Римі первосьвященика Жидів Ілию враз з його родиною [5]).

З цілого невеликого твору Гербеста пробиває ся вдача автора-місїонаря, що радби бачити католицьку церкву осередком віри всіх країв і народів. В першім однак ряді хотївби автор, як член польської народности, заповнити для католїцизму ті прогалини, які ви-

---

[1]) Baptismus Ruthenorum Bulla de non rebaptisandis Ruthenis Cracovia 1544 картка знач. A. IIII. Екземпляр, з якого користаю, є власностию бібліотеки краківського університета.

[2]) Гляди нашого видання стор. 2—3.

[3]) Тамже стр. 4

[4]) Тамже стр. 5—8.

[5]) Тамже стр 10—11.

творив в Польщі протестантизм. Мало се звершити ся коштом православної церкви на Руси. Виходячи з сего становиска, Гербест використує свій побут на Руси, виголошує у Львові проповідь, в якій толкує про потребу злуки Русинів з католицькою церквою, заходить тут до руської церкви і розмовляє через кілька годин з її священиком. Про сю розмову пише Гербест: „Czyta pismo ten Baytko Ruski, który tam iest we Lwowie, y zezwalał nam na wszystko, y na Posłuszeństwo Namiastkowi Piotra S; tylko tę rzecz składał na Przełożone swoie, na Oyca Władikę y na Patriarchę Konstantinopolskiego". Так само диспутує Гербест з руськими священиками в Новім Місті і Перемишли, але й до них, мимо ріжниці в образованю, не чує він ніякого упередженя. Коли навіть в їх поглядах бачить Гербест „niemało opiniy prawym Chrześcijanom nieprzystoynych", то рівночасно вияснює, що они „vrosły z Niewiadomości y Nieumieiętności ich, y za potwarzą tych, kthorzy niechcą ku zgodzie" (протестантів) [1]). Проповідь Гербеста, про яку він згадує, була, о скільки знаємо, п е р ш о ю взагалї прихильною енунціяцією на тему злуки руської церкви з Римом, а опис подорожи Гербеста був рівночасно п е р ш о ю, аґітацийною брошурою в сім напрямі.

А однак дивна річ! Хоть питане, порушене Гербестом, стало в 25 літ пізнїйше актуальним, хоть оно глубоко заворушувало уми сучасної, руської і польської суспільности, то однак про Гербеста, про його заходи в справі унії і про його брошуру сучасні люди не згадували, а так само майже непоміченою остала она в три віки пізнїйше в студиях над полемічною літературою кінця XVI і XVII віка. Вішневский передруковав її вправдї, але лише як сухий матеріял [2]), а знамениті дослідники на полї полемічного письменства, Завитневич і Брікнер [3]) не згадали навіть про неї.

Що так, а не инакше стало ся, на се зложили ся ріжні причини. Брошура Гербеста була немовби додатком до його широкої праці, зверненої против протестантів, і тому губила ся она серед ріжнородного матеріялу. Саме питане, піднесене Гербестом, не було ще на часї, бо саме тоді мусів католїцизм в Польщі зводити тяжку боротьбу з протестантизмом, який полонив широкі верстви польської та руської суспільности, так що справа унії мусїла сходити на

---

[1]) Т а м ж е стр. 8.

[2]) W i ś n i e w s k i „Historya literatury polskiej" T. VII Краків 1845. стр. 569—81.

[3]) Маю тут на гадцї студию З а в и т н е в и ч а: »Палинодія Захарія Копыстенскаго« і працю проф Ал. Б р і к н е р а п. з. „Spory o unię w dawnej literaturze" („K artalnik historyczny" за рік 1896 I.I.)

дальший плян. А впрочім і сам Гербест подбав о се, щоби на його брошуру забуто, коли в двайцять літ після виходу „Wypisania drogi“ кинув камінем на гадки, які в ній підніс, пятнуючи Русинів в подібний спосіб, як се вчинив свого часу Сакран. Маємо на гадці його брошуру, вид. в р. 1586 п. з. „Wiary kościoła rzymskiego wywody“, в якій Гербест кинув против Русинів те саме „apage“ як колись Сакран в своїм Elucidarius і, пишучи:

„Bóg żydy gdy w łasce karał, dawał im proroki; teraz iż w gniewie są Bożym, prorokow nie mają. Także ć też Grekom, y Rusi naszey, przy nich, Bog wszystko odiął. Nie mają ani pamięci, aby vmieć Oycze nasz y Wieru w Boha; ani rozumu, aby zbawienne rzeczy baczyć; ani woli dobrey, żeby dobrze żyć. Z strony też sakramentow, dziatek małych dusze zabiiaią, nie maią biskupiego bierzmowania, ani wiedzą, co to jest porządne rozgrzeszenie, przy Ciele Pańskim dopuszczaią się bałwochwalstwa, w małżeństwiech dopuszczaią się iawnego cudzołoztwa, charakter co to iest, ani pytay, etc. Panie Boże! racz się zmiłować y odiąć wodze ślepe....“ [1]).

Лишаючи пояснене сего звороту в поглядах Гербеста його біографови [2]), тут підчеркуємо, що наведений уступ був головною причиною, для якої його „Wypisanie drogi“ забуто. А однак найшов ся один сучасний Гербестови чоловік, що на гадки w „Wypisaniu drogi“ кинені звернув увагу, що підняв їх за свої, уарґументував їх ширше, убрав в богословський апарат, пустив поновно в сьвіт і з зелізною консеквенцією перевів їх в діло.

Чоловіком сим був Петро Скарга, що на основі „Wypisania drogi“ видав в р. 1577 свою брошуру „O Jedności“ [3]), подбав про друге, розширене її виданє в р. 1590 [4]) і не зважаючи на „apage“ Сакрана та Гербеста, брав живу участь в приготованях до берестейської унії, засідав на соборі в Берестю, боронив опісля його правосильности в брошурі „Synod Brzeski i jego obrona“ [5]) та ще

---

[1]) „Wiary rzymskiego kościoła wywody“ передрук. в »Памятник-ах полемич. литературы« Т II стр 581—600.

[2]) Олекс Сушко: »Предгеча уніи« (Записки наук тов. ім Шевченка Т. 51—2 (праця доси не скінчена).

[3]) Передрукована она в II томі »Памятник-овъ полемич литературы« стр. 223 - 526

[4]) Передруковано Тамже Т. II стр 527—612

[5]) Передрук Тамже Т II стр. 939—1002 і в паралельнім польсько-руськім тексті Тамже Т. III. стр. 183—328.

на склонї свого житя видав в користь унії відповідь против »Θρῆνος·a« Смотрицького [1]).

В подрібне порівнане „Wypisania drogi“ Гербеста з брошурою Скарги „O Jedności“ не входимо, зазначимо хиба, що оба автори годили ся в богатьох гадках, а навіть в пляні переведеня унії. Гербест, взиваючи Русь в „Wypisaniu drogi“ до злуки з католицькою церквою, вказував виразно на те, що она при своїх обрядах остатись може [2]). Та сама гадка найшла відгомін в творі Скарги „O Jedności“ [3]). Обовязок переведеня унії вкладав Гербест на „Pasterzy y Panów“ [4]), а те саме повторив Скарга в брошурі: „O Jedności“, в спеціяльнім роздїлї „Kto się o to ziednoczenie starać nawięcey ma“ і хиба ширше вказав, що під „pasterzami“ треба розуміти „naszych duchownych, arcybiskupów i biskupów“, а під „panami“ — królów y panów katolickich za których chęcią y nabożeństwem w tey mierze wiele by się y owszem wszystko sprawić mogło“ [5]).

Вже сї дрібні помічаня доказують, що брошура Гербеста сповнила своє завданнє, хоть ширший сьвіт нею не заінтересував ся. Автор її відкрив другим поле до роботи, від якої сам усунув ся. А коли доси загально тверджено, що брошурою Скарги „O Jedności“ вперве піднесено питанє про введенє унії на Руси, то була се помилка. Не твором Скарги, а „Wypisaniem drogi“ Гербеста треба рівнож починати історію полемічного, польсько-руського письменства в справі берестейської унії.

Задля ваги брошури Гербеста передруковуємо її вдруге а склонює нас до сего ще й та обставина, що у Вішнєвського замітив деякі пропуски та й взагалї неточність в передачі оригїналу.

II.

Дальші два твори, видруковані в нашій збірцї (стр. 13—30 і 31—200) вяжуть ся тїсно з особою Стефана Зизанія, що від р. 1586—1593 був дидаскалом львівської, братської школи, поки не візвало його до себе віленське братство „на поратунокъ якъ чоловѣка навчоного“, де він визначив ся як знаменитий аґітатор против берестейської унії. Іменований в р. 1591 від митрополита Михайла

---

[1]) Брошура вийшла під заголовком „Na Threny y Lament Theophila Orthologa, do Rusi Graeckiego Nabożeństwa przestroga X. Piotra Skargi, Societatis Jesu. W Krakowie 1610.

[2]) Гляди в нашим виданю стр. 9

[3]) Памятн полемич литературы Т II стр 491.

[4]) Гляди в нашим виданю стр 9.

[5]) Памятн полемич. литературы Т. II. стр 498—500.

Рагози, хоть був сьвітським чоловіком, проповідником по православних церквах у Львові, він використав свою позицію у Вільні, коли пронесли ся перші слухи про намір епіскопів в справі введеня унії. Одарений безсумнівним ораторським таланом, проповідував Зизаній на ратуши, по дорогах і церквах та взивав нарід до вірности в православію, пятнуючи митрополита та епіскопів за те, що тайком готовились покинути православну церкву. В наслїдок сего почала ся між Зизанієм а епіскопатом завзята боротьба. Митрополит Рагоза видавав против него в р. 1595 грамоти і довів до вилученя його з церкви на соборі в литовськім Новгородку, відбутім дня 25 сїчня 1596 р., а король Жигмонт III. розіслав против него банніцию. Православні зі своєї сторони виправдали Зизанія з закидуваних йому єресий на соборі в Берестю в жовтни 1596 р. Банніция видана королем, веліла Зизанієви на якийсь час притихнути. Зизаній перебував дальше в Вільні та, імовірно, в р 1599 постриг ся в черцї у сьвято-троицькім монастири під іменем Сильвестра. Руська лавиця магістрату піднесла ся до него з повним довірем та симпатиею, коли віддала йому „книги и всѣ приходы церковные, яко самому архимандриту“ [1]). Та король і митр Потій не лишили тут Зизанія в спокою. Руська лавиця магістрату і місцеве духовеньство, навернені Потієм на унію, а затрівожені королївською загрозою, що лавиця заплатить три тисячі кіп литовських гроший за те, що дозволила Зизанієви проповідати, змінили свої погляди на Зизанія. Руська лавиця вдерла ся силою до монастиря, почала топорами розбивати двері та грозити Зизанієви смертию. Зизаній утїк перед насильем з монастиря дня 15. жовтня 1599 р. Чи умер Зизаній вскорі після 1599, як думає проф Брікнер [2]), або чи закінчив він житє після 1610 р, як твердить Харлампович [3]), — річ тяжка до рішеня. Імовірнїйшою видає ся нам перша гадка.

На переслїдованя, яких Зизаній зазнав від Рагози, Потія та короля Жигмонта III., зложила ся не лише його аґітаторська дїяльність против унії, ведена живим словом, але також його лїтера-

---

[1]) Жуковичъ: »Сеймовая борьба православнаго западно-русскаго дворянства съ церковной унией« СПБ. 1901. стр 362

[2]) Al. Brückner „Spory o unię w dawnej literaturze“ str 590

[3]) К. Харламповичъ Западнорусскія православныя школы XVI и начала XVII вѣка Казань 1898 стр. 330. Крім Харламповича, що у своїй студиї подав нам дуже цікаві вісти про житє і творчість Зизанія, писали про него ще Завитневич в »Палинодиі« стр. 110–24, Бѣляновський в окремій праці п. з. »Стефань Зизаній« (Волынскія епарх. вѣдомости« за рік 1887 ч. 6—17) і я у студиї над »Пересторогою« стр. 142—166.

турна творчість. Вже на соборі в Новгородку литовськім обвинив Рагоза Зизанія, що він виступав „противъ всей церкви святыхъ апостолъ и учителей Вселенскихъ, запустивши ся въ великое еретичество, училъ людей по вся часы, иж̑ъ дей Господь нашъ Iисусъ Христосъ ходатаемъ нашимъ до отца Бога не есть, аргументуючи далѣй не письмомъ слова щирого Бога и апостолького и учителей церковныхъ въ книжцѣ своей, выданой на Римскій костелъ, а только силогизмою; которая книжка друку польского була вся достаточнѣ передъ нами (собором) читана и всему духовеньству предкладана“[1]).

Під книжкою Зизанія треба розуміти його „Катехисисъ“ (1595 р.), який до наших часів не доховав ся, а против якого полемізував Щасний Жебровский в брошурі „Kąkol, który rozsiewa Stephanek Zizania w cerkwiach ruskich w Wilnie“ (1595).

Лише завдяки брошурі Жебровського міг проф. Завитневич сконструовати, хотьби лише в приближеню, зміст „Катехисис-а“ Зизанія[2]). Но при се старав ся Завитневич оборонити Зизанія перед замітами Рагози і Жебровського в справі єресий, хоть инъші великоруські учені, як митр. Макарий та проф. Голубєв добачали в деяких точках „Катехизиса“ Зизанія його відступство від православної церкви та вияснювали промахи Зизанія невеликим ровенем розвою сучасної, богословської науки, що не успіла ще одержати окончне оброблене в дусі строго православнім. Завитневич пішов навіть так далеко, що посудив Жебровського о клевети на Зизанія, на мою гадку цілком безосновно[3]). В обороні правовірности Зизанія виступив останними часами ще й Харламповичъ[4]), але з його, звичайно дуже поважними аргументами, сим разом погодити ся не можна.

Над проясненем ґенези поодиноких тез в „Катехисис-ї“ Зизанія не зроблено доси нїчого. Так само не вияснено, з яких жерел користав Жебровський в полемиці против Зизанія. Окрім Беллярміна „Disputationes de controversiis fidei Christianae“, сеї величної енциклъопедиї, писаної в обороні католицьких догм, мусїв мати Жебровський ще й инъші, сучасні, католицькі підручники. Всї ті питаня лишаємо на разї вітвертими.

Коли вже „Катехисисъ“ Зизанія викликав острі інвективи в брошурі Жебровського та довів до вилученя автора з церкви, то

---

[1]) Порівнай мою працю п. з. »Перестороґа« стр. 141.

[2]) Завитневичъ »Палинодія« стр 119—30.

[3]) Більше на сю тему гляди в моїй »Перестороз-і« стр. 146—51.

[4]) Харламповичъ »Западнорусскія православныя школы« стр. 381.

ще більше негодоване і подражнене спричинив в католицькім таборі другий полемічний твір Зизанія п. з. „Казанье св. Кирилла о антихристѣ".

Був то фальсифікат в цілім сего слова значіню. Автор взяв вправді на основу проповідь св. Кирила, в якій названий отець церкви говорив про знаки, по яких можна буде пізнати антихриста, однак деякі з тих знаків старав ся Зизаній від себе примінити до папи, щоби виказати, що не хто иньший а папа є антихристом. Річ природна, що основати подібний абсурд на проповіди св. Кирила було тяжко і тому Зизаній пустив ся на дорогу крайної несовісности. Дещо з проповіди св. Кирила Зизаній пропустив, не одно перекрутив, а богато додав від себе, роблячи се так зручно, що нераз годі відріжнити, де кінчать ся слова св. Кирила, а починають ся його власні. Подрібне порівнане твору Зизанія з проповідию св. Кирила подав Беляновський [1]).

Хоть Зизаній старав ся довести у своїм творі крайний, до неможливости сьмішний абсурд, то мимо сего викликував він „Казаньемъ св. Кирилла" поміж православними велике вражінє. Не треба забувати, що від часу Гуса, в богатім гуситськім письменстві не раз і не двічи аргументовано ту саму гадку; що розвинула ся она широко в протестантській літературі в письмах Лютра, Кальвіна, Мелянхтона, Іллірика, Хитрея, Вольфганта Мускуля, Теодора Бези, Теодора Бібліяндра, Генрика Панталєона, Буллінґера та иньших; що перейшла она до польського, протестантського письменства, поки не найшла відгомону в творах Русинів [2]). Подражнені заходами католиків в справі введеня унії, православні підносили єї нераз, поки остаточно Зизаній не виступив зі своїм твором, якому православні вірили більше, чим евангелиї [3]). Авторітет св. Кирила, яким заслонив себе Зизаній, не дозволяв навіть сучасним Русинам припускати, що се фальсифікат, грубий, несовісний, крайно тенденційний, опертий в головних точках на творі кальвіна, Зібранда Любберта. „De papa Romano" (1594 р.) [4]). Хоть в проповіди св. Кирила нема згадки ані про опрісноки, ані про походжене св. Духа, Зизаній добачує знаки „антихристова наставаня" і в науці римської цер-

---

[1]) »Вольнскія епарх. вѣдомости« за рік 1837 при кінци студиї п. з. »Стефанъ Зизаній«.

[2]) Порівнай мою працю п. з. „Pierwszy występ literacki Hipacyusza Pocieia" Lwow 1902. стр. 67—72

[3]) Порівнай Потія »Гармонію«, передрук в »Памятникахъ полемич. литературы« Т. II стр. 180

[4]) Гляди мою працю про »Перестороґу« стр. 162—66.

кви про опрісноки та в доґмі католицької церкви про походженє св. Духа „и отъ Сына“. Сим двом питаням присьвячує Зизаній спеціяльні трактати, які основує на творі Суражського „О единой вѣрѣ“ [1]). Так само не згадав св. Кирило ані про первеньство папи, ані про чистилище, ані про посередництво Христа перед Богом, хоть Зизаній вважав умісним під заголовком „Казанье св. Кирилла о антихристѣ“ видрукувати на сю тему цїлі розвідки, вимірені против католицькоі церкви. На яких жерелах опер він сї останнї екскурзи — се поки що не розсліджене. Нам здаєсь однак, що богато з сего, що писав на сі теми Зизаній, можна би найти в сучаснім, претестантськім письменстві.

Ми мали вже нагоду вказати на иньшім місци, що твір Зизанія п. з. „Казанье св. Кирилла о антихристѣ“ був почасти відповідию на брошуру Потія п. з. „Унія“ (1595 р.). Потій стає в „Уніи“ в обороні папи і його первеньства та старає ся опрокинути підозріне, кинене протестантами, немовби папа був антихристом, — Зизаній подає одинайцять знаків „антихристова наставаня“, примінюючи їх до папи. Потій виступає в „Уніи“ в обороні католицької доґми про походженє св. Духа „и отъ Сына“ — Зизаній бачить в сій науцї семий знак „антихристова наставаня“ і дїло антихриста. Потій боронить доґми про чистилище — Зизаній називає її єресию Оріґена. Потій хвалить григориянський календар — Зизаній перестерігає перед ним православних, пишучи, що єретиками є ті люди, що бажають після планет і сонця відмінити дни і съвята [2]) Потій зазначує, що в „Апокалїпсї“ має антихрист число 666 і взиває, щоби протестанти показали свій розум та довели, що в імени „папа“ міститись ся антихристове число 666 [3]) — Зизаній немовби в відповідь укладає свого рода ребус [4]), в якім вдоволяє бажаню Потія. Та саме в тім ребусї та в знаках „антихристова наставаня“ лежить цїла комікa твору Зизанія, яка вказує, що був се чоловік невеликого, богословського образованя, релїґійний фанатик, що не перебирав в оружю, яким боров ся та в жерелах, якими користував ся. Його „Казанье“ цїнне нині і цїкаве як съвідоцтво нечуваного завзятя, з яким православні виступили против берестейської унії. Фанатизм Зизанія мусїв повести його на дорогу противорічностий, історичних

---

[1]) Тамже стр 167—8.

[2]) Порівнай мою студию „Pierwszy występ literacki Hipacyusza Pocieja“ стр. 74—5.

[3]) Памятники полемич литературы Т. II стр 158.

[4]) Гляди нашого виданя стр 200.

фальшів, тверджень натягнених, самовільних, без доказів, та фальшованя тексту св. Кирила, о скільки він не надавав ся до його аргументації [1]).

Польський текст твору Зизанія є повнійший. Се доказ, що Зизаній писав „Казанье о антихристѣ“ в польській мові. Руський переклад, богатий в пропуски і часто через те не зрозумілий, робить вражінє, що богато місць пропущено на те, щоби цїлість змістити на 108 картках.

Жалуємо дуже, що ми не могли роздобути брошури Жебровського, вимірені против „Казанья... о антихристѣ“ Зизанія п. з. „Plewy“, бо она була би цікавим доповненєм полеміки між сими двома людьми, як репрезентантами двох ворожих таборів. За пізно дізнали ся ми, що „Plewy“ переховують ся в царській бібліотеці в Петербурзї і через те не могли їх видруковати в сім томі.

III.

З черги видруковали ми в нашій збірці незвісний доси твір Клирика Острозького, вимірений против еп. Потія. Для нас спеціяльно інтересне питанє, хто крив ся під псевдонімом Клирика Острозького і розвязка сего питаня буде нашою цілею. Поки однак прийдемо до сего, мусимо поперід приглянути ся цілій творчости Клирика Острозького, бо она для розвязки висше поставленого питаня може подати деякі вказівки.

Володимирсько-берестейський єпископ, Іпатий Потій завважав вскорі після берестейського собора, що богато його заходів в справі унії піде на марне, коли не позискає для неї сторонників поміж впливовою, православною шляхтою. З поч. 1598 року вінчали ся вже заходи Потія в сім напрямі певними результатами. Трийцять і пять руських шляхтичів з волинського воєвідства списало тоді інтересну заяву. Підписані шляхтичі дякували в заяві сій частині духовеньства, що дбала про унію і висказували негодованє під адресою православного табору, що в спілці з єретиками повстає несправедливо против „сьвятого дїла“ [2]). Не доставало поміж підписаними особи князя Константина Острозького, якого видвигнули

---

[1]) Гляди: А. Лиловъ »О такъ называемой Кирилловой книгѣ« Казань 1878 стр. 119—20 і 145—9. Студия Лілова важна тим, що автор виказав, як великий вплив мало »Казанье« Зизанія на вірованє раскольників про прихід антихриста і конець сьвіта.

[2]) Cyprjan Żochowski „Colloquium Lubelskie“ Lwow 1680 sh. 36—7 Порівнай Жуковичъ: »Сеймовая борьба православнаго русскаго дворянство съ церковной унией« С Петербургъ 1901 стр. 340.

на чільне місце — майно, суспільне становиско і заходи на полі розбудженя духового житя на Руси. Потій розумів знаменито, що колиб повело ся йому приєднати для унії князя Острозького, то бувби се тяжкий удар для православного табору, який через те утратив би визначного, богатого і впливового провідника. В сей спосіб боротьба православних против унії стратила би на силі, а сам примір великого маґната мігби повести за собою широкі верстви руської суспільности.

В сів ціли вислав Потій до князя, з яким лучили його родові звязи а не так давно й приятельські відносини, лист з датою 3. червня 1598 року [1]). На вступі листу просив Потій у князя „покою хотяжбы и несправедливого, который далеко есть лепшый а нежли вражда и война справедливая межи побожными и хрестыянъскими людми“ [2]). Дальше зазначував Потій, що унія не є нїякою новостию, що на деяких грецьких островах, як Кретї, Корцирі, Закинтї, Кефальонії Греки находять ся в єдности з Римлянами і відбувають спільні богослуженя та процесиї [3]) і тому накликував князя, щоби сам, або через послів переговорював з папою і довів справу до доброго кінця [4]). В закінченю листу замітив Потій, що не він перший підніс справу унії, але що заохочував його до неї сам князь, який бажав, щоби переведено її в порозуминю з московським і грецьким народом, чого він підняти ся не міг, бо в можливість такої церковної злуки не вірив [5]).

Отсе короткий зміст листу Потія. Відповіди на него від князя Потій не дістав, бо відносини між ними були вже від трех лїт зірвані, бо обурювали, певно, князя аподиктичний тон листу, питомий всїм творам Потія, певність себе, що пробивала ся майже з кождого його уступу, вітвертість, далека від дипльоматиі, що не дозволяла нїколи Потієви, перебирати в словах, що веліла йому, не щадити нїкого, навіть самого князя Потій в листї не стільки просив, скільки приказував, покликуючись на своє становиско еписнопа, а попри се закидав князеви, що він був одним з перших промоторів унії, дорікав йому, що вів висилав на собор протестантів в Торуни лист з погрозами против короля, через що ударемнив

---

[1]) Вперве видав Потій сей лист в „Ἀντιῤῥησις-і (1590—1600 р.) Його передруковала археографічна комісия в Петербурзі в III. томі »Памятник-овъ полемической литературы« стр. 983—1034 в паралельним руcько-польським тексті.

[2]) Тамже Т III. стр. 991

[3]) Тамже Т. III стр 996—7.

[4]) Тамже Т. III. стр 1013—15.

[5]) Тамже Т III стр. 1015—28.

скликанє собору в цїли порозуміня над унїєю [1]), докорював князеви за те, що дозволив видруковати в „Апокрисисѣ“ його довірочні листи і грозив такою самою відплатою [2]), накликував князя до єдности, вказуючи на божий суд, що не омине князя за згубу власної душі і душ руського народа [3]).

Ми можемо уявити собі обуренє князя Острожського, до якого, майже рівночасно, слав листи алекс. патриярх, Мелетий Пігас, а в них величав князя „стовпом і оборонцем віри против всяких, страшних ворогів“ [4]), порівнував його з Константином Великим, взивав до витревалости в боротьбі против унїи [5]), та іменував своїм ексархом [6]).

Хоть сам Острожський не відповів на лист Потія, то всеж таки, не без волї князя [7]), виручив його в тім хто иньший, молоденький письменник, що скрив ся під звісним нам анонїмом Клирика Острогського. Він видав в Острозї 1598 року твір п. з. Отпи́съ на ли́стъ въ Бо́зѣ вели́кого Отца́ Ипа́тія володи́мерского и берестейского епископа, до я́сне освеще́ного княжа́ти Костентина Острозского, воево́ды Ки́евского [8]).

На свою молодість „в лѣтахъ и розумѣ“ вказує автор на вступі. Він прирівнує себе до „пастушка, надъ гусятками поставленого“, що „ви́дячи хи́трого ли́са, укладност'ю до о́ныхъ прилужа́ючого ся, хотя не мо́жетъ его поконати, предся докóла хто сильнѣйшій на ратýнокъ не припадетъ и о́нъ отгоня́етъ [9]). Відганяючи хитрого лиса, перестерігає Клирик православних перед унїєю, бо під „плащикомъ згоды“ можна легко впасти в сїть диявола. Унїю

---

[1]) Тамже Т III. стр. 1007—9. Сам лист до протестантів видруковав Потій в „Ἀντιῤῥησις-і“ Тамже Т. III. стр. 641—54.

[2]) Тамже Т. III. стр. 1005.

[3]) Тамже Т. III. стр. 1032.

[4]) »Памятн. полемич. литературы« Т. IV. стр 1097 в »Апокрисис-і«.

[5]) И. Малышевскій: »Александрійскій патріархъ Мелетій Пигасъ Т. II. стр. 73, 94—5.

[6]) Тамже Т. II. стр. 25. Замітимо, що листи Пігаса видав князь Острожський 1598 в Острозї п. з. »Книжица«. Великоруський переклад видав проф. Малишевський в II. томі вище цитованої книжки.

[7]) Промовляє за сим факт, що на приватне письмо до князя відповідає чужий чоловік, що відповідь вадано в друкарні князя, хоть Потій в р. 1603, руководячись политичними зглядами в виду особи князя, писав на сю тему: „A zatym y to się daie znać, że takie pisma nie z świadomości W. X. M. wychodzą“. Порівнай брошуру Потія видану під именем Piotra Fiedorowicza: „Obrona s. Synodu Florenskiego powszechnego“ Wilno 1603 картка 2 об в посьвяті князеви.

[8]) Передрукований в »Памятн. полем. литературы« Т. III. стр. 377—432.

[9]) Тамже Т. III. стр. 380.

зве він або „оцукрованою зверху потравою“, в якій містить ся отруя[1]), або „мѣшаною колотливою згодою, оному Бабелю подобною“. Як однодушна згода при будові вавилонської вежі довела „до помешанья языкомъ“, так теперішня згода спричинила „помешанье сумнѣнья и вѣры“ [2]). Потієви підсуває Клирик слова будьто би писані в листї до князя, „же лѣпшая естъ нагоршая згóда, нижли налѣпшая незгóда“ і приводить кільканайцять примірів зі старого і нового завіта, щоби виказати, що не кожда згода була Богу милою[3])

Про єдність на грецьких островах, на яку вказував Потій, висказує ся Клирик з глузованем, пишучи: „Княжá его милость по тыхъ Корцúрахъ и Зацинтехъ не бывалъ, ани дынѣдовалъ, и мóлодости лѣтъ своихъ по марнотрáвствѣ и рóспустахъ на бýркахъ не трáтилъ, — прóто тежъ цвѣту и кглянсу вѣры прародительной своéй чужúми п'стротúнами не помазалъ“ [4]). Так само глузує Клирик з пропозиції Потія, щоби князь сам, або через послів переговорював з папою. Князь до Риму не поїде, бо не має „зáчасу в калитѣ“, а через послів, колиб були „мало умѣетные, а до упаданья и ногъ его милости (папи) цѣловáнья неприступные“ не богато можна би вдіяти. Коли однак сам Потій хоче їхати, то православні його від наміру анї „не отводятъ“, анї „не радятъ а просити... обавя́ются“. Потій може віддавати поклін папі „насъ однáкъ до того́ ярма не викла́ючи, ани за насъ шлюбуючи и присяга́ючи“ [5]). Князь не мавби і так по що їхати до Риму, бо правдива церква не в Римі, але на Сході. Щоби останний погляд уарґументовати, Клирик містить широкий трактат в оборонї східної церкви, вимірений против первеньства папи [6]). Потій вказував, по приміру иньших католицьких письменників [7]), що за осуджене фльорентийської унії стрінула Грецию страшна кара, володіне Турків, причім покликував ся на твір Вессаріона. Клирик глузує з Вессаріона, а побіч него з папів та самого Потія. „Бы былъ тотъ доводъ Висарióновъ подпертъ еще Швитригайловымъ статýгомъ а Томáшовыми паралипомéны, штò орлà въ Вавилóнъ къ Іеремій слáно,

---

[1]) Тамже Т. Ш стр 386.

[2]) Тамже Т. Ш. стр. 387—8

[3]) Тамже Т. Ш. стр. 386—404

[4]) Тамже Т. стр 407—8

[5]) Тамже стр. 409—12.

[6]) Тамже стр 413—27.

[7]) Порівнай хотьби твори Скарги „O Jednosci“ (1597) передр. в »Памятникахъ полемич литерат.« Т. II. стр. 502 і сл. „Synod Brzeski“ (1597) передр. Тамже Т. II. стр 985 і сл. та Т. Ш. стр. 291 і слід.

такъ бы бы́лъ моцный, же бы́ на́нь и умéрлый отпóру не далъ, и нѣмы́й бы слóвка ни́ рекъ". Сьвідоцтво Вессаріона, в очах Клирика, так само важне, як сьвідоцтво папів „еретиків", або з „воску улѣпленая евангелія" Генадия Схолярха, або й слова самого Потія. Як Вессаріон для кардинальства, так продав себе Потій за добра монастирів печерських, лаврышевських, жидичинських і т. п. [1]) Сьмієсь вкінци Клирик з унїятських владыків, що не діпняли права, засїдати в сенатї, пишучи: „Южъ одúнъ зъ васъ въ рáдѣ, за пѣчью зъ робя́ты усѣвши, я́ко голóдный óный и́стый до кýхни на лю́ди съ ты́лу загледáлъ" [2]).

Так виглядала аргументация Клирика Острогського. Переплїв ії автор чудовими, реторичними зворотами, які мусїли глубоко зворушувати уми і почування читачів. Так прим., навязуючи унїятам вину за погром нової віленської, братської церкви і братських домів, довершений в р. 1598, Клирик Острогський кличе:

„Чомужъ, отче владыка, такъ смѣле и беспéчне замыдля́ешь óчи, и на нóжки вы́ставити а прáве всему́ свѣту свою несхвáлную оцукровáти усилуешъ згоду? Азáжъ не явны тоей вáшее бѣдное згóды óвоцы по всему́ тому́ пан'ству?.. Поглядúжъ тепéръ óкомъ а послýхай слýхомъ: чогó есте своéю, плáчю и рыдáнію гóдною згодою набронли? Не естъ тотъ градъ, не естъ мѣсто, гдé бы есте плачю́ и рыдáніа, стогнáніа и вóпля, и слéзъ отеческіа Богопредáнныя вѣры людей и душъ не наполнили. Отъ розли́чного в'здыхáнья гóлосовъ и болѣзни нарóдовъ сердечный крикъ и непостоáнный шумъ всю́ вселенную испóлнилъ: не тóлько стáрыхъ, молодыхъ, отцéвъ и мáтерей, чадъ и питáтельницъ боголюбúвыя сердца отъ жáлости и стогнáній пáдаются, але стѣны, каменіе, самые елемента двúжутся... Мóжетъ ся тýтъ слýшне припомянýти: „гласъ въ Рúмѣ слы́шанъ бы́сть, плачъ, рыдáніе и вопль многъ" (Мат. II, 18) Рахúль, Рахиль, Востóчнаа церковъ плáчетса чадъ своúхъ. и не хо'четъ ся утѣшити, яко не суть! Раз'сы́пана, разсы́пана рáдость сердца ея́, погáшена пѣснь ея́, злýплена корóна з' головы́ ея́!... Якóго естé переслѣдованья, якóго уруганья, якóго поличкованья, якого оплеваня, якого замешаня і затрясненя, якого на остáтокъ крóвопролíйства, мужобóйства, забійства, тиранства, мордырьства, нахожéнья квáлтовъ на дóмы, на шкóлы, на церкви, обелженья шкарáдого невѣстъ, пане'некъ чúстыхъ, дýшъ невúнныхъ, пáній зáцныхъ и вельмóжныхъ, при самóй начúстьшой и страшной а непостижúмой

[1]) Тамже Т. Ш. стр. 428—9.

[2]) Тамже Т. Ш. стр 429.

таємници и офѣре, при пріймованю святѣишихъ таинъ тѣла и честныя крови Христовы, наполнили и наброили!. . Якожъ тутъ побожного и святоблівого душа человѣка умыслу, на тое смотрячи, не маетъ в'здыхати, не маетъ стогнати, не маетъ плакати?! Яко побожное и чистое сердце не маетъ ся пукати?! Яко земля не востренещетъ, небо не ужаснется, солнце не померкнетъ, луна не измѣнится, громи не в'дарят', силы небесныя не подвигнутся?! Яко вашю тую оплаканую и нещастливую згоду — згодою, а не слушнѣй — Вавилономъ або онымъ темнымъ хаосомъ и самымъ пекелнымъ проклятствомъ, называти и розумѣти хто не маетъ?!... Повадили есте свѣтъ, потурбовали люде, высушили в' людехъ зобопол'ную милость, повасніли родичовъ зъ дѣтми, поятрили брата з' братомъ, побудили одного противъ другому, роспорошили братерство, прогнали пріязнь, в'провадили заятренье. В'несли надутость, буту, пыху, легкое уважене, легкомысльность, зле одному о другомъ мнимане. Повадили есте пана съ подъдаными, приправили есте о мнимане и дивное розумене монарховъ зъ монархами, кролевъ съ кролми и зацными а великими духовными. Нарушили есте сумнѣня, зломали присягу, звели есте отца папежа, зостали есте ему в' слове. Присягали есте за насъ всѣхъ, справовали есте отъ насъ поселство, о которомъ мы не мыслили, в'казовали есте отъ насъ листы, о которыхъ ся намъ не снило. Переступили есте отеческіе границы, наружили есте старожитную вѣру. Стратили есте прадѣдній жребій, поваріовали есте отеческій тестаментъ. Пороскопывали есте гробы предковъ, порушили есте кости отецъ, в'згордили есте ихъ вѣру, пога'ньбили есте ихъ честные и святые справы, задоптали есте ихъ стежки, затмили есте ихъ пресвѣтлую слава... Зневажили есте святыхъ, уничижили есте преподоб'ныхъ, посоромотили есте мучениковъ, которые за тую вѣру кровь свою розливали. Помазали есте ихъ коропы, погубили есте отъ ихъ намъ зоставленые скарбы, погребли есте талянты ихъ в' землю, засмутили есте ихъ святые души, наполнили есте ихъ слезъ, накормили есте ихъ воздыханьми, напоили есте ихъ горестію, раз'сыпали есте ихъ память со шумомъ!..." [1])

На иньшім місци стає Клирик Острозький в оборонї східних церков, питаючи унїятів: „.... Чому тыхъ церквей — церквами призната не хочете? чому имъ тотъ титул', отъ Духа Святого даровваный, уймуете? чому зъ нихъ оные чистые шаты здираете? чому имъ той годности зазрите? чому ихъ имена съ книгъ живота вы-

[1]) Памятн полемич литерат Т. Ш стр. 104—6.

гладити усѣлуете? чому́ имъ тые двери затворяете? чому́ ихъ отъ дре́ва бо́ного ра́йского, отгоня́ете? чому́ оные кни́гы, бо́ные ли́сты, бо́ные привилья, до нихъ пи́саные, имъ нада́ные, выдираете? чому́ бо́ный вѣнецъ, бо́ную корону зъ головы́ ихъ ша́рпаете? чому́ не памятаете: Богъ оправда́аи, кто осужда́ай (Римл. VIII. 33—4.) [1])

До таких, чудових, глубоким смутком вилелїяних поетичних зворотів належить також заява Клирика, що князь не бувби противний злуцї церков східної і західної, опертій на любові ближнього, любові, що є жерелом огню, що кріпить душу чоловіка, що підносить упавших, гріє серця озяблих... „Хто́ бы съ правдивыхъ сыно́въ, ви́дячи ма́тку свою́, це́рковъ — мо́влю, въ такъ вели́комъ сму́тку и пла́чу для незго́ды дѣтей, не прослезилъ?!... Хто́ бы та́къ вели́кого множства, абы однымѝ усты́ и однымъ сердцемъ сла́вили и выхваля́ли пречестное і вели́кое Бога на́шего имя́, не радъ ви́делъ“?... [2])

Клирик не обмежає ся на безлїчи цитатів з сьвятого письма, але й сягає до творів сьвітських людий, як Гіляріона і Петрарки [3]), щоби й їх поземічними зворотами украсити свій твір. Кінчить Клирик Острогський свою брошуру прегарною молитвою [4]), до якої ще в дальшій части повернемо

Твір Клирика Острогського зраджував в авторі чоловіка з визначим поетичним таланом. Іронія Клирика, страшне оруже в кождій полеміці, одїта в дїйсно артистичну форму, надавала його творови спеціяльної приманы, ставила молодого автора в ряди письменників, з якими навіть противник мусїв числити ся. І не злегковажив сего першого літературного виступу Клирика Острогського Іпатий Потій, а хоть у своїм „Отписѣ на ли́стъ ниякого Клирика Острозъского Безъименного“ [1]) не на однім місци глузував з його особи та способу його аргументації [2]), то по при се писав про него поміж иньшим отсї знаменні слова: „Ale iakom z pisania

---

[1]) Тамже Т. Ш. стр 422.

[2]) Тамже Т Ш. стр. 429—31.

[3]) Тамже Т. Ш. стр. 426.

[4]) Тамже Т Ш. стр. 431—2.

[5]) Сей памятник передруковано в паралельнім польсько-руськім тексті в »Памятникахъ полемической литературы« Т. Ш стр 1041—1122.

[6]) Потій зове Клирика Острогського »машкарьникомъ«, що лице »машкарою закрылъ« (Тамже стр. 1043 і 1049), »комедейнымъ жакомъ«, »жакомъ«, що »по жаковску пишетъ« (Тамже стр. 1043 і 1115), »Авраамомъ Острозкимъ«, що ріже кози

twego zrozumiał, widzę, żeś student akademicy sławney Ostrozskiey; y ieśliże ta godność twoia z niey wyszła, nie lada ingenium młodości twey bydź widzę; y mogło by co godnego bydź z ciebie napotym, gdzieby lepsze czwiczenie przystąpiło, bowiem buyna rola dobrego nasienia potrzebuie[1]).

Як бачимо, навіть завзятий противник Клирика признавав йому поетичний талан та вроджений дотеп (врожоный довстипъ), але рівночасно, і то цїлком оправдано, відмічував його слабу сторону, брак річевої аргументациї. Аргументи Клирика не все йшли в парі з його поетичним таланом, а навіть дотепу надужив нераз Клирик лише на те, щоби осьмішити Потія.

При точнім переглядї листу Потія і відповіди Клирика недостатки в аргументациї Клирика виступають дуже ярко на яву. Передовсїм впадає в очи, що на історичну часть листу Потія Клирик або не відповів, або збув її пасквілем. Так, приміром, Потій дорікав князеви Острожському за те, що він вислав на з'їзд протестантів в Торуни посла з письмом і через се унеможливив скликане собору для нарад над унією, — Клирик Острогський поминув сей заміт мовчанєм. Потій виказував, що порозуміне з царгородським патриярхом в справі злуки церкви східної з західною є неможливе, хотьби з огляду на тяжку залежність грецької церкви від Турків, причім з дійсним полетом начеркнув образ гнету, в якім жила Греция[2]), — Клирик Острогський не дав на се рівнож нїякої відповіди. Потій покликував ся у своїм листї до князя Острожського, на фльорентийський собор, — Клирик Острогський назвав сей собор розбійничим (лїстрикійським) та видав як додаток до своєї відповіди Потієви пасквіль[3]), що ходив вже в рукописях

(Тамже стр. 1047—8) і т п. Виступаючи против глузовань Клирика, Потій пише про него, що певно не в острожській школі, але »подобно рыхлей где въ корчме за горилкою научилесь ся той диялектики« (Тамже стр. 1117). Ще в р. 1603 в брошурі п. з. „Obrona św. Synodu Floreńskigo“ називає Потій Клирика „pachołkiem, ktory abo po Ostrogu od karczmy do karczmy pielgrzymuie, albo przy dworze vstawicznie nad kuflem, nie nad księgami siedzi“ (стр. 79—80). Річ природна, що витягати з останних слів які небудь висновки для характеристики особи Клирика — годі, бо і против автора »Апокриси-са« писав Потій в досаді: „Ale y ia na błaznam poszedł, że się tak długo w rzecz wdaię z szalonym chłopem, ktory, podobno maśloku opiwszy się, tak szaleje“ (Пор. *Ἀντιῤῥησις* в »Памятникахъ полемич. литературы« Т. Ш стр. 948).

[1]) Тамже Т Ш стр. 1054. Цитуємо нарочно текст польський, бо руський в сім уступі досить баламутний.

[2]) Памятн. полемич. литературы Т. Ш стр. 1018—1028.

[3]) Передруковано его Тамже Т. Ш стр. 433—476.

поміж православними, до якого однак Клирик долучив від себе деякі нові части. Як тяжко кривдячими були заміти Клирика Острозького против фльорентийського собору, так само неоправданими були його обвинення унїятів о участь в виленськім погромі Вся вина погрому переводженого в братській, новій церкві і в братських домах протягом трех днів, від страстної суботи до сьвітлого понеділка, була виключно по сторонї студентів віленської єзуїтської академії [1]).

На деякі з тих слабих сторін аргументації твору Клирика Острозького, які ми досі піднесли, реагував вже Потій. Так прим. в своїм „Отписѣ“ дав він коротку, але влучну відправу Клирикови на тему фльорентийського собору [2]). Він станув в оборонї собору і заповів, що „в короткомъ часе особливый отказъ“ вийде, який однак появив ся доперва в р. 1603. Видав його Потій п. з. „Obrona św. Synodu Floreńskiego powszechnego“ [3]), а хоть був автором сеї брошури, то не поклав на ній свого імени, лише чуже прізвище Piotra Fiedorowicza [4]). В останній брошурі розширив і поглубив лише Потїй ті гадки, які висказав раньше в „Отписѣ“ Клирикови Острозькому. На обвинення Клирика Острозького, звернені против унїятів о участь в віленськім погромі, відповів Потій коротко, зазначуючи, що „замешанья и буръды виленъское вашыжъ сцызматиковe, а што горъшая — жонъки, которые оною церъковою справуютъ, были причиною, ижъ не мало людей невинъныхъ побито, поранено. А ты предъся смеешъ то намъ причитати, што вашижъ набронли Але ачей панъ помъститься кризды своее, ижъ таковые своволникове возмутъ заплату свою“ [5]).

---

[1]) Жуковичъ: »Сеймовая борьба... стр. 358- 60.

[2]) Памятн. полемич литературы Т. III стр. 1104—1116.

[3]) Польський екземпляр сеї рідкої брошури переховує ся в бібліотеці Осолїньских у Львові під ч. 4460 Про руський екземпляр сеї книжки подав коротки вістки Копітар в листї до Дениса Зубрицького Порівнай мою працю п з »З кореспонденции Дениса Зубрицького« (Записки наук тов ім Шевченка Т. XLIII стр 38)

[4]) Признаєсь до авторства сеї брошури сам Потій в листї до князя Сапіги з р. 1603 Archiwum Domu ks Sapiehów T. I Nr. 433 стр 368.

[5]) Памятник. полемич. литератур. Т III стр. 1061—3. Потій докоряє православним також в иньших творах, що їх жінки вмішують ся в справи церкви, як прим. в „Ἀντιῤῥησις-і“, де пише »не только вы, але и жонъки ваши церквами справуютъ! Смотритежъ, што за порядокъ въ церквахъ вашыхъ. же ся вже не разъ и кровью людъскою ополокали, за рядомъ и справою тыхъ кролевенъ Ангельскихъ и патрыярѣшыцъ новыхъ» (Тамже Т. III стр. 681), або на иньшім місци: »бо у васъ и жонки писмомъ шырмуютъ и непосланые будучи кажутъ« (Евреемъ 5) (Тамже Т. III стр. 939), або вкінци: »Хтожъ теперъ епископомъ тое церъкви? Жонъки, которые и въ церкви людей бити кажутъ! О, мои милые кролевны Ангельские, паметайтеся!

Не богато більше щасливим був Клирик Острозький в тих частях своєї відповіди Потієви, в яких оперував богословським матеріялом.

Ми чули вже, що Клирик підсунув Потієви слова, писані ним будьто би до князя, що „лѣпшая естъ нагоршая згóда, нижли налѣпшая незгода“. Сам концепт не був новий. Раньше вже доказували Стефан Зизаній [1]) та автор „Апокрисиса“, Христофор Бронський [2]), що не кожда згода була милою Богу, а Клирик Острозький підхопив лише їх гадку та суґґестіонував її Потієви. Украшуючи її значним числом примірів з Старого і Нового Завіта, молодий автор хотїв почванити ся знанєм св. письма. З другої сторони бажав Клирик осьмішити Потія та перестерегчи православних перед унією, сею „з верха оцукрованою стравою“, в якій не тяжко найти отрую.

Потій не лишає сего заміту без відповіди та глузує з Клирика, що він хиба тодї мусів бути без окулярів, коли щось подібного міг вичитати в його листї до князя. Рівнож поучає Потій Клирика, що примірів треба уживати скромно, немовби яких присмаків, або як соли, щоби нею не пересолити страви. Вкінци підозрівае Потій, що автор, добираючи таке значне число примірів мусів користовати ся якоюсь протестантською проповідню, та радить Клирикови, щоби не твердив, що унія не згоджуе ся з божою волею, бо хиба дорадником Бога не був, щоби міг знати, „умъ Господень“ (Рим. XI. 34) [3]).

На иньшім місци містить Клирик Острозький широкі богословські виводи, звернені против первеньства папи. Для оцїнки вартости аргументациї Клирика та відповіди Потія подамо короткий зміст трактатів на сю тему, які дали нам оба автори.

вшакъ то еще не Анъкглия«. (Тамже Т. Ш стр. 945). В иньшім творі „Poselstwo do Papieża... Sixta IIII“ (Wilno 1605) читаємо навіть вірш Потія:

„Lepsza by drugiey kądziel, niż pismem szermować,
Z przeslicami na kościoł, na prawdę szturmować,
Żonce milczeć, a słuchać w kościele kazano,
Nie świegotać nie rządzić, to im prawo dano“ (Картка 5 -6).

Мимоходом замітимо, що в р 1587 писав на сю тему православний письменник, Герасим Данилович Смотрицький: »Къ тому не только музчизны, але ізъ бѣлыхъ головъ нѣкоторые хотятъ вѣдати глубокости писма таемницы догматъ церковныхъ, которымъ призвоитша бы куделя зъ веретеномъ а нижли тое, што писано перомъ (Архивъ юго-западной Россіи ч. 1 Т. VII стр. 234. Порівнай Малышевскій· »Мелетій Пигасъ« Т. II стр. 103.

[1]) Порівнай: »Казанье о Антихристѣ« в нашім виданю стр. 67—9.

[2]) Памятн. полемич. литературы Т. II. стр. 1587.

[3]) Памятн. полемич. литературы Т. Ш стр. 1052—8. Останнього цитату (Рим. XI 34) ужив також Клирик против Потія (Тамже Т. Ш стр. 383).

Клирик доказував безлїчию цитатів, що основи церкви покладені не в Римі, але в Сіоні [1]). Коли дехто твердить, що Петро був в Римі і через те правдива церква находить ся в Римі, Клирик відповідає, що Петро був перед тим в Єрусалимі, опісля в Самарії, Лідії, Азії, Бітинії, Понті, Галатії, Йонії і Кападокії, тому на кождім з сих місць, а не лише в Римі, може бути признана правдива церква. Коли католики твердять, що Петро умер смертию мученика в Римі і там лишив після себе намісника, Клирик зазначує, що Христос умер в Єрусалимі і оставив після себе намісником свого брата Якова, тому нїчо не стоїть на перешкоді, щоби там признавано правдиву церкву. Слова „Ты еси Петръ и на семъ камени созижду церковь мою“ велить Клирик розуміти в сей спосіб, що Христос построїв церкву на ісповіданю Петра та на його вірі, а не в Римі [2]). Коли католики твердять, що св. Петро був старшим від других апостолів, Клирик відповідає, що після слів св. Кипріяна [3]), св. Петро мав рівну повагу і власть з прочими апостолами, а колиб навіть був старшим, то і в такім разі не виходить з сего, щоби правдива церков мала бути в Римі, бо старшим над Петра був Христос в Єрусалимі. Коли католики говорять, що для того є в Римі правдива церква, бо Христос молив ся за Петра, щоби не уставала його віра, Клирик відповідає, що Христос молив ся також за тих, що увірили в него через апостолів, а що перед всїми увірила була східна церква, тому можна уважати її правдивою [4]). Годї також, по гадцї Клирика, признавати римську церкву тому правдивою, що она велична й богата та що числить богато ісповідників, бо Христос прирік бути й там серед вірних, де збере ся двох, або й трех в його імени, бо церква Христа довго терпіла переслїдованя, бо сам Христос платив за себе податок а через те був в неволї, бо

---

[1]) Клирик Острогський не був тут оригінальним. Гадку сю підносив вже раньше та аргументував Василь Суражський в творі п. з. »Книжица о вѣрѣ«, передрук в Памятн. полемич. литературы Т. II порівнай стр. 736—7.

[2]) Клирик йде тут за гадкою Лютра, який твердив, що під каменем треба розуміти віру, або ісповіданє Петра і тим ріжнить ся від автора »Апокрисиса«, що лучить аргументацию Лютра з твердженем Кальвіна, що під каменем можна розуміти також Христа (Памятн. полемич. литер Т. II стр. 1363—5. Порівнай також студию Скабалановича: »Объ Апокрисисѣ Филалета« СПБ 1873 стр 46.

[3]) На свідоцтво Кипріяна покликував ся раньше автор »Апокрисиса« Тамже Т. II стр. 1345.

[4]) Порівнай »Апокрисисъ«, де читаємо: „Co sie tyczy Ewanielicy Chrystusa Pana, rzecz iest pewna, że iako w przymowaniu iey greckie narody zaraz po żydowskim chodziły, tak w dotrzymaniu statecznym y w vdzielaniu iey inszym przodek przed rzymskim kościołem maią“. Тамже Т II стр. 1655.

кого Бог любить, того навідує нещастями. Правдивість східної церкви доказує Клирик тим, що Христос окупив її своєю кровию, що установляв для неї єпископів, що апостоли в Антиохії і Єрусалимі спільно нараджували ся і презвітерів для тамошних церков установляли. Коли Атаназия питано, по чім можна пізнати правдиву віру і правдиву церкву, відповів: „Як король, лишаючи своє королівство, віддає своїм слугам на переховок дорогоцінности, так зіставив Христос у східній церкві величезні скарби: „Вефлиєм, де тілом родив ся, Назарет, де виховав ся, Йордан, де охрестив ся, Тавор, де перемінив ся і показав славу свого божества, Сіон, або Єрусалим, де довершив спасене для сьвіта, Оливну гору, з відки возніс ся на небо". На кінци трактату питає Клирик з насьмішкою Потія, чи може тому він не хоче признати східної церкви правдивою, що она не вірить в дві голови в церкві та що она не додає до символу віри „и отъ Сына" [1]).

Трактат Клирика против первеньства папи піддає Потій точній аналізі, послугуючи ся при сій нагоді знаменито дібраними аргументами з твору Беллярміна. Передовсім не перечить Потій, що спасене людий вийшло з Сіону і дивує ся, на що Клирик зібрав таку безліч цитатів, скоро кождий знає, що в Сіоні основав Христос свою церкву, що сам Христос родив ся з жидівського покоління, що однак ученики його, хоть були Жидами в жидівстві не остали. Христос покинув жидівство, бо Жиди убили його а його ласка мала перейти на поган, над якими майже всюди володіли Римляни. Після довгих подорожий прибув до Риму визначнійший апостол Христа, Петро, основав тут свою столицю і приняв смерть мученика. Де була столиця всіх блудів та ідолопоклонства, там основав Петро столицю сьвятости і віри, як про се сьвідчать еп. сьвятий Максим [2]), римський папа Лев [3]), якого халкидонський собор дивно вихвалює [4]) а Греки признають своїм сьвятим та семий вселенський собор, що хвалять лист папи Адриана, в якім Рим названий головою всіх церков [5]).

Потій зазначує дальше, що католики шанують місця, на яких Христос приніс сьвіту спасене, але не для теперішньої віри, бо

---

[1]) Памятники полемич. литературы. Т. III стр. 413—27.

[2]) Maximus sermo 5. de natali Apostolorum. Цитат взяв Потій з Беллярміна „Disputationes de controversiis fidei Christianae" (вид. з р 1588) Т I „De Romano Pontifice" lib 2 cap. 2 стр. 725.

[3]) Leo serm 1 de natali Apostolorum. Тамже lib II cap. 2 стр. 726.

[4]) Порівн. Тамже Т. I „De Rom. Pontif" lib. II cap. 4 стр 730.

[5]) Гляди Тамже Т. I „De Rom. Pontif" lib. II cap. 13 стр 755.

місця ci замешкують тепер головно магометани. Дивує ся рівночасно Потій, чому Клирик, ставляючи так високо Єрусалим, не вважає єрусалимського патриярха старшим від царгородського, на що, певно, прочі патриярхи не пристали би. Потій нагадує рівнож Клирикови, що за часів св. Єроніма, на якого він покликує ся, коли ще єдність в церкві та нїкейські канони заховувано, єрусалимський патриярх був під властию неокесарийського епіскопа [1]). Що Христос умер в Єрусалимі, сего ніхто не перечить. Потій велить лише памятати, що Христос установив св. Петра намісником не лише Єрусалиму, але й цілого сьвіта словами: „Паси овцы моя, паси агнцы моя". Під вівцями треба розуміти всіх вірних, під агнцями церковних наставників. Тричи повторив Христос сї слова, бо тричи Петро вирік ся його.[2]) Коли ж Христос іменував Петра найвисшим пастирем, вільно було Петрови назначити намісника з такою ж властию в Єрусалимі, Александрии, або Антіохиї, однак Петро сего не вчинив, а лишив його в Римі, про що сьвідчить Оптат Мілевітанський, який вичисляє всіх папів аж до Сирициа [3]) Сьвідоцтва отця церкви, Киприяна, наведеного Клириком на доказ, що иньші апостоли були рівні Петрови, Потій не перечить. Всї апостоли мали рівну власть в основуваню церков, установлюваню пастирів, проповіданю евангелия, бо заходила тоді сего потреба, однак власть иньших апостолів була дочасна, а Петра безнастанна, чого доказом, що не маємо тепер 12 патриярхів, як колись було 12 апостолів. Коли б апостоли мали були таку власть, як Петро, були би лишили після себе наслїдників. Не вчинили сего, бо не мали власти і сам Петро патриярхів установив.

На заміт Клирика, що сам Христос установив епіскопом в Єрусалимі свого брата Якова, Потій ствердже на основі сьвідоцтва Златоуста [4]), що Якова назначив епископом св Петро, а ви-

---

[1]) Останний аргумент взятий з Роберта Беллярміна: „Disputationes de controversis fidei Christianae" T. I з трактату „De Rom. Pontifice" lib. I cap XXVI стр. 704.

[2]) Дословно ту саму аргументацию находимо в Беллярміна Op cit. T. I „De Rom Pontifice" lib I cap. 14 стр. 665—7. Що під агнцями треба розумити церковних наставників, порівнай Тамже T I lib I cap 16 стр. 671.

[3]) Optatus Milevitanus lib II contra Parmenianum (а не contra Donatistas, як хибно подає Потій). Доказ взятий рівнож з Беллярміна Op. cit T I „De Rom Pontifice" lib I cap. 25 стр. 700.

[4]) Chrysostomus in Joann. hom. ultima Цитат взятий дословно з Беллярміна Op. cit T I „De Rom. Pontifice" lib. I cap. 26 стр 703

сьвятили його, як сьвідчить Евзебий [1]); Петро, Йоан і старший Яков. Петро назначив також патриярхами в Александрії Марка евангелиста а в Антиохії Еводия. Щоби хто не думав, що св. Петро свою власть, яку мав в Антиохії, де раньше була його столиця, там лишив, тому назначив свого найлїпшого ученика Марка патриярхом в Александрії, де сам столиці не мав. Через те уважано з давна александрийського патриярха старшим після папи, як про се сьвідчить нікейський собор. Коли православні, каже Потій, ставлять свою голову то в Сіоні, то в Царгороді, то в Антиохії, в такім разі сьвідчать про себе, що не мають голови. Комусь мусїла бути повірена зверхня власть, а кому, сего православні не кажуть. Колиж твердять, що зверхня власть віддана всїм, тоді згоджують ся з еретиками, які вірять, що всї вірні є головами, а рівночасно й членами церкви. Невірно думають також православні, що патриярхи є рівні папі, так само, як апостоли були собі рівними, бо противлять ся сему виразні сьвідоцтва отцїв церкви, а спеціяльно Григория Назиянзенського, якого сьвідоцтво Потій приводить [2]).

В дальшій части трактату вказує Потій на потребу видимої голови церкви, папи і невидимої голови, Христа, причім висьміває Зизанія, який твердив, що Христос є видимою і невидимою головою церкви [3]). На питане Клирика, чого не достає східній церкві, відповідає Потій, що бракує їй учителїв і проповідників божого слова, бо ті, що приїздять на Русь з Греції, шукають тут лише власних користий. За брошурою Скарги „О Jedności“ [4]) зазначує Потій, що придаток „и отъ Сына“ в символї віри є конечний а хто не вірить в походжене св. Духа від Отця і Сина, сей є Ариянином і еретиком. На кінци трактату радить Потій Клирикови не чванитись, що кого Бог любить, сего карає, бо годі назвати любовю божою, коли Турок забирає у Християн що найкрасші дїти, зневолює їх до своєї віри та повертає їх у янїчарів. Признакою правдивої церкви було се, що в часї найбільшого гнету, тристалїтної війни, мученики тріюмфовали над своїми тиранами, погани сгавали хри-

---

[1]) Eusebius lib. 2. historiarum cap. 1 наводить сьвідоцтво Климентия, що Петро, Яков і Йоан висьвятили молодшого Якова. Пор. Беллярмін Op. cit T. I lib 1 cap. 26 стр. 703

[2]) Gregorius Nazianzenus, oratione de moderatione. Цитат взяв Потій рівнож з Беллярміна Op. cit. T. I „De Rom. Pontifice“ lib I c. 25 стр 698—9.

[3]) Порівнай Стеф. Зизанія. »Казанье... о Антихристѣ« нашого видання стр 89.

[4]) Памятн полемич. литерат Т II стр 431.

стиянами, а не на відворот, як тепер діє ся, що з Греків повстають Турки [1]).

Стежучи слідом за богословськими виводами Клирика Острозького, та піддаючи їх основній критиці, Потій відповідає не меньше влучно й на иньші заміти, що мали ширше, подекуди загальне значіне.

Клирик съміяв ся, що унїятським владикам не повело ся війти до сенату. Потій зазначує, що владикам руської церкви се право повинно прислуговати, що оно принесло би для церкви чималі користи, що сам князь Острожський в листї до него з 1593 р. між иньшими услівями принятя унії жадав також сего привілею для руського епископату. Про себе зазначує Потій, що він не бажає місця в сенатї, хоть був сенатором аж до часу, коли його висьвячено на епископа [2]). Про виеднане сего права для епископату він сам з нїким не говорив, ані о се нїкого не просив, хоть владики мали в сїм напрямі приречене від короля і части сенаторів. З заду через людий заглядати до кухнї він не потребує, бо уродив ся в стариннім, шляхотськім, хоть не богатім домі, так що з кождим, навіть найповажнїйшим сенатором, може станути на рівнї. Доси жив він так чесно, що нїхто нїяких замітів против него піднести не може, хиба би лише „съ тою унією на пляцъ хотелъ выехати". А чи переводив він унїю для власних користий, чи для божої слави, — про се нехай Бог судить [3]).

З повною сьвідомостию стає також Потій в оборонї подорожий молодїжи на науку за границю. На живих примірах сучасних, визначних людий, як Солїковського, Замойського та троцького воєводи, князя Радзівіла вказує Потій на користи, які з їх виїздів за границю, а спеціяльно до Італії, плили. Тому замічає він, не яло ся Клирикови глузовати з Коркир, Закинтів, Кофальонїй та й взагалї чужих країв, в яких молодїж набирала знаня та ширших поглядів. Потій начеркує при сїй нагоді кількома чертами образ сучасного, сибаритного житя шляхти. Богато з тих каже він, що сидїли дома, ставали жебраками, а сї, що

---

[1]) Цілий трактат Потія в оборонї первенства папи уміщений в »Памятниках полемич. литерат.« Т. Ш стр. 1078—1102.

[2]) Причину, чому Потій не старає ся війти до сенату, вияснив він в *Ἀντιῤῥησις*-і, пишучи, що не один з сенаторів волів би в спокою дома остати, бо »не кождый зъ сейму до своего власного дому трафитъ, рыхлей до арендара, албо до заставъника, а часомъ мимо ворота своего власного дому шыетъ«. Памятн. полемич. литер. Т. Ш стр. 685—9.

[3]) Также Т. Ш. стр 1117—19.

виїздили за границю, „уходечи обжиръства, домового, которое не только до сытости и до пиянъства, але тежъ часомъ и до вомиту звыкло бывати“, не лише, що батьківщини не стратили, але й научили ся того, за чим на дармо шукали би в Польщі, Литві та Волині. І князеви Острожському, що по чужих краях не бував, скарбів не прибуло. Годі також дивувати ся, коли князь не хоче їхати до Риму, бо „не всимъ дано естъ доступити Коринту“ (Йоан. 6) [1]. За те унїятські владики до Риму їздити не перестануть, бо волять мати над собою ярмо Христа, як проклятого Турка. Хоть князь по чужих краях не їздив, то мимо сего він і православні давно свою віру „петротинами помазали“, коли не вірять сьвідоцтвам грецьких отців церкви, що св. Дух походить від Отця і Сина, коли не признають чистилища і первеньства папи, коли не вірять, що душі сьвятих видять вже лице Бога [2].

Боронячи виїзду молодїжи за границю, Потїй сам відчував, що є односторонним, що не все вертає молодіж з чужих країв з запасом знання, з охотою, служити вітчині, з почутєм та сьвідомостию сего важкого обовязку, тому вернув ще раз до сего питаня у своїм знаменитім „Kazaniu na niedzielę o marnotrawnym synie“, щоби ним впливати на ширші верстви своєї суспільности. Згадана проповідь є знаменитим доповненем поглядів Потїя, висказаних в полеміці з Клириком Острогеським, тому́ позволимо собі на вести з неї поодинокі уступи:

„Pociecha Oycu, Domowi ozdoba, Syn z nauk w oyczyste powraca progi“ — кличе Потїй до своїх вірних. „Czego żeś się pożądany w odległey nauczył krainie, Synu? co za cnoty na ozdobę Domu, co za uczynki na pociechę zstarzałym Rodzicom z sobą przywiozłeś? iakiey nauki, na podporę Oyczyzny, bystrym dociekłeś rozumem? iakich talentow na wysławienie Imienia Boskiego, na rozszerzenie Wiary świętey zgodnych dostąpiłeś? co za sławę Imienia twego, między Obywatelami odległey krainy, do miłey powracaiąc Oyczyzny, zostawiłeś? O nieszczęśliwy Synu! szatańskie plemię! Ohydo oyczyzny! omierzłość Bogu! wstydzie ludziom. „Rozproszył maiętność swą, żyiąc rozpustnie, przystał do iednego Obywatela oney krainy, y posłał go do wsi swoiey, aby pasł wieprze, y radby był napełnił brzuch swoy młotem, ktory iadali wieprze, a nikt mu nie dawał“. Ciesz się, Oycze, z tak za-

---

[1]) Также Т III стр 1075.

[2]) Памятн. полемич литерат. Т III стр 1065—75. Замѣт, що православні давно покинули віру отців грецької церкви, висловив Потій майже дословно так само в »Ἀντιῤῥησις-і« Также Т. III стр 717 - 19

cnego Posagu, ktory syn twoy marnotrawny, po nierządnicach z postronnych narodow wnosi do domu twego, ponieważ nie słuchaiąc Ekklezyasta Pańskiego wydzieliłeś mu Fortunę na stracenie oney y na zgubę duszy iego, a w czas dalszy: „Nie daway Synowi swey woli za młodu, a nie lekce sobie waż myśli iego“ (Eccl. 30), bo oprocz przymiotow wszeteczeństwa, y piianstwa, ktore z sobą dziedzicznym prawem, za nierządnicami postronnemi, w Dom twoy przyniosł, wiekszą nakarmi obelgą“ [1]).

Вину злого поведеня сина на чужині, причину браку почутя обовязку, служити вітчині, бачить Потій в гулящім житю висших верств тодішньої суспільности, в злім вихованю дітий... „Sromota Oycowska iest z Syna źle wychowanego“ кличе за Еклесіястом (22) Потій. Покликуючи ся на приміри, взяті з творів мудрців Сольона і Кратеса, з свідоцтв отців церкви і св. Письма, Потій відзиває ся до своєї суспільности: „O nieszczęśliwe, opłakane naszych wiekow, krain naszych czasy! w ktore niemiłosierni Rodzice, aby Potomstwu doczesne zostawili Bogactwa, szalenie ubiegaią się, a o duszę onych krwią niewinnego Chrystusa z niewoli okupione szatańskiey, żadnego nie przykładaią starania, do obżerstwa, aby nie schudli Synowie, do tańcow, aby się Polityki przyuczyły, Corki przymuszaią, do Cerkwi zaś, aby tylko widziane były, a nie dla oddania winney czci Maiestatowi Boskiemu, posyłaią“ [2]).

Побіч голосу горожанина, що хотів бачити молодіж за границею окрасою вітчини, а після повороту до краю славою дому, підпорою рідної землі, пробиває ся з наведених слів ще й голос священика, що в релігійнім житю своєї суспільности шукав для неї красшої будуччини.

На сім кінчимо перегляд полеміки Потія з Клириком Острозьким. З відповіди Потія поминули ми лише натяки на особу автора, до яких вернемо в одній з дальших частий нашої студиї, дальше нецікаву оборону Вессаріона та Генадия Схолярха перед замітами Клирика [3]) і перестороги Потія, писані під адресою православних на тему їх дружби з протестантами [4]).

З перегляду письм обох авторів бачимо, що Клирик стояв вище від Потія в поетичнім обробленю свого твору, хоть треба признати, що й відповідь Потія писана живо та інтересно. За те

---

[1]) Hipacyusz Pociej: „Kazania y Homilie“ (виданс Льва Кишки) Supraśl 1714, стр 17—18.

[2]) Тамже, стр 20.

[3]) Памятник. полемич. литератур Т III стр. 1111—13.

[4]) Тамже, Т. III стр 1121.

брав верх Потій над Клириком в аргументації. Не на однім місці, а спеціяльно в обороні подорожий молодіжи за границю, ставав Потій на ширшім становиску, обіймав оком більші овиди. Не дорівнував Потієві Клирикови в тоні і на спокійну, хоть, що правда, докучну і їдку іронію Клирика відповідав нераз брутальностию [1]), що не лицювала з повагою його аргументації. В обороні своіх церков були оба автори однаково пристрастні. Оба бачили вину по стороні противника, а ніколи по своїй. Клирик шукав за виною неповоджень православної церкви лише в унії, а Потій бачив причину замішань і незгоди виключно по стороні православних, до яких кликав: „Чи мы на сеймикахъ шляхту бунтуємо? чи мы на сеймы позываемъ васъ? господара, короля и пановъ радъ чи мы турбуемъ и справами речи посполитое мешаемъ? [2]). Забував Клирик, що унія виросла на розстрою православної церкви, а Потій, боронячи прав уніятської церкви, не хотів погодити ся з тим, що і православні мають рівнож право до житя і до оборони свого стану посіданя.

Хоть Потієви проба поєднаня князя Острожського з собою та приєднаня його для унії в р. 1598 не повела ся, то мимо сего він не покидає гадки про се також в пізнійших літах. Коли в р. 1603 повело ся Потієви приєднати для унії нових 58 шляхтичів з новгородським воєводою, князем Скумином Тишкевичем на чолі [3]), він не забуває також на князя Острожського і присьвячує йому свою брошуру п. з. „Obrona ś. Soboru Floreńskiego powszechnego“. Видає її Потій нарочно під чужим іменем, бо, як сам пише до князя Сапіги, Острожський від него присьвяти не приняв би [4]). І ся проба була рівнож безуспішною. З *незвісного твору Клирика Острозького*, який вперве друкуємо, дізнаємо ся, що й перед 1603 р. заходив ся щиро Потій, щоби злагодити гнів князя і помирити його з унією. Вказує на се заголовок твору Клирика, в якім автор зазначує виразно, що відповідає на „*другій листъ* велебного отца ипатія володымерского и берестейского епископа“ [5]). Тому можна

---

[1]) Также Т. III стр 1094, 1106, де Клирик названий »блазном« і т. п

[2]) Также Т. III стр 1065

[3]) Пор. Żochowski. „Colloquium Lubelskie“ стр. 37—8, де видруковано відповідну заяву з всіма підписами Гляди також Жуковичъ: »Сеймовая борьба«... стр 438—9.

[4]) Archiwum Domu Sapiehow T. I Nr. 433

[5]) Гляди в нашім виданю стр. 201.

здогадувати ся, що з початком 1599 р. і то перед виданем в сьвіт відповіди Клирикови, яку ми обговорили, звернув ся Потій до князя з новим листом, в якім вказував, що через унію не нарушено нічого у східній церкві, та що лише для удержаня ладу в церкві на Руси руські владики мусіли покинути патриярхів. Однак і на сей лист Потій відповіди не дістав від князя. В його імени відповів знов Клирик Острозький. Вправді під твором підпису Клирика нема, але зі слів передмови, де автор виразно каже, що буде „повторе отповѣдати“ [1]), можемо на певно твердити, що маємо тут до діла з Клириком Острозьким. Як в першій відповіди Потієви [2]), так і в сій новій додав Клирик Острозький під передмовою дописку: „Писано у Острогу в школі грецкой“ [3]).

Провідні гадки сеї нової, другої відповіди подає сам автор в передмові. Він вияснює, що хоть є найменьше потрібним членем церкви, то таки важить ся відповідати епископови, бо кличе його до сего обовязок. З оружием св. письма буде він „строфовати епископа (Потія) а з ним прочих его единомысленников нерозсоудный и легкомысленный постоупок мѣшанои а вихроватои и бурливои згоды“, до чого долучить, „стосованье а оуваженье порядковъ восточнои церкви старожитныхъ съ порядками римскими“ [4]).

Переходячи до полеміки против унїятських епископів, Клирик зазначує, що прикметами, які украшували патриярхів, якими сьвяті побіджували королівства, доступали обітниць, замикали уста львам, були: постійність у вірі, статочність ума, відвага серця і розвага. Наводячи цілий ряд примірів з житя старозавітних патриярхів, автор зазначує, що унїятські владики не визначували ся сими прикметами а забрали ся до сьвятих річий легкодушно, підриваючи старинний стовп і основу окраси і слави руського народа, не памятаючи притім на кару, яка стрінула Датана і Авірона, що важились без розваги на великі річи і справи [5]).

Гнів князя Острожського против унїятських владик, Клирик вповні оправдує, бо нема такого чоловіка, якого не розгнівав би легкодушний крок Потія та його товаришів. Обовязком кождого чоловіка є, виступати против владик та їх згоди, що має зі всіх сто-

---

[1]) Тамже стр. 202

[2]) Памятник полемич литератур Т. III стр 381

[3]) Гляди наше виданє стр 202.

[4]) Тамже, стр 201—2

[5]) Тамже, стр 202—11.

рін розвалені стіни, що не має основ і умов до життя. Кождий, хто хоче що не будь бурити, повинен добре над сим розважити. Протягом шести днів Бог сотворив сьвіт, а однак, коли мав збурити Єрихон, сім днів велів обходити мури міста і доперва осьмого дня мури упали. Коли пророк Йона бажав для Ненниви заглади, Бог докорював йому за се, бо Ненива була твором рук Бога а не Йони. А унітські владики рішили ся знищити не Єрихон, не Нениву, але місто великого короля, Сіон, церкву і заворушили мир та місто него „рогатую нѣякуюс (плащем ркомо зверху покбю, але вноутрнего розруху црикрйтую) монстранцію мнѣманюи згоды клѣтятъ". Великий Давид задумав построіти для божої слави величний храм, а однак Бог звістив йому, що не він, але син його, Соломон довершить се дїло, яке потребує великої розваги. Сам Соломон ледви докінчив будову протягом кількадесяти лїт, проливши чимало сліз. А ти, отче владико, „тоую свою архи синагогоу згоды... на пѣскоу легкомыслного оу́пору, оутлыми стѣнками лѣпячи, за так короткій часъ склѣтити оусилоуючи ся, якого конца сподѣваешь ся, якои потѣхи сподѣваешь ся и заплаты"? [1]).

Невдячність чоловіка, пише дальше Клирик, доводить Бога до гніву. Бог сотворив чоловіка, одарив його розумом і настановив володарем всіх сотворінь. Через невдячність в виду Бога, все те стратив чоловік. Так само невдячним став Потїй, бо погордив своїм тихим і бідним патриярхом а утворив собі нового. Жиди погордили колись манною і за се стрінула їх кара, якої епискони, що покинули православє, рівнож не уйдуть. Як колись Жиди, за пророка Самуіла, погордили Богом, бажаючи нового короля і нових порядків, так злегковажили унітські владики Христа і бажають нових чужоземних законів, незвичайних порядків, нового архипастиря, любуючи ся в зверхнім блеску иньшої церкви. Щож найшли они злого у східній церкві, чому віддають їй за манну жовч, за воду оцет, чому переслїдують її, на взір Савла, чи не чують они слів Бога: я у р о д и в синів і в и х о в а в їх, а они в и р е к л и с я м е н е? [2]).

На сім кінчить автор першу частину свого твору. В другій веде порівнанє порядків східної з порядками західної церкви, питаючи: „Яких порядків, отче владико, крім старинних, божих, бажаєте? Чи милїйші вам нові, людські? Бо чи лїпший сей порядок: „ісповідуємо, що лише під одним видом правдивого Христа приймаємо", понад сей: „если не снѣсте плоти сына человѣческаго и не пїете

[1]) Тамже стр 211—14
[2]) Тамже стр. 215—16.

крови его, живота не имѣете?“... Чим лїпші великі скарби з розкоши від двох шелягів бідної вдови з недостатку? Чим лїпша назва „папежь“ над імя: „патриярха“. Назва „патриярх“ має свою основу в сьвятім письмі а про слово „папежь“, коли хто має яку вістку, нехай нас поучить. Чим лїпший є сей порядок: „папа є всесьвітним судию всїх“ [1]) понад сей: „єдинъ єстъ законоположникъ и судія, могый спасти й погубити?“ Чим красший є порядок: „жадні синоди не можуть прав римській церкві становити“ [2]) понад сей: „хоть Римляни, вступаючим в дияконьство і презвітерство, велять покидати жінки, однак ми (шестий собор) приказуємо дияконам і презвітерам жити в подружю?“ Чим лїпший є лад: „повага римського еп̃скопа є. вищою понад всі собори і не підлягає нїчиїй критиції“ [3]) понад сей: „Царгородський собор скидає Гонория, римського папу і царгородського патриярха, Сергія?“ [4]) Чим лїпший є порядок, що велить сидїти на високих престолах та пишатись на окрашених тронах, понад сей, що каже вдоволяти ся з прутя плетеним престолом Христа?... Чи лїпшим є сей ряд, що навертає до віри, зглядно до послуху насиллєм, як ви се творите, понад слова св. письма, що сего зборонюють?... Чи лїпше називати ся Петровим, Павловим, чим Христовим? Чи близшим до спасеня є, бачити камень в Петрі, а не в Христї? [5]) Чи безпечнїйше будовати церкву на Петрі, чим на Христї? Чи лїпше Петра називати головою церкви, чим Христа? Покликуючись, як в першій відповіди, на сьвідоцтво Киприяна, що всї апостоли мали рівну власть, та на слова св. Письма „Павлові уста — Христові уста“, Клирик Острозький запитує унїятських владик: „чим лїпший ключар неба, Петро над Павла? В чім вам патриярхи так дуже завинили? Чого їх безчестите? Чому про них злорічите? Чому з них глузуєте? Чи се пристоїть христіянам, а що більше, духовним, прибільшати недужим недуги, скалїченим рани, сумним зітхання? Лише клеветники, коли бачуть, що хтось постить, — кажуть, що він гіпокрит, а коли їсть, говорять, що він обжора; коли ходить, твердять, що неспокійний,

---

[1]) Порівнай »Апокрисисъ« в Памяти полемич литератур. Т. III стр. 1635.

[2]) Порівнай »Апокрисисъ« Тамже Т. II стр 1637.

[3]) Порівнай »Апокрисисъ« Тамже Т. II стр 1637.

[4]) Порівнай Василя Суражського »Книжицу о вѣрѣ« (1588) Тамже Т. II стр 774, 5, 6 і »Апокрисисъ« Тамже Т. II стр. 1241 і 1265.

[5]) Коли в першій відповіди Потієви йпов Клирик за гадкою Лютра, що під каменем треба розуміти ісповідане, або віру Петра, тут слїдує за гадкою Кальвіна, що під каменем розумів Христа Порівнай нашої передмови стр XX.

а коли відокремлений сидить — звуть його лїнивим; коли мовчить, кажуть, що простак, коли говорить, називають його говірким; коли дає милостиню, кажуть, що хвалить ся, коли не дає її, посуджують о скупство і лакомство; коли мудрий — кажуть: гордий; коли тихий, звуть його сумним; коли веселий, посуджують його о розпусту... а коли люди на кого не ласкаві, кажуть злі людські голоси, що се — лотр". Такими словами поневіряють злі люди патриярхів, як колись безчещено Івана Хрестителя. І чи мають патриярхи упадати на дусї, що не посідають коний з срібними уздами, що не блестять від золота та срібла, що не їздять на возах, кованих золотом, що їх не носять на лектиках, що місто воза, уживають власних ніг, що не мають богацтва, слуг, що чужими ногами до ходу не користують ся, що не сплять на слоневих ліжках?" [1])

Клирик Острозький дивує ся, що Потій сьмів твердити, будьто би унїятські владики нїчого нового до церкви не внесли, нїчого в нїй не нарушили і не відмінили. Забув, видно, каже Клирик, про Потія, що собор царгородський зборонював духовеньству відступати патриярха, доки сей не є собором осуджений а картаґенський собор наказав під загрозою вилученя з церкви, щоби нїхто з духовних не звертав ся від патриярха до папи[2]). Кінчить Клирик Острозький свій твір чудовою апострофою до унїятських епископів, з якої поодинокі частини передаємо в живій, теперішній мові:

„І чи не зворушить вас плач і страх, що ви свою матїр, Сіон, яка вас сплодила і на лонї пестячи, як дїтий любяча голубка викормила та виховала, покинули і виректи ся? Місто сеї звичайної пісоньки Дамаскина „Радоуйся сїоне сьвятый", яку сьпівали ій дїти поверх сїмсот лїт, ви підносите і спричиняєте плач і стогін, розжалюєте матїр-церкву, гасите сьвічку її сьвічника, спустошуєте її сьвятости, нищите олтар, змінюєте псалтир, заглушуєте пісню, звязуєте радість, перевертаєте кївот нового завіта, ...та безчестите сіонське імя!"... Прикметою ангела є, не грішити, прикметою диявола, згрішивши, не покутовати, а прикметою чоловіка, по грісї каяти ся. Покайте ся тому і ви епископи,... прийдїть до Сіону, обійміть його, та віддайте хвалу живучому в нїм Богу!... Чи не бачите сего, що ви мало що не виставили на небезпечність здоровля короля, пана нашого, чого цїла

---

[1]) Тамже стр 216—21.

[2]) Порівнай »Апокрисисъ" Памятн полемич литер Т. II стр 1501—7 і 1683—5 Против сего погляду, висловленого в »Апокрисис-і« про картаґенський собор, полемізував Потій в *Ἀντιῤῥησις*-і Тамже Т III стр 550—60

корона до судного дня не могла би віджалувати? Прокиньтесь з такого сну заблудженя, наверніть ся до чудового сходу сьвіта, вступіть до сіонської винниці!... Викиньте з поміж себе таке лукавство і не товарищуйте з хитрим зводником (еп. Кирилом Терлецьким), який натворив так богато лихих вчинків, що земля буде кликати і стогнати, коли ми будемо мовчати, з котрим, по словам апостола Павла, не то що приставати, але навіть їсти не яло ся, а котрий у вашій єдности мало що не був провідником. Уважайте, чи добре є, коли золото змішаєсь з іржою, чи не шкідний марципан приправлений отрує, чи добра милостиня з руки грабежи, чи мила жертва — кров безроги і вонюче стерво?... Не годить ся говорити з слабим про силу, з слїпим про сьвітло, з розбійником про мир і згоду, з блудником про чистоту, з деруном про милостиню, з безсоромним про побожність. з обжорою про піст, з пяницею про повздержливість! Послухайте тому́, сіонські сини, вашої матери, що вас повила і в плачу промовляє до вас: Прийдїть і глядїть, сини, бо я вдовиця собі полишена: виховала я вас з радостию а потратила з журбою... Щож маю дїяти тепер з вами, я вдовиця опущена? Ідїть лише, сини мої, і просіть в Бога милосердя!... Заманені умом, ви погубили свою давну доброту і віддалили ся від раю... І щож маю дїяти нині, сини мої? Не стало слїз в очах моїх, розсипала ся по земли слава моя! .. Хтож порадить менї, хто потїшить мене, сини мої? Хто улїчить мене? Всї, що переходять побіч мене і минають мене дор гою, похитають головами,... отворять уста, заскрегочуть зубами і скажуть: „Чи се мати Сіон, чи се корона, слава і потїха всеї землї? Отсе маємо день, якого ми ждали і годину, якої ми бажали, тепер маємо ii і бачимо. Стопчім її і знищмо!“... Отсе розлила ся вода моїх слїз висше моєї голови, око мов померкло, стратило блеск, замкнуло ся і не отворить ся, доки не засяє сьвітло правди перед моїми воротами, доки не настане в серци моїм ранна зоря! Наверніть ся проте, сини мої, а Бог вислухає вас і прийме до своєї слави. А хто з вас не наверне ся, сего зість божий гнів!...[1])

Чи був сей твір в своїм часї друкований? Підозрівати можемо, що в друку він не явив ся, бо ані не відповідав на него Потій, ані згадки про него в сучаснім, полємічнім письменстві не маємо

---

[1]) Таможе стр. 225–9.

Не знаємо навіть, чи післано його Потієви і чи мав він про него яку небудь вістку. Зближений сей твір до першої відповіди Клирика Потієви настроєм і тенденциею. Глубока любов до православної церкви пробиває ся з обох творів з однакою силою. Бажане помиреня „відступних“ синів з православною церквою зазначив автор в другій відповіди Потієви не в порівнаню сильнійше. Так само замітна ріжниця в композиції обох творів. В першім перемагали глузованя, в другім незвичайна повага. В першім читаємо безліч цитатів та примірів, в другім їх рівнож не брак, хоть маємо їх може у трохи відповіднійшім числі. Реторичні звороти, якими переплетений перший твір, виступають у значно більшій степени в другім і дають нам точнійше поняте про дійсно незвичайний талан автора, що одів свою нову відповідь Потієви в одежу правдивої поезиї слїз і плачу. Легкий відгомін впливу сучасного полемічного письменьства, а специяльно „Апокрисиса“ лишив також тут свої слїди.

IV.

Розглянувшись основно у змістї і жерелах творів Клирика Острогського, можемо перейти до розвязки цїкавого для нас питаня, хто скрив ся під анонімом Клирика Острогського?

Потій, якому залежало на тім, щоби дізнати ся про прізвище автора, нїчого певного про него не знав. Потій не був навіть певний, чи Клирик походив зі шляхти [1]). І хоть як рад був Потій, щоби Клирик відкрив лице та зняв з себе „машъкару“, однак ані Клирик, ані нїхто з сучасних письменників не заспокоїв його цїкавости. Тому почав Потій губити ся в здогадах та вже в відповіди Клирикови дав натяки, що під Клириком треба розуміти автора „Апокрисиса“. Уважному читачеви полеміки Потія з Клириком впало, певно, на гадку, чому Потій у своїй відповіди Клирикови боронив короля і порівнував його з Константином Великим [2]), хоть Клирик ані одним слівцем против короля не виступив. Так само незрозумілим буде для читача, чому Потій пятнував Балабана і Ко-

[1]) В відповіди Клирикови писав Потій: „Patrzay ty vrodzenia swego y kondyciy, ieślisz tego godzien przymawiać ślachcicowi, nie będąc onym“ (Памятн. полемич. литер. Т III стр. 1120). Цитуємо польський текст, бо в руськім сих слів не достає.

[2]) Так само назвав Потій короля у своїй відповіди на »Апокрисисъ« п. з. »*Αντιῤῥησις*« Тамже Т. III. стр. 672.

пистенського за їх дволичність в справі унії [1]), хоть про них рівнож Клирик у своїм творі не згадав, та вкінци, по що він вивів справу свого спору з брацлавською каштеляновою, Мариєю Загоровською [2]), хоть про неї нема також в творі Клирика ніякої звістки. Не підлежить сумнївови, що сими натяками велів Потій здогадувати ся про особу автора, якого бачив в Філялетї, а який в „Апокрисисї" короля не щадив [3]), Балабана і Копистенського перед замітами католиків боронив [4]) та справу Загоровської против Потія видвигнув [5]). В кілька літ пізнїйше зазначив Потій в иньшім творі про автора „Апокрисис-а", що він уложив пасквіль против фльорентийського собору. На сю тему Потій писав: „Lecz nie tak się barzo dziwuię głupiemu Diakowi (Стефанови Зизанієви), ktory iako sowa z pustei stodoły z takiem rozumem wileciał Ale się dziwuię iednemu w rzeczy mądremu szlachcicowi, ktory iako do Philaleta, tak y do tego Synodu się przyłożył. abo raczei on sam oboie napisał. Nie przystoi zaprawdę uczciwemu szlachcicowi baśniami y kłamstwy narabiać, ale się z każdym szczyrze, cnotliwie, iako zakon chrześciański y uczciwość uczy, obyść. Ale to ma heresia, zwłaszcza Nowochrzczeńska, że sromu, cnoty y uczciwości sobie nie poważa" [6]).

---

[1]) Ширше виказував Потій дволичність обох владик в »*Ἀντιῤῥησις*-і« Тамже Т. Ш стр. 522, 544, 592, 702, 704, 708, 766. Про Балабана твердив Потій, що він дуже давно вів пертрактациї з лат архиепископом у Львові, Дим. Солтковським в справі свого переходу на унію (Тамже Т. Ш стр. 618)

[2]) Княжна Загоровська мала право патронату над церквою св. Ілиї в Володимири. Потій каже про неї, що она зборонювала презвітерам служити службу божу що недїлї і домагала ся від них, щоби в тім часі відправляли богослуженє, коли їй догіднійше. Розгневаний за се Потій забрав з церкви антимінс, а коли княжна добула новий від царгородського патриярха, Потій хотів судово відобрати княжній церкву св. Ілиї і тому кілька разів просив князя Сапігу, щоби прислав йому з литовської метрики копію одного документу, який мав виказувати, що церкву сю построїли володимирські епископи (Archiwum Domu Sapiehow Т. I стр. 320—1, Nr. 389, стр. 232, Nr. 391, стр. 336—7 Nr. 404, стр. 342 Nr. 409, стр. 353, Np. 420 і стр 369 Nr. 437). Про всї повисші натяки гляди в відповіди Клирикови (Памятн полемич литер. Т. Ш стр 1059—61). Про спір з княжною Загоровською говорить також Потій в »*Ἀντιῤῥησις*-і« Тамже Т. Ш стр. 930—4.

[3]) Тамже Т. II стр. 1803, 5, 12. За легковаженє особи і власти короля дорікав Потій Філялетови і православним в »*Ἀντιῤῥησις*-і« Тамже Т. Ш стр 488, 489, 564, 764, 788, 806, 808, 822—4, 868, 924, 946, 950 і 952.

[4]) Тамже Т. II стр 1123, 1155, 1179, 1195, 1315, 1317.

[5]) Тамже Т. II стр. 1767.

[6]) „Obrona s. Synodu Florenskiego powszechnego... przez Piotra Fiedorowicza стр. 7.

Річ природна, що всі ті натяки та підозріння не мають ніякої реальної основи. Вистане порівнати сю обєктивність, з якою Філялет писав про фльорентийський собор в „Апокрисис-і“ [1]) з пасквілем, виданим Клириком Острогським, щоби рішучо оречи, що Філялет з Клириком не є ідентичним. Милити ся в здогаді між Потїй хотьби тому, що Клирик користував ся подекуди твором Філялета.

Не був також Клирик, як здогадує ся Потій, протестантом, бо протестантським в його двох відповідях Потієви є хиба вияснюване „Ты єси Петръ“ в дусї Лютра, або Кальвіна і сам спосіб полєміки проти папів, уживаний майже у всїх творах протестантів. Клирик був православним, але підлягав, як майже всї тодішні, руські письменники, впливови лїтератури протестантів.

Не підлежить сумнївови, що Потій старав ся засягнути близших подробиць про Клирика, однак його цікавість була лише о стільки заспокоєна, що до пасквілю против фльорентийського собору приложив рук не лише сам Клирик, але й його „bakałarz Nowochrzczeniec“ [2]), який умістив там трактат против походженя св. Духа „и отъ Сына“. Останню вістку потвердив, як се зараз побачимо, також Мелетий Смотрицький.

Після свого вітвертого переходу на унїю, Мелетий Смотрицький пятнував частїйше твори Клирика [3]), причім звертав ся головно не против його „Отпису“ на лист Потія до князя Острожського, але против пасквілю на фльорентийський собор [4]) Робив се Смотрицький, як здає ся, нарочно, бо Клирик Острогський завдячував свій розголос в православнім таборі майже виключно останньому творови. Хоть Мелетий Смотрицький мусїв мати дуже точні вістки про особу Клирика, то однак сказав нам про него дуже мало. Не

---

[1]) Памятн. полемич. литерат. Т. II стр. 1171. Розумїємо тут польський текст »Апокрисис-а«, бо в руськім перекладі пороблено вже рїжні зміни і названо фльорентийський собор розбійничим і т. п Порівнай Тамже Т. II стр. 1168 і дальші.

[2]) В „Obron-i s. Synod-y Floreńsk-oro“ писав Потій. „A isz imienia swego zamilczał (при пасквілю на фльор собор) znać, że się bał, aby go za kłamstwo wstyd nie było, tak głupi Rusin Kleryk, iako niezbożny Nowochrzczeniec“ (стр 9); „Przemudry Philosophie (алюзия до Клирика), rozwiąż, ten Syllogizm, iesli możesz, y z onem twoiem Bakałarzem Nowochrzczencem (стр. 21). „Ale pierwey, писав ще Потій, śmieszne dowody greckie, które głupi Synodopisca, a ieszcze głupszy Nowochrzczeniec w swym Scripcie z Grekami przeciw Łacinnikom położyli zmyślone pokażę y zdradę ich odkryie (стр. 48—9).

[3]) Гляди загальні згадки про Клирика в Смотрицького: „Apologii“ (1628) стр. 24, 88, 89, 90, 91, 92, 107 w „Exaetesis-i“ (1629) картка 27, 50 об 69 об. 70 91, 95 в „Paraenesis-i стр. 15, 25, 27—9.

[4]) Порівнай в „Apologi-i“ стр. 76—87, в „Exaetesis-i“ картка 90—5 в „Paraenesis-i“ стр. 6, 7, 14, 89.

виключена річ, що Сметрицький хотів бути дискретним, бо православні уміли задержувати в найбільшій тайні прізвища своїх полемістів, а сам Мелетий Смотрицький досьвідчив на собі сеї дискреції, як творець „*Θρῆνος*-а“, про що з признанєм по своїм переході на унію висказував ся [1]). Можна би також здогадувати ся, що про особу Клирика Смотрицький не хотів богато говорити, бо Клирик належав ще тоді до числа живучих людий [2]). Не виключена ще й иньша причина, яка могла здержувати Смотрицького від виявленя прізвища Клирика, на яку звернемо увагу в дальших, наших дослідах.

Клирика ставить Смотрицький на рівні з Зизанієм, Філялетом, Ортольоґом, пишучи про них, що серед православних мали они велику повагу, бо були між ними „iakoby Boskie iakie oracula“ [3]) Про жите Клирика зрадив нам Смотрицький не богато більше понад се, що писав вже раньше Потій. Смотрицький писав про Клирика: „Co zacz y Klerik? Podobny Zyzaniemu Dydyskał, do ktorego się przełożył y przemierzły Ponurzeński Dydaskał, ktorego przeklęty Ariański duch znaczny iest w Sylogizmach naprzeciw pochodzeniu Ducha św. y od Syna, u tego Kleryka położonych“ [4]).

Иньший письменник XVII віку, Яков Суша передав нам про Клирика дуже суху вістку: „Anonymus clericus Ostrogiensis, Doctorum Russiae ordine tertius (перші два: Зизаній і Філялет), quem gymnasii ejus civitatis, superstite Basilio Duce, praecipuum fuisse, aiunt, didascalum“ [5]).

Зрозумілим є для нас, що пізнійші письменники не були в силї доповнити сего, чого не подали про Клирика сучасні йому люди. Тому не розвязали нам сеї загадки ані письменник XVIII віку, Стебельський [6]), ані митр. Евгений [7]), що особою Клирика цїлком не

[1]) Гляди Смотрицького „Exaetesis“ картка 70.

[2]) Імовірно тому, що крім »Отпис-у« на лист Потия і злученого з ним пасквілю, Клирик нічого більше не друкував під сим анонімом, здогадує ся Арсеній Сілецький, що Клирик умер вскорі після 1598 р. (Волынск. эпарх. вѣдомости з р. 1885 в статиі »Острожская типографія и ея изданія« стр. 295). Здогад Сілецького поділяє також Харламповичъ в статиі »Острожская православная школа« (»Кіевская Старина« з р. 1897 Т. 57 стр. 380).

[3]) Гляди Смотрицького: „Paraenesis“ стр. 6.

[4]) Порівнай: Смотрицького „Apologi-ю“ стр. 96.

[5]) Jacobus Susza: „Saulus et Paulus“ стр. 86—7.

[6]) Ignacy Stebelski: „Dwa wielkie światła“ (вид. друге — Львів 1866) стр. XXX

[7]) Словарь историческій о бывшихъ въ Россіи писателяхъ духовнаго чина грекороссійской церкви. СПБ. 1827.

заінтересував ся. Найбільше розповсюдненою була ще гадка Філярета[1]), що ототожнював Клирика з Острозьким презвітером, Василем (Суражським), автором „Книжицы о вѣрѣ“ (вид. 1588 р.). Здогад сей опрокинув остаточно Харлампович, вказуючи на те, що згаданий презвітер підписував ся всюди повним іменем, що виступив на літературнім полі вже в р. 1588, коли зі слів самого Клирика та Потія дізнаємо ся, що Клирик був чоловіком молодим, не так давним учеником острожської школи, а в письменьстві чоловіком незвісним, „homo novus“ [2]). Цілком справедливо стверджує також Харлампович, що не можна мішати Клирика з особою виленського диякона, Василя троїцького, що вже в р. 1596 виступив як презвітер і жив ще в 20-тих роках XVII віку[3]). Не згоджує ся також Харлампович з поглядом проф. Брікнера, що, на основі непорозуміня, назвав Клирика Острозького, дидаскалом Авраамом[4]). Нових здогадів Харлампович не висказує, а ставить справу о стільки ясно, що бачить в Клирикови ученика а опісля дидаскала острозької школи, чоловіка на літературнім полі цілком нового.

Крім повисших здогадів мусимо зазначити ще погляд знаменитого ученого, Вартоломея Копітара, висловлений ще в р. 1843 в однім з нечисленних, але дуже цікавих його листів, писаних до Дениса Зубрицького. Копітар питав поміж иньшим Зубрицького: „Wer kann in der Ostrogcr Polemik von 1596 seq. der Clericus Ostrog. seyn? Wäre es der junge Meletius Smotrycki? Er starb nach Eugenij A. 1663 in. am Brand der Eingeweide und könnte

[1]) Филаретъ, архіеп. черниг. и нѣжинскій: »Обзоръ русской духовной литературы« 1859 I 238.

[2]) Вистане також порівнати дуже тяжкий стиль Василя Суражського з живою аргументацією, та поетичним полетом Клирика Острозького, щоби прийти до пересьвідченя, що се дві окремі постати.

[3]) Харлампович: »Острожская православная школа« в »Кіевск Старинѣ« за рік 1897 Т. 57 стр. 378—81 і »Западнорусскія православныя школы XVI и нач. XVII в Казань 1898 стр 270—1.

[4]) Bruckner: „Spory o unię“ стр 596 і 598 Харлампович: »Острожская православная школа« стр 379 Останний пише: »Звісний історик Брікнер називає Клирика Авраамом Коли проф Брікнер основує свій погляд на тім, що так зове його Іпатий Потій у своїй відповіди на його »Отпись« (»Отче Авраме«, »Пане Авраме« Пам полем литер Т III стр. 1047), то помиляє ся. Діло в тім, що Клирик дав на один з епіграфів до свого »Отпису« слова Авраама з притчі про богача і Лазаря: »Помяни, яко воспріялъ еси добра твои въ животѣ твоемъ« (Пам. полем литер Т. III стр 382). Потій доглянув в сих словах натяк на себе, на своє давнійше високе становиско (він був сенатором) і тому відплатив ся Клирикови за його пробу, ототожнити себе з Авраамом: »А такъ, пане милый, Авраме Острозскій! пильнуй себе: жебысь и съ Лазаромъ своимъ, которого на лоні своемъ пестуешъ, не досталесь ся на богачово местце...«.

also 1597 wohl ein clericus von 15—18 Jahren seyn; um so mehr, da ihn Eugenij 1599 auf dem Dissidenten-Congress sucht, ein paar Neffen studieren lässt (in Schlesien) und er 1610 schon als voller Mann mit dem „Θρῆνος' auftritt“ [1]).

Копітар не уарґументовує близше свого здогаду. Сумнівою навіть є річию, чи основу до него дало Копітарови порівнанє стилю творів Клирика і Смотрицького. Найімовірнійше, грала тут ролю бистра інтуіция, якою визначав ся Копітар у своіх дослїдах на полї славістики взагалї. Зублицький був в сій справі иньшої гадки. Він бачив в Клирикови, автора „Апокрисиса“, Христофора Бронського (Филялета) [2]). Так само не годив ся з поглядом Копітара иньший галицький письменник, Антін Добрянський, що в р. 1852 реаґував на здогад Копітара сими словами: „Ктобы тотъ найменьшій клирыкъ церкви Острогскои мόгъ быти, — не знати. Ученый Копитаръ въ листѣ своемъ, писанόмъ передъ лѣты до єдного ученого Русина въ Галичинѣ, гадкує, чи не былбы то Мелетій Смотрицкій; но той року 1601 бывши еще въ школахъ єзуитόвъ въ Вильнѣ, не могъ вже р. 1598 клирикомъ быти“ [3]).

Не зважаючи на сї рішучі заперечєня стійности здогаду Копітара, ми станемо в його оборонї та наведемо цїлий ряд доказів, що його імовірність викажуть.

Про молодечі лїта Мелетия Смотрицького знаємо дуже мало. Звісним нам є лише те, що він був учеником острогської школи, де образував ся під проводом свого вітця, Герасима Даниловича Смотрицького [4]), ректора сеї школи, та архимандрита Кирила Люкаріса, пізнїйшого царгородського патриярха [5]) Річ цїлком природна, що молоденький Мелетий, тодї ще Максим Смотрицький мусїв у своїх перших творах брати взірцї з писань своіх учителїв. Переглядаючи твір Герасима Даниловича Смотрицького п. з. „Ключь

---

[1]) Гляди мою працю п з. »З Кореспонденции Дениса Зубрицького« (»Записки наук. тов. ім. Шевченка« Т. 43 стр 37, де я вияснив і розвязав деякі похибки митр. Евгения.

[2]) »Вѣстникъ Народнаго Дома« Львів 1906 Ч. 3 стр. 50 в статии проф. Ф. Свистуна: »Кореспонденция Дениса Зубрицкого съ Копитаромъ«.

[3]) Гляди календар »Перемышлянинъ« за р. 1852, де видруковано статию Ант. Добрянського п. з. »Вѣдомость историческая о Перемышли« стр 112—13.

[4]) П. Голубевъ. »Петръ Могила« Кіевъ 1883 Т I стр. 93 Харламповичъ: »Западно-русскія православныя школы« стр. 391. Про Герасима Даниловича Смотрицького, гляди замітки Харламповича в статии »Острожская правосл. школа« стр. 271—8 и »Западно-русскія правосл. школы« стр. 262—4.

[5]) Порівнай Смотрицького: „Paraenesis“ (1629 р) стр. 68 в його листі до Люкаріса

царствія небесного“ [1]), ми справдї переходимо до пересьвідченя, що Клирик Острогський в него сильно вчитував ся, так що поодинокі його части, або й арґументи війшли майже живцем до відповідий Клирика Потїєви.

Таким відгомоном впливу „Ключа парствія небесного“ є в першім ряді передмова Клирика до читача в першім „Отписѣ“ Потієви. Герасим Дан. Смотрицький зазначував, що обовязком чоловіка є, давати відповіди на питаня, бо і св. письмо (I Петр. гл. Ш, 15) взиває нас до сего словами: „Готови будте завжды ку отповѣди каждому пытаючому васъ“. Колиб його відповідь (Герасима Дан. Смотрицького) не вдоволяла, в такім разї нехай читач має на увазї, що взяв ся він до неї з конечности, на приказ кн. Острожського, хоть добре знав про себе, що він є одним „отъ худыхъ простакъ“, що підняв ся сеї працї „не безъ великого жалю и сумненя, власне якъ плохий а голый за збройного рыцера воевати, а простакъ неученый за мудрого оратора отповедати“. Дивувати ся його слабій відповіди не повинні руські народи, коли самі про відповідь не дбали, маючи поміж собою гіднїйших, що могли би „взявши бронь духовную отъ недужого и неумѣлого, сами по вѣре крѣпко дѣйствовати, и сопостатомъ истинный ответъ давати“, тямлячи на слова Христа (Рим. XV 1): „Братие должнiи есмы силни немощи немощныхъ носити и не собѣ угожати“ [2]). Клирик Острогський парафразує лише сей уступ Герасима Даниловича Смотрицького, послугуючись майже дословно поодинокими зворотами та користуючись тими самими цитатами з св. письма. Свого додав Клирик в предмові до читача дуже не богато [3]).

Герасим Данилович Смотрицький зазначував, що не в богацтві, не в значнім числї ісповідників треба бачити признаку правдивої церкви, бо Христос не звав себе царем сьвіта [4]), бо прирік бути навіть між двома, або трема, коли зберуть ся в його імя [5]), — те са-

[1]) »Ключь царствія небесного« або »Календарь римскій новый« (твір має два заголовки) був відповідию на брошуру Венедикта Гербеста п. з. „Wiary rzymskiego kościoła wywody“ (порівнай нашої передмови стр. IV. Вийшов твір Герасима Даниловича Смотрицького в Острозї в р. 1587. Передруковано його з неповного егземпляра в Архивѣ юго-западной Россiи Ч. I Т VII стр. 232–65 і в великоруським перекладї в Малышевск-ого »Мел. Пигасъ« Т. II.

[2]) Архивъ юго-западной Россiи Ч. I Т. VII стр. 237—9.

[3]) Памятн. полемич. литер. Т. III стр. 377—81.

[4]) Архивъ юго-зап. Россiи Ч. I Т VII стр. 249.

[5]) Также стр 243 і 246.

ме повторив Клирик Острозький у своїй відповіди Потієви [1]). По гадці Даниловича Смотрицького всі апостоли були собі рівні [2]), а те саме підносить Клирик Острозький двічи, наводячи, по приміру „Апокрисиса“, свідоцтво св. Кипріяна [3]). Герасим Данилович Смотрицький докорював католицькій церкві за придаток до символа віри „и отъ Сына“ [4]), за причастие під одним видом [5]) — а майже так само підносив сі заміти Клирик Острозький у своїх відповідях Потієви [6]). Герасим Смотрицький писав в оборонї православної церкви: „Его же бо отецъ любитъ сына сего и наказуетъ, не тръпящаго же наказаня, и двомъ господиномъ работающаго презираетъ и мимо пущаетъ и учинилъ декретъ черезъ праотца и патриярха нашего Авраама, межи таковыми сынами мовячи, чадо, ты въсприялъ еси благая своя въ животѣ своемъ, Лазарь же злая, сего ради сей утѣшается, ты же страждеши, такъ и теперъ разумѣймо, кого дочасне Богъ караетъ, вѣчно зъ собою мѣти хочетъ“ [7]) — Клирик Острозький повторив сю оборону майже дословно [8]).

Не оригінальним був також Клирик Острозький в поетичнім плачу східної церкви, яким украсив свої твори. Раньше вже нарікав Герасим Смотрицький на байдужність православних для справ своєї церкви та кликав до них:

„Повстанте, почуйтеся и поднесѣте очи душъ вашихъ, а обачте съ пилностю якъ спротивникъ вашъ дияволъ не спитъ, и не толко якъ левъ рикаючи ищеть, кого пожерети, але явне сами въ пащенки ему розними способы многие отъ крови и повинныхъ вашихъ впадаютъ а звлаща отъ единое матере вашее невѣсты непорочнои, царя небоснаго, роженые братя и сестры. О чемъ она яко мати ваша (церковъ святая мати вѣрнымъ обьщая) болезно васъ породивши, водою святого крещенія омывши, дары духа святого просвѣтивши, и хлѣбомъ животнымъ ученіемъ евангельскимъ воскормивши, жениху своему, кровию пречестною васъ откупившему, яко сыны свои за слуги и дворяны отдати з радостю, яко родителей и прародителей вашихъ надѣяла ся, и съ ни-

---

[1]) Порівнай нашої передмови стр. XX
[2]) Архивъ юго-зап. Россіи Ч I Т. VII. стр. 245.
[3]) Перівнай нашої передмови стр. XX і XXX.
[4]) Архивъ юго-западной Россіи Ч. I Т. VII стр. 258
[5]) Тамже стр. 258.
[6]) Гляди нашої передмови стр. XX і XXIX—XXX.
[7]) Архивъ юго-западной Россіи Ч. I Т. VII стр. 248.
[8]) Гляди нашої передмови стр XXXVII і XX—XXI

ми, и съ вами вѣчно царствовати певна была, теперъ вмѣсто надѣи, радости, и потѣхи, жалостно нарекаетъ и многослезно плачетъ, единыхъ, же отъ нее отступаютъ, другихъ же о тое не дбаютъ, и вси вобецъ на повинность свою мало памятаютъ, колеблючи ся дивными способы у вѣре, один з другого большую слабость и згоршене беручи....“ [1]).

Річ зрозуміла, що всї повисші помічаня на тему спорідненя творів Клирика Острогського з „Клю-чем царствія небесного“ не доказували би ще нїчого, бо крім сина могли взорувати ся на творі Герасима Даниловича Смотрицького ще й иньші його ученики, або автори, колиб не фактъ, що плачъ православної церкви кинений мов би від нехочу в першім „Отписѣ“ Клирика, одїтий в чудову, реторичну одежу в другій відповіди, находимо не лише в закінченю пасквілю на Флорентийський соборъ [2]), але також в однім з творів Мелетия Смотрицького а іменно в його „Θρῆνος-ї“, оброблений з таким артизмом, чувством та поетичним полетом, що й по нинї викликує він величезне вражінє.

„Niestetysz mnie nędzney, кличе Смотрицький в імени церкви, niestetysz nieszczęsney! Ach ze wszech stron z dobr złupioney, niestetysz na świecką ciała mego hańbę z szat zwleczoney, biada mi nieszczęsnemi brzemiony obciążoney. Ręce w okowach, iarzmo na szyi, pęta na nogach, łańcuch na biodrach, miecz nad głową oboiętny, woda pod nogami głęboka, ogień po stronach nieugaszony, zewsząd wołania, zewsząd strach, zewsząd prześladowania. Biada w mieściech y na wśiach, biada w polach y dąbrowach, biada w gorach y przepaściach ziemie...[3]). Ach ciężkoż mi zaprawdę z tym nievkorzonym potomstwem, z tym iadowitym iaszczorczem plemieniem ciężko. Y ktoż boleści tey zarowno ze mną nie podeymie? Kto mi płakać nie dopomoże. Synym rodziła y wychowała, a oni się mnie wyrzekli, y iadowite ięzykow swoich żądła na mnie wyrzucili...[4]). Iam strapiona, ia mizerna y nad wszystkie matki nieszczęśliwsza. Ktora gdziesiękolwiek obrocę, wszędy syny moie na zdradzie mnie nayduię ..[5]). Kto potoki łez moich pohamuie? Biada mnie nieszczęsney, żem syny ro-

[1]) Архивъ юго-западной Россіи Ч. I Т. VII стр. 238—9.

[2]) Памятник. полемич. литератур. Т. III стр 474—6.

[3]) Theophil Ortholog „Θρῆνος, To iest Lament iedyney ś. Powszechney Apostolskiey Wschodniey Cerkwie, z obiaśnieniem dogmat Wiary. Wilno 1610 Rozdział I kartka 1.

[4]) Тамже, Rozdz. I картка 3 обор.

[5]) Тамже, картка 9 обор.

dziła na boleść moię, y Corki na zranienie moie...[1]) Synu, oto Matka ze wszelkim błogosławieństwa Bożego winszowaniem, stawię się przed cię... Użal się niezmiernego płaczu, zalu boleści, y strapienia moiego, ktorego ty sam y z drugą Bracią twoią, a młodszymi Synami moimi przyczyną iesteście. Wychowałam bowiem was z radością, a potraciła z płaczem y z boleścią[2]), porodziłam was na vciechę y podporę starości moiey, a doznawałam po was gorszey, niż po iawnych przeciwnikach moich, nieprzyiaźni, gorętszey nienawiści, sroższego vcisku, okrutnieyszego prześladowania, y szkodliwszego vpadku... Głos w Ramie słyszan iest, płacz y krzyk bardzo wielki, Rachele płaczącey synow swoich, a nie chciała się dać vtulić, że ich niemasz...[3]).

Читаючи сі дрібні виїмки з великої поеми Мелетия Смотрицького і глядячи на споріднене гадок з твором Герасима Смотрицького „Ключь царствія небесного“ та писанями Клирика, мимохіть мусимо здогадувати ся, що молодий Мелетий, взоруючи ся на творі отця, під іменем Клирика Острозького виступив і гадку, кинену отцем, тричи, як початковий письменник обробив, а вкінци по раз четвертий, як визначний поет ту саму гадку одів в одежу чудової поезиі у своїм знаменитім „*Θρῆνος*-ї“.

За здогадом Копітара, що Клирик Острозький є ідентичним з Мелетиєм Смотрицьким, сьвідчили би ще й иньші помічаня.

Перший „Отписъ“ Потїєви кінчить Клирик чудовою молитвою, яку находимо знов в „*Θρῆνος*-ї“ Смотрицького. Останний розширив ii лише та з більшим артизмом обробив. Наведемо схожі місця в обох творах.

Клирик Острозький писав:

„Владико, Господи и Творче всяческыхъ! от всѣхъ дубравъ земскыхъ и от всѣхъ древесъ избралъ еси Собѣ виноградъ одинъ: отъ всѣхъ цвѣтовъ полныхъ выбралъ еси Собѣ цвѣтъ одинъ: от всѣхъ безднъ морскыхъ наполнилъ еси Собѣ источ-

В „*Θρῆνος*-ї“ читаємо:

„Boże Oycze y Tworco wszystkiego, ktory ze wszystkich lasow ziemie y ze wszech drzew iego, obrałeś iedyną Winnicę... ze wszystkich kwiatow świata obrałeś sobie lilię iedną, a ze wszystkich przetchlin Morskich napełniłeś sobie potok ieden y ze wszystkich budowanych miast

[1]) Тамже, картка 12.

[2]) Порівнай нашої передмови стр XXXI.

[3]) Theophil Ortholog *Θρῆνος* — картка 22 і обор. Порівнай нашої передмови стор. XIV.

никъ одинъ: отъ всѣхъ градовъ и мѣстъ осветилъ єси Собѣ Сіонъ: отъ всѣхъ сътвореній летаючихъ оулюбилъ єси Собѣ голубицу одну, отъ всѣхъ сътвореній скота провидѣлъ єси Собѣ агницу одиноу: от всѣхъ розмноженыхъ людій изыскалъ єси Собѣ люди єдины..... Которого престолъ єстъ безцѣненъ и слава неиспытана, Которомоу предстоятъ вои ангельстіи съ трепетомъ, Которого слово истино, и мовене сильно и росказа'нье моцно и разсмотреніе страшно"..... пода'й миръ церкви твоей... взыщи заблоуждьшее... оутверди православіемъ церковъ Свою... всели единодушіе, абысмо одною мыслію, одными оусты, однымъ сердцемъ выславовали имя Твое, и о Тобѣ, Цари нашемъ веселячи ся, служили Тобѣ єдиному, Иже въ Тройци славивому Богу.!...[1]).

poświęciłeś sobie sam Sion, a ze wszech powietrznych ptakow mianowałeś sobie gołębicę iedną, y ze wszystkiego stworzonego bydła obrałeś sobie owcę iedną, a ze wszystkich rozmnozonych narodow zdobiłeś sobie lud ieden,..... ktorego Thron iest myślą nieogarniony y sława niepoięta, przed ktorym stoi z boiaźnią y drzeniem woysko Aniołow, y wszystkich gornych mocarstw, ktorego słowo prawdziwe y powieści trwałe, ktorego rozkazanie mocne a rozprawienie straszne".. weyrzy miłosiernym okiem na niewysłowiony żal, vcisk, y strapienie moie,... vsmirz serdeczną boleść moię, ktorey mi przyczyną są właśni synowie, przyidź z Libanu, przyidź mi na pomoc, niech się zawstydzą, y niech się wstecz obrocą, ci ktorzy szukaią dusze moiey y zostrzaią na mnię niewstydliwie ięzyki swoie...[2]).

З виїмкою закінченя оба автори і Клирик і Мел. Смотрицький в наведеній молитві нїчим між собою не ріжнять ся. Тяжко припускати, щоби оно вийшло припадково. Мимоволї підозріваємо, чи своіх власних гадок, висказаних раньше під іменем Клирика, не повторяє і не украшує Смотрицький у своїм пізнїйшім творі?

Щоби понижити католицьку церкву, Клирик Острогський в першім „Отписѣ" Потіеви покликує ся між иньшим на слова Петрарки (з книги листів): „И хтожъ охолодитъ утисненый свѣтъ, хто до першого стану приведетъ утисненое мѣсто? Хто превротныи обычаи направитъ, хто роспорошеные овцы згромадитъ, хто пастыри блудячіе скараетъ, хто наведетъ, хто натягнетъ до клюбы своеи? И не будетъ же конца своволенству и злостямъ"?[3]).

---

[1]) Памятник. полемич. литератур. Т. III стр. 431—2.

[2]) Theophil Ortholog: „*Θρῆνος*" картка 20—1.

[3]) Памятн. полемич литер. Т. III стр. 426.

В „*Θρῆνος*-ї“ містить Смотрицький цілий ряд гадок і поезий ріжних письменників, як Петрарки, Баптіста Мантуана, Івана Монаха Ґаранци, Плятини, Бернарда Опата і иньших та примінює їх до католицької церкви в сій цїли, щоби її осьміяти. Наведених слів Петрарки Смотрицький не повтаряє, однак уживає досадніїшого вірша сегож поета в польськім перекладі:

Rzymie, źrzodło nieszczęścia, domie gniewu pełny,
Szkoło błędow, haereziy kościele odmienny.
Rzymem byłeś, a teraz iesteś Babylonem:
Skąd tak wiele kłopotow płynie w każdą stronę.
O matko zdrad, o dobrych okrutne więzienie,
A złych tarczo, y wdzięczne nadder opatrzenie.
Żywych piekło, dziw będzie wielki niesłychany,
Ieśli cię w swym nie zetrze gniewie Pan nad pany.
W ubostwieś fundowane, w pokorze, w czystości,
Teraz wszystko to tłumisz rogiem swey hardości [1]).

Завважати мусимо, що в сім напрямі ані Клирик Острозький, ані Мелетий Смотрицький оригінальними не були. Йшли они тут за протестантами, а спеціяльно за твором Зібранда Любберта „De papa Romano“ (1594), автора на Руси любленого і популярного [2]). Оружіем Зібранда Любберта в боротьбі против власти папи були не лише богословські аргументи, але також гадки свьвітських письменників і твори поетів. Наслїдувати Зібранда Любберта почав вже Клирик, а Мелетий Смотрицький брав для свого „*Θρῆνος*-а“ [3]) повні пригорщи поетичних аргументів з твору „De papa Romano“. Ідентичний спосіб полеміки против Риму в творах Клирика і Смотрицького робить на нас вражінє, що маємо тут до дїла з одним автором, що під анонїмом Клирика, ставив молодечі, несьмілі кроки, доки не виступив під іменем Ортольоґа зі свої „*Θρῆνος*-ом“, в якім гарними поетичними перекладами ріжних авторів піднїс ся в сій манєрі до висоти дїйсного таланту.

Не від річи буде також згадати, що Клирик наводячи в першім „Отписѣ“ слова св. Єроніма, писав: „Отповѣдаемо зъ онымъ

---

[1]) Theophil Ortholog: „*Θρῆνος*“ картка 69 обор. і 70.

[2]) Під впливом Зібранда Любберта писали Стефан Зизаній своє »Казанье... о антихристѣ« і Юрий Рогатинець богословську часть своєі »Перестороги». Гляди мою студию над »Перестрогою« стр 162—6, 169—86.

[3]) На се звернув я вже був увагу в праці над »Перестрогою« стр. 31.

вашимъ Єронимомъ, а по нашему Герасимомъ“ [1]) Хоть ототожнюване імени Єроніма з Герасимом є хибне, то однак насуває ся на гадку, чи не хотів в сей спосіб Мелетий Смотрицький, що скрив ся під анонімом Клирика, ушановати памяти свого вітця, Герасима Даниловича Смотрицького?

Завважаємо також, що в обох авторів, як Клирика, так і Смотрицького находимо часто ті самі аргументи.

Так прим. Клирик твердив, що східна церква перед західною увірила в Христа і тому може бути признана правдивою [2]), те саме читаємо в „*Θρῆνος*-ї“ в ширшій аргументації [3]). Клирик зазначував за Лютром, що під каменем в словах „Ты єси Петръ“ треба розуміти віру і ісповіданє Петра [4]), або твердив за Кальвіном, що камень означає Христа [5]), те саме читаємо в „*Θρῆνος*-ї“ [6]) як відзвук комбінаций Філялета [7]). Клирик вичисляв, по приміру Зібранда Люббертa [8]), або Філялета [9]), по імени папів, яких вважав єретиками [10]), а робив те саме Смотрицький в „Antigrafe“ [11]) і в „*Θρῆνος*-ї“ [12]). Клирик завірював, що антиохійська церква має ту саму повагу, що римська церква [13]), а повторив те Смотрицький у своїм „*Θρῆνος*-ї“ [14]). Клирик подав за Філялетом цитат з творів св. Кипріяна, що всї апостоли мали рівну власть [15]), а навіть його рів-

[1]) Памятн полемич. литератур Т. Ш стр. 419.

[2]) Тамже Т. Ш стр. 417.

[3]) Theophil Ortholog „*Θρῆνος*“ картка 85—7

[4]) Памятн. полемич. литерат. Т. Ш стр. 416 в першим »Отписѣ«.

[5]) В другій відповіди Потія гляди нашого вид. стр 221.

[6]) Theophil Ortholog: „*Θρῆνος*“ картка 36 обор. і 37.

[7]) Порівнай нашої передмови стр. XX.

[8]) Sibrandi Lubberti „De Papa Romano“ libri decem (1594 р.) стр. 24, 25, 51, 620, 623, 637, 649, 653—9, 664, 666—7, 670, 677 82. 907, 905.

[9]) Памятн полемич. литературы Т. II стр. 1241.

[10]) Єретиками зове Клирик Острозький отсих папів: Либерия, Гонория, Анастазия, Маркелина, Івана XII. і Григория VII (Тамже Т. Ш стр. 428).

[11]) Смотрицький вичисляє поміж папами »єретиками« Либерия, Маркелина, Анастазия, Гильдебрандина, Евгения IV, Гонория, Сильвестра, Івана VIII. і Івана XXIII. Додамо, що протестанти начислювали аж сорок папів »єретиків«. Белярмін наводить їх аргументи і боренить папів у своим знаменитім творі „Disputationes de controuersiis fidei Christianae“ Т. I „De Rom. Pontifice lib. IV cap VIII—XIV стр. 974—1020,

[12]) Theophil Ortholog: „*Θρῆνος*“ картка 35 об.

[13]) Памятн полемич. литер. стр 422—3.

[14]) Theophil Ortholog: „*Θρῆνος*« картка 180.

[15]) Памятн. полемич. литерат. У. Ш стр 416 в першим »Отписѣ« та в другій відповіди нашого виданя стр 222.

нож Смотрицький в „*Θρῆνοσ*-ї“ [1]) Клирик поборював за Філялетом автентичність „з воску злїпленої евангелії“ Ґеннадия Схолярха [2]), а не в порівнаню ширше полемізував против неї Смотрицький в „Antigrafe“ [3]). Клирик Острозький порестерігав Потія у своїй другій відповіди перед Кирилом Терлецьким, пишучи против него, що „він тілько лиха натворив, що коли ми мовчати будемо, тоді земля стане кричати і стогнати“ [4]), Мелетий Смотрицький навіть після смерти Терлецького не простив йому та писав про него, що він „mężoboystwem, wszeteczeństwem, y innemi temu podobnemi cnotami, o ktorych wszystek Łucki Powiat bardzo dobrze wie, nie po iednokroć siebie przyozdobiwszy y ieszcze za żywota nosa na twarzy z dworskiey choroby pozbywszy, za drugimi się pospieszył“ (умер) [5]).

Користуване тими самими жерелами, оброблюване ідентичних мотивів, однаковий спосіб полеміки, гарний, реторичний і поетичний стиль вказують на духове споріднене Клирика і Смотрицького, споріднене так визначне, що часто годї відріжнити від себе тих двох людий. Одну хиба бачили би ми ріжницю, що в творах Клирика виступає Смотрицький, як молодець, а в „Antigrafe“ та „*Θρῆνος*-ї“ як муж, як письменник з виробленим пером та великою ерудицією.

Окрім Герасима Даниловича Смотрицького, другим духовим провідником молодечих лїт Мелетия був Кирило Люкаріс. Прибув він вперве до Острога в р. 1594, де забавив не довго, бо в першій половині 1595 р. бачимо його в Вільні. В січни 1596 стрічаємо його знов в Острозї, звідки переїздить до Вільна а в жовтни сегож року бере участь в берестейськім соборі. З собору вертає Люкаріс

---

[1]) Theophil Ortholog: „*Θρῆνος*“ картка 36

[2]) Памятн. полемич. литер. Т Ш стр 428–9.

[3]) Тамже Т. Ш стр 1278 і д

[4]) Гляди нашого видання стр 227.

[5]) Theophil Ortholog „*Θρῆνος*“ картка 76 Православні письменники кінця XVI і поч XVII. віку бачуть в Терлецькім чоловіка на скрізь неморального (Гляди »Апокрисисъ« Памятн полемич. литер Т Ш стр 1057, 1215, 1759, твір Вишенського в »Актахъ южной и западной Россіи« Т. II стр 230 і »Пересторогу« в моїй студиї стр. 54. Дивним і невиясненим контрастом до замітів православних письменників є слова Потия, який в »*Ἀντιῤῥήσις*-і« боронить Терлецького перед Філялетом, зове його чоловіком »добрымъ и непереконанымъ« (Памятн. полемич. литерат. Т. Ш стр. 925) та застерігає ся в листї до князя Сапіги перед докором „iakobym miał go zaniechiwac y lekce poważać“ (Archiwum Domu Sapiehów T. I Nr. 433 стр 368). Можлива річ, що Потій вірив в невинність Терлецького, хоть судові акти, видані Орестом Левицьким (Архивъ юго-зап. Россіи Ч I Т VI) свідчать, що Терлецький був не лише процесовичом, але й чоловіком грубих пороків та убийником

знов до Вільна, а в короткім часї їде по раз третий до Острога, де перебуває через цілий рік. При кінци 1597 р. або з початком 1598 р. виїхав Люкаріс з Острога до західної Европи, де відбував фільозофічні та богословські студиї на університетах в Віттенберзї і Женеві. В р. 1600 прибув Люкаріс ще раз на Русь, висланий сюди своїм кревним, алекс. патриярхом, Мелетиєм Пігасом з листами до православних князів і протестантів, однак сим разом педаґоґічною працею, з причини иньших поручень, не займав ся Був се останний побут Люкаріса на Руси, бо небавом заняв він, з причини смерти Мелетия Пігаса, александрійський престол а опісля царгородський патриярхат.

За часів свого першого побуту в Острозї обняв Кирило Люкаріс становиско ректора острозької школи, учив тут грецької мови а рівночасно вів спори і диспути з Єзуїтами та Францісками. Приїздили до него на науку навіть старші люди, як прим. зі Львова, Гавриїл Доротеєвич. Тодї, то, а, імовірно, і в р. 1597 находив ся між його ученнками молодий Максим, пізнїйше Мелетий Смотрицький. Про педаґоґічну дїяльність Люкаріса на Руси зібрано доси дуже скупі вістки. Його відносини до Мелетия Смотрицького рівнож не вияснені. Коли однак маємо дані, переказані нам автором XVIII віку [1]), що Люкаріс ставав по диспут з Єзуїтами і Францісканами, то мусимо також приняти, що він мусів мати ширше, богословське образоване [2]) А в такім разї насуває ся нам, мимохіть, на гадку питане, чи не написав він трактату против походженя св. Духа, „и отъ Сына“ що був видрукований при пасквілю на Фльорентийський собор, виданий Клириком Острозьким? На ствердженє нашого здогаду не маємо на разї ніякого доказу. Однак можемо ствердити на певно, що автором його мусїв бути один з визначних дидаскалів острозької школи, коли значну часть його аргументів повторив в десять літ пізнїйше Мелетий Смотрицький у своїм

---

[1]) Thomas Smithus. Collectanea de Cyrillo Lucario patriarcha Constantinopolitano Londini 1708 стр. 48. Порівнай Харламповича: »Западно-русскія православныя школы« стр. 266, де зібрана основно література про Люкаріса

[2]) Видає ся нам неімовірною річию, щоби Люкаріс, як твердить Пихлер (Geschichte des Protestantismus in der or. Kirche im 17 Jahrhund. oder der Patriarch Cyrillus Lucaris und seine Zeit. Munchen 1862 стр 50) не відбував до приїзду на Русь ніяких позитивно богословських, історичних, догматичних і ексеґетичних студий немовби тому „da der Hass und die Verachtung gegen Rom, die machtig in ihm genahrt wurden, mussten ihm solche nicht nur als uberflussig, sondern als gefahrlich und verwerflich erscheinen lassen“.

„Antigrafe“ [1]) Тому й впадає нам на гадку, що автором його міг бути Кирило Люкаріс, учитель Мелетия Смотрицького. Сам факт, що Клирик Острозький надрукував чужий трактат про походженє св. Духа і що опіля арґументами сего трактату покористувався Мелетий Смотрицький, бувби знов одним з доказів на ствердженє нашого здогаду, що Клирик Острозький міг бути ідентичним з Мелетиєм Смотрицьким.

Щоби остаточно заокруглити наші помічаня, мусимо ще розвіяти деякі сумніви, які насувають ся нам на гадку. Там прим. Клирика назвав Смотрицький „podobnym Zyzaniemu Dydaskałem“. Чи міг вже бути Смотрицький в р. 1598, коли числив лїт 21, дидаскалом школи в Острозі? На мою гадку не є се виключеною річию, коли будемо мати на увазі визначний талант Смотрицького. Вкінци тяжко навіть підозрікати, щоби в 21 році житя Мелетий Смотрицький мав бути лише учеником острозької школи.

Антін Добрянський, полемізуючи против підозрінь Копітара про ідентичність Клирика з Смотрицьким, зазначив, що він з сею гадкою не може погодити ся, бо Смотрицький був ще в р. 1601 в школї Єзуітів у Вільні і тому не міг в р. 1598 бути клириком. Однак тут Добрянський помиляв ся, беручи назву Клирика буквально, перед чим перестерігав Ґелязий Дипліц, коли писав: „A takim sposobem też y Kleryk Cerkwie Ostroskiey siebie podpisał: ieżeli słowo Kleryk nie w ściśleyszym znaczeniu, w iakim w Kanonach Synodalnych pospolicie się bierze, brać będziemy, ale w bogatszym, iakie się wywodzić daie z Rozdz. 5. listu I. B. Piotra Apostoła, wiersza 3. [2]).

Однак чи не найбільшу трудність подає розвязка третого а рівночасно останного сумніву. Впадає в очи, що Смотрицький, зраджуючи по своїм переході на унію свої анонїмні твори [3]), Кли-

---

[1]) Мелетий Смотрицький повтаряє в „Antigrafe“ в трактаті про походженє св. Духа (Памятн. полемич. литер. Т. III стр. 1187—1210) отсі свідоцтва отців церкви: Дионізия Ареопаґіта »про божество« гл. II, Василя Великого (против Ария і Савелия), Юстина мученика »про віру« гл. I, Теофілякта на 3 гл. Йоана, Хризостома з проповіди про св. Духа, Атаназия з книг про віру, Дамаза з листу до Павлина, Єронїма в передмові до книги Дидима. Порівнай »Исторія о листрикійскомъ ... сынодѣ« (Памятн. полемич. литер. Т. III стр. 449—55).

[2]) Gelazyusz Dyplic: „Antapologia“ (1632) стр. 614. Дуже рідкий, неповний екземпляр переховує ся в бібліотеці перемиської капітули.

[3]) На можливий замит, чому не заждав з виданєм своєї „Apologii“ і з переходом на унію до собору, або чому не покинув православної церкви раньше, Смотрицький відповів: „Uczyniłem to tedy, kiedy Pan Bog zezwolił y zdarzył. A uczyniłem to po

рика вважав цїлком окремою від собе постатию [1]). Чи робив се може тому, що соромно йому було признати ся до пасквілю против фльорентийського собору, виданого ним під именем Клирика? До такого підозріня управнюють нас його власні слова, якими він протиставив свій „Lament“ *(Θρῆνος)* пасквілеви Клирика Острозького.

„Przeszłego roku, писав Мел. Смотрицький, zszedł z tego świata tu w tym kraiu mąż w narodzie Ruskim, tak w pobożności żywota, iako w wiadomości dogmat wiary, nie lada exystimacyey (Oyciec Damian Nalewayko [2]); są iednak żywi ci poważni mężowie z Ostrogskiey Kapituły Świeszczennicy, przy ktorych obecności, w głos o Lamentowym skrypcie to mowił, że iest w poważności opisaney w nim prawdy Bożey, pismom św. Złotoustego rowny: za ktory krew swoię nam wylewać y dusze zań pokładać godzi się... O skrypcie Klerykowym z ust tegoż zeszłego męża słyszałem, że go nie chwalił: y iż on był, ktory odwiodł od tego, że się imienno do tego skryptu nie podpisał ten, czyie było to miasto, ktorym się ten Kleryk otytułował [3]); (na czym iuż przez Au-

---

wielkim moim wybadywaniu y doświadczeniu Świadomi są tego dobrze ci, ktorym wiadome były moie lucubracie naprzeciw scriptu Unia otytułowanego, naprzeciw rozmowie Brześcianina z Bratczykiem, naprzeciw zmartwychwstałego Nalewayka, naprzeciw Politice, Ignorantiam y nabożenstwu nowo-Cerkwian Wileńskich napisane y do publikowania przez druk iuż po wydaniu Lamentu puszczone bydz nagotowane, nie wspominam Verificatiey, obrony iey, Elenchu, Iustificatiey, y tym podobnych, w ktorych iedney po drugiey im daley, tym rzadszy byłem w następywaniu na dogmata, prawdziwy, szczery w rzeczach potocznych, pod te czasy nagle przepadłych. Niemal y teraz nayduie się w Bibliotece Monastera Bractwa Cerkiewnego Wileńskiego Traktat o pochodzeniu Ducha św. Sposobem syllogismow, od Graekow Rzymianom, y wzaiem Graekom od Rzymian zadawać się zwykłych, polskiem ięzykiem napisany. y przodkowi memu na mieyscu tym Archimandrytowi do czytania podany. Za ktorym na ten czas mieysce to tak się było poruszyło, że aż na większy, zaszkodny gomon, niż na zbawienny pożytek zaniosłey się sprawie milczeniem złożyć musiałem. Przyszło było czasu swego y do tego, żem był y Palinodyą na Lament napisał, ktorą do rąk Kapitule Ostrozskiey w tym Monasterzu, w ktorem teraz residuię y to piszę, podana odemnie bywszy, zaległa“. . Apologia стр. 105—6, порівнай Exaetesis картка 15 і Paraenesis стр. 22.

[1]) Смотрицький писав: Bym ia był znał, com wierzył, szedłbym ia był tak daleko za Zyzanim? słuchałbym ia był tak długo Philaleta? dałbym ia był tak mocną wiarę Klerykowi?... Paraenesis стр. 27

[2]) Гляди про него: Харлампович: »Западнорусскія православныя школы« стр 271—3.

[3]) Розуміти тут треба князя Острожського.

thora Skryptu tego rzecz była stanęła) daiąc tę przyczynę: że gdy wielkiemu y zacnemu imieniowi twemu lada Klecha karczemne słowo zada, czym tę swoię powieść wesprzesz? A tak na ten skrypt za iego radą na bezimiennym Kleryku stanął: żeby dobrze Klecha Klesze co nie w smak przymowił, nie wielki miał bydź uraz..." [1]).

На сім кінчимо наші замітки про особу Клирика Острозького. Чи учені згодять ся тепер зі здогадом Копітара, що під Клириком треба розуміти Мелетия Смотрицького — не пересуджуємо. Ми збирали в сій ціли наші помічаня совістно, бажаючи розяснити всякі сумніви, з якими стрічали ся по дорозі. Залежало нам на тім, щоби конче дійти до правди, тим більше, що не видавало ся нам річию можливою, щоби чоловік з талантом міри Клирика мав лише двічи виступити на літературнім поли, а не припадав нам також до вподоби нїчим не попертий здогад, будьто би Клирик, вскорі після свого виступу з р. 1598, мав закінчити житє.

Колиб наші виводи признано вірними, то в такім разі літературна творчість Мелетия Смотрицького в літах 1595—1610 [2]) обіймала би отсі твори, звернені майже виключно против брошур Потія:

I. Рік 1595 або 1596: його полємічне письмо против брошури Потія п. з „Унія" (1595) (lucubracie naprzeciw scriptu Unia otytułowanego) [3]). Твір сей затратив ся.

II. Рік 1598: „Отпись" Потієви, виданий під іменем Клирика Острозького враз з пасквілем против фльорентийського собору;

III. Рік 1599: другу відповідь Потієви, писану рівнож під іменем Клирика Острозького, яку у перве видаємо в нашій збірці;

IV. Рік 1604 або 1605: його полємічний твір против „Розмови Берестянина з братчиком" [4]) (lucubracie naprzeciw

---

[1]) Paraenesis стр 7.

[2]) Голубевъ »Петръ Могила« Т. I стр. 95. починає твори Смотрицького числити з р 1610, з виходом „*Θρῆνος*-а", що є очивидною похибкою.

[3]) Порівнай мою студию п. з. „Pierwszy występ literacki Hipacyusza Pocieja" Львів 1902 стр. 95—6

[4]) Автором »Розмови Берестянина з братчиком« був Потій, як про се свідчить полемічний, досі невиданий твір незвісного автора п. з. »О ереси отступниковъ, которыя суть Новое Руси, сирѣчъ унѣятовъ«, де читаємо: »Пробог оунѣя-

rozmowie Brześcianina z braciszkiem). Як „Розмову“, так і відповідь на неї знаємо лише з заголовків;

V. Рік 1607: полемічну брошуру против „Z martwych wstałego Nalewayka“, твору, як судимо по заголовку, писаного рівнож Потієм, що перший почав називати православних „Наливайками“, а православну церкву „Наливайковою“[1]). Оба твори не дохували ся рівнож до наших часів;

VI. Рік 1608: „Antigrafe“, що було відповідію на два твори Потія п. з „Haeresiae, Ignorantiae y Polityka Popow y Mieszczan Bractwa Wileńskiego“[2]) і „Гармонія“[3]);

VII. Рік 1610: „*Θρῆνος*“, в якім Смотрицький рівнож виступав против полемічних писань Потія[4]).

З перегляду, який подаємо, бачимо, що три з поміж найвчасніших творів Смотрицького, до яких він сам признавав ся, пропали. Може бути, що ще поталанить ся кому віднайти їх будьто в порводруках, будьто в переписі, будьто в перекладі на латинську мову. Від покійного вже нині Василиянина, о. Аристарха Крижановского дізнались ми, що в одній з рукописий Корсака, які переховують ся в дух. семинарії св. Атаназия в Римі, находить ся вістка, що на бажане римської столиці перекладено твори Мелетия Смотрицького на латинську мову. Переклади, як здаєсь, зберегли ся по нині в ватиканській бібліотеці. Колиб їх віднайдено і показало ся, що Рим велів справді перекласти всі твори Мелетия Смотрицького, а не лише ті, які він видав після свого переходу на унію, то тоді мали би ми побіч змісту його затрачених творів також пев-

---

тове покайте ся! Єже оуперед и веспол со жиды Пасху обходити, празновати позволити и сего року ,ᾱχϟ, што оупрод жидов за д недѣль была обхожена пасха жидовская, Потѣй и писмомъ оухвалилъ в деспутации своей, которую деспутацію подписалъ, яко бы братскій братъ з берестеницею где ся диспутовали« (стр 16) Твір датований р. 1606 Переховує ся він в бібліотеці крехівського монастиря

[1]) Гляди »*Αντιῤῥησις*« (»Памятн. полемич литературы« стр. 946); листи до князя Сапіги (Archiwum Domu Sapiehow T. I Nr 408 стр. 339, Nr. 538 стр. 438, Nr. 561 стр. 458—9 і 458).

[2]) „Haeresiae.“ не доховали ся до нашого часу. Поняте про їх зміст можемо мати з „Antigrafe“. Сконструовати їх зміст старав ся Завитневич (»Палинодія« стр. 197—8). Браки, слідні в його праці, доповнимо в окремій студиі на тему „Haeres-ій“, »Гармонії« та „Antigafe“ до якої матеріяли у нас вже цілком зібрані. При сій нагоді викажемо, що автором „Haeres-ій“ та »Гармонії« був на певно Потій.

[3]) Передрук. в »Памятн. полемич. литературы« Т. II стр. 169—222 в паралельним руcько-польськім тексті

[4]) Порівнай: Theophil Ortholog: „*Θρῆνος*“... картка 5 „Przedmowy do czytelnika“.

ні вістки, чи під Клирпком скрив ся Смотрицький. Всеж таки, колиб навіть остаточне рішене питаня про особу Клирика не випало по гадці Копітара і нашій, то ми сьвідомі сего, що наша праця не пішла на марне, бо шукаючи за автором, вияснили ми ґенезу творів Клирика Острогського і виказали, який вплив мали його писаня на творчість Смотрицького.

V.

З твору „Relacia y vważenie“, який друкуємо на пятім місци, подав вже був свого часу широкі виписки Коялович [1]). Цінну студию на тему подій, яких сьвідком було Вільно в р. 1609—11 написав проф. Жукович [2]). Автор опер свою працю не лише на „Relaci-i y vważeniu“, але також на цілім ряді історичних актів. Нам лишає ся хиба вияснити, на якій основі приписуємо „Relaci-ę y vważenie“ Іпатиєви Потієви, хоть сего в заголовку брошури не знаначено.

Читаючи „Relaci ę y vważenie“, мусимо завважати, що в нім поміщені дуже точні дані про Сенчила [3]), Вартоломея Зашковського [4]), Велямина Рутського [5]) та їх відносини до Потія. Про Сенчила і Зашковського автор „Relaci-i“ подав оригінальні, консисторські акти, будьто в цілости, будьто в виписках, які могли бути доступні в першім ряді Потієви, в другім його найблизших сторонникам і помічникам. Вістки про заходи Рутського та Потія в паралїжованю акциї Сенчила та Зашковського розказані з такими подробицями, що міг їх реєстровати або Рутський, або Потій. Про Рутського не маємо даних, щоби він вмішав ся в письменну полеміку против православних, а за те знаємо цілий ряд полемічних творів Потія, в яких він списував важні для істориї руської церкви події, серед котрих йому, як епіскопови, зглядно митрополитови довело ся проживати. Тому, вилучаючи особу Рутського від ав-

---

[1]) М. Коялович: »Литовская церковная унія» СПБ. 1861 Т. II стр. 298—301, 303—4, і 305—11

[2]) П. Н. Жуковичъ: Послѣдняя борьба духовенства митрополичьей епархіи съ Потѣемъ и уніей 1609—1611. (Христіанское Чтеніе 1901, августъ стр. 258—91 і сентябрь стр. 370—89) З раньших праць треба би згадати ще й проф Василевськ-ого. »Очеркъ города Вильны« в Батющкова »Памятн русск. старины« Вып V СПБ. 1872

[3]) Гляди нашого видання стр. 233—4.

[4]) Тамже стр. 234—6.

[5]) Тамже стр. 238—9 і 240—2.

торства сеї брошури, звертаємо увагу на Потія, на якого, як на ії творця вказували би ще отсі помічаня.

Коли приглянемо ся полемічному письменьству від р. 1595—1610, то побачимо, що окрім Потія та Скарги ніхто більше з католиків не взяв в нім участи. Першим уніятом, що побіч Потія станув в обороні уніятської церкви, був доперва його ученик, Морохорський, що в р 1612 видав свою „*Παρηγορεῖ*-ю", звернену против „*Θρῆνος*-а" Смотрицького. Від 1595 р. до виступу Мороховського одиноким полемістом з посеред уніятів, що обстоював інтереси своєї церкви, був Потій. Сей факт промовляв би дуже рішучо за тим, що й „Relacia y vważenie" могли вийти рівнож з під пера Потія.

Хто вчитував ся в твори Потія, сей мусїй завважати, що він любував ся в повторюваню тих самих гадок. Те, що читаємо в його „Унії" (1595 р.), можемо найти в його листах до князя Острожського та Сапіги, в його відповіди Клирикови Остроґському, в „*Ἀντιῤῥησις*-ї", в „Obron-ї sw. Synodu Floreńskiego powszechnego", в передмові до „Poselstwa Misaela do Syxta IIII." в „Гармонії". Як червона нитка тягнуть ся крізь його писаня ті самі гадки і погляди, висловлені з часта тими самими словами [1]). Те саме бачимо в „Relaci-ї". Поодинокі гадки, або звороти, які стрічаємо тут, читали ми вже раньше в иньших його творах.

Вже давнїйше дивував ся Потій в „*Ἀντιῤῥησις*-ї„ [2]) та в листах до князя Сапіги [3]), що патриярх Єремія міг затвердити статути церковних братств у Вільні та Львові, якими піддавав під власть братств не лише сьвітських людий, але також епіскопів і низше духовеньство. Йому здавало ся, що се річ неможлива, щоби патриярх важив ся віддати руських сьвященників „sub iugum prostych chłopów, krawców, szewców, garbarzy". Пересьвідчившись однак, що се правда, виступив він в „Relacii" рівнож против сеї постанови патриярха. Ще з часу, як Потій був сьвітським чоловіком, мав він пересьвідчене, що патриярхи і всякі грецькі висланцї приїздять на Русь лише для наживи [4]), ту саму гадку висловлював він частїйше в иньших своїх творах [5]), а повторив ії рівнож в „Rela-

[1]) Порівнай мою працю п. з. „Pierwszy występ literacki Hipacyusza Pocieja" стр. 32—6, 46—7, 56, 59, 62—4.

[2]) Памятн полемич. литерат. Т. III стр. 830—2

[3]) Archiwum Domu Sapiehów T. I Nr. 461 стр 458.

[4]) Theiner. „Vetera Monumenta Poloniae et Lithuaniae" T. III Nr. 46.

[5]) Порівнай лист Потія до князя Острожського (Памятн. полемич. литер. Т III стр 1023—5), його »*Ἀντιῤῥησις*« (Тамже Т. III стр. 694, 826, 862).

сіі“ [1]) В „Уніï“ [2]) і в „*Ἀντιῤῥησις*-ї“ [3]) жалив ся Потій, що унїятські владики терплять часто великі переслідованя за те, що почали призадумувати ся над ладом у своїй церкві, що повели за собою в тій цїли своє стадо під власть папи, — в „Relacii“ повторив Потій ту саму гадку, подекуди навіть дословно так само [4]). На кінци попереднього розділу нашої передмови вказали ми, що Потій був одним з перших людий, які православних називали „Наливайками“, а православну церкву „Наливайковою“, — ті самі прізвища стрічаємо в „Relacii“ [5]). В своїй невгомонній і пристрастній вдачі пятнував Потій на ріжних місцях православе як „przeklętą schizmę“ [6]), арґументи противників, як „bałamutnią“ [7]), людий, що накостили унії прозивав, „przeklętymi szatanami“ [8]) або „wierutnymi zbrodniarzami“ [9]) — а те саме читаємо в „Relacii“ [10]). До ряду специяльно Потієм люблених слів, якими він часто послугував ся, належала „машъкара“ [11]). Покористував ся ним Потій також в „Relacii“ [12]). Та й не лише поодинокі гадки і звороти, але також весь спосіб писаня, невязаний никими конвенціональними формами, стиль живий і ядерний, що характеризує всї твори Потія, виступає рівнож в „Relacii“ з такою самою силою.

Против наших виводів можна би піднести лише один заміт. В „Relacii“ вихвалений Потій, його „dobrotliwa natura“ [13]), його вдача „skłoniejsza do miłości, aniżeli pomsty“ [14]), його „zacna osoba“ [15])

---

[1]) Гляди нашого видання стр. 243.

[2]) Памятник. полемич. литератур. Т. II стр. 115

[3]) Тамже Т. III стр. 954

[4]) Гляди нашого видання стр. 243—4.

[5]) Тамже стр 248 і 9.

[6]) Гляди »*Ἀντιῤῥησις*« Памятн. полемич литер Т. III стр. 484, 560, 561, 564, 566, 700, 704, 918, 968, 980; його лист до князя Острожського (Тамже Т. III стр. 992, 1000); його відповідь Клирикови (Тамже Т. III стр 1100) і т. п.

[7]) Тамже Т. III стр 804, 812, 820, 836, 900, 906, 952, 966 (»*Ἀντιῤῥησις*-і«), стр. 1018 (в лист до князя Острожського) стр. 1104 і 1110 (в відповіди Клирикови Острогеському) і т п,

[8]) Archiwum Domu Sapiehów T. I Nr. 433 стр. 362.

[9]) Тамже Nr. 420 стр. 352.

[10]) Гляди нашого видання стр. 233 і 249.

[11]) Порівнай „*Ἀντιῤῥησις*“ (Памятн полемич литературур. Т. III стр. 490 і 574), відповідь Клирикови Острогеському (Тамже Т III стр. 1044 і 1050) та цілий ряд його проповідий (Hipacyusz Pociej: „Kazania y homilie“ Supraśl 1714 стр 7, 53, 194—5, 270 і 321)

[12]) Гляди нашого видання стр. 234

[13]) Тамже стр 236.

[14]) Тамже, стр. 247.

[15]) Тамже, стр. 248.

і т. п., а все те могло би вказувати, що не Потій, але хто иньший міг таке про него писати, а тим самим бути також автором „Relacii". — однак тут не треба забувати, що в безіменно виданій брошурі міг Потій користувати ся більшою свободою в оцінюваню своєї праці і особи. В прочім і в иньших творах, які вийшли без сумніву з під пера Потія, як прим. в „Ἀπόδειξις-ї" зове віи сам себе „человѣкомъ добримъ и невиннымъ", „цнотливымъ"[1]), або й кличе про себе, як прим. у відповіди Клирикови Острогському: „ни чимъ ми тежъ, зъ ласки Божое нихто ока въ житю моемъ цнотливомъ запорошити не можетъ, хиба если бысь съ тою униею на пляцъ хотелъ выехати"[3]). В виду сего піднесений нами заміт упасти мусить.

VI.

На кінци нашої збірки видрукували ми латинсько-польську рукопись з р. 1609.. приписувану Мелетиєви Смотрицькому.

Мошиньский, що перший подав про неї вістку, думав, що писав її Смотрицький в літах 1620–5, перед своїм вітвертим переходом на унію[3]). Харлампович, опираючись на тім, що автор рукописи покликував ся на 7 том Баронія „Annali um", який вийшов в р. 1601, здогадував ся, що Смотрицький уложив її в перших літах після свого повороту з Німеччини[4]). Однак Харлампович не доглянув, що автор рукописи цитував сторони твору єзуіта Каспра Пентковського про Фльорентийськии собор[5]), що вийшов в друку в р. 1609, а се вказує, що рукопись повстала не раньше 1609 року. Саме на рік 1609 вказувала би ще й та обставина, що

---

[1]) Памят полемич. литературы Т. III стр. 570, 572, 686.

[2]) Тамже Т. III стр. 1119. В тім самім творі називає себе Потій »епископомъ цнотливымъ« (Тамже Т. III стр 1069).

[3]) X. Antoni Moszynski „Wiadomość o rękopismach polskich oddziału teolog. w cesarskiej biblijotece w Petersburgu". Rozprawy akad. Umiej. filolog I. 1874 стр. 309.

[4]) Харлампович: »Западнорусскія православныя школы« стр. 391–2.

[5]) Порівнай рукопись в нашим виданю стр. 296, примітка 6 і 7. Автор мас тут на думці переклад Каспра Пентковського: „Święty a powszechny sobor we Florencicy odprawiony: Abo z Grekami Vnia. Spisany ode trzech Kościoła Greckiego na to od nich samych wysadzonych Pisarzow, ktory po łacinie iest trochę skrocony. A tu się z Greckiego na Polskie własnie przekłada, na żądanie Iego M. X Biskupa Kuiawskiego, Kanclerza Koronnego, y nakładem iego wydaie się. W Krakowie w drukarni Mikołaia Loba, Roku Panskiego 1609.

рукопись писана під впливом одного з творів Зібранда Люббе́рта, який появив ся рівнож в 1609 році.

На Смотрицького, як на автора сеї рукописи, вказувала би замітка, імовірно, з XVIII віку, уміщена на заголовній картці:

„Smotrzycki Maximi (се останне слово перечеркнене) Meletii mss. Polemica. Codex hic scriptus est manu Meletii Smotrzycky arch. ep. Poloc. ex Schismatico Unionis Promotor".

Хоть подібних записок не яло ся легковажити, то все таки можемо висловити жаль, що не маємо під рукою нїякого автоґрафу Мелетия Смотрицького, щоби на основі порівнаня почерку можна було остаточно сказати, що писав її він а не хто иньший.

До висказаня сеї гадки склоньє нас не лише обережність, але й факт, що між рукописею, яку друкуємо, а „*Θρῆνος*-ом" Смотрицького, що появив ся в р. 1610., нема виднїйшого спорідненя. Згоджують ся з собою оба твори лише в тенденциї, піднести на глум зверхню власть папи, та в користуваню з однакових жерел, а специяльно з творів Зібранда Люббе́рта. Колиб виказало ся, що записка про автора, додана на рукописи, є вірна, то в такім разї можна би лише ствердити, що Смотрицький в „*Θρῆνος*-і" щасливо оминув богато таких місць з рукописи, які, певно, не принесли би йому чести. В рукописи, яку друкуємо, маємо таку безліч нїсенїтниць, повторених за протестантами, а вимірених против папів, що приходить ся нераз здвигнути плечима. Сама рукопись, хоть в перших трех частях ведена після пляну, при кінци четвертої части стає хаотичною, так що робить на нас враженє не самостійного, до друку призначеного твору, а радше записок, чи там виписок з рїжних авторів.

Автор записок збирав, по приміру протестантських богословів, матеріяли на доказ, що папа був антихристом. Тому́ в першій частині ставить він тезу, що хто через сварнї, насилле, убийства, чари, сімонїю, обманьство і „szybalskie oszukanie" добуде який небудь пастирський уряд, сей має післанництво не від Бога, а від диявола. Такими средствами доходили до пастирського уряду папи, тому́ не мають вони післанництва від Бога, лише від чорта [1]). Гадка не була нова. Підносили її в сей спосіб рїжні протестантські письменники,

---

[1]) Порівнай рукопись в нашім виданю стр 250—60.

а специяльно Рудольф Ґвальтер[1]) та Зібранд Любберт,[2]) останний з них у двох своїх творах з р. 1594 і 1609. Майже всї приміри, які зібрав автор рукописи в 1. части, взяті з названих авторів.[3]) Яку вартість мали сї матеріяли, мігби читач пересьвідчити ся з твору Беллярміна „Disputationes de controuersiis fidei christianae", в яких сей знаменитий ученый боронив 40 папів перед ріжними монструальними замітами протестантів.[4]) Для приміру наведемо оповіданє про папу Сильвестра 2, який, бутьто би, чарами діпняв папської столиці. Він мав запродати свою душу дияволови, який допоміг йому, що він став зразу архиепископом в Ремі, опісля в Равеннї, а вкінци папою. Перед смертию мав Сильвестер каяти ся свого тяжкого гріху та просити, щоби його тїло волочили коні по містї, а опісля щоби похоронено його в тім місци, де коні остановлять ся. Коні станули при лятеранській базиліцї, де Сильвестра похоронено.[5]) Беллярмін називає всї ті вигадки казками і вказує на те, що в лятеранській церкві є й доси нагробник Сильвестра з епітафією папи Сергія IV, мужа сьвятого, що лише в пять лїт пізнїйше засїв

---

[1]) Rudolphi Gvaltheri Tigurini Antichristus, Id est homiliae quinque, quibus Romanum Pontificem verum et magnum illum Antichristum esse probatur, quem prophetarum Christi et Apostolorum oracula venturum et cavendum praedixerunt. (без місця і року видання). Нема сумнїву, що книжка Ґвальтера видана перед 1580 р., бо в сїм роцї покликує ся вже на неї Michael Hager, ss. Theologiae Doctor et in Friburgensi Archigymnasii Professor у своїм творі п. з. „Tractatus de singularitate contra nostri temporis haereticos breviter et dilucide, ac ob multarum cum historiarum, tum rerum cognitionem necessariam necessario ac saeculo huic accomodate conscriptus." Ingolstadii 1580 пор. стр. 14.

[2]) Sibrandi Lubberti „De Papa Romano libri decem" (1594) і йогож: De papa Romano replicatio ad defensionem tertiae controversiae Roberti Bellarmini scriptam a Jacobo Gretzero. Franckeranae apud Aegidium Radaeum, ordinum Frisiae Typographum (1609).

[3]) З твору Ґвальтера взяті оповіданя рукописи про Боніфатия III. (стр. 251), про Христофора I. (стр. 252), Івана XIII. (стр. 254), Боніфатия VII. (стр. 274), Дамаза II. (стр. 255), Сильвестра 2 (стр. 256), Івана 18, Сильвестра III, Григория VI, Венедикта IX (стр. 258) і Іванну-папіссу (стр. 259) — Порівнай: Rudolphi Gvaltheri op. cit. картки 35, 62—3, 63 обор., 64, 65, 64 обор, 64—5, і 61. Про папу Боніфатия III. гляди також оповіданя Sibrandi Lubberti: „De Papa Romano" (1594) стр. 488, про Сильвестра 2. (Тамже стр. 676—7 побіч згадок на стор. 25, 51 та 85) і в творі Зібранда з р. 1609 стр. 39—40, 104—5 і 262), про Венедикта IX. в творі Зібранда Любберта „De Papa Romano" (1594) стр. 622. З останного твору (стр. 51) взяв також автор нашої рукописи вістку про папу Григория VII (стр. рукоп. 255). Оповіданя рукописи (стр. 257) про папів Формоза і Стефана 6 міг автор взяти або з твору Зібранда Любберта „De Papa Romano" (стр. 674—5), або з його нового твору, вид. в р. 1609 стр. 137.

[4]) Порівнай нашої передмови стр. XLV. замітка 11.

[5]) Гляди нашого видання стор. 256.

на апостолській столиці. Сильвестер займав ся ґеометриєю, а всїх таких людий посуджувано о чари.[1])

Крім Ґвальтера та Зібранда Любберта користував ся ще автор рукописи в сій першій частині хронікою Мартина Бельского, з якої наводить два приміри на тему „szybalskiego oszukanią“ через яке будьто би Келєстин V. та Іван XXII стали папами.[2])

В другій частинї рукописи твердить автор, що хто ширить балвохвальство, сей має післанництво не від Бога, а від диявола. Сю провину бачить знов автор по сторонї папів, які евхаристию не вважають сотворінєм, лише Творцем, які зовуть Матїр Божу Єговою та Ісусом і віддають честь образам і крестови.[3]) Ся частина є на скрізь протестантською.

В третій части ставить автор тезу, що хто вивисшає ся понад Бога, сей є антихристом. Колиж папа присвоїв собі імя Бога, вивисшає ся понад Бога, велить цїлувати свої ноги, вводить до церкви зіпсуте, установляє такси за розгрішеня від убийств і. т. п., та легковажить повагу вселенських соборів, — то папа є антихристом.[4]) Цілий сей трактат є в значній части відгомоном творів Зібранда Любберта[5]) і зближує ся подекуди до „*Θρῆνος*-а“ Мелетия Смотрицького.[6])

В четвертій части зазначує автор, що хто є архиєретиком, сей має післанництво не від Бога, а від диявола. Папам закидує автор, що вони є ісповідниками єресий Валентиніянів, Євстатиянів, Пелаґіянів, Маніхеїв, Євтихіянів, Марціонїтів, Присциліянів, та що вони невірно викладають декальоґ. На кінци говорить автор про чистилище, целібат, про повагу антихриста, про признаки, по яких можна пізнати правдиву церкву і против первеньства папи. Лише останний трактат сеї части рукописи вказує на невеличке споріднене з „*Θρῆνος* ом“ Смотрицького.[7])

---

[1]) Roberti Bellarmini: Disputationes de controversiis fidei Christianae T. I трактат De Rom. Pontif. l. IV. cap XII. стр. 1005.

[2]) Гляди нашого видання стр. 259—60.

[3]) Гляди нашого видання стр 260—5.

[4]) Гляди нашого видання стр. 265—81.

[5]) Sibrandi Lubberti: „De Papa Romano“ (1594) стр. 798—802, 858, 875, 876, 879, 880—1, 900—5 і цит. твір з р. 1609 стр 194—8.

[6]) Theophil Ortholog: »*Θρῆνος*« картка 32—4.

[7]) В трактаті против первеньства папи цитує Смотрицкий в „*Θρῆνος*-ї“ (картка 36. обор і 37. обор.) свідоцтво Хризостома: sermo 2 in Pentecost. tomo 3. і Августина Retract. lib. 2⁰ cap. 25 Ті самі свідоцтва стрічаємо в рукописи нашого видання стр, 301—2.

Про твори Ґвальтера та Зібранда Любберта, які лишили визначний вплив на рукописи, автор не згадує. За те наводить цілий ряд латинських, часто католицьких письменників, з яких важнійших назвемо по імени. Він цитує Плятіну,[1]) Навклера,[2]) Бальба Ґронїма,[3]) Павла диякона,[4]) Баронія,[5]) Беллярміна,[6]) Сіґеберта Ґембляценського,[7]) Івана Трітемія,[8]) Панвівія Онуфрія,[9]) Люітпранда,[10]) св. Антоніна,[11]) Матея Па-

---

[1]) Вартоломей Плятіна (1421+1481) лишив твір: Platinae historici liber de vita Christi ac pontificum omnium hactenus ducenti et viginti duo fuere. Venetiis 1479.

[2]) Nauclerus Joannes (+1510) написав „Memorabilium omnis aetatis et omnium gentium chronici commentarii“ (1516) і „Tractus de symonia“.

[3]) Balbus Hieronymus (+1535). Його поезиї вийшли в р. 1772 і 1791—2 п. з Hieronymi Balbi Veneti Guicensis (був епископом в Ґурк в Каринтиї) olim episcopi opera poëtica, oratoria, ac politico-moralia. Автор нашої рукописи покликує ся на його статию. »De coronatione“ (Bononia 1530), яка найшла ся на індексі заборонених книжок задля виводів про становиско найвисших съвітских властий до духовної. Крім сеї статиї писав він їх значно більше.

[4]) Paulus Diaconus, син Варнефріда (720+797) написав „Historia Longobardorum“ I. вид. 1514 в Парижи, а опісля передрук в „Monumenta Germ. histor Scriptorum“.

[5]) Baronius Caesar, кардинал (1538+30. VI. 1607 р.) написав „Martyrologium Romanum restitutum, Gregorii XIII iussu editum cum notis Caes Baronii“ I. вид. в Римі 1586. і „Annales ecclesiastici a Christo nato ad annum 1198“ I. том вийшов 1588 р. Продовжували сей твір його наслідники.

[6]) Bellarmin Franc Romulus Robertus, єзуіт (1542+1621 дня 17. IX.) написав знамениту апольоґію католицизму „Disputationes de controversiis fidei Christianae“ (1581—1592) Вийшло й чимало видань

[7]) Sigebertus Gemblacensis (1030+1112) лишив хроніку від р. 381—1111, як продовженє твору св Ґеронима (віддруков в „Monum. Germ. hist scriptorum“ VI. стр. 300—374.

[8]) Joannes Trithemius, опат Бенедиктинів, історик (1462+1516) писав богато аскетичних творів (прим вид. в 1601 в Могунциї: „De vanitate et miseriis humanae vitae“) научно-духовних, природничих, личничих і т. п.

[9]) Panvivius Onuphrius, монах Августинів, археольоґ та історик, в р. 1554 професор богословия у Фльоренциї, опісля бібліотекар ватиканської бібліотеки, ур. 1529 в Вероні + в Палермо 1568 в 39 роцї житя. Автор нашої рукописи покликує ся на його твір п. з. „Platina de vitis Pontificum restitutus cum LX ad eas annotationibus et additione Pontificum a Sixto IV. usque ad Pium IV (1562) Богато його творів вийшло протягом 16 в Крім сего лишив він чимало невикінчених праць, які використав в части кардинал Маї в „Specilegium Romanum“ Romae 1842 Томи VIII і IX.

[10]) Luitprand, епископ Кремони (922+972). Писав: „Antapodosis“, де описав події в Німеччині, Ґреции, Італиї; „De rebus gestis Ottonis Magni imperatoris“, De legatione Constantinopolitana (дотепна сатира на грецький двір). Найліпше видане його творів зладив Перц (Pertz) в „Monumenta Germaniae historica‘ T. III.

[11]) Antoninus Sanctus, архиєп Фльоренциї в літах 1446—59, родив ся у Фльоренциї 1389+1459 Автор нашої рукописи покликує ся на його: „Chronicon“ (середних віків), що містить ся в трех томах (видав єзуіт Петро Матуруе в Лїоні 1586 р.) і на „Summa theologica“ (теольоґія моральна видана в літах 1477—80). Дуже добре видане зладив Петро Баллєріні в Вероні 1740 р.

різия,[1]) Мартина Поляка, [2])Вінкентия Белльовака,[3]) Костера Франца,[4]) Слейдана Івана,[5]) Марияна Скота,[6]) Баптиста Івана Мантуана,[7])

---

[1]) Mathaeus Parisius, англійський історик 13 віку, уродж. около 1200 р. +1259. Лишив „Historia majoi“ (добре виданє вийшло в Льондонї 1872—83 в семи томах).

[2]) Martinus Polonus (званий також Scotus, Carsulanus, Cartulanus, Bohemus, Strepius, Marcin Strempa, ур. в Опавї на Шлезку, домініканин, сповідник папів, знаменитий проповідник, висьвячений на архиєп. в Гнїзні дня 21. мая 1278 р. умер тогож року в дорозї до своєї столиці, написав хроніку папів, яку видано з хронікою Марияна Скота в Базилеї 1559 р. п. з. Mariani Scoti Chronicon. Adjecimus Martini Poloni, archiep. Consentini (місто Gnesnensis) eiusdem argumenti historiam. Пяте виданє сего твору Мартина Поляка з пропущеним казки про Іванну-паписсу вийшло в Кольонї 1616 р. Його перекладено на мову чеську, французьку, італійську та німецьку. Крім сего писав він ще инши творы та лишив багато рукописий.

[3]) Vincentius Bellovacensis (Belvacensis, Belluacensis), учений домініканин 13 віку, побіч Альберта Великого і Томи з Аквіну, один з найбільше трудящих мужів написав „Speculum maius“ (кольосальну енцикльопедию). Инши його праці педагогічні і богословські видав Іван Амербах 1481 р. Крім сего лишив він багато рукописий.

[4]) Costerus Franc., єзуіт (1531+1619 в 88 році житя, а в 67 яко монах-єзуіт), знаменитий полемист, що мав великий вплив на каголиків, яких піддержував і навертав з протестантизму. Автор нашої рукописи покликує ся на його „Enchiridion controversiarum“ (Кольонія 1585 р.). Твір сей явив ся в кількох виданях і в перекладах на рижні мови. Його поборювали сильно протестанти, яким Костер відповідав чим раз то новими справленими і розширеними виданями. Крім сего видав він кілька аскетичних творів, кілька томів проповідий і богато дрібних писань.

[5]) Sleidanus Joanes (власт. имя Ioann. Philippi) р. 1506, або 1508 в місцевости Schleiden +1556. Є се історик протестантизму. Написав. „Commentaria de statu religionis et reipublicae Carolo V. Caesare“ (Штрасбург 1555). Доси вийшло 80 видань сего твору, який між протестантами має велику популярність.

[6]) Marianus Scotus, р. в Ірляндиї 1083 р. +1083 був монахом-затворником. Він написав хроніку. Перша книжка обіймає старинну історию, друга житє Христа і апостолів, трета християнську історию по рік 1082. Першу часть видано в Базилеї 1559, зміст другої і цілу трету книжку передруковано в Monumenta Germ. Script. V. також Migne Patrologia lat. CXLVII.

[7]) Baptista Joannes Mantuanus, також Spagnoli, або Spagnolus званий, тому що його родина походила з Іспанії, родив ся 1448 в Мантуї. Він був кармелітом, професором і пріором монастиря. Умер після 1513 р. Був єсь ново-латинський поет. Як розумів він званє поета, се виявив в гарній поезиї п. з. „De praesidentia oratoris et poetae“ а також в „Carmen contra poetas, impudice loquentes“. В „Apologeticon“ дав він відправу тим людям, що робили йому заміти з причини його поетичної творчости. З поміж його поезий найкращі три книжки: „De calamitate temporum“. Другим важним твором є сім книжок „Parthenice“. Є се епічна поема, в якій автор описав житє Пресьвятої Дїви та инших сьвятих дїв. В „Parthenice“ дав автор дуже гарні артистичні, високо драматичні і сильними красками начеркнені житєписи. Крім численних поезий писав він прозою „Isagoge ad patientiam“ і „Libellus de vita beata“. Перше виданє його творів зладив в Парижи Ascensius 1513 р. в трех томах. Повне виданє в 4 томах явило ся в Антверпи 1576 р.

Генрика Агріпу Корнелія,[1]) Лаврентия Валія,[2]) Теодорика з Німему [3]) Григория Валентияна,[4]) Кассандра Ґеоргія [5]) Торзелліна Горация,[6]) Андраза,[7]) знаменитого каноніста калолицької церкви

---

[1]) Agrippa Henricus Cornelius р 1487 в Кольони +1535 в Ґренобле. Був се фільозоф з кабалістичним напрямом і хоть належав до католицькоі церкви, сприяв Лютрови і писав против католицизму. Автор нашоі рукописи покликує ся на його „De vanitate et certitudine scientiarum". Його твори вийшли в Люні 1550 і 1600 р., а в німецькім переклади в Штуттарті 1856 р

[2]) Laurentius Valla, гуманіст, р 1406 або 1407 р. в Римі а умер в Лятерані на становиску каноніка Він написав „De voluptate ac vero bono" де вияснював погляди стоіків, епікурейців та християн про найвисше добро, лишив також статию п. з. „De elegantiis linguae latinae", дальше дуже важний твір, посередний між лексіконом і граматикою „Dialecticarum disputationum I LIII", „De libero arbitrio", переклав, на приказ папи, Тукідеда. В р 1440 написав він „De falso credita et ementita Constantini donatione declamatio" В сім творі, на який покликував ся також автор нашоі літописи, нападав Валля на папів, приписував іх сьвітський власти ціле нещасте Італи, називав папів тиранами, злодіями та розбишаками Против сего твору видав Steuchus· „Contra Laurentium Vallam De Falsa Donatione Constantini LLII". Lugduni 1548 Його „Opera" вийшли в друку в Базилеі 1540 р, деякі окремо раньше. В р 1869 видав Vahlen в „Sitzungs-berichte der Wiener Akademie philos. hist. LXI—LXII нові твори. „Laurentii Vallae Opuscula tria".

[3]) Theodoricus à Niem (Дітрих з Нієму) історик, род ся в половині XIV в. +22 марта 1418 р, на становиску каноніка. Він описав велику схизму між папами: 1) „Nemus unionis" (6 частий) 2) „De schismate" libri III, 3) De vita et factis Johannis XIII, а крим сего „Privilegia et iura imperii circa investituras episc. et abbat." Деякі його твори остались в рукописи.

[4]) Gregorius Valentinianus, визначний догматист і полемість. Родив ся в р. 1551, вступив в р. 1565 до ордену єзуітів, став професором в римській колеґі, умер 25. V. 1603 р. Папа Климент VIII звав його „doctor doctorum" Він належав до ряду найзнаменитших богословів, що боролі ся против реформации. Він написав: „Commentariorum Theologicorum tomi IV.", в яких вияснив на основі творів св. Томи з Аквіну цілу теольоґию. Перше видане явило ся в Інґольштаті в літах 1491—7, почім вийшло множество видань. Він видруковав також полемічні твори против антитринітаріів „Analysis fidei Catholicae" (1585) і „De Trinitate" (1586). В роках 1587—91 боронив він церковну науку про Евхаристию. Всіх його твор в начислюють 42.

[5]) Cassander Georgius (р. 1513+1566) написав: „Consultatio de articulis Religionis inter Catholicos et Protestantes controversus". Сим твором користував ся автор нашоі рукописи. Більше його творів, в числі 18, враз з „Consultatio" видруковано між иньшим 1616 в Парижи п. з. „Opera omnia"

[6]) Torsellini (Turselinus) Horatio, єзуіт, р. 1544+1599. Найважнійшим його твором є істория сьвятого дому в Льорето: „Lauretanae historiae libri quinque" Romae 1597

[7]) Andrada, Didicus, або Diego Payva, славний португальський богослов 16. віку, родив ся дня 26 VII 1528 р. Він був професором теольоґи Король Себастиян вислав його задля учености на тридентський собор Против Chemnitza „Theologiae Jesuitarum praecipua capita" видав він Orthodoxarum explicationum libri X. (Венеция 1564 і 1594, Кольонія 1564 і 1570). На сей твір покликує ся автор нашоі

Ґрацияна[1]) та иньших 3 польских письменників покликує ся автор нашої рукописи окрім Бельского на твори Вуйка і Пекарського.

Рукопись, яку друкуємо, є одним новим доказом, як сильно стояло наше полемічне письменство кінця 16 і поч. 17 віку під впливом протестантизму.

На закінчене додамо, що картки рукописи (велич. 4⁰) йдуть в сім порядку: 1, дальше 8—34, почім вставлені дві порожні картки, а після них вправлені картки 2—7. На кінци рукописи маємо знов три порожні картки.

У Львові 1906 р.

Др. Кирило Студинський.

рукописи Chemnitz відповів на него твором „Examen Concilii Tridentini“, против якого видав Андрада свою знамениту працю „Defensio Trid. fidei cath. libri V.“ (вид. 1578, 1580, 1595), яка однак кінчить ся описом пятого засіданя, бо смерть († 1. XII 1575) спинила його в дальшій роботі.

[1]) Gratianus Італіянець, був монахом камедулом в Больоній Він видвигнув канон. право до становиска окремої науки. В р. 1139 написав він начерк канон. права, позбиравши канони (canones) з ріжних збірників в одну, систематичну цілість, вяжучи їх короткими виводами, званими dicta Gratiani. Заголовок цілого твору є „Concordantia discordantium canonum, бо автор мав на цілі погодити з собою суперечности канонічних постанов. Пізнійше названо його твір „Decretum“. Він умер 1160 р. Його ученик Павкапалея додав нових 166 канонів (paleae) Після тридентського собору скликано на приказ папи Пія IV. окрему комісию (correctores Romani, яка усунула канони, що противили ся постановам собору. Так повстало офіціяльне видане, зване editio Romana. Найновійше, критичне видане зладив Фрідберґ п. з „Corpus iuris canonici“ (Липск 1879).

ПАМЯТКИ
ПОЛЄМІЧНОГО ПИСЬМЕНСТВА.

Венедикт Гербест.

Wypisanie drogi (1566).

Wielmożnemu Panu, P. Stanisławowi Herborthowi, Kasztellanowi Lwowskiemu, y Zupnikowi Ruskiemu, Xiądz Benedikt Herbest Laski y Pokoiu od Pana Boga żąda.

SWięty Paweł, Apostoł Pana CHristusow, M. Panie Lwowski, napisał tak do Korinthow:[1]) Błogosławiony Bog y Oćiec PAna naszego Jesu Christa, Oćiec Miłosierdzia, y Bog każdego Poćieszenia: ktory nas ćieszy, w każdym smętku naszym. Tych słow Apostolskich y ia słusznie teraz vżywać mogę; gdy tę drogę, którąm tego roku do patriey czynił, dał nam Pan Bog fortunnie obiechać. Abo-(o6.)-wiem mamy za co Panu Bogu dziękować, iako Oycu miłosiernemu, y w smętkach naszych dźisieyszych nas ćieszącemu: kthory na tey drodze, nie mało nam pokazać raczył; zkąd ia do thego cżasu, y z moim miłym towarzyszem M. Andrzeiem, osobliwie sie cieszę, co też krotko chcę wypisać, dla tych osobliwych dwu przyczyn:[2]) aby ten, od ktorego wszelkie Poćiechy wychodzą, od nas był błogosławion; a Katholicy naszy mieli też ztąd nieiakie poćieszenie, bo nie wszyscy o tym, co thu przypomnię, wiedzą: a wiedzieć niezawadźi. Jestći zkąd bogoboynym Chrzescijanom smęćić sie, v nas, gdy na rostargnienie iedney Wiary Koscioła iednego patrząc, z Rzeczy pospol. Koronney nic też poćiesznego nie odnoszą; wszakże nie opuszcża nigdy P. Bog swoich, aby im też cżego, zkądby słuszne poćieszenia wzięli, niemiał okazować. Te nasze Poćiechy, niektore są Osobliwe, a niektore Pospolite: ia te napilniey, vmysliłem thu

[1]) На боцї: 2. Cor. 1. [2]) Przyczyny thego Pisania.

wypisać, im nakrocey będę vmiał: ktore mogą iaki pożytek vczynić. (**2** к.) Przyiechałem naprzod do Kalisza[1]) w pierwszą Sobotę po Wielkiey Nocy: zastałem towarzysza mego, z kthorym na drogę miałem wyiechać, nieprawie zdrowego. (bo y na pierwszym noclegu, Febrę miał nie małą), ale Pan Bog miłosierny, Oćiec każdego Poćieszenia, raczył nas tym zaraz obdarzyć; iż ona zła (iako nasza Ruś mowi) Ciotka w ziemię wnet przepadła: y przyiechalismy do Krakowa,[2]) za łaską Bożą, w dobrym zdrowiu. Z tamtąd odnieslismy ten List,[3]) ktoregom ia przepis zostawił w Ruśi, na niektorych mieyscach: z kthorego acż niemały smętek; wszakże też y poćiechę niemałą może wźiąć prawy Chrzescijanin. Mądrze tego Listu dostano: co w sobie zamyka; iako mi P. Bog mił, prawdźiwie oznaymię. Pisany iest do nieiakiego Simona v Nowowiernikow przy KRakowie Ministra, o sprawach y o Wierze nowey Ministrow Litewskich. Ci (powieda ten; ktory pisał) Wilneńscy Ministrowie, Wędrogouius, Coscinius, Kurnicianus, Kuterlanus, więcey iuż niż przez (**об.**) trzy lata trzymaią z Arriany y z Nowokrzcżeńcy: prawdziwą naukę o S. Troycy, każą: niezgodne swe y fałszywe Konfessiae wydaiąc, ine potępiaią: pamiątkę Christusa Zbawiciela chcąc zniszczźić, osobliwe Swięta (iako Narodzenia iego, Zmartwychwstania, Swiątki, wespołek z inymi) wymietuią: żadnego Artikułu Wiary Chrzescijańskiey, gdy tego czas iest, niewykładaią: imiona pewnych Czasow, Swiąt y Dni, wygładzić chcą: na swym tu Konciliabulum, Krzest małych dziatek kusili się wyrzućić: Wieczerzą Pańską y nieuczciwie, y bardzo rzadko, iakoby rzecż niepotrzebną, czynią: miasto Kazania, obyczaiem Nowokrzcżeńcow, prorokuią: to iest, swoie Sny i Widzenia; to iest, straszliwe Bluźnierstwa, powiedaią. wiele Zon mianie, dobra naszego społeczność, wzgardę Vrzędu, Sądow, y każdego Stanu, wnoszą: do zniszczenia Krztu dziatek małych rzecż tocząc, na 16 Niedziel y daley, Krzest odwłaczaią; a Rodzicow y Kmotrow nie przypuszczaią: gotowanie ku Wie-(**3** к.)-czerzy Pańskiey, za niepożyteczną rzecż, y prawie za śmiech, v siebie maią: Poddani Panom y Urzędowi pisząc, tytułu Braterskiego vżywaią: do zrownania Stanow, y do wzgardy Vrzędu, wszystkę rzecż wiodą: przy Wieczerzy, na iednym mieyscu Pan z Chłopem siedzą. ludzie prośći a nieuczeni, rzeczy Swięte sprawuią; według swey mysli Dekreta czynią, y na przeciw Vrzędowi wiele sie ważą. Tu w Wilnie gadano o tym; Maiąli być przypuszczani do Wieczerzy Pańskiey, kthorzy Niewolniki swe wolnymi nieczynią? W Kosciele niemasz nic; tylko stoł szynkowny, w pośrzod Kościoła: o Groby niedbaią:

---

[1]) на боцı: Kalisz [2]) на боцı: Krakow. [3]) List o sektach Litewskich.

z Małżeństwa, z Pogrzebow, z wszystkich rzeczy Swiętych, wielkie idą zgorszenia y wzgarda Religiey. Mnie (powieda) nad wolą nieboszczyka Pana Radźiwiła, nigdy ani do Rady ani do Kazania nieprzypuscili: y iesli tu będą ći dłużey rządźić, nietylko Błędow będzie pełno; ale też trzeba sie bać nakoniec Sediciey. Atoż masz W. M. Miłosciwy Panie Lwowski, pewne No-(**об.**)-winy Litewskie: z ktorych Katholicy y smęcą sie; y ćieszą. smęcą, dlatego; iż Braćia naszy, ktorzy z nas wyszli, z nami trwać niechcą; a za tymi Sektami swymi, Gniew Boży do Polski y do Litwy wnoszą: a weselą się przeto; iż przy tey Wieży Babilońskiey,[1]) ktorą Luter Apostała budować począł, Pan Bog tych Nowowiernikow ięzykami miesza. Jasnyć to znak iest Wieże Babelskiey: „Fałsz sie z sobą niezgadza, y zawżdy sie mieni; nie thak Prawda. Wicher iest Szatan; nieodmienny Pan Bog: on iest oycem Klamstwa; a ten istą Prawdą. Począł iuż Pan Bog karać [2]) Litwę Moskwićinem: co tham teraz za nędza; w Wierszach swych opłakuie X. Suffragan Wileński, miedzy inych nie mało, tymi słowy.

Scilicet huc redijt dictum memorabile Vatis:
Sic iam non nobis, terra quod êdit, erit;
Sic nos non nobis, quod cumulamus, erit etc.
Summa mali species! ego porto pondus et aestus;
Alter praeripiet parta labore meo.

Panie Boże, bądź y z nami, bo nie lepsze są nowiny Polskie z strony nowey (**4 к.**) Wiary; niźli te Litewskie. Z Krakowa wyiechawszy, y przy pamiątce Męczennika Polskiego S. Stanisława, Panu Bogu posłużywszy (cosmy też nieomieszkali cżynic y w Cżęstochowie,[3]) na Gorze Swiętey), fortunnie z łaski Bożey przyiechalismy do Brzozowa,[4]) do X. Biskupa Przemyskiego, Brata W. M. rodzonego. Tam przez trzy dni mieszkaiąc, vczylismy sie Kapłańskiego życia, nie tylko z słow; ale też z przykładu Biskupa dobrego. Panie BOże, racż nam thakie dawać Pasterze. Dziwna rzecż; prawie vmartwił w sobie wszystkie swe affekty![5]) Piszą to o Sokratesie; iż go nigdy nic nieobruszyło, ani szczęscie, ani przećiwność: we dwu też naszych Biskupach, w drugim X. Hosiuśie Kardinale. przypatrzywałem sie y ia temu; co to iest Idem Vultus eademque Frons. Miał na then cżas X. Biskup Sciatikę, iakoby iey nie miał: wszystko v niego za iedno było. Nazaiutrz po nas, wyiechał on na Siem Lubelski, a mysmy do Przemysla [6]) przyiechali, na dzień wielebnego S. Stanisława. Tam (**об.**) zastalismy onego dobrze

---

[1]) На боцı· Wieża Babel. [2]) Kaźń Boża. [3]) Cżęstochow. [4]) Brzozow. [5]) Affekty vmartwić. [6]) PRZEmysl.

vczonego y slachetnego Człowieka, ktory y Pisaniem y Przykładem swoim, wiele ludźi do Kościoła Powszechnego za sobą wiodł. Dorozumie sie każdy, o kim mowię; znali dobrze y obcy ludzie Stanisława Orzechowskiego, Philosopha Wymowcę y Theologa wielkiego, z niemałym żalem naszym, teraz niedawno zmarłego. A czego iemu niedostawało; gdyby chćiał był niedbać o Rzymski Kościoł? według głupiego świata; wszystko miałby był lepiey, do nas niemysląc: ale on mądrze wolał wszytkimi pożytki wzgardźić, dla iedney swey Dusze.[1]) Y ktożby mu kazał bronić Papieża Rzymskiego; przećiw kthoremu przed tym y pisał y czynił; gdyby był zbawienia Dusze swey nie miłował? V ludźi vczonych, a na świećie zawołanych, to iest naćięższa; ganić, co przed tym chwalił, y Piorem tego poprawić. A coz ztąd onemu przybyło; iż tho był vczynił? vtraćił łaskę wszystkich Nowowiernikow: zginęły mu Pensiae: sstał sie vboższym; niźli był przed tym. Według tedy Swiata, le-(**5 к.**)-piey było trzymać z onymi (a zwłaszcża, że też o żonę, kthorą był poiął, miał wielkie trudnosci; ani mogł, choćiay za Papieżem pisał, Papieskiey otrzymać Dispensaciey), ale według Pana Boga, lepiey tak vczynił, iż do Kościoła Powszechnego, z kthorego był niemądrze na czas wyszedł, mądrze w czas sie nawróćił. Abowiem y siebie samego Duszę pozyskał; y wiele inych zacnych Slacheckich domow, w Owczarni Piotrowey trzymał, a ku niey zgromadzał: wielką za tho iż będzie miał odpłatę, mamy o tym Nadzieię dobrą. Zaiste z tego iednego zawołaney nauki Człowieka, mogłby sie każdy kaiać: gdyby chćiał pilno weźrzeć w Prawdę, złożywszy affekty, a odłożywszy na stronę persony. Teżći on niechwalił złych w Kosciele Obyczaiów: Prawdy samey przestrzegał y bronił; y tę, w Pisaniu swoim, wszystkim iasnie mowił. O wielka Dobroći y Opatrznosci Boska; [2]) gdyby ią ludzie chćieli bacżyć! Dał Pan Bog podporę w Grzech vpadłym ludziom, vpadek niegdy Dawidow; [3]) ktorego on, (**об.**) Krolem y Prorokiem będąc, w Psalmiech swych pisać nie wstydźił sie: S. Paweł też,[4]) Pana Christusow Apostoł, swoie Bluźnierstwa y Przesladowanie Kościoła Pańskiego, w Pismie swym wspomina: thakże y naszym Polakom miłym Pan Bog dał znaczny przykład Stanisława Orzechowskiego; ktory też przed wszystkim światem Grzech swoy w swoich Xięgach obwoływa: PAnie Boże tylko day, aby ći, ktorym tego iest potrzeba, słyszeć to y widzieć chcieli.

Gdyby to oni czynili, a czynić vmieli y chćieli, co P. Bog dał był Orzechowskiemu: należliby Prawdę. do starych Doktorow [5]) trzeba sie vdać temu, ktho zbłądźić niechce; nad S. Hieronymem y on siedział

---

[1]) На боиї: Mіłosć Dusznego Zbawienia. [2]) Opatrznosc Boża! [3]) Ps. 50 etc. [4]) I. Tim. 1, I. Cor. 15 et caet. [5]) Czytanie Doktorow S.

w ten czas gdysmy do Przemysla przyiechali. A ktoresz Xięgi czytal, w on czas? te; w ktorych tak iest napisano:[1]) „Scripturae intelligentiam absque Dei Gratia et Doctrina Maiorum, sibi imperitissimi vel maxime vendicant". W dzień S. Stanisława przyiechalismy do patriey moiey:[2]) dał mi Pan Bog, iako Oćiec Miłosierdzia, Ro-(**6** к.)-dźice moie miłe zdrowo oglądać zastalismy tak prawie wszystko; iakosmy sobie od Pana Boga życzyli. Jechałem ia potym do Soli, a z Soli do Sambora, y z towarzyszem moim przyiechałem do Lwowa,[3]) we Wtorek przed Bożym Wstąpieniem. Thu aczkolwiek wielce bylismy poćieszeni, z niemało rzeczy: wszakże to nawiętsza była, Jedność Wiary Swiętego Kościoła Powszechnego w onym sławnym Miescie. Osobna łaska BOZA ieszcże iest nad Lwowem; tak, iako też nad Przemyslem: iednym sercem, iednymi vsty, iednego Pana Boga wszyscy po staremu chwalą. Takći tam bywa:[4]) gdzie „thoż wierzy Pan, co Sługa; toż Starostowie, co Mieszczanie; toż Vrzędnicy, co Poddani". Poćieszna to była, w iednym baczným Mieszczaninie LWowskim, discipule niegdy w Witembergu Philippowym ktoregom ia był odiechał, przed ośmią lat, wielkim Luteranem; tegosmy należli, z niemałym podźiwieniem naszym, wielce bogoboynym Katholikiem. Takową nam theż dawano (**o6.**) sprawę w Krakowie, o niektorych Mieszczanach: ći, za łaską Bożą, do nas chutliwie przystaią; ktorzy, w nowych Zborzech, zdali sie być naprzednieyszy. A ktoby niemogł baczyć, co tho iest za Ewangelia, prawie każdy rok odmienna? małegoć tu trzeba wzroku. gdyby tylko chćieli przeźrzeć Ale więtsza tho poćiecha; kthorą teraz przypomnię.

Gdym Kazanie czynił we Lwowie, (acż wolałbym był mych słuchać) w dzień Bożego Wstąpienia; Znaki prawego Kościoła Pańskiego sama podawała nam Ewangelia:[5]) (bo ten ma Apostoły, porządnie wysłane: po wszem świećie, każdego narodu ma Wierne: Pan w nim z swymi Robotniki robi: y Naukę Znakami vtwierdza) y przetosz vczynił em był krotką zmiankę Ormian y Ruśi; aby chćieli znać Kościoł Apostolski, pod Pasterzem iednym Piotrem. Krotko mowiąc, dowiedzielismy sie tego pewnie, iż Ormianie[6]) są z nami iedney Wiary, iako to każdy może z tych znakow poznać. Abowiem Legata niedawno Papieskiego, Kardinała Kom- (**7** к.) -mendona, człowieka osobliwie mądrego y vczonego, y (czegom ia doznał w Poznaniu) bogoboynego, z wielką wdzięcznością y vczćiwoscią (gdy we Lwowie był) Ormianie przyięli: X. Arcybiskupa Lwowskiego nad Biskupem y Kapłany swymi władzą, iawnie wyznawaią, do Kościołow naszych radźi chodzą; y przy Mszy

---

[1]) На 6оцı: In. Dan. Cap. 11. [2]) Nowe Miasto. [3]) Lwow [4]) Wiary iedność, zkąd. [5]) Mar. 16. [6]) Ormianie.

vććiwie bywaią: v nas naostatek, gdy tego iest im potrzeba, Koscielne Sakramenta biorą. Abowiem ieden brat ich, Jurek Ormianin, we wszystkiey Ruśi naszey Kupiec dobrze znaiomy, przeszłego roku [1]) rozniemogł sie w Mosciskach, od Przemysla cżterzy mile, na Jarmarku tam będąc, w dzień Wszech Swiętych: y tam Spowiedź vczyniwszy przed Kapłanem naszym, z rąk iego przyiął Sakrament; y po śmierći, obyczaiem Kościoła naszego, na Swiętym mieścu iest pogrzebion. Nic inego lepiey pokazać nie może, iakiey kto iest Wiary; iedno społeczne vżywanie Swiątosci Koscielnych. Przy Obiedzie też, w tenże dzień Wniebowstąpienia Pańskiego, przyszedł (**об.**) Ormiański Kapłan do X. Arcybiskupa: tam theż vczćiwość ich przećiwko Przełożonym Kościoła naszego, y Posłuszeństwo winne świętey Stolicy Papieskiey, baczylismy oczyma naszymi.

To tedy y wiedząc y widząc, szlismy z ochotą do ich Kościoła: słuchalismy w Sobotę, ich Liturgiey; to iest Mszey: z rozmow społecznych, kthoresmy z ich Kapłany mieli, nic inego niemoglismy rozumieć, iedno iż, pod roznym Obrzędem Koscielnym zwierzchnim, iedney są Wiary z nami. Dali nam też pewną sprawę, zkąd oni swe Kapłaństwo porządnie biorą: maią Patriarchę w Armeniey; ktory im Biskupy święći, y daie. a Patriarcha wźiął moc od Papierza z Rzymu. Napierwszy ich Patriarcha, y prawie Apostoł Ormiański, był nieiaki S. Grzegorz: temu (iako oni powiedaią) dał moc Sylwester Papież, Swięćić y stanowić w Ormiańskiey źiemi Biskupy: y potwierdzaią to świadectwem Nicephora, Historyka Graeckiego, bo tak ten o tym pisze, miedzy inymi słowy: [2]) Swięty Grzegorz on, (**8 к.**) ktory wielkie Cuda czynił, wiele ćierpiąc dla Pana Christusa od Teridatesa (Dertadiusem zowią Ormianie tego Krola swego; iesli dobrze pomnię) nakoniec przez 14 lat był zamknion w dole błotnym y ćiemnym: dla czego gdy Pan Bog Teridatesa, ze wszytkim Domem iego y z Pany, ćieszko karał: (bo ludzie obracali sie w Wieprze; y sami siebie żarli) z onego dołu wyćiągniony S. Grzegorz, tym iednym Znakiem na wiarę ich nawrocił, Kościoły im zbudował, Msze miewał; [sacra arcani et mystici Sacrificii celebrauit] y nowymi Cudy z tamtąd Diabły wypędził. Powiedaią też niektorzy; (thak tenże Niceph. pisze) iż ten Grzegorz, wespołek z Teridatesem, do Cesarza Konstantynusa przyiechał, z czego sie barzo vweselił Cesarz; y Grzegorza onego, vczyniwszy go wszystkiey oney źiemie Biskupem, tam do Armeniey posłał. Z tych słow y z inych Nicephorowych, vtwierdza sie ta powieść Kapłanow Ormiańskich, iako Patriarcha ich ma moc y władzą od Sylwestra Papieża, (then (**об.**) okrzćił Cesarza Konstantinusa; według y Ormiańskiego wyznania) pred Xij set lat daną. A cho-

[1]) На боці: Roku 1565. [2]) Li. 8. Capit. 35.

ćiay że na czas mogli byli niektorzy Ormianie odstąpić od posłuszeństwa Stolice Apostolskiey: na Koncilium zasię Florentskim, ktore było przed 120 lat, posłuszeństwo przyięli. Y powiedał nam to zapewne Xiądz Simon, Kapłan v nich we Lwowie czelnieyszy: iż gdy był z swym Biskupem, (ktory tam v nich we Lwowie leży) nie barzo dawno w Rzymie; tham, w iednym ich na to vczynionym Kosciołku, swoim Ormiańskim Obrzędem Biskup on Mszą sprawował. Niezmyslam nic: thak sie działo: są żywi Swiadkowie. Xiądz then Simon osobliwie, dawał nam o tych rzeczach sprawę a Liturgią miał przy nas, z vczćiwością wielką y z nabożeństwem, Xiądz drugi (bo ich iest cżterzey podobno, we Lwowie) Michał. Y kthorysz Katholik nie miałby mieć ztąd poćiechy, gdy ze wszą̨d Wiary swey Powszechney, przećiw tym nowym nowey Ewangeliey ludziom, vtwierdzenie bacży? Iż pod iedną Wia- (**9** к.)-rą̨ rozmaite są Obrzędy [1]) spraw Koscielnych; iedność Wiary tho potwierdza. Abowiem nie mogą̨ tego rzec, bez wstydu wielkiego, naszy Przećiwnicy; aby Papieżowie Mszę sobie zmyslili; a przy Mszy, pamiątkę Swiętych, Vmarłych y Zywych. gdyż taż Msza (acż sposobem inym zwierzchnim) iest v Ormian, v Graekow, v Rusi, v Moskwy etc. Y ta v nas rozność Zakonow, rozność spraw zwierzchnich w Dioecesiach, iednosci Wiary nie każą; ale twierdzą: osobliwa to iest sprawa Boża: tak chce mieć Pan Christus [2]) swą Oblubienicę, w bryżowaniu rozmaitym. Ormiańskiey Mszey Ceremoniae barzo ku naszym przychodzą w Chlebie przasnym y okrągłym, iako v nas, poświącaią Ciało Pańskie y Krew podnaszaią: dla niemocnych, tylko zmaczane we Krwi, Hostiae chowaią; y takie też pospolstwu rozdawaią, sami Kapłani tylko z kielicha przy Ołtarzu pijąc: w Vbierze naszemu podobnym, v Ołtarza służą: Ciborium także, iako y my, Ołtarze, Obrazy, z wielkim w Kosciele ochędostwem (**об.**) maią̨. Kapłani są żonaći, ale żonę poymuią̨, przed Kapłaństwem; (nie tak; iako Luter z swoimi) a poymuią̨ Pannę: y nad thę, iesliby vmarła, inszey (chcąli być Kapłany) nigdy mieć nie mogą̨. Do Ołtarza gdy iść maią̨; winną̨ Czystość przez kilka dni chowaią̨, nie tak; iako ći nowey Ewangeliey Mułowie. Wielkie zaiste iest vtwierdzenie Wiary Kościoła Rzymskiego, z spraw Ormiańskich: dał ie nam Pan Bog do naszey Ruśi dla wielkiego zaiste pożytku Kościoła swego. Abowiem y Xiąg niemało maią̨ tych; ktorym ći Nowowiernicy, gdy ich my Prawdą̨ spieramy, wierzyć niechcą̨: maią̨ Xięgi S. Dionysiusa,[3]) zwolennika Apostoła S. Pawła; ktory opisał sprawy Kościoła Apostolskiego, Mszą̨, Modlitwy za Vmarłe, y wiele inych rzeczy świętych: y zwolennika

[1]) На боци: Obrzędow kościelnych rozność. [2]) Psal. 44. [3]) Dionys.

S. Piotra, Papieża Rzymskiego, Clemensa,[1]) ktory także wypisał wiele świętych Vstaw Apostolskich, ktore my trzymamy, a Luter imi gardźić począł, maią też Pismo: Liturgią [2]) naostatek y Mszą S. Jakuba, z Ba-(**10** к.)-siliusza, y S. Chrysostoma, w ktorych y Ofiara iest Ciała Pańskiego y Przyczyna Swiętych, y Modlitwy za Vmarłe, nie tylko Ormianie maią; ale theż y nasza Ruś, ludzie Graeckiey Wiary. Iest drukowana Msza Ormiańska; ktorą niegdy wydał X. Andrzey Lubelczyk, Kanonik y Kaznodzieia Lwowski: sprawę Krztu świętego, y Błogosławienie Kapłańskie rodzących Niewiast, z osobliwymi też Ceremoniami, (co przed XX lat, tenże Auctor wydał) mamy też drukowaną: dali nam na ostatek swoię Confessią, y wyznanie swey Wiary: zdroznego nic nie maią: zgadzaią sie z nami; y maią sie, y znaią, do tego. Z strony tedy Ormian, wielkąsmy wźięli we Lwowie poćiechę, ktorą w nas vtwierdźili Lwowscy Kaznodzieie. Mielismy też tam nieco poćiechy, (ać nie do końca) y z naszey Rusi,[3]) ktorzy Graeckiego Kościoła sprawę chowaią. o kthorych Wierze chcąc mieć rzecż pewnieyszą, szlismy do ich Cerkwie: y tam rozmawiaiąc o Wierze z ich Popem, kilka godzin strawili-(**06.**)-smy. Czyta Pismo ten Baytko Ruski, ktory tam iest we Lwowie y zezwalał nam na wszystko, y na Posłuszeństwo Namiastkowi Piotra S.: tylko tę rzecż składał na Przełożone swoie, na Oyca Władikę y na Patriarchę Konstantinopolskiego. O gdyby naszy Pasterze pilno przed się tę rzecż wzięli, azaby P. Bog, za ich pilnym staraniem, raczył Ruś naszę z nami ziednoczyć. Gadałem ia y w patriey moiey, z Popem tam Ruskim, Pismo czytaiącym: cosmy też czynili z Xiędzem Officiałem y Kaznodzieią Przemyskim, w Klasztorze ich v S. Spassa; y Waszey M. Miłosciwy Panie Lwowski, ta rzecż iest nietayna. Maiąć oni nie mało swych opiniy, prawym Chrzescijanom nieprzystoynych: ale te wszystkie vrosły z Niewiadomosci y z Nieumieiętnosci ich, y za potwarzą tych; kthorzy niechcą ku zgodzie. mnie sie tak widzi, y X. Officiał Przemyski lepiey to baczy, iż obłędliwe ich mnimania łatwieby sie im zbiły: gdyby tylko przyść mogło do porządney z nimi rozmowy. Panie Boże day to; aby naszy (**11** к.) Przełożeni mogli ten lud Panu Bogu pozyskać: zwłaszcza tego czasu; ktorego oni też są ku nam przychylnieyszy. Abowiem ta Sekta nowa iuż sie też zawadza y miedzy ich Popy; ktorzy są pod Pany Nowowiernymi. a zwykł tho Pan Bog tak czynić z Miłosierdzia swego,[4]) iż, gdy iedni od Kościoła Powszechnego odstaią, on drugich na tho mieysce wzywa. Wzgardzili byli Graekowie Papieżem: obrał sobie Pan Bog nas Polaki, Niemce, Węgry; a Graeki w Turecką

---

[1]) На боцї: Clemens. [2]) Liturgiae. [3]) Ruska Wiara. [4]) Laske P. bog przenosi.

moc dał na ostatek. także też tego naszego wieku, odstali Niemcy y Węgrzy od Wiary; y Polacy niektorzy poczęli im tego dopomagać: a Pan Bog co? obrał sobie wielki lud, w Indiey, y w inych nowych Insulach, Ziemiach, Krainach; do ktorych swą Laskę przeniosł: a Węgrow część wielką podał iuż Turkowi, Niemcom straszliwemu. Panie Boże racz to dać; aby sie y nam kiedy niedostało. Aza niewidźimy dokąd sie zaniosło? aza nasz miły dobrey pamięći Stanisław Orzechowski niewywodźił to, y prawie demonstro-(об.)-wał; iże ći Nowowiernicy, Turkowi drogę do Polski ścielą? Wzgardźili Zydowie Wiarą; Pan Bog obrał Pogany: wzgardźili Papieżem Graekowie; na to mieysce mysmy wstąpili: odstali zasię teraz Niemcy od Piotra Rzymskiego; iako w Indiey, tak też w naszey Ruśi, może Pan Bog Ruś z nami ziednoczyć. Trzeba by nam o to Pana Boga prośić, a Pasterzom y Panom o tym chodźić; iakobysmy być mogli z sobą pod iednym Pasterzem, w iedney Owczarni. Wiele może być pozwolono Graekom; gdy iedna Wiara y iedno Posłuszeństwo będzie: pozwoliło im Koncilium Florentskie wszystkich ich Ceremoniy; tak, iako też Ormianom: y o Liturgiey, y o żonach Kapłańskich, toż trzymaią Graekowie; com o ORmianiech niedawno powiedział: y Sakrament chowaią do roku, dla niemocnych, pod iedną tylko Osobą. Bylismy theż przy Ruskiey Mszy,[1]) w Monasterzu S. Spassa: służą, według Liturgiey; ktorą S. Chrysostom y Basiliusz napisał. mam ia nadzieię o łatwiey zgodzie, (12 к.) za pilnym staraniem Biskupow y Panow naszych. Xiądz Biskup Przemyski, gdysmy v niego byli, powiedał nam nieco; iako w inych Krainach, Graekowie zgadzaią sie z naszymi[2]): Panie Boże day to; aby nam też tę, w naszey patriey, pamiątkę po sobie zostawił; aby my do Ruskiego, Ruś do naszego Kościoła, w iednosci Wiary y Posłuszeństwa, moglibysmy chodźić. A byłoć to w naszey Ruśi, wnet po Florentskim Koncilium. mam ia tego pewny Dowod, z Xiąg Grockich Lwowskich. Ktoby chćiał widzieć; niechay czyta in Actis, Feria 6 post festum S. Andreae, Anno 1537: tham naydzie Przywiley[3]) Krola Węgierskiego y Polskiego Władysława; y o tey Vniey Wiary Ruskiey z nami, ztamtąd weźmie pewną sprawę. Trzy rzeczy tam maią Władikowie y Popowie Ruscy, na swym Przywilegiu, Roku Bożego 1443 sobie danym: iedna; aby też, ktore naszy maią, Wolnosci Praw mieli: druga; aby przy swey Iurisdikciey zachowani byli: a trzećia; aby theż Imienia swoie (об.) Koscielne, tak iako naszy, spokoynie trzymali: a to wszystko dano im dla

[1]) На боцї: Msza Ruska. [2]) Zgoda Graekow z Lacinniki. [3]) Przywiley Kościołow Ruskich.

tego; iż czasu Eugeniusa Papieża, (ktorego tham iest zmianka) z Kosciołem Rzymskim y Powszechnym Vnią Wiary [1]) przyięli byli. Zaiste iesli Cerkwie Ruskie maią co wolnosci; za tym Przywilegiem maią: y przetoz byliby oni podobno pochopnieyszy do odnowienia they świętey Vniey, za staraniem Panow y Pasterzow naszych. Szatan rad zawżdy targa Iedność. co im on radnieyszy czyni; tym nam potrzeba iest być czuynieyszym, y w zbawieniu Dusz braći naszey pilnieyszym.[2]) Przez ktore Naiemniki (bo dobrzy Pasterze tego nieczynią) rozerwana iest ona święta Vnia; dali ći iuż liczbę Panu Christusowi, dla Ziednoczenia rosproszonych narodzonemu: [3]) y my, gdybysmy co z nas iest nieczynili, na to sie gotuymy: ia, co ze mnie było, z Miłości winney ku ziemkom y Braći moiey, radem też to vczynił. iż w Pisaniu moim, niechćiałem thego zamilczeć. Iako trudno ma ktho wniść do Nieba, komu Piotr Pasterz nieotwo- (**13** к.) -rzy; [4]) (a nie otwiera on wszystkim; ktorzy głosu Pańskiego przezeń niesłuchaią [5]) na inym mieyscu, dowodnie to wywodzę: [6]) teraz tylko chcę błogosławić Pana Boga; iż patrią naszę, w tych dźisieyszych smętkach racży nieiako ćieszyć: tylkoby nam potrzeba, być thego wdzięcznym; a pilniey Panu Bogu czystym sercem służyć. Insze rzeczy, na drodze naszey, opuszczam. bo tylko te wspominam; ktore ku pożytku pospolitemu należą. Nawiedzilismy też swiętą onę, v Opatowa, Lysą Gorę; [7]) gdzie iest cząstka Krzyża Pańskiego: a do Kalisza [8]) przyiechawszy w dobrym zdrowiu, z łaski Bożey, trafilismy na rozruchy Zydowskie.[9]) ktorzy acż niemałą szkodę ayw popadli; wszakże dali do thego wielką przyczynę: iż śmieli sie targnąć na Zakonnika, na Kapłana, v Fary w Kaliszu Kaznodzieie. Zaiste nazbyt wznaszaią rogi Zydowie, v nas w Polszce: a onoby mieli być tymi, ktorymi chce ich mieć sam Pan Bog: iako Błoto po vlicach; tak wzgardzeni, według Pisma Prorockiego,[10]) maią być Zydowie. a to (**об.**) wszystko z Miłosci maią czynić Chrzescijanie: aby thak, dla czego dani są w niewolą y w wzgardę, tym łatwiey obaczyć mogli.[11]) Vkrzyżowali oni Syna Bożego: Sługi iego pobili y pomordowali: y dźiś (oprocż iawnego przez Lichwę drapiestwa) iakimi są Chrzescijanom Przyiaćielmi; wypisał to niektory Zyd okrzczony, Hieronymus de sancta Fide.[12]) Abowiem naukę Chrzescijańską, w swym Talmućie, gorszą czynią niż Pogańską: Biblią zfałszowali: Ewangeliae, gdzie mogą, palą: Pana Christusa maią za nawiętszego na świećie Złoczyńcę: y w Piekle,

---

[1]) На боиї: Vnia Wiary Ruskiey z Rzymską. [2]) Ioan. 10. [3]) Ioan. 11. [4]) Mat. 16. [5]) Mat. 10, 21. [6]) Lic. 88 etc. [7]) Gora S. Krzyża. [8]) Kalisz. [9]) Zydowie. [10]) Psal. 17. [11]) Act. 2. Mat. 22. [12]) Lib. 2. Capit. 5 et 6.

w naplugawszym smrodzie, mieysce iemu daią. Chrzescijanskie persony nasromotnieyszymi słowy mianuią: mimo nasze Koscioły idąc; Dom ten smrodliwy, powiedaią, niechay Bog rozwali: trzy kroć przez dzień nas przeklinaią: niethylko zdradźić Chrzescijanina; ale też zabić nakoniec, (gdyby iedno mogł) za Ofiarę Bogu maią. wszytko to ten Hieronym Zyd okrzczony wypisał, przed 150 lat: podobnoć nieodmienili do tego czasu, wy- (14 к.) -myslnego, y bluźnierstwa pełnego, Zydowskiego Talmuthu swego. Oprocż Zaslepienia serdecznego, y kaźni wieczney,[1]) odiął im Pan Bog Krolestwo, Kapłana, Ofiarę; y rosproszył ie, iako lud wzgardzony, po wszystkim świećie: przetosz Panowie Chrzescijańscy, ktorzy Zydy wynoszą, a przećiw woley Bożey to czynią, będą za to Panu Bogu odpowiedać. Azaby nielepiey o to sie starać; iako by też, w ich Bużnicach, ich błędy im pokazowano? zaiste trzebaby tego: gdybysmy woleli Dusze ich pozyskać; niźli Czerwone złote, Pieprze y Szafrany, od nich brać. Z Miłosci tho ia mowię; nie złym vmysłem: wie Pan Bog. iako sam w sobie Grzechu miłować niechcę; tak theż w Bliźnich moich. Teżći szalonemu nie miło bywa; gdy go wiążą; ale ku rozumowi przyszedszy wdzięczen bywa tego. y Niemocni Lekarzom pierwey niedziękuią; ażby dobrodzieystwa ich poznali.

Wiem też, co sie dźiś dzieie w Indiey, y w samym iuż (za łaską Bożą, y osobliwym staraniem prawie świętego (06.) Oyca Papieża dźisieyszego) w Rzymie: we Wtorek Swiąteczny przeszły, sam Papież swymi rękami okrzćił iednego znaczńego Zyda, Eliasza, w Rzymie v Zydow nawyższego Kapłana, w bogactwiech, w nauce, y w rozumie zawołanego; a z nim wespołek, trzy iego syny, y czwartego wnęka. Ten Eliasz, teraz iuż Michał, ma pilne o inych staranie: y okrzćiło sie ich, niedługo potym, więcey niż XXX; miedzy ktorymi y żona iego była, przed tym barzo temu przećiwna. Panie Boże day to, aby to naszy Nowowiernicy pierwey obaczyć chćieli; niźli nas z nimi P. Bog nawiedźi. Moglićby iuź iasnie widzieć; iako Pan Bog swą łaskę, od iednych do drugich, zwykł przenosić: nietylko Zydowie vznawaią Pasterza Chrzescijańskiego; ale też y Krolestwa ine do Posłuszeństwa Papieskiego wracaią sie.

Po szkodzie, oni mądrzy: o gdyby Polak, przed szkodą. Tak ći bywa, za staraniem pilnym Pasterzow dobrych: takowi Pasterze z Klasztorow niegdy wychodźili. Nieogląda sie nic na swe dźi- (15 к.) -sieyszy Papież: osobna iest Skromność w życiu; a niewymowna Pokora: niedarmo daie mu Pan CHRistus moc y Diabelstwa wypądzania, za Błogosławieniem Papieskim. Pewną nowinę z Rzymu pisano,

[1]) На боцı: Ps. 68. 54. Esa. 3. etc.

ieszcże Miesiąca Lipca; iż siedmi pewnych od Diabelstwa wybawił. Tho ia, dla naszych: Panie Boze, racż nam tego Papieża Piusa, y teraż prawego Zakonnika, dlugo na świećie trzymać. etc. Amen. W Kalıszu przetrwawszy przez dzień S. Iana, (bo tak Przyiaćiele chćieli) przyiechałem do swych do POZnania,[1]) za łaską Bożą w dobrym zdrowiu. Teć są Poćiechy nasze niemałe na tey drodze: do ktorych przydałem trzy insze materie; iednę o Miłosciwym Roku; drugą, o Spowiedźi do P. Boga y Swiętych: a trzećia rzecż iest, List do Bernardina nieiakiego; ktory z Klasztora niedawno ayw wystąpił. Pamiętam, M. Panie Lwowski, com z W. M. o Spowiedzi rozmawiał;[2]) gdym był thą drogą w Soli: niechćiałem zaniedbać, tego napisać; co niewiele podobno lu- (об.) -dźi wiedzą: Miłosciwy[3]) też Rok abysmy vcżćiwie przymowali od Oyca S. Papieża; y tego nam potrzeba: a List[4]) ten Laćiński, ktory zbija zgwałtowniki Slubow Bożych, nietylko Ministry tych Nowowiernikow wymaluie; ale też prawey Wiary wyznanie, Koscioła prawego y Pasterza pokazanie, za gruntownym starych Doktorow z Pisma S. świadectwem, gruntownie wypisze. Niechcę więcey słowy bawić Waszę M: gdy W. M. to, co tu iest napisano, przeczćisz: mam tę nadzieię; iż y rzeczy niepoganisz, y da: ten mały za wdzięczne przyiąć raczysz. co wszytko, iż ku W. M. mianowićie piszę; nieuczyniłem tego bez słusznych przyczyn: chcę być tego wdzięczen; co mi W. M. thą drogą, w domu swym, łaskawie raczył pokazać. Panu Bogu W. M. poczam, wszytkiego Domu W. M. (ać niegodny) Bogomodlca.

Dan z Tumu Kościoła Poznańskiego, Miesiąca Listop. Roku P. 1566.

---

[1]) На бопı: Poznań. [2]) Spowiedź do S. [3]) Miłosciwe Lato. [4]) List.

Щасний Жебровский: Kąkol (1595 p.).

KĄKOL
KTORY ROZSIEWA
STEPHANEK ZIZANIA
W CERKWIACH RUSKICH
W WILNIE
PRZYTYM
Napomnienie krotkie do vniey Kościoła Ruskiego z Laćinskim
(орнамент)
W Wilnie,
Roku Pańskiego, 1595.

(2 стор.) Ioan. 10. v. 16.
Y będzie iedna owczarnia y ieden Pasterz.

Ioan. 17. v. 11. 18. 20. 23.
Oycze święty zachoway ie w imie twoie, aby byli iedno iako y my. Poświęc ie w prawdzie. Zeby wszyscy iedno byli, iako ty Oycze we mnie, a ia w tobie: aby też oni w nas iedno byli. Aby byli iedno, iako y my iedno iesteśmy, ia w nich, a ty we mnie, aby byli dokonani w iedno.

Ioan: II. v. 32.
Jezus miał vmrzeć za narod, a nietylko za narod, ale aby syny Boże którzy byli rozproszeni zgromadził w iedno.

(стор. 3).

Iasnie Wielmożnemu Panu, Iego Mćzi Panu Hieronimowi Chodkiewiczowi, Panu Wileńskiemu, etc. etc. etc. Panu y dobrodźieiowi memu Miłośćiwemu.

ONe stare a dobre wieki w przodkach swych vtraćiwszy, Iasnie Wielmożny a moy Mćiwy Panie, trafilismy na tak złe y nieszczesne cżasy, w ktore, niemal we wszystkich rzeczach Bozkich, nic się tak dobrego, prawdźiwego, gruntownego y szczerego nie znayduie, czegoby ludźie, ktorzy się imieniem Chrześćiańskim nazywaią, psować, ganić y wywroćić nie vśiłowali. Aza niewiemy, przy wierze gruntowney a starożytney, iaki węzeł iest zgoda zobopolna y iedność stateczna, ktora wszystko Chrześćiaństwo, nietylko w swey klubie zachowuie, ale ie szerzey gruntuie, mnoży, y wynośi: A wżdy się ludźie niektorzy tacy znayduią, ktorzy związek miłośći Chrzesćiańskiey, y chwalebne ziednoczenie nie tylko targaią, ale rozmaite błędy w wierze śieiąc, w nienawiść y w ohidę, tych co się do zgody nachylaią, przywodzą. Miedzy takimi słusznie ma być położony ten, przećiwko ktoremu tę rzecz moię teraźnieyszą prowadzę, ktory wszelakiem sposobem o to się nawięcey stara, aby ludźie nabożeństwa Ruskiego od ziednoczenia y związki z kośćiołem Katholickim odwiodł: a żeby do tego łacnieyszy przystęp miał, nauki Kacerskie y wielkich błędow pełne, miedzy nimi rozśiewa. Ktorego smiałość aby nieiako pohamowana była. Tę małą Xiązkę pod imieniem W. M: swego **(стор. 4)** Mćiwego Pana wydaię, a to stey miary, aby tym miley była czytana, im w więtszey powadze v wszystkich iest imię y zacność starożytnego domu Chodkiewiczowskiego, y własney osoby W. M. mego Mćiwego Pana. Małyć to w prawdźie podarek iest, lecż ia z pokorą y vniżeniem proszę, abyś W. M. moy Mćiwy Pan nie tak dar iako vmysł daruiącego vważywszy, to małe podarze z miłośćiwą łaską przyiąć raczył. w Wilnie 16. Septembris. Roku Pańskiego, 1595.

W. M. Pana mego Miłośćiwego

namnieyszy sługa
Sczesny Zebrowski.

(стор. 5).

KĄKOL

Ktory rozśiewa Stephanek Zizania w Cerkwiach Ruskich w Wilnie.

WYdał tych cżasow Stephanek Zizania Xiązkę małą, w ktorey się zamyka obiaśnienie Symbolum Niceńskiego. Godna zaiste Xiązka takiego sprawcy. Abowiem iako sprawca sam Zizania, tak y Xiązka pełna iest

Zizaniey, abo kąkolu fałszywey y bluźnierskiey nauki: a to nie w małych rzeczach, ale w przednieyszey taiemnicy wiary naszey, to iest Boga w Troycy iedynego. Tak że to w wielkim podźiwieniu v każdego być muśi, iako tak iawnemu bluźniercy stolica Kaznodźieyska zwierzona iest, od starszych Ruskiego nabożeństwa, y tego za nauczyćiela wiary maią, ktory nigdy się nie vczywszy, ale od kachlow y od prasy prosto, na kaznodźieyskie mieysce wstąpiwszy, niedowiarstwa y błędy rozmaite, od kośćioła Katholickiego iuż dawno potępione, ludźiom podaie. Acż podobno stało się to z opatrznośći Bożey, aby ta taka Xiązka na iasnią wyszła. Bo gdyby to Ruśi naszey przedtym kto **(стор. 6)** powiedał, iż takiego Kaznodźieię maią, ktory ich nie Greckiey ale Heretyckiey wiary vczy, wiaryby podobno v nich niemiał. Lecż teraz za takowym świadectwem Xiążek własnych iego każdy vwierzyć muśi. Dla tego vmyśliłem kroćiuchno te bluźnierstwa, błędy y kąkole iego z Xiążek iego wyczerpione zebrać, y przed oczy wszystkim położyć A to nie z nienawiśći iakiey przećiwko Autorowi, ktoremu życzę (Bog lepiey wie) nawrocenia y wieczńego zbawienia, ale z miłośći Chrześćiańskiey, boiąc sie aby tak swowolną nauką wielu dusz prostych ludźi a zwłaszcża niewinnych dźiatek, ktorym te błędy na naukę Chrześćiańską podane są ku vczeniu, zarażonych nie było, y na wieczne potępienie nie szło.

Pierwszy Kąkol z bluźnierstwem złączony: Iż Pan Chrystus nie iest naszym przyczyńcą v Boga.

TAk o tym pisze Zizania w śiodmym Artykule.

Potępiamy rożnych Heretikow, ktorzy vymuiąc czći Synowi Bożemu etc. przyczyncą go do Oyca powiadaią. Przeto my śiedzącego na prawicy Boga Oyca wierzymy. y iedney chwały y wielmożności z Bogiem Oycem, a nie podleyszey władzey. Ani Przyczyncą, gdyż ten ktory się do kogo przyczynia śiedźieć z nim nie może, ani rowney z nim możności iest. Poty Zizania.

(стор. 7) Iest to tak gruby błąd, że od początku Ewangeliey aż do tego cżasu, żaden tak głupi nie był, ktoryby go miał twierdźić. Abowiem tak iasnie przećiwna rzecż iest w pismie wyrażona, że nikt wątpić niemoże, pisze naprzod o tym Paweł ś. do żydow cap: 7. v. 25 Przetoż y zbawić na wieki nas może, przystępuiąc sam przez się do Boga, zawsze żywiąc aby się przyczyniał za nami.[1]) Przy ktorym mieyscu ś. Jan Chrizostom tak pisze: Nie rzekł (prawi) że się za nas Pan Chrystus modlił, tylko na ten cżas gdy się dla nas vniżył, ale zawżdy y kiedykolwiek nam potrzeba, nie do cżasu tylko, ale y w przyszłym żywoćie. Tenże Paweł ś. do Rzymian cap. 8. v. 34. tak o Chrystuśie pisze: Ktory iest na prawicy Bożey, ktory się też przyczynia za nami.

[1]) На боци: Pan Chrystus się za nami przyczynia.

Na ktore słowa Chrizostom S. tak mowi. Y w zacności swoiey starać się o nas nie przestał, ale przyczynia się za nami. Toż mowi Homil· 24 in Matthaeum A Jan ś w pierwszym liśćie cap 2 v. 1. tak pisze. Ieśliby kto zgrzeszył przyczyńcę mamy v Oyca, Iezusa Chrystusa. Coż nad te świadectwa pisma ś: iasnieyszego być może? a zatym co za głupstwo być może temu rowne, odeymować vrząd przyczyńcy Panu Chrystusowi w niebie krolniącemu. Głu- **(стор. 8)** -pia tedy iest ona racya,[1]) ktorą na podparćie błędu swego przynosi Zizania, że ten ktory się do kogo przyczynia rownym mu w możności nie iest. Abowiem kiedy P. Chrystus na ziemi będąc modlił się za nas Bogu Oycu, pytam, byłli na ten czas rowny Bogu Oycu, czyli nie? ieśli nie był rownym, tedyć ani był Bogiem prawdźiwym, bo dlatego iest rownym Oycu, iż iest także Bogiem iako y Oćiec, ieślіż był rownym a przedśię sie modlił, tedyć modlitwa do Oyca rownośći Chrystusowi nie odeymuie, iako na ziemi tak y na niebie.[2]) A przyczyna tego ta iest. Abowiem Pan Chrystus nie dla tego się modli Bogu Oycu, aby sam przez się wszystkiego vczynić nie mogł, ale iako pięknie Chryzostom Hom 15 ad Romanos wykłada, aby nam miłość swoię pokazał, chcąc nas iako przez śmierć, tak y przez przyczynę swoię zbawić, choć mogł bez tego iednym tylko słowem vczynić. Ktemu że nie łży maiestatu Boskiego modląc się za nami, dowodźi tego tenże Chryżostom ś. na tymże mieyscu z pisma ś. Abowiem y Bogu Oycu to przyczyta pismo ś. 2. Cor: 5. v. 20. Miasto Chrystusa poselstwo sprawuiemy, iakoby Bog przez nas was prosi, *Παρακαλοῦντος* y Duchowi ś. Rom: 8. v. 22. samże Duch prosi za nami wzdy- **(стор. 9)** -chaniem niewymownym.[3]) Iako tedy żadney nieprzystoinośći w tym niemasz, iż się Bog Oćiec y Duch ś. w nas modli, tak ani w tym, że się Syn Boży za nas modli w naturze naszey. Abowiem acż w naturze Boskiey iest rowny Bogu Oycu, wszakże w naturze człowieczey wedlug ktorey się modli, iest niższym niżli Oćiec. Ioan. 14.

Wtory Kąkol. Duch S. nie iest dchnieniem Bożym.

W Dźiewiątym Artykule tak pisze Zizania: Doskonała persona Troyce S. Duch iest a nie dchnienie, gdyż sam dycha gdźie chce: ani dar, abowiem sam dary darnie, ani palec, gdyż nie iest członkiem Bostwa. Y to grubi błąd z wielkiey nieumieiętności pochądzący. Bo mowić że Duch S. nie iest dchniony od Boga, iest mowić że Duch ś. nie pochodźi od Boga. Pochodzenia bowiem Ducha ś[4]) własnieyszym imieniem nazwać niemożemy

---

[1]) На боцї: Racia głupia. [2]) Że się Christus modli za nami czci się tym nic nie vwłaczą iego. [3]) Duch S. za nami się modli. [4]) Pochodzenie Ducha ś. iest dchnienie.

iedno dchnieniem. A tego nas y pismo S. y Doktorowie nauczyli. Abowiem dla czego pismo ś. Ducha ś. Duchem vst Bożych nazywa, iedno że z vst Bożych pochodźi? a pochodzenie ducha z vst iest dchnienie. słowem Pańskim, mowi Dawid, Psal. 32. v. 6. niebiosa vmocnione są, a du- (стор. 10) -chem vst iego wszystka moc ich. Co o personie Ducha ś. Greczcy Doktorowie wykładaią, a osobliwie Cyrylus Aexandryiski w księgach że Duch ś. iest Bog. Toż daie znać Pan Christus Ioan: 20. gdy daiąc Apostołom Ducha ś. dchnął na nie y rzekł: bierzćie Ducha ś. nie żeby ono dchnienie zwierzchne był Duch ś. ale że onym dchnieniem zwierzchnym znaczył, iż przez dchnienie Duch ś. pochodźi.[1]) O czym też mamy wyznanie Oycow ś. tak Greckich iako y Laćińskich, zgromadzonych na walnym Synodzie Lugduńskim, na którym stała się vnia Grekow z Laćinnikami. Wyznawamy (mowią Oycowie ś.)[2]) iż Duch ś. wiecznie z Oyca y z Syna pochodźi, nie iako ze dwu początkow ale iako z iednego początku, nie dwoiakim dchnieniem, ale iednym dchnieniem. To wyznawał do tego czasu, przepowiadał y vczył ś Rzymski kościoł, matka wszystkich wiernych, y ten iest vmysł nieodmienny starożytnych Oycow y Doktorow Laćińskich rowno y Greckich. Poty są słowa kanonu Synodu Lugduńskiego. A żeby kto co podłego o dchnieniu Ducha ś: nie rozumiał, ma każdy wiedźieć, iż dchnienie Ducha ś. nie iest ćielesne[3]) iako w nas iest, ale duchowne: bo iż Bog Duchem iest, dchnienie (стор. 11) też iego duchowne iest, to iest przez miłość y wolą. Abowiem iako Syn Boży, iż iest Mądrością Boża, przez rozum od Boga pochodźi. Tak Duch ś. iż iest miłością Bożą, pochodźi od Boga przez wolą: a iż iest miłością Oyca y Syna: tedy rowno od Oyca y od Syna pochodźi. Nie iest tedy nasz błąd Ducha ś. dchnieniem Boga Oyca nazywać, ale Zizaniey nieumieiętność, ktory się tego w pismie y w Doktorach nie doczytał.

Trzeći Kąkol. Duch ś. nie iest darem.

NIe wiem komu wierzyć, czy pismu y Doktorom ś. ktorzy Ducha ś. darem Bożym barzo często zowią, czy błędnemu Zizaniey. Paweł ś. do Rzymian cap: 5 v 5. tak pisze: Miłość Boża rozlała się w sercach naszych, przez Ducha ś. ktory dany nam iest,[4]) iesli Duch ś. dany nam iest od Boga, toć iest darem Bożym. Na ktore słowa Chrizostom ś. pisząc tak mowi: Dał nam prawi Bog takowy dar, ktory iest naywiętszy, nie niebo, nie źiemie, nie morze, ale co nad to wszystko droższe iest, y ktore z ludźi y z Anyołow syny Boże y braćią Chrystusową czyni.

[1]) На боцї: Dchnienie zwirchnie co znaczyło. [2]) Wyznania Oycow Greckich o pochodzeniu Ducha ś. [3]) Dchnienie nie ćielesne. [4]) Duch ś. iest dar.

Coż to za dar taki, nieinszy iedno Duch ś. poty Chryzostom ś. A żeby się kto nie mylił, ro- (стор. 12) -zumieiąc tu przez Ducha ś. dary iakie stworzone,[1]) dla tego iaśnie tu dźieli Apostoł personę Ducha ś. od inszych darow stworzonych. Abowiem o darach stworzonych, iaka iest wiara, nadźieia, miłość, mowi że są rozlane w sercach naszych przez Ducha ś. ktory nam iest dan. Iesli przez Ducha ś. ktory nam iest dan: toć nietylko dary rozlane w sercach naszych, ale y sam Duch ś. rozlewaiący te dary, iest nam od Boga dany. Iest y inych barzo wiele mieysc w pismie ś. ktore o tym świadczą, iż Duch ś. nam bywa dany od Boga. A że to się rozumieć ma o samey personie Ducha ś. nie o iakich darach stworzonych, ze dwuch rzeczy pokazać się może. Naprzod że Duch ś. ktorego nam Zbawićiel obiecał dać, iest Paracletus. Duch poćieszyćiel Ioan: 15. ktory że iest personą Boską, stegoż mieysca iasno się pokazuie: bo słyszy, mowi, vczy, przepowieda, co personie tylko służy nie rzeczy niemey. Druga, ze acż często w pismie ś. Duch znaczy dary stworzone,[2]) wszakże kiedy w pismie znayduiemy, złączone oboie te słowa DVCH S. na ten czas persona sama Ducha ś. znaczona bywa. Iako gdy rozkazał krzćić Pan Christus w imię Oyca y Syna y Ducha ś. pewnie przez Ducha ś. nie rozumiał rzeczy iakiey stworzoney, ale trzećią personę w bostwie. Iest tedy błąd wielki (стор. 13) nie przyznawać Ducha ś. być darem Bożym.

Cźwarty Kąkol. Duch ś. źle bywa nazwany palcem Bożym.

IEśli zła rzecź nazywać Ducha ś. palcem Bożym, tedyć źle go tak nazwał Pan Chrystus gdy mowił Lucae 11. v. 20. Ieśli palcem Bożym wyrzucam dyabelstwo, przyszło na was krolestwo niebieskie. Ktore słowa wykładaiąc Cyrillus Alexandryiski lib: 13. Thesauri 3. mowi. Palec Boży nazywa tu Ducha ś. gdyż podobnym sposobem z istnośći Bożey wychodźi Duch ś. iako z ludzkiey ręki palec.[3]) Abowiem iako z ćiała ręka, z ręki zaś palec idźie, tak y Duch ś. nietylko z Oyca ale y z Syna pochodźi. Ponieważ toż pismo ktore Ducha ś. Palcem Bożym zowie, zowie też y Syna Bożego prawicą y ramieniem. Esaiae 52. v. 10. Nagotował Pan ramię święte swoie przed oczyma wszytkich narodow. Skąd znać głupstwo Zizaniey ktory czego nie rozumie to gani. Bo acż Bog członkow ćielesnych niema, wszakże pismo ś własnośći Boże przez własnośći członkow ćielesnych zwykło znaczyć o czym pełno w pismie, doczytać się każdy może.

---

[1]) На боцї: Duch ś. nie iest darem stworzonym. [2]) Dar stworzony iako rozeznac od Ducha ś ktory też iest darem. [3]) Duch ś. palcem Bożym może być nazwany. [4]) Chrystus ramie Boże iako.

(стор. 14)

Piąty Kąkol. Duch S. nie pochodźi od Syna ale od samego Oyca.

A Tego czym podpiera? Bo (powiada) Syn Boży o tym świadectwo daie gdy mowi v. Iana ś, cap· 15. Duch prawdy ktory od Oyca pochodźi Lecz z tegoz samego mieysca ta iego podpora się wywraca. Abowiem trzy rzeczy tu Pan Christus o Duchu świętym mowi: że od Oyca pochodźi, y że iest Duchem prawdy, y że go on miał posłać od Oyca. Ieśliż iest Duchem prawdy: a prawda iest Pan Christus (bo o sobie mowi: Ia iestem droga, prawda y żywot) tedyć iest Duchem Chrystusowym, a zatym y od Chrystusa pochodźi. Nie iest to moy argument, ale świętego Cyrilla Alexandryiskiego w liśćie do Nestoryusa Heretyka, ktory list iż miał w sobie dostateczne wyłożenie wiary Chrześćiańskiey, przeto był przyięty, nietylko od Synodu wielkiego Ephezkiego, ale y od inszych pozad idących zborow, iako się ex Actis tychże zborow pokazuie.[1]) Tak tedy wtym liśćie Cyrillus ś. pisze. Duch ś. iest Duch prawdy nazwany, a Christus prawda iest: tedyć pochodźi z niego, iako y z Boga Oyca. Skąd się pokazuie, iaka wiara była starożytnych Greckich Oycow, o pochodzeniu Ducha (стор. 15) świętego, to iest, że oni wespoł zebrani na Synodach swoich, zgodnie wyznawali, iż Duch ś. nietylko od Oyca ale y od Syna pochodźi, abo (co wtąz idźie) od Oyca przez Syna: iako na Florenskim Synodźie declarowali się Biskupi Greczcy, że oni mowiąc iż Duch ś pochodźi od Oyca przez Syna, toz rozumieią co y Laćinnicy, gdy mowią iż pochodźi od Oyca y od Syna. Pokazuie się też że Pan Chrystus w słowiech przerzeczonych dostatecznie wyraźił, iż Duch ś. nietylko od Oyca ale y od niego pochodźi, gdy go nazwał duchem prawdy. A jeszcże więcey gdy mowił: Ktorego ia wam poślę od Oyca.[2]) Bo ieśli Duch ś. od Syna nie pochodźi, iakoż go syn posyła? Abowiem miedzy personami Boskimi, iedna drugiey nie posyła, ktora od niey nie pochodźi. Oćiec posyła Syna y Ducha ś. bo te dwie personie pochodzą od Oyca. Syn zaś, ani Duch ś. nie posyła Oyca, bo Oćiec od nich nie pochodźi. Ieśliż tedy Ducha ś. Syn posyła. tedyć Duch ś. pochodźi od Syna. A nie szkodźi temu nic, to, co z Izaiasza Zizania przywodźi, iż Duch Boży posłał Chrystusa. Bo to prawda iest, iż Chrystus ile człowiekiem iest był posłany od Ducha ś[3]) ponieważ tam rzecz się tocży o posłaniu na (стор. 16) przepowiadanie Ewangeliey. A to posłanie było wedle człowieczeństwa. A my mowiemy o posłaniu person Boskich

---

[1]) На боцѣ: Wiara starich Grekow o pochodzeniu Ducha ś. [2]) Syn posyła Ducha ś. [3]) Chrystus iako posłany od Ducha ś.

w swey własney naturze. Nie nasz tedy to iest błąd, ktorzy z Epheskim zborem wierzymy y wyznawamy Ducha ś. od Oyca y od Syna pochodzącego, ale błąd iest y barzo wielki Zizaniey, ktory przećiw Synodowi Epheskiemu y świętemu Cyryllowi Alexandryiskiemu, przeć się tego nie wstydźi, wyrzekaiąc się rzeczą samą Oycow y przodkow swoich, ktorych teraz dla krotkośći nie wyliczam.

Szosty, Siodmy, y Osmy Kąkol. Ani źli do piekła, ani dobrzy do Nieba przed dniem sądnym idą.

SLowa własne Zizaniey są w artykule osmym. Tym Artykułem potłumiamy błąd onych ktorzy powiadaią, aby iuż miał być sąd, y aby iuż mieli grzesznych dusze męki, a sprawiedliwych zapłaty doskonałe otrzymać, co iest przećiw pismu y samemu rozumowi.

Trzy rzeczy tu twierdźi Zizania. Pierwsza: że sądu osobnego zaraz po śmierći niemasz. Druga: że dusze grzesznych zaraz po śmierći mąk żadnych nie ćierpią. Trzećia: że dusze sprawiedliwych przed dniem sądnym zapłaty nie od- **(стор. 17)** -noszą. Każda z tych trzech rzeczy iest fałszywa, przećiwko pismu, y potępiona iuż dawno od Kośćioła Katholickiego, a naostatek y od samych Grekow y Laćinnikow na zborze Floreńskim, na ktorym się ziednoczyli znowu Grekowie z Laćinnikami. Naprzod tedy szczery błąd iest nie przyznawać sądu osobnego, ktory się dźieie zaraz po śmierći każdego, abowiem wyraźnie pismo swięte mowi Ecclesiastici 11. v. 28. Latwia rzecż iest przed Bogiem wdźień śmierći, zapłaćić każdemu według drog iego.[1]) Tu opisuie mędrzec iż P. Bog ma oddać każdemu, to iest iż ma każdego osądźić: a to kiedy? dnia ześćia abo śmierći. Toć przed wielkim onym dniem sądnym. A iakoż ma oddać? każdemu według drog iego, to iest dobrym zaplaći, złych skarze. Lecż Zizaniey widźi się to przećiwko rozumowi, aby Pan Chrystus miał sądźić po śmierći, y drugi raz na końcu świata. Iakoby to rzecż nieprzystoyna była, aby Bog sprawiedliwość sądu swego, ktory nad każdym z osobna czyni, swego czasu iawnie przed wszytkim światem pokazać miał, skąd y więtsza chwała dobrym, y złym więtsze karanie będzie. Rzecże podobno kto: dosyćby na onym ostatnim sądźie, tego osobnego nie potrzeba?[2]) Odpowiadam. **(стор. 18)** Oboyga sądu potrzeba:[3]) Onego ostatniego dlatego aby wszystkiemu światu sprawiedliwość Pańska, w karaniu złych, y w zapłaćie dobrych pokazana była. Tego zaś sądu osobnego potrzeba z tey miary: aby się zasłużona zapłata świętym sługom Bożym długo nie

---

[1]) На боцї: Dusza skoro po śmierći sądzona bywa. [2]) Pytanię. [3]) Przyczyna sądu dwoiakiego.

odwłoczyła, Ponieważ sam Bog to zakazał Leuit: 19. v. 15. Nie zostanie przy tobie zapłata naiemnika twego aż do iutra. Iż tedy ludźie sprawiedliwi zasłużyli sobie na tym świećie krolestwo niebieskie, tedy to sprawiedliwości Bożey należy, aby sługy iego zaraz iak znidą z tego świata, zapłatę swą odnosili.

Powtore y to drugi błąd wielki, mowić. ze dusze złych przed Sądnym dniem nic nie cierpią Przećiwko temu błędowi mamy niemało przykładow w pismie ś. Pierwszy przykład iest o szataniech, o ktorych tak pisze Piotr ś. 2. Pet: 2. v. 4 Ieśliż Bog Anyołom grzeszącym nie przepuścił, ale łancuchami piekielnymi stargnąwszy ie do piekła, podał ie na męki, na sąd ie zachowawszy. Iako od słowa do słowa y w Laćińskich y w Greckich kśięgach napisano. Ieśliż tedy Szatany podał na męki,[1]) ieśli podał ie do ćiemnice wieczney, ieśli ie przykował łancuchami piekielnymi: tedyć pewnie roskoszy nie **(стор. 19)** zażywaią, ale sprawiedliwym sądem Bożym y na ćiemnice, y na łańcuchy, y na męki skazani ćierpieć muszą. A iż ie śćiągnął do piekła, a piekło pełne iest ognia, tedyć iuż w ogniu pałaią, y w ogniu straszliwego onego wielkiego sądnego dnia oczekiwaią, na ktorym z wielką hańbą y podobno ieszcze z więtszym pomnożeniem mąk, będą przed wszytkim światem znowu do piekła strąceni y na wieczne vdręczenie skazani. Wtory przykład mamy Sodomy y Gomory, o ktorych miastach mowi Iudas Apostoł ś. w liśćie swym v. 7. Iż wystawione są na przykład, ćierpiąc mękę ognia wiecznego.[2]) Iuż tedy Sodomczycy ognia a nieiakiego inszego ognia ale ognia wiekuistego karanie odnoszą. Trzeći przykład mamy o Chore Datan y Abiron, o ktorych tak czytamy Num: 16. v. 32. Rozstąpiła się ziemia pod nogami ich, a otworzywszy się pożarła ie z przybytkami ich, y ze wszytką maiętnośćią ich, y zstapili żywo do piekła. Pewnie że nie na gody, ale aby dla złośći swoiey pałali w ogniach piekielnych.[3]) Cżwarty przyklad mamy Bogacża onego, ktory po śmierći był pogrzebion w Piekle, y tam męki wielkie ogniowe ćierpiał. Lucae 16. v. 22. Zakrzykuie tu Zizania: że to przypowieść w **(стор. 20)** rzeczy samey tego nigdy nie było Ale ten okrzyk obrony mu żadney nie przyniesie. Bo naprzod proszę, kto mu to powiedźiał, żeby to przypowieść a nie prawdźiwa Historya była? Kiedykolwiek Ewangelistowie iaką przypowieść Pańską nam opisuią, na początku kładą, iż P. Chrystus taką a taką przypowieść powiedźiał a tu Lukasz ś. nie powiada żeby przypowieść iaka była. Ktemu, w przypowieśćiach, iż nigdy skutecżnie na świećie nie były, nie bywaią mianowane imiona y nazwiska

---

[1]) На боци: Diabli w piekle męki ćierpią. [2]) Sodoma y Gomora w ogniu męki ma. [3]) Chore, Datan, Abiron w piekle.

własne, iako w inszych przypowieściach Pana Chrystusowych, iasnie każdy obaczyć może: a tu iako w prawdźiwey Historyey persony własnymi nazwiskami mianowane są, Lazarz, Abram, Moyżesz[1]). Nad to wszystkie insze rzeczy tu opisane, prawdźiwe są, niezmyślone, iako piekło, przepaść, Abraham, Moyżesz, Prorocy: toć też pewnie nie zmyślona persona iest Bogacża y Lazarza. A co mowią iż tu iest wzmianka ięzyka y palca, czego dusze nie maią: to ieszcze przypowieści nie czyni. Bo y Bog acż członkow niema, przedsię pismo o nim pod podobieństwem członkow tych ćielesnych mowi. Nie dźiw tedy że y o duszach zmarłych ludźi także mowi, pokazuiąc że co żywi ćierpią na ćiele, to zmarli ćierpią **(стор. 21)** na duszy: inaczey bez tych podobieństw zrozumiećbysmy rzeczy duchownych nie mogli. Ale daymy to zeby to przypowieść y rzecż zmyślona była: ku czemuż proszę tę przypowieść P. Chrystus przywiodł, iedno aby nam pokazał to co się na tamtym świećie dźieie? Inaczey przypowieść żadnegoby podobieństwa nie miała, gdyby o rzeczach niepodobnych była. Iż tedy ta przypowieść iest o mękach zaraz po śmierći: tedyć pewna rzecż być muśi, iż dusze złych po śmierci męki ćierpią. Przydam y to co Paweł ś. do Korynthow pisze I. Corint: 3. v. 13. Iż gdy dźień Pański w ogniu przyidźie, iesli ktorego vczynek zostanie zapłatę weźmie, a ieśli ktorego vczynek zgore szkodę podeymie, a sam zbawion będźie, wszakże tak iako przez ogień[2]). Ktory to iest dźień pański w ktorym się to dźiać będźie? Pewnie nie dźień żywota naszego; bo dźień żywota naszego w pismie ś. iest nazwany dźień nasz, nie dźień Pański[3]). Ani też iest on dźień wielkiego y ostatniego sądu. Bo na onym sądźie żaden nie będźie przez ogień zbawiony, ale ktorykolwiek do ognia będźie posłany, na wieki tam zostanie: bo rzecże Pan, Idźćie przeklęći do ognia wiecznego. Muśiem tedy rzec, że tu Duch ś. mowi o dniu Pańskim, ktory się **(стор. 22)** poczyna zaraz po śmierći każdego, w ktorym Pan rozdaie każdemu według vczynkow swych.

Potrzećie pokazuie się y trzeći błąd. Zeby dusze sdrawiedliwych przed Sądnym dniem nie miały być w niebie.

Bo gdźież się kwapił Paweł ś. gdy mowił, Philip: I. v. 23. Pragnę być rozwiązany a być z Chrystusem: Wiedźiał pewnie że rozwiązany będąc z tego ćiała, miał się tam dostać. gdźie Chrystus, to iest do nieba[4]). Do tegoż służy y ono mieysce 2 Corinth. 5. v. 1. v. 8. Kędy Paweł ś. chce wyszedszy z ćiała, być obecnie przy Panu w niebie. A łotrowi na krzyżu wiszącemu y proszącemu o krolestwo niebieskie:

---

[1]) На боци: O Bogaczu prawdźiwa Historia. [2]) Czyśćiec. [3]) Co dzień nasz a co dzień Pański. [4]) Swięći w niebie są.

kiedy Pan Chrystus obiecał krolestwo niebieskie? Dźiś (mowi) będźiesz zemną wraiu. Toć nie po dniu sądnym ale zaraz po śmierći. Bo co łotr nazywa Krolestwem Chrystusowym, to P. Christus nazywa Raiem. Także Stephan pierwszy Męczennik kiedy miał vmrzeć, widźiał niebiosa otworzone, y Jezusa stoiącego na prawicy mocy Bożey: Acto: 7. nie dla inszey przyczyny, iedno aby rozumiał że tam miał być zarazem po śmierći przeniesiony, y dla tegoż wnet przydaie one słowa Acto. 7. v. 59. Panie Jezu przyimi Ducha mego. A że o tym także trzymali Doktorowie swięći, nic wątpić nie trzeba: **(стор. 23)** Abowiem Chryzostom ś. Hom: 3 ad Philip. tak pisze: Sprawiedliwi choć na tym choć na przyszłym świećie są, z Krolem (to iest z Chrystusem) są. Wszakże na onym świećie bliżey przystępuią, nie przez wiarę, ale twarz w twarz. Basilius ś. o czterdźieści męczennikach pisze, iż ich niebo przyięło, y że otworzone są im Rayskie wrota. Homil: in 40. Martyr. Grzegorz Nazyazeński toż pisze o Basiliuszu ś. Oratione in Basil. Grzegorz Niseński także pisze o ś. Ephrem Oratione in sanctum Ephrem. Chryzostom ś. nieraz twirdźi o Pawle świętym iż w niebie iest.

Jasnie się tedy z tych dowodow pokazuie wielka nieumnieiętność y błąd wielki Zizaniey, ktory się tego zapiera, o czym iasne są świadectwa pisma świętego y Doktorow świętych.

Dźiewiąty Kąkol. Heretykami są ktorzy nie w kwasnym chlebie sprawuią Sakrament Ciała Pańskiego

JEśli to tak iest, iako Zizania powiada: toć napierwszy Heretyk był sam Pan Chrystus, ktory iż ostatnią Wieczerzą sprawował pierwszego dnia przasnikow, Matth: 26. v. 13. Mar: 14. v. 12. Lucae 22. v. 7. kiedy pod **(стор. 24)** przeklęctwem Bożym nie godźiło się mieć nic kwaszonego wdomu, tedyć nad to nic pewnieyszego, że nie kwaśnym chlebem ale przasznym Wieczerzą swoię odprawował[1]). Bredźi tedy lada co Zyzania. Bo to do wiary nie należy, bądź w kwaśnym iako Grecki, bądź w przasnym chlebie iako Laciński Kościoł czyni, Sakrament Pański iest sprawowany: ani dla tey roznośći iak żywo Kościoł Laćiński Greckiego ani Grecki Laćińskiego nie potępiał: y owszem do tego czasu Greczcy Katholikowie ktorzy nie daleko Rzymu mieszkaią, alla grotta ferrata, w kwaszonym chlebie odprawuią Mszą ś.

---

[1]) На боиї: Pan Jezus w przasnym chlebie wieczerzą swą odprawował.

Dźieśiąty Kąkol. Heretykami są, ktorzy małych dźiatek do Sakramentu ćiała Pańskiego nie przypuszczaią.

ANi pisma żadnego, ani postanowienia Kościoła powszechnego, o tym niemasz, aby dźiatki małe, poki do rozumu przyidą, Sakramentu Ciała Pańskiego pozywać mieli: (Acż na niektorych mieyscach był ten zwyczay przez czas niemały zachowany: aby dźiatkom małym ćiało Pańskie rozdawano. O czym pisze Cyprianus Sermone de lapsis). Y owszem gdy się pisma **(стор. 25)** świętego dołożemy, znayduiemy, że nietylko nie iest rzecż potrzebna dźiatkom ku zbawieniu, ale ani do końca przystoyna[1]). Niepotrzebna: bo oni przez Krzest zstaią się synami Bożymi, a zatym y dźiedźicmi Krolestwa Bożego. Nieprzystoina: abowiem taiemnica ta Ciała Pańskiego bez wiary y bez doświadczenia siebie samego, y bez przypamiętywania męki pańskiey nie ma być sprawowana: bo y Pan Christus kazał to czynić na swoię pamiątkę, y Paweł ś. każe się przed przyięćiem dobrze doświadczać. A dźiatki małe acż wlaną wiarę na krzćie maią, wszakoż vżywać iey nie mogą, a przeto ani rozważać sobie tey taiemnice, ani pamiątki męki Pańskiey, wedle godności czynić, ani samych śiebie doświadczać y przygotować mogą. Dla tego Kościoł Laćiński tego zwyczaiu niema, aby małe dźiatki do tak wielkiego Sakramentu przypuszczał: ani im dla tego zagradza do nieba: bo tym tylko iest potrzebny do zbawienia Sakrament Ciała Pańskiego, ktorzy go z przygotowaniem y z wiarą vżywać mogą. Y do takich ściągała się ona mowa Chrystusowa. Jeśli nie będźiećie pożywać ćiała mego, y pić krwie moiey, nie będźiećie mieć żywota w was. Do czego y ten dowod **(стор. 26)** niech przystąpi: Poki kto iest Synem Bożym, poty ma prawo do krolestwa niebieskiego. Jeśli synami tedy y dźiedźicami mowi Paweł ś. Rom: 8. Lecż dźiatki małe przez Krzest zstali się synami Bożymi[2]), a tego synowstwa nie mogą traćić iedno przez grzech: grzeszyć zasię niemogą poki do rozumu nie przyidą. A zatym poki do rozumu nie przyidą, choć nie przyimuią Sakramentu, nie grzeszą ani przestaią być synami Bożymi, y dźiedźicami Krolestwa Bożego. Niechże baczy Zizania gdźie to wyczytał, aby to był błąd Heretycki bronić Sakramentu Ciała Pańskiego dźiatkom małym.

Fałsze abo potwarzy Zizaniey.

NIe dosyć mu było grube nazbyt y przećiwne wierze Katholickiey błędy, za szczyrą prawdę vdawać, ale chćiał ieszcże przydać do

---

[1]) На боцї: Dziatkom małym ćiało pańskie dawać nietrzeba.
[2]) Dziatki maią prawo do nieba oprocż przyięćia ćiała pańskiego.

błędow y te potwarzy. Pierwsza na zacnego onego, ktory kościoła Greckiego wielkiem był Filarem, świętego Atanasiusa. Abowiem Symbolum iego przekładaiąc na polskie: to mieysce gdźie mowi o Duchu ś. dwoiako zfałszował. Bo gdźie Atanasius ś. mowi: Duch ś. od Oyca y od Syna nie sprawiony, nie stworzony, nie v- **(стор. 27)** -rodzony, ale pochodzący: tam ten wierny tłumacż przekłada: Duch Swięty od samego Oyca nie sprawiony. y przydawaiąc ono słowko Samego, a wyrzucaiąc drugie słowko y od Syna, przećiwko wszytkim księgom starym Greckim y łaćińskim fałsz buduie za co ten fałszerz tak niewstydliwy srogą liczbę Panu Bogu dnia sądnego oddać muśi. Nam teraz fałsz iego wytknąć iest dosyć. Jeszcże się ten falsz y stąd pokazać może: że Atanasius ś. na inszych mieyscach, a zwłaszcża Sermone 4. contra Arium, Ducha świętego zowie światłośćią z obudwu pochodzącą.[1]) Abowiem Oyca zowie słoncem, Syna iasnośćią, Ducha ś. światłośćią z obudwu pochodzącą. Drugą potwarz, kładźie na łaćinniki, iakoby oni twierdźili, iż Duch ś. od dwuch początkow pochodźi. A Kośćioł Laćinski tak się tym brzydźi, że też przeklina y za Heretyki ma te, co tak trzymaią: iako się z Canonu Concilium Lugduńskiego wyższey pokazało. Lecż Zizania tak z sobą argumentował: Wedle Lacinnikow Duch ś. pochodźi od Oyca y od Syna, otoż od dwu początkow. Głupie co prawda Argumentum. Bo rownymby obyczaiem tak kto mogł argumentować, Bog Oćiec, Syn, y Duch ś. stworzyli świat, otoż trzey są stworzyćiełowie świa- **(стор. 28)** ta: Iako tedy to nie idźie tak ani owo: Bo acz Oćiec, Syn, y Duch ś. są trzy persony, wszakże ci trzey iedno są,[2]) y iednę wszechmocność maią, a przeto iako są iednym Bogiem, tak y iednym stworzyćielem świata. Także względem Ducha ś. Acż Oćiec y Syn są dwie personie, wszakże ći dwa są iednym Bogiem, y iednę moc maią, tedyć też iednym są początkiem Ducha ś.

Trzećia potwarz iest na Macedoniusza Heretyka, iakoby on twierdźił, ze Duch ś. od Oyca y od Syna pochodźi, y iakoby za to miał być potępiony od Synodu Constantinopolskiego. Lecż to iest fałsz: Abowiem Macedonius Heretyk trzymał o Duchu ś. z Aryanami, iako o tym świadczy Augustyn święty de Haeresibus, cap 52. A Aryanowie twierdźili że Duch ś. iest stworzeniem Synowskim, iako świadczy Basilius ś. 2 contra Eunomium: gdźie pisze iż tak dowodźili, Syna Bożego być mnieyszym niżli Oćiec: Bo Oćiec, stworzył Boga mnieyszego, to iest

---

[1]) На боці: Duch ś od Oyca y od Syna pochodźi. [2]) Duch ś. ieden ma początek.

Syna. A Syn nie mogł stworzyć Boga ani wielkiego ani małego, ale tylko stworzył Ducha ś. ktory nie iest Bogiem. A toć było bluźnierstwo Macedoniuszowe potępione na Zborze Constantinopolskim: [1]) nie to co sobie zmyśla Zizania. Iż tedy Macedoni' twier- **(стор. 29)** -dźił Ducha ś. być stworzeniem Syna: Oycowie święci przećiwko temu vtwierdźili, że Duch ś. nie iest stworzony, ale od Oyca pochodzący, tym iednak nic nie zagradzaiąc pochodzeniu od Syna: bo ani tak to twierdźili, żeby od samego Oyca pochodźił: ani tam na ten czas o tym gadka była, ieśli od obudwu pochodźi, abo od iednego, ale ieśli iest stworzony abo pochodzący. A te questie vważywszy, roskazali wierzyć że Duch ś. nie iest stworzony, ale pochodzący od Oyca wedle pisma.

Teć są przednieysze błędy y iawne fałsze tego to Mistrza w Izraelu. Dźiwna rzecż zaiste y pożałowania godna, iako w tak małą książkę, tak wiele błędow mogł natkać. Cozby było gdyby co więtszego pisał, iakoby trudno policzyć wszystkie błędy, omyłki y fantazmata iego. Lecż się dźiwować nie trzeba: bo tak pospolićie bywa, iż głupi na ten czas nawięcey błądźi, kiedy mądrze y wysoko chcą mowić. Więc y Zizania iż się rzeczy głębokich nigdy nie vczył, a przedsie chćiał się vdać za vczonego Teologa do ludźi: tedy nie dźiw że w tak sprosne y gęste błędy wpadł, skąd nie tylko dobre mniemanie v ludźi vtraćił, ale y za bluźnierce słusznie od każdego bacżnego poczytany być ma. Dobrze **(стор. 30)** takiemu radźi Mędrzec w Pismie ś. aby raczey milczał. Bo Stultus si tacuerit, sapiens reputabitur. Głupi poki milczy, vydźie za mądrego, a gdy mowić poczńie, głupstwo swe wydaie. A ieśliż milczeć niechce, niechże się lepiey poucży y namyśli, aby ani sobie ani swoim sromoty nie czynił. A co więtsza aby głupstwem swym dusz Chrześćiańskich iako trućizną nie zarazał, oglądaiąc się na straszliwy Sąd Boży.

Vpominanie do Vniey narôdu Ruskiego.

IVż się do ćiebie obracam cny narodźie Ruski. Gdy się przodkom twoim przypatruię, wydźiwić się niemogę, iako cnotami wszelakiemi, pobożnośćią, świątobliwośćią, a osobliwie zgodą y miłośćią Chrześćańską kwitnęli: tak że o nich się rzec mogło: Ten iest lud ktorego błogosławił Pan. Abowiem y przełozone Duchowne takowe mieli, ktorzy nauki y swiątobliwośći swoiey wonność po wszystkim świećie rozlawszy, aż do tych czasow znaki wielkie swoiey doskonałośći zostawili:

---

[1]) На бощ: Błąd Macedoniuszow iaki.

mowię onego Bazylego, Chryzostoma, Atanazyusza, Grzegorza Nazyańskiego, y Nissenskiego, y wielu innych: (стор. 31) ktorzy iako gwiazdy Niebo, tak Kościoł Grecki zdobili y oświecali, ćiemności Herezyey y błędow rozganiali, owieczki Christusowe zdrową a zbawienną nauką posilali, przykładem swym do miłości Bozey y do wszelakiego nabożeństwa wzbudzali.

O świeckich też przełożonych mowiąc,[1]) miedzy tymi wiele takowych było, ktorzy nad wiarę Katholicką, nic na świećie zacnieyszego sobie nie poczytali, onę sobie nad wszytko przekładaiąc, y do gardł swych oney broniąc, przykład osobliwy y wieczney pamięći godny wszystkim Panom Chrześćiańskim, po sobie zostawili. Tacy byli oni zacni Cesarze, Konstantinus, Theodosiusowie oba, Martynianus, Iustinianus, Tiberius, Basilius y inszy. Skąd rzeczpospolita Grecka miedzy inszymi Państwy Chrześćiańskimi długo y szczęśliwie kwitnąca była. Miała znaczną łaskę, opatrzność Bozą, y obronę nad sobą: miała sławę, czasy y lata dobre, y mnostwo wszystkiego dobrego, owa krotko mowiąc, miała swoię moc y władzą, wolność, swobodę, pokoy, zwyćięstwo. A tego wszystkiego szczęśćia y błogosławieństwa Bożego iednę tylko naprzednieyszą przyczynę [2]) wynayduią, zgodę y miłość Kościoła Gre- (стор. 32) -ckiego z kościołem Laćińskim: Abowiem poki ta była, poty wszytkie te kleynoty w Greckich Państwach stateczńie y nieodmiennie trwały. A iako skoro ta vstała, tak też zrazu wszystko błogosławieństwo y szczęśćie pomaluczku vstawać poczęło,[3]) a potym za wiadomością wszystkiego świata prawie niemal wszystko vpadło, co każdy mądry od osmi set lat sobie czasy rozbieraiąc dobrze obaczyć może.

Ty tedy narodźie zacny, przykład takich przodkow maiąc za część wielką sobie rozumieć masz ich naśladować, ich przykładem żyć, y ich stopami chodźić. Nie wstydźili się oni zwać y cźćić vrząd Pana Chrystusow w Biskupach Rzymskich: bo z Kościołem Rzymskim iako dusza z ćiałem iedno będąc tegoż ćiała iednę głowę od Chrystusa postanowioną znali, w rzeczach dusznych powolni mu byli, z wielkim nabożeństhwem onemu posłuszenstwo powinne oddawali: wiedząc iż wtym nie człowieka samego, ale Chrystusa Pana cźćili, ważyli, szanowali. Niemasz się tedy y ty wstydźić, tegoż za onych przykładem vczynić. Nad miłość vnią y zgodę, oni nic pięknieyszego, milszego, ani droższego

---

[1]) На боці: Przełożonych Greckich tak Duchownych iako y Swieckich iednakie serce było do Kościoła Laćinskiego. [2]) Szczęśćia y trwałośći Greckiey przyczyna. [3]) Grekowie vtraćiwszy zgodę vtraćili wiele.

nie rozumieli. Niechćiey się tez y ty w niezgodźie y rozerwaniu kochać, bunto- (стор. 33) -wniki wszelakie ktorzy ćię od iedności odwodzą, za głowne nieprzyiaćiele sobie poczytay, dla pożytku twego od nich vćiekay, a głosu ich szkodliwego nie słuchay. Słuchay raczey głosu Pasterzow y Biskupow twoich, ktorzy czuiąc się w powinności swey y w vrzędźie swoim, drogęć do zgody y do vniey świętey otwieraią. A maiąc na baczeniu pożytki ktore za tym niepochybnie vrość mogą, w te słowa do ćiebie y do synow twoich mowią My na ktorych iamiona Bog Wszechmogący ćiężar ten barzo ćiężki starania o dusze ludzkie włożył,[1]) y nam do szafunku y do zachowania polećił skarb barzo drogi, ktorego on krwią swoią naświętszą nabył. znaiąc to barzo dobrze co powinność nasza Pasterska nieśie, nierazechmy z płaczem wylali serca nasze do Pana Boga, za was owieczki nasze, iakobysmy was za niedbalstwem naszym wiecznie nie zgubili, ale Panu Chrystusowi samemu, iako wierni szafarze do rąk oddawali. Teraz tedy na wszystkie się strony oglądaiąc y vpatruiąc co wam iest zdrowego y zbawiennego. do świętey zgody y do iedności was wzywamy. abysmy tę ligę y to przymierze, poddaność y posłuszeństwo, ktore Oycowie naszy, stolicy Apostolskiey Piotra ś. mocno trzymali, za przykładem y powodem ich przy- (стор. 34) -ięli. a związawszy się węzłem nie rostargnioney miłości, lepiey Panu Chrystusowi służyli gdyż on sam powiedźieć raczył. Stąd poznaią iż vczniowie moi iesteśće, ieśli się wespoł miłować będźiećie Słuchayćiesz owieczki miłe wiernego głosu Pasterzow waszych, nie pogardzayćie napominaniem naszym, idźćie z stopy w stopę torem onym dawnym za Biskupami waszymi. Mieyćie się do zgody y do miłości. Bo miłość Bog iest, y kto mieszka w miłości mieszka w Bogu, a Bog w nim. Niesłuchayćie tych warchołow, ktorzy miedzy wami zaiątrzenie y niezgody rozśiewaią. Abowiem Bog nie iest Bog niezgody y rozdwoienia, ale iedności y społeczności. Przydayćie tę śliczną ozdobę zgody świętey do wszystkich nabożeństw waszych, aby tym milsze y przyiemnieysze Panu Bogu były: bo bez zgody nic się Panu Bogu nie podoba. gdyż y Pan Chrystus ofiary do ołtarza nośić y kłaść nie kazał, ażbyś się pierwey poiednał z bratem swoim. Vćieszmy tym Pana Boga y Anioły iego, ktorzy nadewszystko zgodę miłuią:[2]) daymy tę poćiechę y oczekiwaną ochłodę wszystkiemu Chrześćiaństwu: ktore z poiednania nas braćiey swoiey niewymownie się ćieszyć będźie. Nie dopuszczaymy aby się więcey iuż nieprzyiaćiele kośćioła Bożego z niezgody naszey śmiali

---

[1]) На боци: Głos pastyrzow ruskich do owieczek swoich. [2]) Zgoda s. Bogu y Angołom miła.

y ćieszyli: ktorym daleko lepszy y (стор. 35) potężnieyszy odpor damy, kiedy w iedności wespoł z sobą związani y ziednoczeni będźiemy. Niech tedy dla Boga synaczkowie mili głos Oycow waszych vszu waszych dośięże, a v was daremny nie będźie: otoli się przed Maiestatem Bożym y przed wszytkim dworem Niebieskim oświadczamy, iż zatraczenia waszego winni być niechcemy, omywamy przed wszystkim światem ręce nasze ze krwi waszey. Na zaniedbanie nasze vskarżać się nie możećie, wolne iest z tey strony oko nasze od zmazy y grzech od nas odszedł: bo o to nie milczemy. Ieśli nas nie vsłuchaćie, nie my za was ale sami za się dnia onego sądnego odpowiadać będźiećie, gdyz nie z nas ale z was zguba wasza.

Te takie abo tym podobne są głosy do ćiebie pasterzow twoich: ktore ieśli wdźięcznie y sposzłuszeństwem przyimiesz, pożytek sobie vczynisz, a panu Bogu samemu w Pasterzach twoich do ćiebie mowiącemu tę poczćiwość wyczuiesz. Ieśli zaś czego Boże nieday, starszym twoim duchownym sprzećiwiać się będźiesz, vszy zawrzesz, a do Pana Boga twego tyłem się obroćisz, żadney wymowki ani przed ludźmi, ani przed Bogiem mieć nie będźiesz· ale przeklęctwo wieczne nad tobą będźie wisiało, ktore ćię swego czasu porazi. A nie wymawiay się tym, że podobno nie wszyscy Władikowie na to (стор. 36) się zgodźili: bo do dobrego dosyć y na iednym. Złość ludźi niezgodnych do miłości zobopolney przeszkadzać nie ma. A ieśli o wielość Biskupow idźie, masz za sobą niepoliczony poczet Biskupow onych świętych przodkow twoich, na ktorych przykładźie y powodźie mozesz bespiecznie polegać. Niezgodni Panu Bogu za się rachunek dadzą. Ty twego dobra nie opuszczay z ktorego y doczesne y wieczne poćiechy od Pana Boga otrzymasz. Amen.

DO ZIZANIEY.

DZiwuieć się miły Zizania, że ty będąc tym czymeś iest, tak się wielkich rzeczy ważysz. Z niebem y z ziemią walczysz, ani Bogu ani ludźiom nie przepuszczasz. Swiętych z nieba wypychasz Szatanow do piekła nie puszczasz. Chrystusa przyczyńcę naszego nie wierzysz. Ducha ś. bluźnisz. nie przyznawaiąc go być od Oyca y od Syna pochodzącym. Niedosyć ći na tym, y na przełożone twoie tak duchowne iako y świeckie ięzykiem szpetnie się targasz. Krola Pana naszego niepięknie na kazaniach twoich wspominasz. Metropolićie łaiesz. Laćinniki przeklinasz. Ruś do buntow y do niezgody podżegasz. y żeć krotko powiem, vrząd Dyabelski na ziemi odprawuiesz. Czego ći ktorzy kazań twoich słuchaią poświadczyć mogą. Niewiem na co się oglądasz y wczim

tak bardzo vfasz. Iako się ći, ktorim to należy wiedźieć, na ćię tego dowiedzą, niewiem iako im za to dosyć vczynisz.

DO TEGOSZ.

PLaćiś ty Zizania onego niewiedźiał,
Co Pan Chrystus o takim naśieniu powiedźiał: [1])
Niech kąkol czasu żniwa do szczętu wyrwany
Będźie w snopach na wieczne spalenie podany.

[1]) На боцї: Matt. 13. v. 30.

Стефан Зизанїй.

(картка I ненум.)

KAZANЬE
СѢТО КѢРИЛЛѦ
Патрїа́рхи їе́рлимъского, ѡ
ати́христѣ и̑ знакѡ̑х е́гѡ̀. з ро̑в
шире́нїемъ нау́ки проти̑
е́ресей ро́зъны̑х.
KAZANIE.
S. Cyrylla Patryarchy Jerozolim
skiego, o Antichryśćie, y Znakoch
iego, z rozszyrzeniem nauki prze-
ćiw Herezyam roznym.

Брошура Стефана Зизанія, напечатана в Вільні 1596 р. в руській і польській мові, числить всіх карток 224 мал. 8°. Перші картки, в числі 8, ненумеровані. Они містять в собі заголовок, герб кн. Острожського, посьвяту і реєстр. В передруку означуємо їх римскими цифрами. Властива брошура починає ся доперва з девятою карткою, від якої замічаємо нумерацию аркушів на руськім тексті кирилицею, на польскім ґотиком по середині картки. Всіх аркушів числить брошура: 1 ненумерований + 27 нумерованих. Нумерация карток починає ся в рускім тексті доперва з 13 карткою (кирилицею гї) а на попередних она пропущена; в польскім тексті є рівнож 12 карток без нумерації, однак через помилку означено в старопечатній брошурі 13 картку числом 12 (арабскими цифрами) і так переведено дальшу нумерацию до кінця. Через сю помилку вийшло те, що польский текст числить 107 карток, хоть в дійсности має їх, подібно, як і руський, 108 карток, не числячи перших вісьмох, ненумерованих карток. В передруку будемо означувати так ненумеровані, як і нумеровані картки обох текстів арабськими цифрами, починаючи від числа 1. При сій нагоді мусимо звернути увагу на се, на що вказав вже був у своїй бібліографії Каратаєв, що деякі картки руського тексту мають блудну нумерацию. Так прим. 21 картка означена числом кѧ; 22 картка числом кѧ; 23 картка числом кѕ; 24 картка числом кѕ; нумерації карток 79, 102 і 108 не відпечатані, так що картки остали ся без неї. Перепечатуючи оба тексти паралельно, відмічуємо грань частими клямрами ті слова, чи реченя, яких в другім тексті нема. Крім того подаємо розстріленими черенками в кирилиці а курсівою в польскім тексті ті місця, що не годять ся з собою, або що свобіднійше перекладені.

Bo gdy rzeką pokoy y zmocnie
nie: tedy nagle ze wszystkim zginie
nie przyidźie na nie, I. Thess: 5.
W Wilnie.
Roku od stworzenia świata. 7104
â ѿ вопіѣ́мъ гд҃а нш҃е҆ ї҃с х҃а, ѧ҆ф҃ч҃s.

(картка I об.)

Herb Jaśnie Oświeconego wielmożnego
Pana Konstantina Konstantinowi-
cza Kxiążęćia Ostrozskiego, Woie-
wody Kijewskiego, Marszałka
ziemię wołyńskiey, starosty
Włodźimierskiego, etc.
[Герб кн Острожськихъ]

Męstwo twoie z wiarą iest Kleynot nadroższy,
Czego sye nieprzyiaćiel lęka by nasroższy:
Ktore w domu Ostrozskim nigdy nie vstaie,
Bo wiernym iego potomkom tę łaskę Bog daie:
Ze skarbow maiętnośći z ynąd nie potrzebuią,
Lecz w swey stałośći y wierze wiecznie sye funduią.

(картка II ненумер.)

Їс҃не ѳ҆ свѣцо́номъ Па́нъ, â Па́нъ Ко҆ста҆ти́нъ Ко҆ста҆ти́новичъ. Въ свето́мъ крещє́нїи Васи́лїю. кнажати ѡ҆стро́скомъ Воєво́дѣ кїе́вскомъ, Мар҃шалкови зе҆́лѣ Волы́нскоє, Ста́ростѣ Володи́мѣ́скомъ. и҆ про҃а.

Па́нъ Моє́мъ Ма҆́тивомъ.

Мнѡ́го е҆́стъ ре́чїй непе́вънын, в которы́х сѧ кохаю́ лю́дє. ле́чъ побо́жъность [самá] а҆́сне вельмо́жънный Кнѧже ма́е́тность вѣ́чнаѧ и҆ несмерътѣ́лнаѧ [е҆́стъ] чл҃кови. кото́раѧ не́толко на сѐ свѣ́тѣ а҆́ле и҆ по смéрътїи о҆́номъ помага́етъ. Е҆сли́ бо҃вѣ́мъ бога҃́ство, то́ е҆́стъ непе́вънно. а҆́къ ты҃ мо́-

(картка III об.)

Jaśnie Oświeconemu Panu a Panu, Konstantemu Konstantinowiczowi, we Krzćie świętym BAZYlemu Kśiążęciu Ostrozskiemu, Woiewodzie Kijewskiemu, Marszałkowi Ziemię Wołyńskiey, Staroscie Włodźimierskiemu etc Panu memu Miłościwemu.

WIele iest rzeczy nie pewnych w ktorych sie ludzie kochaią, lecz Pobożność, Jasnie wielmożne Kśiąże, maiętność wieczna y nie śmiertelna człowiekowi, ktora nie telko na tym świećie, ale y po śmierći onemu pomaga: Jesli bowiem Bogactwo, to nie iest pewne, iako też możność y śiła trwa telko do czasu, Zdrowie ta-

жность и сила трѣваетъ только до часъ. здорова такъже посѣ хороба. а молодости ѡзъдобѣ, звѣтжѣе старость. Побожъность самá то^ко в православъной вѣрѣ чловкови ѣстъ завъжды моцъна. которои розъмайти^м способомъ правъдивыи снѡве совѡръшон цѣръкве соѣ набывали. ѣдныи боѣмъ посто^м, [и] молитвою, ялъмѫжною. чистостю, и повстаглывостю тѣла. а дрвгіи статечъностю и смѣлостю вызънанѧ^м праводивои вѣри. Яко пророци, Апостолове, Мѫченици стыи. которіи своею побожностю на^ всѣ^х сътъ полічени. аковѣ^м жале^м крывъды божеи знаты вѣдѫчи, яко и гетъманы протывъ найпотѫжнѣйши^м монаръхѡ^м свѣта того становили сѧ. выѕнанѧ ѡ ѣдъной стой православъной вѣрѣ чинячи, и въ въ онѡ до конца тръваючи живота своего не жаловали. што всѣ дѧ милости ѓа ѣа и [менъшен], братіи своеи чинили. которы^х вѣри побожности (картка II об.) и мѫжства наслѣдовали, ѡные зацъные. стое памати продъкове Костантиѳ^м онъ великій гетма^м ѠЩъ вашеи княжацъкои млсти. которого сталость, мѫжство, повагѫ мѫдрость, вѣрѫ, ѓѫ ѣѫ и панѫ своемѫ. нетолько в' тѣтошни^х, але и в' ины^х па^ства^х дознали зацъны^х народѡ^в людѣ. не^споминаю тѫ дѧ хвалы божеи на розъныи мѣсъца

ПАМ. ПОЛЕМ. ЛІТ.

kież psuie choroba, a młodości ozdobę żwećięża starość. Pobożność sama, *ta* w Prawosławney wierze człowiekowi iest zawżdy *pomocna*, ktorey rozmaitym sposobem Synowie pra- **(картка IV ненум.)** -wdźiwi Soborney Cerkwie sobie nabywali, iedni bowiem Postem, Modlitwą, Jałmużną, Czystością, y powściągliwością ćiała, a drudzy *Męstwem* [y] wyznaniem prawdziwey wiary, iako [są] Prorocy, Apostołowie, Martires święći, ktorzy [dla męstwa] w pobożności nade wszystkich są policzone, abowiem żalem krzywdy Bożey zięći będąc, iako *Rycerze sławni* przećiw napotężnieyszym Monarchom świata stanowili sye, wyznanie o Jedney świętey prawosławney wierze czyniąc, y w niey do końca trwaiąc żywota swego nie żałowali, co wszystko dla miłości Pana Boga, y braćiey swey czynili, kthorych wiary Pobożności y męstwa naśladowali zacni oni świętey pamięci przodkowie Konstantin on wielki Hetman Oćiec W. Kx. M. ktorego Stałość Męstwo, Powagę, Mądrość, Wiarę Panu Bogu, y Panu swemu nie telko w tutesznich, ale y w inych Państwach doznali zacnych *Familiey* ludźie: Nie wspominam thu onego dla chwały Bożey na rozne mieysca **(картка IV об.)** Bożey maiętności nadania, ozdoby, Domow Bożych wielkim kosztem budowania, dla rozszyrzenia chwały Bożey, y vspokoienia *Reliey* Jiedney świę-

маѣтъности наданѧ. ѡ҃здобы, великими кошъты бꙋдованѧ домовъ божїихъ длѧ розъширенѧ побо҃жности, и҃ въспокоенїѧ набожѣ҃ства ѣдънои святои кадолическои цр҃кви грѣческои. нѧ што былъ пр҃аве г҃дꙋ ѣ҃ ꙋвесь вѣкъ свои҃ ѡ҃фѣрова҃. зѧшто ты҃ ѣго бо҃гъ всѣдержи҃тє҃ гоине благословити рачи҃. Вашꙋ кнѧжацъкꙋю мл҃сть, па҃скои годъности потѡ҃ка. В домꙋ кнѧ҃ства ѡ҃стро҃ского дѣдича, ѧ въ православ҃ной вѣрѣ перє҃нѣкшого даровати рачи҃. которого можъность, сталость, мꙋ҃жство, вѣрꙋ, па҃скїи постꙋпъки натѧ҃шїи непрїатель затлити не може. Але ка҃ждꙑ домꙋ ѡ҃стро҃скомꙋ призната тое завъжды мꙋ҃сить. Прото ѧ҃бы҃ сѧ не здалъ непотрѣбъне мовчи вспоминати не хоꙋ тое. тол'ко што Павелъ до Тимофѣа[1]) написалъ мовити мꙋшꙋ. Дѧкꙋю бо҃гꙋ которомꙋ слꙋжꙋ с прародителей чистꙑ҃ сꙋмънѣнѧ҃, и҃ безъ перестава҃ тебѣ вспоминаю в прозбах҃ мои҃ в ночи и҃ водне жадаючи тебѣ видѣти, памѧтаючи на слезы твои, ѧ҃бы҃ бы҃ радо҃сти напол'нѣнъ. приводячи собѣ на памѧ҃т ѻ҃нꙋю вѣрꙋ которая ѣ҃стъ в тобѣ нелицемѣрнѧ. которая пер'вѣй мѣшъкала в ба҃цѣ твоеи҃ Лоидѣ, и҃ в' матцѣ твоеи҃ Ѥв'никїи, ѧ

[1]) В русьскім текстї цитату нема.

tey Katholickiey Cerkwie Greckiey, na co był prawie Panu Bogu wszystek wiek swoy ofiarował, za co też go Bog wszechmogący hoynie vbłogosławić raczył, Waszą Kx. M. Pańskiey dostoyności Potomka, w domu Kśięstwa ostrozskiego Dźiedźicza, *w sławney Familiey Ruskiey* Przodkuiącego darować raczył, ktorego Możność, Męstwo, Stałość, Wiarę, postępki Pańskie naćięższy nieprzyiaćiel zamielczeć nie może, ale każdy Domu Ostrozskiemu zawżdy przyznać to muśi: przeto ia abym sye nie zdał, przożno mowiąc wspominać ich nie chce, to telko co Pawel święty do Timoteusza[1]) napisał mowić muszę: Dźiękuie Bogu, ktoremu służę z przodkow, czystym sumnieniem, iż bez przestanku ćiebie wspominam w prozbach moich w nocy y wednie, żądaiąc ćię widźieć, pamiętaiąc na łzy twoie, abym był **(картка V ненум)** radości napełnion, przywodząc sobie na pamięć onę wiarę, ktora iest w tobie nie obłudna, ktora pierwey mieszkała w Babce twoiey Loydźie y w Matce twoiey Ewnicey, a iestem tego pewien że y w tobie, dla ktorey przyczyny napominam cię, abyś wznicał dar Boży, ktory iest w tobie przez włożenie Rąk moich. Abowiem[ći] Bog nie dał nam Ducha boiaźni, ale mocy, y miłości, y trzezwości. Nie wstydayże sye tedy ćierpienia Pana naszego,

[1]) На боцї: 2. Tim: 1.

ѣстеи того пѣвеи же и в' тѡкѣ. для которои причины напоминаю тя аѳы (картка III) роспалм даръ божій, которїй ѣстъ в тѡкѣ рѳкоположенїемъ моим. аѳовѣмъ бога не далъ нам духа бомзни, але моци, и любвѣ, и трѣзвостн. Не в'стыдаиже см тѣды тер'пенїм гна нашего. анѣ менѣ взнм его. але поспол рацѣи въ евглїи, ведле моци божеи. Длятого и тѳю малѳю книжкѳ. вш, кх, мх, приписѳю. и пил'не прошѳ аѳы ей вш, кх, мх, читати и мнѣ мл°тивым панома быти рачилъ. Ѣ вил'ни, Маи, к, ведле старожитного каленъдарм.

вш, кх, мх.

Слгà и богомолецъ
Стефанъ зїзанїй
Слова бжго проповѣдни.

(картка V об.).

РЕЕСТРъ
ѡзначенїм потребънѣйшихъ
речій в тыхъ книж'кахъ.

О дво приходѣхъ хвых з нéба. роз'дѣлъ, пéрвый.

О чйсцѳ. роз'дѣлъ. втóрїй.

[Йко не самымъ дшамъ сѳдъ бѳдетъ тамъже ѣстъ].

[Йко] нѣмашъ поедйко сѳдѳ але в'сѣмъ зарóвно [мáетъ быти, тáмъ же], лйстъ десáтый.

Гдѣ сѳт дшѣ грѣшны, лист дi.

Гдѣ [сѳт] дшѣ справедлйвы, лист ей.

ani mnie więźnia iego, ale pospołu rob okoio Ewanyeliey, wedle mocy Bożey. Dla czego y tę małą Książkę W. Kx. M. przypisuię, y pilnie proszę, aby ią W. Kx. M. czytać y mnie Miłościwym Panem być raczył, w Wilnie, Maia 20. wedle starożytnego Kalendarza.

W. Kx. M.

Sługa y Bogomodlca
Stephan Zyzanj
Didaskał.

(картка VII об.)

Regestr Oznaczenia rzeczy co potrzebnieyszych w tych Książkach.

O dwu przyśćiach P. Chrystusowych z Nieba. Rozdźiał, 1.

O Czyscu, Rozdźiał, 2.

Nie masz poiedinkiem Sądu, ale wszystkim wespoł, list, 10.

Gdzie są Dusze grzesznych list 14.

Gdzie Dusze *świętych*, list 15.

[Щтò ѥ^ст] чи^стецъ хр^стїа^нски, ли^ст з҃і.

Czyściec Chrześćijańskiy, list 17.

Зло́ѥ зъѥ^ноче^рѥ причи́ною поги́бели свѣ́тꙋ. ро^зда́лъ тре́тїй.

[Dlaczego modlim sye za vmarłe, 18].

Złe ziednoczenie przyczyną zginienia światu, Rozdźiał, 3. [list 19].

Ѡ [ново^м] кале^ндарѝ и̑ ѡ҃змы́шле^нно̀ главѣ́. [та́^же.] ли̑стъ к҃д.

O Kalendarzu, y o zmyszloney Głowie, list, 24.

И̑ко въ ѡ҃смо^м вѣ́кꙋ ко́не́цъ тому́ свѣ́тꙋ мла^ст бы́ти. ро҃зд҃, ли^ст к҃з.

Iż w osmym wieku skończenie temu światu ma być, roz: 4. l. 27.

Ѥ̑ кото́рій ча^с а̑нти́хри^ст ѡ҃ста^ннѝ ма̀ѥтъ бы́ти. ли̑стъ к҃д. (картка VI).

W ktory czas [on] ostatniy Antichryst ma być, list 28.

Са^м хс̃ главо́ю цр̃кви своѐ ѥ̑стъ а̑ нѣ́ма́шъ и^ншен. ли̑стъ, л҃в.

Sam Chrystus Cerkwi swoiey Głową, y nie iest inszey, list, 32.

В кото́рыѝ ча́съ и̑ кто̀ бꙋ́де^т ѥ̑ди^н па́сты^р и̑ ѥ̑дина̀ о҃вча́^рнье. ли^ст. л҃г.

W ktory czas y kto będzie, ieden Pasterz y iedna owczarnia list, 33.

Дꙋхо́^вныи нѣ́ма́ю^т мече^м свѣ́цки^м кара́ти, и̑ нѣ́кого́ бꙋ́дь до правосла́^вноѥ вѣ́ры приме́ша́ти. л҃д.

Duchowni nie maią karać mieczem świeckim, y choć do Prawosławney wiary nie przymuszać żadnego, Znak, 2. list, 34.

В кото́рій ча^с па́пѣ^ж ѿ гре́кѡ^м ѿцепи́^м сѧ, и̑ гоне́нїе на хр^стїа́ны подви́гнꙋлъ, и̑ ц҃ сарꙋ́ство ри́^мское ꙋ҃ста́ло. ли̑стъ, л҃ѥ.

W ktory czas Papież od Grekow odszczepił sie y woiować począł na Chrześćijan, y [kiedy] też *rzymscy Cesarze* vstali, list 35.

(картка VIII)

Ѡ [тепе́рѣшн҃ѥ^] ѿцепе́нствѣ́ дꙋхо́^вны^х ре́ски^х. [зна^к г҃, ли^ст л҃з.]

O odszczepieństwie Duchownych ruskich: *Y o bytności tu Patryarchow, y o Bratstwach*, Z. 4. list 38.

Ѡ прии́^дѣ патрїа́^рше^м до нш҃ѥи зе^мл҃и, и̑ ѡ҃ бра́^тствѣ́. зна^к г҃, ли^ст м҃и.

Prawidła Konsyligine y wiary wyznanie kto skasował, z. 5. list 41.

Кто̀ [на̑^пер^вѣ́^] правѝла ст҃ы^х ѿц҃ъ покасова́лъ, и̑ [правосла́в^ноѥ] вѣ́ри вы́з^нанѥ. зна^к ѕ҃, ли^ст м҃а.

Што̀ є̑ст мѣ́рзость запꙋстѣ́нїѧ лі̑ст м̑в.

Co sye rozumie Obrzydliwość spustoszenia [stoiąca], Znak, 6. list, 42.

Ѡ ѻпрѣ́сноцѣ, знакъ s̑, лі̑ст м̑д.

O [Chlebie y] Przaśniku list, 44.

[Ѝжъ] х̑с не ѻпрѣ́сноко̀мъ, а̑ле доскона́лы̀мъ хлѣ́бо̀мъ вечéрꙋ та́йнꙋю чи- (картка VI об.) ни́лъ. знакъ ше́сты̀, лі̑ст м̑з.

Chrystus nie Przaśnik ale doskonały chleb *nam podał*, list 47.

Ѡ ѿщепе́нствѣ [што̀] перѐдъ а̑нтíхристо̀мъ [ѻста́тнимъ,] знакъ з̑, лі̑ст н̑.

O odszczepieństwie przed Antichr: Y o pochodzeniu ś. Ducha, list 50, 51.

Ѡ похоже́нїю сто̀го дх̑а, лі̑ст н̑а.

Ѝжъ а̑нтíхрист маетъ рі̑мское па̑рство похопи́ти, [и лю̀] зводи́ти, лі̑ст з̑в̑.

Iż Antichryst ma państwo Rzymskie pochwyćić y zwodźić, z. 8, list 62.

Ѝкѝмъ спо́собо̀мъ а̑нтíхрист по́рꙋвет влáдзꙋ рі̑скꙋю, [и ко̀гѡ бꙋдетъ пановáти. знакъ д, лі̑стъ з̑е̑.]

Jako Antichrystus porwie władze Rzymską, a vczyćiele Rzymskiego Kościoła wydadzą lud y sami theż będąc zwiedźieni, Roz: 9. list, 65.

Ѧ нѫ [а̑нтíхрістови] рі̑скоѓо костéла ꙋчи́телѣ лю̀дїй выдадꙋтъ бы́ши нѝмъ ѡ̑шꙋ́кани. лі̑ст з̑ѕ.

Od ktorego czasu Antichrystowe panstwo zączęło sye w rzymie, [y kiedy ostatnie będzie], list. 65. y 66.

Ѡ котóроѓ часꙋ зачáло сѧ па̑рство а̑нтíхрїстово в рíмѣ, лі̑ст з̑ѕ.

[За чѝмъ сѧ маѣ̀м сподѣ́ва́ти ѡ̑стáтнего а̑нтíхриста, лі̑стъ з̑з̑.]

W ktorey Cerkwi na ostatku vśiędźie Anti: do końca zwodząc, list, 68.

В котóроѝ цр̑кви на ѡ̑стáткꙋ ꙋся́детъ а̑нътíхристъ, до коне̑цà звóдячи [лю̑дѣ.] лі̑стъ з̑н̑.

Ѝжъ [а̑нтíхристъ] превозне́сетъ сѧ на̑дъ всѧ́кого бóга. знакъ і̑, лі̑ст о̑

Jako to miał sye wywyszyć nad wszelakiego Boga, Znak 10. list 69,

Дла чоѓ бо̀ѓ а̑нтíхрїста пошлетъ, о̑в.

Dlaczego Antichryst będźie, list 71.

(картка VII ненум.).

Колй рѣкѣ wгнíстам потечет ѳ҃е.

Крстъ хсвъ на нбѣ wказе см. ѳн.

Ѡ знамєнїи хво и антíхрїстово п҃.

Ижъ голевѣ ново выникълам ест змíева ересь. лйстъ, пд.

Гда хс єдин ест головою цр҃кви. п҃s.

Iко сн҃ъ бжї ю҃ж см не молит ѿцéви, и што ест приповѣданїе, п҃з.

Выкла на естухáни [прадíвы҃] ча҃.

Iкъ хс бы ходотае, лйстъ ч҃в.

Хс рѧкóима и досытчинítе, ч҃г.

Iwа [бг҃осло] пйше жѣ ѳутѣшítелм мáемо áне ходотáм. лист ч҃д.

Паракли непрїчінáет см, лист ч҃е.

Чл҃чам натýра з бóкою рóно ест ч҃з.

На ново кр҃щéцw, лйстъ, ч҃и.

Йжъ хс ѳужѣ тепер не ест ходотае р҃а.

Ѡ iерéствѣ. и w ѳфѣрѣ, лист р҃в.

(картка VIII об.).

Rzyka ognista kiedy poćiecze, list 75.

[Ze] sie krzyż na niebie pokaże list 76.

O znaku Chrystusowym, y Antichrystusowym, list, 79.

Ze Głowa Nowowynikła, iest Herezys Smoka [onego], list, 84.

Ze Chrystus [ma władzę na wieki, y] sam iest Głową Cerkwi [swoiey, a inszego żadnego nie iest], list 85.

Jako Syn Boży iuż sye nie modli Oycu [swemu,] *y wykład Chryzostomow na opowiadanie,* list 86. y 87.

Wykład na Entichanin, 91.

Jako Chrystus był Pośrzednikiem, y iako iest Rękoymią y dośić vczynićielem za dług, list, 93.

Jan pisze: że Poćieszyćiela mamy [v oyca] a nie pośrzednika, list 94.

Paraklit [Duch ś] nie przyczynia sye [za nami do Oyca,] list 95.

CZlowiecza Natura rowney iest czći z Boską [Syna Bożego,] list 97.

Na nowokrzczeńce [Dowody,] list 98.

Chrystus iuż nie Pośrzednikiem, 101.

O Jereystwie Chrystusowym 101.

O ofierze, list, 103.

Ѡ ѻбы́чаи и̂ подава́нію та́ин, лі^{ст} р̃є.

О obyczaiech Cerkiewnych, y o podawaniu *ciała y krwie*, list, 106.

[што̀ сѧ до^{н}де́же розмѣе^{т},] ли^{ст} р̃ѕ.

Ѕ8ма знакѡ^{в} а̂нъті́христовы^{х} на ко^{н}ці́и̂.

Summa znakow Anti: list, 107.

(картка I).

Do Czytelnika.

KAżdemu to iawna czytelniku miły, iż Pan Bog opatrnego strzerże, iako sam nas vcząc mowi[1]): strzeżćie się aby was kto nie zdradźił, abowiem wiele ich przyidźie w imię moię mowiąc, ia iestem chrystus, y wiele ich zwiodą. A iż przed przyśćiem P. Chrystusowym byli prawdźiwi Prorocy, byli też y fałszywi zwodźićiele, o kthorych Piotr S. mowi: także y w was będą, ktorzy wniosą Herezye zatracenia[2]). Przeto Pan gdy przyszedł lud Izraelski od zdrady odwodząc mowił[3]): Pytaycie pisma w ktorym wy mniemaćie mieć żywot wieczny, a to świadczy o mnie. Y ktorzy tedy pismu prorockiemu wierzyli, cy Pana Jezusa poznali. A ktorzy zaś więcey fałszywym swym przełożonym, a niżli pismu wierzyli Pana Jezusa y z nimi vkrzyżowali. A iż po Chrystusie miał być Antichrystus, ktoremu mieysce gotuiąc wiele ich było ludzi za sobą zwodząc, przeto P. Chrystus w Cerkwi swoiey iako y na on czas dla przestrogi postanowił swoie proroki Doktory ś.[4]) ktorzy nam iaśnie wszytko pismo prorockie y Apostolskie obiaśnili, a nawięcey czego sye mamy strzec prawie znacznie y mieysce y wszystek sposob Antichrista ostatniego, y teraznieyszych łżywych chrystusow sług iego opisali. Co y ia będąc prożbami ludźkimi vśiłowany, rozumieiąc być rzecz gwałtownie potrzebną od Doktorow S. poczęśći zebrawszy napisałem y kto im będźie wierzyć Antichrysta sye vstrzeże, a nie wierni żaś śidła iego nie vydą

(Паралєльного, руського тексту сеї передмови в творі Зизанія нема. Тому містимо його на першім місци, хоть картки польского тексту в старопечатній брошурі йдуть після карток руського тексту).

(картка I, аркуш значений Аѣ). (картка I об.)

Сѣтого Wц҃а [нашєго]

КИРИЛЛА ПЯТРІ-
ЯРХИ ІЄРУСАЛИМ-
ского каза҃нє, на ѳ҃смый а҃рти-
кулъ вызна҃нм вѣры. ѩко ☧с

Swiętego Oyca

CYRILLA PATRI
ARCHI IEROSOLIM-
skiego kazanie na osmy Artikuł
wyznania wiary, iako Christus

[1]) math: 24. [2]) piot: 2. [3]) Jan 5. [4]) 1. Kor: 12. Efes: 5.

ѣщѐ прїйти мáетъ сѯдúти живы҃м и̑ мéртвы҃м, котóрого цр҃ствѯ нѐ бѯдет҃ ко҃ца. и̑ ѡ̑ а̑нтїхрїстѣ взáвши ѡ пр҃рка данїúла.

ieszcze przyść ma sądźić żywe y vmarłe, ktorego Krolestwu nie masz końca. Y o Antichryśćie wźiąwszy od Proroka Daniela.

РОЗДѢЛЪ ПЄРВЫЙ,

Сѯм'ма.

Ѡ двоѭ хр҃вых прихóдѣхъ. и̑ ѡ̑ сióсобѣ нѭ, т҃ѯ кнúлъ ст҃úй в пéршо҃м роздѣлѣ ѡ̑повѣдáетъ, напоминáючи áбысмы з рáдостю ѣгѡ ѡ̑жидáли. гдыж прiйдетъ не знóвѯ сѯдъ приня́ти, а̑ле всѣхъ протúвникѡвъ ѡ̑сѯдúти. а̑ вѣрных свóих ѿ мѯ҃ а̑нтíхрїстовых вы́свободивши заплáтѯ дати.

O dwu Chrystusowych przychodziech, y o sposobie ich tu Cirillus s. w pierszym rozdziale opowiada, napominaiąc, abysmy z radością onego oczekiwali, gdyż przyjdźie nie znowu sąd przyjąć, ale wszytkich przećiwnikow osądzic a swym wiernym od męki Antichrystusowey onych wyswobodziwszy zapłatę im dać.

Хр҃ъ прихóдъ нѐ ѣдíнъ то҃кѡ ѡ̑повѣдáе҃м, а̑ле и̑ дрѯгїй на҃ пéр'шiй ба́рзѡ ѡ̑здоб'нѣйшiй. пéршiй бовѣмъ тер'- (картка 1 об.) ·плúкости мѣлъ оу҃казáнiе. а̑ втóрый цр҃ства бóжего клейнóты принóси҃т. а̑бóвѣ҃м я̑къ йншого мнóго всѐ двоáко ѳу҃ г҃дѣ нáше҃м і̑ хр҃ѣ замыкáет сѧ, тѡ́ ѣ́стъ, двоáкое рожéнiе, ѣдїно ѿ бá прє҃д вѣки, а̑ дрѯгóе ѿ дв҃ца по҃ лѣто҃. тáкже и̑ двоáкiй прихо҃, ѣдíнъ нѐ знáчны, ѳ дрѯгíй котóрый мáетъ бы́ти. в пéрвы прихо҃ повúтый бы҃ в пещéрѣ, а̑ в дрѯгíй прїодѣ́ет сѧ в' свѣтло҃ я̑кѣ в шáтѯ. в пéрвы притерпѣ́лъ распáтiе не двáючи нà в'сты҃, а̑ в' дрѯгíй прiйдетъ гѯфы а̑ггл҃скими хвалúмый.

Нѐ мѣймо҃ теды́ дóсы҃т нà пе҃рво҃ прихóдѣ, а̑ле и̑ дрѯго҃

Nie mieymyż thedy dośić na pierwszym przyśćiu, ale y dru-

ѡ́жида́имо. и́ в пе́рвыи́ мо́вивши бл҃ве́нъ гра́дый въ и́мѧ г҃дне, и́ во вто- (картка 2) -рыи́ то́е҃ за҃ мова́чи, а҃бы и҃ а҃н'гелы зѳстр҃ѣ́тивши г҃а и́ кла́наючи сѧ рекли́смы, бл҃ве́нъ кото́рыи́ прихо́дитъ въ и́мѧ г҃не.

Прихо́ди҃ и́збави́тель не́ зно́вѹ соу҃ прина́ти, а҃ле кото́рїи е҃го́ ѡ҃сѹди́ли ѡ҃сѹди́ти. кото́рїй молча҃ пе́рше г҃ды е҃го́ сѹди́ли, тепе҃р в'спомина́ючи мо́ви҃ законопрестѹ́пнико҃, кото́рїи не́ в'сты҃ли́ве распа́тїе ѳ҃чини́ли. то́е тыи́ чини҃; а҃ а҃ молча҃ тогды́ дла́ ѳ҃правле́нїѧ. тепе́рь про́сить людей ѳ҃ча́чи, а҃ тогды́ мѹ́сѧ҃ по҃да́ти сѧ бы и́ не́ хотѣ́ли.

giego oczekiwaymy. Y w pier- (иартка 2 об.) w pierwsze mowiąc: Błogosławiony kthory przychodźi w imię Pańskie, y w drugie toż mowiąc, aby y z Anyoły potkawszy Pana y kłaniaiąc sye rzeklismy: Błogosławiony ktory przychodźi w imię pańskie.

Przychodźi tedy zbawićiel, nie znowu sąd przyiąć, ale ktorzy go osądźili osądźi, ktory mielczał gdy go sądźili, teraz wspominaiąc mowi *swowolnikom*, ktorzy go nie wstydliwie *vkrzyżowali*: toś ty czynił a iam milczał na on czas dla *vprawowania*: teraz prośi ludźi vcząc, a na ten czas muszą sye poddać by y nie chćieli

Наука.

Хри́сто҃ прихо҃ ѡ҃повѣ́да́е҃, не́ е҃ди́нъ то́лкѡ а҃ле и́ дрѹ́гїй. прихо҃ хр҃ъ пе́рвыи́ бы҃ з не́ба на землю, в по҃шосты ти́сячи л҃т҃ ѡ҃ (картка 2 об.) сторѣ́кнѧ сѣ́кта, гды сѧ ра́чи҃ к живо́тѣ прч҃тои дв҃цѣ ѡ҃ дх҃а с҃тго ве́дле члч҃тва зача́ти и́ народи́ти [1].

Пе́рше хс҃ на́ землю пришо́лъ ѹ҃бо́го, поко́рно, не́ сла́вно, и́ до́мѹ сво́его т҃ѹ на зе҃ли́ не ма́ючи. а҃ то́ чини́лъ дла́ ты҃ причи́нъ.

Nauka.

Chrystusowe przyśćie powiadamy, nie iedno telko ale y drugie. Przyśćie Pana chrystusowe pierw- (картка 3) -sze było z nieba na źiemię, w połszosta tysiąca lat od stworzenia świata, gdy sie raczył w żywocie czystey Panny od Ducha świętego wedle człowieczeństwa począć, y narodzić [1].

Pierwey Chrystus przyszedł na źiemie vbogo, pokorno, niesławno, y domu swego tu na ziemi nie maiąc, a to czynił dla tych przyczyn.

[1]) Мих҃ли҃ пс҃ло к зр҃ца́лѣ.

[1]) Strzykowiusz we 2, księga: Rozdź: 7.

Пе́рвам, а҃бы вс҃ѣ поко́рныи, оу҃бо́гїи и҆ ѡ҃ свѣ́та в'згоржѐныи доброво́лнє, и҆ безпе́чне до нє́го пристꙋпи́ли, и҆ сни҃ поспо́литова҃нє мѣ́ти могли́. ѡ҃ кото́ры҃х за́в'жы҃ пи́л'ность чи́ни҃т, бра́тїею и҃х называ́ючи за ни҃х сѧ порꙋча́є҃т, мо́вячи,[1]) што́сте и҃м҃ оу҃чини́ли, мнѣ҃сте оу҃чини́ли, а҃ за ни҃х ѡ҃да҃м҃.

Дрꙋга́м, а҃бы ты҃х спо́сово҃м оу҃каза́лъ на҃м҃ собо́ю слꙋгъ свои҃х, а҃ на҆ болше і҆ерєѡ҃м҃ хр҃ы҃х. гды҃ж҃ а҃кі́й са҃м҃ (картка 3) х҃с бы҃м҃, та҃кіи и҆ слꙋгы є҆го́[2]), нѐ бо҃ш҃їи на҃ пн҃а свое́го, ма́ло што́ на҆ сє҃ свѣ҃тѣ ма́ючи, ѡ҃ люде́й в'згоржѐни и҆ ѡ҃см҃ѣ́ни, мꙋ҃сꙋ жа́дного нѣ҃кѡ́мꙋ нѐ чи́нѧчи, са́ми долегли́вости и҆ бѣ́ды поно́сѧчи.

Трє́тѧм, а҃бы а҆нти́христа и҆ слꙋгъ є҆го́ оу҃каза́лъ[3]), кото́рїи во всє҃ є҆мꙋ҃ проти́вни[4]) го́рди вывышє́нн, богѧ́ти, сла́вни, христо́вы҃х при́кры и҆ страшли́ки. фо́ртеле҃х, а҃ кгва́лто҃м всѣ҃х за собо́ю тѧ́гънꙋчи. са́ми долегли́востей нетє҃рпѧчи, всѣ҃х бѣ́ды задаючи, а҃ на҆ бо҃ш҃е хр҃ы҃х. нѐ та҃х ѡ҃ оу҃богы҃х а҃къ бо́лше ѡ҃ богѧ́ти҃х стара́ючи сѧ, и҆ и҃х по҃сѣ́да́ючи, хотѧчи сѧ на́

На боцї: [1]) ма҃т. к҃е. [2]) в҃ кори а҃і. ма҃т і҃ [3]) а҃кіи панъ такіи и҆ слꙋги є҆го́. [4]) І҆ꙋда а҃. в҃ тим г҃. дѣ҃м к҃.

Pierwsza: Aby wszyscy pokorni y vbodzy, od świata tego wzgardzeni, dobrowolnie y bespiecznie do niego przystąpić mogli, y z nim pospolitowanie mieli, o ktorych zawżdy staranie czynić raczy, braćią swoią onych nazywaiąc, y ręczy sye o nich mowiąc: [1]) Coście onym vczynili, mnieście vczynili, [a iako indźiey mowi]: Ja wam zapłacę za nich.

Druga: Aby tym sposobem [sam] sobą vkazał nam sług swych, a na więcey Jereiow Chrystusowych: gdyż iakowy sam był CHrystus (картка 3 об.) takowe y słudzy iego [2]), nie więtsze nad Pana swego, [pokorni, y vbodzy,] mało co na tym świećie maiąc, od ludźi wzgardzeni y ośmiani, musu żadnego nikomu nie czyniąc, same dolegliwośći, y biady ponosząc.

Trzećia: Aby Antichrystusa, y sług iego vkazał[3]) ktorzy *Chrystusowi* y z swym Panem we wszystkim [mieli być] przećiwni [4]), pyszni, wywyszeni, bogaći, sławni, Chrystusowym przykrzy, y straszliwi, fortelmi a gwałtem wszystkich za sobą ćiągnąc, sami dolegliwości nie cierpiąc, [a] wszystkim biady zadaiąc a nawięcey CHrystusowym. Nie tak [dalece] o vbogich iako o boga-

Na boцї: [1]) math: 25. [2]) 2. Kor: 11. Math: 10. [3]) Jaki pan tacy y słudzy iego. [4]) Judasz: 1. 2. Tim: 3. Dźieie: 20.

сѣ сѣ́тѣ воцарѝти ѝ кто́бы сѧ и нѣ покори мѕчи́гелѣ о́крѕтные ѡ̀ кото́рых нам даючи х̃с престро́- (картка 3 об.) -гѕ мо́вилъ[1]), Кнѧжа̀ сѣ́та сего̀ и́де, а́ле въ мнѣ нема́етъ нѣ́чо́го, то̀ е̃стъ, нѣ в мои мѣ́сце бѕде мѣти[2]).

Хр̃ъ прихо ѡ̀повѣда́е нето̃во пе́рвы́й, а̃ле ѝ дрѕгі́й на пе́ршїй ѡ̀здобнѣ́йшїй, кото́рыі ма́етъ бы́ти о̃смого ве́ко. а̃бо́вѣ сѣ́ди[ч]а до́кторове сѣ̃тіи[3]), и ꙗ̃ко х̃с прише дрѕгі́й ра въ о́смый дн̃ь по въскр̃снїи и мер'твы до ѹ̃чеников̀ свои, та́къже ѝ дрѕгі́й ра въ о́смый ве́къ з не́ба прі́йти ма́етъ.

А̃ бѕде прихо ѐго̀ вто́рыі на́ землю сла́вный, з мо́цѕ ва́рзѡ вели́кою и стра́хо на̀ проти́вны.

Пе́рвое, а̃бы мо́цѕ ѝ дх̃омъ ѹ̃стъ свои, то̀ е̃стъ ро́сказо, о̃ного го́рдого т̃ѕ на̀ сѣ́тѣ людмѝ нѣ́ звѣ́рѣжо́ного а- (картка 4) -ти́хрїста и слѕгъ ѐго̀ фалши́вы пр°рокѡ за́би. ꙗ̃ко са пре пр°рка мо́ви, ѡ̃во а̃ на̀ пр°роки фалши́выи кото́рїи зво́дм люді́й мои.[4])

---

[1]) На боцї: Тут паралельного цитату (Йоан 14) нема. [2]) х̃с ѝ правѝла боронѧ дѕхо́вны владда́ти па́н'ствы. [3]) е̃вг̃ліе ѹ̃чи́тельное нл̃ѣ домины. [4]) Іереме́а к̃г.

tych sye staraiąc y onych podśiadaiąc, chcąc tu na świećie nad wszystkimi Panować, a ktoby sye im nie pokłonił Tyrani okrutni, o kthorych nam daiąc przestrogę Chrystus mowił[1]) : Książe świata tego idźie, ale we mnie niema nic. **(kartka 4)** to iest, nie w moich mieysce będźie mieć [2])

Chrystusowe przyśćie opowiadamy nie *iedno* telko, ale y drugie, nad pierwsze ozdobnieysze: kthore ma być osmego wieku. Abowiem [iako] świadczą Doktorowie święci.[3]) Iż iako Chystus przyszedł drugi raz w osmy dźień po zmartwychwstaniu do vczniow swoich, także y z nieba drugi raz w osmy wiek ma przyść

A będźie wtore na źiemię przyśćie iego sławne z mocą barzo wielką, y z strachem *przećiwnikom iego*

Pierwsza: aby mocą y duchem vst swych to iest, rozkazaniem [swoim], onego Hardego tu na świecie ludźmi nie źwieciężonego Antichrystusa y sług iego fałszywych Prorokow zabił. iako sam przez Proroka mowić [raczy]: Owo ia na proroki fałszywe, kthore zwodzą lud moy [4]). **(kartka 4 об.)**

На боцї: [1]) Jan. 14. [2]) Du cho(w)ny świeckim panstwe(m) iesli władnie Antichrystus. [3]) Ekklesi: Kapit: 11. [4]) Jere.: 23

Дрꙋгóѥ. а҃вы вс҃ѣхъ своиҳ котóрїи звѣстѝ сѧ не дáвши до конца̀ ждꙋчи ѥгò вы̑тер'пѧҭ, ѿ всѧкого страхꙋ̀ и҆ небе҃печéн'ства а҆н'тíхрíстова [мóцѣ своéю] бы̑лавиҳ, и҆ слáвою вѣ҃чною т҃ꙋ на̀ свѣ҃тѣ в'згор҃же҃ныҳ тогды̀ прослáвиҳ. ꙗ҃ко сѧҳ мóвиҭ, слáвѧчиҳ мѧ прослáв'лю, а҆ котóрїи мно́ю в'згор'жáютъ бе҃чéстни зостáнꙋтъ. и҆ зáсь мóвиҭ, Прїи҆дѣҭе ко мнѣ̀ вс҃и змор'дóка҃ныи и҆ ѡ҃бремѧжéнныи, а҆ ѧ҃ вас҃ ꙋ҃спокóю[1]).

РОЗДѢЛ ВТОРЫЙ.

І҃ко прⷪроцы и҆ сⷭты҃и а҃пⷭли ѻ҃бáдва прихóды хⷭовы̀ знáючи лю҃дъ ꙋ҃поминáли, а҃бы̑ ѥгò в' прихо҃д (картка 4 об.) пéрвый вдм҃чне прїи҆мáли, а҆ на втóрый з дóбрымы ꙋ҃чи́нкамы готóви бы̑ли, гдыж҃ втотъ чáсъ вс҃кмъ сꙋ́дъ бꙋ́детъ, и҆ ѻ҃гнь вс҃е спр҃бꙋ́етъ.

І҆ ѡ҃ тыҳ ѻ҃боҳ прихóдѣҳ, мóвиҭ Малахíа прⷪорóкъ.[2]) знáгла прїи҆дѣҭ к цр҃кве҃ свою҃ гⷭдь, котóрого вы̑ шꙋкáѥте. ѡ҃ттo прїи҆дѣҭ мóвиҭ гⷭдь вседержи́тѥҳ, и҆ ктóжъ стéрпиҭ дн҃ь прихóдꙋ ѥгò, а҃лбо ктò вы̑трваеҭ прѣҳ ѡ҃бли́чностю ѥгò. а҃бóвѣ҃ҳ прихóдиҭ ꙗ҃къ ѻ҃гнь ро҃зварáючи, и҆ ꙗ҃къ мы̑ло перꙋ́чиҳ и҆ сѧдѐҭ ро҃зварꙋючи и҆ ѡчищáючи. и҆ потoҳ зáра҃з мóвиҭ сѧҳ и҃завúтѥҳ, прїи҆дꙋ̀ до вас҃ в сꙋ́дѣ, и҆ бꙋ́дꙋ свѣ҃дкомъ скорыҳ, на чаровникѡҳ, и҆ на чꙋжолoҳ҃никѡҳ, и҆ на

На боцї: [1]) Мⷮ а҃і. [2]) малⷯ ѕ҃.

Druga: aby wszystkich swych ktorzy zwieść sye niedali, y do końca onego oczekiwaiąc *wytrwaią*, od wszelakich strachow y niebezpieczności Antichrystusowey wybawił, y sławą wieczną tu *od świata* wzgardzone wysławił, iako sam mowi: Kthorzy mie wysławiaią y ia ich wysławię, a ktorzy mną wzgardzaią bezecnemi zostaną. y zas mowi: przydźcie do mnie wszyscy spracowani y obćiążeni, a ia was vspokoię[1]).

Rozdźiał wtory.

Jako prorocy y święći apostołowie oboie przyście chrystusowe wiedząc lud vpominali, aby go w pierwsze przyście wdźięcznie przymowali, a na wtore zdobrymi vczynkami gotowemi byli, ponieważ w ten czas wszystkim sąd będzie, y ogien wszystko sprobuie.

(картка 5, аркуш значений В).

A O tych obudwu przyśćiach mowi Małachijasz Prorok[2]), z prędka przyidzie w Cerkiew swoię Pan, ktorego wy szukacie. Oto przyidźie mowi Pan wszechmogący, y ktoż zćierpi dźień przyścia iego, albo ktho wytrwa przed oblicznością iego. Abowiem przychodźi iako ogień rozwarzaiąc, y iako mydło praczek, a vsiędźie rozwarzaiąc y oczyszczaiąc. A potym zaraz mowi sam zbawićiel: Przyidę do was w sądźie, y będę świadkiem prędkim na czarownikow, y na cudzołoż-

На боцї: [1]) Math: 11. [2]) Mała: 5.

присмгáючи ймене̑ мои̑ фалшúве. й дáлѣ̑.

Прóто̑ пéрше ѻ̑певнáючи васъ пáве̑ мóви̑,[1]) Ѥ̑слй кто̀ бѹдѹ́етъ нà фѹдаме̑тѣ̑ є̑го̀ злóто, срéбро, (картка 5) дорогóе камѣ̑є. дровà, сѣ̑но. солóмѹ, кóждого спрáва ꙗ̑вна бѹ́де̑, áвовѣ̑ дн̑ь ѡ̑кáже̑, понева̑ ѻ̑гне̑ ѿкрыє̑ся.

Вѣ́да̑ ѿ̑ва прихóды пáвелъ до тѝта пúшѹчи, гдꙑ мóви̑[2]); ѻ̑казáла ся лáска бж̑íа звавéнная всѣ̑ лю́де̑, навч̑áючи на°, áбы̑ ѿвре̑ргши ся незбо̑ности, й телє°ны̑ пожадлúвостей, в чúстости, й в' справедлúвости, й в православнóй вѣ́рѣ̑ жúли°мы в ны́нѣ̑шнє̑ вѣ́кѹ. ѻ̑чекúваючи цаслíвои надѣ́и, й ѻ̑свѣ̑чє̑а хвалы̑ велúко̑ бá̑, й спса нш̑его їс̑ хр̑а̑.

Розѹмѣ́ешꙋ'ли ꙗк'ти мóви̑. йжъ за пéр'шїй прихо̑ дв̑кѹє̑, а̑ дрѹгóго ѻ̑чекúває̑, гдꙑ̑ й Ѳи̑волȏ тепе̑р ва̑ ѻ̑повѣ́даємый, ѻ̑пѣ́ваѥ̑т. Й вошє̑шаго на нб̑са, й сѣдя́щаго ѿ̑десн҃ю ѿц̑а. Й пáки грядѹ́щаго (картка 5 об.) со слáвою сѹдúти живы̑ и ме̑ртвы̑, его́же цр°твїю не бѹдє̑ конꙋ'ца̀.

nikow, y na tych kthorzy przyśięgaią na imię moię fałszywie, y daliey.

Dla tegoż pierwey vpewniaiąc was Paweł mowił[1]) · Jesli kto buduie na *swym* fudamenćie złoto, śrebro, drogie kamienie. Drwa, śiano, słomę: każdego sprawa iawna będźie, abowiem Dźień (kartka 5 ob) okaże, ponieważ sye ogniem odkryie

Wiedźiał [thedy] oboie przyśćie Paweł Swięty gdy do Tytusa pisząc mowił[2]): Okazała sye Laska Boża zbawienna wszystkim ludźiom, nawczaiąc nas: Abysmy odrzoćiwszy niezbożności, y ćielesne pożądliwości: w czystości y w sprawiedliwości, y w prawosławney wierze żyli w *teraznieyszym* wieku, oczekiwaiąc szczęśliwey nadzieie, y oświecenia chwały wielkiego Boga, y zbawićiela naszego JEZVSA Chrystusa.

Rozumieszli iakoć mowi, *abysmy* za pierwsze przyśćie dzięko wali, a drugiego oczekiwali: gdyż y Symbolum teraz opowiadane, opiewa: Ktory wszedł na niebiosa, y śiedźi na prawicy Oycowskiey. Y Powtore ma przyść z chwałą sądzić żywe y vmarłe, (kartka 6) kthorego Krolewstwu nie będźie końca.

На бокї: [1]) а̑ кор̑. ѓ̑. [2]) до тúта в̑.

На бокї: [1]) 1. Kor: 3. [2]) Tit: 2.

Наука.

Ѩбо́вѣмъ прихо́дитъ ꙗко о҃гнь ро҃зваря́ючи. Тоѥ Малахі́м проро҃мо́витъ[1]); а са҃мъ и҆збавѝтє҃ та́мꙋ же прє҃ пророка мо́витъ. са҃мъ прїи́дѣ до ва҃с в҃ сѣ́дѣ, и҆ бѣ́дѣ свѣ́дко҃мъ ско́ры҃мъ. Ѩ дв҃дъ мо́витъ[2]); в҃зы҆и́дє ды҃мъ гн҃ѣво҃мъ ѥ҆го҃ и҆ о҃гнь ѿ лицà ѥ҆го҃ запа́литъ сѧ. оу҃глѧ роспа́литъ сѧ ѿ не́го, и҆ прикло́нн҃шꙋ нб҃са и҆зы҆дє҃. И҆ в дрѣ́го҃мъ[3]); Бг҃ъ ꙗ҆вне прі́йдє҃ бъ҃ на́ш҃, и҆ незамо҃лчитъ о҃гнь прє҃ ни҃ро҃зго́ритъ҃сѧ, и҆ о҃коло не́го бѣ́ра ве́лїка. призове҃т нб҃о звысо́кости. и҆ зе́млю ро҃сѣ́ди́ти лю́дї свои҃.

И҆ ѥ҆щє́[4]); ѻ҃гнь прє҃ ни҃ впрє҃ по́йдє҃т. и҆ попа́литъ о҃коло во́рѡги ѥ҆го҃. Ѩ па́вє҃ пи҃ше҃т[5]) ко́ждого спра́ва ꙗ҆в҃на бѣ́дє҃т. а҆бо́вѣ҃ дн҃ь ѡ҆ка́же҃т, поневѣ҃ ѡ҆гнє҃ ѡ҆ (картка VI) крыє҃т сѧ. Іса́їа проро҃кѣє҃т[6]). о҃то г҃дь ꙗ҆ко҃ъ о҃гнь прі́йдє҃т. и҆ ꙗ҆ко҃ъ бѣ́рa о҃рѣ́жїє ѥ҆го҃. ѻда́ти запа҃чи́востю по҃ст҃ю свою҃, и҆ ро́ска҃ ѥ҆го҃ о҃гнь во по́ломени, а҆бо́вѣ҃ о҃гнє҃ г҃дни҃ ѡ҆сѣ́дитъ҃сѧ вс҃ѧ зе҃мл҃а. и҆ о҃рѣ́жїемъ ѥ҆го҃ вс҃а҃кое поколѣ҃нꙗ. и҆ мнѡ́го бѣ́дє҃т пораже́ны҃ гóсподе҃.

Nauka.

Abowiem przychodźi iako ogień rozważaiąc, tho Małachyasz Prorok mowi[1]). A sam Zbawićiel tamże przez Proroka mowi: Sam przyidę do was w sądźie, y będę świadkiem prędkim. A Dawid mowi[2]): Wznidźie dym gniewem iego, y ogień od oblicznośći iego rospali sye, węgle rozżarzy sye od niego, y skłoniwszy Niebiosa znidźie. Y w drugim[3]): Bog iawnie przyidzie, Bog nasz y nie zamilczy, ogień przed nim rospali sye, a około niego *zaburzenia wielkie*, przyzowie Niebo z wysokośći, y źiemię rozsądźić lud swoy.

Y ieszcze[4]): Ogień przed nim wprzod poidźie, y popali około nieprzyiaćiele iego. Y Paweł [Swięty] pisze[5]): Każdego sprawa iawna będźie, abowiem dźień okaże, po **(kartka 6 ob.)** -nieważ ogńiem odkryie sye. Izayiasz Prorokuie[6]): Oto PAN iako ogień przyidźie, y iako *zaburzenie* oręże iego, oddać zapalczywośćią pomstę swoię, a roskaz iego ogień w płomieniu, abowiem ogniem Pańskim osądzona będźie wszystka źiemia, y Orężem iego wszelakie Pokolenie, y wiele będzie porażonych Panem.

На боцї: [1]) малахі́м г҃. [2]) ѱало҃мъ з҃і. [3]) ѱало҃мъ м҃д. [4]) ѱало҃мъ ч҃ѕ. [5]) а҃ кори҃т. г҃. [6]) Іса́їа ѯ҃є.

На боцї: [1]) malach. 3. [2]) Psal. 17. [3]) Psal. 49. [4]) Psal. 96. [5]) 1. Kor. 3. [6]) Izay. 66.

Ѧ тóѥ всѣ скóро прѣ сѣ́дны днѣ по воскр҃сéнїи мáт бы́ти, ꙗ҆́ко кири стꙑ̀ѧ в розд҃лѣ шѣсто пи́шет, ѥ҆́же всѣ сѧ мáт о҆́гнѣ сполѧрова́ти, и҆ нѣчóго нечи́стого дó нéба невни́дет. гдꙑ ꙗ҆́ко Пéтръ а҆пл҃ъ мóви[1]); Ꙗ҆́къ во дн҃ы но́ѥвы в҃вс҃ свѣт затонѫ́ бы и҆ погúнѫ водóю. та҆́же в҃ дн҃ь сѫ́ны нéбо и҆ зéмлю óгнь ѡ҆гóр҃нет, котóрый ѣ҆́здет в погúбѣ нечестúвы лю́дѣ. а҆́вовѣ мóви; о҆́ного дн҃ѧ пáн҃ского, нѣ́са за҆́жѣ- (картка 6 об.) ны и҆ планéты горѧчи́ростопят сѧ; а҆́ землѧ́ и҆ штокóл҃вѣ ѣ́стъ на нѣ̀ згорѝ. новы тéды нѣ́съ и҆ новóи землѣ́ вéдлѫ ѡ҆кт҃ницы ѥ҆гò ѡ҆жидáем, в котóры пра҆́вда жикет.

Прóто злѣ о҆́риге ѥ҆рети, и҆ дрѫги́ѥ ѥ҆рети́цы бу҃ча. ꙗ҆́кобы мѫки дочáсные бы́ли. и҆ тепе прѣ днем сѣ́дны грѣ́шны дш҃ѣ самѝ бе҃з т҃ѣла в҃ о́гни полерóвноѧ мѣ́ли мѫ́чити. и҆ мѣ́ста на мѣ́сце перѩходúти. штò протúв҃но пра҆́вдѣ понева҆́ѥ а҆пл҃ъ сты́ бу҃чи на мóкачи[2]). Ѧ которїѥ несл҃ы́ша́ли ѥ҆в҃лїѧ гд҃а нш҃его їс҃ ха҃, мѫкѫ прiймут погúбѣнѭю вѣчнѭю. ѿ лица г҃однѧ и҆ ѿ сла́вы крѣ́пости ѥ҆го. гдꙑ прiйдет прослáвити сѧ во сты́хъ свои.

Ato wszystko *tuż zaraz* w dźień sądny w przyśćie Pana Chrystusowe być ma, iako Cyrillus święty w rozdźiale szostym pisze: Iż sye wszystko ma ogniem spolerować. y nic nie czystego do nieba nie wnidźie. Gdyż iako Piotr Swięty mowi[1]): Jako we dni Noego wszystek świat zatonął y zginął wodą: tak też w dzien sądny Niebo y źiemię ogień ogarnie, kthory będźie na zatracenie niecnotliwym ludźiom. Abowiem [tamże niżey] mowi: Onego dnia Pańskiego, Niebiosa zapalone, **(картка 7)** y Płanety goraiąc rostopią sye. A źiemia y cokolwiek iest na niey zgory, nowych tedy Niebios, y Nową źiemię, według obietnice iego oczekiwamy w ktorych prawda żywie.

Przeto zle Oryhenes heretik, y drudzy Hereticy vczą: Jakoby męki doczasne byli: Y teraz przed sądnym dniem grzesznych Dusze sami bez ćiała w ogniu polerownym mieli sye męczyć. Y z mieysca na mieysce przechodźić, co *iest przećiwko* prawdźie, ponieważ Apostoł Swięty vczy nas mowiąc[2]): A kthorzy nie słuchali Ewanyeliey Pana naszego Jezusa Chrystusa mękę wezną zatracenia wieczną od oblicznośći Pańskiey, y od *wielmożności* mocy iego, gdy przyidźie wysławionym być w Swiętych swoich.

На боцї: [1]) в҃ Пéтръ г҃. [2]) в҃ Соло. а҃.

На боцї: [1]) 2. Piotr 3. [2]) 2. Tesa. 1.

Іѡа^{ж} златоѹстый на тѣ҃е слова̀ та^{ж} пи҃ше^{т} [1]); гдѣ сѹ^{т} тѣ҃е кото- (картка 7) рїе мо́ва^{т}, и^{ж} сѹ^{т} некѣ^{ж}ные мѹ́ки, а҆ле дла҆ потре́бы ѿпра́ва. ѡ҃ е҆дино́го бо- вѣ^{ж} то́л'ко лица҆ хв҃а, то҆ е҆^{ст}, гдꙑ прі́йде^{т} хс҃. ѿвїи в мѹ́кѹ. а҆ о҃вїи в ца́рс҃тво нс҃ное по҆да́^{т}. та^{ж}же Дамаскꙑ^{ж} сты҃ пи́ше^{т} [2]). понева^{ж} душа҆ а҆нѣ добра̀, а҆нѣ гр҃ѣха̀ т҃ѹ вѹ́дѹчи бе^{з} т҃ѣла не могла̀ чини́ти, е҆дно̀ вкѹ́пѣ, про́то^{ж} ѿбо́е вкѹ́пѣ запла́тѧ прі́ймѹ^{т}.

А҆ григо́рій богосло^{ж} на҆ зна^{ж}- вле́нїе гра҆да пи́ше^{т} [3]). тѹ́ сѧ полерѹе^{м} ѡ҃ бо҃а навѣже́нїе^{м} и҆ вѣда́ми, а҆бо́вѣ^{ж} та^{ж} мѹ́ка^{ж}, а҆ не ѡчище́нію ча́съ, а҆ко о҃ригє́нъ кр҃ѣдитъ.

А҆ што̀ е҆ретицѝ вер^{т} сво҃ѣ на свою҆ е҃ре^{с} дово́ды, пе^{р}вы҃ ѡ е҆ѵ^{г}лиа, што̀ хс҃ напомина́е^{т} [4]), а҆вы҃ ка́жды҃ по́ки на сѣтѣ живе^{т} ро^{з}правил'сѧ коне^{ж}не с проти́внико^{ж} свои^{ж}. а҆бо́кѣ^{м} (картка 7 об.) в'вер^{ж}е^{ж} вѹ́де^{т} в тем'ни́цѹ. и҆ не зы҃де^{т} ѿтолѣ а҆^{ж} ѡда́стъ послѣ^{ж}ни҃ кодра^{ж}тъ. и҆ но та^{ж} а҃в'не мо́ви^{т}; же то ма́е^{т} бы́ти по сѹ^{ж}но^{м} дни҃, гдꙑ҃ здѣкре^{т}ѧ зда^{ж} вѹ́де^{т} до вѣ́чны^{ж} мѹ^{ж} [5]), и҆ не мо́же^{т} сѧ нѣчи^{ж} ѿта^{ж}толѧ

Jan [Swięty] Złatousty na te słowa pisząc tak *mowi* [1]): Gdźie są ćij (картка 7 об.) ktorzy powiadaią: Iż są nie wieczne męki, ale dla potrzeby odprawa. abowiem od iednego telko oblicza Pana Jezusowego, to iest, gdy przyidźie Chrystus, Jedni na męki, a drudzy do Krolestwa niebieskiego poydą. Toż y Damascenus Swięty pisze [2]): Ponieważ dusza ani dobrego, ani złego tu będąc bez ćiała nie mogła czynić iedno w kupie, przetoż oboie w kupie zapłatę wezmą.

A Gregorz Theolog *o nawiedzeniu miasta* pisze [3]): Tu sye powiada poleruiemy od Boga nawiedzeniem y biadami, abowiem tam mękam anie czyszczenia czas, iako Orygenes plećie.

A co Hereticy biorą sobie na tę swoię herezye dowody. Pierwszy od Ewanyeliey, co chrystus napomina [4]): Aby każdy poki [tu] na świećie żywie rosprawił sye koniecznie z przećiwnikiem swym, abowiem wrzocon będźie w ćiem- (картка 8) nicę, y nie wynidźie stąd aż odda ostatni Kodrant. *Tedy na tym mieyscu* iawnie mowi, że to po sądnym dniu ma być, gdy z Dekretu zdan będzie do wiecznych mąk [5]). y *nie będźie*

На боцї: [1]) златоѹстꙑ҃ на е҆пистє^{ж}. [2]) Дамаскиѧ^{ж} кни́гы д҃. гла^{в} кѝ. [3]) Григо́рїй богосло́въ сти^{ж} г҃і. [4]) Ма^{т} е҃. [5]) Пре^{ж} де́кре- то^{м} нѣ҆что̀ мѹ́ки неподоймѹе кромѣ вазе^{ж}ла.

На боцї: [1]) Chryzost. na Epist. [2]) Damasc: księgi 4. Kapi: 28. [3]) Gregorz Theolog wiersz 13. [4]) Math: 5. [5]) Przed dekretem żaden karania nie podeymuie, telko więźienie.

вы́кѹпити. бы́ да^{ж} и̑ wста^{т}ни̑ кодра^{нт}ъ, што̀ бовѣ^{ж} чл҃къ мо́же^{т} да́ти и̑змѣнѹ за д҃шѹ свою̀. та^{ж} то́е мѣсце всѝ ст҃ыи розѹмѣю^{т}[1]). ꙗко^{ж} и̑ само́е то́е сло́во до^{нд}е́же. на ко^{ж}цѝ сего̀ сло́ва кири^{ж} сты̑ тол҃кѹе^{т}[2]) которое и̑ нато^{ж} мѣсци значи^{т} вѣч҃ность а̑ не дочасные мѹ́ки.

Дрѹгїй ѿ а̑п^{с}ла што̀ мо́ви^{т}[3]), е҃сли чїи ѹчи^{ж}ки згора^{т} шко́дѹ подѣ̀ме. а̑ са^{ж} сп҃се^{т} сѧ, то̀ е҃ст҃ъ; не^{з}гори^{т} и̑ли заховка^{ж} бѹде^{т} та^{ж} ꙗкъ о҃гне^{ж}. те́ды и̑ то́е в страш҃ны̑ и̑ wста^{т}ны̑ w^{ж} де^{ж} вели́кѝ сѹ́дны̑ бы́ти (картка 8) ма́е^{т}. и^{ж} ꙗко сѧ рекло̀ о҃гнь всю̀ зе^{ж}лю о҃го^{р}не^{т}. пре^{з} кото́рыи вѣ҃ дла пр҃обы ѹчи^{ж}кѡ^{ж} свои^{ж} про̀тѝ мѣсѧ^{т}[4]). И та^{ж} ꙗко златоѹ́сты̑ мо́ви^{т}[5]); е̑(с)ли̑ кто̀ золото́е о҃рѹжїе но́сячи про̀де^{т} рѣкѹ̀ wгне́нѹю. свѣтлѣ҆ шїй вы҇ходи^{т}. а̑ е҃сли̑ с҃но дрова́ но́сячи про̀де^{т}. нето^{ж}ко а҃бы собѣ҆ што̀ помо́г҃лъ, а҃ле и то́е погѹби^{т} што́ бы мѣ^{ж}. Ты^{ж}же спо́сово^{ж} и̑ при ѹчи^{ж}ка^{ж}. прото мови^{т} и^{ж} шко́дѹ подѣ̀ме. а̑ то̀ е҃ст҃ъ пе́р҃вам мѹ́ка. а̑ са^{ж} сп҃се^{т} сѧ,

sye *mogł* ztamtąd żadną rzeczą wykupić by dał y ostatni ko drant, ktorą bowiem odmianę da człowiek za duszę swoię. Tak to mieysce wszyscy Swięći [Doktorowie] rozumieią[1]). Jakoż y same to słowko, aż poki, na końcu Kazania thego CYryllus Swięty wykłada[2]): że to, aż poki, znaczy wieczność. ktore y na tym mieyscu wieczność powiada anie docześne męki.

Drugi, od [Pawła] Aposztoła, co mowi[3]): Jesli czyie vczynki zgoraią szkodę podeymie, a sam *zachowan będźie*, to iest, nie zgory, albo zachowan będźie, tak iako ogniem. Tedy y to w straszny y ostatni on wielki sądny dźień Pański ma być. Ponieważ iako sye iuż **(картка 8 об.)** mowiło, że ogień wszystkę źiemię ogarnie. przez kthory wszyscy dla proby vczynkow swoich przeyść muszą[4]) Y tak iako Chryzostom święty mowi[5]): Jesli kto złotą zbroię nosząc przeydzie rzekę ognistą, świetleyszy wychodźi. A iesli śiano drwa nosząc przeydźie, nie telko aby sobie co pomogł, ale y to *straći* coby miał. Tymże sposobem y przy vczynkach, y dla tego mowi, że szko-

---

На боцѣ: [1]) Θεοφила^{кт}. [2]) Сина҃а́р^{ъ} сѵбо́ты мясопѵстноѥ. [3]) а̑. кори^{ж}. ѳ҃. [4]) што̀ сты̑ писа́ли ѡ̑ дн҃и сѵдно^{ж} то́е е̑ретицѝ тепе́рь бы́ти повѣда́ютъ. [5]) златѵстыѝ на̀ е̑пистоли́ю до кори^{ж}.

На боцѣ: [1]) Theofiila. [2]) Тут цитату нема. [3]) 1. Kor: 3. [4]) Co święći pisali o sądnym dniu to hereticy iuż być powiadaią. [5]) chryzostom na Epist: do korin:

але тᲐ҂ ꙗко ѻ҆гнемъ, а҆ ѻ҆то дрꙋга҃. А҆ что҆ а҆п҃лъ мо҆витъ тᲐ҂ то҆ ѥ҆ст҃ ижъ сᲐ҂ з ꙋчнкми не згинетъ, абы не мѣлъ бы҆ти, але пребꙋдетъ на вѣки в огни҆. абовѣмъ и҆ нᲐ҂ ѥ҆стъ ѡбы҆чаа҆ мо҆вити спасаетсѧ. о҆то҆й рѣчи котораѧ во огни҆ не згараетъ зараз. прото҆ и҆ т҃ꙋ рѣклъ спасетсѧ (картка 8 об.) не што҆ и҃ное, то҆лко до҆гость мꙋки значитъ. ꙗкобы рѣклъ, сᲐ҂ прѣбꙋдетъ непрестаи҆но мꙋчачи сѧ. по҆ты сꙋ҃ слова҆ с҃тго златоꙋстого.

Прото нѣмаш҃ мꙋ҃ и҆ ѻ҆гнѧ҆ дочаснаго, анѣ дш҃ѣ бе҃ т҃ѣла скоро по смер'ти полерꙋючого. гды҃ҳ в дн҃ сꙋдны҆ то҆йже ѻ҆гнь которы҆ справедлиѵые пройдꙋ҃, грѣшны҃х по декретѣ страш'но҃м[1]), гды҆ рече҆ и҆дѣте ѿ мене не знаю вас[2]) з собо҆ю загор'нетъ, и҆ навѣки вѣчные мꙋчити бꙋдетъ.

А҆ то҆й сꙋ҃ и декре҃ бж҃ій не самы҃ҳ дш҃ах бе҃ т҃ѣла, анѣ пре҃ воскр҃сенїе҃м ꙗко дрꙋгого блꙋдꙋ ѵчаҭ ҽ҆рети҆ци҆[3]), маетъ бы҆ти. але гды҆ дш҃а з т҃ѣло҃ҳ по воскр҃сенїи на сꙋдъ по҃станетъ, тог'ды҆ и҆ заплатꙋ за ꙋчнки свои҆ каж'ды҆ чѣкъ принѧти маетъ.

На боцї: [1]) златꙋсты҆ там'же. [2]) в петръ г҃. [3]) дрꙋгій блꙋдꙋ ҽ҆рети҆цкій.

dę podeymie, a to iest pierwsza męka. a sam *zachowan* będźie, ale tak iako ogniem, a oto druga. A co Apostoł mowi tak to iest, iż sam z uczynkami nie zginie, aby nie miał być, ale *będźie* na wieki w ogniu, abowiem y nam iest obyczay mowić *zachowało się* o tey rzeczy kthora w ogniu nie zgara zaraz, dla tegoż y tu mowi *zachowan będźie*, nie innego co telko *wieczność* męki znaczy: iako by rzekł sam będźie, *na wieki wieczne* męcząc syę. poty są (картка 9, арк. знач. С.) słowa Chryzostoma Swiętego.

Przeto niemasz mąk y ognia docześnego, anie dusz bez ciała skoro po śmierći poleruiącego ponieważ w dźień sądny tenże ogień ktorego šprawiedliwi przeydą, grzesznych po Dekrećie strasznym[1]), gdy [Pan] rzeknie idźcie odemnie nie *wiem* was[2]), z sobą zagarnie, y na wieki wieczne męczyć będźie.

A ten sąd y Dekret Boży nie samym duszam bez ćiała, anie przed zmartwychwstaniem, iako drugiego błędą (sic!) vczą hereticy[3]), ma byc, ale gdy dusza z ćiałem po zmartwychwstaniu na sąd stanie, na ten czas y zapłatę za vczynki swoie każdy człowiek przyiąć ma.

На боцї: [1]) chryzostom tamże. [2]) 2. Piotr 3. [3]) Drugi błąd hereticki.

(картка 9, аркуш значений Ѣ) ꙗко ап҃лъ пи҃шетъ[1]): Явóвѣмъ всѣмъ на̀мъ подобáетъ ꙗвúти сѧ прѣдъ сúдищемъ хр҃товымъ, дабы̀ кóждый принѧлъ, штò з' тѣлóмъ ꙋчúнилъ, йлѝ дóброе, йли злóе,

нáто златоýстый пи҃шетъ. прíймет тѣло штò ꙋчúнило, йли дóброе йлѝ злóе, дабóвѣмъ в' обоúхъ ꙋчúнкахъ послѫжúло дш҃и, такъ'жé и̇ запла́тѫ з нéю прíймет[2]). загорожáетъ жé тóтъ ꙋстà ересúкомъ котóрыи мóвятъ, йное тѣло тогдѣ встáнетъ, штò не ѣстъ тамъ[3]). дабы̀ йное тѣло грѣшúло, а̀ йное мѫчити сѧ мѣло. и̇ йное дóбре чинúло а̀ йное корѫнóвано, *поты златоýстый*.

Ꙋ чомъ и̇ сам хс̃ мóвитъ[4]). дабóвѣмъ йдетъ час, в' котóрый всѣ бѫдѫчíи въ грóбѣхъ. ꙋслы́шатъ глас сы́на бóжего, и̇зы́йдутъ котóрíи дóбре чинúли на воскр̃сéнїе живота̀. а̀ ко- (картка 9 об.) тóрíи злѣ чинúли на воскр̃сéнїе сѫдъ.

Ꙋтóмъ вúдишъ нѣмъ нѣмáшъ самы́мъ дш҃амъ сѫдъ и̇ запла́ты те-

Jako [Paweł Swięty] Aposztoł pisze [mowiąc] [1]: Abowiem wszystkim nam przysłusza okazać sye przed sądem [Pana] Chrystusowym (картка 9 об.) aby każdy przyiął co z ćiałem vczynił, albo dobrze albo złe.

Na to Chryzostom Swięty pisze [mowiąc]: Przyimie ćiało co vczyniło *iesli* dobrze albo zle, abowiem oboygom vczynkom posłużyło duszy także y zapłatę z nią weźmie[2]). A zagradza tu vsta Heretykom, ktorzy mowią: insze ćiało na on czas powstanie, co nie iest tak[3]), aby insze ćiało grzeszyło, a insze męczyć sye miało. Y insze dobrze czyniło, a insze Korunowano. *poty są słowa Chryzostoma Swiętego.*

O czym y sam [Pan nasz Jezus] Chrystus mowić [raczy][4]): Abowiem idźie czas w ktory wszyscy będące w grobiech vsłyszą głos Syna Bożego, y wynidą ktorzy dobrze czynili na zmartwychwstanie zywota, a ktorzy źle czynili na zmartwychwstanie sądu. [Y indźiey pisze: Ze ie rozdźieli, iako rozłącza Pasterz owce od kozłow, y daliey] (картка 10).

Otoż widźisz iż niemasz samym duszam sądu y zapłaty te-

На боцї: 1) ѣ кори҃нѳ ѣ҃. 2) не и̇нъшїй дѫши а̀ и̇нъшїй тѣлѫ соу҃, а̀ле є҃бомъ є҃денъ и̇ є҃ного часѫ. 3) дш҃а с тѣломъ грѣшúла. с тѣломъ и̇ соу҃мъ мáетъ принáти. 4) і҃ѡа҃нъ ѣ҃.

На боцї: 1) 2 kor. 5. 2) Nie inszy duszy a inszy ćiału sąd, ale oboigom ieden y iednego czasu. 3) Dusza z ćiałem grzeszyła, z ćiałem y sąd weźmie. 4) Jan 5.

пр̃ пере҃ сѣ́дъı҃ днє҃, а҃ле а҃҃ по сѣ́дѣ вѣ́спо҃ з҃ тѣ́ло҃. ѩ҃ко и҃ и҃҃дє пи҃шє҃[1]). А҃ѣта а҃бо́вѣ҃ не-вѣ́домости пребачи҃ бъ҃, а҃ нн҃ѣ всѣ҃ всю҃ды роскáзѣє҃ кáмти сѧ. понєва҃҃ ѹ҃станови҃ дн҃ь сѣдúти вс҃ю вселе́нн҃ою в҃ъ пр҃а́вдѣ[2]).

І҃ѡа҃ сты҃ то́є҃҃ пи҃шє҃[3]): и҃ два҃ца҃ и҃ чоты́ри ста́рцѣ ѹ҃па́ли на лицѣ́ своѥ, и поклони́ли҃ бз҃ мо́вѧчи: Хвали҃ тѧ гн҃ бз҃ вседр҃жи́телю, и҃҃ прише҃ гнѣ҃ твоѝ, и҃ ча҃ мр҃твы҃ сѧ҃ прина́ти, и҃ да́ти заплатѹ слѹга҃ твои҃, и҃ сты҃, и҃ кото́рыи боа҃ сѧ ѷменѝ тво́его, малы҃ и҃ вели́ки҃[4]).

Вúдишъ и҃҃ не поєдино҃ко҃ сѧ҃ и҃ запла́та бывáє҃. а҃ле всѣ҃ є҃дно́го ча́сѹ. ѩ҃ко и҃ са҃ хс҃ мо́ви҃: (картка 10) Ѡ҃ста́вте расти҃ о҃бо́є вкѹ́пѣ҃ до҃ жнúва. а҃ ча́сѹ жнúва рєкѹ́ жн҃цо҃ зберѣ́кте пе́рше плевéлы и звлжѣ́тє и҃҃ к снопы́, та҃ ѩ҃ко на спа́ле҃҃ѥ, а҃ пшени́цѹ зберѣ́кте в҃ жúт'ницѹ мою҃[5]).

штѡ́ ни́жѥ҃ та҃ же викладáє҃ мо́вѧчи, жнúво ѥ҃стъ коне́цъ вѣ́кѹ. а҃ жн҃цѣ сѧ҃ а҃гг҃лы: и҃ ѩ҃кѣ

раз przed sądnym dniem, ale aż po sądźie wespoł z ćiałem. Jako y *na inszym mieyscu* mowi[1]): Lata abowiem nie wiadomośći przebaczył Bog: a dźiśia wszystkim wszędźie roskazuie pokutować, ponieważ vstanowił dźień, sądźić wszystek świat *wedle sprawiedliwośći*[2]).

Jan święty [w swoim Obijawieniu] toż pisze mowiąc[3]): A dwadźieśćia y czterzy starcy vpadli na oblicze swoie, y pokłonili sye Bogu mowiąc: Chwalimy ćię Panie Boże *wszechmogący*, iż przyszedł gniew twoy, y czas martwym sąd przyiąć, y dać zapłatę sługom twym, y Swiętym, y ktorzy boią sye imenia twego, małym y wielkim[4]).

Widźisz iż nie poiedinkiem sąd y [wieczna] zapłata bywa, ale wszystkim iednego czasu będźie. Jako sam Chrystus [raczy] mowić: **(картка 10 об.)** Ostawćie rość oboie wespoł do żniwa, a czasu żniwa rzeknę żeńcom zbiercie pierwey kąkole y związźćie ich w snopy tak iako na spalenie, a przenicę zbierzcie w żytnicę moię[5]).

Co niżey tamże [Pan] wykłada mowiąc: Zniwo iest koniec wieku, a żence są Anyeli, y iak

---

На боцї: [1]) дѣ́ѧнїѧ ѕ҃і. [2]) нѣ́ма҃҃ поєдино҃ко҃ сѣ́дѧ а҃ле всѣ҃ вѣ́спо҃лъ. [3]) а҃покáл. а҃і. [4]) сѧ҃ и҃ запла́тѧ всѣ҃ ра́зо҃ а҃ не поєди́нко҃ ѹ҃чинн҃ъ бъ҃. [5]) Мѳ҃ ѳ҃і.

На боцї: [1]) dźieie 17. [2]) Niemasz poiedinkiem sądu..ale wszystkim wespoł. [3]) Apok: 11. [4]) Sąd y zapłatę wszytkim razem vczyni Bog. [5]) Math: 13.

плевéлы збирáю^{т} и̂ огне^{м} спáлюю^{т} та^{ж}же бѫде^{т} и̂ на ко^{н}цѝ вѣка сего̀. пошле^{т} сы̃нъ ч^{е}лскїй а̂гг̃лѡ^{м} свои^{х}; и̂ зберѫ́тъ ѿ цр^{е}тва е̂гò всѣ́кое пого^{р}ше^{ж}ѐ и̂ которы́е чи́нѧ^{т} безако́нство и̂ в'вéр'гѫ^{т} и^{х} в пѣ́чь ӧгни́стꙋю. тꙋ̀ бѫде^{т} пла^{ч} и̂ скре́же^{т} зꙋбо^{м}. то^{г}ды̀ справе^{д}ли́выи̇ просвѣ́тѧ^{т} сѧ̀ я̃къ слн̃це в цр^{е}вїи ѻц̃а и^{х} а̂ кто̀ ма́етъ оу̏ши слы́шати нехà слы́ша^{т}[1]).

слы́шà́же [тꙋ̀] е̂рети́кѹ вы́кладѹ што̀ х̃с мо́ви^{т}. и^{ж} дн̃ѧ о̂ста́^{д}него на ско^{н}- (картка 10 об.) ча^{ш}ю того̀ сѣ́та, всѣ^{х} сѫ^{д} ма́е^{т} бы́ти, тогды^{ж} и̂ запла́та грѣ́шны^{х} и̂ справе^{д}ли́вы^{м} да̂на бѫде^{т}.

А̏ ёсли̂ рече́шъ и^{ж} малы́е грѣхѝ тепе^{р} сѫ^{д}^{т} и̂ за ни^{х} доча^{с}не ка́рѧтъ. ӥно и̂ на то^{м} сѧ мы́лишъ. Мо́ви^{т} бовѣ^{м} х̃с[2]), и^{ж} с ка́ж'дого сло́ва поро^{ж}него. кото́рое е̂сли̂ мо́вити бѫдꙋ^{т} чл̃ци дадꙋ^{т} ли^{ч}бꙋ з не́го в' дн̃ь сꙋ́дный.

а̏то ви́дишъ и^{ж} нето^{ш}ко за вчи́но^{м} а̏ле и̂ за сло́во, не тепе^{р} а̏ле на о^{н} ча^{с} сѫ́дити бꙋ̀ бѫде^{т}[3]).

та^{ж}е и̂ за то́е[4]) што̀ голо́дного не нако^{р}ми́ли, и̂ прагнꙋ́чого не напои́ли. не до чи́стцꙋ, а̏ле до вѣ́чны^{х} мꙋ́къ ѡ-

Kąkole zbiraią y ogniem spalaią tak też będźie y na końcu wieku tego. poszle Syn człowieczy Anyoły swoie y zbiorą od Krolestwa iego wszelakie pogorszenie, y kthorzy czynią bezakoństwo, y wrzocą ich w pieć ognistą, gdzie będźie płacz y zgrzytanie zębow. Na ten czas sprawiedliwi *będą sye świecić* iako Słońce w Krolewstwie Oyca ich, a ktho ma vszy ku słuchaniu, niechay słucha[1]).

Słuchayże Heretiku [tego] wykładu *Pana Chrystusowego*, co mowi: Iż dnia ostatniego na koń- (kartka 11) -cu tego świata wszystkim sąd ma być, a na ten czas też y zapłata grzesznym y sprawiedliwym dana będźie.

A iesli rzekniesz iż małe grzechy teraz sądzą, y za nich docześnie karzą. Tedy sye y na tym mylisz, abowiem mowi Chrystus[2]): Jako z każdego słowa prożnego ktore iesli mowić będą człowiecy, dadzą liczbę z niego w dźień sądny.

Otoż widźisz, iż nie telko za vczynek, ale y za słowo nie teraz, ale na on czas Bog sądźić będźie[3]).

Jako też y za to[4]): co głodnego nie nakarmili, y pragnącego nie napoili, nie do czyscu ale do wiecznych mąk osądźiwszy

---

На боцї: [1]) Сты́и по сѫдѣ в' цар̃ство нб^{с}ное войдꙋ^{т}ъ. [2]) ма^{т} ѳі. [3]) грѣхѝ малы́и тепе́рь не сѫ́^{д}^{т}. [4]) ма^{т}. кѣ.

На боцї: [1]) Swięći po sądźie do Krolestwa Niebieskiego wnidą. [2]) Math: 12. [3]) Grzechy małe teraz nie sądzą. [4]) Math: 25.

сѫдивши ѿдо́шлеⷮ ꙗ̑ко мо́виⷮ: и̑ пойдѫⷮ сі́и в мѫ́кѹ вѣ́чнꙋю, а̑ пра́веⷣници в живоⷮ вѣ́чны`[1]).

дла̀ то́гоⷯ за ѵмеⷬрлыⷯ мо́лимⷯ сѧ и̑ млⷣтню чи́нимⷯ иⷯ е̑щѐ и̑ ма̀лыⷯ грѣхѡⷭ не сѫ́жено. а̑бы̀ тыⷯ преⷣ де́кретоⷯ сѫдїю̀ ѹ̑благати[2]).

(картка 11) Я̑ не то́ⷯко дш̃ѣ бѐⷭ т̑кла тепе́ръ не бываю́ⷮ сѫ́жени и̑ ка́рани. а̑ле и̑ а̑г̃ли кото́рїи згрѣши́ли, то́ еⷭⷮ дїа́воли, е̑щѐ сѫ́дѹ и̑ за ѵчи́н'ки свои́, кара́нѧ не взя́ли[3]), и̑ не мѫ́чаⷮ сѧ в' о̑гнѝ пекеⷣно́ⷯ. а̑ле сѫⷭ запеⷬрты въ а̑дѣ[4]), кото́ры` не е̑стъ пе́клоⷯ. ꙗ̑къ е̑ретицѝ выкладаю́ⷮ. а̑бо́вѣⷯ пе́кло сѧ розѵмѣеⷮ, што̀ печеⷮ и̑ па́лиⷮ. а̑ Я̑дъ гре́ц'кое е̑стъ сло́во[5]) и̑ розѵмѣеⷮ сѧ мⷣкще невѣ́домое, и̑ли мⷣкще те́ⷯностѐⷯ, [и̑ нⷯкихⷯ про́пастѐ.] до коⷮрыⷯ х̑с дш̃ею̀ ѳ̑божен'ною. дш̃ѣ ѿ а̑да высвобожа́ючи стѵпиⷯ. ѿ чоⷯ пи̑шеⷮ[6]). ѹ̑мер'ши т̑кло ꙗ̑ и̑жи́вши дх̑оⷯ, кото́рыⷯ зышоⷯ и̑ в темни́ци проповѣ́даⷯ.

odeszle, iako mowi: Y owi poidą do wiecznych mąk, a sprawiedliwi do żywota wiecznego[1]).

Dla tegoż za vmarłe modlimy sye, y Jałmużny czynimy iż ieszcze y małych grzechow nie sądzono, aby tym przed Dekre-(te)m sędźiego vbłagać[2]).

(kartka 11 об.) A nietelko Dusze bez ćiała teraz nie bywaią sądzeni y karani, ale y Anyeli ktorzy zgrzeszyli, to iest Dijabli ieszcze sądu, y za vczynki swoie karania nie wźięli[3]) [ktorych wybrani Boży sądźić będą, przeto] nie męczą sye ieszcze w Ogniu piekielnym, ale [iedni lud zwodzą, a niektore] są zawarte w Adźie[4]), ktory Adis nie iest piekłem iako Hereticy źle wykładaią, abowiem piekło *sye rozumie* y nazywa stąd, że piecze y pali, a Adis Greckie[5]) iest słowo, y rozumie sye mieysce niewiadome albo mieysce ćiemnośći, do ktorych Chrystus *BOską* duszą [swoią] dusze Swięte od Adu wywodząc sstąpił, O czym pisze[6]): Vmarszy ćiałem, a ożywszy Duchem, ktorym sstąpił, y w ćiemnośći duszam przepowiadał.

На боцї: [1]) х̑с не до чи́ст'цѣ а̑ле до вѣ́чныⷯ мѣⷯ ѡ̑т'о́шлетъ. [2]) за ѹ̑мерлыⷯ дла̀чо́го сѧ мо́лим. [3]) а̑ кориⷯ. е̑. [4]) дъя́бли и̑ дш̃ѣ грѣш'ныⷯ въ а̑дѣ сѫⷭ в безⷯнаⷯ. [5]) Я̑дъ што̀ еⷭⷮ. [6]) а̑ пеⷮ. г̃.

На боцї: [1]) Chrystus nie do czyscu ale do wiecznich mąk odeszle. [2]) Za vmarłe dlaczego sye modlim. [3]) 1. Kor: 5. [4]) Dijabli y dusze grzesznych są w Adźie w ćiemnośćiach. [5]) Adis co iest. [6]) 1. Piot: 3.

й проро^{к} мо́ви^{т}[1]). выв҃к^{к} и^{х} йс тмы̀ й т҃кни смр҃тнои й вꙗзе^{х}є и^{х} розор'ва^{х} то̀ є^{ут}, к҃рны^{х} то́^{х}ко вы́в҃к^{х}, а̀ нев҃к^{р}- (картка 11 об.) ны^{х} та^{х} з к҃сы̀ зоста́ви^{х}. гдѣ̀ й тепе́рь к҃сы̀ дш҃ъ гр҃шны^{х} [2]) волочa^{т} до свои^{х} ста́р'ши^{х}. кото́рыи та́мъ ѡ̑глꙋ́шєни сѣдꙗ^{т} в' те́мносте^{х} до дн҃є сꙋ́дного. а̀ йны̀є т҃ѕ на зе^{х}ли пакостꙗ^{т} лю́дє^{х}[3]).

Про́то гды̀ х҃с встороно҃к гер'гесꙗ^{х}ско̀, вы́гна^{х} и^{х} з чл҃кѡ^{х4}), зла́клисѧ бы́ли, сподѣва́ючи сѧ, и^{ж} и^{х} х҃с ю^{ж} мꙋ́чити ѣ҃ѕдє^{т}. й вола́ли, што̀ тоб҃к до на^{с}, їс҃є сн҃є бж҃їй, пришо́л' є^{с} пре^{х} часо^{х} мꙋ́чити на^{с}. ꙗ҃ко^{ж} х҃с за и^{х} про^{в}бою, не въ о҃гнь а҃ле в' свѝнꙋ посла́лъ и^{х}. ви́дишъ ѣре҃тику и^{ж} й к҃сы знаю^{т}, жѣ є҆щѐ и^{х} не пришо́лъ ча^{с} мꙋ́чити сѧ.

Я̑ ѡ̑ ты^{х} кото́рыи сѣ^{т} во а҃дꙋ. Їю́да бра^{т} г^{с}дн҃ь пи҃ше^{т} [5]). а̀ ѡ̑ а҃гг҃ел҃к^{х}, кото́рыи не захова́ли сво́єи зве́р'хности. а҃ле ѡ̑ста́вили своѣ ме́ш'ка^{х}є. На сѣ^{х} вели́кого (картка 12) дн҃м вꙗзе́^{х}емъ ꙋ҃ставны^{х} по^{х} те^{х}ностю захова́лъ[6]). При то^{м} злато́стꙋ̀ с҃тꙋ̀ пи҃ше^{т}. што̀ и^{х} ѣ҃ѕ-

На боцi: [1]) ѱало^{х} р҃ѕ. [2]) дш҃ъ гр҃шны^{х} в' а҃дꙋ в' нев҃кдомо^{м} м҃ѣсцн. [3]) ѣ҃фе́сію^{х} ѕ҃. [4]) ма^{т}. н. [5]) Їюда а҃. [6]) к҃сы є҆щѐ несвѧжены.

A Prorok mewi[1]): Wywiodł ie z ćiemności: y ćienia śmiertelnego, y więźienie ich rozerwał, to iest wiernych telko wywiodł, a niewier- (картка 12) nych tam z Dijabły zostawił, gdźie y teraz dijabli dusze grzesznych[2]) ludźi włoczą do swych starszych, ktorzy tam ogłuszeni siedzą w *ćiemnicach* do dnia sądnego, a insze tu na źiemi y na powietrzu pod niebem *walczą z ludźmi*[3]).

Przeto gdy Chrystus w powiećie Gergiesinow wygnał ich z człowieka[4]) zlękli sye byli, spodźiewaiąc sye iż ie Chrystus iuż męczyć *roskaże*, y wołali [mowiąć]: Coż tobie do nas Jezuśie Synu Boży, przyszedłeś przed czasem męczyć nas. Jakoż Chrystus za ich prożbą nie w ogień, ale w świnie posłał ie. *Patrz że thu* Heretiku iż y Dijabli wiedzą, że ieszcze im nie przyszedł czas męczyć sye.

A o tych [zaś], ktorzy są w Adźie Judasz brat Pański pisze [mowiąc][5]): A o Anyeliech ktorzy nie zachowali swey zwierchności[6]), ale zostawili swoie mieszkanie, na Sąd wielkiego (картка 12 об.) dnia więźieniem vstawicznym pod ciemnością zachował. Przytym Swięty Chryzo-

На боцї: [1]) Psal: 106. [2]) dusze grzesznych w niewiadomym mieyscu. [3]) Efes: 6. [4]) Mat: 8. [5]) Judusz 1. [6]) Dyiabli ieszcze nie sądzeni.

дєтъ в стра́ш'нꙑ дн҃ь сѣ́дный, є́дин҃ то҃ко вѣ́дає҃т пра́вє҃нꙑ сѣдїа̀, кото́рꙑ ко́ждомꙋ ве́дле достои́н҃ства справедли́ве запла́ти҃т. Ви́дишъ и҃же҃ в' те́мности сѣда́҃т до̀ сѣ́дꙋ.

Ꙗ̑ко и̑ пе́тръ сты̑ пи̑ше҃т[1]. е́сли̑ бъ а̑гг҃лѡ҃ которы̑и згрѣши́ли непошанова҃, а̑ле звѣ҃ками те҃ности звѧза́в'ши Ѡда́лъ на сꙋ҃ захова́ти[2]. При то҃м златоу́сты̑ сты̑ пи̑ше҃т.

Смотри̑ ꙗк' сѧ а̑гг҃лы згрѣши́в'ши мꙋ҃ча҃т а̑бо́ вѣ́к҃ гды̑ прише́лъ і҃с҃ з' не҃ба, те́ды што̀ пере́днѣ҃ши҃ вѣ́к҃сѡ҃ запе́ръ в' про́пасть. а̑ то̀ е̑́стъ я̑в'но Ѡ о̑ного гды̑ і҃а҃ проси́ли, а̑бы̑ и҃ не посла́лъ в про́пасть. є́дны҃ бо҃ вѣ́к҃мъ (картка 12 об.) звѧза́лъ в те҃ность за҃кн҃ꙁлъ. а̑ дрꙋ҃ги҃ росказа́лъ гони́ти. до ꙁ҃чє҃нкѡ҃ мо́вмчи[3]), о̑то даю̑ вам҃ мо́цъ на нечи́стыи дх҃и. а̑ в' дн҃ь прихо́дꙋ є҃го̀ вы́кѣде҃т и҃ на бо́л'ши҃ мꙋ҃ки. и̑ што̀ тепе҃р запе҃р и҃ в' про́пасти, то̀ на то҃т ча҃ Ѡда́сть и҃ о҃гню̀ вѣ́чномꙋ. по́ты златоу́сты̑.

stom pisze [mowiąc]: Co im będźie w straszny dźień sądny, ieden telko wie sprawiedliwy Sędźia, ktory każdemu wedle dostoiestwa *sprawiedliwą zapłatę* zapłaći. Widźisz iż [ieszcze nie przyięli zapłaty, ale] w ciemnicach śiedzą do sądu

Jako y Piotr Swięty [o nich] pisze [mowiąc][1]): Jesli Bog Anyołom ktorzy zgrzeszyli *nie przepuścił*, ale związkami ćiemności związawszy oddał na sąd zachować[2]). Przy tym Chryzostom święty pisze [mowiąc]:

Patrz iako sye Anyeli zgrzeszywszy męczą, abowiem gdy przyszedł Chrystus z nieba, tedy co przednieysze Dyiabły zawarł w przepaść, a to iest iawna od onego: gdy Chrystusa prosili, aby ich nie posłał w Przepaśći. Jednych abowiem **(kartka 12[3]), ark. znac. Г)** związał w ćiemność zamknął. A drugich roskazał gonić, do vczniow [swych] mowiąc[4]): Oto daię wam Moc na Nieczyste Duchy. A w dzień przyśćia iego wywiedźie ich na więtsze męki. Y co teraz zawarł ich w Przepaśći tho na ten czas odda ich ogniowi wiecznemu. Poty *są słowa Swiętego Chryzostoma.*

На боцї: [1]) Ѣ. пе҃т Ѣ. [2]) розꙁмѣки вмзе҃є те́мности гд҃е нѣ́ма҃ бж҃ѣи ла́ски. [3]) ма҃т. і҃.

На боцї: [1]) 2. Piot: 2. [2]) rozumiey więzienie ćiemności gdźie nie masz bożej łaski. [3]) повинно бути: картка 13; гляди замітку на початку брошури. [4]) [Łukasz 10,] Math: 10.

Я и҃ пре҃ дн҃е҃ сѣ́дны҃ дⷭ҃мо́ли [в' о҃г'нѝ] сѧ не мѫ́ча҃т[1]). погото́вѕ и҃ дш҃ѣ҃ лю҃дє҃ гр҃ѣ́шны҃х. ꙗ҆́ко пи҃ше҃т[2]), Б҃ѣ́дае҃т г҃ъ б҃ъ до́бре цнотли́вы҃х ѿ на́пасти вызволя́ти, а҆ неспра́вед'ли́вы҃х на дн҃ь сѣ́дный къ мѫ́ченю захова́ти. ѡ҆ чо҃м ꙗ҆́сне І҃ѡа́нъ сты҃й пи҃ше҃т[3]). гдⷭ҃ ю҃ѯ сѫ҃ бѫ́де҃т. Тогдⷭ҃ сме҃рть и҃ а҆́дъ въвер'же́ни бѫдѫ҃т въ є҃зеро о҃гни́стое а҆то҃ є҃сть сме҃рть втора́ѧ. и҃ х҃с мо́ви҃т[4]). Та҃х бѫ́де҃т на ко҃нцѝ вѣ́ка. вы҃дѫ҃т а҆гг҃ли (картка 13, аркуш значений Г) и҃ ѿлѫ́ча҃т злы҃х з посро́ѧ҃кѕ до́бры҃х и҃ в'вѣ́р'гѹ҃т и҃х в пѣ҃х о҃гне҃нѭю, т҃ѣ бѫ́де҃т пла҃ч и҃ скре́же҃т зѫбѡ҃м. И҃ мо́ви҃т и҃м і҃с розумѣ́єте ли то́е всѣ; а҆ о҃ни́ рекли́ розумѣ́ем. та҃ѯе розумѣ҃ и҃ ты҃ є҃ретн҃че.

Я ꙗ҆́ко Дш҃ѣ҃ гр҃ѣ́шны҃х[5]) а҆́нѣ҃ поеди́ноко҃м бе҃ т҃ѣла сѣ́дѕ, а҆́нѣ҃ пре҃ сѣ́до҃м мѫ́въ пеке҃нны҃х неподо҆мю҃. та҃ѯе и҃ справед'ли́вы҃х дш҃ѣ҃ бе҃ т҃ѣла а҆́нѣ҃ корѕнова́ѧ҃м, а҆́нѣ҃ цр҃ства небе́с҃ного, гдѣ҃ х҃с є҃сть телесне є҃щѐ недостѫпи́ли. а҆́ле а҃ѯ по воскр҃сні и҃ т҃ѣло҃м ве́с҃полъ то́е ѡ҆дѣ́р'жатъ.

А iż przededniem sądnym Dyiabli sye nie męczą: pogotowiu y dusze ludźi grzesznych[1]), iako [Piotr S. w liście swoim] pisze [mowiąc]: Wie Pan Bog dobrze cnotliwych od *przypadkow* wybawiać, a niesprawiedliwych na dźień sądny ku męczeniu zachować. O czym [thymże sposobem prawie] iaśnie Jan Swięty [w swoim Obijawieniu mowiąc] pisze[2]), gdy iuż *sądny dźień* będzie: Tedy Smierć, y Adis wrzoceni będą w Jezioro ogniste, a tho iest śmierć wtora. A Chrystus mowi[3]): Tak będźie na skończeniu wieku, wy **(kartka 12 об.)** nidą Anyeli, y odłączą złych z pośrzodku dobrych, y wrzocą ich w Piec ognistą, tu będźie płacz y skrzytanie zębow Y mowił im [PAN] Jezus, a rozumiećież to wszystko? a oni odpowiedźieli, rozumiemy. także rozumiey y ty heretiku.

A iako Dusze grzesznych[4]) ani sądu poiedinkiem bez ćiała, ani przed Sądem mąk [ogniowych] piekielnych niepodeymuią: także y sprawiedliwych Dusze bez ćiała, ani korunowania, anie Krolestwa Niebieskiego, gdźie Chrystus iest ćieleśnie ieszcze niedostąpili, ale aż po zmartwych-

---

На боцї: [1]) ꙗ҆́ко дїа҃волн та҃х и҃ дѫшѣ҃ гр҃ѣ́шны҃х в' о҃гнѝ сѧ не мѫ́ча҃т. [2]) к҃. пе҃т к҃. [3]) Ма҃т. г҃і. [5]) на проти́въ тре́тего ба́ѕдѕ е҃ретн҃цкого.

На боцї: [1]) Jako dijabli, tak y grzesznich dusze nie męczą sie w ogniu. [2]) Apok. 20. [3]) Math. 13. [4]) Naprzećiw trzećiego błędu heretickiego.

ѩко сáмъ ☧с мóви[т1]). ѣщѐ знóвѫ прúдѫ и поймѫ вáс к собѣ. и[ж] далѣ[е] и ѣстемъ, и вы бѫдете. И и[ж]д е мóви[т2]); Ѩбóвѣ[м] гдѣ бѫдѣ[т] трѫ[п] тáм' сѧ зберѫ[т] и õрли. И ѿ того чáсѫ почáто[м] взя[т]ши ѣчн'не з ни[м] (картка 13 об.) бѫдѫ[т]. Ѩко пáвелъ сѣты пúшѣ[т3]). ѩжъ са[м] гъ, в рóсказѣ и в' гóлосѣ áр'хáгглвѣ и во трѫбѣ бóжей зы̀де[т] з нéба. á мер[т]вы̀ми ѡ ☧ѣ воскре[с]нѫтъ пéрше, пото[м] мы̀ котры̀ жúво зостáне[м] вкѫпѣ з ни[м] похвáчени бдемъ на õблоцѣ[х] потыкáючи гá на повѣтрѫ, и та[к] за[в]жды з гóсподемъ бѫдемъ.

Ѩле тѫ ѣрети[х] рече[т], ѩжъ пáве[м] и вѣ сѣ сты̀ни ю[ж] с ☧мъ сѫ[т], тò ѣстъ достѫпúли вѣчнои запла́ты [и] цр[с]тва нб[с]наго, áбóвѣ[м] са[м] пáвелъ мóви[т4]): Тѣсно ми з обо[м] сторо[м] пожадá[м]е мáючи розвя̀зáти сѧ, á со ☧мъ бы̀ти мнѽго на[м]то лѣ[п]ше, и на дрѫгóмъ мѣсци[5]). Ѩ ѳ҃фáе[м] и зезволя̀емъ радн'нѣ" вы̀"ти з тѣла и ѩтѝ до бóга.

Ѿповѣдáю. ѩн'шам ѣстъ рéчъ хотѣти, á и[ж]- (картка 14) шам пожела[м]е достѫпúти.

Пáве[м] з тѣломъ ро[з]вя̀зáти сѧ ѩко дóброи рéчи прáгнѫ[м]. Ѩ штò

На боцї: [1]) Ἰωα. д҃і. [2]) Мат. кд҃. [3]) Галѧн. д҃. [4]) Филип. а҃. [5]) в҃, кори[н], ѣ҃.

wstaniu z ćiałem wespoł ono otrzymaią, iako sam Chrystus mowić [raczy][1]): Jeszcze znowu przyidę y poimę was z sobą, iż *gdźie* ia iestem y wy będźiećie. Y *na drugim mieyscu* mowi [2]): Abowiem gdźie będźie trup, tam sye zbiorą y Orli. Y od tego czasu początek wźiąwszy wiecznie z nim bę- (картка 13) dą. Jako Paweł Swięty pisze[3]): Iż sam Pan w roskazaniu y w głośie Archanyoła y w trąbie Bożey znidźie z nieba, a pomarli w Chrystuśie zmartwychwstaną pierwey, potym my kthorzy żywo zostaniem wkupie z nim pochwyceni będźiem na obłokach, potykaiąc Pana na powietrzu, y tak zawżdy z Panem będźiem.

Ale tu Heretik rzecze iż Paweł y *drudzy* Swięći iuż są z Chrystusem, tho iest, dostąpili wieczney zapłaty Krolestwa niebieskiego: Abowiem sam Paweł mowi[4]) ćiasno mi z obu stron, *pragnienie* maiąc rozwiązać sye: a z Chrystusem być daleko ieszcze liepiey. Y na drugim mieyscu [mowi][5]): A vfamy y zezwalamy radniey wyniść z ćiała a iść do Boga.

Odpowiedz [mu]: [Iż] insza [to] iest rzecz co *pożądać*, a insza pożądaney obietnice dostąpić.

(картка 13 об.) Paweł [Swięty] z ćiałem rozwiązać sye, iako

На боцї: [1]) Jan 14. [2]) Mat. 24. [3]) Tesal. 4. [4]) Filip. 1. [5]) 2. Kor. 5.

з х҃мъ бы́ти, ѡповѣда́е҃ же ѥ҆щѐ на́д҃то а҆ѣ́пше ѥ҆́сть. про́то до́брои достꙋпи҃, а҆ а҆ѣ́пшеи ѥ҆щѐ сѧ сподѣва́е҃. Вси́ѣ҃ вс҃ѣ сты́и ч҃тно ꙋмира́ющи пра҃вꙋю҃ и҆ вѣ́рꙋю҃ с х҃мъ бы́ти. а҆҃ и҆ тепе́рь хотѧ́ на то҃, хотѧ́ на прише́ломъ свѣ́тѣ з х҃мъ сꙋ́ть, вѣ́рою и҆ надѣ́ею[1]), и҆ х҃с з ни́ми ѥ҆́сть а҆́ко мо́ви҃. И҆ ѥ҆́стемъ з ва́ми а҆҃ до скон҃ча҃нїа҃ вѣ́кꙋ. а҆ вша́ки же во о҃номъ вѣ́кꙋ, гды҃ сѣ́ломъ и҆҃ мр҃твыхъ, а҆́ко и҆ х҃с воскр҃сн҃етъ не пре҃вѣ́рꙋ и҆ надѣ́ю кото́рам ю҃҆ ꙋста́не҃, а҆́ле лице҃, к҃ лицꙋ́ з ни҃ вѣ́ч҃не пребыва́ти вꙋд҃ѧ҃.

Про́то [и҆] па҆велъ сѧ҃тый не мо́ви҃ ско́ро ро҃зл҃ꙋчи́ꙋши сѧ с тѣ́ла, вꙋ́дꙋ за́да҃ (картка 14 об.) корꙋно́ва҃ в цр҃твїи нб҃номъ, а҆́ле ѡповѣда́е҃, а҆ што҆ в тѣ́лѣ з х҃омъ бы́ти мнѡ́го на́д҃то а҆ѣ́пше.

Ѩво́вѣ҃ ѥ҆ретїцѝ маниха́и повѣда́ю҃[2]); и҆҃ дш҃ѣ вс҃ тѣ́ла корꙋнова́ни и҆ вѣ́чны҃ запла҃ цр҃тва нб҃ного достꙋпи́ли, про́то ю҃҆ и҆ тѣ́ла з мр҃твы҃ не ма́ю҃ по́што воскр҃сн҃ути. гды҃҆ и҆ разбо́йника х҃с вѣ́кла ю҃҆ до

dobrey rzeczy pragnął. A co z chrystusem być, opowiada że ieszcze nad to liepiey iest, przeto dobrey [rzeczy] dostąpił, a lepszey ieszcze spodźiewa sye. Abowiem wszyscy święći vczćiwie *vmiraiąc* pragną y wierzą z Chrystusem być: acz y teraz chocay na tym chocay na przysyłym świećie z Chrystusem są, wiarą y nadźieią[1]), y Chrystus z nimi iest, iako sam mowić [raczy]: Ja iestem z wami aż do skończenia wieku: a wszak że w onym wieku gdy z ćiałem iako y Chrystus z martwych powstaną, nie przez wiarę y nadzieię ktora iuż na on czas vstanie, ale twarz w twarz z nim wiecznie mieszkać będą.

Przeto Paweł Swięty nie mowi skoro rozłączywszy sye z ćiałem będę [z Chrystusem] zaraz, [y będę] w Krolestwie niebieskim korunowan, ale opowiada, że [ma pożądanie ro- **(картка 14)** związać sye z ćiałem,] a co w [tymże] ćiele z Chrystusem być *daleko* nad to lepiey.

Abowiem Hereticy Manicheuszowe powiadaią[2]) iakoby Dusze bez ćiała iuż są korunowani, y wiecznych zapłat Krolestwa Niebieskiego dostąpili, przeto iuż ćiała zmartwych wstać niemaią poco, [y biorą sobie ono na do-

---

На боцї: [1]) Сты҃х дꙋсо҃ши҃ вѣ́ра и҆ надѣ́а҆ не ꙋста́ла ѥ҆пифа́нїй вѣ҆́гкротосѣ҆. [2]) Маниха́йскам ѥ҆ресь.

На боцї: [1]) Swiętych dusz wiara y nadźeia nie vstała. Epifaniusz, w Angirot: [2]) Manicheyska Herezyia.

цр^ства нб^ного. ѝ без' т҃кла да^ст мѕ цр^ство нб^ное.

Кото́рыхъ ѱа́ми невстыдли́выми златоу́стый сты́й называ́ет, ѝ пи́шѕчи на то́е сло́во, што҃ хс мо́ви^ст [до ра^збо́йника,] нн҃ѣ со мно́ю бѫдеши в раи, бу́ка́зѕе^т и҃жъ ра́й не е́стъ цр^ство^м нб^ны^м[1]), кото́рого ра́дости҃ о҃ко не ви́дѣло, оу҃хо не слы́шало. ѝ на ср^дце не пришло҃ чл҃ку. а҃ ра́й за^с о҃ко а҃да́мле ви́дѣло. ѝ оу҃хо па́вло- (картка 15) во ра́дости невымо́вныи гды та^м бы́лъ до ра́ю захва́че^м слы́шалъ. в' кото́рїй то҃ ра́й хсъ дш҃ѕ ра^збойника ѝ и҃ны^м сты́^м ѕвѣ́клъ. и҃ко [пи́ше^т.][2])

а҃ до цр^ства нб^ного да^ст по въскр^сніи и^з мр҃твы^м, ѝ по҃ сѣ́дѣ и^з т҃кло^м хс корѕноκати ѝ ѕвести҃ о҃вца^м и҃ко прч^тое е҃вг^лїе о҃пѣва́е^т[3]).

На боцї: [1]) Ра́й не е҃стъ цр^ство^м небе́сны^м па́велъ тое розда́кла́е^тъ. а҃ кори^н. к҃. [2]) дш҃ѣ сты́х в' раи на́ высоко^м ѝ ро^скошно^м мѣсци гдѣ на вѣ́жда́е^тъ свѣ^т о҃бли́ча бж҃о^г Лѕка, к҃г. [3]) Ма^т. к҃е.

wod, co Pan rzekł do Zboyce: Dźiś ze mną będźiesz w raiu, y powiadaią] że oto iuż Chrystus Zboyce [onego] wwiodł do Krolestwa Niebieskiego, y bez ćiała *otrzymał doskonałą zapłatę.*

Ktorych Psami nie wstydliwemi Złotovsty Swięty nazywa, a pisząc na to słowo co Pan rzekł: Dźiś ze mną będźiesz w raiu [y] *mowi* [tam ze iuż trzy dni spiralismy sye oto,] że Ray nie iest Krolestwem Niebieskim [onym][1]), ktorego radości oko nie widziało, vcho nie słyszało y na serce nie przyszło człowieku: a Ray zaś oko Adamowe widźiało, a vcho Pa- (картка 14 об) włowe radości niewymowne tam słyszało, gdy był zachwycon do Raiu, do ktorego tho Raiu Chrystus dusze Zboyce onego y innych [wszystkich] Swiętych wwiodł, iako [sam na Krzyżu do niego mowić raczył: Dźiś ze mną będźiesz w Raiu.][2])

A do Krolestwa Niebieskiego aż po zmartwychwstaniu, po sądźie, z ćiałem Chrystus Korunować y wwieść obiecał, iako *pisze*[3]): [Na ten czas rzeknie, Przydźcie Błogosławieni Oyca mego, odźiedźiczcie zgotowane wam Krolestwo od stworzenia świata.]

На боцї: [1]) Ray nie iest Krolestwem niebieskim rozdźiela to Paweł 1. Kor: 20. [2]) dusze swiętych w Raiu na wysokim y roskosznym mieyscu gdźie nawiedza światłość Oblicza Bożego. Luk: 23. [3]) Mat: 25.

Рай ѧвóвѣ дшꙗ ю дꙋ, котóрыѧ єсть в' ѻпáт'рности ѝ в' рѫкꙋ бóжїю ꙗко пи́шетъ[1]) Дшꙗ прáведныѧ в рѫкꙋ бжїю, ѝ недоткнетъ сѧ ѝ мѫкꙋ. а цр°тво нб°ное ещѐ дáти мѣтъ ꙗко златоꙋстыѧ сты (ѿ лица ѯва) мóвитъ[2]): стрáтилесь бы рáй возмѝ его, а въскр°нїе, нѐ зоп'сóвѧѐ, ѝ з' áгглы весéлїе, снá нà ѻблоцѣх' потыкáѥ, и ни вѣчне быти, рáдости котóрїи непришлѝ нà срцѥ члвѣкꙋ, гды прїйдешъ до ѿца мо- (картка 15 об.) его тогды ти дам. а тепр нà вѣрѣ ѝ нà надѣи дѻ сѫднего днꙗ все належит. ꙗко выражне ѝ на дрꙋгом мѣсци златоꙋстыѧ пи́шетъ[3]); Понева гды ѿ тѣла дшꙗ ѿлꙋчивши сѧ йдетъ ѿсéлѫ потыкáютъ ѥѝ áггл°кїи сúлы дóбрїи. ѝ вѣсóв'скїи гѫфы превр°ныи, ѧвы вѣле спрв котóрих ꙋчинúла, йли злых йли доꙋбрых ѝ род'ныхъ мѣсцъ, йли сíи йли ѻвїи посадúли ѥѝ захóвꙋючи, дѻ послѣдне днѐ, в' котóрїй на сѫ в'сѣ стáне. ѝ тогды йли до вѣчного живота, йли в' непроходúмы пóломе ѻг'нúстыѧ во дне. пóты златоꙋ°тыѧ.

Ray abowiem [z ktorego był Adama wygnał y zawarł, znowu skoro za grzech Adamow vmarszy otworzył y wwiodszy do niego] dusze [Zboyce, Adama, y inych tam] im [mieszkanie] dał, *ktorych* ma w ręku y w opatrznośći swoiey, iako pisze[1]): Dusze sprawiedliwych w ręku Bożych. y [iuż] sye ich nie dotknie męka. a Krolestwo Niebieskie ieszcze dać ma, [kthorego święci wiarą oczekiwaią.] iako Złotovsty Swięty *pisze*[2]· Straćiłeś był (картка 15) Ray, weź że go [zaś]: a zmartwychwstanie, niezepsowanie, y z Anyoły wesele, Syna na Obłokoch potykanie, y z nim wiecznie być, radośći ktore nie przyszły na serce człowiekowi gdy przyidźiesz do Oyca mego na ten czas dam ći: a teraz na wierze y nadźieiey do Sądnego dnia wszystko należy. Jako wyraźnie y na drugim mieyscu Złatovsty [Swięty] pisze[3]): Ponieważ, gdy Dusza od ćiała rozłączywszy sye y idźie stąd, tedy ią potykaią Anyelskie Siły dobre, y Dijabelskie Hufy przewrotne, aby wedle spraw ktore czyniła lub złych, lub dobrych, y [wedle] roznych mieysc, albo ćij albo owi posądźili ią zachowuiąc aż do ostatniego

На боцї: [1]) Прем. ѓ. ѣ. мѫ. лг. [2]) в' словѣ ѻ прѣстà цáрица. [3]) нà ѣпистóлѫ ꙋды ꙗко сѧ спирáше шатáх [ѿ мѫ сеóвом тѣлѣ.]

На боцї: [1]) mądrośći salom: 3. 5. moy. 33. [2]) W Kazaniu Stanęła Krolewna [na prawicy twoiey]. [3]) Na Epistołę Judasza iako sye szatan spirał.

Вѣкр'же правдѣ, а не зводи сѧ мнѣмаѥмъ. абовѣмъ сѧ павелъ сѧне до Тимофѣа пишѹчи мовитъ[1]); Бѣгъ мой доконалемъ, и вѣрѹ захова́лъ. далѣй захована (картка 16) мй ѣстъ корона праѥды. которою мй дасть днѧ ѻного справед'ливы сѧдїа. а нетол'ко мнѣ, але и всѣмъ милюючимъ пришо́ѥго[2]). Притомъ златоу́сты пишеть: Гды всѣхъ на сѧдный днь корѹновати бѹдеть, на тот часъ Тимоѳе́а сто́го и пав'ла.

Тоѥж и ѡ всѣхъ стыхъ пишеть[3]) Которїи вѣрою завѣтажили королества. чинили справеѥдливость, достѹпили ѡбѣтницъ, то ѣстъ [чѹда чинити,] ако тамъ нижей пишеть. а прѣцѧ недостѹпили ѡныхъ ѡбѣтницъ. абовѣмъ бъ оусмотрилъ лѣпшость, абы безъ нась доскона́лость не взяли[4]). Притомъ Златоустый; Тогды бовѣмъ в' кѹпѣ з нами, и юнй доскона́лыми ѥвѧть сѧ, хотѧ` насъ в бою опередили, але в корѹновáню не бѹдѹть. и бъ не чи-

На боцї: [1]) ѣ тимъ. д. [2]) Павелъ и всѣ стыи ѥщѣ не корѹнованї. [3]) ѥврéѡмъ ѧі. [4]) Завѣтáжъство в' тѣлѣ, первам овѣтница а дрѹгам по воскрснїи заплáта.

dnia, w ktory na Sąd wszyscy staniem, y na ten czas albo do wiecznego żywota, albo w nieprzechodzący płomień ognisty wnidźiemy. Poty Chryzostom [święty.]

Wierz że prawdźie, a nie zwodź sye mniemaniem, abowiem sam Paweł do Timoteusza pisząc mowi[1]): **(kartka 15 ob.)** Bieg moy dokonałem, y wiarę zachował, a daliey zachowana mi iest Korona prawdy, ktorą mi da dnia onego sprawiedliwy sędźia, a nie telko mnie, ale y wszystkim miłuiącym przyśćie iego[2]). Przytym Złotovsty święty *mowi*: Gdy wszystkich w dźień sądny korunować będźie. na ten czas Timoteusza świętego y Pawła.

Toż też y o wszystkich Swiętych pisze[3]). Ktorzy wiarą źwiećiężyli krolestwa, czynili sprawiedliwość, dostąpili obietnic[4]), to iest, [tu na tym świećie znaczney łaski Bożey,] iako tam niżey pisze: A przedśię nie dostąpili onych obietnic, abowiem Bog vpatrzył lepszość, aby bez nas doskonałość nie wźięli. Przytym [pisze święty] Złotovsty: *Na ten czas* abowiem w kupie z nami, y oni doskonałemi okażą sye, chocaż nas w

На боцї: [1]) 2. Tim. 4. [2]) Paweł y wszyscy s. ieszcze nie korunowani. [3]) Ebre 11. [4]) Zwiećiężstwo w ćiele pierwsza obietnica a druga po zmartwychwstaniu zapłata.

(картка 16 об.) ни^{т} и҃мъ в то^{м} о҃у҇ближе́нїи, а҃ле и҃ на^{с} и҃ко Ѡц҃ъ вс҃^{х} в^{ъ} кр҃п҃к почита́е^{т}.

Показало с҃а и҃сне ѡ тро^{х} ре́ча^{х} бл҃дⷭ҇ е҃ретѝц'кого. Пе́рⷭ҇вам[1]) и^{ж} нѣма́шъ мⷭ҇^{х} дочáсны^{х}, а҃бо́вѣ^{м} и҃ дїа́волы до^{л}го мⷭ҇чи^{л}ши^{с} и҃ за гр҃^{х} до́сы^{т} ѕчнии^{л}ши вы́ш'ли бы пото^{м} з' ни^{х}. и҃ко о҃ригє^{х} и^{л} помо^{л}ника́ми сво-и́ми бр҃ѣди^{т}. кото́ры^{х} вс҃ѣ^{х} таковы^{х} на пⷯто^{м} в'селе^{л}ско^{м} събо́р^{ъ} сты́и патрїа^{р}хи и^{л} ни́ми вирилїй па҃па ри^{м}скїй прокла́ли вѣч'не.

Дрⷭ҇га́м[2]). и^{ж} сⷭ҇дⷭ҇ поеди^{н}кового е҃^{ъ} нѣкомⷭ҇ не́ чи́ни^{т}. бо҇ е҃сли́ бы та^{к} бы́ло, ю^{ж} бы сⷭ҇дⷭ҇ ж'да́ти непотре́ба. а҃ле то҇ блⷭ҇^{х}, а҃бо́вѣ^{м} е҃^{ъ} и҃ко вѣ́римѡ и^{ж} ма́е^{т} прiи́тѝ съ сла́вою сⷭ҇ди́ти живы^{х} и҃ ме^{р}твы^{х}, то҇ е҃сть вс҃^{х} є҆дного҇ ча́сⷭ҇.

Тре́тїам[3]) и҃ко дш҃^{ъ} самѝ бе^{з} т҃^{ъ}ла цр^{с}тва нб^{с}ного (картка 17 арк. знач. Д) запла^{т} вѣчны^{х} пре^{д} въскр^{с}нїемъ е҃щѐ нѣ прина́ли, а҃бо́вѣ^{м} е҃сли́бы дш҃а бе^{з} т҃^{ъ}ла мⷭ҇ла бы́ти корⷭ҇но́вана. и҃ко повѣда́ю^{т} проклⷯтїи маніхе́и, то҇ тⷭ҇ла нѣмашъ по што҇ въскр^{с}нⷭ҇ти. и҃ вѣра и҃ надⷭ҇ла сты^{х} ю^{ж} бы ѕстáла.

boiu vprzedźili, ale w koruno-waniu nie vprzedzą, y Bog nie czyni (картка 16, арк. знач. Д.) im w tym vbliżenia, ale y nas iako Oyćiec wszystkich w kupie poczyta.

Pokazało sye iaśnie o trzech rzeczach błędu heretickiego. Pier-wsza[1]) iż niemasz mąk docześ-nych, abowiem y Dijabli długo męcząc sye y za grzech dośić vczyniwszy wyszli by potym z nich. iako Oryhenes y z pomoc-nikami swemi plecie: ktorych wszystkich takowych na Piątym powszechnym Zborze Swięći Pa-tryarckowie y Wiriliusz Papież rzymski z nimi wiecznie prze-klęli.

Druga[2]) iż Sądu poiedinko-wego Bog żadnemu nie czyni: bo iesliby tak było iuż by Sądu czekać nie potrzeba, ale to błąd, abowiem Bog iako wierzymy ma przyść w chwale swoiey sądzić żywe y umarłe, to iest wszystkim iednego czasu.

Trzećia[3]), iako Dusze same bez ćiała Kroleszwa Niebieskiego zapłat (картка 16 об.) wiecznych przed zmartwychwstaniem ieszcze nie przyięli, abowiem iesliby Du-sza bez ćiała miała być Koruno-wana; iako powiadaią przeklęći Manicheuszowie, iuż ćiało niema poco zmartwychwstać, y wiara y nadźieia świętych iużby *vstać muśiała.*

На боцї: [1]) а҃. [2]) в҃. [3]) г҃.

На боцї: [1]) 1. [2]) 2. [3]) 3.

Прóто нѣ дх҃ъ сты҃й а҃ле дх҃ъ а҃нтíхрїстоⷯ кы́мисли҃ тв҃ю дочаᶜнв҃ю мв҃кв[1]), а҃бы всѣх҃ ѡ҃ нечи́стости телᵉной и҃ ѡ҃ роспв҃стномⷯ житїи, ѥ҃гѡ ко́лю попо҃лнаю́чихⷯ оу҃вᵉзпе́чи҃. стра҃хⷯ мв҃кⷯ ѡ҃крв҃тныхⷯ и҃ вѣ҃чныхⷯ ѿложи҃ши дочáснꙑ҆ ѻ҃гнь чистúтᵉ҃ный на́ то, бы́ти повѣ҃да́ѥтъ. в҃ кото́роⷨ дв҃ша̀ сама̀ бе҃ тѣ҃ла в҃сѐ ѿбы́ти мо́жᵉ. чемв҃ поⷯпора ѻ҃ное жидовскóе ми́лостивое а҃ѣто[2]).

Дрв҃га́[3]): а҃бы тв҃ преⷯ смеᵖртю вѣ҃да́ми хрᵉтїа҃нскиⷨ чи́стꙋᵉⷨ. повв҃· (картка 17 об.) тами по́стоⷨ пренаслѣ҃дова҃ниⷨ выгна҃ниⷨ, мв҃ками лю҃ⷯ не з҃неволиⷯ сѧ полѧровати, чиⷨ вс҃ѣ полѧрю́чисѧ ла́ски бо́жеи доств҃пи́ли.

Кв҃ томв҃ тⷯ҇ а҃би[4]) лю́дᵉ св҃дв҃ стра́шꙋ҆ного и҃ св҃дїи гроᵛного нѣ҃чего сѧ не лѧка́ли, тепᵉр св҃дъ дш҃а҃ⷯ самыⷨ бе҃ тѣ҃ла бы́ти повѣ҃да́ѥтъ и҃ а҃бы саⷨ вс҃ю вла́дꙋ҆зв҃ хв҃в҃ на сѐбе похвати҃ши дш҃ѣ҃ⷯ пре҃ⷯ часоⷨ, ѥ҃дны на чаᶜ до чи́стꙋ҆ца҃ ѿсыла҃ⷯ. а҃ дрв҃гыхⷯ своéю мо́цв҃ ѿта҃толѧ кы́вода҃ⷯ, и҃ до црᵉтва нбᵉного посыла҃ⷯ. а҃ тѡ̀ всѐ ѡ҃ м а́ н а.

Przeto nie Duch święty, ale duch Antichrystusow wymyślił tę doczesną mękę[1]), aby wszystkich w nieczystośći ćielesney, y w rospusnym żyćiu, iego wolą wypełniaiących vbespieczył, strach mąk okrutnych y wiecznych odłożywszy, doczesny ogien czyścowy na tho być twierdzi, w ktorym dusza sama bez ćiała wszystko odbyć może. do czego podpora ono żydowskie miłośćiwe Lato[2]).

Druga[3]). aby tu przed śmierćią Chrześćijańskim czyścem biadami Pokutami, Postem, Przenaśla- (картка 17) dowaniem, wygnaniem, mękami, ludzie nie zezwolili sye polerować, czym wszyscy [święći] poleruiąc sye łaski Bożey dostąpili.

Ku temu też[4]), aby ludźie Sądu strasznego, y Sędźiego groźnego nic sye nie lękali, teraz sąd duszam samym bez ćiała być powiada: y aby sam wszystką władzę Chrystusową pochwyciwszy dusze przed czasem iedne na czas do czyścu odsyłał, a drugich swoią mocą stamtąd wywodźił, y do Krolestwa niebieskiego posyłał: a to wszystko *omamienie.*

На боцї: [1]) причи́на чи́стъцв҃. а҃. [2]) г҃. мой, кѣ. [3]) в҃. Чи́стецъ хрᵉтїа҃нскїй. [4]) г҃.

На боцї: [1]) Przyczyna czyścu 1. [2]) 3. moy. 25. [3]) 2. Czyśćiec chrześćijański. [4]) 3.

РОЗДѢЛ ТРЄТІИ.

Ѡповѣдаєтъ їжъ панъ нє могѕчи злостє҃ болше терпѣти прійдетъ, и всю сплюгавленѕю ѡздобѕ ѡбновитъ. а҃ геретиковъ ѵпоминаєт, абы нє бол'ше над слово Божіе, слнце и мцъ, и всє нєбо з' звєздами собѣ поважали поневажъ оно єстъ вѣчно, а҃ тое нє пєвно.

(картка 18)

Прїйдет зайсте пн҃ъ нашъ ꙗзбавитєль Хс҃ъ з нєба. а прійде на скончанію того свѣта, съ славою въ ѡстатнїй дн҃ь. бѫдет бовѣмъ конецъ томѕ свѣтѕ, и всѣ єє створѣнѧ зась ѡбновит сѧ. поневажъ мѕжебойство, и чѕжеложство, и злодѣйство, и всакїй грѣхъ пополнит сѧ на земли. И кровъ на кровъ змѣшала сѧ на свѣтѣ, абы болше не было страшъное таковое мешканє не справедливости наполнёное.

Переминѣти мает там ѳздоба абы сѧ лѣпшам показала. и єслй хочешъ слышати ѡказы ѿ писма, слѕхаже Ісаію которы мовит[1]. И зовѧт сѧ ꙗкъ цидула нбо, а всѣ звѣзды спадѕт ꙗкъ листѧ фйковое.

и Єѵ лїе мовит[2]) (картка 18 об.) слнце затмит'сѧ, а мѣсѧцъ не дастъ свѣта своєго, и звѣзды спадѕт з нєба.

На боцї: [1]) Ісаіѧ гі. [2]) Матє҃ кл.

Rozdźiał Trzeći.

OPowiada, iz Pan nie mogąc złości wiecey cierpieć przyjdzie, y wszystkę splugawioną ozdobę obnowi. a Heretikow vpomina aby nie więcey nad słowo Boże Słonce y miesiąc, y wszystko niebo z gwiazdami sobie poważali, ponieważ ono iest wieczne, a to nie pewne.

(картка 17 об.)

PRzyidźie zaiste PAN nasz, Zbawiciel Chrystus z nieba a przyidźie na skończeniu tego świata z sławą w ostatni dźień. Będźie bowiem koniec tego świata, y wszystko *teraznieysze* stworzenie zaś sye odnowi, ponieważ mężoboystwo, y cudzołożstwo, y złodźieystwo, y wszelaki grzech popełnion iest na źiemi. Y krew na krew zmieszała sye na świećie, aby więcey nie było straszliwe takowe mieszkanie, nie sprawiedliwości napełnione.

Przeminąć tedy ma ta ozdoba, aby sye lepsza pokazała, a iesli chcesz słyszeć *dowody* [na tho] od pisma, słuchayże Izayiasza ktory mowi[1]): Zwinie sye iako Ceduła Niebo, y wszystkie Gwiazdy spadną iako liśćie Figowe.

A *Ewanyelista* mowi[2]): Słońce sye (картка 18) zaćmi, a Miesiąc nie da światłości swoiey, y Gwiazdy spadną z Nieba.

На боцї: [1]) Izay: 13. [2]) Mat: 24.

Не жа́лѹймо҃ж жѐ са́ми ѻу҃мира́е҃м, гды҃ж и҆ зв҃кз҃ды ꙗ̃къ слы́ши҃м ѻу҃мира́ю҃т а̃ле за҃ вста́н8т҃.

Зо́к'е҃т те́ды нб҃са г̃ь, не дла́того а҆бы̀ и҃х затра́тилъ, а̃ле а҆бы̀ е҆щѐ цѕдне́йшими и҃х поста́ви҃т.

Слы́шха̀ дв҃да прр҃ка мо́вѧчого[1]. на почат҃кѣ зе҃млю ты̀ пн҃е ѻу҃ѳн'дова́ле҃, и҆ спра́вы рѹ҃к твои҃х с8т҃ нб҃са, ты̀е зги́н8тъ, а ты̀ тръва́ешъ.

Т҃8 рече҃т кто̀ о҃то ꙗ̃вно мо́ви҃т, погиб'н8т҃. Слы́шхайже ꙗ̃ко ма́ешъ розѹмѣ́ти з дрѹ́ги҃х слѡ҃ ꙗ̃къ то погиб'н8т҃, вс҃ѣ ꙗ̃къ ша̀та зве҃тша́ю҃т. І̀ ꙗ̃къ ѡ҆де́ж8 зо҃е́шъ и҃х и҆ ѡмѣ́на҃т с҃а. што́ с҃а в послѡ́вици мо́ви҃т, и҆ до чолов҃ѣ́ка. ви́дите о҃то невин҃ны̀ зги́н8҃. а҆ нѣ́кто̀ та҃ не де҃ржи҃т на се́р'ци а҆бы̀ зги́н8҃. а҆бо́кѣ҃ та҃ (картка 19) воскр҃нїѧ ꙗ̃къ и҆ нев҃е́съ ѡ҆бновле́нїѧ ѡ҆чекива́е҃м.

Слн҃це перемѣ́ни҃т с҃а в те́м'ность, а҆ м҃ц҃ъ въ кро́въ.

Нехà же с҃а на8ча҃т кото́рїе ѿ манїхе́йское е҃ресн наве҃рнѹ́ли с҃а. и҆ ю҃ж бо҃ше ты҃х скѣ́ти҃х бога́ми нехà не чи́нѧ҃т, а҆нѣ́ померка́ю чого потем҃нѣва́юцаго с҃а сего̀ слн҃ца, в мѣ́сто х҃а не8чти́ве нехáй не мнѣма́ю҃т.

И҆ за҃ слы́хай пн҃а мо́вѧчого[2], нб҃о и҆ земл҃ѧ перемине҃т, а҆ сло-

Nie żałuymyż że sami vmiramy, gdyż y gwiazdy iako słyszymy vmiraią, ale zaś powstaną.

Zwinie tedy Pan Niebiosa, nie dla tego aby ie zatracił, ale aby ieszcze cudnieyszymi ich postanowił.

Słuchay Dawida Proroka mowiącego[1]: Na początku źiemię ty Panie vfundował, a sprawy rąk twoich są niebiosa, te zginą, a ty trwasz.

[Ale] tu rzecze kto, Oto iawnie mowi, że zginą. Słuchayże iako tho masz rozumieć z drugich słow iako to zginą. Wszystkie iako Szata zwietszaią, a iako Suknie zwiniesz ich y odmienią sye. Co więc mowimy w przypowieśći y do człowieka: *Patrzćie* oto nie winny zginął, a żaden tak nie trzyma na Sercu aby zginąć [miał]. Abowiem tak zmartwychwstania, iako y Niebios odnowienia oczekiwamy. **(kartka 18 ob.)**

Słońce sye odmieni w ciemność, a Mieśiąc w Krew.

Niechże sye nauczą, kthorzy od Manicheyskiey Herezyey są nawroceni, a iuż więcey te światła Bogami niech nie czynią, anie *mrocznego* poćiemniwaiącego tego słońca w miasto Chrystusa nie vczćiwie niech nie mniemaią.

Y zaś słuchay Pana mowiącego[2]: Niebo y ziemia przemi-

На боцї: [1]) ѱа҃. р҃а. [2]) ма҃тѳе҃ к҃д.

На боцї: [1]) Psal: 101. [2]) Mat: 24.

вѣ мои не мимо пойдѹтъ. не ѥстъ бовѣмъ рѣвнои годности створѣнѧ з словомъ пан'ски[м].

Наука.

И кровъ на кро[х] змѣшала сѧ на свѣтѣ. ꙗко пер'ше при но́и, для зе[м]ночѣнїѧ и свѣта того вшетечен'ства згладѝ[м] бъ[1]) в'весь (картка 19 об.) свѣ[т] пото́по[м]. так'же и тепе[р], гды сѧ вс̑ѣ на ѥдино вшете[х]ное, и свѣта того бе[з]пе[х]ное своево[м]ное ме́ш'канѧ згодѧ[т], свѣ[т] то[т] и[з] ни́ми бъ затра́ти[т].

росказа[м] авовѣ[м] бъ сно[м] свои[м] на о̑нъ ча́съ, авы́ сѧ несъвокѹпля́ли з' сы[м]ми люд'скими, и жа[х]ноѧ споле[х]ности з ни́ми не мѣ́ли. але ѡни нѣчо́го дѹхо́вного в со́бѣ не ма́ючи, ро́скоша[м] свѣта того да́ли сѧ ѹвести. и почали на ѡ[з]до́бѹ дочас̑нѹю. и ꙗстѧ люде́й сково[м]ны[х] взира́ти, и ѡ со́бѣ любовати. а̑но ꙗко Давы[м] мо́витъ[2]);

сно́ве и[х] ꙗко но́во сажо́ные лѣторослѝ к мо́лодости своѥ, цо[р]ки и[х] ѹроди́вые пре҃красне[м]ные, ꙗко ѡ[з]до́ба цр̑кве. спѣжа[р]нѣ и̑хъ а̑лбо скар'бницѣ напол'не́ны, и ѡ збы[т]кѹ напо[м]-

nie, a słowa moie nie odmienią sye, nie iest bowiem rowney godności stworzenie z słowem Bożym.

Nauka.

I Krew na Krew zmieszała sye na świecie. Jako pierwey *za czasu Noego*, dla zlednoczenia się y świata tego wszeteczeństwa zgładźił [Pan] Bog[1]) wszystek Swiat po- (картка 19) topem, także y teraz, gdy sye wszyscy na iedno wszeteczne, y świata tego bezpieczne swowolne mieszkanie zgodzą, Swiat ten y z nimi Bog zatraći.

Abowiem na on czas roskazał był Bog Synom swoim, aby sye nie zlednoczali z synmi ludzkimi, y żadney społeczności z nimi aby nie mieli. ale oni [vtraćiwszy łaskę ducha świętego, y] nic w sobie duchownego nie maiąc, roskoszam świata tego dali sye vwieść, począwszy na ozdobę doczesną, y na szczęśćie ludzi swowolnych *sklaniać sye*, y *ono* sobie *smakować*, ano iako Dawid ś. mowi[2]).

Synowie ich iako nowosadzone latorostki w młodośći swoiey, Corki ich vrodźiwe *vbrane* iako ozdoba Kośćielna, Spieżarnie ich albo skarbnice napełnione, y od zbytku napełniaiąc zlednev dru-

На боцї: [1]) зло́е з'ѣдноче[м]е причи́ною поги́бели свѣтѹ. [2]) ѱало[х]. рм̑г.

На боцї: [1]) Złe zlednoczenie przyczyną zginienia świata. [2]) Psal: 143.

нáючи, з' тоѝ к дрꙋгꙋю. (картка 20) ѡ҃вцà и^х мнѡ́го плóд'ны, ѝ мнѡ́жа^т сѧ на пáст'виска^х свои^х. волóвє ѝхъ тóлсты, мѣ́ста и^х споко҃ны, мéш'ка^нє ѝхъ безъ трвóги, ты^х тéды людéй соб҃ѣ оу҃хвали́ли, ꙗ҃ко пи́ше^т[1]).

Ѝ ѡ҃ба́чили сн҃ѡвє бóжїи цóр'ки сн҃ѡ^ж лю́д'ски^х и^ж с҃в^т кра^сные, ѝ забы́ли рóсказꙋ бóжего. и^зѣдно́чили сѧ и^змѣша́ли сѧ з ни́ми.

Ѝ бъ̀ за^с рéкл҃ъ: Не прѣ́бꙋдє^т дꙋ^х мо҃ в ты^х чл҃кѡ^х, понева^ж т҃ѣ́ло с҃в^тъ. то҃ ѣ҃стъ; ѝжъ вé дле т҃ѣ́ла, а҆ вéдле того҃ дочáсного св҃ѣ́та живꙋ^т. ѝ та́къ гды́ сѧ сн҃ѡвє бóжїи з сы^нмѝ людѐ св҃ѣ́та того҃ зѣдно́чили к'вє^с св҃ѣ́тъ бъ̀ затопи^х потóпо^м.

Тóе^ж клáсне ѝ тепе́ръ оу҃жѐ на ко^нцѝ св҃ѣ́та дѣ́е^т сѧ, и^ж ц҃р҃кв є х҃в҃ы, сн҃ѡвє, тл^х св҃ѣ́тскїи ꙗ҃къ ѝ дꙋхо^вны кс҃ѣ́ о҃ны дочáсныи рéчи (картка 20 об.) ѝ живо^т безъ'кло́по^тны оу҃ ѡ҃ще^нцѡ^в ѝ ѣ҃ре́тикѡ^в ви́дѧ^т, кото́рїѐ самѝ прел'сти^вши сѧ, ѝ и^м [ꙗ҃ко теле́сны^м] невóлю св҃ѣ́та того҃ [ѝ тѣ^рпли́вость х҃в҃ѕ] ѝ оу҃ко^зство за прокля^тство ѝ в҃ѣ́чные мꙋ́ки п о к л а д а́ ю^т[2]), а ко^нно^ст па^нство ѝ рос҃пꙋ́стность за благословѣ́н'ство ѝ цр҃ство

gą, Owce (картка 19 об.) ich rodzayne, y mnozące sye na pastwiskach swoich, Woły ich tłuste, Miasta ich spokoyne, mieszkania ich bez trwogi, tych tedy ludźie chwalili iako pisze[1]):

Y obaczyli Synowie Boży Corki Synow ludzkich iż są vrodźiwe, y zapomnieli roskazania Bożego, a ziednoczyli sye y zmieszali sye z nimi.

A Bog zaś rzekł: Nie będzie duch moy trwać w tych ludźiach, ponieważ ćiało są, to iest, iż wedle ćiała, a wedle tego doczesnego świata żyią. A tak gdy sye Synowie Boży z Synmi ludźiey świata tego ziednoczyli, wszystek świat Bog zatopił potopem.

Toż właśnie y teraz iuż na końcu świata sye dźieie. Iż *Cerkiewni* Synowie tak świeckie, iako [więcey] duchowne, wszystkie one doczesne rzeczy, y żywot bez kłopo(t)ny (картка 20, арк. знач. F.) v odszczepieńcow y heretikow widząc [vbłogosławiaią szyroką drogą chodzących, ktora na wieczne zatracenie wiedź'e, a ćiasney wszędzie vbiegaią[2]) do Krolewstwa Bozego wiodącey, dla] ktorey sye zgorzszyli, y *inych* [ludźi grubych y ćieleśnych

На боцѣ: [1]) бы^т. S. [2]) лѳ^к. S. ма^тѳѣ а҃ї. лѳ^к. г҃і.

На боцѣ: [1]) Genes: 6. [2]) Luk: 6.

нвᶜное бы́ти повѣда́ютᵀ, про́тоᵒᵏ нехотѧчй в долегли́вости й в' тер'пѣнїи хвоᴹ бы́ти до нихᵡ сѧ з'ѣдночаю́ᵀ. й з ни́ми в житїи свово́л'номᴹ сѣѣта того̀ посполи́тꙋюᵀ запо́мнѣᵏши што̀ имᵡ ре́чено[1]). ѣретикà чл҃ка. по пе́р'вомᴹ й вто́роᵡ напомина́ню оу҃дала́й сѧ вѣдаючи имᵡ сѧ таковы́ роᵏсвоево́лиᴹ й грѣшиᵀ, й ѣстъ само ѡсꙋжёнъ. Й па́вᵉᵡ сты́й мо́виᵀ[2]). телѣсное мꙋдрова́нїе ворогꙋᵉᵀ на бг҃а, й зако́нꙋ бо́жемꙋ непокара́ᵉᵀ сѧ а҃нѣ мо́жᵉᵀ.

(картка 21, аркуш знач. (ѐ)

Я҃ йжъ ꙗко ви́димо, жѐ самѝ дх҃о́вные телѣ́сне всѐ розꙋмѣючи. й тꙋ ведле тѣ́кла на свѣтѣ а҃ не ве́дле дх҃а живꙋчй. дла҃ свобо́д'ного житїа҃ зако́ны гва҃ᵀтᵀ. иᶻ грани́цъ иᴹ замѣре́н'ныᵡ оу҃тѣка́юᵀ, й ѿще-

На боцї: [1]) тиᵀ. г҃. [2]) к риᴹ. н҃.

zgarszaią y zwodzą] *powiadaiąc* vbostwo, [dolegliwośći, biady, przenaśliadowania, wszelakie od Boga nawiedzenia, niewolą świata tego,] za przeklęstwo y vtracenie łaski Bożey, [co Chrystus sam ćierpiąc, toż nam zalećić raczył mowiąc [1]). Biedne iest Krolestwo niebieskie, y biedzące sye chwytaią go. y ieszcze mowi [2]): Staraycie sye wmść ciasnymi wroty, etc] A [swowolnicy zaś] rospusność, państwo, [dostatek,] wolność za [przednieysze] błogosławieństwo *poczytaią* [co y poganie okwićie maią,] przeto nie chcąc w dolegliwośći y w ćierpliwośći Chrystusowey być [do Synow świata tego vćiekaią, y] z nimi sye ziednaczaią y pospolitują, zapomniawszy co iest im *zakazano* [3]): **(kartka 20 ob.)** Heretika człowieka po pierwszym y wtorym vpomnieniu odprzysięgay sye, wiedząc że sye takowy stał swowolnym, y grzeszy, y iest samosądzon. Y Paweł święty mowi [4]): Ćielesne *rozumienie* nieprzyiaźń iest przećiw Bogu, a zakonowi Bożemu nie pokarza sye ani może.

A iż iako widźimy, że sami duchowni ćieleśnie wszystko rozumieiąc, y tu wedle ćiała na świećie, a nie wedle ducha zyiąc: dla świebodnego życia zakony gwałcą, a z granic im zamierzonych vćiekają. y odszczepień-

На боцї: [1]) Math: 11. [2]) Luk: 13. [3]) Tit: 3. [4]) do rzym. 8.

пѣ[н]цами стаю[т] сѧ. и̂ правосла́вїе з' ереті́чество[м] мѣша́ютъ. ско́ро и̂ а[н]ті́хрїста и̂ ско[н]че́нїѧ сѣ́кта спод'ква́ти[с] ма́е[м].

Пе́рше бовѣ́[м] прі́йде[т] о̑щепе[н]ство, пото[м] а[н]ті́христъ[1]). И за[с] х̑с̑ з по[м]стою на всѧки[х] вшете́чникш[х] прі́йде[т] Ꙗ̑ко са[м] мо́ви[т][2]). кто̀ шко́ди[т] нехѧ̀ е̂ще́ шко́ди[т]. а̂ кто̀ е̑сть̀ к плюга[в]ствѣ́, нехѧ̀ е̂щѐ плюгавѣ́е. а̂ кто̀ справе[д]ли́вы̀ е̑сть̀, нехѧ̀ е̂щѐ бу́де справедли́вы̀. и̂ сты̀ нехѧ̀ сѧ е̂щѐ сти[т]. О̑то и̂дꙋ́ ско́ро, а̂ запла́та моѧ̂ зо мно́ю е̑сть̀, а̑бы[м] (картка 21 об.) о̑да[м] ко́ждомꙋ ве́длꙋ[т] оу̑чи[н]ко[в] е̂го̀ а̑мъ̀ е̑сть̀ а̑л'фа и̂ ѡ̂ме́га, пе[р]ший и̂ ѡ̂сто́ѧ̀нї, почато[к] и̂ коне́цъ щасли́выи кото́рыи захова́ю[т] роскава[н]ѥ е̂го̀. а̑бы и[х] вла́дза бы̑ла над' дре́во[м] живота̀, и̂ в о р о́ т ы во́йдꙋ[т] до мѣ́ста. а̂ з надво́рѧ ѱы̑ и̂ чарвни́ци, и̂ вшетє[ч]ници, и̂ мꙋжебо́ци, и̂ ба[м]воква́[л]ци. и̂ ко[ж]дый кото́рїй ми́лꙋ[е]тъ, и̂ кото́рїй чи́ни[т] кла[м]ство. а̑ і̑с̑ посла́л'є[м] а̂гг̑ла моє́го а̂бы̑ то ва[м] свѣ́ча[л] во це[р]ква[х].

Нехѧ̀ же сѧ навча[т] кото́рїе ѡ̑ маниха̀ско[н] е̑реси, а̑бы̑ не́бо[ш]ше плане́ты и̂ сл̑нце на[д] сло́во бо́жїе поважа́ли[3]). а̂нѣ́ кво́ли с л̑ н ц ꙋ церко́вного пора[д]кꙋ

cami staią sye, a prawosławije z hereticstwem mieszaią. rychło [tedy] y Antichrystusa, y skończenie świata spodźiewać sie mamj.

Pierwey bowiem [mowi], przyidzie odszczepieństwo, a potym Antichrystus[1]). Y zaś Chrystus z pomstą na wszelakich wszetecznikow przyidźie, iako sam [przez Jana S.] mowić [raczy][2]). Kto szkodzi niech ieszcze szkodzi, a kto iest w plugawstwie niech ieszcze plugawieie: a kto sprawie- **(картка 21)** dliwy iest, niech ieszcze będźie sprawiedliwy, a święty niech sye ieszcze święci. Oto idę rychło, a zapłata moia zemną iest, abym oddał każdemu według vczynkow iego. Jam iest Alfa y Omega, pierwszy y ostatni, początek y koniec, szczęśliwi ktorzy zachowywaią roskazanie iego, aby ich władza była nad drzewem żywota, y *Broną* wnidą do miasta, a znadworza Pśi, y czarownicy, y wszetecznicy, y mężoboyce, y bałwochwalce, y każdy ktory miłuie y ktory czyni kłamstwo: ia Jezus posłałem Anyoła mego, aby tho wam świadczył w Cerkwiach.

Niechże sye nauczą, ktorzy od Manicheyskiey Herezyey, aby nie wiencey płanety y słońce nad słowo Boże poważali[3]), a nie kwoli *planetam* Cerkiewnego po-

На боцї: [1]) к со[м]. в̃. [2]) а̀по[к]. кв. [3]) несло[ш]не кала[н]да[р] ѡ̑мѣ́кнено.

На боцї: [1]) Tess: 2. [2]) Apok: 22. [3]) Niesłusznie kalendarz odmieniono.

сло́вомъ бо́жіимъ оу҃мощне́ного непсова́ли, гдыжъ пре҃ вс҃кх сѣ́мъ вселе҃ски́х соборомъ дх҃омъ ст҃ы́мъ и҃ сло́вомъ бж҃ïимъ сѣ́мъкро҃т полерова́ны́мъ (картка 22) вс҃к спра́вы цер'ко́вные с҃т҃ зами҃кне́ны и҃ оу҃мо́цнены. а҃ на́бо҃ше дн҃ы набоже҃ства и҃ ст҃ою па́сх҃ѫ, а҃бы҃ не з жидо́вы, а҃н҃к впе́ре҃ жидо́в, а҃н҃к з' е҃рети́ки wбходи́ти карова́но[1]). про́то слы́шн҃ъ н҃б҃ѫ и҃ сл҃нцѫ wмѣнѫ прина́ти. а҃ н҃ѣ҃ли [в] це҃ркви в чо҃м сѧ wмѣни́ти. Ꙗ҃ко злотоу́стꙑ ст҃ы҃ пи́ше҃т[2]). понева҃жъ е҃стъ сло́вомъ бо́жïимъ оу҃мощне́на. а҃ сло́во бо́жïе на҃ нб҃о и҃ зе҃млю е҃стъ моц'н҃ѣ҃шее. ꙗ҃ко сам҃ Хс҃ ре́клъ. н҃бо и҃ земла҃ пре҃'де҃т а҃ слова҃ мои҃ не м и҃ м о и҃ д ѧ т ъ.

А҃ е҃сли҃ и҃ мо́вѧ҃т е҃ретицы҃. же҃ того҃ ве́дле плане҃т и҃ сл҃нца бы҃ла потре́ба, а҃бы҃ дн҃ы҃ и҃ ста wмѣни́ти.

Ꙗ҃но зна́е҃м же҃ не и҃н'шаѧ потре́ба, то́л'ко а҃бы҃ тако́ю хи́тростю w҃ е҃дино́и вс҃к҃х зве҃рхности, и҃ правди́вои цер'ко́вноя главы҃ х҃а. по҃ дрꙋго́ю (картка 22 об.) прифор'мо́ванꙋю вс҃к҃х проста́кw҃ звести҃ могли҃[3]), кото́ры҃х цы҃ре вто҃м Ꙗ҃ве҃ ст҃ы҃ перестерѣга́е҃т пи́шꙋчи[4]) Бра́тïа

На боці: [1]) правѝла а҃пс҃лькïи о҃ златоу́стъ [к' мр҃гаріт'к] сло́во. а҃. в҃. [2]) w҃ цр҃кви. златоу́стъ. [3]) кала҃да́рь новый е҃стъ ома҃на. [4]) кола҃с҃. в҃.

рządku słowem Bożym vmocnionego nie psowali, gdyż przez wszystkie śiedm powszechne Zbory duchem świętym y słowem Bożym śiedmkroć polerowanym (kartka 21 ob.) wszystkie sprawy Cerkiewne są zamknione y vmocnione, a nawięcey dny nabożeństwa y Swiętą Paszchę aby nie z Zydy, anie w przod żydow anie z heretiki obchodźić warowano[1]). Przeto słuszniey Niebu y *źiemi* odmianę przyiąć, aniżli Cerkwi [Pana Chrystusowey] wczym sye odmienić, iako złotousty święty pisze[2]), ponieważ iest słowem Bożym vmocniona, a słowo Boże nad niebo y źiemię iest mocnieysze, iako sam Chrystus mowić [raczył]: Niebo y źiemia przeminie, a słowa moie nie *odmienią sye.*

A iesli y mowią heretice, że tego wedle Planet y Słońca była potrzeba, aby Dni y święta odmienić.

Ale wiemy, że nie insza [iaka] potrzeba, telko aby takową chytrością od iedney [nad] wszystkie zwierzchności, prawdźiwey Cerkiewney głowy Chrystusa pod drugą (kartka 22) przyformowaną wszystkich prostakow [a raczy mowiąc swowolnikow] zwieść mogli[3]), ktorych

На боцї: [1]) Apostolski kanon 70. Chryzostom [na żidy] u Kazaniu 1. 2. [2]) Цитату брак. [3]) Kalendarz nowy iest omamienie.

стереж'кте сѧ, а҃бы вас нѣкто не wшl8каⷯ фїлосо҃фїею. и҃ прожⷮными wманенїемⷯ ведле оу҃ставы людскои, ведле стихи`, ал'бо планетъ сѣкта тогѡ̀[1]), а҃ не ведалъ хⷭа їса гдⷭа в нюⷯ мешкаетъ всѧка зⷭполнⷭостъ божⷭтва телесн'к, и҃ а҃бысте в нюⷯ былн зⷭпол'ни. Которы` е҃стъ главою всѧкого преложⷮⷭтса, и҃ владзы.

Ѡто Павелъ сⷭты` оу҃поминаетъ а҃бы для wбл8дного змысл8 до др8гои главы кромⷯ хⷭа пана непристⷭпати. А҃ на др8гомⷯ мⷭцы нарⷭкаетъ пиwчи[2]). Але на онⷯ часъ незналистеⷭ бⷭа, слⷭжилиⷭте тыⷯ, которыи спрожѣнїѧ не сⷭтъ богове, а҃ тепеⷬ познаⷭвши бⷭа, и҃ оⷭшемⷯ (картка 23) познани бⷭдⷭчи wⷭ бⷭа, ꙗкожⷮ сѧ зⷭ наверⷬтаете кⷭ стихїѧⷯ, албо планетомⷯ м'длымⷯ и҃ недостатецⷭнымⷯ. которымⷯ зⷭ з высокости[3]) слⷭжити хочете. дны̀ перестерїгаючи, и҃ мⷭцы, и҃ часы̀ и҃ л҃ⷮта. Бою сѧ wⷭ всⷭ, а҃бы̀ снатъ даⷬмо не працовалъ оу҃ всⷭ, ꙗкобы рекл҃ъ ѡпⷭстⷭиⷭши раⷭ оу҃зна(нⷭ)ю праⷭв'дⷭ, и҃ праⷭдивого бⷭа. для дноⷭ мⷭцы` и҃ часоⷭ. за маⷬны̀ⷯ

На боцї: [1]) Стихїѧ реⷭ. дрⷭгиⷯ речаⷯ початоⷭ. а҃ планета сѣкздá блⷭдняѧ. [2]) галатъ д҃. [3]) з высокⷭти на доⷭ wⷭ праⷭды к непраⷭдѣ не каже сходити.

szczyrze w tym Paweł święty przestrzega pisząc[1]) Bracia strzeżćie sye aby was żaden nie oszukał Filozofiją, y prożnym omamieniem wedle vstawy ludzkiey wedle Elementow albo Planet świata tego[2]), a nie wedle Chrystusa JEzusa, gdyż w nim mieszka wszelka zupełność Bostwa ćieleśnie, y abyśćie w nim byli zupełni, kthory iest Głową wszelakiego przełożeństwa y władzy.

Otoż Paweł S. vpomina, aby dla obłudnego wymyszlenia do mey głowy krom Chrystusa Pana [naszego] nie przystępowali, [ale zupełnie w nim iedinym byli, to iest, nammey sye od niego pod inszą głowę nie odrywaiąc, gdyż on sam iest iediny widomą cieleśną głową Cerkwi swoiey] [Jako] y na drugim mieyscu narzekaiąc pisze[3]): Ale na on czas nie znaliście Boga, służyliśćie tym ktorzy z przyrodzenia nie **(kartka 22 ob.)** są Bogowie, a teraz poznawszy Boga, y owszem poznani bedąc od Boga, iakoż sye zaś nawracaćie ku elementom, albo płanetom mdłym y niedostatecznym, ktorym zaś, [iuż], zwysokośći służyć chcecie, Dni *zachowywaiąc*, y Miesiące, y

На боцї: [1]) Tesal: 2. [2]) Elementum iest, rzecz drugim początek, a Planeta gwiazdą błądzącą. [3]) Galat: 4.

чл҃вкомъ ѝдéте. Ꙗ ꙗ҃кѣ данїилъ
пророкъ пѝшетъ[1]) ксю҃ бóжью
ѝ сты́хъ ѥ̂гò прáв'дѫ покóситъ сѧ
превратúти, котóрыꙗ злóстьми
перевкт҃ѫжитъ всѣхъ пéр'ше нéго
вы҃шихъ, ѝ трѡхъ царе҃въ звáлчитъ,
ѝ [слевà] навы́ш'него мовити
ѣ҃детъ, ѝ сты́хъ вы́ш'него перелес-
ги́тъ, ѝ помы́слитъ перемѣни́ти
часы́ ѝ зáконъ. ѿтоже ꙗ҃вне пре-
течѡ҃ а҃нтúхристовыхъ в котó-
рыхъ справѣ҃ (картка 23 об.) дѣ҃
ѥ̂гò, познáти мóжешъ. ѝ не
слѣ҃кѝ мóвити на ѣ҃а, ѧвы́ тѧ
пре҃ пророкѡ҃ ѝ ѧ҃пслѡ҃ сты́м
дх҃ом не мѣ҃къ перестерéчи. ѧ҃нѣ
ты҃же розвмѣ҃ѣ, ѧвы́ дѣхо҃м
бж҃їи҃м ѹ҃мощнéнаѧ цр҃ко҃ потре-
ковáла днѝ ѝ мцы ѿмѣ҃нити
гды҃же ѥ҃стъ ко всѣ҃хъ постановлé-
нїѧ҃хъ свои҃хъ не ѿмѣ҃нна, ѝ ѥ̂днá
ко тр'вáетъ. а҃же до ко҃нцà вѣ҃кѣ.

czasy, y lata, boię sye o was, abym snać prożno nie pracował v was iakoby [tak do wszystkich] rzekł, [boię sye o was, iż wy z wysokości[1]) na doł, to iest,] opuściwszy raz vznaną prawdę, y prawdźiwego [doznawszy] Boga dla dniow mieśięcy y czasow za mainym człowiekiem idźiećie A iako Daniel *S.* o nim pisze[2]) · [Ktory] wszystke Bożą y świętych iego [postanowioną] prawdę będzie sye kuśił przewrocić, ktory złością [miał] przewićiężyć wszystkich co pierwey niego byli: A trzech krolow zwałczy, y bedźie mowić [z strony] naywyszego, a święte nawyszego zmami, y pomyśli przemienić czasy y Zakon. Skąd iawnie Predoteczow Antichrystusowych w kto **(картка 23)** rych to sprawuie duch iego każdy poznać może, a żaden nie smiey mowić, abycię *Pan Bog* przez Prorokow y Apostołow duchem świętym niemiał przestrzec, anie też rozumiey aby potrzebowała [Chrystusowa] Cerkiew duchem Bożym vmocniona [będąc,] dni y Mieśiące odmienić, gdyż iest we wszystkich postanowieniach swoich nie odmienna, y [w nich] iednako trwa, [y trwać będźie] aż do końca wieku.

На боцї [1]) данїи҃л҃. ѕ҃.

На боцї: [1]) Z wysokości na doł. od prawdy do nieprawdy nie każe schodźić. [2]) Daniel. 7.

а̑ле дх̑ъ а̾нтихри́сто̾ пре̾ слⷭ̑ свои̾. и̑ꙗкъ а̾пⷭ̑лъ сⷮ̑ы̾ пи̑ше̾. лⷯ̑же́ю чл҃ч҃е̾ско́ю зводи́ти и мⷯ̑ молоды̾ и̑ не ѡ̑ пⷯ́тр҃ны̾ к ро́зумⷯ̑, ѿ чего̀ на҃ вы̾стерⷯ̑гáти сѧ наꙋчáе̾т. мо́вꙗчи[1]) а̑бы́сте бо̾ле не бы́ли дⷯ̑тьмѝ к ро́зумⷯ̑, хвⷯ̑ючими сѧ и̑ тⷭлáючими к ко̾до̾ вⷯ̑ктрⷯ̑ нáꙋки пре̾ зрáдⷭ люⷣскꙋ̀ю пре̾ хи́трость до заведе́нїѧ в҃ блⷭ̑.

на̑ што Златоꙋ́сты̑ сⷮ̑ы̑ [та̾] мо́ви̾т дⷯ̑тє̾ а̑вокⷯ̑ е̑сть присвои́то не (картка 24) ста́лыми бы́ти, слы́шаючи ко̾то́рїи лⷭ̑жⷯ̑ ꙋ́чат. тепе̾р то́е, а̑ пото̾ и̑ное, прехо́дꙗчи всѐ докⷮ̑ⷯ̑пне, хотꙗчи зрáдит. та̾ вокⷯ̑ кⷯ̑ е̑ретицы̀ чи́нꙗт.

(а̑пⷭ̑лъ) а̑ле захо́ꙋючи правдⷭ к мⷭ̑лости. а̑вы̾мы росли̑ в не́го во все̾, кото́рїй е̾ст҃ глава̀ хⷯ̑с. При то̾ златоꙋ́стый. Ло̾ꙋ̀ докⷮ̑кпо̾ называе̾т. ѻни̑ ѡ̑повⷯ̑кдае̾т, спро́снои̑ и̑ лⷭ̑жи́вои̑ наꙋ́ки ꙋ́чат. Мы̑ жѐ пра̾вдⷭ чи́ни̾ к наꙋ́цⷯ̑, к житїю, к сло́вⷯ̑, и̑ ꙗ люⷠ̑вь. и̑начѐ вокⷯ̑ жáде̾ не мо́же̾т пра̾вдⷭ чини́ти то̾ко а̑вы̾мы ꙋ́здокáли ме́шⷭ̑ка̾е, сло́во, и̑ наꙋ́кꙋ на́шꙋ в хⷯ̑ главѣ̀ нⷭ̑ей[2]).

Ale Duch Antichrystusow przez sług swoich iako Apostoł święty pisze, Klamstwem człowieczym zwodzić miał młodych i *nie stałecznych* w rozumie, *w czym* [nas vpominaiąc a nawięcey] przestrzegaiąc vczy [mowiąc][1]): Abyście więcey nie byli dźiećmi w rozumie, chwieiącymi sye y tułaiącemi w każdym wietrze nauki przez zdradę ludzką, przez chitrość do zawiedźienia w błąd.

Przytym Chryzostom S. *pisze*· Dźiećiom abowiem iest przyswoito **(kartka 23. ob)** nie stałemi być, [tych] słuchaiąc, ktorzy *fałszu* vczą, teraz to, a potym insze, przechodząc wszystko *dowćipem* chcąc zdradźić: tak abowiem wszyscy heretici czynią.

(Apostoł) Ale zachowuiąc prawdę w miłości, abysmy rośli w niego we wszystkim, kthory iest Głową Chrystus. Przytym Chryzostom [święty pisze:] Lez dowśćipem nazywa, oni, opowiada sprośney y łżywey nauki vczą: a my prawdę czynimy w nauce, w żyćiu, w słowie y w miłości, inacey bowiem żaden nie może prawdę czynić, lelko abysmy budowali mieszkanie, słowo, y naukę naszę w Chrystuśie Głowie naszey[2]).

На боцѣ: [1]) къ ефесеѡ̾ д҃. [2]) прⷯ̑ и̑ной голове̑ кро̾ хⷯ̑а жáде̾ не мо́же пра̾вды ꙋ́чи́ти.

На боцї: [1]) Efes. 4. [2]) Przy iney Głowie krom chrystusa żaden nie może prawdy vczyc.

(ап^{с}лъ) з кото́рого всѣ т҃ѣло[1]) згодли́ве сло́жоно и́ спо́ено вѣ́дѕчи пре[3] вши́т'ки ста́вы споле^{ч}ного додава́нїѧ, ве́дл$\text{ѕ}^{\text{г}}$ д҃ѣ^{ч}ности ка^{ж}дого чло^{ч}ка, ве́дл$\text{ѕ}^{\text{г}}$ (картка 24 об.) мѣ́ри сво́ен, чи́ни^{т} взро^{ст} т҃ѣла кѕ зѣ$\text{ѕ}_{\text{д}}$о́каню само́го себѣ в ми́лости.

(Aposztoł) Z ktorego wszystko ćiało[1]) zgodliwie złozone y spoione będąc przez wszystkie stawy społecznego dodawania, według dźielności każdego członka, według miary swo- (картка 24, арк. знач. g.) iey, czyni wzrost ćiała, ku zbudowaniu samego śiebie w miłości

Ѥ҇ѵгл҃ѥ ѿ матѳе́а кото́рое кирил^{л} сты^{м} в ка-за́нїю сем^{ъ} припомина́етъ Глава, ѯ҃д зача́ло, ѯ҃и

Ewanyelia Matheusza S ktorey Cyryllus święty w tym Kazaniu vżywa Kapitula 24 Zaczało 98.

Гдꙑ х҃с сѣдѣ^{л} на го́рѣ о҆ли́вно^{м}. приста́пи́ли до не́го о҆у҃ченици҆ со́бно мо́вѧчи. повѣ^{ж} на^{м} коли́ то́е бѯде^{т}. и́ што҆ за зна^{к} прихо́дѕ твоего́, и́ до ко^{н}че^{н}е сѣ́та, а҆ ѿповѣда́ючи і҃с рекл^{ъ} и҃мъ. Стереже́тѣ а҆бы̀ ва́съ кто҆ не здра́ди^{т}. а҆бо́вѣ^{м} мно́гѡ и^{х} при́йде^{т}[2]) во имѧ̀ мое҆ мо́вѧчи ѣ҆ е҃сте^{м} х҃с, и́ мнѡ́ги^{х} перелестѧ^{т}[3]). а҆ вѯ́дете слы́шати ѡ҆ во҆^{й}на^{х} и́ ѿповѣди воен^{н}ные смотре́тѣ а҆ не лѧка҆^{й}тѣ сѧ. при́стои^{т} бо́вѣ^{м} всемѕ̀ томѕ̀ бы́ти, а҆ле не [тогдꙑ] е҆щѐ е҃стъ ко^{н}чина̀. а҆бо́вѣ^{м} по^{ж}ста́не^{т} на́ро^{д} на на́ро^{д}, и́ кр҃ле^{ж}ство на кр҃ле^{ж}ство. и́ вѯ́дѕ^{т} го́лоды и́ мо- (картка 25, арк. знач. Ж.) ри́ и́ трѧсѣ^{н}е по мѣ́сто^{м}, а҆ то҆ всѣ̀ почѧ́то^{к} бо́лесте^{м}.

Ewanyelia Matheusza S ktorey Cyryllus święty w tym Kazaniu vżywa Kapitula 24 Zaczało 98.

Gdy Chrystus śiedźiał na gorze Oliwney, przystąpili do niego vczniowie osobno mowiąc: powiedz nam kiedy tho będźie, y co za znak przyśćia twego, y dokończenie świata. a odpowiadaiąc Jezus rzekł im. Strzeżćie aby was kto nie zdradźił, abowiem wiele ich przyidźie[2]) w imię moię mowiąc. ia iestem Chrystus, y wiele ich zwiodą, y będźiecie słyszeć o woynach, y opowiedźi woienne, patrzćie a nie lękaycie sye, *muśi* bowiem wszystko to być, ale nie iuż będźie koniec, abowiem powstanie narod na narod, y Krolewstwo na Krolewstwo, y będą głody, y mory, (картка 24 об.) y trzęśienie po miastom, a to wszystko początek boleśćiam.

На боцї: [1]) са^{м} х҃с глава̀ т҃ѣла цр҃кви. межи [т҃ѣло^{м} и́ главо́ю нѣ́чѐго не мае^{т} бы́ти] [2]) мнѡ́го а^{н}тихристо^{х} е҆дино́мѕ ѡ҆ста^{т}немѕ слѫжа́чи^{х} мѣ́кло бы́ти.

На боцї: [1]) Sam chrystus Głowa ćiału Cerkwi. Między (дальшої части цитату нема). [2]) wiele antichrystow iednemu ostatniemu służących miało być.

тогдꙑ вꙑдадѧтъ васъ на ѳлꙗсѳ҃ки, и оубю҃тъ васъ и бѫдетѣ ненавидими отъ всѣхъ народѡвъ дла имене моего.

И тогдꙑ погоршатъ сѧ мнѡгѡ и ѣдинъ дрѳгого вꙑдастъ, и знеавидитъ ѣдинъ дрѳгого.

И мнѡгѡ фалшивꙑхъ пророкѡвъ постанетъ и прелестѧтъ мнѡгихъ.

А дла мнѡгого безаконства изгаснетъ любо҃ мнѡгихъ. А ктѡ вꙑтерпитъ до конца тотъ спсетсѧ.

И проповѣстъ сѧ ѣвангелие царства по всю҃ вселенно҃, на свѣдоцтво всѣмъ народомъ. И тогдꙑ прийдетъ кончина.

Ꙗ кгдꙑ оузритѣ ѡбридлиꙑ сѳстошѣна речено҃ю Данилѡмъ пророкомъ стоѧщю на мѣсци стѣмъ, а хтѡ читаетъ нехай розмѣетъ. тогдꙑ которїи бѫдѫтъ в жидовствѣ, нехай бѣжатъ на горы, а (картка 25 об.) которїй на дахѣ нехай не сходитъ взѧти штѡ в домѣ егѡ.

И котори҃ на полѣ нехаи҃ сѧ в задъ не вертаетъ взѧти шатъ своихъ.

[Ꙗ] бѣдаа керемѣнꙑмъ и персѧми кормѧчимъ в ѡнꙑе днꙑ.

Мѣте сѧ абꙑ не бꙑло оутѣканье ваше зимѣ, анѣ в сѳботѳ. бѫдетъ бовѣмъ тогдꙑ оутрапенье велїкое, якѡе не бꙑло ѡ початка свѣта досꙑ анѣ бѫдетъ. И еслибꙑ небꙑло

Na on czas wydadzą was na frasunki, y zbiią was, y będźiećie w nienawiśći v wszystkich narodow dla imienia mego:

A na ten czas zgorszą sye ich wiele, y ieden drugiego wyda, y znienawidźi ieden drugiego.

A wiele fałszywych Prorokow powstanie, y zwiodą ich wiele:

A dla wielkiego bezakoństwa zgaśnie miłość między wielą. A kto wyćierpi do końca, ten zbawion będźie.

Y opowie sye Ewanyelia Krolewstwa po wszystkim świećie, na świadectwo wszystkim narodom, y na ten czas przyidźie *dokończenie.*

A gdy obaczyćie Obrzydliwość spustoszenia, opowiedźianą Danielem Prorokiem, stoiącą na mieyscu świętym, a kto czyta niech rozumie: na ten czas ktorzy będą w żydowstwie, niech bieżą na gory, a kto **(kartka 25)** ry na dachu niech nie schodźi wźiąć co w domu swoim.

Y ktory na Roli, niech sye nazad nie wraca wźiąć szat swych.

Biada brzemiennym y pierśiami karmiącym onych dniow.

Modlćie sye aby nie było vćiekanie wasze Zimie ani w Sobotę. będźie bowiem na ten czas vtrapienie wielkie, iakie od początku świata nie było aż *do tego czasu,* ani będźie. Y iesliby

ны дни̑ о̃ные не бы̑ловы зба́кленo всѧ́кое т҃кло а̃ле для̀ вы̑браны̀ оу҃коро́чены бѫдѫҭ дни̑ о̃ные.

тогды̑ е̂сли̑ кто̀ ва̄ речеҭ, о̃во т҃ѫ х҃с, а̏бо о̏де невѣ́рте. Пов'ста́нѫҭ бо́вѣ̀ лжи́ хри̑сти[1]) и̑ лжи́вые проро́цы. и̑ да́дѫҭ зна́кы и̑ ч҃ѫда, а̂бы̑ звели̑ е̂сли̑ мо́жна рє̄ и̑ навыкорнѣ̀шы̑.

ѿ̃то впе́ре̏ пове́ща̏є̄ ва̄. про́то е̂сли̑ рекѫҭ ва̄, ѿ̃то в пусты́ни є̏ст невыхо́дѣ̀те. (картка 26) ѿ̃то в поко́ѧ̀х не имѣ́те вѣ́рн, а̂ко́вѣ̀ и̃ко̀ бли́скавица вы̑хо́диҭ ѿ вс'хо́дѫ и̑ и̃вла҃єҭ сѧ а̏̀ на за́хо́дѣ̀ та̀ бѫдєҭ и̑ прихо́ѧ сы̑на чл҃ка. И̑ где́ [вѣ́рѣ̀] бѫдєҭ тр҃пы, та̀ сѧ зберѫҭ и̑ о̃рли.

А̂ зара̀ по ѵтрапе́нїю дне҃ о̃ны̀х сл҃нце затмиҭ сѧ и̑ мц҃ь неда́ст свѣ́та свое́го. И̑ зв҃зды спа́дѫҭ з не́ба, и̑ мо́цы нб҃ные подви҃нѫҭ сѧ.

тогды̑ и̃виҭ сѧ зна́мѧ сы̑на чл҃ческого на нб҃си и̑ тогды̑ пла́кати сѧ бѫдѫҭ вс҃ѣ̀ поколѣ́нѧ зе́мл҃. и̑ оу҃зрѧҭ сы̑на чл҃ческого йдѫ́чего на о̃блацѣ̀хъ нб҃ны̀х. з мо́цѫ и̏ сла́вою вели́кою, и прочаѧ.

nie były vmnieyszone dni one, nie byłoby zbawione wszelkie ćiało. ale dla wybranych vmnieyszone będą dni one.

Na ten czas iesli kto wam mowić będźie, owo tu Chrystus, albo *ono tam* nie wierzćie: Powstaną bowiem łżywi chrystusowie[1]), y łżywi prorocy, y dadzą znaki y cuda aby zwiedli iesli można rzecz y nawybornieyszych.

Oto wprzod powiedźiałem wam, przeto iesli rzekną wam oto w pustyni iest nie wychodźćie, oto w poko- **(картка 25 об.)** iach nie *uierzćie:* abowiem iako błyskawica wychodźi od wschodu, y okazuie sye aż na zachodźie, tak będźie y przyśćie Syna człowieczego. A gdźie będźie Trup, tam sye zbiorą Orli.

A zaraz po vtrapieniu dni onych, Słońce sye zaćmi, a mieśiąc nieda światłośći swoiey. Y gwiazdy spadną z nieba, a mocy niebieskie dźwignią sye.

Na ten czas okaże sye Znamie Syna człowieczego na Niebie, y w ten czas płakać będą wszystki pokolenia źiemię. y vyźrzą Syna człowieczego idącego na obłokach niebieskich, z mocą y z sławą wielką. etc.

На боцї: [1]) лжѣ̀ христо҃ розѵмѣ̀ѥ̀ ан'тихристо҃.

На боцї: [1]) Łżywych Chrystusow rozumiey antichrystow.

РОЗДѢЛ ЧЄТВЄРТЫИ.

Ꙗ̑ко ⁘с̑ час̑ прихо́дꙋ своє́го и̑ конє́ц̑ того̀ сѷ̑ѣта, жа̑номꙋ нєꙋ̑вѣ́домꙋ ни̑̀, тол'ко знакѝ пє́в'ные, и̑ престро́гꙋ дла̑ а̑нтѝхри́стѡвъ бꙋдꙋ́щихъ, котóрїи бꙋдꙋ́щемꙋ а̑нтѝхри́стꙋ лю́дꙋ до кꙋ́пы звожа́чи. пре́дъ є́го прихо́домъ мѣ́ли повс'та́ти

Rozdział Czwarty.

Jako Chrystus czas przyścia swego, y koniec tego świata żadnemu nie oznaymił, telko znaki pewne y przestrogę dla Antichtystusow opowiedział, kthorzy onemu ostatniemu Antichrystusowi lud do kupy zwodzić, przed iego przyśćiem mieli powstać.

(картка 26 об.)

Переминꙋ́тъ те́ды ре́чи ви́домые, а̑ прїи́дꙋ́т которы̑ ѡ̑чекива́е̑ цѕ д'нѣ́ шѣ́е на̑ ни̑. Але часѡ́ жаде̑ не пыта́й сѧ. Яко́вѣ́̑ мо́ви̑ не ва̑ша е̑́сть ре́чъ розꙋмѣ́ти часы̀ и̑ лѣ́та, которїе ѡ̑ц̑ъ ма́е̑ ко свое́й вла́дзы. а̑нѣ́ смѣ́ ѡ̑ѵка́зокати коли̑ то бꙋде̑. а̑нѣ́ ты̑ за̑ с̑ зна̑ лежачѝ спи̑, не спѣ́те мо́ви̑ а̑ко́вѣ́̑ в которїи́ дн̑ь̀ несподѣва́ете сѧ сы̑нъ чловѣ́чїй прии́йде.

Ꙗ̑ понева̑ прїстомало на̑ зна́ти знакѝ ско̑ча́нїа̀ свѣ́та. и̑ понева̑ ⁘с̑ ѡ̑чекива́емо, а̑бысмы зве́дени бы̑ши не померли. и̑ лжи́вы̑ а̑нтѝхристо̑ не бы́ли ѡ̑шꙋ́кани.

бо́жи̑ те́ды зезволе̑емъ порꙋ́шени а̑̑пс̑ли приствпи́ли до пра̑дѝвого ѹ̑чи́теля, и̑ мо́вили, повѣ́̑ на̑ коли̑ то́е бꙋде̑. и̑ которїй е̑̑ст зна̑ (картка 27) твоє́го прихо́дꙋ, и̑ ско̑ча́ніе вѣ́ка.

ѡ̑жида́е̑ тебѣ̀ и̑̑ ма́ешъ е̑́щѐ при̑̀ти. а̑ле ціа́та̑ перемѣ́-

Jako Chrystus czas przyścia swego, y koniec tego świata żadnemu nie oznaymił, telko znaki pewne y przestrogę dla Antichtystusow opowiedział, kthorzy onemu ostatniemu Antichrystusowi lud do kupy zwodzić, przed iego przyśćiem mieli powstać.

(картка 26).

PRzeminą tedy rzeczy widome, a przyidą ktorych oczekiwamy *pięknieysze* nad nie: ale o czasie żaden nie pytay sye, abo wiem mowi. Nie wasza iest rzecz *wiedźieć* czasy y lata, ktore Oćiec ma w swoiey władzy, a nie śmiey vkazować kiedy to będźie: ani też zaś wznak leżąc spi: Nie spićie mowi, abowiem w ktory dźień nie spodziewaćie sye Syn człowieczy przyidźie.

A ponieważ *potrzeba* nam było wiedźieć znaki skończenia świata, y ponieważ Chrystusa oczekiwamy, abysmy oszukani będąc nie pomarli, y łżywym Antichrystusem nie byli omamieni.

Bożym tedy zezwoleniem poruszeni Apostołowie, przystąpili do prawdźiwego vczyćiela, y mowili: Powiedz nam kiedy to będźie, y kto- (картка 26 об.) ry iest znak przyśćia twego, y dokończenia wieku.

Oczekiwamy cię iż masz przyść, ale Szatan przemienia sye

нѧ́е҃т сѧ во а҆гг҃ла св҃ѣтла[1]). повѣ҃ж҃ нам҃ запе҃на, а҆бы҃хмо сѧ комꙋ и҃ншемꙋ вм҃ѣсто тебѣ непоклони́ли. а҆ о҃н ѡ҆твори҃вши свои бж҃ственныи оу҆ста҆, рѣ҃к҃ цаслйвы҃м҃.

Стережѣ́те сѧ а҆бы҃ васъ жа́де҃и҃ незра́ди҃и҃. а҆ вы҃ тепе́ръ слꙋха́ючи, дꙋше́вными ѡ҆чи́ма я҆́ко бысте є҆го҆ видѣ́ли и҆ слы́шали то́е҃ж҃ и҆ до васъ мо́кмчого. Стережѣ́те сѧ а҆бы҃ ва҃ нѣ́хто҆ незра́ди҃и҃.

и҆ оупевнѧ́е҃т всѣ҃х҃ ва́съ, то́е сло́во а҆бы́сте зрозꙋмѣ́вали. Не исторїѧ то҆ е҆́стъ ѡ҆ про́шлы҃х҃ ре́чах҃. а҆́ле прор҃кова҃е ѡ҆ тых҃ всѣ҃х҃ кото́рїн ма́ю҃т бы́ти.

не мы́ прор҃кꙋе҃м҃ бо́смы и҆ не го҃ни. а҆́ле пи́смо ва́мъ покла́да҃м҃. и҆ знакй ѡ҆ кото́рыхъ мовѣ҃лено. **(картка 27 об.)**

w Anyoła światłego[1]), powiedz nam pewnie abysmy sye komu inemu wmiasto ćiebie nie pokłonili A on otworzywszy swe Boskie vsta rzekł szczęśliwym.

Strzeżćie sye aby was żaden nie zdradźił. Y wy teraz słuchaiąc duchownymi oczyma iako byśćie go widzieli, y słyszeli toż do was mowiącego: Strzeżćie sye, aby was żaden nie zdradził.

A vpewnia wszystkich was to słowo abyśćie zrozumiewali, nie Historija to iest o przeszłych rzeczach, ale prorokowanie o tych wszystkich ktore maią być

Nie my prorokuiemy bośmy y niegodni, ale pismo wam pokładamy, y znaki o ktorych mowiono. **(картка 27)**

Наꙋка.

Не ка́ше е҆́стъ розꙋмѣ́ти часы́ и лѣ́та, што҆ положи҃ ѿц҃ъ ко свое҆ꙋ кла́дзы. дла слꙋ́шны҃х҃ те́ды [и҆] мно́ги҃х҃ причи҃ закри҃ х҃с ро҃ж҃ и҆ чд҃е пе́вны҃ прихо́дꙋ своего́. а҆ зкла́ца дла людє҆ꙋ превро҃тны҃х҃ я҆́ко сты҃ пе́тръ пи́ше҃т[2]). и҆ж҃ и҃м҃ то҆ оу҆та́ено бꙋде҃т. [а҆ до свои҃х҃] х҃с мо́ви҃т[3]). ва҃м҃ е҆́стъ да́но разꙋмѣ́ти та҃ни́цѣ цр҃ства небе҃ного, а҆ и́ны҃м҃ в҃ приповѣ́стма҃х҃.

Nauka.

Nie wasza iest rzecz rozumieć czasy y lata, ktore położył Oyćiec w swey władzy.) Dla wielu tedy y słusznych przyczyn, zakrył chrystus Rok y Czas pewny przyśćia Swego, a zwłaszcza dla ludźi przewrotnych, iako Piotr święty pisze[2]) : Ktorym to zakryto będzie. [Co też y Pan] chrystus mowic [raczy][3]). Wam iest dano rozumieć taiemnice Krolewstwa Niebieskiego, a inym w przypowieśćiach.

На боцї: [1]) к҃. Кори҃. а҃і. [2]) к҃. пе҃тръ ѓ. [3]) лꙋка и҃.

На боцї: [1]) Цитату брак. [2]) 2. piotr: 3. [3]) Luk: 8.

А и^{ж} то̀ е̑сть во влады́зы х^{с}во̀ ча́с^{ѕ} дла̑ про^{з}вы лю^{д}ски продо^{ж}жити, и̑ дла̑ зло́сти оу̯короти́ти. Про́то сты́и ро́к^{ѕ} дн̃а̑ и̑ час^{ѕ} пев'но^{г} не о̑писа́ли, а̃ле ведла̑ соломо́на[1]) кт̑ѣ згодли́ве ко о́смо^{м} кт̑ѣ^{ѕ} доко^{нч}т̑на̑ се́м^{ѕ} кт̑ѣ^{ѕ}, и̑ почя́то^{к} прии̑'ло́м^{ѕ} бы́ти по-кт̑да́ю^{т}[2]).

A iż to iest we władzy chrystusowey czasu dla prożby ludzkiey, [y dla polepszenia żywota ich] przedłużyć, tak też dla złości vmnieyszyć. Przeto święći [Boży] Roku dnia, y czasu pewnego nie opisali: iednakże wedle *Ekklesiasta*[1]) wszyscy zgodliwie w osmym wieku dokończenie tego wieku y początek pryszłego być powiadaią[2]), [ktory pisząc o skończeniu świata mowi: Day cześć śiedmiom y osmym.] **(картка 27 об.)**

а̑ а̃ко чловѣка старо́го ви́дячи зна́е^{м}, жѐ **(картка 28)** ко^{р}зо о̑у̯мерети́ ма́е^{т}, бо м^{ѕ} кы́ш'ли лт̑та̀. а̃ле кото́рого дн̃а̑ и̑ годи́ны нез'на́е^{м}. та^{к} же и̑ о̑ прихо́дѣ хр̃во^{м} и̑ ѡ̑ ско^{нч}т̑ѣ́ню того̀ ск̑та розѕмѣ̑мо, и^{ж} по выпо^{лн}н̑ѣ́ню лѣ^{т} и̑ зна-кѡ^{ѕ} кото́рїе на^{м} дх̃ъ ст̑ы̑ пре^{з} проро́ки и̑ са^{м} х̃с о̑пов-кѣ^{ш}и, росказа^{л} са̑ пи^{л}но в тыѣ часы̑ стере́чи[3]).

A iako człowieka starego widząc, znamy że ma rychło vmrzeć, bo mu [iuż] *wychodzą* lata. ale kthorego dnia y godźiny [ma vmrzeć] nie wiemy. Także y o przyszćiu Chrystusowym y o dończeniu tego świata rozumieć [mamy], iż po wypełnieniu lat, [a nawięcey pewnych] znaków, ktore nam duch święty przez Proroki [Boże, y swięte Doktory], y Sam Chrystus opowiedźieć [raczył]: y pilno sye warować w te czasy roskazał[3]).

а̑бо́кѣмъ е̑сли́бы и̑ ро́къ пе^{р}ны̑ в пи́смѣ бы^{л} назначе́-ный. за́ра^{з} бы дх̃ъ проти^{в}ны̑ стара^{л} са̑ то́е м̑ѣсце ѡ̑-мѣни́ти и̑ та^{к} лю́де в бо^{л}-ши́ю свою̀ во́лю и̑ бе^{з}пе^{ч}-ность привести́.

Abowiem iesliby y Rok pewny w pismie był naznaczony, [tedy] by zaraz duch *przećiwnika* starał sye to mieysce odmienić, aby tym ludzi *w większe niebezpeczęstwo, y w mieszkanie swowolne* przywiodł.

На боцї: [1]) е̑клисїа^{ст} а̃і. [2]) вѣ^{к} о̃смы̑. кѣ^{к} цр^{с}тва не-бе^{с}ного. [3]) Лоу^{к}. к̃а.

На боцı: [1]) Ekkles: 11. [2]) Wiek osmy Wiek krolewstwa niebieskiego. [3]) Цитату брак.

ꙗ҆коѫ вѣдаючи дх҃ъ а҆нтиχристоѫ и҆ѫ мнw҃г на часѣх҃ належиτ. не τо҆ко роѫ а҆ле о҆коло по҆τори тисѧчи лѣτ к лиτ҆бѣ w҃ створе҆нѧ сѵ҃ѣта. жидоѫ и҆ а҆нτиχристовых҃ предотечоѫ зѳставиτ҆ного вс҃ѣх҃ правосла҆вных҃ о҆у҆живаѫ навчи҆ѫ о҆у҆таи҆ти. и҆ а҆ѣта (картка 28 об.) ю҆жъ выпо҆на҆ючїи сѧ а҆нτиχристова прихо҆дѳ҆ о҆у҆таити.

жидоѫ дла҆ τо҆го[1]), же҆ ме сїа҆ѧ҆ ѡ҆жида҆ю҆τ а҆бы вы҆моѫкѳ мѣли, и҆жъ е҆щѐ е҆гѡ прихо҆дѳ҆ не пришли҆ и҆ лѣта.

а҆ е҆ретикоѫ таѫже, а҆бы лю҆де не поѫна҆ли же҆ лѣта ю҆ж вы҆шли҆ з ниѫ а҆нτиχристови ѡ҆ставиτ҆немѳ поѫста҆ти, а҆ не τо҆ко лѣτ лиτ҆бѳ неѫнѳю w҃ створе҆нѧ сѵ҃ѣта погѳблѧ҆ю҆τ[2]). а҆ле днꙑ и҆ мѣсацы, и҆ всѐ [того сѵ҃ѣта ме҆ша҆ѫе҆] ра҆дибы з новоѭ свое҆ю кѣроѭ а҆ старꙑми е҆ресьми тепе҃р зача҆ли, и҆ вс҃ѣх҃ на е҆диноѳ кѳпѳ звели҆, а τо҆ всѐ слѳ҆зи дла҆ τо҆го чи҆нѧτ ꙗ҆коꙑ рыѫлѣ҆ пѳ҆ мѣсце а҆нτиχристѳ оному҆ зготова҆ти.

Jakoż wiedząc Duch Antichrystow, że wiele na czaśiech nalezy, nie telko Rok albo sto, ale około połtora tyśiąca lat w liczbie od stworzenia świata, żydow y *sług swoich* Predoteczow z vstawicznego wszytkich Prawosławnych [chrześćijan] vżywania, nauczył [viąć y] skryć y lata **(kartka 28, arkuš znac. H.)** iuż wypełniaiące sye Antichrystusowego onego ostatniego przyśćia *vmnieyszyc.*

Zydow dlatego[1]) że [Chrystusa gdy przyszedł nie przyięli ale] oczekiwaią [ieszcze] Mesyiasza, y aby wymowkę mieli, iż ieszcze lata przyśćia iego *nie wypełnilisię.* [ktore sye iuż dawno wypełnili, iako pisze[2]): A gdy przyszło wypełnienie lat, posłał Bog Syna swego.]

A heretikow także. aby ludźię nie poznali, że lata iuz *uychodzą* znich antichrystusowi ostatniemu powstać. [Przeto] nietelko lat liczbę pewną od stworzenia świata *zatłumiaią*[3]) [nową wynayduiąc,] ale dni, y mieśiące y wszytkie [starożytne chrześćyanskie konsiliyne Postanowienia] radźiby [zgładzili,] a swoię nową wiarę z starymi herezyami, teraz *zaczynaiąc* [postanowili, O ktorych pisze[4]): Szukaią swoię prawdę postanowić, a

На боцї: [1]) жи҆дове и҆ е҆ретицѝ дла҆чо҆го лиτ҆бѳ лѣτ зопсока҆ли. [2]) роѫ ѧфѳ҃к. папа григо҆рій ѓі. кале҆да҆р w҃мѣсни҆ѫ.

На боцї: [1]) Zydowie y hereticy dlaczego liczbę lat zepsowali. [2]) Galat. 4: [3]) Roku 1582. Papa Gregorius 13. kalendarz odmienił. [4]) Do rzym 10. 2. tim 3.

Прóто[ж] ☧с[1]) в тыѣ ѳстл[т]нїѣ часы̀ к҃ѣ[р]ны[м] свои[м] пи[ш]но росказа[ж] сѧ стерéчи, всѣ штò потрéка бы̀ло ѳзна҃ми[з]ши ѿв҃ными ре[т]- (картка 29, аркуш значений S.) ми, котóры[х] и̂ напростѣ҃шїи ви́дѧчи и̂ слы̀шачи роз'с8дúти мóже[т]. ѩко а[ж]ти́христови през' ѐго̀ предотéчш[з] мѣ҃сце, па[ш]ство, сего̀ св҃ѣкта зготóвано мѣ҃кло бы̀ти[2]). и̂ [немâло пїш[з] и̂] крóлш[з] св҃ѣкта того̀ до столи́цы ѐмѕ пророкова[ж]ною, [пре[з] сл8[г] ѐго̀ звéдени бѣ́дѕчи склони́ти и̂ под'да́ти сѧ мѣ҃кли.] понева[ж] о[ж] ѡ̂ста[т]ны҃ [а[ж]ти́христъ] нѐ ѡ̂ка́же[т] сѧ а[ж] пе[р]ше, ве́дле проро́ц'ства[3]), до столи́цы своéи [пре[з] сл8[г] свои[ж]] сѣ҃[м] кро́лш[з] [змани́ти] и прилѕчи́ти ма́е[т]. [и̂ што̀ о[ж] роска́же то́е чинї̈ти вѕд8[т]. з' кото́рїми,] и̂ др8ги[х] трш[х] кро́ло[з] зва[ш]чи[т]. [и̂ та[ж] ба[р]зо мâло ѳказа[ж]ны҃ пановáти ѐ8де[т].] âбóвѣ҃[ж] ☧с нл нé́го при҃ти ма́е[т] з нéба[4]), â

На боцї: [1]) ма[т]дѐ҃. к҃д. [2]) Цитату брак. [3]) данїи[ж]. з҃. âпо[ж]. s҃i. з҃i. [4]) îюда. â҃.

prawdzie Bożey dawno postanowioney niechcą sye poddać, ale ieszcze od niey radźi by] wszystkich [do swoich błędow] na ied- (**kartka 28 ob.**) ne kupe zwiedli. Ato wszystko słudzy dlatego czynią, aby rychley Panu mieysce [onemu ostatniemu] Antichrystusowi zgotowali.

Przeto Chrystus[1]) w te ostatnie czasy wiernym swoim pilno roskazał sie strzec, [anie wychodźić, z Cerkwie starożytney od prawdy raz zastanowioney,] oznaymiwszy [nam wszystko co było potrzeba. y onego Bożego przećiwnika y sług iego] iawnemi rzeczami [vkazał,] ktore y naprostszy widząc *albo* słysząc *poznać* [go] może, iako *mu słudzy iego* mieysce, [lud] panstwo gotować mieli[2]), y krolow do sto lice iemu prorokowaney [za czasu mieli przywodźić]. Gdyż poki wedle proroctwa[3]) do stolice antichrystusowey śiedm krolow nie przyłączą sye, y drugie trzy poki nie będą zwalczone on ostat ni nie okaże śie. [A gdy sye on ostatni okaże, y chrystusowe przyśćie będźie. Abowiem Chrystus na *Antichrystusa* [y sług iego] przyść ma z nieba[4]), aby samego y *ze* wszytką iego *Pmpą y możnośćią* świata tego (**kartka 29**) zwalczył y wiecznym

Na боцї: [1]) math. 24. [2]) Jako poznać antichrystusa po sługach iego. [3]) Dani: 8. apok: 16. 17. [4]) Judasz 1.

ѣгѡ самóго ѝ зовсѣ҃ ѣгѡ пⷭ
ствоⷨ звⷭчити ѝ вѣ҃ныⷨ мѣ-
каⷨ ѿдáти мáетⷮ. ѝ (картка 29
об.) юⷠ боⷨше збыⷮкѣ ѝ тирáн-
нѣ҃ наⷭ цр҃квлю своéю (то
ѣ҃стъ) наⷭ православными
хрⷫтианы чинúти не допѣ҃стиⷮ.

âбóвѣ҃ⷦ ѣ҃ѣдеⷮ кѣ҃дà[1]), бáр'-
зо велúкаⷨ, ѣ҃кáⷨ ѿ почаⷮкѣ
сѣ҃кта не бы҃ла âнѣ҃к потоⷨ ѣ҃ѣ-
деⷮ. тогѡ чáсѣ, [к котóрíй] оⷩ
ѡ҃стаⷮний âн'тúхристъ право-
слáв'ныⷯ хрⷫтїⷯ всю҃ды мор-
довáти ѣ҃ѣдеⷮ. ѣ҃ко х҃с даючи
зáрⷣ ѝ потѣ҃хи ѳповѣ҃дáеⷮ.
жѣ҃ ѳ҃корóчены ѣ҃ѣдⷭ днѣ҃ ты҃и
дл҃ѧ вы҃браныⷯ.

А прⷮ [тыⷨ] часоⷨ дàѣ знá-
ти ѣ҃бы҃ ѿ прéлести ѝ з'рáды
мнóгыⷯ моглúсмы сѧ ѳ҃стерé-
чи, котóраѧ давнó сѧ зачáв'ши
дóл'го не прⷮ ѣ҃днóго мѣ҃кла
т'рвáти, ѝ тⷯ хѝтро ѝ поⷭ-
стѣ҃пне ѣ҃слúбы моⷠжно ѝ навы-
борнѣ҃ⷦшиⷯ прⷮстúти.

прóто нѣ҃ тоⷨко ѿ своⷨ
приχóдѣ҃к, котóрíй ѣ҃стъ вѣ҃р-
ныⷨ ѣгѡ потѣ҃кш'лúвый, чⷭ
(картка 30) ѳповѣ҃дáеⷮ. ѣ҃лѣ ѝ
ѿ âⷭтúхристовыⷯ предотéчⷯ
стерéчи сѧ пиⷨно роскáзѣ, âбы҃
к ты҃ѣ часы нѣ҃ⷦ оⷭ прúⷣеⷮ
ѡ҃шѣскáни не бы҃ли, ѝ до коⷭцà
нѣ҃ дотр'вав'ши âⷭтїхрїстѣ сѧ

мękam oddał. y iuż więcey zbytkow, [przesladowania,] y tranieiey nad cerkwią swoią to iest, nad prawosławnemi Chrześciiany. czynić nie dopuśći.

Abowiem będzie *utrapienie*[1]) [na prawosławnych] barzo wielkie, iakie od początku świata nie było, ani potym będźie, [to iest,] onego czasu [gdy iuż] on ostatni Antichrystus [okaze sye, y] prawosławnych Chrześćijan [ktorzy mu się nepokłonią] wszędzie mordować *roskaże*, Jako Chrystus daiąc zaraz y poćiechy opowiada: że vmnieyszone będą dni one dla wybranych.

A [co teraz mowi, początek telko boleśćiam iest, y dla tegoz] przed czasem ostatnim daie znać, aby od zrady y oszukania wielu [sług y Predoteczow iego] *Prawosławni* vwarowali sye, ktora zdaleka sie zacząwszy długo nie przez iednego miała trwać. y tak chitrze y podstępnie, iesliby można rzecz y nawybornieysz(y)ch zmamić.

Przeto nie o swym *tak dalece* przyśćiu, ktore iest wiernym iego poćieszli- (картка 29 об.) we, czas opowiada, ale od przedoteczow Antichrystusowych pilno warować sye roskazuie, aby w te czasy nim on przydzie oszukani nie byli, a do konca nie dotrwawszy aby sye Antichry-

[1]) Цитату нема.

На боци: [1]) Math. 24.

не [поклони́ли ѝ] не по⁑да́ли. а҃во́ѵ҃к҃ѡ кто́ сѧ ѥ̂мѫ̀ покло́нитъ къ цр҃ствїи нб҃но҃ѵ҃ не ѣ́дѧт. ѡ̀ кото́рого наставáнію знакѝ пѣ́вныи ѡ̀повѣ́ща҃ѧ вѣ́рны⁑ свои⁑. а̂ то̀ ѥ̃сть пе́р҃шїй, ꙗ̃ко кири⁑ сватый пи́ше.

stusowi nie poddali [y wiecznie nie zginęli.] *abowiem kto do konca wytrwa, ten zbawion będzie*, o ktorego nastawaniu Chrystus znaki pewne opowiedział A tho iest pierwszy, iako Cirillus swięty pisze.

ЗНАК ПЕРШІЙ, АНтіхристова наставáнѧ.

Я҆ ты̀ смотрѝ што̀ ю҆ж҃ бы́ло, ѝ што̀ ѥ̀щѥ̀ ма́ет҃ бы́ти. ѝ пи⁑но стережѝ сѧ. гды⁑ мо́вит҃ стережѣ́тѥ сѧ а̂бы вл҃ѥ жа́дѥ⁑ ѵ не зра́ди⁑. мно́гїѥ а̂бовѣ́ѵ҃к҃ѡ прїи́дѫ҃т, во имени́ мо́ѥ⁑, мо́кмчи, ꙗ̃ ѥ̃стѥ⁑ х҃с ѝ мнѡ́гы⁑ звед҃т. а̂то̀ ю҆ж҃ бы́ло почáсти то̀ ѥ̃сть Сѝ- (картка 30 об.) монъ во⁑хвъ, ѝ менáндръ ѝ ѝ́ные ѡ̀каа́нные голове́ные ѥ̂ретикѝ. а̂ сна⁑ ѝ нѣ́ѵ҃к҃ѡ нѣ́которїѥ.

Znak Pierwszy.
Antichrystusowego nastawania.

A ty patrz co iuz było, y co ieszcze ma być, y pilno strzez się, ponieważ mowi: Strzeżćie się, aby was żaden nie zdradził. Abowiem wi(e)le ich przyidzie w Imieniu moim mowiąc: Ja iestem Chrystus y wiele ich zwiodą. Ato iuż było poczęśći, to iest, Simon (картка 30) Magus, Menandr. y drudźi *mizérni* a głowni heretici, a snac y dziś są niektorzy.

ВЫРОЗѢМѢНѧ.

Я҆ко сѣ́тыи а҆п҃лы на о҃нъ ча҃ ѡ҃ны⁑ ѿщепе⁑цовъ ѝ зводи́теле҆ людѫ бо́жего за собо́ю, а҆нѣ́тїхристами называ́ли. та⁑же ѝ на сѐ҆ ча҃ [вс҃ѣ⁑] ѥ̀ретикѡ⁑ ѝ зводи́теле҆ а⁑нѣ́тїхристами о҃ному ѡ̂ста⁑нему слѫжáчими розѣмѣ́҆. кото́рїѥ ѿ ѥ̂диноѝ сѣ́ои кадоли́ческои собо⁑ноѝ ѝ а҆п҃лскои цр҃кве гре́ческои ѿст҃пи́ли, ѝ бо⁑ше сѧ҆ѣ҆ѣ҆ а҆ нѣ⁑ли ра⁑ ѳ҆ѵ҃хвáлено҆ пра⁑дѣ҆ х҃ѵ҃ѣ҆ кѣ́рити ка́жѫ҃т. ѡ̀ кото́-

stusowi nie poddali [y wiecznie nie zginęli.] *abowiem kto do konca wytrwa, ten zbawion będzie*, o ktorego nastawaniu Chrystus znaki pewne opowiedział A tho iest pierwszy, iako Cirillus swięty pisze.

Wyrozumienie.

Jako święći Apostołowie na on czas, onych odszczepieńcow y zwodźicielow ludu Bożego [od Chrystusa] za sobą, Antichrystusami nazywali. Także y *teraźnieyszych* czasow, [odszczepieńcow,] heretikow, a zwodzicielow Antichrystusami onemu ostatniemu służącymi rozumiey, [wszystkich] ktoizy od iedney Swiętey Katholickiey, Soborney, y Apostolskiey Greckiey CERkwie odstąpili, y więcey sobie aniżli raz vchwalo-

рыⁿ ѿвѣ҃не і҃ѡаⁿ стꙋ҃ы҃ пи-
шетъ[1]).

Дѣти послѣдняа годи҃на
естъ и ꙗко слышасте иⁿᵉ аⁿти-
хр҃иⁿ ѥ҃ждетъ, и нн҃ѣ мно́гіе аⁿ-
ти҃хр҃исты бы́ли. и҃ ѿтоле розꙁнѣетъ иⁿᵉ послѣдни҃ (карт
ка 31) чаᶜ е҃стъ. ѿ насᶜ вы́шли,
а҃ле не бы́ли зъ насᶜ. бо҃ гды́ бы
ѿ на́съ бы́ли вжⁱды́бы зъ на́ми
бы́ли тръква́ли. а҃ле абы́сѧ по-
каза́ли иⁿᵉ не бы́ли вс҃ѣ зъ насᶜ.

[ꙗко] и҃ оⁿ гоᵖды́ сѝмоⁿ
коⁿхъ самарі́йскїй[2]) е҃щѐ зра́-
зꙁ ста́вши сѧ ѿцепⁿцеⁿ ѿ сѝ-
мона петра́, [и҃ дрꙁгиⁿ а҃пᶜлѡкъ]
вⁱ пе́реⁿ побѣⁿ до ри́мꙁ мѣнѧ-
чиᶜ хрᶜтоⁿ бы́ти, вⁱвесь спо́собᵒ
таⁿ ѡстаⁿнего аⁿти́хр҃иста саⁿ
пеᵖвы́ꙑ бꙋ́дꙋчи, и҃ по неⁿ бꙋ́дꙋ
чиⁿ собо́ю во о҃ноⁿ ри́мѣ прозна́менова́ⁿ. иⁿᵉ на́ и҃мѧ сѝ-
мона петра́ мѣⁿ бꙋсѣсти гоᵖ-
дый кнѧᵉ св҃ѣта того҃ аⁿти́-
хр҃иⁿ. што҃ значи́ло и҃ на оⁿ чаᶜ
гды́ х҃с петра́ само́го назва́ⁿ
сатано́ю, [гды́ бы́лъ ве́дле сѣ҃т
та того҃ бо҃ѣсѣю спра́вꙁ ѿправова́ти похотѣⁿ].

Ney prawdzie Chrystusowey, wierzyć każą. O ktorych Jawniey Jan swięty pisze[1]).

Dźieći ostatnia Godzina iest, y iakoście słyszeli, iż Antichrystus *przyść ma*, y dziś wiele Antichrystusow było. Y stąd rozumieymy iż **(kartka 30 ob.)** ostatnia *godźina* iest, od nas wyszli, ale nie byli znas, Abowiem gdyby od nas byli, wżdyby znami byli trwali. Ale aby sye okazali iż nie byli wszyscy z nas.

[A tacy ieszcze na on czas pokazali sye przy Apostolech, o ktorych tu Ciryllus święty wspomina, abowiem] on pyszny [a wielki heretik] Simon magus Samaryski[2]) ieszcze zrazu stawszy sye odszczepieńcem: Simona Piotra [vprzedził,] y do Rzymu bieżał, y tham wmiasto Chrystusa być sye powiedźiał, y wszystek sposob ostatniego Antichrystusa sam pierwszym będąc, y po nim bedących w onym Rzymie sobą *figorował*: że na imię Simona Piotra miało vśieść Harde Książe świata tego Antichrystus, [ktory miał świata tego sprawy sprawować, y o onych rozmyszlać.] co znaczyło y na on czas, gdy y samego Piotra Pan szatanem nazwał, [mowiąc do niego[3]): Idź zamną szatanie, zgorszeniem iesteś mi, abowiem

На боцї: [1]) а҃. і҃оа. в҃. мнѡго аⁿти́хр҃исто ѥ҃дїно́мꙋ ѡстаⁿнемꙋ слꙋжа́чихъ. [2]) дѣа. и҃.

На боцї: [1]) 1. Jan: 2. wiele antichrystow, iednemu ostatniemu służących. [2]) Dźieie. 8. [3]) math: 16.

[кото́рого] х҃с свое́ю поко́рою и̑ моли́твою напра́ви҃, же́ сѧ то̀ в не҃ не (картка 31 об.) вы́по҃нило. а̃ле в' Ги́монѣ ко҃хвѣ[1] кото́рїй ѡ̑кр8҃не бы҃ го́рды҃. и̑ з'вѣ҃ши мно́ги҃ к рі́мѣ пре҃ вс҃ѣ҃ на́родо҃ вы́со́ко каза́л' сѧ сл8га҃ свои҃ носи́ти[2]).

а̃ле пе́тръ а҃п҃лъ вѣ҃даючи жѣ̀ то̀ е̃сть пе́рш҃ї пре҃ оста҃ни҃ а҃н'ти́хри҃ст҃, и̑ ты҃ по ко҃д8х8 ноше́нїе҃ лю҃ зво́ди҃. моли҃ сѧ бг҃ѣ а҃бы҃ е̑гѡ стлѣми҃, кото́рого бъ҃ з висо́кости поразив҃ши ро҃тр8҃ти҃. даючи знати а҃бы́смы сѧ таковы҃ г҃о҃рды҃ карова́ли. и̑ зл а҃н҃ти́хри҃стѡ҃ розв҃мѣ́ли, кото́рїе сѧ сл8га҃ свои҃ ка́ж8҃ носи́ти. и̑ в' мѣ́сто х҃а главо́ю сѧ цр҃кви е̑гѡ называ́ю҃.

Гды҃ пе́тръ ст҃ый в' мѣ́сто х҃а главо́ю цр҃кви х҃ово́й не называ́л' сѧ, а̑бы мѣ҃ бы́ти цр҃кви т҃ѣ́ла х҃ова др8го́ю главо́ю[3]). а̑ко́вѣ҃ мо́сѣ́ла бы҃ бы́ти и̑нѫ҃ це҃рквъ҃ т҃ѣ́ла петро́

На боцї: [1]) Цитату брак. [2]) Цитату брак. [3]) Е̃дино̀ т҃ѣ́ло це́ръко҃ ѡ̑ дко҃ голова҃ не мо́же бы́ти.

(картка 31) nie myslisz ktore są sprawy boskie, ale człowiecze. y niżey mowi: Jesli kto chce zamną iść, niech się same(g)o siebie zaprzy, y weźmie krzyż swoy a za mną idźie.]

[Y tak Piotra Swietego] Chrystus pokorą swoią y modlitwą naprawił, że sye w niem *zły skutek zatracenia* nie wypełnił, ale w Simonie Maguśie[1]), ktory okrutnie był hardy [a na złoto y srebro chćiwy:] y wiele ludzij zwiodszy w rzymie, wysoko kazał się sługom swym nosić przed wszytkim narodem[2]).

Ale Piotr Swięty wiedząc że to iuż pierwszy przed ostatnim Antichrystuś, y tym po powietrzu noszeniem lud zwodzi, modlił się bogu aby go stłumił, ktorego bog z wysokośći poraziwszy rostrąćił: daiąc [za czasu] znać abysmy śie takowych *nadentych* warowali, y za Antichrystusy rozumieli, ktorzy sye sługom swym każą nosić, a w miasto chrystusa Głową Cerkwie iego nazywać.

Gdyż Piotr Swięty w miasto (kartka 31 об.) Chrystusa Głową Cerkwi iego nie nazywał sye, aby miał być Cerkwi ciała Chrystusowego drugą Głową[3]). Abowiem musiałaby byc insza Cer-

На боцї: [1]) Dźieie. 8. [2]) w żywoćie Piotra, y Pawła. [3]) Jedno ćiało Cerkiew O dwu Głowach nie może być.

ка, а̑ и́наѧ цр̃ковь т̑ѣ- (картка 32) ла хⷭва. Але хⷭ свою̑ е̑дин8̀ а̑ не петро́в8 цр̃ковъ дрⷭгꙋ̀ю ѡ̑вецⷯ, на тверⷣомⷯ и̑ ка̑менномⷯ вы3на́нію зⷭздова́ти[1]). самⷯ е̑й бⷭдⷭчи фⷭдамⷩтомⷯ и̑ главо́ю[2]).

главо́ю [е̑стъ] же́смы т̑ѣлоⷯ е̑гѡ̀. ꙗ̃ко пи̑шⷩ[3]): Кото́рꙋ̀й ⷩⷭт главо́ю хⷭ, з кото́рого всѣ т̑ѣло.

фⷭдамⷩто̑м и̑ ка́менеⷯ дла̀ то́го, же́ сѧ на нⷩ бⷭдⷭѐмо ꙗ̃ко камѣ́нѧ живо́е[4]). А̑ и҃же сѧ пе́тръ вмѣ̑сто хⷭа а̑нѣ̑ цр̃кви е̑гѡ̀ дрⷭго́ю главо́ю не мѣ̑новаⷯ бы́ти. а̑ле е̑ціѣ̀ вели́ⷦ престро́гⷭ ⷦмира́ючи в рі́мѣ̑ ⷦчинивⷯ. гдꙑ̀ е̑гѡ̀ ꙗ̃ко хⷭа на крестѣ̑ розпина́ли, проси̑ⷯ а̑бы не таⷯ ꙗ̃кѣ̑ хⷭа голово́ю кго́рѣ̑, [а̑ле к зеⷨли] ⷦкрижова́ли. а̑бы е̑гѡ̀ не розⷭмѣ̑ⷯ кто̀ дрⷭгоⷯ хⷭа йли к' мѣ̑сто главы̀ хⷭа бы́ти, а̑лбо цр̃кви хⷭовой дв̑ѣ̑ головѣ̑ мѣ́ти.

kiew ciała Piotrowego, a insza Cerkiew ćiała Chrystusowego: ale Chrystus swoię iednę, a nie Piotrową drugą obiecał na twardym y kamiennym wyznaniu zbudować, [mowiąc[1]): A na tym Kamieniu (ktoregośty Pietrze wyznał) zbuduię Cerkiew moię. Przeto] sam Chrystus iest Fudamentem, y Głową Cerkwi swoiey[2]).

Głową [dla tego,] żesmy ćiałem [y członkami] iego, iako pisze[3]): Ktory iest Głową Chrystus, z ktorego wszystko ćiało.

[A] Fudamentem y kamieniem dla tego, że sye na nim buduiemy, [iako pisze Piotr święty][4]): Do niego przychodząc kamienia żywego, od ludźi wzgardzonego, a od Boga wybranego nazacnieyszego y sami] iako kamienie żywe [buduyćie sye w dom duchowny.] *Przeto* Piotr święty, ani w miasto Chrystusa [wyietnie], ani Gło- (картка 32, арк. знач. I) wą Cerkwi Chrystusowey *nie był*, ale ieszcze y wielką przestregę vmiraiąc w Rzymie vczynił, gdy go [Rzymianie] iako y Chrystusa Krzyżowali, prosił aby nie ku gorze głową iako Chrystusa *powieśili*, aby go kto nie rozumiał drugiego Chrystusa, albo w miasto

На боцї: [1]) маⷮдⷮ. S̃i. [2]) самⷯ хⷭ цеⷬкви своéй главá и̑ фоⷭдамⷩтъ. [3]) е̑фесѣ. Д̃. [4]) а̑ пеⷮ. Е̃.

На боцї: [1]) math: 16. [2]) Цитату брак. [3]) Jefes: 4. [4]) 1. piotr: 2.

Й не тóл'ко âбы мѣ[к] быти âко (картка 32 об.) х̃с главóю цр̃кви ѣгò, âле не хотѣ[к] й на кр[с]тѣ ѹмирáючи к гóрѣ головы̀ по[м]нáти, тóл'ко ѣй ѡвер[н]ýлъ к зе[м]ли. ѹказýючи и[же] ѡ зе[м]лѣ дрýгая головá в ри́мѣ цр̃кви о̃но` въ ѣрúсали́мѣ ѹкрижова[ж]ной проти[ж]ная мѣ́ла пов'ста́ти[1]). котóрою х̃с а[бы] в прихо[ж] сво` втóрїй ро[з]тр[я]титъ.

Âбóвѣ[м] о[н] ѣ́стъ ѣдино́ю пра[ж]дúвою[2]) й на́ вѣки живóю телéсне й ви́доме всемѹ тѣ́лу цр̃кви своѣ` главóю[3]). Котóрїй и[ж] ме[р]твы[х] въскр̃съ й бо[м]ше не ѕмира́е[т][4]). й ã[в]'не [ѹздýчи] в' тѣ́лѣ всѣ[х] зарóк'но âпс[л][ж] хиротони́са[ж]ши[5]), на малы` ча[с] ѡйшóлъ на нб̃о не зоставля́ючи жа[ж]ного выня[ж]не, в мѣ́сто сéбе головóю тóл'ко чло[ч]ками й слѹгáми тѣ́ла цр̃кве своѣ` и[х] зоста́вилъ[6]). Гды[ж] са[м] прише́[л]ши з нéба на зе[м]лю, дла тóго ста́л' са (картка 33, арк. знач. 3.) на́шею главою ви́димымъ чл̃ко[м] âбы жáде[ч] йн'шїй чл̃ко[м] на земл̀й й на нб̃ѣ в' ка́ждо` вла́дзы нѣ про[ж]кова́лъ[7]). ã кто́ са надыма́етъ âко пы̀шетъ й не держи[т] (х̃а) главы̀ ѡ ко-

Głowy Chrystusa, albo Cerkwi Chrystusowey dwie głowie mieć.

Y nie telko aby miał iako Chrystus Głową nad Cerkwią iego [Panować,] ale nie chćiał y na krzyżu vmieraiąc, Głowy swey ku gorze podiąć, ale ią obrocił ku żiemi, vkazuiąc, że od żiemie druga Głowa w Rzymie, Cerkwi oney w Jeruzalem vkrzyżowaney prećiwna miała powstać, ktorą [zaś] Chrystus aż w przyśćie swoie wtore rostrąći.

Abowiem on iest [sam] iedną prawdźiwą[1]), y na wieki żywą cielesnie y widomie wszytkiego ćiała Cerkwie swoiey Głową, [iako Jan S. mowi[2]): Cosmy widźieli oczyma swemi, y (kartka 32 об.) cosmy oglądali, y rękoma naszymi dotykali sye,] ktory z martwych powstawszy więcey nie vmiera[3]), [iako Bog y człowiek prawdźiwy:] y [tak] iawnie [zmartwychwstawszy][4]) w ciele wszystkich rowno Apostołow swoich Chyrotonisawszy[5]), na mały czas odszedł od nich na Niebo, nie zostawuiąc żadnego wyiętnie wmiasto siebie Głową, telko członkami y sługami ciała Cerkwie swoiey ich zostawił. Gdyż sam z nieba na ziemie przyszedszy, dla tego stał

На боцї: [1]) [со[м]. ѣ.] [2]) кола[с]. ѓ. ри[м]. д̃. [3]) ри[м]. д̃ї. [4]) ã. кори[н] ѣї. [5]) лоу[к] на ко[ч]цѝ. [6]) ã. кори[н] д̃. [7]) кола[с]. ѣ. ри[м] д̃ї.

На боцї: [1]) kołas. 3. Rzym 9. [2]) 1. Jan. 1. [3]) 1. kor. 15. [4]) [Chryzostom o wćieleniu.] [5]) Luk. w ostatnim.

тóрои всѣ тѣло, и̂ сª сѧ чи́нитъ в' мѣсто х̃а главóю церкви х̃вой тò ѣстъ а̂нтихриста, и̂ ꙗко сѝмонъ вóлхвъ онъ пе[р]вый а[нт]и́христа в' ри́мѣ петрà 8переди[ж]ши в'сю̀ слáвꙋ х̃вꙋ нà сéбе хотѣ́лъ принáти[1]). а̃ле х̃с̃ з нéка е̂гò порази́лъ. и̂ о̂ста[т]него а[нти]христа 8кие[т] дх̃о[м] 8стъ свои[х]. котóрии т̂ꙋ на земли́ х̃а̃ 8пережде[т][2]) и̂ в'семꙋ тѣлꙋ церкви х̃[с]вой головóю 8чини[ж]ши сѧ до сéбе лю[д] всѣкѡ з[г]ромáжде[т]ъ. а̃ в'мѣсто х̃а̃ себѣ положи́въши и̂ тóе што̀ по сꙋ[д]номª дн̃и ѣ̂ꙋде[т] на сéбе взя[в]ши мóви[т][3]). ꙗ̃ ѣ̂ди́нъ па́сты[р] ѣ̂диного̀ и̂ стáдо неха[м] ѣ̂ꙋде[т], (картка 33 об.) и̂ то̀ ѣ́стъ ꙗ̃вънный знáкъ а̂нти́христова Д̂ꙋха.

sye naszą Głową widomym człowiekiem[1]), aby żaden inszy człowiek na ziemi, y na niebie we wszelakiey władzy nie przodkował. A kto się nadyma [członkiem będąc, iako pisze[2]): Y nietrzyma (Chrystusa) Głowy od ktorey wszystko ćiało y sam sye czyni w miasto Chrystusa Głową, Cerkwie Chrystusowey, to iest Antychrystus. y] iako Symon Magus, on pierwszy Antychrystus w Rzymie Piotra S. vprzedźiwszy wszystką *władzę* Pana Chrystu- **(картка 33)** sową chćiał na się porwać, ale go Chrystus z nieba poraźił[3]). także y ostatniego Antichrystusa vbije Duchiem vst swych, ktory tu na ziemi Chystusa vprzedza[4]), y wszystkiemu ćiału Cerkwie Chrystusowey Głową się vczyniwszy, do siebie lud wszelako zgromadza, a w miasto Chrystusa śiebie położywszy, y to co po sądnym dniu *Chrystus vczyni*, on teraz na się wźiąwszy mowi[5]): Ja ieden Pasterz, iedna owczarnia niech będzie. Ato iest Jawny y pierwszy znak Antichrystusowego Ducha.

На боцї: [1]) деѳилá[к]т к мл[т]ѳеи. [2]) колá[с]. а̃. [3]) а̃. кори[н]ѳ' ѣ̃і.

На боцї: [1]) 1. kor. 4. kołass. 1. Rzym: 14. [2]) kołass. 1. [3]) Theofilakt. w math. [4]) kołas. 1. [5]) 1. kor. 15. zaczało. 160.

ЗНАК ВТОРЫИ.

Вто́рїй знакъ послы́шите ѡ̑ во̀нахъ, ꙗ̑коже и̑ е̑стъ бу́дѣ во̀на̀ в мєсопота́мїи пєрсо́мъ и̑з грє́ками. Постáнетъ повѣ́тъ на повѣ́тъ, и̑ па́рство на па́рство. и̑ бу́дутъ го́лоды и̑ мо́ры, и̑ трꙗсѣ́нїа зємл҃ѣ мѣ́сцами. а̑ то́є всѣ̀ бу́дѣ бы́ло. И̑ за̑ мо́витъ стрaхи̑ з нє́ба бу́дутъ, и̑ вєлїкіє непого́ды, нє спѣ́тє́же, бо̀ нє вѣ́даєтє в кото́рїй ча́съ г҃дь прі́йдетъ.

Вырозумѣнїа.

Слы́шати бу́дєтє ѡ̑ во̀нахъ нє и̑же бы пєрє́дъ ты́мъ во̀ны́ нє бывa (картка 34, арк. знач. зѣ) ли, и̑ бо́рзо ꙗ̑къ чита́ємъ ѡ̑ па́рства сѣ́тa того̀ быва́ли сꙗ лю́дє. а̑ле жѣ̀ тѹ̀ мо́вятъ, бу́дутъ во̀ны. ꙗ̑ко бы рє́клъ, нє то́лко дла̀ па́нства а̑ле и̑ дла̀ вѣ́ры ва́шєй во̀ны точи́ти бу́дѹтъ з ва́ми[1]). а̑бы ва̑ могли̑ ѡ̑ нє́и и̑ ѡ̑ головы̀ х҃а ѡ̑вєсти́, а̑ по́дъ и́нѕю а̑нтіхри́стовѕ по́бити. а̑ и̑же ты́же и̑ с҃ самы́хъ дѹхо́вныхъ мѣ́ли такі́и повста́ти, кото́рїи ѡ̑шєпи́вши сꙗ кѡ̀жъ нє сло́вомъ бо́жїимъ ꙗ̑ко х҃с и̑ ст҃ы̑и е̑го̀, а̑ле ꙗ̑къ кнꙗжата сѣ́тa того̀ мєчє́мъ, ꙗ̑къ самѝ воєва́ти, та́дъ ты́же и̑ дрѹ́гихъ на розлꙗтьѣ̀ кр҃вє́ побѹ́жа́ти мѣ́ли,

На боцї: [1]) ма҃т҃. к҃д.

Znak Wtory,

WTory znak, vsłyszyćie o woynach. Jakoż y iest iuż woyna w mesopotamieiey Persom z grekami, powstanie powiat na powiat, y Państwo na Państwo. Y będą głody, y mory, y trzęsienia źiemię mieyscami, a to wszystko iuż było. Y zaś mowi, strachy z nieba **(картка 33 об)** będą y wielkie niepogody. Nie spi ćież, abowiem nie wiećie w kthory czas Pan [wasz] przyidźie.

Wyrozumienie.

SŁyszeć będźiećie o woynach) Nie iżby przed thym woyny nie bywały, y barzo iako czytamy o państwa świata tego bijali sye ludźie, ale że tu mowi będą woyny, iakoby rzekł, nie telko dla Panstwa, ale y dla wiary waszey woyny toczyć będą z wami[1]), aby was mogli od niey, y od Głowy Chrystusa odwieść, a pod iną Antichrystusową podbić, aże też y z samych duchownych mieli tacy powstać, ktorzy odszczepiwszy sye iuż nie słowem Bożym iako [Pan] Chrystus y święci iego, ale iako Kśiążęta świata tego mieczem, iako sami woiować, tak też y drugich na rozlanie krwie pobudzać mieli, co im nie telko nie przy-

На боцї: [1]) math. 26.

што̀ и᷑ не то́лко не при́стоило, а̑ле ты᷑ и̑ зака́зано чини́ти. а̑ко г̑ъ петр̑ъ речѐ[1]): Сховáй ме́чъ твóй к пóхвы, а̑бóвѣ᷑ кто̀ мече᷑ вѣ̀ю᷑т᷑ ѿ (картка 34 об.) мечà зги́не᷑т᷑. Тóе᷑ ᷑ в правúлл᷑ по всѣ᷑ совшúр᷑ варóвано, а̑бы дх᷑ны᷑ а̑къ спрáвами свѣ᷑тскúми в па᷑ства᷑ та́кже вонóю бáвити сѧ не смѣ́ли а̑ не тóлко до éреси ѿщепéнства, а̑ле и̑ до щúрои вѣ́ри пре᷑ кгвáлтъ и̑ вонѣ᷑ а̑бы жа᷑ного не притѧгáли, а̑ко са᷑ г̑ъ мóви᷑[2]): е̑слú кто̀ хóчетъ и̑тѝ за мнóю нехáй сѧ запри᷑ самóго себè, и̑ во᷑ме᷑ кр᷑тъскóй, и̑ и̑де᷑ за мнóю: то̀ е̑стъ, же са᷑ рáчий нехà за вѣ́рѣ᷑ ѹмре᷑, а̑нѣ᷑ли бы и̑ного до нéи примѹшáючи мѣ́лъ забивáти.

Чого́ сѧ вс̑ѣ᷑ х᷑вы свати́телїе пúлно стерегли́, ле᷑ дх̑ъ а̑нтíхристо᷑, е̑дино́го з дх᷑ны᷑ ста᷑ршого лео́на трéтего, вúскѹпа рı᷑ска᷑[3]) о̑коло ро́кѹ х᷑ва, дева᷑со᷑ного на̑ то зв̑ѣ́лъ, жè на́перв̑ѣ᷑ захо᷑нїи [вс̑ѣ᷑] (картка 35, арк. знач. зг) па́н᷑ства ѿ столúцѣ᷑ цѣ́сарскои ко᷑ста᷑тúнопóлскои ѡ̀тор᷑вáлъ, гды̑ дрѹгóго цѣ́сара карóлюса велúко᷑ в рíмѣ᷑ собѣ᷑ ѹчинúлъ (а᷑ цѣ́сарѣ᷑ правдúвые христíа᷑нскıе᷑[4]), и̑ столúца и᷑ в ко᷑ста᷑тúнополи, ѡ᷑ ко᷑ста᷑тúна

На боцї: [1]) ма᷑дѣ᷑. к̑s. а̑по᷑. г̑ї. [2]) ма᷑дѣ᷑. ї̑s. [3]) ро᷑. п̑д. [4]) в тѹ́рко грéцыи.

stoi, ale też y zakazano czynić **(картка 34).** iako Pan do Piotra mowić [raczył:][1]) schoway miecz twoy w pochwy, abowiem kto mieczem woiuie od miecza zginie. Toz w Nomokanoniech po wszystkich Konssylijach warowano: Aby duchowni, iako sprawami w państwach *świata tego*, także woyną bawić syę nie śmieli, a nie telko do herezyiey odszczepieństwa, ale y do wiary szczyrey przez gwałt y woynę aby żadnego nie przyćiągali, iako sam Pan mowić [raczy:][2]) Jesli kto chce iść za mną, niech sye samego śiebie zaprzy, y weźmie Krzyż swoy y *naśladuić* mię: to iest, że sam raczey niech sye [gotuie] za wiarę vmrzeć, aniźliby inego do niey przymuszaiąc miał zabijać.

Czego sye wszyscy [Pana] Chrystusowi *Biskupi* pilnie strzegli, lecz duch Antichrystusow iednego z duchownych starszego Leona trzećiego Biskupa Rzymskiego[3]) około roku pańskiego dźiewięćsetnego na to zwiodł, że na pierwey zachodnie państwa, od **(картка 34 об)** stolice Cesarskiey Konstantinopolskiey oderwał, gdy drugiego Cesarza Karolusa wielkiego w Rzymie sobie vczynił (Acz Cesarze prawdziwe Chrześćijanskie[4]), y stolica ich w Konstantinopolu od KONstantina

На боцї: [1]) Mar: 25. Apok. 13. [2]) Math. 16. [3]) Ruk. 804. [4]) w turko greciy.

велíкого до маᵀмéта трвáла тúсмчѕ двѣстѣ и чотúри лѣта) ѧ пото[ж] ѿжѣ ѡтворáвши сѧ бúскѹпъ рíᴹскíй, и цѣсарѧ нá сторонѕ ѿложúлъ, взáвши на сéбе не тóлко столúцѕ и клáдзѕ цѣсарскѹю свѣцкѹю, áле и бóжѹю, и готѹючи столúцѕ, ꙗкъ пúшетъ[1]) почáвши по тúсмчи лѣᵀ к старо[ж] рíмѣ стáршемѕ ѧ ѡстаᵀнемѕ книжáти свѣта того, лю[ж] ѿ всѣ[ж] краю[ж] зᴹлѣ до послѹшéнства своéго притагáеᵀ[2]), ѧ ꙗкъ пéрше на грéки, (картка 35 об.) тáкъ и на úны[ж] мече[ж] ѳстаки[ж]не воюетъ, и всѣ[ж] хрнстïáнъ и всáкое колѣкно ѧвы́ сѧ мѕ ꙗко бѕ поклонúло роᶻмайтыми праᵡтúками лáскою, подáрками, ѡбѣтницами, проᶻбóю гроᶻбóю, кáранье[ᴹ], воᵛнóю, черᶻ послѡᵂ и слѕᵀ свои[ж] ѳурáдѕ дѕхо[ж]ного и свѣцкóго приводиᵀ, хотячи ѧвы жáденъ незостáлъ при старожúᵀно ѵ вѣ-рѣ, ѥдинáкои сᵀои католúцкои и ѧплᵉкои цр҃кви грéцкои[3]), и ѿ сᵀы[ж] патрıáрχѡ[ж] и постановéнѧ вселенскúᵡ съвóрѡ[ж] грéцкиᵡ всѣ ѧвы Ѡстѕпúли ѧ на ѥгò рí[ж]скíе новы́е ѥретúцтва пóлные постановéнѧ зезвóлили. котóри[ж] нема[ж] штò рóкъ, йначíй станови[ᵀ] Ѡмѣнѧᵀ. ѧ тò ѥстъ знᵡ[ж] пᵉны ѵ аᵡтíхрїстового наставáᵡѧ, ꙗко нúжѥ ѵ на лúстѣ кѕ и кз ѡкá- (картка

wielkiego do mahmeta trwała tyśiąc dwieśćie y czterzy lata) A pothym iuż odetwawszy sye Biskup rzymski y Cesarza na stronę odłożył, wźiąwszy na się nie telko stolicę y władzę Cesarzską świecką, ale y Bożą, y gotuiąc stolicę iako pisze[1]) począwszy po tyśiącu lat w starym Rzymie starszemu a ostatniemu Kśiążęćią świata tego, lud od wszystkich krain ziemię do posłuszeństwa swego przyćiąga[2]), a iako pierwey na Greki, tak y na inych mieczem vstawicznie woiuie, y wszystkich Chrześćijan, y wszelkie kolano aby sye mu iako Bogu pokłoniło rozmaitemi praktykami łaską, podarkami obietnicami prożbą groźbą, karaniem, woyną przez posłow y sług swoich vrzędu duchow- (картка 35) nego, y świeckiego przywodźi, chcąc aby żaden nie został przy starożytney wierze iednakiey świętey Katholickiey y Apostolskiey Cerkwie greckiey, y od Swiętych Patryarchow, y postanowienia powszechnych Soborow Greckich wszyscy aby odstąpili, a na iego Rzymskie nowe Herezyey pełne postanowienia zezwolili, ktore niemal co rok to inaczey stanowi, [y] odmienia. A to iest znak pewny Antichrystusowego nastawania, iako niżey na liśćie 23. okazuie sye: także y tu gdźie Duchowni

На боцї: [1]) ѧпо[ж]. к҃. [2]) кéдринъ. [3]) [маᵀдѥ. к҃д.]

На боцi: [1]) Apok. 20. [2]) cedrinus.

36) зѳ^{т} сѧ. та^{кж}е и̑ тѣ́тъ гдѣ̀ дѫхо^{в}ные мече^{м} воюю^{т}, и̑ дла̀ вѣ́ры мо^{р}дова́ти допꙋща́ютъ, а̑ па́нства поскда́ючи пре^{з} мѣ́съ и̑ фо́ртелѣ по^{л} се́бе вскѣ^{х} по^{л}бива́ютъ, гды^{жс} сты̃ кири^{л} ѡ̑ а^{н}ти́христѣ не ина́чїй повѣда́етъ[1]). ѣ̑дно̀ жѐ практі́ками и̑ нездержа́ніе^{м} пра́вды. а̑ пото^{м} кгва́лтомъ вскѣ^{х} а^{жс} до ко^{н}ца̀ зводи́ти бꙋде́тъ.

ЗНАК ТРЄТІИ.

Ещ^{жс} смотрѣ́мо, што̀ за знакі̀ ма́ю^{т} сѧ показа́ти на дѫхо^{в}ны^{х}. и^{з}бави́тель мо́ви^{л}. и̑ тогды зго́рша^{т} сѧ мнѡ́гїе, и̑ ѣ̑ди^{х} дрꙋго́го вы̑дасть, и̑ зненави́ди^{т} дрꙋгъ дрꙋга. и̑ кгды̑ ꙋслы́шишъ ѩ̑жъ влады́ки на влады^{х}, и̑ клири́ки на клирикѡ^{в}, и̑ ѩ̑ны^{х} ста́нѫ дѫхо^{в}ного на се́бе повстаючи^{х}, и̑ до кро-

(картка 36 об.)

ве нахо́дячи^{х} тогды̑ не трво^{жс} сѧ бо тѝ ѡ̑повѣ́жено. Не смо́три^{жс} того̀ што́ сѧ тепе^{р} дѣ́е^{т}, а̑ле пи^{л}нꙋй што́ ти пе^{р}ше в пи́смѣ ѣ̑стъ ѡ̑зна̑мено. и̑ хотя̑ бымъ и̑ а̑ ꙋчачи̑ тебѣ̀ ги́нꙋлъ, а̑ле ты̑ не погиба̑. при́стои^{т} вовѣ́мъ ꙋченико́ви лѣ^{п}ши^{м} и̑ ѡ̑патрънѣ́йши^{м} на^{л} ꙋчи́телѧ бы́ти. о̑по́слѣ^{х} прише^{л}ши а̑ пе^{р}ши^{м} бы́ти. гды^{жс} и̑ в^{і} ѣ̑динадцатꙋю годи́нꙋ бъ̃ прі̑ймꙋе^{т}. не диꙋ̑ сѧ н^{жс} влады́ки ѣ̑дины̑ дрꙋги^{х}

На боці: [1]) в^{і} знакꙋ д̃.

mieczem woiuią, y dla wiary mordować dopusczaią, a państwa pośiadaiąc przez mus, y fortele pod śię wszystkich podbiiaią, gdyż Cyryllus ś. o Antichrystuśie nie inacy powiada[1]), iedno że praktykami, y nie zdźierżeniem prawdy, a potym gwałtem wszystkich aż do końca zwodźić będźie.

(картка 35 об.).

Znak Trzeći.

JEszczeż Patrzmy co za znaki maią sye pokazać na duchownych, Zbawićiel mowił: Y na ten czas wielie ich sye zgorszą, a ieden drugiego wyda, y nienawidźieć będźie ieden drugiego. Y gdy vsłyszysz, iż Biskupi na Biskupow, y Klerykowie na klerykow, y inych stanu duchownego na się powstaiących y do krwie nachodzących, tedy nie trwoż sye, boć pierwey opowiedźiano.

Nie patrz że tego co sye teraz dźieie, ale pilnuy coć pierwey w piśmie iest oznaymiono, a chocay bym y ia ćiebie vcząc ginął, ale ty nie giń, przystoi bowiem vczniowi lepszym y opatrnieyszym być nad vczyciela; w pośliedź pryszedszy a być pierwszym, gdyż y w iedenastą godzinę Bog przyimuie. nie dźiwuy sye że władyki ieden drugiego znienawidzą, abowiem y

На боці: [1]) w znak: 9.

зненави́дѧт. а҃бо́вѣ҃ и̂ ме́жи а҃-
по́столми нашо́лъ сѧ про-
да́вца.

ЬЫРОзꙋМЄНѧ.

И (Н)Я̀ то҃ ча҃ зго҃ша҃ сѧ̀ мнẃгїѥ) На̂ то ма̂ло што́ потре́ба писа́ти, кгды҃ сѧ то́ѥ вла̂сне тепе́ръ дѣ҃. и҃ не то҃-ко посполи́тые, а̑ле и̂ дх҃о҃ны́ѥ зго́рши҃ши҃, дла̂ (картка 37, арк. знач. I) поко́ры и̂ ꙋбоз-ства цр҃кве хв҃ы Wвѣгда́ю҃. а̂ до го́рдого и̂ па́нство҃ ѡ̂богаче́-ного кнажа́ти сѣ҃та то҃ ѡ̂ка-а́н'ныи Wхо́дѧ҃. я̂ко і҃ю́да хрї-стопрода҃ца Ѡ х҃а ꙋбо́гого, нѐ дла̂ и́ноѥ причи́ны до [ко́гоꙋ-бі''цо҃] жидо́въ, е̂дно̀ дла̂ ла́-ко҃ства маѣ҃ности Wшо́лъ. та́кже и̂ ты̑ѥ, Сѣ҃обли́вы҃ Па-трїа́рхw҃, ꙋбо́гі҃ и̂ поко́рны҃ сло҃ хв҃ы҃ Wстꙋпа́ю҃[1]). и̂ вели́-ки҃ добродѣ҃ѥ҃ свои҃, Ѡ кото́рі҃ прина́ли бл҃ве́нство бо́жіе ненави́дѧ҃, а̂ пра̂ве выдаю҃ на фрасе́нки. вша҃ же кгды҃ то́ѥ ви́дишъ, розꙋмѣ́ки я̂ко ꙋчн҃ ї҃ри҃ сѣ҃ы҃ нѐ вѣ́ра зла́ѧ Ѡ кото́рои ѡ̂нѣ Wстꙋпаючи гі́нѕ҃ а̑ле и҃ нѣго҃ность, на кото́рі҃ сѧ ты̑ѥ знакѣ́ выполна́ю҃. И̂ко і҃ ю́да сѣ҃ы҃ пи̂ше҃: и҃ҕ въ

На боцї: [1]) кезꙋ҃ны́ѥ мо́-ва҃ ꙋꙋде҃ҕ в ра́дѣ сѣдѣ́ти и дохо́до҃ на́ши҃ постерѣга́ти.

między apostołmi nalazł sye *wydawca.*

(картка 36, арк. знач. К.)

Wyrozumienie.

I Na ten czas zgorszą sye ich wiele) Na to mało co potrzeba pisać, gdyż sye to właśnie teraz dźieie, że nie telko pospolici, ale y duchowni zgorszywszy sye, dla pokory y vbostwa Cerkwie Chrystusowey odbiegaią, a do Hardego y Państwem vbogaconego Kśiążęćia świata thego mizerni odchodzą: iako Judasz Chrystusow wydawca od vbogiego Chrystusa, nie dla iney przyczyny do żydow, iedno dla łakomstwa maietności odszedł. [Jako też y sami żydowie pokornego y vbogiego Jezusa widząc wzgardźili: mowiąc: Azali nie wiemy że to iest Syn Cieślin[1]) Y ktoż z Kśiążąt vwierzył wen, telko gruby narod, ktory niewie Zakonu przeklęći są.] Tak że y ći od świętobliwych Patryarchow, vbogich, y pokornych sług Pana Chrystusowych odstępuią[2]), y **(картка 36 об.)** wielkich swoych dobrodźieiow od ktorych przyięli błogosławieństwo Boże nienawidzą, a prawie wydaią na

На боцї: [1]) [Math. 13. zacz: 56. Jan 7. Zacz. 27.] [2]) Głupi mowią będźiemy w radźie śiedźieć y dochodow naszych przestrzegać.

ста҃ные часы, бѫдѫт насмѣ҃цы, ве́дле свои́ пожадли́- (картка 37 об.) вости и҆ нечи́стости хо́дячи а҆ то҆ сѫ҃т тыи́ кото́рїи сѧ ѿ е́дности вѣ́ры ѿдѣлля́ю҃т, а҆ сѫ҃т телє́сни дѫха немя́ючи. а҆ вы́ те́ды възлюбле́ные въ сто҃й ва́шей вѣ́рѣ, бѫдѫ́йте сѧ дх҃о҃м сты́м҃, нѣчо́го не ѿстѫпа́ючи сто҃бли́кы҃х ѿц҃е҃х на́ши҃х патрїа́рхѡ҃х, и҆ до конца҆ съ ни́ми трва́ючи спасе́м сѧ.

frasunki. Wszakże gdy to widźisz rozumiey iako vczy Cyryllus święty nie wiara zła od ktorey oni odstępuiąc ginu, ale ich niegodność na ktorych sye te znaki wypełniaią. Jako Judasz święty pisze: ze w ostatnie czasy będą naśmiewce, wedle swey żądze y nie czystości chodząc, a to są ći ktorzy sye od iedności wiary oddzielaią, y są cieleśni ducha nie maiąc, a wy tedy namilszy w świętey waszey wierze buduyćie sye duchem świętym, nic nie odstępuiąc świętobliwych Oycow naszych Patryarchow, y do końca z nimi trwaiąc, kto bowiem do końca wytrwa ten zbawion będźie. (картка 37).

ЗНАКЪ ЧЄТВЄРТЫИ.

Я҆ не то́лко на прелоӂо́ны҃х то҃т зна҃ е҃стъ. а҃ле и҆ на посполи́ты҃х, мо́ви҃т бовѣ҃м҃. дла҃ ро҃змноже́нїѧ зло́сти вы́сухне любо҃ межи м(н)ѡ́гими, мо́же҃т ли кто҆ похвали҃т сѧ и҃ межи ва́съ. а҃бы мѣ҃ не ѡ҆бма҃нною любо҃ до бли҃жнего свое҃ѵ҃ а҆зали́ не слова́ми мнѡ́го кро́тъ вѣ҃шѣе҃т всего҆, и҆ ѡ҆смѣхае҃т сѧ лас҆ (картка 38, арк. знач. ІѢ҃) кавы҃м пока́зѫючи сѧ, а҆ на се́рц҃и змѧшля́е҃т зра́дѫ, и҆ чи́ни҃т зле́ мо́вячи до́бре.

Znak Czwarty.

A nie telko na przełożonych then znak iest, ale y na pospolitych, mowi bowiem: Dla rozmnożenia złości *zgaśnie* miłość między wielą. możeli się kto pochwalić y między wami, aby miał nie obłudną miłość do bliźniego swego, azali nie słowami wiele kroć wienszuie wszystkiego [dobrego], y vśmiecha sye łaskawym sye pokazuiąc, a na sercu myśli zdradę, y czyni zle mowiąc dobrze.

ВЫРОЗѢМЄНѢ.

[И] дѣ̂ ро^{з}множе́нїѧ несправе^{д}ли́вости, зга́сне ми́лость межи мнѡ́гими) На то̀ Θеѡфила^{кт}, сты̑ѝ пи́ше, жѐ вѣмно́жа^{т} сѧ за́зрости, непри́язны, погорѣ́шéнѧ, лжи́выи проро́ци, кото́рїи сѣ^{т} предотéчѣ а̑нтїхрїстовы зво́дячи мнѡ́ги^{х}, и̑ на всѧ́кꙋю ре^{ч} несправедли́во^{с}ти поп^{р}дливы^{х}. И̑ дѣ̂ вели́кои несправедли́во^{с}ти и̑ практы^{к} а̑нтїхристовы^{х} стрѣво́жени, вѣдѧ^{т} лю́дє, та́кѣ [ба́рзо] жѐ и̑ ме́жи сво́ими [вла́сными] не на̀дє сѧ и̑скра любвѣ́, вы́да^{ст} вовѣ^{к} (картка 38 об.) е̑дє^{к}дрѣго́го, а̑ кто́ вѣдє^{т} до ко^{н}ца̀ терпли́вы̀ и̑ мо́цно стоѧ́чи не покло́ни^{т} сѧ в таковы^{х} вѣ́да^{х} спасе́нъ вѣдє^{т} а̑ко до́бры̀ ры́цыръ в' во̀ нѣ́, по́ты сты̑ѝ Θеѡфила́к^{т}. А̑ сты̑и Патрїа́рхове и̑стин'ныи па́стырѣ нш̃ѣ́, Ї̑ѡаки^{м} а̑нтиѡхи̑йскїй. Їеремі́ѧ коста^{к}тинопо́л'скїй[1]) тѣ^{т} ꙋ̑ на́съ вѣ́дячи, ю^{ж} бли́з'ко ско^{н}чéнїѧ сѣ́кта. хотѧ́чи тѣ́ю и̑скрѣ́ любвѣ́ бо́жеи роспали́ти в лю́дє^{х}, Бра́тства церво^{н}ныи е^{н}но́го сто́го пра́вославїѧ гре́ческого постановѝли, што́ ты^{ж} и̑ наи̑сн̑ѣ̑ши̑ѝ кро^{л} по́лскїй, зве́рхностю па^{н}ства прнвиле̑ми то̀ ꙋ̑моцни́ти ра́чи^{л}. хотѧ́чи а̑бы̀ правосла^{в}ные хр^{с}тїа́не вé-

На бокꙋ. [1]) а̑нтїѡхи̑йскїй бы̑лъ ро^{ж} а̑. ѧ̃ѻ̃Ѕ а конста^{н}тинопо^{л}скїй а̑. ѧ̃ѻ̃Д.

W y r o z u m i e n i e.

DLa rozmnozenia niesprawiedliwości zgaśnie miłość między wielą) Na to Theofilaktus święty pisze: Ze sye vmnozą zazdrości· nieprzyiaźni, pogor- **(картка 37 об.)** szenia, łżywi Prorocy, kthorzy są Antichrystusowi Predoteczy, zwodząc [ich] wiele, y na wszelaką rzecz niesprawiedliwości *swowolni:* Y dla wielkiey niesprawiedliwości, a Praktyk Antichrystusowych strwożony będźie lud, tak, że y między swemi nie naydźie sye iskra miłości wydadzą bowiem ieden drugiego, a kto ćierpliwy będźie do końca, y mocno stoiąc nie pokłoni sye w takowych biadach, zbawion będzie iako dobry Rycerz w woynie, poty święty Theofilaktus. A święći [zaś] Patryarchowie, prawdźiwi Pasterze naszy, Ioachim Antiochiyski y Jeremijasz Konstantinopolski[1]) tu v nas będąc, iuż blisko skończenia świata chcąc te iskre Bożey miłości rospaliwszy w ludziach [zatrzymać,] Bratstwa Cerkiewne iednego świętego prawosławija Greckiego postanowili: Co też y Naiaśnieyszy Krol Polski, zwierzchnością Państwa Prywileymi tho vmocnić raczył, **(картка 38)** chcąc aby Prawosławni Chrześćiianie wedle nabo-

На бокꙋ. [1]) antiochiyski był roku. 1585. a konstantinopolski 1589.

дл8ᵀ набожᵉ̂ᵡства своᵉᵀ в мѝлости праᵡдѝвой. ѓдеᵡ коᵡды̀ з блиᵡзнѝᵡ своѝᵡ, в цѝрости ѝ повѝнꙋ- (картка 39) ности своѐ хрестиᵡа̑нсько̀ сходѧчиᶜ розмышлѧ́ли ѓдиᵡ о дрꙋгомᵡ милоᵉᵀ выполнѧ́ючи, а̑ гнѣᵡ бо́жій блага́ючи. Але того̀ ф8дамеᵡнт8 мѝлости хр̃ови, на́барзѣ̀ дїа́волᵡ ненавѝдиᵀ, ѝ пе́рше злыᵡ д8хоᵡныᵡ, добр8 протиᵡныᵡ (а̑нѣ которы́ᵡ тамᴹ же вписны́ᵡ) взб8диᵀ на то́е воева́ти. а̑ потом ѝ посполи́тыᵡ мнѡго зво́диᵀ а̑бы сѧ тома̀8 проти́вили, што̀ наᵡ роска́зано конеᵡчно люби́ти, мо́вѧчи[1]) брᵃ̂ство, въ³люѣ́тѣ, ѣа бо̀те сѧ, цр̀ѧ чт̀ѣте. То̀ ѐстъ ѣ8 на́миᵡшал рᵉᵡ жи́ти брᵃ̂ств8 вкꙋпѣ́, за̑што наᴹ о̑бѣща́лъ да́ти ѝ живоᵀ вѣ̑чны̀.

а̑ иᵡ вто̀ᵡ не иᵡшее што̀ ви́диᵡ то́лко прешко́д8 шата́нскꙋю, тыᵡ баᵡрзѣ̀ звѧ̑зкоᵡ ми́лости хр̃їсто́во̀ себѣ́ звѧ̑зꙋ́ймо, кгдыᵡжъ а̑ко да́лѣй пи̑шетъ коне́цъ сѣ̑кта бли́зко. (картка 39 об.).

ЗНѦК ПѧТЫИ.

Мѧ́шъ тыᵡ ѝ то́тъ зна́къ, иᵡ ѣ8деᵀ о̑повѣ́дано ѣ̃ѵᵀлїе по все́й земл̀и. на свѣ̑дѣцᵀво всѣ̑ᵡ на́родоᵡ, ѝ тогды̀ прїи́деᵀ коне́цъ. а̑коже ви́диᵡ иᵡ ма́ло не в'всᶜ сѣ̑ᵀ нау́ки христо́вы напоᵡнеᵡ ѓ(с)тъ.

На бокꙋ: 1) а̑ пе́тр̀ъ ѣ.

żenstwa swego, w miłości prawdźiwey, ieden każdy bliźnim swym, w szczyrości i powinności swoiey Chrześćijanskiey, schodząc sye rozmyszlali ieden o drugim miłość pełniąc, a gniew Boży błagaiąc. Ale tego nabarziey fudamentu miłości Pana Chrystusowey Dijabeł nienawidźi, y napierwey złych Duchownych dobremu przećiwnych, a niektorych *w tymże Bratstwie świętobliwym będących* wzbudźił na to walczyć. A potym y pospolitych wiele zwodźi, aby sie temu przeciwili co nam roskazano koniecznie miłować, mowiąc[1]). Bratstwo miłuyćie, Boga sye boyćie, Krolowi cześć wyrządzayćie: Abowiem to iest rzecz namilsza [Panu] Bogu żyć Bratstwu w kupie, za co nam obiecał dać y żywot wieczny.

A iż w tym nie inego co widźim, telko przeszkodę szatańską, tym ba- (картка 38 об.) rźiey związkiem miłości Chrystusowey siebie zwięzuymy, gdyż iako daley pisze koniec świata blisko.

Znak Piąty.

MAsz też y ten znak, iż będźie opowiedźiana Ewanyelia po wszystkiey źiemi, na świadectwo wszystkim narodom: y na ten czas przyidzie dokonczenie. Iakoż widźimy, iż mało nie wszystek świat nauki Chrystusowey napełnion iest.

На бокꙋ: 1) 1. Piotr. 2.

ВЫРОЗѢМЄНИ.

Єщѐ нѣ^{м} сѧ бы̑ло вы̑полнило тѝсѧча лѣ^{т} ѿ вочловѣчє^{и}ѧ хв̃а. проповѣ́кло сѧ Є̂в^{г}лїе немѧ^{м} всемꙋ̀ свѣ́тꙋ, почѧ́вши ѿ є̂росолѝма всѣ^{м} погáно^{м}[1]) а̂ нáболше пре^{з} сѣ^{м} вселéнски^{х} собѡ̀ро^{м} в грецíи за монáрхѡ^{м}. х. вꙋ́дꙋчи^{х} на котó-рі^{х} всегó сѣ́кта хр^{с}тїѧ^{н}ро^{з}маи́тꙋ^{м}и нáроды, прáвда Є̂в^{г}льскои́ прóповѣ́кди з о^{б}ѧ̂снéнье^{м} вѣ́ры, є̂дности̑не згодли́ве застановлéна ѣ̃стъ, и̂ дꙋ́хо^{м} сты̑^{м} ꙋмо́цнена. и̂ запеча- (картка 40. арк. знак. І̑д̑) тована. а̂ ѿта^{м}-толѧ повсѣ^{м} свѣ́тѣ на свѣ́дóцство всѣ^{м} нáродо^{м} о̂повѣ́жено.

тѧ^{м} бовѣ^{м} въ є̂диной сто̀ кадоли́ческо̀, то̀ ѣ̃стъ собѡ^{р}но̀ и̂ а̂пл^{с}ко̀ цр̃кви грéческо̀. о^{б}ѧ^{с}нéна ѣ̃стъ и̂ ꙋмоцнéна прáвда. тѧ^{м} бы̑ли собѡ̀ры вселе^{н}скїе всегó сѣ́кта хр^{с}тїа̀но^{м} тѧ^{м} и̂ сѧ^{м} пáпѣ^{жс} рі^{м}скїй на собѡ^{р} є̂ждѧ^{м}. тѧ^{м} правúла и̂ вѣ́сь закòнъ церкóвны̀ постановлéно и̂ ꙋмóцнено. ѿ тѧ^{м}толѧ всѣ досконáле приняли Є̂в^{г}лїе и̂ вѣ́рꙋ тѧ^{м} всѧ́кого еретíка о̂сꙋ́жено и̂ ѿ цр̃кве ѡлꙋ́чено. тѧ^{м} всегó сѣ́кта хр^{с}тїа̀ны а̂ нá-

На боцї: [1]) дѣкѧ^{х}. к̃. лѕ^{х}, в остáт.

W y r o z u m i e n i e.

IEszcze nim sye było wypełniło tyćiąc lat, od *narodzenia Pana Jezusowego* przepowiedźiana iest Ewanyelija niemal **(kartka 39)** wszystkiemu światu: Począwszy od Jeruzalem wszystkim poganom[1]) a nawięcey przez Siedm powszechnych Soborow w Grecyiey za Monarchow Chrześćijańskich będących, na ktorych [od] wszystkich [części] świata Chrześćijany rozmaitemi narody prawda Ewanyelskiey przepowiedźi z obijaśnieniem wiary, [y ze wszystkimi świątośćiami y Ceremonijami] iednostaynie zgodliwie zastanowiona iest, y Duchem świętym vmocniona, y zapieczętowana, a ztamtąd po wszytkim świećie na świadecstwo wszytkim narodom opowiedźiana.

Tam bowiem w Iedney świętey Katholickiey, to iest, Soborney y Apostolskiey Cerkwi Greckiey obiaśniona iest y vmocniona [Ewanyelska] prawda, tam były Sobory powszechne wszytkiego świata Chrześćijanom, tam y sam Papież Rzymski na Sobor ieżdżał, tam Kanony **(kartka 39 об.)** y wszystek Zakon Cerkiewny postanowiono y vmocniono. Z tamtąd wszyscy doskonale przyięli Ewanyeliję y wiarę. Tam wszelakiego heretika osądzono, y od Cerkwie

На боцї: [1]) Dźieie 2. Dźieie 2. Luk: w ostatnim.

бол'ше дх҃омъ ст҃ымъ слово бж҃ее сѣ҃ъ кро҃ъ вѣдле пророкѡ҃ъ провѣ́кано и̂ сполерова́но. а҃ко пи҃ше[1]) словесà г҃однѧ словесá чи́ста сре́бро роспа́лено и̂ вы́пророковано ѿ земл҃ѣ ѡ̂чище́но сѣ҃ъ (картка 40 об.) кро҃ъ провѣ́ванои[2]) вѣ́ры гре́ческа҃ъ правосла́вїѧ вс҃ѣ ст҃ыи мч҃еницы кро҃ъ свою҆ да́ли вы́л'ѧти. даючи ѡ҃ нею҆ свѣдо́цство вс҃ѣ҃мъ пога́но҃мъ на́ свѣ҃тѣ҃.

к тѣ҆ сем҃и собѡ́ры все́ле҃нскими ѳ҃моцне́ной пра́вдѣ кто҆ вы́тръвле҃ъ спасе́нъ бу҃детъ а҃ко пи҃ше҃ъ[3]) а҆ кто҆ ѡ҃стѧпи́лъ, и҆ли в' чо҃мъ нарѹ́ши҃ъ вѣ҃не поги́не҃ъ. кгды҃ѫ҃ заставови́ло сѧ коне́чное и҆ доскона́лое вс҃ѣ҃ ѡ҃повѣда́нье. и҆не потре́ба причина́ти ѳ҃и҃мова́ти и҆ли ѡ҃мѣна́ти. а҆бы што҆ новое на҃ѫ҃ ѳ҃хвала́ѕ се҃ми все́ле҃нски҃ъ собо́рѡ҃ъ мѣ́ло сѧ проповѣда́ти. абовѣ҃ъ [што҆ и҆наче҆ но́во становѝти и҆ проповѣда́ти.] то ю҃ѫ҃ къ нарѹше́нїю и҆ зопсо́ванїю бу҃детъ, а҆ не почато҃ъ про́повѣди и҆ вѣ́рѣ, але и҆ всей тва́ри коне́цъ прі́йде. и҆ не мо́ви҃ (картка 41. знач. И) за́ра҃ъ бу҃де але прі́йде҃ъ. в чо҃мъ на́пе҃рвѣ҃ па́нѣ҃ѫ҃ ри҃ски҆ вс҃ѣ со бо́ры зрѹ́ши҃ъ гды҃ѫ҃ ша́та҃ъ а҃ко сѧ рекло́ ѡ҃ъ стары҆ смо҃ъ ро҃взва҃ъ

На боцi: [1]) ѱа҃. а҃і. і҃с на҃ви҃. ѕ҃. [2]) при҃ со҃. д҃. за҃. г҃ и҆ д҃. [3]) г҃. і҃здра. е҃.

odłączono. Tam *wszystkimi* Chrześćiiany, a więcey duchem Swiętym słowo Boże siedmkroć wedle Prorokow[1]) probowano y wypolerowano iako pisze:[2]) Słowa Pańskie, słowa czyste, śrzebro rospalone y wypolerowane od źiemię śiedmkroć oczyszczone. [Dla tey śiedmkroć] *polerowaney* wiary Greckiego Prawosławija wszyscy święći Męczenicy Krew swoię dali wylać, świadectwo daiąc o niey wszystkim poganom na świećie.

W tey [tedy] Siedmią powszechnemi Sobory vmocnioney prawdźie, kto wytrwa zbawion będźie, iako [pięńknie a prawie wyraźnie od persony boskiey Ezdrasz] *mowi*[3]). [Nie lękay sye o Matko Synow (Cerkwi Chrześćijańska) poszlę tobie na po- (kartka 40 apk. znach. L) moc sług moich, Ezayasza y Ieremijasza Prorokow, przez ktorych radę poświęćiłem y zgotował Drzew dwanaśćie (Swiętych Apostołow) rozmaitych owocow, y źrzodeł telkoz mlekiem y miodem opływaiących: y gor Siedm (Soborow) barzo wielkich, rodzących Roże, (śiedm Swiątości) y śliczną kwiaty (Ceremoniey) ktoremi vweselę Syny twoie]. Kto [tedy tey śiedm kroć probowaney radości] odstąpił, albo w czym naruszył, *zbawion być nie może, ponieważ zastanowie-*

На боцi: [1]) Przypowie. 9. Zach. 3. y 5. [2]) Jezu nau 9. Psalm 11. [3]) 3. księg: 2.

вѣдѣчи свои фортеле давны
гордостю оного звѣ которій
ако ада в раи почаі пре мѣрѣ
ако бъ надъ всѣ са выноси́ти
й ѡщепи́ши новыи ереси по́
ные змышлеѣ становити. рос
казѹючи ѣ всѣ дер'жа́ти. аѣы
зтлѣми оное в грецыи дхо
стыі всѣхъ' згодли́вое по с т а
н о в е ѣ й проповѣда́е. на́пер
вѣ` вовѣ в ри́мѣ вы́з'наѣ вѣ
ры собѡ́рное ницен'ское взрѣ
шилъ, а пото кро́въ сна бо́
жого ке́ли новѡго тестаме́н'тѣ,
спасе Ѡнѣ, о́фѣрѣ доскона́
лю поки́нѣ, й к мно́ги ре́ча
збаве́ны дхови стмѣ, й пе
ши стыі Ѡце. спроти́ви са
й до конъца́ са спротив'лаетъ.

nie skuteczne wszystkimi zgodliwe stało sye y wszędźie iest opowiedźiane. y nie może przyczyniać vymować odmieniać, aby co nowego albo inaczey przepowiadać, nad vchwałę śiedmi powszechnych Soborow, ponieważ [to w przeklęstwie] ku naruszeniu y zepsowaniu iest, y nie początek przepowiedźi y wierze, ale raczey wszystkiemu stworzeniu koniec przydźie: y nie mowi, zaraz będźie **(картка 40 об.)** ale [zatym] przydźie, [gdy sye naruszenie stanie] W czym napierwey Rzymski Papież [ieden po drugim onego] *Soborowego postanowienia* [y duchem świętym zmocnienia okazał sye wzruszyćielem. Gdyż szatan iako sye rzekło, on stary Smok rozwiązan będąc, swoim fortelem dawnim Hardośćią onego zwiodł, ktory iako ladam w Raiu począł przez miarę iako Bog nad wszytko sye wynośić, y odsczepiwszy sye [swoie] nowe herezyeiy pełne zmyszlenia stanowić, roskazuiąc [ie] wszytkim trzymać: aby [tym] zatłumił one w grecyiey Duchem Swiętym wszystkich zgodliwe *zastanowienie*, y przepowiadanie, napierwey bowiem w Rzymie wyznanie wiary Soborne Niceńskie wzruszył. A potym krew Syna Bożego Kielich nowego Testamentu, zbawienie ludźiom odiął. Ofiiarę doskonałą porzośił: y w wielu rzeczach zbawiennych, Duchowi Swiętemu y pierwszym Oycom **(картка 41)**

Swiętym sprzećiwił sye, y dokońca sye sprzećiwia.

ЗНА́КЪ ШЕ́СТЫЙ

Znak Szosty.

Я́ да́лѣ̀ што̀ бу́деⁱ, мо́ви¹ потомъ. кгды́ ѹ҃вы́чите о҃бридли́вость спу҃стоше́нїа, о҃повѣда́нною данїи́лом про҃ро́комъ стоя́чю на мѣ́сцѣ сто́мъ, кто̀ чита́еⁱ нехай зрозу҃мѣва́етъ.

A daley co będzie, mowi potym: Gdy vyżrzycie Obrzydliwość spustoszenia, opowiedżaną Danielem Prorokiem, stoiącą na mieyscu świętym, kto czyta niechay zrozumiewa.

ВЫРОЗѢ́МѢНЇА.

Wyrozumienie.

Мѣ́сце сто́е [на всѣ́мъ свѣ́тѣ вы́борнѣ́йшее,] розу҃мѣ́̀ і҃ерⷭ́лїм я҃ко [ма́тⷣѐ]пи҃шеⁱ¹), [жѐ е҃сть] сто́е мѣ́сто бжїе. а҃ кирїⷭ і҃ерⷭ́лимскій мо́квиⁱ²) же́ е҃сть на҃вы́ш'шам цр҃ко҃мъ а҃плⷭ́кам Розу҃мѣ́̀ ты́м҃ [на ко҃мⷣо҃мъ мѣ́сцїи] в цр҃кви хрⷭ́тїа҃нскѡ̀ в о҃лтарѝ пре҃сто҃мъ мѣ́сце сто́е. на котóро҃мъ [сщⷭ́е҃ницы] посвѧ́чю҃ хлѣ́бъ и҃ винѡ̀ о҃фѣ́рованое в тѣ́ло и҃ кро҃вь хр҃ва҃. Ѩковѣ́м҃ в цр҃кваⷯ хрⷭ́тїа҃нскиⷯ двѣ́ мѣ́ⷭца ма́ю҃ в олтарѝ бы́тиⁱ³), жертóвниⷯ (картка 42, знач. Ив) и҃ прⷭ́сто҃мъ. то̀ е҃сть, оф҃ѣ́рова҃м е҃нѡ́, а҃ посвѧ́че҃м дрⷭ́гóе. я҃ко то всю́ды о҃ў правосла́ве҃ныⷯ [ѹ҃ба́чишъ] днiсмстíрїѡ҃, то̀ е҃сть жертóв'ни҃, на котóро҃мъ (я҃ко ве́дле а҃рона оф҃ѣро҃́ницы

Z naszego Kościoła: ¹) Mathei. 24. ²) w Kate: 16. ³) [w oltarzu dwie mieysca]

A daley co będzie, mowi potym: Gdy vyżrzycie Obrzydliwość spustoszenia, opowiedżaną Danielem Prorokiem, stoiącą na mieyscu świętym, kto czyta niechay zrozumiewa.

Mieysce święte rozumiey Jeruzalem, iako pisze¹): Swięte Miasto Boze: Y naywysza Cerkiew Apostolska, iako Cyryllus święty, [w Katechysmie, w 16. Rozdźiale] *wspomina*²). Rozumiey też Prestoł *w domu Bożym* być mieysce Swięte, [toiest, Maiestat w Ołtarzu,] na ktorym [Maiestaćie] poświącaią chleb y wino ofiarowane **(kartka 41 ob.)** w ćiało y krew [Pana] Chrystusową. Dwie bowiem w Cerkwiach Chrześćijańskich mieysca maią być w ołtarzu, *Thysiastiryon*, y *Jerion*, to iest ofiarowania iedno, a poświącenia drugie, iako wszędźie w prawosławnych [Chrześćijańskich Cerkwiach] są w ołtarzu [Thysiastirya], Zertowniki, to iest, mieysca ofiarowania, na ktorych (iako

Na ǒoцї: ¹) Math. 27. zacza. 113. ²) w Kate: 16.

бара́нки живы́е ѻ҆фѣ́рꙋючи коло́ли, кро́ вылива́ючи[1]) та́ теперъ) ве́дле ме́лхиседе́ка хлѣ́ живы́й в мѣ́сто ха покóрного бара́нка на ѻ҆фѣ́рꙋ бꙋ приноcа́чи ко́лю҆т и҆ зарѣзꙋю҆т[2]). винò з водóю в ке́ли новóго тестаме҆нтꙋ влива́ючи, принóca҆т ѡ҆фѣ́ровницы ѻ҆ставичнꙋю и бꙋ ми́лꙋю ѻ҆фѣ́рꙋ ве҆ле про҆ро́ка[3]) на всѧ́ко҆м мѣ́сци в домꙋ бо́же҆м. и та҆ пе́рше ѻ҆фѣ́рꙋючи на жертóвникꙋ перенóca҆т ѻ҆ное на пре҆сто҆ мѣ́сце сто҆е, гдѣ҆ тѣ́ло и кро҆ хва и҆сто҆не бꙋва́е҆т.

Ѻ҆бридли́во҆ст спꙋстоше́ҥ (ꙗко дѣѡфила́ктъ[4]) (**картка 42 об.**) мóви҆т трꙋ҆ ѥ҆стъ чл҃ка мертвóго тò ѥ҆стъ тѣ́ло спꙋстоше́ҥное бе҆ дꙋшѣ́ и кро́ве ѥ҆стъ ме҆ртвòе и ѻ҆пꙋстѣ́лое и нѣчóго не справꙋю҆чее) гдꙋ҆ же҆ то҆т што́ бы҆ з рíмꙋ вы́ше҆ши і҆ер҃ли҆м спꙋсто́шн҆,[5]) трꙋпа своéго в о҆лта́рꙋ на мѣ́сци сто҆ постáви҆ и жи́дове ба҆ва҆ трꙋпа чловéчого ѻ҆бридли́востю называ́ли, и ꙗко ба҆вохва҆ство҆ бри́дили ся҃.

Розꙋмѣ́ты҆же҆ ѻ҆бридли́вость спꙋстошéнꙗ гдꙋ҆ в҃ це҆рква҆ хр҃тї҆а҆ски҆х бꙋдꙋ҆т спꙋстошены и вы҆вержены з олтáра дніастíрꙗ,

На бощі: [1]) І҆са҆ ѭг. [2]) І҆ѡ҆ дı за҆ ѯа. [3]) мала҆. а҃. [4]) [Θеѡфила҆т. на҆ма҃ г҆ кѯ за҆. ч҃д]. [5]) титꙋ҃ веспесиа҆, звꙋри҆ і҆ерꙋсали҆.

wedle Arona ofiarownicy; Baranki żywe ofiaruiąc, y krew wyliwaiąc, kłoli[1]), tak teraz) wedle Melchysedeka, Chleb żywy w miasto Chrystusa pokornego Baranka Bogu na Ofiarę przynosząc kolą *albo* zarzynaią[2]), wino z wodą w Kelich Nowego testamentu wliwaią, przynosąc ofiarownicy vstawiczną y [Panu] Bogu miłą ofiarę, wedle Proroka[3]) na każdym mieyscu *w Cerkwiach Chrześćijańskich*: Y tak pierwey ofiaruiąc na Zertowniku, przenoszą, one na *Jerion*, mieysce *święcenia*, gdzie [sye poświąca y] bywa istotnie ćiało y krew pana Chrystusowa. **(kartka 42).**

Obrzydliwość spustoszenia, iako Theofiilaktus mowi, Trup iest człowieka martwego (to iest, ciała spustoszone, bez dusze y krwie iest martwe y opuśćiałe, y nic nie sprawuiące) gdyż then co był z Rzymu wyszedszy Jeruzalem spustoszył[4]), Trupa swego w Ołtarzu na mieyscu świętym postanowił. Y żydowie bałwan trupa człowieczego obrzydliwośćią nazywali, y iako bałwochwalstwem brzydźili sye.

Rozumiey też obrzydliwość spustoszenia, gdy w Cerkwiach chrześćiańskich będą spustoszone y wyrzocone Thysiastirya z ołta-

На бощі: [1]) Izaiasz. 53. [2]) Jan 16. Zacz. 16. [3]) małach. 1. [4]) Titus wespesian zburzył Jeruzalem.

[то̀ ѣ̑стъ жертовнички.][1]) и̂ ѡ̑фѣ-ра жи̑во закала́ема хлѣбо̀м и̂ вино̀м ѡ̑фѣровати сѧ не бу́детъ. то̀ко в олта́рѝ на мѣ́сци поскве́рнѧ ѡ̑бридли́вость спу́стошенїа трупови подо́бнаѧ стоа̀ти бу́детъ а̀ то́е я̑ко хризосто̀м [сѧ̑ты̀] мо́кит, а̀н- (картка 43) знач. Ир̑) тїхристъ прѐд прихо́-до̀м гу̑чи́нит, ѝ всю́ды (жерто́-ники) и̂ пра̀дивою ѡ̑фѣрѕ вы́-гладит.[2]) сво̀ ба̀рва̀ на сто̀м мѣ́сци поста́вивши.

И̂ ю̑ж' такове́ спу́стошѐе вы́сланые ѿ не́го лжи́вые проро́цы зачина́ю и̂ ѿтолѧ познава́емо, жѐ ю̑ блиско̀ дн̑ь па́нскїй. а̀кожѐ гды̀ бы́ла спу-стошо́на е̂ста̀нѧ ѡ̑фѣра вседне́внаѧ в цр̑кви соломо́ново̀ постановлѐнна. о̂ кото́ро̀м спу-стоше́нію та́кже во е̂ѵ̀ліи мо́-вѝт, и̂ данїѝ про̀ро̀, за́ра̀ ѕеста́-ло и̂ доко̀чи́ло̀ кролѐство ю̀ское и̂ костѐ ро̀мета̀. та̀ко̀ ты̀̀ гды̀ бу́детъ спу́стошена те-пе́рѣшнѧ сѧ̑ѧ ѡ̑фѣра, кото́-раѧ не в косте́лѣ соломо́ново̀ а̑ле по всѐ свѣ́тѣ в цр̑ква̀ гд̑нѝ постановле́на е̑стъ, на то̀ ча̀ и̂ свѣ̀ сѧ доко̀чѝт.

И̂ што̀ бы́ло в фигу́рѣ (картка 43 об.) ѡ̑фѣры косте́лѧ соломо́мового, то́е сѧ доскона-лѣ̀ вы́по̀нѝт в са́мо̀ и̑ст'ности и̂ в ре́чи выра̀но̀. и̂ ю̀ж̑ rza[1]), y ofiara zywo zakłota chleb z winem ofiarować sye nie będźie: telko w ołtarzu na mieyscu po-święcenia obrzydliwość spusto-szenia trupowi podobna stać bę-dźie. Ato iako Chryzostom mowi, Antichrystus przed przyśćiem [Pana Chrystusowym] vczyni, że wszędzie Zertowniki prawdźiwą o- (картка 42 об.) ofiarę wygła-dzi, swoy bałwan na to mieysce postanowiwszy.

Y iuż takowe spustoszenie wysłani od niego łzywi Prorocy zaczynaią, y stąd poznawamy że iuż blisko dźień Pański. Abowiem gdy była spustoszona ostatnia ofiara powszechna w *Kościele* Salomonowem postanowiona, o ktorym spustoszeniu także w E-wanyeliey mowi, y Daniel Pro-rok, zaraz vstało y dokończyło sye Krolewstwo Judskie, y Koś-ćioł rozrzocon. Tak też gdy bę-dźie spustoszona teraznieysza święta ofiara, ktora nie w Ko-ściele Salomonowym, ale po-wszystkim świećie w Cerkwiach Pańskich postanowiona iest, na ten czas y świat sye dokończy.

Y co było w Figurze ofiary Kościoła Salomonowego, to sye doskonaley wypełni w samey isności, y w rzeczy wyraźney, y iuż to zaczynaią posłańcy An-

---

На боцї: [1]) жертво̀нико̀ е̂ретїцѝ нѣ̀ ма́ютъ. [2]) [на е̂пи-сто́лѧ а̑ до корѝто̀ г̀ѧ ѣ̑ ѕ̀ ѓи].

На боцї: [1]) Thisiastirya he-reticy ni maią.

тѡ̀ зачина́ю т посла́нцы а҃нтíхристовы сн҃а бе҃зако́нного, а҃ле е҆щѐ не коне́цъ, а҃жъ са҃ пр҃и́йде и҃з ни҃м с҃а҃ доскона́ле вы́полни т о҃бридли́вость вседне́вного спⷭ҇стоше҃м. по́ти де҃офила́ктъ и҆̂ сты҃̀ златоⷭ҇ты҃̀. а҆̂ не то́лко и҃́нде всюды а҃ле и҆̂ в на́выше҃й цр҃кви а҃пл҃ко҃̀ въ і҃ерл҃ми҃ѣ о҃фⷣ҇ра҃ правди́вꙋю спⷭ҇го́ши т, а҆̂ свою҆̂ о҃бридли́вость на мⷭ҇сци сто҃м поста́ви т. я҃ко пи́ше т, гдⷣ҇ о҃у҆́зрите о҃бридли́вость спⷭ҇стоше҃м стоя́чꙋю на мⷭ҇сци с҃т҃м. тогдꙋ҃ которіи в і҃ꙋде́и нехꙋ҆́ бѣ҆́жа т на го́ры.

Про́то не слꙋ́шне а҃леѯа́ндеръ па́па рі҃ского костє́ла запа́днего взгоⷬ҇дн҃ши хлⷭ҇ъ живы́й доскона́лꙋю (картка 44 знач. Иѯ҃) хⷭ҇а҃ ѡ҆̂фⷣ҇ра҃ о҃прⷭ҇сно҃ в олтара҃ на мⷭ҇сци сто҃ поста́ви, кото́рїй е҆ст хлⷭ҇во҃ зло́сти я҃ко бⷭ҇ъ до лю́дꙋ҃ жидо́вского мо́ви҃ сⷭ҇ дн҃ї бꙋ́дете ї҆сти о҃прⷭ҇сноки хлⷭ҇ъ зло́сти чого́ [хрі҃сті́ано҃] и҆̂ прави́ла апл҃ко҃ї҆ и҆̂ ѳческие боро́нм т.

а҆́бовⷭ҇ я҃ка́м е҆ст ро́зно҃ст ме́жи чл҃ко҃ и҆̂ тр҃по҃, така́м е҆̀ст рóⷭ҇ность ме́жи хлⷭ҇во҃ и҆̂ о҃прⷭ҇сноко҃. бо я҃ко т҃ѣ́ло бе҃ дшⷭ҇

На боцї: [1]) [о҃прⷭ҇снокъ хлⷭ҇ъ зло́сти, е҆̀ мо҃. ѕ҃ї]. [2]) а҃пл҃ко҃ї҆ о҃. в лаоди́кїи л҃з. л҃д.

tichrystusowi, Syna Bezzakonnego, ale ieszcze nie ko- (картка 43) niec, aż sam przydźie, y z nim sye doskonale wypełni Obrzydliwość powszechnego spustoszenia, poty Theofilaktus y święty Złotousty: Y nie telko indźiey wszędźie, ale y w nawyszey Cerkwi Apostolskiey w Jeruzalem ofiarę prawdźiwą spustoszy, a swoię Obrzydliwość, na mieyscu świętym postanowi, iako pisze[1]): Gdy vyżrzyćie obrzydliwość spustoszenia stoiącą na mieyscu świętym, na ten czas ktorzy w Judskiey źiemi niech bieżą na gory.

Przeto nie słusznie Alexander Papież Kościoła Rzymskiego zachodniego, wzgardźiwszy chleb żywy doskonałą Chrystusową ofiarę, Przaśnik w Ołtarzu na mieyscu świętym postanowił, ktory iest Chlebem złośći, iako [pisze w Piątych Kśięgach Moyzeszowych]: Mowi Pan do ludu żydowskiego, Siedm dni będźiećie ieść Przaśniki Chleb złośći. Czego y Nowokanony Apostolskie[2]), y (картка 43 об.) świętych Oycow zakazuią, [aby w namnieyszey rzeczy z Przaśnikami y Wielkąnocą Zydowską nie mieć ani czynić społeczności].

Abowiem iaka iest rozność między człowiekiem y trupem, taka iest rozność między Chlebem y Przaśnikiem: Bo iako ćiało

На боцї: [1]) [math. 24]. [2]) Apost. 70. w laodiky 38. 37. 39.

розумнои, такѫже и тѣсто безъ кваса и соли есть мертво. а квасъ заа и соѫ в тѣстѣ значитъ душу розумнѫю в тѣлѣ. яко самъ хс, квао всѣ замѣшеѫщее ожива́ючій оуподобилъ до живота вѣчного мовячи[1]). подобно есть цртво небное квасу.

Такѫже ты и соѫ вмѣсто розумнѫ в дши покладаетъ. мовячи[2]). Слово ваше солю нехай бѫдетъ ростворено то есть (картка 44 об.) розумъ. и на другомъ мѣсцы мовитъ[3]). Слово гнилое нехай не выходитъ изъ устъ вашихъ, розумѣй слово гнилое, розумем соли неосоленое. такъ же и опрѣсноѫ несоленыи. естъ яко згнилыи[4]). О чомъ григорій назиазкій во второмъ словѣ на пасху на двоѫ мѣсцеѫ вспоминаетъ мовячи[5]). опрѣсноѫ згнилое египетское тѣсто а хлѣбъ[6] квасныи живящій есть.

Przeto nie mogemy chleb y przaśnik za iedno rozumieć, ani iednym imieniem nazywać[5]): Abowiem gdy mowisz chleb rozumie sye chleb doskonały z Kwasem y z Solą, iako też gdy mowisz człowiek, [rozumie sye doskonały człowiek] z duszą, y z rozumem: ale gdy byś przaśnik chlebem chćiał nazwać, musisz

[człowiecze] bez dusze rozumney, tak y ćiasto bez kwasu y soli iest martwe, a Kwas y Sol w ćiaśćie, znaczy duszę rozumną w ćiele, iako sam [Pan] Chrystus[3]), Kwasu wszystko zamieszanie ożywiaiącemu vpodobał żywot wieczny mowiąc: Podobne iest Krolewstwo Niebieskie Kwasu.

Także y Sol w miasto rozumney dusze pokłada, [albo raczey Rozum dusze Solą mianuie], mowiąc[2]): Słowo wasze Solą niech będźie rostworzone, to iest, rozumem. Y na drugim mieyscu mowi[3]): Slowo gniłe niech nie wychodźi z ust waszych, rozumiey słowo gniłe, rozumem so- (**kartka 44 znac. M**) li nie osolone: Także y Przaśnik nie solony iest iako zgniły, o czym Gregorius Nazyanzenus we wtorym Kazaniu [ktore czynił] na Pasche, na dwu mieyscach wspomina mowiąc[4]): Przaśnik zgniłe Egipskie ćiasto, a Kwas chlebny ożywiaiący iest.

Przeto nie możemy chleb y przaśnik za iedno rozumieć, ani iednym imieniem nazywać[5]): Abowiem gdy mowisz chleb rozumie sye chleb doskonały z Kwasem y z Solą, iako też gdy mowisz człowiek, [rozumie sye doskonały człowiek] z duszą, y z rozumem: ale gdy byś przaśnik chlebem chćiał nazwać, musisz

На боцї: [1]) мѳ. гл. ѧі. заѵ. ѫг. [лѳ ѵ]. [2]) Голѳ. д. [3]) ефе д з скз. [4]) [опрѣснокъ згнїлое тѣсто]. [5]) стиѵ ѧамз.

На боцї: [1]) math. 11. Zacz. 53. [2]) Tess. 4. [3]) efes 4 217. [4]) wirsz 147. [5]) Chleb y przasnik, nie iedno.

(картка 45 знач. К.) хл҃ѣ[6], прѣсный, а҃ко и҆ чл҃ка мр҃тво́го называ́ючи мо́вишъ, чл҃къ мр҃твы҆. а҃лбо ты҆ є҆дины҆м вла́сны҆м и҆мене҆м назове́шъ тр҃пъ. та҃къ тѣ҆ж҃ о҆пр҃снокъ.

И҆вне тѣ́ды [и҆] пи҃смо сто҃е хл҃ѣ[6] и҆ о҆пр҃снoки ро҃ѕдѣла́ѥ҆т҃, Ѥ҆во́ѣ҆м мо́ви҆т҃ р҃ство҆м҃ до жены҆ свое́и҆[1]) во҃зми҆ в р҃цѣ твои҆ чл҃ѣ҆ бо́жомѕ, хл҃ѣ[6] и҆ о҆пр҃снoки. и҆ на дрѕго҆м мѣ҃сци, такжѥ҆ ро҃ѕдѣла́ючи пи҃ше҆т҃[2]): и҆ хл҃ѣ[6] є҆ди҆м҃ ѕ оли́вою, и҆ опр҃снок҆ є҆де҆м҃ о҆ коша҆ и҆ на тре́тѥ҆м҃ мѣ҃сци пи҃ше҆[3]); хлѣ́бы ква́шеные нехо́й бѫдѧ҆т҃ пече́ны сперворо́дны҆х҃ жи҆т҃ гѣ҆и҃.

на҆т҃го [и҆ са҆м҃] бъ҃ не бе҃ причи́ны росказа҆м҃ о҆пр҃снoки о҆ хл҃ѣ҆ ро҃ѕдѣла́ти на ка҆ж҃ды҆ ро҆м҃, о҆ о́но҆г҃ ча́ѕ а҃ко жиды҆ вы҆ве҆м҃ ѕ҆ є҆гѵ́пта҆. и҆ о҆пр҃сно҆м҃ хл҃ѣ[6] зло҆сти[4]) само́е прѵ́кроѥ҆ ѣ҆де́ѥ҆ сѣ҆м҃ дне́й и҆сти росказа҆м҃[5]), а҃бы҆ пре҃ (картка 45 об.) о҃ные вспомина́ли о҆бридливо҆с҃т҃ спѕстоше҆ѣ҆, и҆ невѡ́лю є҆гѵ́пе҆тскѫю. и҆ пре҃ кро҆м҃ бара҆ко҆вѕ, высвобоже҆ѥ҆ ѕ о́нон невѡ́лѣ҆.

а҆ то́ о҆бое а҃ко бара́но҆м҃ высвобоже҆м҃, та҆ж҃е и҆ о҆пр҃сно҆къ зло́сти въ є҆гѵ́пте҆ почя́то҆м҃ сво҆ взя́ли, на о҆м҃ ча́съ кгдѣ҆ по҃сю҆м҃ є҆гѵ́пте҆ и҆ по бе́рега҆м҃ мо҃рски҆м҃ множество҆ вели́кое тр҃по҆м҃ бе҃ boiaśnienie przydać, mowiąc, chleb, przaśny: iako y człowieka martwego nazywaiąc mowisz, Człowiek, martwy, albo też iednym własnym imieniem nazowiesz, Trup: tak też, Przaśnik.

Jawnie thedy Pismo Swięte, Chleb y Przaśnik rozdźiela. Abowiem mowi Roboam do Zony swoiey[1]), weźmi w ręce twoie człowiekowi Bożemu Chleb, y Przaśniki. Y na drugim mieyscu także rozdźielaiąc pisze[2]): Y chleb ieden z oliwą, y Przaśnik ieden od Kosza. Y na trzećim mieyscu pisze[3]); Chleby kwaszone niech będą pieczone z pierworodnych żyt P...u.

Nadto, nie bez przyczyny Bog [wszechmogący] roskazał Przaśniki od chleba [przez śiedm dni] rozdźielać na każdy Rok, [począwszy] od onego czasu gdy Zydow wywiodł z Egiptu, y roskazał Przaśniki chleb złośći[4]) same pr(z)ykre iedzenie przez śiedm dni iadać[5]), aby przez nie wspominali Obrzydliwość spustoszenia y niewolą Egipską, a przez krew Barankową wyswobodzenie z oney niewoley. (kartka 45).

A to oboie, iako Baranek wyswobodzenia, także y Przaśnik złośći w Egipćie, początek swoy wźięli, na on czas gdy po wszystkim Egipćie, y po brzegach Mor-

На боцї: [1]) г҃. цр҃ствъ д҃. [2]) ѳ҃. мд҃. вї҃. [3]) г҃. мд҃. кг҃. [4]) о҆пр҃снокъ хл҃ѣ[6] зло́сти. [5]) ѳ҃. мд҃ сѣ҆ ѕї҃.

На боцї: [1]) 3. krolewskie. 14. [2]) 2. moys. 12. [3]) 3. moys. 23. [4]) Przaśnik chleb złośći. [5]) 5. moy: 16.

кро́ве и̑ кѣ᷑ вы̑лїа᷑ кро́ке бы̑ло. и̑ ста́ла сѧ вели́каѧ ѡ̑бридли́вость спѵстоше᷑а᷑. што̀ жидо᷑ пр҃кностю т҃к҃та роскáзано на па́мѧ᷑тк҃ѵ чини́ти ꙗ̃ко ѡ̑ то᷑ широ́ко пи́ше[1]). кото́рое ѡ̑ни̑ ꙗ̃ко бре́мѧ невóл҃к на рамена́ свои̑ взѧ᷑ши (кпе́ре᷑ кро́въ высвобоже᷑ѧ збара́᷑ка вы̑лїа᷑ши и̑ само́го зъки᷑ши) шли̑ з҃ е҃гѵпт҃ѵ.

и̑ што́ сѧ в е҃гипт҃к на о᷑ ча́съ зача̑ло, то́е сѧ в пе҃рвы̀ прихо᷑ хр҃ъ вы (картка 46 знач. Кѣ᷑) пол҃нило, а̑вок҃к᷑ бара́но᷑ значи᷑ х҃а, а̑ кро᷑ е҃го̀ значи́ла кро᷑ хр҃ѣ᷑ и̑ ꙗ̃къ на о᷑ ча᷑ кото́рого до́мѣ᷑ поро́ги кро́᷑ю бара́н҃ковою не пома́зано, та᷑ перворо́᷑ны᷑ забива́но. та᷑же и̑ т҃ѣ᷑ кто̀ кро́вию сн҃а вжо́го поро́го᷑ оу҃ст҃ъ до́мѣ᷑ своего́ не пома̑же. дш҃а е҃го̀ ре҃воро́дная в ню᷑ жи́ва бы́ти не мо́же. ꙗ̃ко речѐ[2]) Кто̀ не пи́е᷑ кро́ве мое́и живота́ в собѣ᷑ не ма́е᷑.

А̑ опр҃ксно᷑ значи᷑ о̑бри᷑ли́вость спѵстоше᷑а᷑, [и̑] невóлю е҃гипе᷑скѵю. ꙗ̃ко и̑ невóлѧ е҃гипе᷑скаѧ значи́ла дш҃а᷑ в҃ѣчнѵю невóлю.

прото́ х҃с не в мѣ᷑сто ѡ̑пр҃ѣ᷑нока ме҃ртво́го т҃к҃та кото́рїй значи᷑ неволю, а̑ле в мѣ᷑сто живо́го бара́᷑ка къто́рій значи᷑ вы

На боцї: [1]) в҃. мѡ̀сѣ̀ в҃ї. и̑ д҃ї. [2]) і҃оа᷑. ѕ̃. за᷑. к҃г.

skich mnożstwo wielkie trupow. bez kwie y bez wylania krwie było: Y stała sye wielka Obrzydliwość spustoszenia, co żydom przaśniną ćiasta roskazano na pamiątkię czynić, iako O tym [w Kśięgach Moyzeszowych] szyroko pisze[1]): Kthore oni iako brzemię niewoley na Ramiąna swoie wźiąwszy (wprzod Krew wyswobodzenia z Baranka wylawszy, y samego ziadszy) szlj z Egiptu.

Y co sye w Egipcie na on czas zaczęło, to sye w pierwsze przyśćie [Pana] Jezusowe wypełniło: Abowiem Baranek znaczył [Pana] Chrzystusa, a Krew iego znaczyła, Krew [Pana] Chrzystusową: Y iako na on czas, ktorego Domu Progi Krwią Barankową nie pomazano, tam pier- (kartka 45 ob.) worodne zabijano: Także y tu, Kto krwią Syna Bożego Progow Vst Domu swego nie pomaże, Dusza iego pierworodna w nim żywa być nie może, iako [Pan] mowi[2]): Kto nie pije Krwie moiey Zywota w sobie nie ma.

A Przaśnik znaczył Obrzydliwość spustoszenia Niewolią Egipską, iako y niewola Egipska znaczyła [w ćiemnościach] duszam wieczną niewolą.

Przeto [pan] Chrzystus nie w miasto Przaśnika martwego ćiasta ktory znaczył Niewolą ale w miasto żywego Baranka,

На боцї: [1]) 2. moy. 12. y 14. [2]) Jan. 6. zacz 23.

сκοбожéнє пришóлъ мовáчи[1]), Йѣ ѣстє хлѣ6 живо^{т}ны, ко тóрый зышóлъє^{м} з нéба. (картка 46 об.) й ꙗко пéрше лю^{м} їил^{с}кій з єгúптъ та^{м} й тъ^{т} дшѣ Ѡ прóпасти вы́свободи^{м}. бо́дъчи пра^{м}дúвы^{м} бго^{м} ста^{м} сѧ доскона́лы^{м} чл҃ко^{м}, й ꙗко поко́рны баráно^{м} а҃вы всѣ^{х} вѣрны^{х} выс-вободи^{м} прє^{з} кро^{з} й тѣ́ло своє дàл сѧ заколóти ѻ҃чúний^{м}ши са^{м} собóю є҃ди^{м} ра^{з} ѻ҃фѣръ за всѣ^{х} збавє́^{м}є, а на^{м} онэ́ю живóтны^{м} хлѣбомъ й вино^{м} на вѣ^{к}нэ́ю пáма^{т}. пóты а^{ж} знóвъ прúдє роскáзалъ ѡ҃фѣровати.

Й ꙗко не^{з} ѻ҃прѣснокъ а҃ле в хлѣбѣ. а҃нѣ в сто́ ѻ҃прѣснокѡ^{м}, а҃ле за трú дни прє^{з} сто^{м} жидо^{в}ски^{м} пода^{м} на^{м} хс ѻ҃фѣрова^{т}и й ѻ҃живáти тѣ́ло своє. Свѣ́ча^{т} ѡ҃ то^{м} вс҃ѣ є҃ва́нгєлúствє, а҃пóстолствє й сѣ́ти Ѿцє́вє. а҃бовѣ́м' мóви^{т} ма^{т}дє[2]): вѣ́дaєтє жє по дво^{м} днє^{м} пáсха бу́дє^{т} й про^{х}м. Й гды́ ѣ́ли взя^{м} їс а҃рто^{м}, то́ ѣ́стъ хлѣбъ (картка 47 знач. Кг) доскона́лы. й бл҃ви^{м} й лама^{м} даючи ѹ҃чє́нкѡ^{м}. й мóви^{м}. прїймѣ́тє й ѣ́жтє, то́ ѣ́стъ тѣ́ло моє. Лоу^{к}а пѡ́шє^{т}[3]). й приближúло^{с} сто ѻ҃прѣ́снокъ, кото́рого называ́но па^{с}ха, й про^{х}м. й взя^{м} їс хлѣ6 бл҃годари^{м} й лама^{м} й да^{з} и^{м}. Мáрко мóви^{т}[4]), бы́ла

ktory znaczył wyswobodzenie przyszedł, mowiąc[1]): Ja iestem Chleb żywiący, kthory zszedłem z Nieba. A iako pierwey lud Izraelski z Egiptu, tak y tu dusze od przepaśći wyswobodźił: będąc [bowiem] prawdźiwym Bogiem sstał sye doskonałym człowiekiem, y iako pokorny Baranek, aby wy- (картка 46) swobodźił wszystkich wiernych, przez świętą Krew y ciało swoie dał sye zakłoć, vczyniwszy sam sobą ieden raz ofiarę za wszystkich zbawienie, y nam oneż żywiącym Chlebem y Winem na wieczną pamiątkę, poty aż znowu przydźie roskazał ofiarować.

A iako nie w Przaśniku, ale w Chlebie: Ani w święto Przaśnikow, ale za trzy dni przed świętem Zydowskim podał nam [Pan] Jezus ofiarować, y vżywać ćiało swoie: świadczą o tym wszyscy Ewanyelistowie, Apostołowie, y święći Oycowie. Abowiem mowi Matheusz [święty[2])]: Wiećie że po dwu dniu Pascha będźie, etc. A gdy iedli, wziął Jezus Arton, to iest, chleb doskonały, y błogosławił y łamał daiąc vczniom, y mowił: Bierćie a iedzćie to iest ćiało moie. Łukasz [święty] mowi[3]): Y przybliżyło sye Swięto Przaśnikow, ktore nazywano Pa- (картка 46 об.) scha, [nie mowi, iuż było przyszło, ale przybliżyło sye], etc.

На боцї: [1]) їоа^{н}. $\overline{\text{S}}$. за^{т}. $\overline{\text{кг}}$. [2]) ма^{т}. $\overline{\text{кs}}$. [3]) лоу^{к}. $\overline{\text{кв}}$. [4]) ма^{р}. $\overline{\text{дї}}$.

На боцї: [1]) Jan. 6. zacz. 23. [2]) Math. 26. [3]) Luk. 14.

пⷭ́сха и̂ ѻ̂прⷭ́сноки по дво[х] дне[х] и̂ шⷭ́ка́ли а̂ рχи е̂ре́и и̂ кни́жники, а̂вы̑ е̂гѡ̀ зра́дою поима́вши ѹ̑бы́ти и̂ мо́вили жебы̑ не в сⷣ́, и̂ про[х]ⷬ. кзⷬ[х] їс χлⷭ́[б] и̂ бл°ви[х], Іоа́нъ мо́ви[т][1]) пре[д] сⷣ́о[х] па́сχи, вⷭ́даючи їс, и[же] прише[х] ча° е̂гѡ̀, и̂ про[х], и̂ гдⷭ́ вече́ра бы̑ла, и̂ про[х]ⷬ. ѻ̂мочи[х] χлⷭ́[б] и̂ да[х] і̂ю́дⷭ́ си́монⷭ̀ и̂скарио́[т]ско[же]ⷭ̀.

Про́то злѐ е̂ретицѝ повⷭ́да́ю[т], а̂вы̑ їс ѻ̂прⷭ́сноко[же], [и̂] в'жидо[х]ско́е ѻ̂прⷭ́сно[х]е сⷣ́о т̂ⷭ́ло своѐ и̂ кро[х] мⷭ́ дава́ти. понева[же] опрⷭ́сноку[х] в че[т]- (картка 47 об.) ве[р]то[х] гдⷭ́ їс вече́рⷭ̀ новⷭ̀ю́ чини[х] е̃ще не бы̑ло, а̃нⷭ́ и[х] роска́зова[х] гото́ва́ти, а̂ жидо[х] а[же] в сⷭ̀бо́тⷭ̀ з'[и[х]] сⷣ́о[х] припада́ли ѻ̂прⷭ́сноки. в кото́рⷭ̀ю їс, [ю[же]] в гробⷭ́ бы[х] поло́же[х]. я̃ко пи̑ше[т][2]). А̂ жи́дове понева[же] бы[х] пⷭ́то[х] а̂вы̑ не зоста́ли тⷭ́ла на крⷭ́тⷭ́ в сⷭ̀бо́тⷭ̀, бы[х] вовⷭ́[х] вели[х]де́нь той сⷭ̀бо́ты, проси́ли пила́та а̂вы̑ и[х] го́лени перебе́вши познима́ли. а̂ та[х] нⷭ́[х] пришла́ сⷭ̀бо́та сⷣ́о ѻ̂прⷭ́°ноку[х], χа ю[же] в гробⷭ́ поло́жено.

Не старо́го те́ды тⷭ́ня, а̃ле ново[х] доскона́лого тестаме́нтⷭ̀ доскона́лы̑ χлⷭ́[б] гⷭ̀ на[х] да[х]. Я̃ко злаⷯ[ст] пи̑ше[т][3]). та[х]

Y wźiął Pan Jezus chleb, dzięki czynił, łamał y dawał im. Marek [święty] mowi[1]). [A] była Pascha y przaśniki po dwu dniu, y szukali *Arcybiskupowie, y Szkrybowie* [iako] by go zdradą poimawszy vbić, y mowili żeby nie w święto, etc. Wźiął Jezus Chleb, y błogosławił. Jan [święty] mowi[2]) przed świętem Paschy wiedząc Jezus że przyszedł czas iego etc. Gdy wieczerża była, etc. Omoczył chleb y dał Judaszowi Simonowi skaryotskiemu.

Przeto źle hereticy powiadaią, aby Chrystus Przaśnikiem, w żydowskie przaśniczne święto, ćiało swoię y krew miał dawać, ponieważ przaśników we czwartek gdy *Pan* wieczerzę nową czynił iestcze nie było, ani ich roskazował gotować A żydom aż w Sobotę z świętem przypadały przaśniki, w ktorą Pan Je- (kartka 47) zus w grobie był położon, iako pisze[3]): A Zydowie ponieważ był piątek aby nie zostały ciała na Krzyżu w Sobotę, był bowiem Welikden tey soboty, prośili Pilata, aby im Golenie przebiwszy zięli, a tak nim Sobota przyszła święto przaśnikow, Chrystusa iuż w Grobie położono.

Nie starego tedy ćienia, ale Nowego [doskonałego testamentu], doskonały Chleb Pan nam podał, iako Chryzostom [Swięty]

На боцї: [1]) і̂ѡа[х]. ѓї. [2]) і̂о[а[х]] ѓї. [3]) до ко[р]. бесⷭ́[х]. а̃ї. и̂ ѝї.

На боцї: [1]) marek. 14. [2]) Jan. 13. [3]) Jan. 19.

скрнѫ̀, а̂ тѹ̀ вщ̃а. тамъ барáнъ а̂ тѹ̀ хс̃. тамъ прѣ́снъ а̂ тѹ̀ хлѣ́бъ.

Абовѣ́мъ прѣ́снъ котóрый ѥ́стъ безъ квáсу и сóли не мóжетъ бы́ти офѣ́рою[1]. ꙗ́ко пи́шетъ[2]. всѣ́кая (картка 48) óфѣра сóлию нехà бѹ́детъ ѡсóлена.

Досконáлымъ тéды хлѣ́бомъ квасу и сóлю в сóбѣ маю́чимъ офѣ́руемо, гдыжъ и хра досконáлымъ бы́ти вызнавáемо. Ꙗ ꙗ́ко жидо́вскóи невóлѣ брúдимо сѧ óпрѣснокѡ̀ъ, такъ ты́жъ погоплáемо а̂полинарúстѡъ ѣретикѡъ, котóрїи мóвятъ жѣ сы́нъ бжíй не бы́лъ досконáлый члѣ́къ, и дш̃ѣ розу́мнои не потрѣбовáлъ тóлко самóю матéрїю, тѣ́ло сѵ́птѣ́ное взялъ, а в мѣ́сто дш̃ѣ бо́ство бы́ло. прóто хлѣ́бъ недосконáлый безъ квáсу и сóли оу̑чи̑нкѡмъ свои́мъ росказа́лъ приноси́ти, тóлко мѧ́кѹ̀ [сѵ́птéльно] замѣ́шавши самóю матéрїю мóвячи, жѣ квасъ и сóлъ в хлѣ́бѣ, значитъ дш̃ѐ розу́мнюю в тѣ́лѣ. и ѥ́стъ грубость. а̃ле мáѣтъ бы́ти сѵ́птѣ́ное тѣ́ло бжїе. котóрую ѣресь на (картка 48 об.) четвéртомъ всесéнскомъ совѡ́рѣ в халкедóнѣ проклѧ́то.

А̑ што ѣретїцы̀ оу̑пóрные повѣ́даю́тъ абы̀ хс̃ мѣ́лъ [на] дáти óпрѣснокъ што̀ лóкà пи́шетъ[3]. и пришо́лъ днь̃ óпрѣсно-

mowi[1]). Tam Skrzynia, a tu Bogorodźica: tam Baranek, a tu Chrystus: tam przaśnik, a tu Chleb.

Abowiem Przaśnik, kthory iest bez Kwasu y Soli nie może być ofiarą[2]), iako [Marek Swięty] *mowi*[3]): Wszelka Ofiara Solą niechay będzie osolona.

Doskonałym tedy chlebem Kwas y Sol w sobie maiącym ofiaruiemy, poniewaz y Chrystusa doskonałym [człowiekiem] być wyznawamy: A (kartka 47 ob.) iako Zydowskiey niewoley brzydźimy sye przaśnikow, tak też potępiamy Apolinarystow Heretikow, ktorzy mowią, że Syn Boży nie był doskonały człowiek, y Dusze rozumney nie potrzebował, thelko samę materyę ćialo suptelne wźiął, a w miasto Dusze Bostwo było, przeto chleb nie doskonały, bez Kwasu y Soli [na ofiarę] vczniom swoim kazał przynośić, telko mąkę zamieszawszy samą materyę, mowiąc: Ze Kwas y Sol w chlebie znaczy duszę rozumną w ćiele, y iest grubość, ale ma być suptelne ćiało Boże. Ktorą Herezyę w Chałkiedonie na czwartym Zborze powszechnym przeklęto.

A co vporni Hereticy powiadaią aby Chrystus miał w przaśniku [ćiało y krew swoię] dawać, [biorąc sobie dowod] co

---

На боцї: [1]) безъ сóли не ѡ фѣ́ра. [2]) мар. ѯ. [зач. мѵ̃в]. [3]) Luk: 22.

На боцї: [1]) Do kor: homilia 11. y 18. [2]) Bez soli nie ofiara [3]) marek 9.

кѡ̾ в котóрїй чá̾ прúстомло ѻ҆ф҃кровати пáсх8, [тéды] то чты́ри днй прé̾ сто̄м ѻ҆прѣснокѡ̾ называ́ли, в҆котóрыѝ гото́вали на сто̄а бара́нка. ꙗ̃ко тⷭ̾ лвкà зара̾ мóви̾. к котóрїй чá̾ прúстомло ѻ҆ф҃кровати пáсх8, то̀ ѥ̃сть бара́нка. взя̾ши ѿ ста́да готова́ти а҆ не ѻпрѣ̾ноки ѣ̃сти. а҆ковѣ̾ не могли́ пе́рвше йсти ѻпрѣснокѡ̾ пóки не и́ли бара́нка. Ꙗ̃ко ѿ то̄м в книга̾ мѡ̀ сéовы̾ шыро́ко пи́ше[1]). з оны̾ тéды чотырѡ̾ лн̃ій éдиного спомина́е̾ лвка́. к кото́рій гото́вано бара́нка, а҆ не сты̾ семи̂ в кото́рiи ѻпрѣ̾ (картка 49 знач. Л.) ноки йли- Ꙗ̃ковѣ̾ за чты́ри дни пре̾ сто̄м жи́дове бара́нка ѿ ста́да взя̾ши хока́ли а҆ чтырна́ѿцато̾ днꙗ̀ кв ке́черови зарѣзовали. кото́рого и̾ гь ѣ̃ъ ю̾ теперъ ѻ҆ф҃кровати а҆нѣ 8жива́ти не допꙋщае̾. понева̾ пре̾ не́го ста́ло̾ доскона́лое высвобоже̾е́. а҆ са̾ вз́дꙋчи ѻ҆ф҃кроѭ и҆ ѻ҆ф҃кро̾нико̾, росказа̾ на̄м не ве́̾ле ꙗ̃рона, ꙗ̃ле ве́̾ле ме́лхиседе́ка хлѣ̾ и҆ вино́ ѻ҆ставѝчне ѻ҆ф҃кова́ти.

Łukasz [święty] *mowi*[1]). Y przyszedł dźień przaśnikow, w ktory czas przystało ofiarować paschę. **(картка 48 знач. N.)** [Niech wiedzą, że] to one czterzy dni przed świętem przaśnikow nazywali [żydowie] w ktore gotowali na święto Baranka: iako tu zaraz Lukasz [święty] mowi: W ktory czas przystało ofiarować Paschę, to iest, Baranka wziąwszy od stada gotować, a nie Przaśniki ieść, abowiem nie mogli pierwey ieść przaśnikow, poki nie iedli Baranka, [ktorego za iedne noc ziadali, a przaśniki śiedm dni muszą iadać], iako o tym szyroko w Kśięgach Moyzeszowych pisze[2]): z onych tedy czterech dni, iednego wspomina Lukasz [święty], w ktore Baranka gotowali: anie z tych śiedmi w ktore Przaśniki iadali, abowiem za czterzy dni przed świętem [roskazuie] Zydom [Zakon, aby] Baranka od stada wziąwszy g o t o w a l i, a czternastego dnia ku wieczorowi zarzynali, ktorego im teraz *Pan Jezus* nie dopuszcza na ofiarę zarzynać, ani ieść, ponieważ przezeń stało sye wyswobodzenie [skuteczne][3]), a sam bę- **(картка 48 об.)** dąc ofiarą, y ofiarownikiem, roskazał nam, nie wedle Arona, ale wedle Melchisedeka Chleb y wino vstawicznie ofiarować.

На боцї: [1]) ѣ̃ мѡ̀. ѣ̃ї.

На боцї: [1]) Luk. 22. [2]) 2. moy. 12. [3]) [Dlaczego żydowie baranka nie rżeżą].

Ѧ̀ле ѹ̑пóрныи жидóве келѝкого звѣтѧ̀̾цѧ ѓа нш̃его ї҃с х҃а вѝдѧчи ѹ̑бóгого взгóрдили. и̑ óномѹ̈ сѧ протѝвѧчи, о̑прѣсноки о̑бридлѝвости е̑гѝпе҃тскои невóлѣ и̑ до сегѡ̀ днѧ̀ жрѹ̈т, нѣчóго на о̑фѣрѹ̈ не кóлючи[1]). котóри̾ѧ̀нтíхрнстовы предотéчи сѹ̈т̾ помочникáмн. котóрїи сѧ старáя (картка 49 об.) ю҃т̾ досконáлѹю о̑фѣрѹ̈ х҃ѹ̈ всюды выгладити. а̑ и̾̑ о̑бридлѝвос҃т̾ невóлѣ е̑гѝпетъскои, принѧ̀въши вмѣсто с̃ноѧ на мѣсци с̃т̃о̾̑ постановѝти. з óнымы вéспо̾̑ мѣсце готѹ́ючи кнѧжáти сѣтѣ того ѡ̑ста҃немѹ̈, мóвячи. же нáшъ е̑де̾̑ мáе҃т̾ бы́ти. и̑ всѣ̾̑ на во̾̑ность сѣтѣ того зобрáти. котóрого и̑ жѝдове мáю҃т̾ приѧ̀ти. Понева̾̑ о̾̑ взѧ̀̾ши и̑ ѹ̑вéлви̾̑ши и̾̑ о̑бридлѝвость е̑гѝпе҃тскои невóлѣ и̾̑ ѝны̾̑ набожé̾̑ство̾̑ ко҃тѣ̾̑ соломóно̾̑ старóго зáконѹ̈ длѧ̀ ѡ̑шѹ̈кáѧ̀ и̾̑ збѹ̈довáти покѹ̈си҃т̾ сѧ о̑ чо̾̑ в҃ знакѹ̈ ѳ̑ пíше҃т̾.

Lecz vporni Zydowie wielkiego Zwiećiężce Pana naszego Jezusa Chrystusa widząc [pokornego y] vbogiego wzgardzili, a onemu sye sprzećiwiaiąc, Przaśniki obrzydliwośći [y] Egipskiey niewoli y po dźiś dźień żrzą, nic na ofiarę nie koląc [ani zarzynaiąc][1]): ktorym Antichrystusowi Predoteczy są pomocnikami, ktorzy sye staraią doskonałą ofiarę Pana Chrystvsową wszędzie wygładźić, a ich Obrzydliwość niewoli Egipskiey przyiąwszy, w miasto oney na mieyscu świętym postanowić, z onemi wespoł mieysce gotuiąc Kśiążęćia świata tego ostatniemu, mowiąc: Ze nasz ieden ma być y wszytkich na wolność świata tego, [tu na świećie zebrać], ktorego y Zydowie maią przyiąc, ponieważ on *przyiąwszy* y vwielbiwszy ich obrzydliwość (**kartka 49**) Egipskiey niewoley, y z inym Zydowskim nabożeństwem, starego zakonu Kościoł Salamonow, dla oszukania im *chcąc* zbudować, (!) iako Cyryllus S. w znaku dźiewiątym mowi.

ЗНѦ́КЪ СЄ̃МЫИ.

Znak Siodmy.

Ѧ̀ е̑слѝ ктѡ̀ змóви҃т̾ вам̾̑ о̾̑де х҃с а̾̑бо о̾̑та̾̑ не вѣ҃рте, ненáви҃с҃т̾ бра҃тнѧ подае҃т̾ мѣ҃сце

A iesli kto zmowi wam, owdzie Chrystus, albo ono tam, nie wierzcie. Nienawiść bratna po-

На бокѹ̈: [1]) длѧтóго рѣжѹ̈тъ барáнъка а̑ шпрѣсъноки ѣдѧ̀тъ жѐ сѹ̈т̾ в невóли дїа҃во̾̑ской. х҃ѹ̈ во̾̑ность згóрдн̾̑ши.

На boku: [1]) baranka nie rzeżą, a przaśniki iedzą są w niewoli dyabelskie chrystusową wzgadziwszy.

8жѣ а҃нтíхристови. (картка 50) пе҃рше бокѣ҃ гоу҃8е҃т дíаво҃ ѿщепе́н'ства и҆ ро8ро́хи ме́жи лю҃ми́, а҆бы́ ты҃ ла҃тво҃ѣ҃ прина҃т бы҃ гды҃ прi҆де҃т.

Нехá҆же то҆ не҆ бу҃де҃т а҆бы́ кто́ з т8тош'ны҃х ѡ҆кыва́телѣ҃ а҆лбо з ы҃ны҃х сл8҃т бжiи҃х прист8пи҃в до во́рога хр̃а. ѡ҆ то҃ [а҆пс҃лъ] па́ве҃, а҆вны҃ показа́л' зна҃ мо́вячи. и҃же҃ е҆сли́ пе́рше не҆ бу҃де҃т ѿщепе́н'ство и҆ ока́же҃т са҆ чл҃ка҃ безако҃нны҃, сн̃ъ затраче́нга҃ спроти҃вля́ючi҃ са҆ и҆ вино́сячi҃ са҆ на҃ вся́кого называ́емого бо҃га҃, а҆лбо бо҃жни́ц8. та҃ и҃же҃ са҆де҃т в цéркви бжéй, ока́з8ючи са҆ же҃ е҃стъ бг̃о҃м, а҆за́ли непамята́ете, а҆ко҃ ва҃ мо́ви҃в е҆ще́ ѹ҆ ва҃с живя́чи. и҆ тепе҃р вѣ҃дaете што҆ [е҆го] заде́ржа҃е҃т. а҆ле ѡ҆ка́же҃т са҆ гды҃ е҆го҆ ча҃с прi҆йде҃т. ѹ҆же́ ковѣ҃м таи҃нiца ѿправ8҃е҃т са҆ непра́вости. то҃́ко то҃т кото́рiй заде́ржа҃е҃т (картка 50 об.) а҃же҃ по́ки зпосро́ѣ҃ к8 вы҆никне҃т. и҆ то҃гды ѡ҆кр҃íе҃т са҆ безако́нни҃х. кото́рого г̃ь ѹ҆бíе҃т дх̃о҃м ѹ҆́стъ свои҃х, и҆ и҆з'гла́ди҃т ѡ҆каза́нiе҃м прихо́да҃ своéго того҆) кото́рого прихо҃́ е҃стъ ве҃́ле спра҃в шата́нски҃х во҃са҆ко́ пот8҃жности и҆ знака́х и҆ ч8́да҃х фа҃лши́вы҃х. и҆во҃са҆ко́ зра́дѣ҃ и҆ несправе҃лúвости в затрачéны҃х. то́е па҆ве҃ мо́ви҃.

daie iuż mieysce Antichrystusowi, pierwey bowiem gotuie Diabeł odszepeństwa, y *trwogi* między ludźmi, aby tym łatwiey przyiętym był, gdy przyidźie.

Niechżeto nie będźie, aby kto z tutesznich obywatelow, albo z inszych sług Bożych przystąpił do nieprzyiaciela Chrystusowego. O tym pistąć (sic!) Paweł [S.] iawny pokazał znak mowiąc: [Abowiem] ieśli pierwey nie przyidzie odstąpienie, y okaże sye człowiek *Zakonu gwałtownik*, Syn zatracenia, sprzećiwiaiący sye, y (kartka 49 ob.) wynoszący sye nad wszalakiego ktorego nazywaią Bogiem, albo Bożnicę, tak iż w Cerkwi Bożey [iako Bog ma] śiedzieć, pokazuiąc śiebie że Bog iest, azali nie pamiętacie iakom wam mowił ieszcze v was *będąc*, Y teraz co zatrzymawa wiecie, że będźie odkryty swego czasu, bo taiemnica nieprawości iuż *sye sprawuie*, telko trzymaiący teraz, aż poki z pośrodku wyniknie, y na ten czas *okaże sye* Bezzakonnik, ktorego Pan zabije duchem vst swych, y zgładźi okazaniem przyśćia swego (tego) ktore(g)o przyśćie iest wedle sprawy szatańskiey, we wszelakiey potężności, y znamionach, y cudach fałszywych, y we wszelakiey zdradźie niesprawiedliwości w zatraconych, to Paweł mowił.

А нн҃ѣ бу҃же є҆сть҃, ѿщепе́ꙗ-ство. ѾСТ8пи́ли лю҃де ѿ пра́вои вѣ́ры. и҆ є҆дины҃ сн҃о ѿчее вы҃на-ва́ю҃т[1]), а҆ дрⷭ́гіе ѯа ѿ неⷡ́бы҃но-сти на бы҃тность приведе́на смѣю҃ мо́вити. И пе́р'ше яв҃ны бы҃ли геретикѡве, а҆ тепе҃р и҃ по́л'на цр҃кꙋ҃ꙁ҃ а҆ма҃чи҃ сѧ. ѾСТ8пи́ли чл҃ци ѿ пра́вды, и҆ че́ш8т слⷭ́хи при пра҃ны҃ми слова́ми, и҆ вс҃ѣ слⷭ́хаю҃т вдаⷢ҃не а҆ркг8-ме́нтѡ҃. и҆ в'с҃ѣ да́дⷭ́тсѧ намо́вити. ѾдА́ли- (картка 51) ли сѧ лю҃де ѿ спра҃ до́бры҃х и҆ бо́л'ше зезволя́ю҃т на до вн҃ѣ́ма́н'ное а҆ нѣ҃ли похва́лю҃т самꙋ́ю и҆стоⷮ8.

ѿ҃то҃ ю҃ є҆сть҃ ѿщепе́нство а҆ ма́емо ѿчекива́ти и҆ во́рога. и҆ ю҃ пома́л8 ма́л8 высыла́ет пре҃ собо́ю передое́҃ дж҃ѡ҃, а҆вы҃ на гото́вое прише́҃ши ѣстано҃ полови҃.

Стережи҃ тогды҃ ча҃че, и҃змоцня҃ твою҃ дш҃8. ѾТо сѧ цр҃ко҃ ѡ҃свѣ҃ча́е пре҃ живы҃м бг҃о҃м и҃҃ ꙋ҃пере҃ ѡ҃повѣ҃да́ет ѡ҃ а҃нтїхрїстѣ нѣ҃҃ли прⷭ́йде҃т и҆ е҃сли҆ и҆ при то́бѣ бу҃де҃т. зда́сть ми сѧ а҆ѣ҃п'ше впере҃ вѣ́дати [ѡ҃ то҃м] и҃змоцнити сѧ.

Adźiś iuz iest odszczepieństwo, odstąpili ludzie od prawey wiary: Y iedni Synu oycowskie wyznawaią, [Syna Oycem czynią][1]) a diudzy chrystusa od niebytnośći na bytność *przy-* (картка 50) *sposobionego* śmieią mowić. Y pierwey iawni byli heretici, a teraz ich pełna Cerkiew taiących sye, odstąpili ludźie od prawdy, y czeszą słuchy przyprawnemi słowy, y wszyscy słuchaią wdźięcznie Argumentow, y wszyscy dadzą sye namowić oddalili sye ludźie od spraw dobrych, y więcey zezwalaią na *mniemanie*, a nieźli pochwalaią samę istotę.

Otoż iuż iest odszczepieństwo, mamy tedy oczekiwać y nieprzyiaćiela, y iuż pomału mału wysyła przed sobą [swoich] *Predoteczow* aby na gotowe przyszedszy ostatek połowił.

Strzeż że sye tedy człowiecze, y zmacniay twoię duszę, oto sye Cerkiew oświadcza przed żywym Bogiem, że wprzod opowiada o Antichrystuśie nim przyidzie: a iesli y przy tobie będzie, zda mi sye lepiey wprzod wiedzieć y vmocnić sye. (картка 50 об.).

ВЫРОЗѢМѢНИ.

Пе́рше гоⷮ8е҃т дїа҃волъ ѿщепе́҃ство) зна҃ па́пе҃нѣ́ꙗ҃шїй,

Wyrozumienie.

PIerwey gotuie Dyiabeł odszczepieństwo) Znak napewniey-

На боцї: [1]) Ѥретїцы сн҃а йспⷭ8ща́теле҃ парa҃ли́тⷭ8 повѣ́да́ю҃т и҆ ты҃҃ сн҃а ѿце҃ чи́на҃т.

На боцї: [1]) Hereticy syna wypuszczaiącym parakleta powiadaią y tym syna oycem czynią.

повѣдáеⁿ âнтíхрїстовы кѵ̑пы Ѿщепéⁿство. котóрое сѧ на оⁿ чаᶜ знаᵡнѣ́ зачáло, гды̑ Ѿ сᵀ̑ои востоᵡнои со- (картка 51 об.) бóᵖнои ѝ апл҃кои цр̑кве [правослáкїѧ] грéческого дѵ̑хóᵡные рíᵡского костéла Ѿствпи̑ᵡши. розыр'вáли хрᵡтіѧᵡскѵ̑ю сѣ̑кта того̀ монáрхїю, ѝ Ѿдѣ̑ли́ᵡши сѧ самѝ ѡ̑сóᵇно. ѩко сѧ рекло̀, при знакѣ́ втóроᵡ. Ѝ затыᵡ вс̑ѣ̑ цр̑квные постановлѣ̑ᵡѧ [ѝ] канóны сеᵡмѝ вселéᵡски соборѡᵡ псѵ̑ючи свои póсказы ѝ постановлѣ̑ᵡѧ почáли становúти ѝ всѣ̑ᵡ ѵ̑давáти. ѩкоᵡ ѝ самóе йстинᵡое вы̑наᵡе вѣ́ры, то̀ е̑стъ вѣ́рѵ̑ю въ е̑диного ѣ̑а. наᵡ ѵ̑хвáлѧ ѝ поставлéᵡѧ [всѣ̑ᵡ] семѝ сᵀ̑ыᵡ вселéᵡски соборѡᵡ, фóᵖмоᶜ Пáпа в ры́мѣ спомоᵡникáми своúми зопсовáти[1]), â йсхожéніе сᵀ̑омѵ̑ дх̑ѵ̑ ѝ Ѿ сн̑а приложúти смѣ̑ᵡ повѣ́дáючи жѐ сн̑ъ бжїй, ѝ всѣ̑ᵡ сᵀ̑ыи вселéᵡскїи собѡ̑ры недосконáле рекли̑, котóрїй Ѿ Ѿц̑а похó- (картка 52 знач. Лд̑.) диᵀ[2]). потрéба приложúти ѝ Ѿ сн̑а ѝ ѵ̑чинивᵡ Ѿц̑еᵡ сн̑а сᵀ̑омѵ̑ дх̑ѵ̑. Ѡ̑чоᵡ сᵀ̑ы̑ кириᵡ мóвиᵀ: Ѡствпúли лю́дѣ Ѿ прáвои вѣ́ри, ѝ е̑диныѣ сн̑о Ѿ̑ее выᵡнавáюᵀ, сн̑а Ѿц̑ᵡ чúнᵀ[3]). штò е̑стъ на̑ болшее ѣретúчество ѝ пéрвое

szy powiada Antichrystusowy kupy odszczepieństwo, [o ktorym w piewszym Znaku zmianka była iako Jan[1]) święty mowi: Od nas wyszli, ale nie byli z nas: Abowiem gdyby od nas byli, wżdyby z nami byli trwali]. Ktore sye znaczne *stało*, na on czas, gdy od [Jedney] świętey Katholickiey y Apostolskiey Cerkwie Greckiey odstąpili, Duchowni Rzymskiego Kościoła rozerwawszy Chrześćijańską świata tego monarchyię sami osobno oddźielili sye, oczym [dostateczniey] przy wtorym znaku mowiło sye, y za [takowym oderwaniem sye], wszystkie Cerkiewne postanowienia Kanony Siedmi powszechnych Soborow psuiąc, swoie postanowienia y roskazowania poczęli stanowić, y [do] wszystkich vdawać: Jakoż y same istotne wyznanie wia- (**kartka 51**) ry, to iest, Wierzę w Jednego Boga, Formos Papież w Rzymie z pomocnikami swemi[2]), nad vchwałę y postanowienie powszechnych Soborow zepsować, a pochodzenie Duchowi świętemu y od Syna przyłożyć śmiał: Powiadaiąc że Syn Boży, y wszyscy święći, powszechne Sobory nie doskonale wyrzekli [o pochodzeniu świętego Ducha]: kthory odoyca pochodźi[3]) potrzeba

На боцї: [1]) роᵡ. ѱ̑ч̑д. â посéмоᵡ собóрѣ̑ во сто лѣ̑ᵀ никифоᵖ хаᵖтофилáк̑. [2]) îѡаᵡ. е̑ї. [3]) Сн̑а дрѵ̑гиᵡ Ѿц̑еᵡ, â дх̑а Ѿц̑éви внѵ̑коᵡ.

На боцї: [1]) [1. Ján. 2.] [2]) Rok 794. a po śiodmym zborze we sto lat. Niceforus chartofilax. [3]) Jan. 1.

ѿстꙋпле҃нїе. Ѧвовѣ҃ мнѣма҃е҃ и҆ а҃пкгѳме́҃ты себѣ̀ и҆ и́ны҃ зановѣ́дꙋ҃т. а҆ что̀ писмо̀ свѣ҃чи҃т, и҆ сама́ꙗ пра҃вда сн҃ъ бж҃їй ѡ҆ и҆схожде́нїи с҃тго дх҃а ре́клъ[1]), на то҃ҳ непреста́ваю҃т. а҆ле ѹ҆чини́ли два́ нача́тки дх҃ови с҃томѹ, то̀ е҆́стъ ѿ дво҃ҳ персо҃ҳ тре́тїе бы́ти повѣ҃да́ю҃т ѡ҆ка́ꙗ҃нныи. нерозмы́шлꙗючи же́ꙗко е҆́дно̀ е҆́ст божества́ жрѳ҃ло и҆ е҆́ди҃ҳ бъ҃, та҃ҳже и҆ ѿ е҆́диноѝ пе҃рсо́ны дв҃ѣ бы҃тно҃ст свою̀ ма́ю҃т. Ѧвовѣ҃ҳ са҃ѡ҆ц҃ъ пре҃ҳ ксѣ́ми вѣ́ки сн҃а ро́дитъ. и҆ дх҃а с҃тго [са҃] (картка 52 об.) и҆спѳща́е҃т. е҆́ди҃ҳ вовѣ҃ҳ е҆́стъ, ꙗ҆кѣ сн҃ѳ роди́те҃ҳ, та҃ҳже и҆ дх҃ѳ с҃томѹ и҆спѳща́тель. а҆ сн҃ъ за҃с҃ и҃ҳ са҃ неназыва́е҃т роди́те҃ҳ, а҆нѣ҃ и҆спѳща́тел'[2]). Про́тѡ дх҃а с҃тго не ро҃ди҃т а҆нѣ҃ и҆с'пѳща́е҃т. ꙗ҆кѣ҃ ты҃ҳ и҆ дх҃ъ с҃тыѝ сн҃а неро́ди҃т, а҆нѣ҃ са҃ ѡ҆ц҃е҃ҳ называ́е҃т. е҆дино҃ъ вовѣ҃ҳ бъ҃ е҆́стъ и҆ е҆дино҃ҳ сн҃ѳ роди́тель, и҆ дх҃ѳ свѧто́мѹ и҆с'пѳща́тель. и҆ ѿ е҆́диноѝ персо́ны дв҃ѣ҃. то̀ е҆́стъ ѿ е҆́диного ѡ҆ц҃а сн҃ъ и҆ дх҃ъ с҃тыѝ. И҆вне на҃ҳ і҆ѡа҃ҳ предотѣ́ча свѣ҃҃чи҃т, кгдꙋ҃ кр҃тїлъ х҃а во и҆ѡр҃да́нии[3]). и҆ тогдꙋ҃ пра҆́вѣ зна҃ҳне бъ҃ е҆́ди҃ҳ трома́ персо́нами ꙗ҆ко са҃ дѣ́ли҃т показа́лса. что̀ и҆ до нн҃ѣ҃ бг҃оꙗ҆вле́нїе ц҃рко҃ҳ называ́е҃т и҆ст и҃т[4]). Ѧвовѣ҃ҳ пе́рвои

przyłożyć y od Syna, y [przyłożywszy] vczynił Oycem Syna świętemu Duchowi, o czym tu Cyryllus święty mowi: Odstąpili ludźie od prawdźiwey wiary, y iedni Synu oycowskie wyznawaią, Syna Oycem czynią[1]), co iest nawiętsza herezya, y pierwsze od vchwały Soborow świętych odstąpienie: abowiem mniemaniem y Argumentami ślebie y innych zawodzą, a co pismo świadczy, y sama prawda Syn Boży o pochodzeniu Swiętego Ducha powiedźieć [raczył[2]). Ktory od Oyca pochodźi, oni] na tym nie przestaią, (kartka 51 об.) ale vczynili dwa początki Duchowi Swiętemu, to iest, od dwu Person trzeći być powiadaią *mizerni*, nie rozumieiąc że, iako iedno iest Bostwa zrzódło, y ieden Bog: także y od iedney Persony dwie bytność swoię maią. Abowiem Sam Oyćiec przed wszystkimi wieki Syna rodźi, a Ducha świętego wypuszcza: Jeden bowiem iest, iako Syna Rodzący, także y Ducha świętego wypuszczaiący: a Syn zaś, że sye nienazywa rodzący, ani wypuszczaiący, [to iest, aby miał rodźić, Parakleta albo wypuszczać], przeto Parakleta S. nie rodźi ani wypuszcza, iako też y Duch święty Syna nie ro-

На боцї: [1]) і҆ѡа́нъ. ѕ҃ї. [2]) [е҆ди҃ҳ сн҃ѳ роди́те҃ҳ, и҆ е҆ди҃ҳ дх҃ѳ с҃томѹ и҆спѳща́те҃ҳ]. [3]) і҆ѡа҃ҳ а҆ за҃ҳ. г҃. [4]) тогѡ̀ свѧта҆ е҆ретїцы҃ не свѧта҃т.

На боцї: [1]) [Syna drugim Oycem a ducha oycowi Wnąkiem vczynili]. [2]) Jan. 1. zacz: 3.

персо́ны Ѿ҆ц҃е҃скои го́лосъ съ не́бѣ бы҃лъ слы҃шанъ, то҆ е҆́стъ сн҃ъ мо҆́ къзлюбле́нны҃и ѡ҆ не҃мъ же вла- (картка 53 знач. М.) говолинъ. а҆ сн҃ъ кто́рам персо́на на зе҃мли҃ во і҆ерда́нѣ рѣцѣ́ стоам҃, ѡ҆ кото́ромъ скѣ҃зани҃ Ѿц҃е҃скїй го́лосъ. то҆ е҆́ст сн҃ъ мо҆́. а҆ дх҃ъ ст҃ы҃и тре́тма пе҃рсо́на, во киде́нїи го́лѣбь, Ѡ҆ о́ного҃ же Ѿц҃а йсхо́дмчїй зыйшо́лъ и҆ на сн҃ѣ ѡпочива́е҃т.

Жа́де҃и те́ды не мо́же҃т и҆наче҆ а҆сне҆́йшего скѣдо́цъства пока за́ти, а҆ко т҃ѣ е҆́стъ а҆в҆́но. и҆҃же Ѡ҆ едино́и персо́ны дв҆ѣ҆ с8҃т. Тѣзѣ (!) е҆ретіцы́ зопачи́҃ши Ѡ҆ дво҃х гю бы́ти повѣда́ю҃т [1]).

а҆́ле нш҃е прав҆ди́вое вы҃на҃е жа́де҃и дх҃ъ проти́҃нны҃ зва́лчити не мо́же, бо́смы го́лосъ бо҆́га Ѿц҃а

На боцї: [1]) штѳ̀ ѣретиц҃ѝ зопачи́ли.

dźi, ani sye Oycem nazywa[1]) Jeden bowiem Bog iest, y ieden Syna rodzący, a Ducha świętego wypuszczaiący, y od iedney persony są dwie, to iest, od iednego Oyca Syn y Duch święty, iawnie nam Jan S. Predotecza opowiedźiał· Abowiem gdy Krzćił Pana Jezusa (картка 52 знич 0) w Jordanu[2]), w ten czas prawie znacznie Bog ieden, trzema personami iako sye dzieli okazał: co y teraz Bohoiawlenye Cerkiew nazywa y święci iako nawiętsze y nazacnieysze święto[3]): Abo wiem pierwszey Persony Oycowskiey, Głos z Nieba był słyszan: To iest Syn moy namilszy w ktoiymem zezwolił. A Syn wtora Persona na ziemi w Jordan rzece stał, o ktoiym [to] świadczył Oycowski Głos: To iest Syn moy. A Duch święty trzećia Persona, w widzeniu Gołąbia, od onegoż Oyca wychodzący zszedł, y na Synie opoczywa [albo trwa].

Zaden tedy nie może inacey iaśnieyszego świadectwa pokazać, iako tu iest iaśnie: że od iedney porsony dwie są, co Heretycy *opak wywrociwszy*, ode dwu trzećią być powiadaią[4]).

Wszakże nasze prawdźiwe wyznanie żaden duch przećiwny zwalczyć nie może, abowiem

На боцї: [1]) [iako duch syna nie rodzi także y syn ducha od siebie nie wywodzi]. [2]) Jan 1. [3]) Tego Heretycy nie święcą. [4]) Hereticy zopaczyli.

слы́шали. а сн҃а и сто҃го д8ха
w о́ного само́го w҃ц҃а т҃8 на
зе҃млѝ ви́дѣли. Сн҃а бо҃а во чл҃-
ц҃тв҃ѣ на і҃wр҃да́ни рѣцѣ стоя́-
чего. и҃ дх҃а сто҃го бо҃а к҃видѣніи
го́лѹбиа на не́го w҃ w҃ц҃а йсхо́дя-
чего и на не҃м пре- (картка 53
об.) бы ва́ю чего.

та́м правосла҃вна҃а вѣ́ра w҃
тр҃ци сто҃ w҃ о́но҃ ча́с8 на҃м сѧ
показа́ла. Йвокѣ҃м боронѝ҃ сѧ
і҃wа҃ не хотѧчи х҃а кр҃ті́ти. ко-
то́ро҃м8 х҃с ре́къ: да́й по́ко҃ нн҃ѣ
вовѣ҃ м҃ та҃ прѝсто҃но е҃сть на҃м
вы́по҃нити вса́кꙋю пра҃вд8 то҃
е҃сть, и҃ показа́ти и подя́ти
w҃ тро҃йци сто҃ пра҃вѝвꙋю вѣ́р8
на то҃ ча҃ сл҃8шѣне бы́ло, и по-
каза́ло сѧ я҃вне. и҃ я҃ко е҃ди҃
бъ е҃сть во тр҃ц҃ персо́на҃ т҃а҃.
же w҃ е҃дино́и персо́ны дв҃ѣ с8т҃1)
то҃ е҃сть w҃ е҃дино́го и само́го
ц҃а сн҃ъ сѧ ро́ди҃т. а дх҃ъ сто҃ѝ
похо́ди҃т. а на сн҃ѣ пребыва́ет.
w҃ чо҃м і҃wа҃2) зо вѣ҃ми ска-
ты́ми скѣ҃чи҃т, Йвовѣ҃ и҃са́ім
та҃ пи҃ше҃т3). и вы҃де҃т ро́ж҃чка
w҃ ко́рене и҃есе́ова и цвѣ҃т зацви-
те҃т и҃ w҃почине҃т на не҃м дх҃ъ бж҃ій
пре҃ ро́ж҃чк8, бц҃8. а пре҃ цѣ҃т,
сн҃а бж҃его] пок҃да́е҃т. а (картка
54) пре҃ дх҃а, бж҃его параклѝта,
с҃к҃ дх҃ѡ҃, то҃ е҃сть, с҃к҃ да́рѡ҃
дх҃а сто҃го в со́бѣ҃ ма́ючого
w҃зна҃м8е҃т.

słyszeliśmy głos (картка 52 об.) Boga Oyca, a Syna y świętego ducha od onegoż samego Oyca tu na ziemi widźieli: Syna Boga w człowieczeństwie, w Jordan Rzece stoiącego. A ducha świętego Boga w widzeniu Gołąbia nań od Oyca schodzącego, y nanim *trwaiącego.*

Ta [tedy] Prawosławna wiara o TRoycy Swiętey od onego czasu nam sye pokazała: abowiem zbraniał sye Jan nie chcąc [Pana] Chrystusa Krzćić, ktoremu [Pan] Chrystus mowił· Day pokoy, dźiś abowiem tak, słusznie iest nam wypełnić wszelaką prawdę, to iest, iż pokazać y podać, o Troycy Swiętey prawdźiwą wiarę na ten czas słucznie było, y pokazało sye iawnie: Ze iako ieden Bog iest w Trzech Personach, także od iedney Persony dwie są[1]), to iest, od iednego y samego Oyca Syn sye rodźi, a Duch święty pochodźi, y na Synie przebywa. A o tym Jan [Swięty Krzćićiel][2]) y z (картка 53) *inemi* Swiętemi Prorokami świadczy abowiem tak *mowi* Izayasz: Wynidzie Rożdżka od Korzenia Jesse, y Kwiat zakwitnie, y opoczynie na nim Duch Boży. Przez Rożdżkię Bogorodźicę, a przez Kwiat Syna Bożego powiada, a przez Ducha Bożego,

На боцї: 1) е҃ди҃ бъ҃ и w҃ е҃дно́и персо́ны дв҃ѣ. 2) і҃wа҃. за҃. ѓ. 3) і҃са҃. а҃і. паракли҃т на сн҃ѣ ѻпочива́е҃тъ.

На боцї: 1) Jeden Bog y od iednej persony dwie. 2) Jan. 1. 3) Jzayasz 11 Paraklet na Synie opoczywa.

Paraklita, Siedm Duchow, tho iest, Siedm darow Ducha świętego w sobie maiącego oznaymuie.

Abowiem nie ieden Duch, ale śiedm Duchow Izayasz wspomina, doskonała bowiem Troyce Swiętey Persona Paraklit święty, ktory od Oyca zszedł nań. Jako tenże Prorok od Persony Synowskiey mowi[1]):

Duch Pański na mnie, dla ktorego pomazał mię, y Radość przepowiadać vbogim posłał mię, vzdrowić skruszone Sercem. Y ieszcze ten że Prorok [Izayasz] y Ewanyelista [Mateusz] od Persony Oycowskiey mowi[2]):

Położę Duch moy na niem, y Sąd Poganom opowie. **(картка 53 об.)**.

Jawnie powiadaią, że iako Syn od Oyca, także Duch święty od Oyca na Synie iest, y naniem *trwa*, ktorego Syn od Oyca y nam daie.

A iako w starym Zakonie pismo świadczy, że w rozdźieleniu Person nie rozdźielnego Bostwa, nie inszy porządek, telko od iedney Persony dwie są, *iako* w nowym Testamencie świadczy Łukasz Swięty *mowiąc*[3]). Oto ia poszlę obietnicę Oyca mego na was, a wy śiedźćie w mieśćie Jeruzalem.

Ꙗковѣ҃ не єдинꙋ дх҃ъ, а҃ле сѣ҃ дх҃ѡ҃ їса́їа вспомина́є҃, доскона́лаѧ бовѣ҃мъ Трóйци сто́й Персо́на паракли҃т сты҃. кото́рїй ѿ ѻ҃ц҃а и҃ зы҃шо҃ на не́го. Ꙗко то́҃же проро҃ ѻ҃ персо́ны сно́внен мо́ви҃т.

дх҃ъ госпо́дє҃ на мѧ҃, дла҃ кото́рого пома́за҃ мѧ҃ и҃ ра́лость проповѣ҃да́ти ꙋбо́гим посла҃ мѧ҃ ꙋлѣ҃чи́ти сокрꙋшéнны҃х ср҃це҃ и҃ є҃ще҃ то҃же пр҃о҃ро́къ[1]) и҃ є҃вр҃ли́стъ ѻ҃ персо́ны ѻ҃ц҃а мо́ви҃т[2]).

положꙋ дх҃ъ мо҆ на не҃, и҃ сꙋ҃ пога́но҃ ѡ҃повѣ҃сть.

и҃вне повѣ҃да́ю҃ же҃ и҃ко сы҃нъ ѻ҃ ѻ҃ц҃а, та҃҃же дх҃ꙋ сты҃ ѻ҃ ѻ҃ц҃а на сы҃нѣ҃ є҃стъ и҃ на не҃ пр҃е҃кыва́є҃. кото́рого сы҃нъ ѻ҃ ѻ҃ц҃а и҃ на҃ да́є҃.

А҃ и҃ко в старо҃ за́конѣ҃ пи҃смо (картка 54 об.) свѣ҃ча҃҃ ни҃҃ в роздѣ҃ле́нїю персо҃ не ро҃҃дѣ҃лного бо҃҃ства не и҃҃ншїй поря́до҃ є҃дно҆ ѻ҃ є҃дно́и персо́ны дв҃ѣ҃ сꙋ҃. такѡ҃ и҃ вноко҃ тестаме́҃нтѣ҃ свѣ҃ча҃҃ лꙋка́ сты҃й, пи҃шꙋчи҃[3]) ѡ҃то и҃ пошлю́ ѻ҃бѣ҃ницꙋ, ѻ҃ц҃а моего́ на ва҃. а҃вы сѣ҃дѣ҃те в мѣ҃стѣ҃ їер҃ли́мѣ҃.

На боцї҃: [1]) то҃҃же ѕ҃а. [2]) ма҃. ѕ҃ї. [3]) лоу҃ в оста҃нє҃.

На боцї҃: [1]) Izaja. 61. [2]) math. 18 [3]) Lukasz w ostatnim.

котóрꙋю ѻ҃бѣ҆тницꙋ ѿцѣ҆ѧ҃скꙋю, тѡ҆ ѥ҃стъ, дх҃а сг҃го сн҃ъ взѧ҆вши ѿ ѿц҃а и҆ посла҆ѧ҃. ꙗ҆́ко

пе́тръ ст҃ы҆ѩ҃ ѻ҃бꙗ҆снѧ́е҃. до людє҆̀ мо́вѧчи[1]) на ѻ҃ чаѧ҃ гдꙋ҆ дх҃ъ ст҃ы҆ѩ҃ на а҃пѻ҃лы зышо҆ѧ҃. ѡ҆ сн҃ꙋ бж҃ѻ҆ѧ҃ мо́вѧчи[2]). Правѝцею бо́жїєю по҆҃нѧ҆ѧ҃ сѧ, а҆ ѻ҃бѣ҆тницꙋ ст҃го дх҃а҆ прнѧ҆̀ѧ҃ ѿ ѿц҃а, и҆ вы҆лѧ҆ѧ҃. тѡ҆ што҆ вы҆ нн҃ѣ҆ ви́дите и҆ слы҆́шите.

Ꙗ҆в҃не ты҆и дв҃ѣ҆ мѣ҆сца ꙋ҆каꙁꙋ҆ю҆т҃, жє҆ дв҃ѣ҆ персо́нѣ҆ ѿ є҆дино́и, тѡ҆ ѥ҃стъ ѿ ѿц҃а сн҃ъ и҆ дх҃ъ ст҃ы҆ѩ҃. сн҃ъ сѧ ро́ди҆т҃, а҆ дх҃ъ ст҃ы҆ по҆хо́ди҆т҃. и҆ ѿ ѿц҃а (картка 55) на҆ на҆ѧ҃ сѧ и҆зливае҆т҃. ꙗ҆́ко

па́ве҆ѧ҃ ст҃ы҆ѩ҃[3]) до тѷ҆та в ѻ҃ста҆тне҆ѧ҃ мо́ви҆т҃. ѣ҆ъ ѿцъ збавѣ҆́нными на҆ѧ҃ ꙋ҆чїни҆ѧ҃, пре҆ѕ҃ ѡ҆мытьє҆̀ ѻ҃рожѐнїѧ и҆ ѻ҃новлѐнїѧ дх҃а ст҃го. котóрого вы҆лѧ҆ѧ҃ на на҆ѧ҃ ѻ҃бфи́тє ї҆с хр҃то҆ѧ҃ збави́телє҆ѧ҃ нш҃и҆ѧ҃[4]).

[То́є҆ѧ҃ и҆ са҆ѧ҃] и҆҃сбави́тель мо́ви҆т҃[5]), Е҆сли́ мѧ лю́бите роскаꙁа́нье моє҆̀ хова́ти бꙋ́дете, а҆ ѩ҃ ꙋ҆прошꙋ ѿц҃а, и҆ и҃ного ꙋ҆тѣ҆ши́телѧ да́сть ва҆ѧ҃, а҆́вы вы҆ѧ҃ съ ва́ми на́ вѣ҆ки дх҃ъ и҆стин҃ны҆̀. ꙗ҆́ко вы рє́клъ, ꙗ҆́ко менѐ сн҃а своє҆т҃ ѿц҃ъ да҆ѧ҃ ва҆ѧ҃. то҆т҃же и҆ дх҃а ст҃го потѣ҆ши́телѧ да́сть ва҆ѧ҃.

На боцї: [1]) пе́тръ. [2]) дѣ҆ѧ҃. ѕ҃. [3]) Па́велъ. [4]) [ꙗ҆́къ сн҃ъ а҆́ѕхо҆ѧ҃. та҆ѧ҃ дх҃ъ сно҆ѧ҃ на҆ѧ҃ сѧ дае҆т҃. а҆ ѻ҃ба сѧ҆т҃ ѿ є҆дино́го ѿц҃а]. [5]) і҆ѡа҆ѧ҃. дї҃.

Ktorą obietnicę Oycowską, to iest Dusza (sic) świętego, Syn wziąwszy od oyca y posłał, iako Piotr Swięty obijaśnia do ludźi mowiąc[1]). na on czas gdy Duch święty na Swięte Apostoły zszedł o Synu Bożym mowiąc[2]). Prawicą [tedy] Bożą podniosł sye, a Obietnicę Swiętego Ducha przyiął od oyca, y wylał, to co wy dźiś widźićie y słyszyćie. **(картка 54)**.

Jawnie te dwie mieysca vkazuią, że dwie Personie od iedney są, to iest, od Oyca Syn y Duch Swięty, Syn sye rodzi, a Duch Swięty pochodźi, y od Oyca na nas sye wyliwa iako

Paweł Swięty[3]) do Titusa w ostatnim mowi: Bog Oyciec zbawiennemi nas vczynił, przez omyćie odrodzenia y odnowienia Ducha S. ktorego wylał na nas okwićie, Jezusem Chrysusem Zbawicielem naszym, co y sam

Zbawićiel mowi: [4]) Jesli mię miłuiecie, roskazanie moie chować będźiećie, a ia vproszę Oyca y mego Pocieszyćiela da wam, aby był z wami na wieki Duch prawdźiwy. Jakoby rzekł, iako mnie Syna swego Oyciec dał wam, tenże y Ducha świętego Pocieszyćiela da wam.

На боцї: [1]) Piotr. [2]) Dźieie 6. [3]) Paweł. [4]) Jan 14.

ꙗ̑вне ѿ ѥ̑диного двоⷯ ѹ̑ка-
зꙋе. И̑ да́лѣ̀ таⷦже мо́ви⁷[1]).

Сло́во кото́рое слы́шалисте
не е́стъ моѐ. а̑ле кото́рїй мⷨ
послаⷯ ѿ̑цъ то̀ мо́виⷯе вⷨ
ѹ̑ вⷭ вⷭдⷭчи, а̑ пот҃ши́теⷯ
дⷯъ сⷭ҃ты̀ кото́рого по́шле⁷ ѿ̑цъ
въ и̑мⷨ моѐ (картка 55 об.)
то⁷ вⷭ наꙋ̑чи⁷ всемⷭ.

ꙋ̑ка́зꙋе⁷ тⷭ̀[2]) иⷦ ꙗ̑ко сн҃ъ
е́стъ дⷯомⷯ сⷭ҃тымⷯ посла́ны̀ ѿ
ѿц҃а. таⷯ тыⷦ и̑ дⷯъ сⷭ҃ты̀ во
и̑мⷨ сн҃о́ⷦское посыла́е⁷ сⷨ ѿ
ѿц҃а. сн҃ъ и̑ дⷯъ ѿ̑ба сⷭ⁷ ѿ
ѥ̑дино́го ѿц҃а, ѿ ѥ̑дино́и вины̀.
а̑лбо ка́ꙁы.

А̑ле тоу⁷ рече⁷ па́пⷮⷦни⁷ жѐ
дⷯа сⷭ҃го и̑ сн҃ъ ꙗ̑ко и̑ ѿ̑цъ
посыла́е⁷, тѣ̀ды и̑ ѿ сн҃а по-
хо́ди⁷.

Ѿ̑повѣ́ꙁмⷭ [иⷦ] Не похо́-
ди⁷. а̑бовѣ́ⷯ посыла́е⁷ ѥ̑го̀ сн҃ъ
не ѿ сѣ́бе само́го ꙗ̑къ ѿ̑цъ,
а̑ле ѿ ѿц҃а ѿ кото́рого похо́-
ди⁷ [3]). Ꙗ̑ко пи́ше⁷ [4]).

А̑ гдⷭ̀ прⷭ́йде⁷ ꙋ̑тѣ́ши́тель
кото́рого а̑ вⷨ пошлю́ ѿ ѿц҃а,
дⷭⷯ йсти⁷ны̀ кото́ры̀ ѿ ѿц҃а
похо́ди⁷. то́тъ свѣ́дчи⁷ ѡ̑ мнѣ́.
Посыла́е⁷ а̑ле ѿ ѿц҃а то̀
е́стъ зезволя́е⁷. Ꙗ̑ко пи́ше⁷

Jawnie od iednego dwu [być] vkazuie, y daley tamże mowi[5]): **(kartka 54 ob.).**

Słowo kthore słyszeliśćie nie iest moie, ale ktory mię posłał Oyćiec · to mowiłem wam v was będąc, ą Poćieszyćiel Duch Swięty, kthorego poszle Oyćiec w imię moię, ten was nauczy wszystkiemu.

Vkazuie tu[2]), że iako Syn iest duchem Swiętym posłany od Oyca tak, też y Duch Swięty w imię Synowskie posyła sye od Oyca. Syn y Duch oba są od iednego Oyca, od iedney *przyczyny* albo Kauzy.

Ale tu rzecze Papieżnik, że Ducha świętego Syn iako y Oyćiec posyła, tedy y od Syna pochodźi.

Odpowiedz mu : Nie pochodźi. Abowiem [od Oyca pierwey pochodźi, toż sye od Syna posyła]: y Syn go posyła nie od śiebie samego iako Oyćiec, ale od Oyca od ktorego pochodźi, iako sam *powiedźieć* [raczył:][3]) **(kartka 55).**

A gdy przyidźie poćieszyćiel, ktorego ia wam poszlę od Oyca, Duch prawdźiwy, ktory od Oyca pochodzi, ten świadczy o mnie.

Posyła [tedy], ale od Oyca, to iest, zezwala, [gdyż] iako pisze

На боцї: [1]) тⷭ҃ же. [2]) їсⷭ҃а. ѵ҃и [повла⁷е роꙁѵмѣ̀ зе⁷воле⁷е во ѥ̑дна и⁷ во́лѧ]. [3]) [пе́рше по-
хо́ди⁷ то⁷ сѧ посыла́етъ]. [4]) їѡа⁷. е҃ї.

На боцї: [1]) tamże. [2]) Jzaia. 48. [3]) Jan. 15.

Θεωфила́ктъ[1]) [сты́й] и́нъшее є̀стъ рожє́нiе, а̂ и́нъшее похожє́нiе, и̂ и́нъшее посланьѥ́. а̂ то̀ все (картка 56) ѿ є̂дино́го ѿ҃ца и̂дет, и̂ гды́ бы того̀, потрє́ба [бы́ла] жє̀ и̂ ѿ сна̀ похо́дит а̂зна́бы не доложи́т сам сы̀ъ бо́жiй, мо́вячи. кото́рiй ѿ ѿ҃ца и̂ ѿ мє́не похо́дит. А̂ле а̂къ ма́емъ вѣ́рити та́кже и̂ нау́чи́т нас сы̀ъ бжiй. и́же дх҃ъ сты̀ ѿ є̂дино́го ѿ҃ца похо́дит. мо́вит ковѣ́м[2]).

Дх҃ъ йстинны̀ кото́рiй ѿ ѿ҃ца похо́дит, то́тъ свѣ́дчит ѡ̀ мнѣ̀.

Тоє́и тє́ды нау́ки сна̀ бжє́г, ѡ̀ похожє́нiю дх҃а сто́го всѣ̀ сты́и держа́ли сѧ.

И̂ на собо́рѣ̀ пє́ршо́м ницє́ско́м, и второ́м костантинопо́лско́м [вселе́нско́м] ѡ̀ вы́знанiю вѣ́ри та́ положи́ли.

А̂ на трє́тє́м собо́рѣ̀ вселе́нско́м во є̀фе́сѣ̀, гдѣ́ келести́на па́пѫ рíмского проклина́ли[3]). та́къ застановíли мо́вячи[4]). є̂сли́ кто̀ до вы́на́м вѣ́ры в никє́и сты́ми ѿ҃ци злóженои прило́жит (картка 56 об.) што̀

Theofilaktus[1]), insze iest Rodzenie, a insze Pochodzenie, y insze posyłanie, a to wszystko od iednego Oyca idźie: Y gdyby tego potrzeba, żeby miał y od Syna pochodźić, a zaby nie dołożył sam Syn Boży mowiąc: Ktory od Oyca y odemnie pochodźi, [iako kiedy y vczył w się wierzyć co potrzeba było dołożył mowiąc[2]): Wierzćie w Boga, y w mię wierzćie: tak też y tu], iako mamy wierzyć [o pochodzeniu Ducha świętego] tak nas nauczył Syn Boży, że duch święty od iednego [y samego] Oyca pochodźi, mowi bowiem[3]):

Duch prawdźiwy, ktory od Oyca pochodźi, ten świadczy o mnie. **(kartka 55 ob.)**

Tey tedy nauki Syna Bożogo (!) o pochodzeniu Ducha świętego, wszyscy święci trzymali sye.

Y na Zborze [powszechnym] pierwszym Nicenskim, y na wtorym Konstantinopolskim o wyznaniu wiary tak położyli, [Ktory od Oyca pochodźi]. a

Na trzećim powszechnym Zborze w Efeźie, gdźie Celestina [Heretika] Papieża Rzymskiego przeklęli[4]), [a o wyznaniu wiary, to iest, Wierzę w iednego Boga], tak *vmocnili* mowiąc[5]): Jesli kto do wyznania wiary w Nicenie

---

На боцї: [1]) Θеофила́ктъ на ї҃ѡа҃ г҃ а҃ ѥ҃ї. и́нъшее похожє́нїе а̂ и́нъшее посла́ѥ. [2]) ї҃ѡа҃, ѥ҃ї. [3]) пра҃. а̃. и̂ д̃. [4]) пра҃. з̃.

На боцї: [1]) Theofila: na iana: 15 Insze pochodzenie a insze posyłanie. [2]) [Jan. 14]. [3]) Jan. 15. [4]) In aktis. Kan. 1. 4. [5]) Kanon. 7.

на розо^{р}ваньѐ и̂ зопсо́ва^{нi}е нехо̀ бѮде^{т} прокля^{т}.

Про́то жа́де^{нх} Ѡ сты^{х} не смѣ^{х} та^{х} и̂къ па́пѣ^{жс} прикла-да́ти и̂ о^{б}ѣсня́ти што̀ ра^{з} до́бре ѡ^{б}ѣ̃сне́но и̂ оу̑моцне́но.

Пи̂ше^{т} бовѣ^{м} Григо́рїй назна^{нс}кїй[1]) хотѣ́л бы^{м} мо́ви^{т} почти́ти сн̃а на^{м} дх̃а и̂ѣ̃ко сн̃а, а̂ле ми, недопѹща́е^{т} кр̃цѣ̀нїе пре-вышаю́чее мл дх̃о^{м}. сла́ва бо-вѣ^{м} Ѡц̃ѹ Ѡ кото́рого е^{ст} сн̃ъ и̂ дх̃ъ. То^{т}же

назыа^{нх}зе́нѹ^{с} на пе^{нх}тико́-стїю почина́ючи ка́за^{нi}е. мо́в-мо Ѡ дх̃ѹ дѹ́шѹще^{м}, мо́-ви^{т} [2]). дх̃ъ сты̆й Ѡ Ѡц̃а похо́-ди^{т}. И̂ѣ̃ко са^{м} х̃с пове^{м}, є̀дина́ бовѣ^{м} в и̂на̀ а̂лѣо ка́зда и̂ по-ча́то^{м} Ѡц̃ъ, а̂ сн̃ъ и̂ дх̃ъ о̃ба сѹ^{т} Ѡ Ѡц̃а.

Кири^{л} і̂ер^{с}ли^{нс}кій пи̂ше[3]). вѣ̀дае́мо сн̃а кото́рїй на^{м} о̑бе-ца́л' зосла́ти Ѡ Ѡц̃а паракли́та. вѣ̀дае́мо дх̃а, мо́вмчого в пр^{о}роцѣ^{х} (картка 57 знач. N.) и̂ въ пѧ^{т}деса́тыі дн̃ь на а̂п^{с}лы з'шо^{л} к' виде́нію ѡгни́сты^{х} и̂-зы́кѡ^{х}, т̃ѹ въ і̂ер^{с}лмѣ в на́-вышн'шіѻ а̂пл^{с}ко̀ це́р'кви и̂ ни́^{жс}ше въ то̀же главѣ мо́ви^{т}.

Є̑ди^{н} бъ Ѡц̃ъ е̑ди^{м} гь̃ е̑ди-нороѻ^{ны} сн̃ъ его̀. е̑ди^{м} дх̃ъ

świętymi Oycy złożoney przyłoży co, na rozerwanie y zepsowanie, niech będźie przeklętym.

Przeto żaden od Swiętych nie śmiał tak iako Papież przykładać, y źle obiaśniać, co raz dobrze obiaśniono y vmocniono.

pisze bowiem Gregorius Nazyanzenus[1]): Chćiał bym mowi poczcić Syna nad Ducha iako Syna, ale mi nie dopuszcza **(kartka 56 znac. P.)** Krzczenie przewyszaiące mię Duchem, sława bowiem Oycu od ktorego iest Syn y Duch. Tenze

Nazyańzemus na Pentikostiu, poczynaiąc Kazanie[2]): Mowmy o Duchu dyszącym, [gdzie] mowi: Duch Swięty od Oyca pochodźi, iako sam Chrystus powiedział, Jedna bowiem *przyczyna*, to iest, Kauza y Początek Oyćiec, a Syn y Duch, oba są od Oyca.

Cyryllus [S. Patryarcha] Jerozolimski pisze[3]): Wiemy Syna, kthory nam obiecał zesłać od Oyca Paraklita, wiemy Ducha mowiącego w Prorocych, y w dźień Piędźiesiątny zszedł na Apostoły w widzeniu ognistych Języków, tu w Jeruzalem w naywyszey Apostolskiey Cerkwi. y niżey w tymże Rozdźiale mowi[4]).

Jeden Bog Oyćiec, y Jeden Pan Jednorodzony Syn iego ie-

На боцї: [1]) [Григо́рїй назина^{нс}кїй] на кр̃цѣ̀нїе. во ѣ̃ сло́вѣ^{м}. сти^{х}. ѻ̃д. [2]) то^{т}же бо^{г}сло^{в}. [3]) кири^{л} і̂ер^{с}ли^{м} в ката^{х}. ро^{з} ѕї.

На боцї: [1]) In theofa: we wtorym kazaniu wiersz 54. [2]) Tenże theolog. [3]) Cyryllus w Katech Kap. 16. [4]) [Tenże].

сты̑ параклит̑ и̑ то̀ до̑сы̑т на̑м вѣ̑дати. а̑ прирожє̑нє а̑лбо и̑по́стаси, не ка́рзо см̑ пытати. е̑сли̑ ковѣ̑м ѡ̀ чо̑м пи́сано мо̑жмо а̑ ѡ чо̑м не пи́сано не смѣ̀мо.

Кири̑л а̑лєксандрі́йскій в пи́са̑ню свои̑м до е̑ремиа̑ша ѡ̀ сто̀ тр̑ци та̑ мо́ви̑[1]). Ре́клъ гдь̀ гдь̀ прі́йдє̑т потѣ̑шите̑л кото́рого и̑ а̑ва̑м пошлю̀ ѿ ѻц̑а, ду́ха пра̑вды кото́рій ѿ ѻц̑а похо́ди̑т. и̑ то̑т свѣ̑дчи̑т ѡ̀ мнѣ̀. розѹмѣ̑ешли мо́ви̑т, и̑̑ ѡ̑то а̑ко сво̀ ѡ̑бещє̑т на̑м посла́ти, вла́сны̑ ѿ ѻц̑а̀ дх̑ъ. а̑ дх̑ъ называ́е̑т см̑ похо́дмчій который ѿ ѻц̑а̀ похо́ди̑т. та̑-на̑ ѹ̑стал (картка 57 об.) нови̑ сн̑ъ.

В животѣ̑ [за^{c}] сто̑го а̑ндре́м а̑п^{c}ла, вы̑на̑є вѣ̑ри пи́шѹ̑т. въ ахаи́и дх̑о́̑ные до вс̑ѣ̑х по сѣ̑тѣ̑ хр^{c}тіа̑н, на̀дешъ в гисторі́а̑х цр̑ко́̑ны̑х, и̑ в по́лски̑х кни̑га̑х, што̀ вы̑да̑ ска́рга живото̑ѣ̑ сты̑х, ты́ми сло́вы[2]). Поко̀ ва̑м вс̑ѣ̑м кото́рій вѣ̑рите во тр̑ци е̑ди́ного бц̑а, доскона́лого пра̑ди́вого ѻц̑а нерождє̑ного. пра̑ди́вого сн̑а е̑диноро́̑ного пра̑ди́вого дх̑а сто̑го. ѿ ѻц̑а и̑сходя́щого и̑̑ сн̑ѣ̑ пребыва́ючого, та̑ ни̑жей пи̑шє̑т, тоѧ̀и вѣ̑ри навчи́лисмы см̑ ѿ сто̑го а̑ндре́м а̑п^{c}ла х^{c}вого.

den Duch Swięty Paraklet, y to dośić nam wiedźieć: a Natury, albo hypostasiey nie *wiele* wypytywać, iesli bowiem o czym pisano mowmy, a o czym nie pisano nie śmieymy.

Cyryllus Alexandryski w pisaniu swoim do JEremijasza o Swiętey Troycy tak mowi[1]): Rzekł Pan: Gdy przydźie pocieszyćiel, ktorego ia wam poszlę od Oyca, Duch prawdźiwy, ktory od oyca pochodźi, y ten świadczy o mnie. Rozumieszli [co] mowi: Iż oto iako swoy obiecuie nam posłać własny od Oyca Duch: A duch nazywa sye pochodzący, ktory od Oyca pochodźi, tak nam vstanowił Syn.

W żywoćie Swiętego Jędrzeia Apostoła, wyznanie wiary piszą w Achaiey *wszystkie Cerkwi*, do wszystkich na świecie Chrześćijan, naydźiesz w Historyach Cerkiewnych, y w polskich Księgach, co wydał Skarga Zywoty Swiętych, Temi słowy[2]): Pokoy wam wszystkim ktory wierzy- **(kartka 57)** ćie w Troycy iednego Boga, doskonałego prawdźiwego Oyca nie rodzonego, Prawdźiwego Syna Jednorodnego, Prawdźiwego ducha świętego, od Oyca pochodzącego, y w Synie przebywaiącego: [y] tam [trocha] niżey piszą: tey wiarę nauczylismy sye od świętego Andrzeia Apostoła Pana Chrystusowego.

На бощ̑: [1]) кири̑л а̑лєкса̑. [2]) мц^{c}а ноє̑бра ѡ̑ста̑ло̑ дн̑е.

На бощ̑: [1]) Ciryll. alexandry. [2]) Mieśiąca Noembra ostat: Dnia.

[Йѹ́ст] и҃ сты̑ мч҃ни҃ пи́шѹчи ѡ̑ вѣ́рѣ мо́ви҃[1]) е́сть а̑ковѣ҃ Ѳц҃ъ неро҃ди́мы̑ Ѳ кото́рого сн҃ъ см҃ ро́ди҃. а̑ дх҃ъ [свмтый̑] похо́дитъ.

Дїони́сїй Ареопаи́та оу҃че҃ па̑вла сто҃ го а̑пс҃ла мо́ви҃[2]). ѡ̑ бо́же҃ и҃стности непостижи́мы̑ е́сть ро́зѹ҃, а̑ковѣ҃ (картка 58 знач. Nѣ.) и҃стность самóи тр҃оици што̀ е́сть жа́де҃ незрозѹмѣ҃ нѣ҃кгды. а̑ ро҃зде҃ле́нїе кото́рое в҃ и҃по́стасе҃ сла́ви мои бы́тности, то̀ е́сть сн҃а кото́рїи Ѳ Ѳца̀ невимо́҃не свѣ҃тлость. а̑ сто҃ го дх҃а кото́рїй Ѳ Ѳца̀ невымо́҃не похоже́нїе и҃ ни́жѣ҃ мо́ви҃[3]).

жрѹ҃ло е́сть Ѳц҃ъ, а̑ сн҃ъ и҃ дх҃ъ ѡ̑ба сѹ҃ Ѳ е̑дино́го бо҃ства. а̑ а̑ко сѹ҃ а̑нѣ҃ мо́вити, а̑нѣ҃ помы́слити немо́же. то҃ сты̑ и҃ а̑пс҃лѡ҃ ро́҃вны̑ зовсѣ҃ми е̑дна́ко мо́ви҃, и҃ҳ [не Ѳ дво҃ пер҃сонъ тре́тѣѧ], а̑ко проклмты́е е̑ретицѝ вывертаю҃, а̑ле Ѳ е̑дино́н персо́ны дѣ҃ѣ сѹ҃.

Златоу́сты̑ сты̑ мо́ви҃[4]), вѣ҃даю и҃ҳ Ѳц҃ъ сн҃а родн҃, а̑ а̑ковы҃ спо́собо҃ не розѹмѣ҃ю, вѣ҃даю и҃ҳ и҃ дх҃ъ сты̑ Ѳ не́го а̑ а̑ковы҃ спо́собо҃ не розѹмѣ҃ю.

Justin święty Męczenik pisząc o wierze mowi[1]): Jest abowiem Oyćiec nierodzony, od kthorego Syn sye rodźi, a Duch pochodźi.

Dionizyusz Areopaita, vczeń Pawła świętego Apostoła, mowi[2]): O Bożey isności, nie dośćigniony iest rozum: abowiem Istność samey Troyce [Swiętey] co iest, żaden nie zrozumie nigdy: Y rozdźielenie ktore w *Personach nachwalebnieyszey* bytności to iest, Syna kthory od Oyca nie wymownie światłość, y świętego Ducha ktory od Oyca [tak- **(kartka 57 ob.)** że nie wymownie *światłość*. Y niżey [w teyże kapitule] mowi[3]).

Zrzodło iest Oyćiec, a Syn y Duch oba są od iednego Bostwa: A iako są [o tym] ani mowic, ani pomyślic nie może. Ten święty, y Apostołom rowny ze wszystkimi świętemi iednako mowi. Ze [iako od Jednego Bostwa, także y] od Jedney Persony dwie są, a nie odedwu iedna, iako hereticy przeklęci wywracaią.

Złatousty Swięty mowi[4]): Wiem że Oyćiec Syna rodźi, a iakowym sposobem nie rozumiem: Wiem że y Duch od niego, a iakowym sposobem nie rozumiem.

На боцѣ: [1]) ѡ̑ вы҃на҃ю вѣ҃ры. г҃л҃. а̑. [2]) дїони́сїй ѡ̑ бж҃ствѣ҃ г҃л҃. в҃. [3]) то҃ же. [4]) хризосто҃ во а̑ ка́за҃ю на е҃номїа́ны.

На боцїі: [1]) [Justinus] O wyznaniu wiary kap. 1. [2]) Dionizyu o bozstwie kap. 2. [3]) Tenze. [4]) Chryzost. w 1. Kazaniu na ewnomijany.

и҃ дрⷭго҃ ка́занiю[1]), кото́ромⷭ нап҃ие҃ ѡ҆ дх҃ѣ (картка 58 об.) сто҃ [мовитъ], и҃вакѝтелѧ ѡ҆бѣща́етъ гдⷭ҇ь прiйдетъ паракли҃тъ, дх҃ъ пра́вы҃ . кото́рiи ѡ҆ ѿца҆ походитъ пи҃сьмо мо́витъ и҃нде ѡ҆ ѣ҆. а҆ тⷭ ѡ҆ ѿца҆. тамъ бовѣ҃ сѧ҃ и҆ о҆ со́вѣ҃ мо́витъ а҆́мъ ѡ҆ ѿца҆ вы҃шо҃. то́е҃ и҆ ѡ҆ сто҃ дх҃ѣ мо́витъ, кото́рiй ѡ҆ ѿца҆ походитъ не мо́витъ ро́дитъ см҃. што бовѣ҃ не пи́сано не слⷭ҇шiне мⷭ҇дрова́тн.

сн҃ъ ѡ҆ ѿца҆ ро́дитъ см҃ а҆ дх҃ъ походитъ

и҆ на тре́тее҃ мѣ҃сцн мо́витъ[2]) сн҃ъ дх҃а сто҃го водо́ю называ́етъ. а҆ ѿц҃ъ мо́витъ. мене о҆пⷭ҇сти́ли, жро҃ло водꙑ живо́н. жро́дло бо́вѣ҃ дх҃оки сто́мⷭ ѿц҃ъ, про́то҃е҃ и҆ ѡ҆ ѿца҆ походитъ. называ́етъ см҃ бовѣ҃ дх҃ъ бо́жiй, и҆ дх҃ъ кото́рїи ѡ҆ ѣ҆ ѿца҆, и҆ дх҃ъ кото́рiй ѡ҆ ѿца҆ и҆сходитъ.

ви́дишъ и҃е҃ е҆дино бо́зство и҆ е҆дино жро́дло. з кото́рого дв҃ѣ҃ живы҃е рѣ҃ки вы҃шꙋ- (картка 59. Нѳ҃.) ли. ѡ҆ е҆дино́го ѿц҃а сн҃ъ ро́жнѣ҃, а҆ дх҃ъ сты҃ и҆схо́жнѣ҃, Ви́дишъ а҆́ко сⷭ҇т҃ые проклѧ́ти, кото́рiе мѣ҃нѧтъ дв҃ѣ҃ жро́злѣ҃ бж҃ества́ бы҃ти, и҆ ѡ҆двоⷯ дх҃ови сто́мⷭ походи́ти.

На боцї: [1]) тотъ же. [2]) тотъ же. [златоу҃ в бѣ҃сѣдаⷯ на҆ то] а҆ то́ мо́внⷯ ѡ҆ дх҃ⷭ. iшаⷯ. глаⷯ. з҃.

Y w drugim Kazaniu, ktoremu nadpis: O duchu świętym[5]. I zbawiciel obiaśnia: Gdy przydźie Paraklit Duch prawdźiwy, ktory od Oyca pochodzi, pismo mowi indziey od Boga, a tu od Oyca, tak bowiem sam y o sobie mowił: Jam (kartka 58) od Oyca wyszedł, toż y o Swiętym duchu mowi: Ktory od Oyca pochodzi, nie mowi rodźi sye, co bowiem nie pisano niesłusznie mudrować.

Syn od [Jednego] Oyca rodzi sye, y duch święty [od iednego] pochodźi.

Y na trzećim mieyscu [w Homiliiach] mowi[2]): Syn ducha świętego wodą żywą nazywa, a Oyćiec mowi: Mnie opuścili Zrzodło wody żywey, Zrzodło bowiem duchowi świętemu Oyćiec, przetoż y od Oyca pochodzi, nazywa sye bowiem Duch Boży, y duch ktory od Boga Oyca, y duch ktory od Oyca pochodźi.

Widźisz że iedno Bostwo, iedno Zrzodło, z ktorego dwie żywo rzyce wyszły, od iednego Oyca, Syn sye rodząc, a duch święty pochodząc. Widźisz iako są ći przeklęći, kthorzy mienią dwie żrzodłe Bostwa być, y od dwu duchowi świętemu pochodźić, [ponieważ Oyciec y Syn, dwie są Personie a nie iedna]: (kartka 58 об.)

На боцї: [1]) Tenże: [2]) Tenże na to. A to mowi o duchu Jan. zacz. 27.

Θеофила^{к}тъ сѧтыи пи̑ше^{т} [1]), мо́ви^{т} ☧с, кото́рого а̑ пошлю̀ ѿ ѿц̑а. и̑нде мо́ви^{т} пи̑смо ѿц̑ъ пошле́ дх̑а. а тѳ^{т} мо́ви^{т}, а̑ пошлю̀. те́ды то̀ мо́кмчи, нѣчо́го и̑ного не значи^{т}, е̂дно ро́вность пока́зѳе, а̂бы̑ сѧ нерозѳмѣ^{к} бы̑ти проти́вны^{к} ѿцє́ви. и̑ а̂ко [ты^{к}] ѿ е̂дино́и бы̑тности посыла́е^{т} дх̑а, для то́го прило-жи^{к} ѿ ѿц̑а. а̂бов҃^{к} мо́ви^{т} пошлю̀ е̂го̀ са^{к} а̑ле ѿ ѿц̑а. то̀ е̑сть, жѐ и̑ ѿц̑ъ зе^{в}во́ли^{к} посла́ти. а̂бов҃^{к} не ѿ сѐбе вывожѳ дх̑а, а̑ле ѿ ѿц̑а мно́ю да́е^{т} сѧ.

тѳ ѕвне Θеофила^{к}тъ сѧтыи боро́ни^{т} а̂бы̑ мѣ^{к} дх̑ъ сѧтыи ѿ сн̑а (картка 59 об.) похо́ди́ти, и̑ко ты^{к} и̑

дамаски^{к} сѧтыи пи̑ше^{т} [2]), дх̑а сѧтаго ѿ ѿц̑а мо́вимо, и̑ дх̑о^{к} ѿцє^{в}ски^{к} мѣкнѳ́емо. а̂ ѿ сн̑а дх̑а немо́вимо, то́лько̀ дх̑о^{к} сн̑о́вски^{к} мѣкнѳ́емо.

ви́дишъ, хотѧ̀ дх̑о^{к} хв̑ы^{к} для е̂^{к}ности и̑^{к} бо^{в}ства̀ называ́емо, а̑ле ѿ не́го дх̑ѳ сто́мѳ и̑сходи́ти немо́вимо. а̂бы^{с}мы мнѣ́го бо́гѡ^{в} и̑ мнѣ́го ѿцє^{в} в бо́з'ствѣ, и̑ли и̑спѳщи́телє̀ не ѵ҃чини́ли, што́бы бы̑ло вели́кое блю^{в}нѣ^{р}ство. и̑ко пи̑ше^{т} [3])

Teofilaktus [na słowa Pana Jezúsuwe tak] pisze [1]): Mowił Chrystus Ktorego ia poszlę od Oyca, indźiey mowi pismo Oyćieć poszle ducha, a tu mowi ia poszlę, thedy tho mowiąc nic inego nie znaczy, telko rownność pokazuie, aby sye nie rozumiał być przećiwnym Oycowi: A iako od iedney bytnośći posyła ducha, dla tego przyłożył od Oyca, mowi bowiem poszlę go sam, ale od Oyca, to iest, że y Oyćiec zezwolił posłać, abowiem nie od śiebie wywodzę Ducha, ale od Oyca mną daie sye.

Tu iawnie Theofilaktus broni, aby miał duch święty od Syna pochodźić: iako też y

Damascenus Swięty pisze [2]): Ducha swiętego od Oyca mowimy: y duchem Oycowskim mianuiemy, a od Syna Ducha nie mowimy telko duchem Synowskim mianuiemy, (**kartka 59**).

Widźisz, chocay duchem Chrystusowym dla iedności ich Bostwa nazywamy, ale od niego duchowi świętemu pochodźić nie mowimy, abysmy [person łako Sabeliusz w iedńe nie sliwali, ani dwu początkow, y] wiele Bogow Oyeow, wypuszczaiących nie vczynili, coby było wielkie bluznierstwo, iako pisze [3])

На боцї: [1]) Θеофила^{к} на е̂ѵ^{т}лїе і҃ѡа́на гл̑. [2]) дама^{с} г^{л} а̑ї. [3]) кѵ̀р^{л} а̂лек҃а^{к} ѿ т҃рци е̂дино́го бг̑а пи̑ше^{т}.

На боцї: [1]) Theofilak na ewanel v Jana 15. [2]) Dama. 11. [3]) Cyryllus o Troycy Jednego Boga.

кирꙋ сты҃ѣ а҆лекса҃дрі́йскїй змежи трє҃х а҆бовѣ҃м пе҃рсо҃х бо҃ски҃х, є҆дина҆ всѧ́ки҃м спо́собо҃м бе҃з почѧ́тка҃ называ́ет҃ сѧ, кото́рам е҃сть҃ ѿц҃ъ. а҆ и́ные дв҃ѣ, сн҃ъ и҆ дх҃ъ сты҃ѣ о҃бѣ҃ ѿ ѿц҃а состо́ѧ҃т сѧ. а҆ не є҆ди́ны҃м спо́собо҃м а҆бовѣ҃м сн҃ъ сѧ ро́ди҃т а҆ дх҃ъ сты҃ѣ и҆схо́ди҃т. а҆ле и҆ на҃то, о҃в҃сѧ ро́ди҃т, а҆ ѡ҃ и҆схо́ди҃т не (картка 60 знач. Нд҃.) и҃же бы та҃къ, я҃къ ѿ ѿц҃а сн҃ъ и҆зы҃шо҃л ро́дн҃ѣ. та҃же и҆ дх҃ъ сты҃ѣ мѣ҃ ѿ сн҃а походи́ти. а҆бы҃смы пе́рвое положи́ли. и҆ вто́рое, и҆ тре́тее. ѿвєди́ сѧ такового́ блю҃нѣ҃рства, и҆ мнѡ́гобж҃і҃м пога҃нского. кото́ры҃х нб҃о, и҆ кро҃н и҆ зє҃вс҃ъ. ѿц҃ы и҆ сно́вє и҆ вну҃ко́вє. а҆ле на҃м є҆ди҃н ѡ҆бо҃м персо́на҃м причи́ною и҃вл҃ко҃м ѿц҃ъ. и҆ кнемꙋ во҃ко́дѧ҃т сѧ кото́рїи ѿ не́го. Ꙗ҆ко и҆

а҆по҃лъ бꙋчи҃т [1]), ѳ҃ на҃о є҆ди҃н бъ҃ ѿц҃ъ ѿ кото́рого всѣ҃.

и҆ вдрꙋго҃м мо́ви҃т [2]). а҆бовѣ҃м и҃ не́го и҆ ни҃м и҆ в не҃м, всѣ҃, то҃м ѹ҃ сла҆ва.

Ꙗ҆ꙋсти҃н сты҃ѣ мꙋ҃чени҃к и҆ вели́кій фїлосѡ́фъ пи҃ше҃т [3]). Понева҃ѧ҃ ѿ свое́и и҆сности ѿц҃ъ сн҃а ро́ди҃т ѿтое́и҃же дх҃а сто҃го прои҃зведѣ҃.

Cyryllus święty Alexandryski zmiędzy trzech abowiem Person Boskich, iedna wszelakim sposobem bez początku nazywa sye, ktora iest Oyćiec, a ine dwie, Syn y Duch święty obie od Oyca *sstały sye,* acz nie iednym sposobem, abowiem Syn sye rodźi, a duch święty pochodźi, ale y nadto, ow sye rodźi, a ow pochodźi, nie iżby tak iako od Oyca Syn wyszedł rodnie, także y duch święty miał pochodźić od Syna, abysmy pierwsze położyli, y wtore, y trzećie, *odstąp* takowego bluźnierstwa, Politheyiey Pogańskiey, (**картка 59 об.**) ktorych Niebo, y Kron, y Zews, Oycowie, y Synowie, y wnękowie, ale nam ieden obudwom personam Przyczyną y związkiem Oyćiec, y do niego przywodzą sye ktorzy od niego. iako y

Apostoł vczy [1]). V nas Jeden Bog Oyćiec od ktorego wszystko.

Y na drugim [mieyscu] mowi [2]). Abowiem Zniego, y Nim, y Wnim wszystko, *ktoremu* chwała.

Justin świety męczenik, y wielki Filosof y Theolog pisze [3]): Ponieważ od swey istności Oyćiec Syna rodzi, od teyże y ducha swiętego wywodzi. [Y niżey w theyże kapitule mowi: Toż tedy rozumienie y o Swiętym Duchu trzymamy, że iako Syn, także y Duch od Oyca, telkoż roznym

На боцї: [1]) а҃. ко҃р. и҃. [2]) кри҃ за҃ р҃з. [3]) и҃ѕсти҃н ѡ҆ вы҃на҃ную вѣ҃ры гла҃. а҃.

На боцї: [1]) 1. korin. 8. [2]) do Rzym. zacz. 107. [3]) Justin. O wyznaniu wiary kap. 1.

Ѧ҃данасій сѧ҃ты вы҃накаєт[1]) дх҃ъ сѧ҃ты за҃жды ѣ҃стъ, и҆ ѡ҆номѹ҃ бж҃ескѣ҃номѹ҃ бы҃ти и҆ ѿ ѻ҆ц҃а дава҃ти сѧ и҆ и҆схо- (картка 60 об) -ди҃ти вѣ҃рѹ҃ю҃.

Васі҃лій кели҃кій[2]) боро҃нит похожє҃нїе дх҃ѹ҃ и҆ ѿ сн҃а, и҆ [ѡ҃ш҃ю҃] мо҃кит не ѣ҃ѹ҃дєт ю҃ж створи҃тель а҃ле створѣ҃нїе. а҆ вовѣ҃т з҆ѻ҆ц҃ю҃ ѣ҃гѡ҆ вѣ҃даю, а҆ не ѻ҆ц҃ю҃ называ҃ю. а҃ сн҃омъ принмлю҃ ѣ҃гѡ҆, а҆ не сн҃ѡ҃ мѣ҃нѣ҃ю а҃ле кото҃рѹ҃ю до ѻ҆ц҃а присвои҃тост ма҃єт розмѣ҃ю. понева҃ж ѿ ѻ҆ц҃а и҆схо҃дит.

На боцї: [1]) а҆данасі҆ посла҃жа ѣ҃ къ сарапїѡ҆нѧ. [2]) касі҃лій на а҃рїа҃ и҆ на савє҃лїа҃.

sposobem bytności, ow bowiem swiatłość z swiatłości, rodźi sye, a ow tak że swiatłość z swiatłości, nie rodzeniem ale pochodzeniem wychodźi]. (**kartka 60 znac. O.**).

Athanazyusz święty wyznawa[1]): Duch Swięty zawżdy iest, ktorego Boskiego być, y od Oyca dawać sye y pochodźić wie rzymy.

Bazyli Wielki[2]) broni pochodzenie Duchowi [świętemu] y od Syna, y [iesli co będzie od Oyca y od Syna trzećiego] to stworzenie anie stworzyćiel będźie, iako mowi [przećiw Aryusza, y Sabeliusza pisząc temi słowy: Abyś nie rozdźielił od Oyca y od Syna Ducha świętego, niechże cię zawśćiągnie podanie: Pan tak nauczył, Apostołowie przepowiadali, Oycowie zachowali, Męczenicy vmocnili, dośić miey na tym, abyś tak mowił iakoś sye nauczył, y nie mow tak mudruiąc: nie rodzony iest albo rodzony, iesli nierodzony, to Oyćiec, iesli rodzony to Syn, a iesli nie iakiego co od nich tedy stworzenie], ia bowiem onego z oycem wiem a nie Oyca go mowię, y z Synem przyiąłem go, a nie nazywam Sy- (**kartka 60 ob.**) nem, ale ktorą do Oyca ma

Na boцї: [1]) Atanazi w epistole. 2. do Sarapiona. [2]) Bazyliusz na Ariusza y na Sabeliusza.

а̑ на ко̾цѯ слова̀ того̀ пи̑шетъ[1]), а̑ле въ и̑стинѣ сн̑ъ ѿ бл. и̑ дх̑ъ ѿ бл. понева̑же и̑ сн̑ъ ѿ ѿц҃а и̑зы̀де. и̑ дх̑ъ ст̑ы̀й ѿ ѿц҃а и̑сходи̑тъ. сн̑ъ рожде̑нъ, а̑ дх̑ъ ст̑ы̀й и̑сходи̑тъ.

Маѯи̑мъ ст̑ы̀й пи̑шетъ[2]). е̑дино̾ добротли̑вы̀, е̑дино́го сн̑а роди́теа̑, и̑ дх̑а ст̑го жр҃ѯдло.

Θеѡдори̑тъ блаже́ны̀[3]) зловѣ́рными называ́етъ мо́вячиа̑ дх̑ъ ст̑ы̀й и̑ ѿ сн̑а походи̑тъ. гдѣ мо́витъ е̑стъ те́ды дх̑ъ сн̑оа̑, поне́ваа̑ вкѯпѣ̀ е̑дно́и и̑стности з нимъ (картка 61. знач. 0.) ѿ ѿц҃а и̑сходи̑тъ, е̑сли̑ кто̀ таѣ его̀ вы̑нава́етъ. а̑ко бл҃гочести́вы̀ го́лосъ прїи̑мѯ́имо. а̑ е̑сли̑ рече́тъ кто̀ иа̑ ѿ сн̑а а̑лбо сн̑оѣ бы́тноста свою̀ ма́етъ. а̑кѣ сромо́тны̀ и̑ нечести́вы̀ ѿтве́рзмо. вѣ́рѯ́имо бѯ мо́вячомѯ. дх̑ъ кото́рый ѿ ѿц҃а и̑сходи̑тъ[4]). наѣто.

Дамасъ [ст̑ы̀й] па̑па, в ли́стѣ своеа̑ до па́влина пи̑шетъ[5]). Е̑сли̑ кто̀ не рече́тъ дх̑ѯ ст̑о́мѯ ѿ ѿц҃а бы́ти во и́стѝнѯ и̑ ко пра́вѯ, а̑ко и̑ сн̑ѯ ѿ бжⷭтве́ноа̑ и̑стности, и̑ бѯ

Przyswoitość rozumiem, ponieważ od Oyca pochodzi.

A na końcu tego Kazania pisze. prawdźiwie Syn od Boga, y Duch od Boga, ponieważ y Syn od Oyca wyszedł, y Duch święty od Oyca pochodźi, Syn sye rodźi, a Duch swięty pochodźi.

Maxim święty pisze[1]): Jeden dobrotliwy, iednego Syna rodzący, y Duchowi świętemu źrżodło.

Theodorytus Błogosławiony[2]) złowiernemi nazywa, ktorzy mowią aby duch święty od Syna pochodził, [y tak pisze] mowiąc: Jest tedy Duch Synow, ponieważ wkupie iedney istnośći z nim od Oyca pochodźi, y iesli go kto tak wyznawa, iako pobożny głos przymuymy, a iesli kto mowi, iż od Syna albo Synem bytność swoię ma, iako sromotny y nie vczćiwy odrzoćmy, wierzmy Bogu mowiącemu: Duch ktory od oyca pochodźi[3]). Nadto (**kartka 61**).

Damazus Papież w Liśćie swoim do Pawlina pisząc [mowi][4]): Jesli kto nie mowi duchowi świętemu od Oyca być istotnie y prawdźiwie, iako y Synowi od Boskiey istnośći y Bogu Bo-

---

На боцѣ: [1]) [тожⷣ]. [2]) Маѯи̑мъ гⷣ дї. [3]) Θеодори̑тъ. [4]) **Бо́лше хв̑и нѣ́ли а̑ргⷦментѡ̀ вѣ́рити ма́емо.** [5]) дамасъ в ѕпоⷭны̀ⷯ правѝлѣ̀ⷯ.

На боцѣ: [1]) Maxim kap. 14. [2]) Theodorytus we wtorey kapit. o początku pisze to. [3]) Więcey chrystusowi a niżli argumentom wierzyć potrzeba. [4]) damazus w zupełnych Nomokanoniech.

бжїѧ слóка нехѧ̀ бѫдетъ прóклѧт[1]).

Тѧ ковѣ҃хъ и҃ на соборѣ҃хъ вселе҃ски҃хъ всѣ҃ми сты҃ми проклѧ̂то такóго котóрїи бы смѣ҃лъ што̀ до вы҃на҃ѧ вѣ́ры приложи́ти [и҃лѝ] ѿна́ти, и҃лѝ ѿмѣ҃нѝти ѧ̂ и҃҃ [то̀] ф҃ормо҃ па҃па рі҃скїй смѣ҃лъ бу҃чини́ти и҃ довы҃на҃ѧ вѣ́ры в ры́мѣ҃ похожéнїе дх҃ѕ сто́мѕ и҃ ѿ сн҃а приложи́ти (картка 61 об.) ѿ всѣ҃хъ те́ды клѧ҃тва̀ на не҃м е҃ст҃. и҃ на ты҃х котóрїе з ни́мъ зѣ҃волѧ́ю҃т и҃ сн҃о ѿчее непрíсто̀не повѣ҃дáю҃т, и҃ ѿцепи҃ша сѧ, бу҃стаки҃не проти҃ пра҃ды сто҃го дх҃а бо́рѕ҃т[2]). котóрїй грѣ҃хъ ни всíй кѣ҃хъ никогдѣ҃ицій не є҃стъ ѿпѫщóныи. Г҃оди і҃се змúлѹй сѧ на҃ми ни́ми дáй и҃мъ бу҃знáнѧ.

zemu słowu niech będźie przeklęty.

Jako też y na Soborach powszechnych wszystkimi świętemi przeklęto takiego, ktoryby śmiał co do wyznania wiary przyłożyć, odiąć, albo odmienić, a iż Formos Papież Rzymski śmiał vczynić, do wyznania wiary w Rzymie pochodzenie duchowi ś. y od Syna przyłożyć, od wszystkich tedy klątwa na nim iest, y na tych ktorzy z nim zezwalaią, a Synu oycowskie nie przystoynie powiadaią, y odszczepiwszy sye vstawicznie przećiw prawdy świętego ducha *vpor wiodą*[1]), kthory Grzech ani na tym świećie, ani na onym nie iest odpuszczony, Panie Jezu Chryste zmiłuy sye nad nimi, day im vznanie. (**картка 61 об.**).

ЗНЯКЪ ѺСМЫИ.

Znak Osmy.

Хс̃ пра҃ди́вы̀ бжїй е҃динорóдны̀ сн҃ъ. ю҃жѐ не прíйдетъ ѿ зе҃млѣ҃. е҃слѝ кто̀ прí҆детъ в пѫсты́на҃х [при]киде́нїѧ пока́зѫзвю҃чи не выхóди́. ѿвде҃ хс̃, а҃бо ѿно та҃м, не вѣ҃р҃ ѧ̂до҃ и҃ на́ зе҃млю несмотри ю҃ж҃, а҃бовѣ҃м з не́бѫ прí҆детъ кла҃ка, не са҃м е҃ди҃н ѧ̂ко пе́рше, а҃ле з мнѡ́гими а҃гг҃лкїми тма́ми ѡ҃кр҃ѫжа́е҃м. а҃нѣ҃ тѝхо ѧ̂ко до҃ж҃дъ на рѧ́но,

Chrystus prawdźiwy Boży Jednorodzony Syn iuż nie przydzie od ziemie, iesli kto przydzie w pustyniach widzenia pokazuiąc nie wychodź, y mowiąc: Owdźie Chrystus, albo ono tam nie wierz, na doł y na ziemię iuż nie patrz, abowiem z Nieba przydźie Władarz, nie sam ieden iako pierwey, ale z wielkimi mnostwy Anyelskimi okrążony, ani

На боцї: [1]) [н҃шее дѫх҃ ѧ̂ н҃шее дыха́нїе і҃ѡ҃. г҃. а҃г҃]. [2]) мд҃. вї. [за҃. мз҃.].

На боцї: [1]) math. 12.

ѧ́лє ꙗ̑къ блискавица выхо́дитъ ѿ всхо́ду сл҃нца а̑ ѻу́ка- (картка 62) зⷭ҇е сѧ на за́падъ, такъ бⷭ҇детъ и̑ прихо́дъ сн҃а чл҃чого. и̑ зао мо́витъ, ѿба́чатъ сн҃а чл҃чого на о́болоцѣхъ идⷭ҇чого, з мо́цⷭ҇ю и̑ сла́вою вели́кою. и̑ по́шлетъ а̑гг҃лъ свои́хъ з вели́кимъ го́лосомъ, и̑ да́лѣ.

Але ꙗ̑къ пе́рше гды́ сѧ хотѣ́лъ въчловѣ́чити и̑ па́нны сѧ народи́ти ѿжида́емы҃ бъ. дїа́волъ бу́пе́ръ ѿбри́ди хи́тро спра́вⷭ҇ звѣ́ши лю́ дⷭ҇вохвастство́мъ. лжи́выми бога́ми кото́рїе сѧ роди́ли, и̑ и́ныхъ роди́ли. а̑бы сфа́ⷭ҇шемъ бу́передⷭ҇ши невѣ́рнⷭ҇ бу́чинимъ пра́дⷭ҇.

такⷭ҇же и̑ дрⷭ҇гі́й раⷭ҇, иⷭ҇ ма́етъ прїи́тѝ ха҃с пра́ⷭ҇ди́вы҃ поⷭ҇по́рⷭ҇ дїа́волъ сѣ́бѣ взя́ⷭ҇ши гл҃пыхъ проти́ⷭ҇никѡⷭ҇ ѡ̑чекива́нїе, а̑ на́ко́ⷭ҇ше ѿ тыхъ, кото́рїе ѿ жн доⷭ҇ства. Приведетъ ꙗ̑ко́го чл҃ка во́ⷭ҇хва в чо́рнокни́жствѣ и̑ в кⷭ҇кгла́рствѣ всѣ злѣ бу́мѣю́чо, (картка 62 об.) хвата́ючого сѣ́бѣ преложе́ⷭ҇ство. Ри́мского цр҃ства. а̑ фа́ⷭ҇шѝве ха҃ назове́тъ сѧ и̑ хр҃сты́хъ на́ⷭ҇виско́мъ жидⷭ҇ зради́тъ кото́рїи сѧ ѣ́гѡ спод҃тева́ютъ а́бы з ни́ми ме́шка́ⷭ҇; а̑ посторо́ⷭ҇нихъ спра́вами воⷭ҇ше́бными и̑ кⷭ҇кгла́рскими поⷭ҇ступа́ючи.

też cicho iako deszcz na Runo ale iako Błyskawica [oświecaiąc, abowiem sam mowi: Jako kiedy Błyskawica] wychodźi od wschodu Słonca, a vkazuie sye na zachodźie, tak będzie Y przyśćie Syna Człowieczego. Y zaś mowi. Obaczą Syna człowieczego na obłokach idącego, z mocą y chwałą wielką, y poszle Anyoły swoie z wielkim głosem y daley.

Ale iako pierwey gdy sye *miał* człowiekiem stać, a z Panny sye narodźić oczekiwaiący Bog, dyiabeł w przod chytrze ohidźił sprawę, (картка 62) zwiodszy lud bałwochwalstwem, łżywymi Bogami ktore sye rodźili, y inszych rodźili, aby z chwałszem vprzedziwszy, nie wierną vczynił prawdę.

Tak też y drugi raz, że ma przyść Chrystus prawdziwy, *przyczynę* Diabeł sobie wźiąwszy, głupiech przećiwnikow oczekiwanie, a nawięcey od tych ktorzy od Zydowstwa. Przywiedźie [tedy] iakiegoś człowieka wieszczka, w Czarnokśieżstwie y w czarowaniu, y w kuglarzstwie wszystko złe vmieiętnego, chwytaiącego sobie Przełożeństwo Rzymskiego Panstwa, a fałszywie Chrystusem nazowie sye, y Chrystusowym nazwiskiem Zydow zwiedźie ktorzy sye go spodźiewaią, aby z nimi mieszkał: a postronnich sprawami *Praktekarzskimi* y kuglarzskimi podstępuiąc.

ВЫРОЗѢМѢНїА.

Wyrozumienie.

Окдѣ ѯс̑ а̑лбо ѡ̑но̀ тамъ невѣ́рѣ тоу̯ зна̾ ѡ̑смы̀ з пе́рквы̾ сѧ зграждае̯ и̑ о́ного ѡ̑бѧсня́е̯, ѹ̯ка́зꙋючи на̾ зводи́тела ма̑вне кото́рый мѣ̾ на рꙋ̾ско̾ па̾ствѣ̀ ѹ̯сѣ́сти. па̾ство̾ т̑ѕ на зе̾ли́ о́богати́ти сѧ, и̑ в'мѣ̑сто ѯ̑а назва́вши сѧ всѣ̾ до се́бе ѡ̑ цр̑кве зводи́ти. вздо́ва̾е̾м, и̑ пышны́ми мꙋрамн. мѣ̑стъ и̑ косте́ло̾ свѣ́тлы̾, и̑ до́статко̾ маѣ́тностѣ̀ и̑ сла́вою сѣ́та того̀ пре̾ща́ючи. в чо̾ на̾ ѯ̑с ѹ̯поминае̯ мо́вѧчи[1]). (картка 63) е̑слѝ вздꙋ̯ ва̾ мо́вити, ѹ̯де е̑сть ѯ̑с к пꙋстыни, то̀ е̑сть, к пꙋсто́ш'ны̾ и̑ доча́сны̾ ре́ча̾, не вы̯хоѯ̑ѣте ѡ̑тколѧ невы̯ходи́ти, ѡ̑ е̑дино́и сто̑и собо̑рнои цр̑кве, ѡ̑ старожи̯тнои, и̑ неподозрѣ́нои вѣ́ры. ѡ̑ра̾ заста́новленои и̑ дх̑о̾ сты̾ змо́цненои пра́вды. за новы̾ми ере̾ми и̑ ѡ̑цепе́нствы невы̯хоѯ̑ѣте. и̑ е̑слѝ рекꙋ̯ ва̾ ѡ̑де ѯ̑с в вздо́вана̾ не и̑мѣ̑те вѣ́ры. не спод'ѣва̀ сѧ пра́вды х̑вы гдѣ̀ вздо́ва̾е̾м и̑ сѣ́та сего̀ могꙋ̯ственно̾ поставлѧю̯ сѧ. на́до̾ и̑ на́ зе̾млю несмотрꙗ ю̾ж. з не́ба бовѣ̾ вла̾ка прі́йде̯. а̑ кто́ сѧ т̑ѕ на зе̾ли́ на̾ всѣ̾ по̾но́сн̯, а̑ѯ̑а а̑нті́христока е̑сть стрежи̾.

На боцї: [1]) ма°.к̑д.

Wyrozumienie.

OWdźie Chrystus, albo ono tam nie wierz) Ten Znak osmy z pierwszym sye znakiem (картка 62 об.) zgadza y onego obiaśnia, vkazuiąc nam iawnie zwodźiciela, ktory miał na państwach *ziemskich* vśieść, y państwem tu na źiemi bogaćić sye, y w miasto Chrystusa nazwawszy sye, wszytkich do śiebie od Cerkwie Chrystusowey zwodźić, budowaniem y pysznemi murami miast, [Zamkow] y świetnych Kośćiołow, y dostatkiem maiętności y sławą świata tego zwodząc, w czym nas Pan Chrystus vpomina mowiąc[1]): Jesli będą wam mowić owdźie iest Chrystus w Pustyniach, to iest, w pustosznych y doczesnych rzeczach, nie wychodźcie, skąd niewychodzić: od iedney świętey [Katolickiey] Soborney [y Apostolskiey] Cerkwie [Greckiey] od starożytney y nie podeźrzaney wiary, od raz zastanowioney, y duchem świętym zmocnioney prawdy, za nowymi herezyiami y odszczepieństwy nie wychodźćie, y gdy wam mowić będą: Owdźie Chrystus w budowaniach, nie wierzćie. Nie spodźieway sye (картка 63) prawdy Chrystusowey, gdźie budowaniem, y potężnością świata tego stawią sye: Nadoł y ną źiemię nie patrz iuż, z Nieba

На боцї: [1]) Math. 24.

Абовѣмъ передъ хвымъ приходомъ пéрвымъ вѣдаючи шáтанъ, иже сн҃ъ бж҃ій. мѣлъ сѧ члвкомъ стáти. звѣлъ бы нáродъ (картка 63 об.) людскій на бо҃вохвалство âбы тымъ всѣхъ в҃ô обрáдилъ и хс҃ предъ҃шедъ всѣхъ ô в҃а ѡтвѣлъ. хс҃ правдúвый пришедъ сталсѧ предъсѧ члвкомъ. всѣ бо҃ванúмы вúгладилъ, и людъ допо҃нáлъ в҃а прïвѣлъ[1]). в котóромъ члчествѣ знóвѫ зас҃ з нéкъ прïйтú мáетъ всѣхъ сѫдúтн. Але шáтанъ и ѡ томъ вѣдаючи, иже хс҃ правдúвы сн҃ъ члчій дрѫгій рáзъ прïйтú мáетъ. з невымо҃нымы рóскошми и цр҃тво҃мъ нбснымъ, всѣхъ своúхъ хотлчú сн҃ми цр҃тва сѫчинúтн. и на вѣчные рóскоши посадúти, знóвѫ хс҃ъ предъсѧдáетъ и высылáетъ юже не бездýшные бо҃ванúмы. âле члки живúи лже хр҃ты, кътóріе хс҃ подоблчú сѧ. бóлше собѣ âнѣжели хв҃и вѣрити кáжѫтъ. и прéдъ ѳнúхъ людъ хв҃ъ до âнтíхрїста ѡводúтъ. всáкимъ спóсобомъ старáючи҃ (картка 64) âбы всѣ ѳномѫ ѡстáтнемѫ лжѣ хс҃ѫ, âко йстúномѫ хс҃ѫ поклонúли сѧ котóрій вмѣсто хс҃а бúти сѧ назвáлъ сѧ. и вчïнúвши сѧ княжáтемъ свѣта того, и ѡгатúвши҃ тѣ҃ѫ на зелú надъ҃ствомъ

bowiem Władarz przydzie, a ktho sye tu na źiemi nad wszystkich podnośi, ducha Antichrystusowego iest strzeż sye[1])

Abowiem przed Chrystusowym przyśćiem pierwszym, wiedząc Szatan, że Syn Boży miał sye człowiekiem stać, zwiodł był narod ludzki na Bałwochwalstwo aby tym wszystkich Bogu ohidźił, a Chrystusa vprzedźiwszy wszystkich od Boga odwiodł, Chrystus prawdźiwy iednak przyszedszy stał sye człowiekiem, wszystkie bałwany wygładźił, y lud do poznania Boga przywiodł[2]) · w ktorym człowieczeństwie znowu zaś przyść ma wszystkich sądźić, ale szatan y o tym wiedząc, że Chrystus Bog prawdźiwy Syn człowieczy drugi raz ma przyść, z niewymownemi roskoszami y Krolestwem Niebieskim, chcąc wszystkich swoich Synmi Krolewstwa **(картка 63 об.)** vczynić, y wiecznych roskoszy *domieśćić*, znowu Chrystusa vprzydza, y wysyła, [lud od Boga odwodząc] iuż nie bezduszne bałwany, [ktore są wyniszczone], ale człowieki żywe Chrystus y łżywe, ktorzy Chrystusowi podobiąc sye, więcey sobie aniźli Chrystusowi wierzyć każą, y przez onych lud [Pana]. Chrystusow do Antichrystusa odwodźi, wszelakim sposobem staraiąc sye, aby wszyscy onemu ostatniemu Lżechrystuso-

На боцї: [1]) ẫ корн҃. и̃.

На боцї: [1]) [kołas. 2. zacz. 255. [2]) 1. kor. 8.

и̂ всѣго̀ сѣ̀кта ѡ̂пѣкѳно҃ назва҃ши сѧ, взѧ҃ши на сѐбѣ бж҃ію и̂ свѣцкѳю влад҃зѳ, на всю̀ вселе́нн҃ую послѡ҃ выслы-ла́ѣ҃т[1]) всѣ҃ кро́лѳ҃ до сѐбѣ и̂ до свое́и̂ столи́цы згромажда́ючи. а̃бы ѡ̃ное мѣ҃сто е́го̀ вавило҃ вели́кое зовсе҃ на ро҃зла҃ѣ кро́ве гото́во бы̀ло. кото̀рое вавило҃, х̃с и̂сти҃ѣкы̀ з свои҃ кроле́ство҃ потла́ми҃т. ѡ̂ чо҃ чнта́й во ѡ̃бнакле́нии сг̃го і҃ѡа́на[2]).

[И̂] а̃кѣ пре҃ х̃вы҃ прихо́до҃ пе́рши҃, на҃ всѣ҃ бо҃ванѡ҃ бы҃ е̂де҃ на́йболший бо҃ва́нѣ в҃ вавило́нѣ при кро́лю навхѡдоносо́рѣ[3]). кото́ромѳ кро҃ всѣ҃ росказа҃ (картка 64 об.) кла́нѧти сѧ- гды̀ в трѳ́бы и̂ ѡ҃рга́ны с пи́щки и̂грано. кото́рый тогды̀ спра́вою бж҃ію пре҃ тро́хъ млодѣ҃цѡ҃ звѣ҃та-жо҃ е̃стъ[4]).

Та҃ и̂ тепе́рѣшни҃ мнѡ́ги҃ лжѣ хр҃то҃, ѐди҃ е̃стъ на́вышій лжѣ х̃с. о̃но́мѳ ѡ̂ста́тнемѳ а̂нѣтїхристѳ пре҃дотеча. кото-

На боцї: [1]) а̂по҃. sї. [2]) а̂по҃ ѯ̃і. [3]) данїи҃. г҃. г. [4]) [на҃хо-доносо҃р при свое҃ бо҃ва́нѣ, а̂ а҃нѣтїхристъ при свое́й wбридли́вости прослав҃ла́ѣ҃т сѧ].

wi, iako prawdźiwemu Chrystusowi pokłonili sye, ktory wmiasto Chrystusa być sam nazwał sye, a vczyniwszy sye Kśiążęćiem świata tego, y obogaćiwszy sye tu na źiemi Państwem, y wszystkiego świata Opiekunem nazwawszy sye, wźiąwszy na sye Bożą y świecką władzę, na wszystek świat posłow wysyła[1]), wszystkich Krolow do śiebie y do swey Stolice zgromadzaiąc, aby ono miasto iego Babilon wielkie, ze wszystkim na rozlanie krwie gotowe było[2]), ktore Babilon **(kartka 64 znac. R.)** [y Lżechrystusa onego] Chrystus prawdźiwy swoim Krolestwem potłumi, o czym czytay w obiawieniu S. Jana[3]).

[Abowiem] iako przed pierwszym przyśćiem Pana Chrystusowym, nad wszystkie Bałwany był ieden nawiętszy Bałwan w Babilonie przy Krolu Nabuchodonozorze[4]), ktoremu [iako Bogu] aby sye wszyscy kłaniali, Krol roskazał. gdy w Trąby Piszczki y Organy grano, ktory na on czas sprawą Bożą przez trzech młodźieńcow zwieńczon iest.

Także y teraznieyszym mnogim łżechrystom, ieden iest nawysszy łżechrystus, onemu ostatniemu Antichrystu Predotecza,

На боцї: [1]) Apok: 16. [2]) [Apok: 17]. [3]) Apok. 17. [4]) Daniel 3. [5]) Apok. 11.

рій ѡ҃сѣ҇ столи́цѣ вста́ро҇ вавило́нѣ. а҆ ꙗ҆ко тѫ҇ ни҇же҆ Кири҇ сѫ҇ты҇ пи́шетъ в старо҇ рі́мѣ. Кото́рого ха҇ї҆ сти҇ны҇ пре҇ свои҇ ѻу҃го҇ники҇ѡ҇ е҆но́ха и҆ и҆лію[1]. фа҇ши́вце҇ пре҇ всѣ́ми ѻу҃каза́҇вши до҆хомъ ѻу҃стъ свои́хъ ѻу҃бие҇тъ.

khtory ośiadł Stolicę w starym Babilonie, a iako tu niżey Cyryllus święty pisze w starym Rzymie, kthorego Chrystus prawdźiwy przez swoich Vhodnikow Jenocha y Heliasza, fałszywcem vkazawszy przed wszystkimi Duchem vst swoich vbije, [gdy do Jeruzalem przydźie]. **(kartka 64 об.).**

ЗНАКЪ ДЄВѧТЫИ.

Я҆ прі́йде҇ пре҇речє́нный а҆нті́христъ ты҇ спо́сѡбо҇ гды́ вы́полнѧ҇ сѧ а҆́кта Ри́мско҇ па҇́ства, и҆ бли҇ко ю҇же бѫ́де҇ коне́цъ всегѡ̀ сѣ́кта. Тогды́ по҇ста́нѫ҇ де́- (картка 65 знач. П.) сѧ҇ кро́ле҇ ри҇ски҇ на ро҇ны҇ мѣ́сцѣ҇, а҆ є҆дино́го ча́сѹ пану́ючи҇. тѣҀ па҇ по ты҇ є҆дина҇цаты́ а҇нті́христъ. кѫкгла҇рскою зло́ю хи́тростю по́рѹ҆ве҇ вла́дзѹ ри҇скѫю[2]. Тре҇ те́ды пре҇ ни҇ кроля́ючи҇ зго́л҆дзе҇ дрѫги҇ се҇ми ма́ючи по҇ собо́ю.

з спе́рѹ҆ѫ сповко́ны҇, и҆ ба҇ны҇ и҆ розу́҇ны҇ чи́сты҇ и҆ милосе́рдны҇, обла́҇не бѫ́де҇ сѧ пока́зовати. а҆ знака́ми и҆ чу́дамн фа҇ши́выми по́҇стѫпки кѫкгла́рскими. жидѡ҇ ѡ҃шѫка҇ши до ца҇ка. ꙗ҆кобы вла́с-

khtory ośiadł Stolicę w starym Babilonie, a iako tu niżey Cyryllus święty pisze w starym Rzymie, kthorego Chrystus prawdźiwy przez swoich Vhodnikow Jenocha y Heliasza, fałszywcem vkazawszy przed wszystkimi Duchem vst swoich vbije, [gdy do Jeruzalem przydźie]. **(kartka 64 об.).**

Znak dźiewiąty.

A Przydźie wprzod mianowany Antichrystus tym sposobem: Gdy sye wypełnią lata Rzymskiego Państwa y blisko iuż będźie koniec wszystkiego świata, na ten czas powstaną dźiesięć Krolow Rzymskich, na roznych mieyscach a iednego czasu panuiących tedy po tych iedenasty Antichrystus kuglarską złą chitrością porwie władze Rzymską[1]). Trzech tedy przed nim Kroluiących zhołduie, drugich śiedmi maiąc pod sobą.

Spierwu spokoynym, y bacznym y rozumnym, czystym, y miłosierdnym obłudnie będźie sye pokazywać a znakomi y cudami fałszywymi, [y] podstępki kuglarzskimi Zydow oszukawszy doszczędu, iako by własny Chry-

На боцї: [1])а҆по҇. а҆ї]. [2]) в ри́мѣ пов҆ста́не҇ а҇нті́христъ и҆ до є҆рⷫлі́ма поҀде҇ ꙗ҆ко тїтѹ҇ кото́рїй бы҇ фїкгу́рою є҆гѡ. Θеѡфі́ла҇т҆ на ма҇. кѧ҇.

На боцї: [1]) w Rzymie Antichrystus powstanie y do Jeruzalem poydźie, iako titus ktory był figurą iego. theofi. in mat. 24.

нꙑ҃ х҃с, котóрого ѡ҆нѝ ѡ҆чекикáю҃т. а҆ на ѡ҆стáтѯ҃ѳ Ѡмѣнивꙋ҃ сѧ злосли́вꙑ҃ срóкгостѧми, и҆ пра҃ лама҃х҃ѣ҃х҃. н҃ѥ҃ ꙗ҆ѕдѣ҃т переходи́ти вс҃ѣ҃х пе́р'ше ѣ҃гѡ кы҃х҃ши҃х҃ несправе҃х҃ли́ви҃х҃, и҆ безе́цны҃х҃, и҆ ꙗ҆ѕдѣ҃т ѹ҆бі́йцею и҆ при́крꙋ҃, немилосе́рдны҃х҃ и҆ ро҃ма́йты҃х҃ до́ вс҃ѣ҃х а҆ ѡ҃- (картка 65 об.) -соблйвѣ на на҃ хр҃тї҃а҃х҃ хра҃п ма́ючи.

на по́лчварта лѣ҃та та҃х҃ ꙗ҆ѕдѣ҃т [ѡ҃кр҃ѕ҃тне] збы҃ковáти. а҃ѯ҃ ктѡ́ры҃х҃ з нéба сла҃х҃ны҃х҃ прихóдо҃х҃ ѣ҃динорó҃х҃ного сн҃а бо́жого г҃а нш҃его і҃с х҃а пра҃х҃дúвого потлꙋ҃мит҃ сѧ. котóрїй ѹ҆бúвши дх҃омъ оу҃стъ҃ свои҃х҃ ро҃х҃ствѣ ѡ҆гнѣ҃номꙋ ѠдáстЬ ѣ҃гѡ.

Того́ ѹ҆чимѡ́ не пло́҃х҃но мóвѧчи, а҃ле ѿ сѵ҃го пи҃ма́ збираю́чи. А҆ле на҆́болшей сего́ дня҆ чи́тано҃г҃ про҃ро́цства данúйлова перена́҃х҃ши. И҆́ко҃ѯ҃ и҆ а҃рх҃а҃гела҃ъ гаврїи҃х҃ повѣ҃лъ та҃х҃ мóвѧчи.

звѣ҃р҃ четвéртꙑ҃, па҃х҃ство четвéртое ꙗ҆ѕдѣ҃т на земъ҃лй. котóрое ꙗ҆ѕдѣтъ҃ превышáти вс҃ѣ҃ пáнства. А҆ тѡ́ зáисте рímъ҃ского костéла ѹ҆чúтелѣ҃ с҃т҃ вы҃да́вцами.

Пéрвое бокѣ҃х҃ слáвное бы҃ло па҃х҃ство Асирíйское. А҆ ктóрое мúе҃х҃ское вéспол' (картка 66) з пéрски҃х҃. А҆ пото́҃х҃ трéтее македо҃х҃ское. Четвéртое нн҃ѣ҃ цр҃ство рím'ское.

А҆ пото҃х҃ за҃с гаврїи҃х҃ выкладáючи мóви҃х҃. Дéсм҃т рw҃г҃ ѣ҃гѡ Дéсм҃т крóле҃х҃ повстáне҃т҃. и҆ по не҃х҃ пов'стáне҃т҃ дрѕгíй, котóрїй

stus ktorego oni oczekiwaią a na ostatku odmieni sye złośliwy, srogością y Praw łamaniem, [tak] że będzie przewyszać wszystkich przed (картка 65) nim będących niesprawiedliwych, a bezecnych: y będzie *mężoboycą*, y Przykrym, niemiłośiernym, y rozmaitym do wszystkich, a osobliwie na nas Chrześćijan chrap maiąc.

Na połćwarta lata thak będźie zbytkować, aż wtorym z nieba sławnym przyśćiem Jednorodzonego Syna Bożego Pana naszego Jezusa Chrystusa prawdźiwego potłumion będźie, ktorego vbiwszy Duchem vst swych, Rodzaiowi ognistemu go odda.

[A] tego vczymy nie płonno mowiąc, ale [od] świętego pisma zbiraiąc, a nawięcey od dźisieyszego dnia czytanego Proroctwa Danielowego przeiąwszy. Jakoż y Archanioł Gabryel powiedźiał tak mowiąc:

Zwierz Czwarty, Państwo czwarte będźie na źiemi, ktore będźie przewyszszać wszystkie Państwa: A tego zaiste Rzymskiego Kośćioła Vczyćiele są *podawcami*. (картка 65 об.).

Pierwsze bowiem, sławne było Państwo Asyryskie. A wtore Miedskie, wespoł z Perskim. A potym trzećie Macedońskie. Czwarte dźisia Państwo Rzymskie.

A potym zaś Gabryel, wykładaiąc mowił: Dźieśięć Rogow iego, dźieśięć Krolow powstanie: a ponim powstanie drugi, ktory

перѣдетъ всѣхъ первыихъ злостю[1]) не только мовитъ десатый, але и всѣхъ которіе преди ними были, и трохъ кролеи зогдѣетъ. Бѣдати пристоиъ, иж змежи тыхъ десатый трохъ згола звалчитъ, же само осмъ будетъ пановати. И слова будетъ мовити блюзнѣрскіе противъ найшого безаконника.

przechodzić będzie wszystkich pierwszych złością[1]), nietelko mowi dźiesięći, ale y wszystkich ktorzy przed nim byli, y trzech Krolow zhołduie. Wiedźieć [thedy] przystoi, iż z między tych dźieśięći, trzech zgoła zwalczy, że samo osmy będźie Panować. Y słowa bluźnierskie mowić będźie przećiw nawyszszego Bezzakonnik.

БЫРОЗѢМѢНІА.

Якожъій спосо[6] ѡ настака[х]ю антіхрїста на пънствѣ рі[х]ско[м] кири[м] стъ[м]ый ѿ про°рочства зобра[з]ши на[м] ѡповѣда[е]т. Пе́рвыі ѿ которого ча́сѹ а[х]тіхристо́ко па[х]- (картка 66 об.) ство в рі́мѣ мѣло[с] зача́ти. ꙗко мо́вит. Гды сѧ вы́поли[м]нат лѣта рі[х]ского па́нства. немо́кит гды́ збѹрено бѹдет, але гды́ сѧ вы́полнѧт лѣта. то ѥ́стъ кгды́ ю[ж] рі́мо[м] цѣсарѣ не бу́дѹт влада́ти, ꙗко нн҃ѣ ви́дим и[ж] не влада́ютъ.

Не розѹмѣ"же ꙗкы рі[х]ское па́[х]ство а[х]тіхри[ст] пе́рше мѣлъ збу́р(и)ти. а пото[м] є́гѡ мо́цѹ доста́вши на не[м] бѹсѣсти. гды[ж] не мо́глыбы сѧ та[к] пр҃ко гдѣ и[ж]де на таковѹю мо́цъ здобы́ти. понева[ж] са[м] ѡ́ста[т]нїй е[х]но по[ч]ва[р]та лѣта бѹдет. [але за ча́сѹ є́гѡ предо-

Wyrozumienie.

DWoiaki sposob o nastawaniu Antichrystusa na Państwie Rzymskim Cyryllus Swię- (kartka 66) ty zebrawszy od Proroctwa nam powiada. Pierwszy, Od ktorego czasu Antichrystusowe Państwo w Rzymie miało sye zacząć, iako mowi: Gdy sye wypełnią lata Rzymskiego Państwa, nie mowi gdy zburzono będźie; ale gdy sye wypełnią lata, to iest, gdy iuż Rzymem Cesarze nie bedą władnąć, iako dźiś widźim że nie władną [iako pierwey].

Nie rozumieyże aby Rzymskie pańswo Antichrystus pierwey miał zburzyć, a potym go mocą dostawszy, na nim miał vśieść gdyż [iako widźim], nie mogłby sye thak prędko *w inych stronach* na takową moc zdobić, [aby mogł tak wielkie Państwo zburzyć], *ku temu* sam on ostatni

На боцї: [1]) ѡста[т]нїй тепе́рѣшнихъ злостю пере́йде.

На боцї: [1]) Ostatni terazniey-szych złością przeydźie.

тéчѣ], в рímѣ. пáнство и̂ влáдзѕ цѣсáрскꙋю wсѣ́дши, е̂мѕ мѣ́ли пáнства примножáючи мѣ́цѣ готовáти. котóрїи тѡ̀ а̃нтíхристовы предотéчѣ и̂ его̀ влáдза. ꙗко Златоꙋ́стый пи̑ше̃т мóвячи[1]). гды́ (картка 67) сѧ зопсѕе̃т рímскаѧ влáдза, то̃гды́ а̃нтíхристово зачне̃т сѧ владáрство. ꙗкне в рímѣ wтого́ сѧ чáсѕ почáла. гды́ влáдза цѣсарé ры̃ски̃х в рímѣ ѕꙋстáла. и̂ гды́ чл̑къ дѕхо́вны́. вúскѕ̃ рímскїй, бо́жїю и̂ свѣцкꙋ́ю влáдзѕ поча̃ держáти.

[И̑] дрꙋ́гїй спóсѕбъ ѕꙋказѕе̃т на̃ зачи̃ wстá̃него а̃нтíхрїста на оно́ столи́цы рímскꙋ́ сподѣвáтиѳ мáе̃. И̑ко мóви̃т. тогды́ повстáне̃т дéсѧ̃т крóлю̃в рí̃ски̃х. тó ёстъ гды́ дéсѧ̃т крóлѡ̃в на рѳ̃ны̃х мѣ́сцех̃ бꙋ́дячи̃х до ри̃ского е̂дина̃цатого пáн̑ства в е̂ди̃н ча̃ прислꙋшáти бꙋдꙋ̃т. тогды́ в рímѣ на то̃м е̂дина̃цато̃м ри̃ско̃м па̃ствѣ, ю̃ѕ wстá̃него а̃нтíхрїста скóро сподѣвáти сѧ мáе̃.

А̂бовѣ̃ се̃мѝ крóлю̃в до послꙋшꙋ̃ства своéи ры̃мскои столи́цѣ, пре̃в слꙋ̃г (картка 67 об.) свои̃х за чáсѕ а̂нтíхристъ добровóльне и̂ бе̃в во́ны позыскáти мае̃т. а̂ трѲ̃х за̃ во́но́ю и̂ мóцѕ

На боцї: [1]) в̃ десо̃. ѣ̃.

iedno połczwarta lata [panować będźie na gotowe Panstwo pokornie wstąpi, ktore] Państwo y władzę Cesarzską ośiadszy Predoteczy iego, onemu zaczasu gotować mieli, każdy co raz przymnażaiąc, ktora to iego władza w Rzymie [na ten sye czas poczęła] (**картка 66 об.**) iako y Chrysostom [Swięty] mowi[1]): Gdy sye zepsuie Rzymska władza, na ten czas Antichrystusowe zacznie sye Władarstwo, iawnie w Rzymie od tego czasu poczęła sye, gdy w Rzymie władza Cesarzow Rzymskich vstała, [to iest], że człowiek duchowny Biskup Rzymski, Bożą y świecką władzę *na się porwał.*

Drugi sposob vkazuie nam, zaczym ostatniego Antichrystusa na oney stolicy Rzymskiey spodziewać sye mamy, iako mowi: Na ten czas powstanie dźieśięć Krolow Rzymskich, to iest, gdy dźieśięć Krolow na roznych mieyscach będących, do Rzymskiego iedenastego Państwa w ieden czas przysłuszać będą, w ten czas na tym iedenastym Panstwie w Rzymie iuż ostatniego Antichrystusa zaraz spodźiewać sye mamy.

Abowiem śiedm Krolow do posłuszeństwa swoiey Rzymskiey Stolice przez sług swoich za czasu Antichrystus dobrowolnie y bez woyny pozy- (**картка 67**) skać ma. A trzech zaś woyną y

На боцї: [1]) 2. thess. 2.

з о́нымн сє҃мꙑ҆ кро́лмн доста́нє҃т ꙗ҆ко сѧ при роздѣ́лѣ́ четвє́рто҃м вспомѧнꙋ́ло. кото́рін трꙑ҆ заі҃но рі́мскн҃м па҃ство҃м личи́ти сѧ могꙋ́т. понева҃ же҃ за пово́до҃м ꙗ҆ про́мыслꙋ҆ҁ҃ рі́мскон столи́цы звѣ́тѧженн ма́ю҃т бꙑ́ти. а҆ для то́го ꙗ҆ самоо́смы҃м҃[1]) а҃нтíхрїстъ на па҃ствѣ́ рі́мско҃м сидѧ́чꙋ҆ мо́же҃т сѧ назва́ти, ꙗ҆ко самоо́смы҃ѧ҃ ѕ҃ ле҃ка́вы҃. сє҃мꙑ҆ люті҃шн҃х прі҃ймꙋ҆е҃т ꙗ҆ прихо́ди҃т до чл҃ка. ꙗ҆ бывае҃т ѻ҆ҁ҃ чл҃ка о҆́ного лє҃сть послѣ́дънѧѧ го́рѣ҃ше пе́рѣ҃квн[2]).

ЗНѦКъ ДєGѧТЫИ.

Нє҃ ѿ кро́лѡ҃ ѻ҆дє́ржи҃т па҃ство ꙗ҆́ле кѯкгла́рство҃м по́рвє҃т вла́дзѯ[3]). а҆ кто҃ же҃ то҆ є҆́сть ꙗ҆́лбо **(картка 68)** ѿ ꙗ҆коко́и спра́кы повѣ́ ҃ на҃м ѿ па́вл'е. кото́рого (мо́ви҃т) є҆́сть прихо҃м ве́дле спра́кы шата҃нскон. всею́ мо́цѯ ꙗ҆ знака́мн ꙗ҆ чꙋ́дами фа҃лшꙋ́вымн.

То́є по҃ прꙋ́повѣ́стю ѻ҆ꙋка́зꙋ҆е҃т. и҃ҁ҃ ша́та҃ на́чине соѣ҆́ ѻ҆ꙋчꙋ́нн҃т. ꙗ҆ пре҃ѕ҃ о҆́ного са҃ ѻ҆со́вою ѣ҆́здє҃т справока́ти вѣ҆́дꙋючи ковѣ҆́ҁ҃ и҃ҁ҃ по сꙋ́дѣ҆ не ѣ҆́здє҃т мѣ҆́ти бо́лше поко́ю. [ꙗ҆] ю҃ҁ҃ не пре҃ѕ҃ слꙋ҆ свои҃х ꙗ҆́кѣ҆ звы҃х, ꙗ҆́ле са҃ соко́ю. ѣ҆́здє҃т ѻ҆ҁ҃ѕ҃ѣ҆́ ѻ҆ҁ҃ѕ҃ѣ҆́ ѻ҆ҁ҃ѕ҃ѣ҆́

детъ ка́лчити ѹпріймъ҃ъ вса́ кими знака́ми и҃ ч҃ю́дами фалъшѝвыми. ѿц҃ъ бо҃в҃ъ км҃ъ фа́лшь, и҃ фалшѝвые спра́вы кѫгла́рство҃м спра́вѹе҃т. и҃ж҃ мнѡгіе бѫд҃т мнѣма́ти же҃ ви́дѧ҃т мр҃твы҃х взкѫ́жены҃х а҃ ѡ҃нѝ не҃ ста́ли. и҃ хро́мы҃х хо́дѧчи҃ и҃ сл҃пы҃х прозира́ючи҃х а҃ оу҃здоро҃вл҃ѣ҃е не҃ бѫде҃т.

Й за҃ мо́ви҃т. спроти҃вля́ючїй сѧ и҃ вынѡсѧчи҃ сѧ на҃д҃ всѧ́ко҃т (картка 68 об.) бга҃, а҃лбо бо҃жѝницѫ.

на҃д҃ всѧ́кого бга҃. то҃ е҃сть, чи́м сѧ бъ҃ почита́е҃т не наки́дѣти бѫде҃т а҃нтѝхрі҃ст҃.

а҃ и҃ж҃ мо́ви҃т в цр҃кви бж҃ей е҃мѫ҃ сѣ́сти. в кото́ро҃ цр҃кви взвѣ́реной (т҃а҃ мовлю) в жидо҃ско҃, а҃ не в то҃ в кото́ро҃ тепр҃ е҃сте҃м дла҃ чо́го҃ж҃ то҃ мо́҃лю, а҃бы́смы сѧ не҃здали сами́ себѣ выдава́ти понева҃ж҃ бо҃вѣ҃ дожидѡ҃ пріи҃де҃т, т҃акобы х҃с. и҃ ѡ҃ жидѡ҃ приня҃т бы́ти схо́че҃т; и҃ а҃бы и҃ ты҃ко́лше зра́ди҃, ч҃тнѫю ц҃рко҃ ѹчи́ни҃т подаю҃чи҃ мнѣма҃е҃ т҃ако бы о҃ бы҃ с поколѣ҃вл҃ дв҃д҃. хотѧ́чи҃ соломо́новѫ ц҃ркъ҃ зѣ҃дока́ти.

Й пріи҃де҃т а҃нтѝхрі҃ст҃ тогды҃, гды҃ в жидо҃ско҃ ц҃ркви ка́ме҃ на ка́мени не҃ зоста́не҃т вѣ́лѣ слѡ҃ хв҃ы҃х. гды҃ а҃лбо ста́рѣ҃ши

ich iako zwykł, ale sam sobą będzie walczyć vprzymiey, wszelakimi znakami, y cudami fałszywemi, Oyćiec bowiem fałszu, y fałszywe sprawy kuglarstwem sprawuie, iż wiele ich będą mniewać, że widzą martwych wzbudzonych, a oni nie powstali: y chromych chodzących, y ślepych widzących, a vzdrowienia nie będzie.

Y zaś mowi: Sprzećiwiaiący sye y wynoszący sye, nad wsze lakiego nazwanego Boga. Albo Bożnicę

Nad wszelakiego Boga, to iest, czym sye Bog poczyta nienawidźieć będźie Antichrystus.

A co mowi: że ma vśieść w Cer- (картка 68 знач. S.) kwi Bożey w ktorey Cerkwi? wzburzoney (ia mowię) w żydowskiey, a nie w tey, w ktorey teraz iestem, dla czegoż to mowię? abysmy sye nie zdali sami śiebie wydawać. Ponieważ bowiem do żydow przydźie[1]), iakoby Chrystus, y od żydow przyiętym być zechce, y aby ich tym więcey zdradźił, *nabożny* Kościoł vczyni, podaiąc mniemanie. iakoby on był z pokolenia Dawidowego, chcąc Salamonow Kościoł zbudować.

A przydźie Antichrystus na ten czas gdy w Zydowskim Kościele kamień na kamieniu nie zostanie, wedle słow [Pana] Chry-

---

На боцї: [1]) od zapadni do wschodnice rowie (sic) przyidźie.

сѧ розвáли҃тсѧ. а҃бо длѧ закладáнѧ ѳ҃дамéнтѡ роскопáнно (картка 69 знач. Р.) копáєт сѧ. а҃лбо ѝнáкшими ѡ҃ковы́ми спо́сокáми всѣ камѣ́нїе розмéтано бу҃дє҃т. не мнѣю т҃ѹ покрытѧ верхнегѡ, а҃ле стѣ́ны и҃ всѣ вн҃ѹтрь ц҃ркѹвноє, гдѣ бы́ли херовíми. тогды о҃н прíйдє҃т. всѣ́кими знака҃ми и҃ чу́дами фа҃шúвыми. перебачáючи всѣ҃ ба҃ванны.

[И҃] спервоу҃кѹ лю҃скостъ, а҃лбо милосéрдїе на҃рáдѣ маю́чи а҃ пóслѣ҃ѡ҃кр҃ѹ҃ность и҃ бе҃чловéчїе покáжє҃т. а҃ на҃бо҃ше на сты҃х бж҃íн҃х мóви҃т бовѣ҃х. Смотри҃ю҃ є҃м҃ а҃ но рог҃ тог҃ чини҃т вѡ҃ и҃ѹ҃ сты́ми. и҃ зас на и҃шом мѣ́сци. бу҃дє҃т час фрасо҃ли́вы҃. и҃ фрасу́но҃х ѡ҃ковы҃ не быва҃ѡ҃ того҃ часу́ ѡ҃кѣ на зе҃мли҃ лю́ди а҃ж до того҃ часу́.

ВЫРОЗѢ́МѢНѧ.

Не ѡ҃ кро́лю҃х ѡ҃дéржи҃т па҃ство то҃ ёсть не ѡ҃ о́ны҃х сє҃ми҃ а҃бо (картка 69 об.) десáти́ кро́ле҃х бу҃дє҃тъ посажо҃х на па҃ствѣ рíмскомъ, а҃лбо на҃ и҃хъ па́н҃ство҃. кото́рїи ёго во все҃х слу҃хати бу҃дѹ҃т. а҃ле кѹкгла҃рство҃х нѣ́ки҃х, кото́рїмъ в раи҃ шáта҃х звѣ҃р а҃дама. ты҃же и҃ о҃х по҃гóрнє҃т и҃х по҃ свою҃ влáдзѹ. ѻбецу́ючи и҃х ѡ҃ко богáми т҃ѹ на свѣ́тѣ почини́ти, а҃бы самóго того҃ комѹ ѡ҃бецу́є҃т, и҃ ёго҃ па҃-

stusowych, gdy albo starzawszy sye rozwali sye, albo dla zakładania fudamentow roskopana będźie, albo inakszym iakowym sposobem, wszystko kamienie rozmiotane będźie, nie mianuię tu przykryćia wierzchniego, ale ściany, y wszystko co wnątrz Kościoła, gdźie były Cherubiny, na ten czas on przydzie, wszelakimi znakami, y **(картка 68 об.)** Cudami fałszywemi, przebaczaiąc wszelakie Bałwany.

Z pierwotku ludzkość albo miłośierdźie na zdradźie maiąc, a opośledz okrutność y nie ludzkość pokaże, a nawięcey na Swiętych Bożych mowi bowiem: Patrzałem a oto Rog ten czynił woynę z Swiętemi. Y zaś na inszym mieyscu mowi: Będzie czas frasunliwy, y frasunek, iaki nie bywał, od tego czasu iako na źiemi ludźie, aż do tego czasu.

Wyrozumienie.

NIe od Krolow otrzyma Państwo. To iest, nie od onych śiedmi, albo dźieśięći Krolow będźie wsadzon, na Państwo Rzymskie albo na ich Państwo, kto rzy go zewszystkim posłuszni będą, ale Kuglarzstwem nie iakim, kto- **(картка 69)** rym w Raiu Szatan zwiodł Adama tymże y on, podgarnie ich pod swoię władzę, obiecuiąc ich iako Bogami tu na świećie poczynić, aby [iedno] samego tego komu obie-

ство^{м} по^{л} свою̑ мо́цъ и̑ вла́дзѣ подъгорнѣти.

А̑ и^{же} на рі^{м}ское па^{н}ство, а̑ко нн̃ѣ ви́ди^{м} [1]). не кро́леве ц҃ѣсара ѡ̑кираю́т. а̑лбо постановлаю́т, а̑ле дѫхо́^{в}ные дѫхо́^{в}ны$_{х}$ на мона́рхію рі́мскѣю, на па^{н}ство сѣ́ѣта того̀ прекладаю́т. Которі́е кѫ̃ю и̑ сѣ́ц҃кѣю вла́дзѣ к рі́мѣ на се́бе порва^{в}ши. и̑ о́нѣю по^{в}се^{м} сѣ́тѣ ро^{з}шираючи додержа^{т}. и̑ подада^{т} о̑номѣ ѡ̑ста^{т}немѣ кнажа́ти сѣ́ѣта того̀ (картка 70) а^{н}тіхристѣ. Я̑ко кири^{л} сѵ̃ты̀ в дека̑томъ знакѣ пи̑ше^{т}, мо́вячи. А̑то зае́ти рі́мского косте́ла о̑у҃чи́тел҃ѣ сѣ^{т} кыда́^{в}цами.

А̑ и^{же} са мѣ^{л} а^{н}тіхристъ та^{к} о^{н} о̑ста^{т}ні́й а̑к' и̑ тепе́рѣшнїи е̑го̀ предоте́чѣ [2]) по^{л}нести̑ и̑ вы́кыс'сити са на^{л} вса́кого называ́емого бг̃а. [а̑ли бо^{же}ни́цѣ, не мо́ви^{т} зго́ла на^{л} бг̃а, кото́рїй е^{ст} е̑ди^{н} йстин'ны̀ бъ. а̑ле на^{л} вса́ко^{г} называ́емого бг̃а.] то̀ е̑ст҃ъ на^{л} вс҃ѣ кро́л҃ѣ зе́мныи мѣ́ласа по^{л}нести̑, кото́рїй назва́^{н}ныи а̑ не власныи сѣ^{т} бого́ве.

И̑ ты^{же} на^{л} вс҃ѣ сѵ̃ты̀и бо́жіи мѣ^{л} са вы́висити [3]) то̀ е̑ст҃ъ и^{х} де́крета [лама́ти,] и̑ вн҃ѣво́што ѡ̑вороча́ти. а̑ свои^{х} вы́мыслѡ^{в} ро́зказы заповѣ́сть держа́ти. И̑ на^{л} бо^{же}ни́цѣ [4]). то̀ е̑ст҃ъ, Я̑ко златоу́стыѝ мо́ви^{т}. не а̑ковы до ба^{з}воха^{л}ства (картка 70 об.) приведе^{т} лю́ди,

cuie, wespoły z Państwem iego pod swoię moc y władzą podgarnął.

A iż na Rzymskie Państwo iako dźiś widźimy[1]) nie Krolowie Cesarza obiraią, albo stanowią, ale duchowni duchownych, na Monarchią Rzymską na Państwo świata tego przekładaią, ktorzy Bożą y świecką władzę w Rzymie na się foremnie porwawszy, y onę powszystkim świećie rozszyrzaiąc dotrzymaią, i podadzą onemu ostatniemu Książęcią świata tego Antichrystu, iako Cyryllus święty w Dźiewiątym znaku pisze mowiąc: A tego zaiste Rzymskiego Kościoła Vczyćiele są *podawcami:*

A iż miał Antichrystus tak on ostatni[2]) iako y teraznieyszy iego Predoteczy[3]), podnieść sye y wywyszszać nad (kartka 69 ob.) wszelakiego nazwanego Boga to iest, nad wszystkie Krole ziemskie miał sye podnieść, ktorzy nazwani, a nie własni są Bogowie.

Y też nad wszystkie święte Boże miał sye wywyszyć, [albo raczey ich wzgardźić,] to iest, [postanowienia ich, y] Dekreta [Kanonow przez nie duchem świętym zmocnione] wniewecz obracać miał, a swoie wymysły, [iako Hyppolitus święty pisze], gwałtownie] roskaże [wszędzie]

На боцї: [1]) зна^{к} а̑. [2]) в̃. [3]) г̃. [4]) д̃.

На боцї: [1]) Znak I. [2]) 2. [3]) [2. thess. 2].

ѧ́ле собѣ́ самóмꙋ клáнѧти сѧ, и́ роскáжетъ себѣ́ в мѣ́сто бо почитáти. и́ тáкъ з велúкою пꙋ́шною и́ потꙋ́жностю прúйдетъ до їюдéи. Ꙗко тꙋ́ нúжеⷣ взнакꙋ́ є́диначцатомꙋ Кѵ̀рúлъ сты̀ пúшетъ.

trzymać. Y nad Bożnicę, to iest, iako Złotousty [święty] mowi, nie iakoby do Bałwochwalstwa przywiedźie lud, ale sobie samemu kłaniać sye roskaże, y siebie w miasto Boga poczytać: y tak z wielką nadętością, y potężnością, przydzie do Judskiey ziemię, iako tu niżey w Jedennastym Znaku Cyryllus święty pisze. **(картка 70).**

ЗНАК ЄДИНАЦАТЫЙ.

Znak Jedenasty

Зрóкгїй звѣ́рь змíй велúкїй. людúмн незвѣ́тлжóныⷣ, готóвыⷣ пожертú. ѡ котóромъ мнóгы̀ бы̀смы мѣ́ли мóвити з божествéнаго пúсмѧ, ѧ́ле тепéрь длѧ покóры на тóмъ мѣ́ймо дóсы̀.

SRogi Zwierz, *Smok* wielki, ludzmi me źwiećiężony, gotowy pożrzyć, o ktorym wiele bysmy mieli mowić z Bozskiego pisma, ale teraz dla pokory na tym mieymy dośić.

Длѧ тóгожъ вѣ́дающи [с]противúвного [велúкость] ѧ́ мúлꙋющи бл҃говѣ́рныхъ мóвитъ, гⷣь[1]. на тó чⷭ бꙋ́дꙋчїи во їюдéи нехѫ̀ бѣ́жатъ на гóры, ѧ́ єслú сѧ ктѳ́ мóщныхъ бы́ти ѧ́бы зборомъ шáтана нехѫ̀ достóитъ. не ѡ́слабля́ю бовѣ́хъ цр҃кóвныхъ жúлъ и́ ѡ҃шелъ нехѫ̀ (картка 71) мóвитъ. и́ ктóжъ насъ розлꙋ́читъ ѿ любвé бóжеи и́ дáлѣ̀. ѧ́ле стрáшлúвыи нехѫ̀ вѣ́дающ. ѧ́ и́шїи застановимó сѧ.

Dla tegoż wiedząc *Przeciwnika*, a miłuiąc prawowiernych, mowił Pan[1]: Na ten czas będąc w Judskiey źiemi, niech bieżą na Gory: A iesli sye kto czuie mocnym być aby *zmogł* Szatana, niech dostoi, abowiem nie osłabiewam Cerkiewnych żył, y owszem niech mowi: Y ktoż nas rozłączy od miłości Bożey, etc. Ale *lękliwi* niech wiedzą, a inszy zastanowimy sye.

Бꙋ́детъ бовѣ́хъ тогды̀ фрасу́ноⷭ велúкúй, ꙗковы̀ не быва́хъ спочáткꙋ сѣ́кта. и́ потомъ не

Będźie bowiem na ten czas frasunek wielki, iaki nie był z początku świata, y potym nie

На боцї: [1]) гды̀ прúйдетъ до їерслúма.

На боцї: [1]) gdy przydźie do Jeruzalem.

бѫдеⷮ. а҃ле хвалю҆ бг҃а, же҆ велѝкоⷭⷮ фрасѹ́ⷦкѹ на малы҆ ча҃ ѡ҆пи́сѹеⷮ. мо́виⷮ бовѣ́ⷦ, дла҆ вы́браныⷦ скороче́ны бѫдѹⷮ дн҃ы тыѣ.

Я҆ бѫдеⷮ а҃нтíхриⷭⷮ пановáти тоⷦко по́лчвартa лѣ́та. непр҃оро́кѹю, а҃ле ѡ҆ данúла пр҃оро́ка мо́клю. таⷦ пи́шеⷮ. да́стсѧ в рѹ́кѹ е҆гѡ́ до вре́мене и҆ временѝ и҆ поⷦ вре́мене.

вре́мя тоⷣ҆ дн҃ъ е҆стъ роⷦ е҆диⷦ, в кото́рїй ѳ҆ростеⷮ прихоⷯ е҆го. а҆ дв҃ѣ вре́мени дрѹ́гіи лѣ́та зло́сти е҆гѡ́ и҆ таⷦ сѧⷮ трѝ лѣ́та а҆ поⷦ рокѹ е҆стъ ше́сть м҃ц҃їй. И҆ зл҃ на и́ⷦшоⷦ мѣ́ц҃и мо́виⷦ, то́тже данїиⷦ[1]), и҆ заклáⷦ сѧ живы́ⷦ (картка 71 об.) е҆гѡ́ на вѣки. а҆ко въ вре́мя и҆ во времени҃ и҆ поⷦвре́мене бѣ́дѣ́ бѫдѹⷮ нѣ́которїе мѣ́ти, и҆ да́лѣ҆. днwⷦ ти́сѧчадвѣ́стѣ и҆ девⷦсоⷮ. щасли́вы҆ кото́рїй перетéр҃пиⷮ, и҆ дождеⷮ дні́й ти́сѧча трúста триⷦцаⷮ пя́того. Дла҆ то́гоⷯ при́стоиⷮ таúти҃ и҆ ѳ҆бѣ́гати. а҃за́ли не во́ⷦмеⷮ коⷦцà мѣ́с҃то і҆нл҃ское до того҆ дна҆, в кото́рї сн҃ъ чл҃ч҃ій при҆де.

Кто ⷯ щасли́вы҆, кото́рїй дла҆ х҃а вдⷦне мѹ́ки при́ймеⷮ тогдѣ́, наⷦ всѣ́ⷦ бовѣ́ⷦ мѹ́ченикwⷦ таⷦ ми сѧ ви́диⷮ тогдашнíи мѹ́ченики бѫдѹⷮ. о҃ные бовѣ́ⷦ што́ пе́рвѣе бы́ли злюⷦмѝ самы́ми во҆ и҆ѝ точúли. а҆ кото́рые при а҆нтíхристѣ, иⷦ самы́ⷦ ша́тано҆ очевúсте по-

будźie Ale chwalę Boga, że wielkość frasunku na mały czas opisuie, mowi bo- (картка 70 об.) wiem: Dla wybranych skrocone będą dni te.

A będźie Antichrystus Panować, telko połczwarta lata, nie prorokuię, ale od Proroka Daniela mowię, tak [bowiem] pisze: Dasye w ręce iego do czasu, y czasow, y połczasu.

Czas tedy iest Rok ieden, w ktory vrośćie przyście iego A dwa Roki, drugie [dwie] lecie Praw gwałcenia iego, y tak są trzy lata: A poł roku, iest sześć Mieśięcy. Y zaś na inszym mieyscu mowi tenże Daniel: Y zaklął sye żywym iego na wieki, iż w czasie, y w czasiech, y połczasu biady będą nie ktorzy *ćierpieć*, etc. Dniow tyśiąc dwieśćie y dźiewięćdźieśiąt szczęśliwy ktory *przetrwa*, y doczeka do dnia tyśiąc trzysta trzydźieści piątego. Dla tegoż *słusznie* kryć sye y vbiegać a zali nie weźmie końca miasto Izraelskie do tego dnia, w ktory przydźie Syn człowieczy. (картка 71).

[A] ktoż szczęśliwy: ktory dla Chrystusa vdźięcznie męki *podeymie* na ten czas, nad wszystkich bowiem męczenikow tak mi sye zda *one* męczenicy będą, abowiem one co pierwey byli, z ludźmi samymi woynę toczyli, a ktorzy przy Antichrystuśie, y z samym Szatanem oczewiśćie

На боцѣ: [1]) [данїиⷦ вї.].

бо́рѕ т сѧ. Та ѫ же ты ѫ ѻ́ные да́вные кро́лѣ пренасла́ѣдꙋючи то́лко ѳꙋбива́ли, а мертвы х (картка 72) не воскр҃ша́лъ. а тѕ т и́ зра́дою прим8ше́ е злое и та ѫ и х пре ѫ сти т и ѧмами т е́слѝ зможе т и навыборнѣ́ши х зале́двѣ бовѣ ѫ тогдꙑ́ кто́ помы́сли т а́бы х҃е мѣ́лъ што́ бо́лше ѳꙋчини́ти на ѫ не́го.

Ꙗковою ѫ мо́цѕ то́е справѕе т. е́слибы бъ не хотѣ ѫ те́ды бы е́мѕ не ѳꙋстѕпова ѫ.

А́ле тѧ ѳꙋпевня́е т и́ пе́рше сего а҃пс҃лъ мо́вѧчи[1]). И́ дѧ то́го ѫ пошле т бъ таковы ѫ спра8 фа́лшѕ. а што ѫ то пошле т, мо́вѧчи. допѕсти т тоѧ8 бы́ти. не и ѫ бы сѧ ты ѫ вы́мовили, а́ле а́бы́ сѧ ѡсѕди́ли нек҃рꙗючи пра ѫ дѣ. то́ е́сть пра ѫ ди́вомѕ х҃ѕ.

А́ ѳꙋстѕпи ѫ е́мѕ бъ и вча҃ пренасла́ѣдова ѫ ѧ. не и ѫ бы и тогдꙑ́ не мо т борони́ти, а́ле дѧ вы́тръва ѫ ѧ мѕ ве́ ѫ ле звы́г чаю коронѕе т свои х мѕченико ѡ. ве́сполъ з сво́ими пр҃ро́ѡ- (картка 72 об.) ки и а҃пс҃лы. а́бы́ ма́лы́ ча҃ пото́рпѣ ѫ ши вѣ ѫ но и небе́сное прина́ли цр҃тво. о́ чо ѫ да́нии ѫ мо́ви т, ѡ҃ного ча́сѕ зба́вле ни бѕдѕ т лю́ди твои вс҃ѣ, напи́са ѫ ные в кни́га х а́ пе́вне живо́тны х. и мно́го в земли́ ѡ зе ѫ лѣ бѕдѕчи х спѧ т, кото́-

pobiją sye: *Abowiém* one dawne Krole przesladuiąc telko zabijali, a martwych nie wskrzeszali, a tu [y strachem], y zdradą złe przymuszenie będźie, tak iż oszuka y zmami ieslı zmoże y nawybornieyszych, zaledwie bowiem na ten czas kto pomyśli aby Chrystus miał co więcey vczynić nad niego.

[Y będą mowić,] Jakaż mocą to sprawuie: Jesliby Bog niechćiał, tedyby mu nie vstąpił.

Ale ćię vpewnia y pierwey tego Apostoł mowiąc[1]): Y dla tegoż poszle takowym Bog sprawę fałszu: A coż to poszlę? mowi, dopuśći temu być, nie iżby sye tym wymowili, ale aby (kartka 71 об.) sye osądźili, że nie wierzyli prawdźie, to iest, prawdźiwemu Chrystusowi, [ale zezwalali na nieprawdę, to iest, Antichrystusowi].

A vstąpił mu Bog, y czasu przenasladowania, nie iżby y na ten czas nie mogł bronić, ale [aby] dla wytrwania mąk wedle zwyczaiu korunował swoich męczenikow, wespoł z swemi Proroki y Apostoły, aby mały czas wyćierpiawszy, wieczne y Niebieskie przyięli Krolestwo. o czym Daniel mowi: Onego czasu zbawieni bedą ludźie twoie wszyscy, napisane w Kśięgach, a pewnie żywota. Y wiele w źiemi z źiemie będących spi, ktorzy pow-

На боцѣ: [1]) [дѧ чо́го бъ допѕщѧ́етъ зра́дѕ] в҃. за҃. в҃.

На боцѣ: [1]) 2. thess. 3.

рые по^{в}ста́н$\overline{8}^{т}$ в жи́знь в$\overline{ѣ}^{ч}$н$\overline{ю}$ю. а̂ ты̑е на га^{х}$\overline{ѣ}$$\overline{8}$ в$\overline{ѣ}^{ч}$н$\overline{8}$ю и̂ сромо́т$\overline{8}$. и̂ о̑ные свѣта^{т} ся а̑къ свѣти́лници кр$\overline{8}$гw^{в} небе́сны^{х}. а̂ и́ные w̑ справед$\overline{ъ}$ли́вы^{х} а̑къ зв$\overline{ѣ}^{з}$ды на́ вѣки.

ВЫРОЗУМѢНИ.

На то^{т} ча^{с}, вѣ$\overline{д}$$\overline{8}$чии въ і̂ю-де́и нехо̀ бѣжа^{т} на го́ры) Кото́рїе м$\overline{8}^{к}$ не могу$\overline{8}^{т}$ терпѣти; ра́ди^{т} и^{м} х̑с то^{т}ды̑ на ча^{с} о$\overline{у}$-ст$\overline{8}$па́ти. а̂бы̑ собла^{в}ни^{в}ши ся а̑лбо побо́явши ся вѣ^{ч}не не поги́^{б}ли.

а̂ кото́рїе ста́лые на^{д} всѣ^{х} м$\overline{8}$ченикw^{в} пе́рши^{х} (**картка 73 знач. Б.**) зацнѣ̀шими вѣ$\overline{д}$$\overline{8}^{т}$, в' то^{т} ча^{с} за х̑а м$\overline{8}$ки по^{т}на́^{в}ши. а̂бовѣ^{м} не спро́сты^{м} чл҃ко^{м} а̑ле з самы^{м} дїа́воломъ побі́ю^{т} ся. не то́лко и̂ w̑ страхw^{в} и̂ м$\overline{8}^{к}$ а̑ле кото́рїе и̂ w̑ зра́ды и^{х} незоста́н$\overline{8}^{т}$ зв$\overline{ѣ}^{з}$тажени. и̂ я̑ко мѣ̀ло мно́го и^{х} погорши́ти ся дла̀ пре́лести, мо́кчи. И̑ х̑с не што̀ бо́лше чини^{в}. и̂ е̂сли́ бы ся то̀ неподоба́ло вѣ̀ непоп$\overline{8}$сти́л'бы не вѣ̀дающи небожа́та спра^{в} бж̑їи^{х}, жѐ то̀ чи́ни^{т} дла̀ причи́нъ пе́вны^{х}. то̀ е̑сть зли́и и^{ж} не вѣ̀рили пра^{в}$\overline{д}$ѣ посыла́е^{т} и̑мъ пре́лесть, а̂бы̑ сл$\overline{8}$шъне w̑сѣ$\overline{д}$и́вши ся поги́^{б}ли. же́ не^{х} пра^{в}$\overline{д}$ѣ, а̑ле к фа́л'ш$\overline{8}$ приста́ли. а̂ до^{б}рїи за^{с} а̂бы ся в' вѣ̀рѣ спробова́ли и̂ до кон'ца̀ стате^{ч}не вы̑тр'ва^{в}ши бо^{ж}ш$\overline{ю}$ю запла́т$\overline{8}$ со̀бѣ засл$\overline{8}$жи́ли.

staną do żywota wiecznego, a ci na hańbę wieczną y sromotę, y one świecić sye [będą] iako światła krągow Niebieskich, a ine z między sprawiedliwych iako Gwiadzy (sic) na wieki. **(kartka 72 znach. T.).**

Wyrozumienie.

NAten czas będące w *Judskiej ziemi* niech bieżą na Gory) Ktorzy mąk nie mogą ćierpieć, radźi im [Pan] Chrystus na ten czas vstąpić, aby zgorszywszy sye y zląkszy sye wiecznie nie zginęli.

A ktorzy sstali, nad wszystkich męczenikow pierwszych zacnieyszymi będą w ten czas za [Pana] Chrystusa męki podiąwszy. Abowiem nie sprostym człowiekiem, ale z samym Diabłem pobiją sye. [Y] nie telko od strachow y mąk, ale ktorzy [y od pochlebstwa, y zawiedźienia] ich niezostaną żwiećiężeni. Y iako wiele ich miało sye zgorzszyć dla zdrady, mowiąc: y Chrystus nie więcey co czynił, y iesli by sye to nie podobało Bogu nie dopuśćiłby, nie wiedząc niebożęta spraw Bożych, że to czyni dla przyczyn pewnych, to iest, zli iż nie wierzyli prawdźie, posłał im **(kartka 72 ob.)** zdradę, aby słusznie osądzeni będąc zginęli, ponieważ nie k prawdzie, ale k fałszu przystali. A dobrzy zaś aby sye w wierze sprobowali, y do konca

котóрꙋю сѣдіѧ пришéдъши всѣ̑ (картка 73 об.) зáра платúти ѣ̑дѣ. Пóты сѣ̑ знакй ѻ а̑тíхристѣ сѣ̑го кн̑рíла. Дáлѣ̀ в роздѣлѣ̑ ѣ̑гò ꙋ̑чи̑, ꙗ̑кы̀ й̂ са̑ кóжды̀ пи̂лно выразмѣва̑ й̂ йномꙋ̀ ѡ̂повѣдáлъ.

РОЗДѢЛЪ ПѧТЫЙ.

Пи̑но кóждого ꙋпоминáе̑ правослáвного хрнстíанúна, ꙗ̑кы̀ ты̀ми знакáми вы̑ше пúсаными ѡ̂ а̑тíхристѣ. ꙋ̑пе̑ни̑ши сѧ, й̂ са̑ ѣ̂щѐ к·̑ше с того порозꙁмѣвши ꙋ̑пе̑нѧ̑ сѧ, й кóждомꙋ̀ ѡ̂повѣда̑. ꙗ̑кы̀ жáденъ не прїймúлъ лжúвого. ѩ̑къ правдúвого.

И ѣ̂щѐ [тéды] ꙋ̑пе̑ни сѧ са̑ чловéче. мáешъ вовѣ̑ знакй а̑тїхрїстовы. й̂ не тóлко са̑ ѣ̂ди̑ памятáй тóе, а̑ле й̂ всѣ̑ бе̑ зáвѣсти повѣдà ѣ̂слй дѣ̑ти мáешъ рóжные тò зáра̑ навчáй ни̑. й̂ ѣ̂слй кого ꙋ̑чúти ѣ̑дешъ, тò нáпервѣ̀ в то̑ ꙋ̑пе̑ни ѣ̂гò, ꙗ̑кы̀ лжúвого не прї̀ми̑ ѩ̑къ прав̀дúвого. (картка 74) Тáе̑ница вовѣ̑ ꙋ̑жѐ справꙋ̑е̑ сѧ бе̑закóн̀ства. страшá̑ мѧ вѡ̀ны посторо̑нїи. страшá̑ мѧ, ѿшепе̑ства цр̑кóвныи. страшá̑ мѧ ненáвистъ бра̑нѧ. ꙗ̑кы̀ то ѡ̂ чо̑ мóвимо при на̑ сѧ незбылò, ѣ̂днáк̀ же припомсꙋ́имо сѧ. й̂ тóлкѡ ѡ̂ а̑тíхрїстѣ.

Жд̂ѣмо̑ тéды й̂ ѡ̂ чекивá̑мо пн̑а, з нéба прихóдѧчого на оболóко̑. трꙋ́бы а̑гг̑лскіи тогды̀ затрꙋ́бя̑. а̂ котóрıе дѧ

statecznie wytrwawszy, więtszą zapłatę sobie zasłużyli, kthorą Sędzia sprawiedliwy przyszedszy, wszystkim *iednego czasu* płacić będźie. Poty są znaki o Antichryśćie świętego Cyrylla. A daley w rozdźialech iego vczy, aby y sam każdy wyrozumiewał, y inemu opowiadał.

Rozdźiał Piąty.

Pilno kazdego Chrzescianina prawosławnego vpomina, aby tymi znakami wysze pisanemi o Antichryśćie, vpewniwszy sie y sam ieszcze więcey z tego porozumiawszy vpewniał sye, y każdemu opowiadał, aby żaden nieprzyiął łżywego za prawdźiwego

I Ieszcze vpewniay sye sam człowiecze, masz bowiem znaki Antichrystusowe, y nie tel **(kartka 73)** ko sam ieden tho pamiętay, ale y wszystkim bez zadrośći powiaday, iesli masz dźieći rodzone, tedy zaraz nauczay ich, y iesli kogo vczyć będźiesz, tedy napierwey w tym vpewni go, aby fałszywego nie przyiął iako prawdźiwego. taiemnica bowiem iuż sprawuie sye Bezzakońtswa. Straszą mię woyny postronne, straszą mię odszczepieństwa Cerkiewne, straszy mie nienawiść bratnia, aby to o czym mowimy przy nas sye niestało. Jednakże przypasuymy sye. Y telko o Antichrystuśie.

Czekaymyż tedy y *spodźiewaymy* sye pana z Nieba przychodzącego na obłokoch, trąby Anielskie w ten czas zatrąbią,

ꙗ помéр'ли пéр'ше постáнѹт. зв·кт҃ство ѹпрiймости прiймю́чи ꙗ҃кы нáд чловéки почтéни бы́ли понева́же нáд чл҃ка тер'плúвости принáли. ꙗ҃ковѣ́ Пáвелъ ап҃лъ пи҃ше[1]). мóвячи. Йжъ сáм гъ в росказа҃нiе гóлосѹ а҃рха҃гелового, и в трѹбѣ́ божó зы́де з нéба. а мéртвыи ѡ҃ хт҃ѣ встáнѹт пéр'ше потóмже мы жúвы (картка 74 об.) и ѡ҃стáвленыи вéспо҃ з нúми въсхитúм сѧ на оболоцѣ́х. наспоты каніе на вóздѹхѹ. и та҃ зáв'жды з гóсподем бѹ́демо.

Вѣ́даючи тéды тóе óбóе ꙗ҃къ прихо҃ днь. та҃ же и до ко҃чéніе того́ свѣ́та ѣ҃клисiáстие. мóви[2]). весели́ сѧ ю҃нóше в мóлодости своéй. и пото҃, ѿки҃ гнѣ́въ ѿ срц҃а своéго. и про҃ ѿведѣ́ проныр҃ство ѿ тѣ́ла своéго и вспомáнй на створúтела своéго, пóки перéйдѹт дн҃ы злосли́вые, поки не за҃мú҃т сѧ слн҃це. и свѣ́т и мц҃ь и звѣ́ꙁды, и всѣ́ помéр'кне҃т. и вздѹт глядѣ́ти ꙗ҃къ в дѹплии. и та҃ прúповѣстю всю́ потем҃нѣ́лю свѣ́тло҃т дѹплем҃ кни. ꙗ҃ж сѧ розóрве҃т лúна срéбрнаѧ то́ ѣ҃стъ, нѣ́о звѣ́здáми сплéтеное котóрое ꙗ҃къ срéбро сѧ вúдн҃т. и зóтре҃т сѧ а҃дé (картка 75) мiй злáтый. а то́ злотовúдное слн҃це мѣ́ни҃т. а҃ндосъ бовѣ́х҃ называ́е҃т сѧ в крѹгъ

a ktorzy dla Chrystusa pomarli, pierwey powstaną źwiećieżstwo vprzymoyśći przymuiąc, aby nad ludźie vczczone byli, ponieważ nad ludźie ćierpliwość podięli, abowiem Paweł Apostoł pisze mowiąc: Iż sam Pan w rozkazaniu głosu Ar- (**картка 63 об.**) chanyoła, y w trąbie Bożey znidźie z Nieba, y martwi dla Chrystusa powstaną pierwiey, a potym my żywi pozostali wespoł z nim pochwyceni będźiem na obłokach spotykaiąc [Pana] na powietrzu, y tak zawżdy będźiem z Panem.

Wiedząc tedy to oboie, iako przyśćie Pańskie, także y dokończenie tego świata Ekklezyastes y mowił[1]): Wesel sye Junosze w młodości twoiey. A potym: *odwroć* gniew od serca swego, y precz oddal *namiętności* ćiała swego, a wspomni na stworzyćiela twego, poki przeydą dni złośliwe, poki sye nie zaćmi Słońce, świat, mieśiąc, y Gwiazdy, y wszystko pomierzknie, y będą patrzyć iako w *ćieniu*, y tak przypowieśćią wszystkę poćiemnałą światłość *ćieniem* mieni, aż sye rozerwie Lina śrebrna, to iest, Niebo Gwiazdami splecione, ktore iako śrebrne sye widzi, y zetrze sye Anthimiey (**картка 74**) Złoty, a to złotowidne Słońce mieni być, Anthos bowiem nazywa sye Kwiat wkrąg wiele

На боцї: [1]) [къ солѹ҃. а҃. глава҃. д҃.]. [2]) є҃клє҃ а҃ї и в҃ї.

На боцї: [1]) eklesi. 11. 12.

мнѡгїѥ листо́чки ма́ючїй. и̂ по́вста́нетъ кри́къ пта́ства.

И̂ пото́мъ ѡ̂бача́тъ зкысо́кости стра́хъ по доро́гахъ и̂́же бѫ́зрѧтъ тогды̂ сы̑на чловѣ́чого прихо́дячого на о́болоцѣхъ и̂ бѫ́дѫтъ нарѣка́ти пла́чѫчи поколѣ́нѧ на поколѣ́нѧ. а̂ кгды̂ хс̑ прі́йдетъ все бѫтиѫ́нетъ. и̂ проквитнетъ Кла́пы́шъ. и̂ бѫтовѣ́стѣетъ ко́нникъ, и̂ росы́плетъ сѧ кипари́съ. а̂ ꙗ̑кѣ толѫ́ковники повѣ́даю́тъ. Кла́пы́шъ цвѣ́тъ значи́тъ. кото́рїй в' зимѣ́ зе́млѧ в собѣ́ скрива́етъ. и̂ тогды̂ позимѣ́ тѣ́ла нш̑ѣ процвитѫ́тъ цвѣ́тъ нбⷭ̃ны̑. и̂ бѫтоѫ́стѣе́тъ ко́никъ дш̑а крилѧ́тамѧ ѡ̂болокши сѧ в' тѣ́ло. и̂ ро́зсы́плетъ сѧ кипари́ⷭ. то̀ е̑́стъ высо́ко вѣ́рхіе зако́но п р е с т ѫ́ п н и ц и розо́гна (картка 75 об.) ны бѫ́дѫтъ.

ви́дишъ ли ꙗ̑кѣ впе́ре́ѫ оповѣ́даю́тъ прихоѫ́ гⷭ̃дне. ви́дишъ ꙗ̑кѣ зна́ю́тъ го́лоⷭ пта́ства. ꙗ̑коⷢ дознали́ⷭмы го́лосѫ. сѫ́ бо гъ к го́лосѣ а̂рха́геловѣ и̂ в трѫбѣ́ бж̑ой зы̑детъ з не́ба. а̑́гг̑лъ воѕгласитъ всѣ́мъ мо́вячи. встаѫ́те на спотыка́нїе гⷭ̃дне, и̂ на стра́ш'ны̑ прі́хоѫ́ гⷭ̃дне. а̑́ дв̑дъ заⷭ мо́вит[1]). бъ ꙗ̑в'но прі́йдетъ, бъ нш̑ъ и̂ незамо́лчитъ. о̑́гнь пре́дни́мъ розпа́литъ сѧ а̂ о́коло не́го бѫ р ѧ велїка́ѧ и̂ да́лѣ̀.

Прі́йдетъ ѿ ѿц̑а, ве́дле пи̑сма, кото́рое ны́нѣ чита́етъ сѧ, на

listeczkow maiący. Y powstanie kryk ptactwa.

A potym obaczą z wysokośći strach po drogach, abowiem, obaczą na ten czas Syna człowieczego przychodzącego na obłokoch, y będą narzekać płacząc pokolenie na pokolenie, a gdy [Pan] Chrystus przydźie, wszystko vćichnie, y zakwitnie *Amigdala*, y ogrubieie Konik y rossypie sye Cyparys, a iako Tłumacze powiadaią, *Amigdala* kwiat znaczy ktorego na źimę źiemia w sobie skrywa, y na ten czas po źimie ćiała nasze zakwitną Kwiat Niebieski, y ogrubieie Konik, Dusza kryłata oblokszy sye w ćiało, y rossypie sye Cyparys, to iest, wysokowierzche Zakonu *gwałtownicy* rozegnani będą.

Widźisz iako wprzod opowiadaią przyśćie Pańskie, widźisz iako znaią **(kartka 74 ob.)** głos Ptactwa, iakoż doznalismy głosu, sam bowiem Pan w głosie Archanyoła, y w trąbie Bożey znidźie z nieba, Anyoł wołać będźie wszystkim mowiąc, wstańćie na potykanie Pańskie, y na straszne przyśćie Pańskie, abowiem Dawid mowi: Bog iawnie przydźie, Bog nasz, y nie zamielczy, ogień przed nim rospali sye, a około niego *zaburzenie* wielkie, etc.

Przydźie od Oyca, wedle pisma ktore sie dźiś czyta na obło-

На боцї: [1]) [ѱлⷯ. м̑д.].

На боцї: [1]) [1. kor. 3.].

о҃болоцѣ҃х сн҃ъ. а҆ рѣка҃, ѡ҃гнь҃ стаѧ҇ гречѝ бꙋ҃деⷮ проꙁꙋ҃ючи чл҃кѡ҃ⷭ. е҆слѝ кто҃ золотꙑ҇и ꙋ҃чи҃ки маѣⷮ сѣтлѣишіи бꙋ҃дꙋ҃ⷮ а҆ кто҃ соломѧныи ꙋ҃чи҃ки мѣтн бꙋ҃деⷮ ѝ не трваю҃чи по҃имаⷯ бꙋ҃деⷮ ѡ҃гнеⷯ.

а҆ Ѡц҃ъ бꙋ҃деⷮ сѣдѣти маю҃ (картка 76) чи ѡ҃дежⷣ своѭ҇ а҃къ снѣⷮ бѣлꙋ҃ю, а҆ во҃лосы головꙑ҇ его҃ а҃къ ꙗ҃сно чи҃стое, а҆ то҃ вѣдле людіи҃ мо҃виⷮ сѧ. длѧ чо҃гоⷯ; понева҃ⷯ е҃стъ кро҃леⷯ тꙑⷯ кото҃ріе сѧ незмазали грѣхами. а҆вовѣⷯ мо҃виⷮ. ꙋ҃бѣлю҃ грѣхꙋ҃ ва҃ш҃ѣ а҃къ снѣⷮ, ѝ а҃къ а҃ринь҃. што҃ е҃стъ зна҃къ, грѣхѡⷭ Ѡпⷭщенїѧ, и҃ли негрѣшеⷯѧ.

а҆ прі҃йдеⷮ з нѣ҃ба на ѡ҃болоцѣ҃х ѝ взышо҃лъ на ѡ҃болоцѣ҃х. сⷯ бо҃вѣⷯ мо҃вилъ. ѝ ѡ҃глядаю҃ⷮ сн҃а прихо҃дѧчого на ѡ҃болоцѣ҃х нб҃ныⷯ иⷭ мо҃цⷭ иⷭ славо҃ю велїкою.

koch Syn, y Rzeka ognista ćiec będźie probuiąc człowiekow. Jesli kto złote vczynki ma, świetleysze bedą, a kto słomiane vczynki mieć będzie, y nietrwaiące, *zatrzyman* będźie ogniem.

A Oyćiec będźie śiedźieć, maiąc odźienie swoie iako śnieg białe, a włosy Głowy iego iako Runo czyste, a to sye mowi wedle ludźi, dla czegoż? ponieważ iest Krolem tych, ktorzy sye nie zmazali grzechami, abo (картка 75) wiem mowi: Białe vczynię grzechy wasze iako Snieg, y iako Jarzynę, co iest znak, grzechom odpuszczenia, albo nie grzeszenie.

A przydźie z Nieba na obłokoch, iako też y wszedł na obłokoch, sam bowiem mowi: Y vyźrzą Syna człowieczego, przychodzącego na obłokoch Niebieskich, z mocą y z sławą wielką.

Наꙋка.

Ꙗко хва҃ прихо҃дѧ ждати, та҃ⷯ же а҃нтіхриста҃ ꙋ҃стакі҃чнѣ сѧ варова҃ти маѣⷨ. а҆ е҆слѝ кто҃ Ѡ е҆го҃ ѡ҃кро҃бности смр҃ть подо҃мⷮ. х҃с иⷭ ско҃ро прі҃йти маѣⷮ. в҃пере҃ⷯ та- (картка 76 об.) ковы҃ⷯ бꙋ҃деⷮ корꙁнова҃ти. а҃коⷭ ѝ ꙋ҃поминаⷮ Кр҃ъ иⷭ сѣ҃ы҃ Ѡ е҃клесі҃ѧста҃ а҃вы҃смы сѧ х҃ѕ зовсѣ҃ⷯ ѳ҃ѳ҃рова҃ли, ѝ е҃мѕ а҆ не соб҃ѣ҃ кво҃ли жі҃ли. а҃вовѣⷯ за҃раⷯ

Nauka.

[STraszą mię odszczepieństwa, Cerkiewne, aby to o czym mowimy przy nas sye nie stało, iednakże przypasuymy sye) naucza nas y vpomina], abysmy sye vstawicznie przyśćia Pana Chrystusowego spodźiewali, a od Antichrystusowey [zdrady] pilno sye warowali, [także y (картка 75 об.) okrutności iego abysmy sye nie lękali ponieważ], ieśli kto od

к'прихо^{д} [ѣгѡ̀] ѻ̑гнь ко^{ж}дого ѻ̑чи́н'ки ѣ8де^{т} пр8кова́ти.

iego tyraniey śmierć podeymie, [Pan] Chrystus że skoro przyść ma, wprzod takowych będźie Korunować, iakoż y vpomina Cyryllus Swięty od Ekklesiasta abysmy sye Panu Chrystusowi ze wszystkim ofiarowali, y iemu a nie sobie kwoli żyli, abowiem zaraz w przyśćie [Pana Chrystusowe], Ogień kazdego vczynki probować będźie.

[што̀ а̑вне ѻ̑каза^{л} т̑8, и^{же} сѧ ѣретицѝ мы́лѧ^{т},] а̑бы̀ тепе́рь зара^{з} дшѣ бе^{з} т̑кла в о^{г}нѝ мѣ́ли сѧ полѧрова́ти. ѡ̑ чо^{м} сѧ ши́рѣ̀ писа́ло, в розъдѣ́лѣ кто́ро^{м}.

[Potłumia też tu Cyryllus święty w rozdźiale Piątym heretikow Oryhenesowey herezyiey nasladuiących ktorzy powiadaią] że dźiś zaraz sama Dusza bez ćiała, skoro [po śmierci każdego człowieka] w ogniu sye poleruie, a [iako to iest przećiw pismu świętemu, y wielkie zmamienie sumienia ludzkiego,] szyrzey sye o tym pisało, w rozdźiale wtorym. **(картка 76 знач. V.).**

РОЗДѢЛ ШѲСТЫИ.

Rozdźiał Szosty.

Я̑ко пе́ѧны̀ зна́къ хсвъ, ма́е^{т} сѧ ѻ̑каза́ти в прихо^{д} ѣгѡ̀. то̀ ѣ̑сть, кресть̀ честны́й понесе^{т} пред ни^{м}, а̑бокѣ^{м} [ѳ] с правы́цы ѠѮ̑ца своѣ́го въста́вши, ѻ̑ста́тнее звѣ̑тѧжство до́лъго терпѣ́нїѧ над нѣ́пріѧтелы свои́ми крестом̀ свои̇м̀ пока́жет. кото́рым̀ я̑ко ѻ̑рѫжїѐм̀ Ѡ̑ пра́вои̇ стороны̀ лѣва́ѧ пора́жена ѣ8детъ.

Jako Pewne Znamię [Pana] Chrystusowe ma sye pokazać, w przyśćie iego, to iest, Krzyż *święty* poniosą przed nim, abowiem z prawice Oyca swego wstawszy, ostatnie zwieńczestwo nad nieprzyiaćioły swemi swey *ćierpliwości* Krzyżem pokaże, ktorym iako Orężem od Prawey strony lewa porażona będźie.

Я̑кови̇̀ жѐ ѣ̑стъ зна́къ прихо́дѹ ѣгѡ̀, а̑бы̀ за^{с} [я̑къ] несмѣ́ла сѝла проти́в'ного прихо́дѹ ѣгѡ̀ подоби́ти сѧ.

IAkiyże iest Znak przyśćia iego, aby zaś [iakowym sposobem] nie śmiała moc przećiwne(g)o przyśćiu iego przyformować się.

(картка 77 знач. T.) И̑ тогды̀ мо- ви^{т}, ѡ̑ка́же^{т} сѧ зна́мѧ сы̑на ч̑л̑ве^{ч} на́ небѣ̀

Y na ten czas mowi: Okaże sye znamię Syna człowieczego na Niebie.

а̂ знáмѧ прáдн̑вое и̂ влс҃ное хв̃о е̃стъ крс҃тъ. ꙗснꙑ́ гéр'бъ крс҃тнꙑ́ бу̑прежáетъ крóлѧ. бу̑кáзꙋючи распатóго пéрше. а̂кы̑ ѡ̂глядáв'ши жидовà, котóрии е̂гò пéр'ше проболи̑. и̂ стрвожи́вши сѧ, вздт̑ плáкати мóвячи. Поколѣ́нїе до поколѣ́нїе, тоу̯ е̃стъ бúтꙑ̑ пó челюсти. ѻ̃то е̃стъ котóромꙋ на лицѣ̀ ѻ̃ные плювáли. тоу̯ то е̃стъ котóрого лан'цꙋхáми вязáли ѻ̃ные прѫ́кове нш̃ѣ. тоу̯ е̃стъ, котóрого роспáли пéр'ше ѡ̂см'кáвши. гдѣ̀ мóжемъ бу̑тькáти ѿ ѻ̃личности гн̃ѣва твоегѡ. а̂бовѣ́мъ а̃гг̃льскїе вóйска ѡ̂в'стꙋ́пятъ и̯х, и̯ѫ жáнꙑмъ спóсобомъ бу̑тькáти не змогꙋ́тъ.

стрáш'нꙑ̑ е̃стъ нѣприѧтелѣ́мъ гéр'бъ крс҃т'нꙑ̑. а̂ прия́телѣмъ рáдостнꙑ̑. котó- (картка 77 об.) рїи вѣрꙋ́ свою̑ до нéго простирáли, а̃лбо е̂го проповѣ́дáли, а̃лбо мꙋкꙋ́ для нéго поѫ́нáли.

и̂ кто҃ѫ то҃ѫ дꙑ̑ цáслúвꙑ̑ бꙋдет҃; то҃ѫ котóрїй прия́телѣмъ хс҃вымъ нá̀дет҃ сѧ. не прéбачитъ бовѣ́мъ слꙋ́гъ свои̯х кро҃ѫ та̯х слáвнꙑ̑, мáючи а̃гг̃лѡ҃ѫ гер҃цы́рѡ҃ѫ, и҃з ѡ̂ц҃ѣ́мъ бꙋ́дꙋчи е̂динóи столúцы. и̂ абы́ сѧ не змѣшáли вы́бранꙑи и̯х нéприятельми е̂гó. пошлет҃ а̃гг̃лѡ҃ѫ свои̯х з трꙋбóю велúкою. и̯вер҃ꙋ́тъ е̂го вы́бранꙑх ѿ чотырѡ҃ѫ вѣ́трѡ҃ѫ. гдꙑ̑ж' е̂динóго Лóта непребáчи҃ѫ. а̃къ мóжет҃ мнѡ̂го спра҃вед҃ли́вꙑх пребáчити. а̃ле речéт', прій-

A Znamię prawdźiwe y własne [Pana] Chrystusowe iest Krzyz, iasny Herb Krzyżowy, vprzedzaiący Krola, y ukazuiąc vKrzyżowanego pierwey, aby oglądawszy Zydowie ktorzy go pierwiey przekłoli a (kartka 67 ob.) strwozywszy sye płakać będą, mowiąc Pokolenie do Pokolenia, Ten to iest, ktorego *poczelustkowano*, Oto iest, ktoremu na Twarz oni plwali, Ten to iest, kthorego Lańcuchami wiązali oni przodkowie naszy, Ten to iest, kthorego pierwey ośmiawszy vkrzyżowali, gdźie możem vćiekać od obliczności gniewu iego, abowiem Anyelskie Woyska ostąpią ich że żadnym sposobem vćiekać nie będą moc.

Straszny iest Nieprzyiaćielom Herb Krzyżowy, a Przyiaćielom radosny, kthorzy wiarę swoię do niego *mieli*, albo go przepowiadali, albo męki dla niego podięli.

Y kthoż na ten czas szczęśliwy będzie: ten ktory sye przyiaćielem [Pana] Chrystusowym naydźie, nie przebaczy bowiem sług swoich Krol tak sławny, maiąc Anyolow Hercerzow a z Oycem będąc iedney Stolice: Y aby sye nie zmieszali wybrani y z (kartka 77) nieprzyiacioły iego poszle Anyołow swoich z Trąbą wielką, y zbiorą wybranych iego od czterzech wiatrow, gdyż iednego Lota nie przebaczył, iako może wiele Sprawiedliwych prze-

дѣте всѣ бл҃вѣніи ѿц҃а моего. и тогды на возах҃ ѳболоковых҃ и а҃гг҃лами зобран҃ни бѫдѫт.

Але змóвит, кто з мéжи нас ѳубóгій éстем. алѣбо тогды хорíи бѫдѫ лежáти на постéли. (картка 78) што мóвишъ: éслѣ жонà оу жорно҃ не бѫдет ѡстáвлена, ꙗкъ бóльше нас не пребáчит.

Бодѫ тéды пéнны чл҃че áбокѣ сѫдїà ѡсóбами не бракѫет, áнѣ вéдле слáвы сѫдит, и не вéдле розмóвы дéкрет скáжет. не почти мѫдрых҃ над҃ грѫбых҃. áнѣ богáтыхъ бóлъше над҃ ѳубóги. éслѣ и на нивѣ бѫдешъ возмѫт тя а҃гг҃ли. не мнѣмà жè владáрш҃ зем҃ных҃ возмѫт, á тебè ѡрачà ѡстáвятъ. áле хóтѣ слѫгà бѫдешъ, хот ѳубóгій не фрасѫи сѧ. áбокѣм тот котóрїй сѧ стал҃ слѫгóю, слѫг не пребáчит. éслѣ и хóрій на постéли бѫдешъ лежáти. ꙗко пúсано éстъ. тогды два бѫдѫт на éдномъ лóжи, éдин взят бѫдет á дрѫгíй ѡстáвлен҃. éслѣ и в невóлю бѫдешъ дан҃ до жерно҃. мѫж҃ йлѝ жонà, хотà и дѣти мáешъ, и при (картка 78 об.) жорнах҃ працѫешъ, не пребáчит тебè, котóрíй выводит ѡкованных҃ мѫж҃ство҃. котóрíй выѣм҃ Іóсифа з невóлѣ и с тем҃ницѣ на кролéство. и тебé вывáвит ѿ ѳутíцкѡ до цáрствà нбснаго. тожко мѣ надѣю тож҃ко робѝ толко с пúлностю

baczyć, ale mowić będźie: Przydźćie wszyscy Błogosławieni Oyca mego: y na ten czas nas woźiech powietrznych przez Anyoły zebrane będą.

Ale zmowi kto zmiędzy was, vbogi iestem, albo na ten czas chory będę leżał na łozku. Co mowisz: Jesli niewiasta v Zorn nie będźie ostawiona, iako więcey nas nie przebaczy.

Bądź tedy pewnym człowiecze, abowiem Sędźia osobami nie brakuie, anie wedle sławy sądźi, y nie wedle rozmowy Dekret skazuie, nie poczći więcey mądrych nad grąbych, ani bogatych barźiey nad vbogich, iesli y na Niwie będźiesz, wezmą cię Anyeli, nie mniemay że [telko] Władarzow wezmą, a ćiebie Oracza ostawią, ale chocay sługa bę- (картка 77 об.) dźiesz, chocay vbogi nie frasuy sye, abowiem ten ktory sye sstał sługą sług nie przebaczy, iesli y chory na pośćieli będźiesz leżeć, iako pisano iest: Na ten czas dwa będą na iednym Łożu, ieden wźięty będźie, a drugi zostanie, iesli y w niewolą będźiesz oddany do Zorn, Mąż, albo Zona, chocay y dźieći masz y przy Zornach pracuiesz, nie przebaczy cię ktory wywiodł okowanych męstwem ktory wywiodł Jozepha z niewoley y z ćiemnice na Krolestwo, y ćiebie *wywiedźie* z dolegliwośći do krolestwa Niebieskiego, telko miey nadźieię,

старáѧ сѧ нѣчóго ковѣ҃ не згúнет. напúсана ѥ̃стъ всѧ̑ твоѧ̑ мúлостыня. написана ѥ̃стъ всѧ̑ твоѧ̑ мл҃тва и̑ спѣва҃ѥ. напúсано ѥ̃стъ всѐ твоѐ а҃каніе. напúсана ѥ̃стъ всѧ̑ твоѧ̑ вѣ҃рность ма҃жéнства. напúсана ѥ̃стъ всѧ̑ твоѧ̑ во҃держлúвость и̑ штò кó҃вѣ҃ оу҃чини҃ѥсь дла̑ бг҃а. а̑ межи всѣ҃ ты҃, пре҃нѣ҃шію корѹнѹ ма́ет пана́҃ство и̑ чúстость.

Ѡ҆тóжъ всѐ тóѐ ма́ешъ ꙗ̑ко слн҃це. а̑ а҃ѥсѧ того̀ слꙋха҃ вдаѧ҃не и̑ дóбре. та́҃же за҆ послꙋха҃ не даю- (картка 79) чú сѧ просúти и̑ протúв'ного. напúсано ти ѥ̃стъ всѧ́кое вшетечéн'ство. напúсано ѥ̃стъ всѐ твоѐ лáкоѧ҃ство всѐ сꙋроѧ҃ство, и̑ блюѧ҃нѣ҃рство и̑ чародѣ҃ство, и̑ злодѣ́ство, и̑ оу҃бúйство, и̑ всѐ оу҃жѐ напúсѣ҃т сѧ нн҃ѣ. ѥ̑слú по крещéніи тóѐ҃ѧ оу҃чúнишъ пéр'шее [ковѣ҃] ѡ̑чищáет сѧ.

Ѩ кгдꙑ̀ прúйдет сн҃ъ чл҃ч҃ій в'славѣ҃ своéй, и̑ всú а҃гг҃ли з нúм҃. стережи҃ѥ҃ сѧ чл҃чѥ, з' мнѡ̑гими ковѣ҃ на сꙋ҃ прúйдешъ. и̑ в'вéсь нáроѧ҃ чл҃ч҃ій тог҃дꙑ̀ тла҃ стáнет. помы́сль тéды, ꙗ̑къ велúкѡ ѥ̃стъ племѧ̑ рі҃ское. и̑ ꙗ̑къ мнѡ̑го йны҃ѧ҃ повѣ҃тѡ҃ теперь живꙋ́чѧ҃. и̑ ꙗ̑къ ѧ҃ мнѡ̑го прѣ҃ сто҃ лѣ҃т помéр'ло, помы́сль ко́҃ко ѧ҃ прѣ҃ тúсѧчею лѣ҃т погрéбено, помы́сли всѣ҃ котóрїи ѿ а̑дáма, и̑ до нн҃ѣ́шнего дн҃ѥ. ꙗ̑коѐ мнѡ̑го множе-

telko pracuy, telko s pilnością staray sye, nic bowiem niezginie, napisana iest wszelka twoia iałmużna, napisana iest wszelaka twoia Modlitwa, y śpiewanie, napisano iest, wszelakie twoie Ałkanie, napisana iest wszystka twoia wierność małżeństwa, napisana iest, wszystka twoia powściągliwość, y cokolwiek vczyniłeś dla Boga, a (картка 78) między tym wszystkim przednieyszą Koronę ma Panieństwo, y czystość

Otoż masz to wszystko iako słońce, a iakoś to słuchał wdzięcznie y dobrze, także zaś słuchay nie daiąc sie prosić y przeciwności Napisanoć iest wszelakie twoie wszeteczeństwo, napisano iest wszelakie twoie łakomstwo, wszystko twoie surowstwo, y bluźnierzstwo, y czarowanie, y złodźieystwo, y zaboystwo, y wszystko iuż napisuie sye dźiś iesli co po krzćie vczynisz, pierwsze [telko vczynki krzczeniem] oczyszczaią sye.

A gdy przydźie Syn człowieczy w sławie swoiey, y wszyscy Anyeli z nim, strzeż że człowiecze, abowiem *nie sam ieden* na sąd przydźiesz, ale wszystek narod człowieczy na ten czas tam stanie, pomyśl telko iako wielkie iest Plemię rzymskie, y iak wiele inych powiatow teraz *mieszkaiących* y iak ich wiele przed stem lat pomarło, pomyśl wiele ich przed tyśiącem lat pogrzebiono, pomyśl wszy- (картка 78 об.) stkich ktorzy [byli począwszy]

ство (картка 79 об.) а́ле и̂ е̂ще то̀ ма̂ло. бо́ше бокѣ е҃ѣ а҃г҃г҃лѡ, девѧтъ десѧт и̂ дéвѧт ѡ̀вецъ ѡ̀нѣх, а̂ ти̂ [то́ е҃ѣ] всѣ чловéчество е̂дина̀ то́л'ко. а̂бокѣ вездѣ велúкости мѣ̀стъ, всѣх мно̀го и̂ мѣ̀шкаю́цѡ помы́слити прúстои. а̂бокѣ всѧ̂ зе́млѧ̂ на кото́рóе живе́ю́ а̀къ е̂дина̀ то́ч̑ка к посре́ді҃ нéба, а̂ пре́сѧ ко́е мáе́т мно́жество а̂ нб҃са нб҃ные, е̂ще бо́ше бе́змѣ́рнꙋю мáю́т ли́ч̑бы. а̂бокѣ пи́сано е҃ѣ, Ти́сѧча ти́сѧчами слꙋ́жа́т е̂мꙋ. и̂ тмы̀ тмáми стоѧ́т пре́дъ ни́мъ. не и́жбы то́л'ко таково́е мно́жество бы̀ло. а́ле и́же про҃ро́къ вы̀мовити не мо́гл҃ъ бо́ше.

od Adama y do dźisieszeygo dnia, iakie wielkie mnostwo, ale y ieszcze tho mało, więcey bowiem iest Anyołow dźiewięćdźiesiąt y dźiewięć Owiec onych, a ty, [mowiąc] wszystko człowieczeństwo iedna tełko, abowiem wedle wielkośći mieysc wszystkich, wiele y mieszkańcow pomyślić przystoi, wszystka bowiem na kthorey mieszkamy źiemie iako iedna kropia w pośrzodku Nieba, a iednak iako wielkie ma mnostwo, [a Niebo zaś ktore ią ogarnęło, iako nad tho więtsze mnostwo ma], a Niebiosa Niebios ieszcze więtszą y niezmierną maią liczbę, abowiem pisano iest: Tysiące tysiącmi służą mu, y Cmy ćmami stoią przed nim, nie żeby takowe mnostwo było, ale że Prorok wymowić nie mogł więcey.

Наꙋка.

Тогдꙋ́ сѧ ѡ̂ка́же҃ знáмѧ сн̑а чл҃ч҃ского на нéбеси҃) не и́ншій е҃ст знáкъ сн̑а чл҃ч̑ого, е́жно кре҃ст ч҃тны̀, кото́рого на рамена҃ свои́҃ ☧с (картка 80) на смр̑ть и̂дꙋ́чи, з' мѣ̀ста нѣ̀слъ на гор̑ꙋ гол'го́ф̑ꙋ, при кото́роѥ ты́же и̂ тит̑ꙋ е̂гѡ ѿ пилáта бы́ написа҃.

то҃ зна҃ ч҃вѣ̀, тепéръ е̂дины̀ з' гл҃ства и̂ ꙋпор̑ꙋ, з'го́р'дúвшіи поки́нꙋли. а̂ дрꙋ́гіе ѐретицѝ, и̂ зопачив'ши е̂гѡ на бо́ше҃ю ☧ꙋ зе́жи̑вость на нога҃

Nauka.

NAten czas okaże sye Znamię Syna człowieczego na Niebie) Nie insze iest znamię Syna człowieczego tełko Krzyż *święty* ktorego na Ramionach swoich [Pan] Chrystus na śmierć idąc z Miasta, niosł na Gorę Gołgotę: Przy ktorym też y Tituł iego od Piłata był napisan.

To Znamię [Pana] Chrystusowe, iedni z głupstwa y vporu wzgardźiwszy *odrzoćili*, [y brzydzą sye nim]. A drudzy Heretícy ono zopaczywszy na więtszą, [Pana],

скои^{ж} но́сѧ^{т} и̂ на зе^{мл}и̂ пи́шꙋчи ногáми топчꙋ^{т}.

А̂ хр^{с}тіáне правосла^{вн}ыи, то́е ч^{с}тное знáменїе гéр^{б}ъ х^{с}въ прина́^{ш}ши, на кото́ро^{м} бы́ли прибúты но́ги е̂го̀, о̃номꙋ сѧ кла́наю^{т} [1]). [Я̂ко пи̂ше^{т}] [2]) вы́кыша́йте г̃а е̃а нш̃его и̂ кланя́̀те сѧ по^{д}но́^{ж}кови но^{г} е̂го̀, я̂ко с^{вя}тъ е̂стъ. и̂ проти^{в} [всѧ́кои] непра́в^{д}ы о̃ного о̧живаю^{т} кладꙋчи̂ на со́бѣ и̂ вы^{з}нача́ючи што̀ х̃с о̧чини^{т}. и̂ што̀ е̂ще́ ма́е^{т} о̧чинúти. я̂ковѣ^{м} гдꙋ̂ ѿ головы̀ на жи̇во^{т} перено́си^{м} рꙋкóю (картка 80 об.) значи^{м}, я̂ко х̃с з нб̃а пришо^{л} в живо^{т} пр ч^{с}то и. и̂ народи́^{в}ши сѧ чл̃ко^{м} всѣ̀ што́ бы̀ло потрéба дла̀ на^{с} на зе^{мл}и̂ и̂ по^{д} зе^{мл}éю в о а́ дѣ и̂ спра́ви^{м}.

а̂ што за^{с} ѿ до́лꙋ на пра́вꙋю рꙋкꙋ перено́си^{м}. значи́^{м} и^{ж} х̃с ѿ зе^{мл}ѣ на правúцꙋ е̃а ѿц̃а [свое^{г}]

Chrystusową zelżywość na nogach swych noszą. y na ziemi pisząc nogami depcą.

A Chrześćijanie Prawosławni to święte Znamię Herb [Pana] Chrystusow, na ktorym były przybite święte Nogi iego, [y na kthorym stoiąc vczynil Zbawienie wszytkiemu światu,] przyiąwszy onemu sye kłaniaią[1]) (картка 79 об.) [y z wielkim nabożeństwem Swięći Patryarchowie na swych głowach podnoszą wypełniaiąc ono, co iest dawno przez Ducha świętego napisano:] [2]) Wywyszszayćie Pana Boga naszego, y kłaniayćie sye Podnożkowi Nog iego, abowiem święty iest [Y na drugim mieyscu mowi [3]): Wnidźmy do mieszkania iego, y kłaianymy sye na mieyscu gdźie stały Nogi iego, przeto onemu kłaniaią sye], przećiw nieprawdy vżywaią go, y na sobie go kładąc wyznaczaią co Pan Chrystus vczynił, y co ieszcze ma vczynić. Abowiem gdy od Głowy na Zywot przenośimy ręką, znaczymy, iako *Syn Boży* z Nieba przyszedł w Zywot *czystey Panny*, y narodźiwszy sye człowiekiem, wszystko co było potrzeba dla nas na źiemi, y pod źiemią w *ćiemnośćiach* sprawił.

A co zaś od dołu na Prawą Rękę przenośimy, znaczymy że [Pan] Chrystus od źiemię na Pra-

На бощі: [1]) не дре́во а̃ле зна́мѧ почїта́емъ. [2]) ѱл^{м}. ч̃и. ѱл^{м}. р̃ла.

На бощі: [1]) Nie drzewo ale znamię poczytamy. [2]) Psal. 98. [3]) Psal. 131.

вознéслъ сѧ. а̂ и҃ѥ ѣщѣ не конецъ. а̑ле с правúцѣ знóвѣ и҃ крестоⷨ а̂вѣ ѡ҃сѣдиⷨ лѣвúцѣ прійтú мáетъ. прóтѡ с прáкои на лѣвоу́ стóронѣ [крⷭтъ] коⷯчáючи покладáемъ. иⷭначиⷨ и҃ѥ ✠с ѣщѣ̀ й̂ справúцѣ на лѣвúцѣ. [тò ⷭт], на протиⷯного аⷯтíхриста, й̂ на вⷭсé зграмажеⷯе ѣгò прійтѝ мáетъ. й̂ наⷯ всѣми, котóріе вѣдѣⷯ [тогдꙑ̀] на лѣвúци конéⷯное звѣ́рствоⷯ крⷭтоⷨ ѻ҃чúнитъ. ѩ̂коⷯ́ й̂ тепéръ на лѣвúцѣ. тò ѣ́стъ на протиⷯность й̂ непрáдѣ даⷨ наⷨ ✠с знаⷯ свò крⷭтъ чⷭтнꙑ̀ ѩ̂кобы меⷯ (картка 81 знач. V.) на нéпрїѧтелѧ[1]). Прóтѡ ѡ҃ правúцы тò ѣ́стъ, ѡ҃ ✠а прáвды на лѣвúцѣ, тò ѣ́стъ на протúⷯного хв҃и крⷭтъ ѡ҃носиⷯ.

А̑ле хв҃ъ протúⷯниⷦ ѩ̂къ воⷯвсеⷨ таⷦ й̂ вторⷨ протиⷯ ✠ѣ постѣпѣючи й̂ поⷯстаючú з лѣвúцѣ протúвѣ правúцы [тò ѣ́стъ даючú мóцъ своѝ на правúцѣ]. й̂ такóеⷯ́ ѩ̂ко хв҃о, а̑ле вⷭжѣ не тóе, бò аⷯтúхв҃о, протиⷯ ѡ҃вернѣвши по свóемѣ на правúцѣ кончúти знáⷦ свóй, йлѣ на чеwicę BOga Oyca wzniosł sye[1]). A iż ieszcze nie (картка 80 знач. Y.) koniec, ale z Prawice znowu z Krzyżem aby osądził Lewicę przyść ma, przeto z Prawey na Lewą stronę kończąc pokładamy, y znaczym że [Pan] Chrystus ieszcze z Prawice na Lewicę [z Krzyżem] na przeciwnego Antichrystusa y na wszystko zgromadzenie iego przyść ma, [y iako pierwey Krzyżem vbił nieprzyiaćiela, iako pisze[2]). Czyniąc pokoy y ziednał obudwu iednym ćiałem Bogu, Krzyżem, vbił nieprzyiaźń na nim także y czasu ostatniego] nadewszystkimi kthorzy na Lewicy będą konieczne źwiećięzstwo Krzyżem vczyni, iakoż y teraz na Lewicę, to iest, na przećiwność y na nieprawdę dał nam [Pan] Chrystus Znamię swoie, Krzyż *święty*, iako miecz na nieprzyiaćiela[3]): Przeto od Prawice, to iest, od Chrystusa Prawdy, na Lewicę, tho iest, na przećiwnego [Panu] Chrystusowi Krzyż wynośim.

Lecy przećiwny [Panu] Chrystusowi, iako we wszystkim, tak y w tym (картка 80 об.) przećiwko Chrystusowi postępuiąc, y powstaiąc z Lewice [Krzyżem] przećiwko Prawice, [to iest, przesladuiący Prawdę:] Y takież iako Chrystusowe, ale iuż nie to bo Antichrystusowe, wspak obroćiw-

На боцї: [1]) ѱа҃. ѻ҃д.

На боцї: [1]) [na prawą pierwey]. [2]) Efes 2. zacz. 221]. [3]) Psal. 59.

ѧ҃к дае҃т. Ꙗ҆кω ѡ нѣ҃м пи҃ше҃ мо́вячи[1]), Да҃ї и҃м зна́менїе на пра́вꙋю ρ҃ꙋкꙋ и҃х, и҆ на чола҆ и҃х, а҆ што҆ мо́вит, на пра́вꙋю ρ҃ꙋкꙋ и҃х, и҆ на чола҆ и҃х. то́ е҆́стъ, же҆ на свои҃х ѿ кото́ры҃х вы́шли, и҆ ѿ кото́ры҃х вѣ҃рꙋ прина́ли ва҃чити [вꙋдꙋ҃т].

szy po swemu na Prawicę kończyć znak swoy, albo na [samym] czele daie, iako o nim pisze [Ian święty] mowiąc[1]): Da im znamię na Prawą Rękę ich, albo na czoła ich. A co mowi, na prawą ręke, ich, albo na czoła ich, to iest, że na swoich pierwszych od ktorych wyszli y od ktorych [prawą] wiarę przyięli, na tych walczyć ich [nauczy, y sprzećiwiać sye].

РОЗДѢЛ СЄМЫЙ.

Ꙗ҆кω всѣ ѿц҃ъ сно҃м и҃спрáвит та҃к и҆ сꙋдъ о҆стáтнюю спрáвꙋ сно҃м ꙋ҃чи́нит и҆ ꙗ҆кω не и҃ны҃м влáдза ѿ- (картка 81 об.) цѣ́ла ѿ сынóкъскоѥ, и҆ сы́нова ѿ ѿцѣ́къскоѥ, а҆́ле е҆́дъна и҆ та́жъ

Rozdźiał Siodmy.

IAko wszystko Oyciec Synem sprawił, tak y Sąd ostatnią sprawę Synem odprawi, y iako nie inszą władza Oycowa od Synowskiey, y Synowa od Oycowskiey, ale taz, y iedna iest (kartka 81).

Прі́йде҃т тогды҃ на сꙋ҃д гⷭ҃ъ всѣ҃х ѿц҃ъ, и҆ і҃с ⷯ҃с з ни҃м сѣдя́чїй, и҆ дⷯ҃ъ стꙋ҃ з ни҃м вꙋ҃дꙋчїй. трꙋбо́ю а҆ггл҃ско́ю всѣ҃х призове҃т ꙋ҃чи́ники ко҃ждого но́сячи. Про́то҃ е҆щ҆е́ ли непови́нны҃смы ꙋжѐ ѿ сего҆ ча́сꙋ страда́ти см҃. цѝли мало́ю ка҃нь, и҆ли мало́е то́е ѡ҃сꙋ҃жде́ніе ча҃ше розꙋмѣ́шъ. кото́рое при тако҃м мно҃ствѣ҃ ꙗ҆вны҃но бꙋдет, волѣ҃ҁ҃бы лѣ҃ше мно҃го кро҃т ꙋмерети, а҆ нѣ҃ҁ҃ това́ришо҃м грѣ҃хи свои҃ ѡ҃каза́ти. Постара́ймо см҃ бра́тїм а҆бы҆ на҃ѡ҃ ѣ҃ъ не ѡ҃вини҃т. а҆бо҃вѣ҃ҁ҃ ѣ҃ъ не потрєбꙋет на сꙋ҃дѣ свѣ҃ҁ҃ко҃м. не мо҃ ꙗ҆ж҆ѐ҃ҁ҃ в ночи҃ попо҃на҃ в҆ꙋшетечѐ҃ство, а҆л҆ѐ҃ко чарова́лъ и҆ли и҃ное зло́е ꙋ҃чи-

PRzydźie tedy na Sąd Pan wszystkich Oyćiec, y Jezus Chrystus z nim śiedzący, y Duch święty z nim będący, Trąbą Anyelską wszystkich przyzowie, vczynki każdego nosząc, przetoż azali iuż nie powinnismy od tego czasu starać sye, a zali małą karność, albo małe to osądzenie człowiecze rozumiesz, kthore przy takim mnostwie iawno będźie, wolał by lepiey wielekroć vmrzeć, anieżli towarzyszom grzechi swoie okazać, postaraymy sye bracia aby nas Bog nie obwinił, abowiem Bog nie potrzebuie na sądźie świadkow, nie mow żem w nocy popełnił wszeteczeństwo, albo czarował, albo inego co złego

На боцї: [1]) а҆по҃. ѓ҃ї.

На боцї: [1]) Apok. 13.

ни^{ж} и҃ чл҃къ жа҃де^{ж} не бы^{ж} та^{м} и҃^{ж}вла́сного сѫмнѣ́нїа твоего́ сѫдити та҃ бѫде^{т}. (картка 82), ме́жи тобо́ю и҃ мы́^{с}лами твои́ми пы́танїа и҃ ѿповѣда́нїа бѫде^{т}. дна҃ о҃ного гдⷭ҇ бо҃ъ сѫди́ти бѫде^{т} скры́ты^{м} спра́ва^{м} лю҃^{ж}ски^{м}. само́го тогдⷭ҇ сѫдїи стра́шное лице́ прими́си^{т} та҃ пра́^{в}дѫ мо́вити. а҃ хотя́и бы^{с} и҃ не хотѣ^{м} мо́вити о҃нъ ѻ҃бы҃а́ви^{т} и҃ показа́^{ж}нⷭ҇ в҃ свои^{х} гр҃ха^{х} вѫста́нешъ. А҃ то́е ѿказа́лъ са^{м} хⷭ҇ сѫдїа҃ мо́вячи; ѿцъ бовѣ^{м} не сѫди^{т} нѣко́мѫ, а҃ле в҃^{с}ѣ^{с} сѫ^{л} да^{л} сн҃ови не ѿдала́ючи себѣ́ ѿ вла́дзы, а҃ле сн҃о^{м} сѫдъ чи́нячи. по^{з}воле^{ж}е^{м} то^{г}дⷭ҇ ѿце^{ж}ски^{м} сѫди^{т} сн҃ъ. не и҃^{ж}шам бовѣ^{м} ѣ҃стъ ѿцѣв҃скам а и҃^{ж}шам сыно́^{ж}на во́лѧ, а҃ле е҃дина҃ и҃ та́^{ж}.

што^{ж} те́ды сѫдїа҃, роска́же^{т}ли́ принести҃ твои҃ ѻ҃чи́^{ж}ки. а҃лбо нѣ^{т} и҃^{з}бер^{т} пре^{л} не́го всѣ^{х} на́родѡ^{ж}. при́стои^{т} бовѣ^{м} вса́ко^{м} колѣ́нѫ пре^{л} (картка 82 обор.) хⷭ҇о^{м} кла́нѧти са҃ не^{с}ны^{х} и҃ зе́мны^{х} и҃ по^{л}зе́^{ж}ны^{х}. и҃ ро^{з}ля́чи^{т} и^{х} е҃ди^{х} ѿ дрⷭ҇го́го. я҃къ па́стыръ ѿлⷭ҇ча́е^{т} ѡ҃в҃цѣ ѿ ко́зъ. пастⷭ҇^{х} я҃къ ро^{з}дѣла́е^{т} смо́три^{ж}ли в҃ ре́естръ а҃лбо в кни́ги, ко́е е҃стъ ѿв҃ца҃ а҃ коѐ коза҃, и҃ли зве́р҃хⷭ҇ ра^{з}сѫж҃да́е^{т}. а҃за́ли не во́^{ж}на о҃в҃цⷭ҇ ѻ҃ка́зⷭ҇е$^{т} я҃къ и҃ коⷭ҇^{з}ѣ о҃стрыѣ ко́смы. та́^{ж}же и҃ ты҃ е҃сли҃ ѡ҃чи́стиш҃ са҃ нн҃ѣ ѿ гр҃хѡ^{ж} бѫдешъ мѣ́ти чи́стѫю во^{ж}нⷭ҇, и҃ бѫде^{т} ти не^{ж}ма́занам ша҃та. и҃ мо^{ж} за^{ж}ждⷭ҇

vczynił, y człowiek żaden nie był tam, y z własnego sumnienia twego sądźić cie będźie, między tobą y myślami twemi pytanie y odpowiadanie będźie, dnia onego, gdy Bog sądźić będźie skrytym sprawam ludzkim, samego tedy Sędźiego strzaszna twarz przy- **(kartka 81 ob.)** muśi ćię prawdę mowić, a chocay byś nie chciał mowić on obiawi, y okazanny w swoich grzechach vstaniesz. A to okazał sam [Pan] Chrystus Sędźia mowiąc: Oyćiec bowiem nie sądźi nikomu, ale wszystek sąd dał Synowi nie oddalaiąc śiebie od władzy, ale Synem Sąd czyniąc: Pozwoleniem thedy Oycowskim sądźi Syn, nie insza bowiem Oycowska a insza Synowska wola, ale iedna y taż.

Coz tedy sędźia roskażeli przynieść twoie vczynki albo nie, y zbiorą przedeń wszystkich narodow, przystoi bowiem wszelakiemu Kolanu przed [Panem] Chrystusem kłaniać sye, Niebieskich, y Ziemskich, y podziemnych, y rozłączy ich ieden od drugiego, iako Pasterz odłącza Owce od Koz. Pasterz iako rozdźiela, patrzyli w Regestr, albo w Kśięgi ktora iest Owca, a ktora Koza, albo zwierzchu rozsądza, azali nie wełna Owcę vkazuie, iako y Kozę **(kartka 82)** ostre kosmy, także y ty iesli sye oczyśćisz dźiś od grzechow, będźiesz mieć czystą wełnę, y zmazana szata, y mow zawżdy

нa҃г ѣ́смь, и҆ ѩ҃къ же сѧ ѡ҆бо-
лочи҆ мáю. ѿ ѻ҆дѣ́жѣ тѣ́ды ѡ҆-
вѣ́чен познa҃ш҃ ѣ́вдешъ. а҆ ѣ́слѝ
сѧ волоса́тый зна́йдешъ ѩ҃къ
и҆сa҃ во́лосами ѻ҆кро́слы҄, а҆ глв҃п-
ство҆м пер'ве҃рство свое҆ ѻ҆тра́-
тилъ, и҆ че́сть прода́лъ за
мaлу́ю потрáвѣ, на лѣви́ци
ѣ́вдешъ. не да҆ бѣ а҆бы҄ кто́
(картка 83) з вaс вы҄ ѿтрѣ-
чо́нъ ѿ лáски бж҃ен а҃нѣ для
злы҄х ѵ҆чи́нъкшвъ на лѣви́ци
к'згромаже́нїю гр'ѣ́шны҄х мѣ́сѧ
зна҆ти. прикры҄ запра҃ды сѣ҃х и҆
страшли́вы҄ и҃ самóи по́в'кести
а҆бов'ѣ҃ цр҃ство нб҃ное ѣ́стъ, и҆
ѻ҆гнь вѣ́чны҄ наготова́ны҄ и҆
ѩ҃къ же рече́те ми мо́жеѥ сѧ
ѻ҆гня҆ ѵ҆стерéчи а҆ до цр҃тва
нб҃ного во҆'тѝ.

зна҆́ же доро́гѣ, не потре́ба те-
пе́рь и҃шого нѣчо́го мо́вити,
то́лко што҆ мо́в'лено чини́ти.
то҆ ѣ́стъ, а҃ка́лъе҃ [и҆] да́листе
ми ѩ҃сти. пра́г'нв҃е҃ [и҆] напои́-
листе мѧ. бы҄л'е҃ посторо́нній
и҆ в'вели́сте мѧ вдо҃м сво҆́. на́-
гы҄м а҆ вы҄сте мѧ прибо҆д'кли.
хо́ры҄м, а҆ вы҄сте мѧ навѣ҆ди́ли.
в тѣ҃ни́ци бы҄л'е҃ и҆ пришли́сте
до ме́не. тое́ е҆слѝ ѣ́вдешъ чи-
ни́ти, з ни҃м ѣ́вдешъ крвловáти.
а҆ е҆слѝ того҆ не ѵ҆- (картка 83
об.) чи́нишъ, ѻ҆свже҃ ѣ́вдешъ.
и҆ зáра҃ почнѝ то́е чини́ти, а҆
моц'но тр'ва҆ в' в'ѣ́рѣ. не тд҃
ѩ҃ко глв҃пые дв҃цы а҃ле хотѧчи
еле́ю квпи́ти, всѣ҆ ѵ҆чинѝ што҆
сѧ рекло҆ вы҄ш'ше. не то҃́ко
свѣ҆чв҃ мѣ҆, а҃ле стара҆́ сѧ же́бы
и҆ гор'кла. а҆бы҄ сѧ свѣ҆тло҃ст ѡ҆-

nagi iestem, y iakoż sye oblec
mam: od odźienia tedy poznan
będźiesz owczego, a iesli sye
włosaty naydźiesz iako ISab wło-
sami obrosły, a głupstwem przod-
kowanie swoie vtraćił, y vczći-
wość przedał za *kęs* potrawy, na
Lewicy będźiesz: Nie dayże Boże
aby kto z was był odtrącon od
łaski Bożey, ani dla złych vczyn-
kow na Lewicy w zgromadzeniu
Grzesznych miał sye naleść,
przykry zaprawde sąd y straszny
z samey powieśći, abowiem y
Krolewstwo Niebieskie iest, y
Ogień wieczny nagotowany, y
iakoż rzekniecie mi możemy sye
ognia vwarować, a do Krolestwa
Niebieskiego wniść.

Wiedz że drogę, nie potrzeba
teraz nic inego mowić, telko co
iuż mowiono czynić, to iest, Lak-
nąłem, daliśćie mi ieść, pragną-
łem napoiliśćie mię, byłem po-
stronnim, y (картка 82 обор.)
wwiedliśćie mię w dom swoy,
[byłem] Nagim, a wyśćie mię
przyodźiali, Chorym, a wyśćie mię
nawiedźili, w Ciemnicy byłem,
y przyszliśćie do mnie, to iesli
będźiesz czynić, z nim będźiesz
Krolować, a iesli tego nie vczy-
nisz, osądzon będźiesz. Y zaraz
zaczni to czynić, a mocno trway
w wierze, nie tak iako głupe
Dźiewice, ale chcąc Oleiu kupić
wszystko to vczyń co sye wysz-
szey rzekło, nie telko miey Swie-
ce, ale staray sye aby y gorzała,
aby sye światłość okazała spraw

казáла спрáв твои́х дóбрых прéд чл҃ки. а҆бы́ сѧ тобóю не зо҃жи҃ хс҃. ѻ҆блеки́сѧ сѧ ѡ҆дóбренне в одежѳ непокáлан҃нꙋю дк҃а҃ дóбрых.

И҆ што҃ ѡ҆ бо҃а ѡ҆дéржа҃ шáфѳй ты҃ ба҃не и҆ присто҃не. е҃слѝ маé҃ность. е҃слѝ [и҆] слóво наꙋ́ки звѣ́рено ти е҃стъ, роспрáвь҃ дóбре дꙋша҃ котóрїе слꙋ́хаю҃т. е҃слѝ мóжеш҃ кого ѡ҆ кри́в҃ды корони́ти пи́҃но сѧ стара҆. и҆ и҃ши́х мнѡ́го е҃стъ спóсобѡ҃ спра҃ дóбрых҃ тóл҃ко а҆бы́ з на҃ жáдне҃ не бы҃ ѡ҆сꙋ́жде҃ ѡ҆ бо҃а и҆ ѡ҆дáле҃. и҆ а҆бы́смы з смѣ́лостю хр҃а по҃кáли (картка 84) вѣ҃ного крóла҃. сꙋдїю́ живы҃ и҆ ме҃ртвы҃ котóрий за живы҃х и҆ мер҃твы҃х ѻ҆ꙋме҃рлъ. Ꙗ҆ко и҆ пáвелъ мóви҃ нáто бовѣ҃ хс҃ и҆ ѻ҆ꙋмéръ и҆ ѻ҆жи́҃, а҆бы и҆ мер҃твы́ми и҆ живы́ми влáда҃.

На то҃ ро҃дѣ҃ сéмы҃ нѣ҃чого сѧ не писáло, понева҃ и҆ са҃ в сóбѣ маé҃ звы҃лꙋю наꙋ́кꙋ, а҆ што҃ ѡ҆ хр҃ѣ мóви҃ нижѐ ѻ҆слы́шишъ.

twoich dobrych przed ludźmi, aby sye tobą nie zelżył [Pan] Chrystus, vbierzże sye ozdobnie w odźieżę niepokalaną spraw dobrych

A coś od Boga otrzymał, szafuy tym bacznie y przystoynie, iesli maiętność iesli słowo nauki zwierzonoć iest, rosprawuy dobrze duszam ktore słuchaią, iesli mozesz od krzywdy kogo bronić pilno sye staray, y inszych wiele iest sposobow spraw dobrych, telko aby z nas zaden nie był osądzon **(картка 83)** od Boga y oddalon, y abysmy z smiałością Pana Chrystusa potykali wiecznego Krola, Sędźiego żywym y martwym, ktory za żywych y martwych vmarł, iako y Paweł święty mowi: Na to bowiem Chrystus y vmarl y ożył, aby y Martwemi, y żywymi władnął.

Na ten rozdźiał śiodmy nic sye nie pisało, ponieważ y sam w sobie ma zwykłą naukę: A co [o władzy Pana] Chrystusowey [Paweł] mowi, niżey vsłyszysz.

РОЗДѢЛ ѮСМЫИ.

Ꙗ҆ко сѧ маéмъ ѡ҆ двоя́кихъ е҆ретико́въ карова́ти. пéрвыхъ҃ котóрїи ѻ҆ꙋча҃т, жѐ хр҃а кла́дза по дн҃и сѣ́дномъ докон҃чи́тъ сѧ. а҆бокѣ҃ бг҃ѣ ѡ҆ц҃ѣ своéмѣ ѡ҆да́сть своѐ цр҃ство. дрꙋги́хъ, котóрїи ѻ҆ꙋча́тъ, жѐ ꙗс҃ вернꙋ́вшисѧ сѧ до ѡ҆ц҃а на́ нéко, бо́льше бо҃жъ не кладáетъ. а҆ле и҃нꙋю гóловѣ҃ тѣ́лꙋ ц҃р҃кви своéй ѻ҆ꙋчинúвшꙋ зостáви҃. котóрꙋ҃ всю́ кла́дзѣ свою́ ѡ҆да́лъ а҆ сáмъ прича́щаю

Rozdźiał Osmy.

Iako sye mamy od dwoiakich Heretikow warować, Pierwszych, ktorzy vczą, ze [Pana] Chrystusowa władza po dniu Sądnym dokończy sye, abowiem Bogu Oycu swemu odda swoie Krolewstwo Drugich, ktorzy vczą, że Pan Chrystus wroćiwszy sye do Oyca na Niebo więcey iuż **(картка 83 обор.)** nie władnie, ale inszą Głowę ciału Cerkwi swoiey

зостáлъ до Wц҃á за нáми [и̂ ꙗ̃ко тáм дрꙋгáм ѣ́рєсь надъ пéръвꙋю ѣ́стъ заразъли́къшáм].

Я гды̀ кого̀ ѕслы́шишъ мóвячи. жѣ цр҃ство хр҃во конéцъ бꙋдє҃т мѣ́ти, не слꙋ́хай. бо (картка 84 обор.) то̀ ѣ́стъ ѣ́рєсь змíєва, и̃нъ'шам головá нóво вы́нихлам. а̂бовѣ́х и̂ в галáтѣ смѣ́х нѣ́кто мóвити, и̃х по скон'чéнїи того̀ свѣ́та х҃с не цáрєствꙋє҃т. и̂ ѣ̂щѐ смѣ́х мóвити. Слóво W Wц҃á вы́шєхши, и̂ тóє҃х зас к' воц҃á вр҃нꙋ́хши сам бóхше не прєбывáє҃т, блюзнячи мóвих. не слꙋ́хаючи самóго г҃а котóрый мóвит. Сн҃ъ прєбывáє҃т во вѣ́ки. Й гаврїи҃х wповѣ́дáє҃т. и̂ бꙋдє҃т цáрєствовáти в домꙋ̀ і҃ако́хли во вѣ́ки. а цр҃ствꙋ̀ є̂гò не бꙋдє҃т концá.

вúдишъ чегò нн҃ѣ є̂рєтіцѝ чл҃ци бꙋчá҃т wт х҃ѣ а штò Гаврїи҃х а҃рхáгелъ wт вѣ́чноих прєбывáнїи є̂гò бꙋказáх. комꙋ̀ бóхше вѣ́ровати мáешъ є̂слй не гаврїи҃лови.

Слꙋ́хай нн҃ѣшн'нє҃т данúлова свѣдóц'ства. вúдѣхєх мóвит в' видéнію ночноих и̂ õто на óболоцѣ́х нб҃ныхъ і҃акóвы сн҃ъ (картка 85 знач. Ѵ.) чл҃чій прихóдит. и̂ дошóлъ а҃х до старóго лѣ́ты, и̂ томꙋ̀ дáла҃ влáдза, и̂ ч҃ть и̂ цáрєство. и̂ вс҃ѣ лю́дє поколѣ́нїа [W погáнъ] слꙋ́жити є̂мꙋ̀ бꙋдꙋ́т. а̂ влáдза є̂гò влáдза вѣ́чнам, котóрам нѣ́гды не

vczyniwszy zostawił, ktorey wszystką władzę swoię oddał, a sam został przyczyncą do Oyca za nami

A Gdy kogo vsłyszysz mowiąc, że Krolestwo Chrystusowe koniec będźie mieć, nie słuchay, bo to iest Herezyia *Smocza*, insza Głowa nowowynikła, Abowiem y w Gałaćie śmiał niekto mowić· Ze po skończeniu tego świata Chrystus nie *będźie Krolował*. Y ieszcze śmiał mowić. Słowo z Oyca wyszedszy, y toż zaś w Oyca wroćiwszy sye więcey [iuż] nie *trwa*, bluźniąc mowił, nie słuchaiąc samego Pana. ktory mowi: Syn *trwa* na wieki. Y Gabryel opowiada: Y będźie Krolować w Domu IAkubowym na wieki, a Krolestwu iego nie będźie końca.

Widźisz czego dźiś Hereticy człowiecy vczą o Chrystuśie, A co Gabryel Archanyoł o wiecznym prze- (картка 84 знач. Z) bywaniu iego vkazał. komu więcey masz wierzyć, azali nie Gabryelowi.

Słuchay dźiśieyszego Danielowego świadectwa: Widźiałem mowi, w widzeniu nocnym, a oto na obłokach Niebieskich iakoby Syn Człowieczy przychodźi, y doszedł aż do starego laty, y temu dała się władza y cześć, y Krolestwo, y wszystkich ludźi Pokolenie służyć mu będą, a władza iego władza wieczna, ktora sye nigdy nie odmieni,

ѿмѣнит сѧ и цр҃ство его не зо҃сѣт сѧ.

то́е те́ды прiймѣ҆ тома҆ вѣ́рѹй а҆ е҆ретиц'кое поки́да҆. а҆в'не вовѣ҃ слы́шишъ о҆бе҃коне҃но҃м ца́р'ствѣ.

ма́ешъ ты҃ та҃ бли҃'ко по́вѣсть о҆ данiи́ла ѡ҆ ка́менi, кото́рiй ѿ горы҆ бе҃з рѹкъ [ѿтм҃,] то҆ е҆стъ х҃с ве҃ле т҃кла. и цр҃тво его҆ лю҆де҃м и҃ны҃м не ѳ҆де҃т ѡ҆ста́в'лено.

та́к'же и Дв҃дъ и҃ногды мо́вит, ма́еста҃т твоѝ бе҃ на́ вѣ́ки вѣ́ч҃ные. а҆ и҃ног'ды. на поча҃тѣ ты҆ г҃и зе́м'лю ѳ҆фѳн'дова́л'. и҆ пото҃м ты҆е поги́нѹт, а҆ ты҆ за҃жды ѣ҆ ѕ҆ е҆шъ. и҆ пото҃м, ты҆ то́ж҃е е҆сте҃с, (картка 85 об.) и҆ лѣ́та твои҆ не҃вме́ша҃т сѧ. а҆ то҆ ѡ҆ сн҃ѣ Па҆велъ повѣда́етъ.

y Krolestwo iego nie zepsuie sye.

To tedy przymuy, temu wierz, a Heretickie odrzocay, iawnie bowiem słyszysz o bezkoniecznym [Chrystusowym] Krolewstwie.

Masz też tam blisko wiadomość, v Daniela o Kamieniu, ktory od Gory bez Rąk, to iest, Chrystus wedle ćiała, a Krolestwo iego ludźiom inym nie beostawiono.

Także y Dawid czasem mowi: Maiestat twoy Boże na wieki wieczne, a czasem: Na początku ty Pa- **(картка 84 об.)** nie źiemię vfundował, a potym: Te zginą, a ty zawżdy *trwasz* y *daley mowi*: Ty tenże iesteś, y lata twoie nie vmnieyszą sye, a to o Synie Paweł powiedźiał.

Наука.

Полокнѣ҆шiи҃ е҆ретикѡ҃ тѹ Кирiи҃ сн҃ѣ҆ потлѹма́е҃т кото́рiи злѣ вѣ́рѹю҃т ѡ҆ сн҃ѹ бж҃о҃м. Пе҃рвы҃х кото́рiе злѣ розѹмѣ́ю҃т до́брое пи҃смо а҆пл҃ское и҆ мо́вѧ҃т, жѣ х҃с по сѹ҃дно҃м дн҃и зда҃ст своѣ цр҃тво бг҃ѹ ѿц҃ѹ. проти҃ кото́рых и҆ тѹ҃ и҆ к розъдѣ́лѣ дева́то҃м пи҃ше҃т.

Дрѹги҃х потлѹма́е҃т лю҆тѣ҆шiи҃х, кото́рiи смѣ́ю҃т мо́вити, жѣ х҃с вер'нѹ҃вши сѧ до ѿц҃а ѡ҆ж҃е главо́ю тѣ́лѹ цр҃кви своéй не пребыва́е҃т. тѹ ю҆ е҆ресь назы-

Nauka.

[CO] Głownieyszych HEretikow tu Cyryllus Swięty potłumia, ktorzy zle o Synu Bożym wierzą [y vczą]. Pierwszych, ktorzy źle rozumieią dobre pismo Apostolskie, y mowią, że Chrystus po sądnym dniu zda swoie Krolestwo Bogu Oycu, przećiw ktorych y tu, y w Rozdźiale dźiewiątym pisze.

Drugich potłumia *sprośnieyszych*, ktorzy śmieią mowić, że Chrystus wroćiwszy sye do Oyca, iuż Głową Ciała Cerkwie swoiey nie przebywa, *ktorą* Herezyę na-

вáетъ змiéкою йною нóво проникlою главóю. и чiнитъ докóды. жè хс и влáдза êгò не тóлькo вéмле невидiмого бо-ства, áле и вéмле вiдомого чlка пребывáетъ къ вѣки. гдè пи- (картка 86) ше[1]) кáмеⷨ w горы без' рⷣ тò éстъ хс вéдле тѣла. á цр̃ство êгò людеⷨ йнымъ не бⷣдетъ wстáвлено. и на дрⷣгоⷨ мѣсцi мóвитъ[2]). и бⷣдетъ цр̃ствовáти в домⷭ iáковлi нá вѣки. и гъ рече; Сн̃ъ пребыкáетъ во вѣки.

Iкоⷤ и до рiмлⷨ пiшетъ áпслъ[3]). На тóе бо хс и бумéръ, и wжиⷨ, áбы мертвы́ми и живы́ми влáдаⷨ. и сaⷤ Сн̃ъ бóжiй мóвиⷨ[4]) и wтo ѳ̃ éстеⷨ з вáми по всѣ чáсы, до коⷨцà вѣкⷭ âмиⷨ. рaⷭ бовѣⷨ з'ед'нóчив'ши .см з нáми нѣгды см не wдѣлáетъ и не бумирáетъ.

Á прéⷤ см смѣютъ êретiцы твер'дiти, жè хс бустáвиⷮне не пребывáетъ. и тѣлⷭ цр̃кви êгò йнои голевы́ потрéба, котóраⷥ бы бустáвиⷮне [нé] тр'вáла. и таⷤ мѣзерныи в'зъгóрдиⷨши живыⷨ хоⷨ нá вѣки, праⷤдивою головóю. смер'тéл'ного чlка всемⷭ тѣлⷭ костéлови (картка 86 об.) головóю бы́ти повѣдáютъ. w чоⷨ писáло см в знакⷭ пéр'воⷨ.

На боцї: [1]) данiⷨ. ѣ. [2]) лоⷧ. ā. [3]) к рнⷨ. дї. [4]) мⷣ. на коⷨцѝ.

zywa *Smoczą* iną (картка 85) nowowynikłą Głową, y czyni dowody, ze Chrystus y władza iego nie tylko wedle nie widomego Bostwa, ale y wedle widomego *człowieczeństwa* przebywa na wieki. Gdźie pisze[1]): Kamień od Gory bez Rąk, to iest, Chrystus wedle ćiała, a Krolestwo iego ludźiom inym nie będźie ostawione. Y na drugim mieyscu mowi[2]): Y będźie Krolować w domu Iakobowym na wieki. Y Pan mowi: Syn przebywa na wieki.

Iakoż y do Rzymian pisząc Apostoł [Paweł] mowi[3]). Dla tego bowiem Chrystus y vmarł y ożył, aby martwemi y żywymi władnął. Y sam Syn Boży mowi[4]) Y oto ia iestem z wami po wszystkie czasy, do skończenia wieku Amen. Raz bowiem ziednoczywszy sye z nami nigdy sye nie oddźiela, y nie vmira.

A przedśię śmieią Heretici twierdźić, że Chrystus vstawicznie nie (картка 85 об.) przebywa, y Ciału Cerkwi iego iney Głowy potrzeba, ktoraby vstawicznie trwała: Y tak mizerni wzgardźiwszy zywym Chrystusem na wieki prawdźiwą Głową, śmiertelnego człowieka wszystkiego ćiała Kościołowi Głową być powiadaią, o czym sye pisało w znaku Pierwszym.

На боцї: [1]) Daniel. 2. [2]) Luk. 1. [3]) Rzym: 14. [4]) Math: na koncu.

А и҃ж та́къ сме́рте҃номꙋ чл҃кꙋ бе҃сме́рт'наго хр҃а блю҃знꙗ́чи, бо́л'шꙋю вла́дзꙋ прі҃знава́ю҃т мо́вꙗчи. чл҃къ глава́ в косте́л҃к нѣ́гды не ѹ҆мира́е҃т. а҆ хр҃с пошо҃ на́ нб҃о и҆ не пребыва́е҃т ѹ҆ставі҃не тѣ́лꙋ цр҃кви свое́й главо́ю. то́҃ко причи҃ща́ющею нії҃и҃м е҆́стъ ѹ҆ ба́.

на кото́рі҃х же [геретикѡ҃в] г о́р-ше гнѣ́ваетъ сѧ Гн҃ъ бж҃і҃й е҆сли́ на о́ны҃х кътóрі҃и мо́вѧ҃т, по сѹ҃дно҃м дни́ зда҃ст ѡ҆ц҃ꙋ всю҆ свою҆ вла́дзꙋ. а҆л'бо на сі҃х кото́рі҃и ѹ҆чꙋа҃т же ско́ро ѡ҆шо҃ло҃ до́ нб҃а всю҆ свою҆ вла́дзꙋ на е҆дино́го чл҃ка взѧ҃ло҃, кото́рого и҆ голово́ю тѣ́лꙋ цр҃кви ѹ҆чини҃ло҃. а҆ са҃м сѧ за на́ми причина́е҃т подо́б'но е҆го҆ о҆бо́и зарѡ́҃вно блю҃знꙗ҃т. проти҃в кото́рыхъ пи҃ше҃т сѣ҃ты҆ Златоу҃ст҃ в маргари́тѣ (картка 87) ѡ҆ вочловече́нїи хр҃ѣ҃ тѣ́ми сло́вы.

Ѳ҆ ѡ҆каа҃нны҃ и҆ ѹ҆лом'ны҆, гды҆ рече́҃т ти хр҃с о҆́ного дня҆ и҃ж и҆ тѣ́ло твое҆ ѡ҆божи҃ло҃, а҆ ты҆ мо҆ дх҃ъ в натѹ́рꙋ створе́на сторгнꙋ҃ло҃ ви́дѣ҃ло҃сѧ ме҃ртво́е а҆ о҆но҆ во́скресло. ви́дѣ҃ло҃сѧ а҆́но то́е҃ж сопресто́л'но. то҆ е҆́стъ, ке́спꙋ҃ на прѣсто́лѣ е҆́стъ) ви́дѣ҃л'е҃ и҃ж вы҆ш'ше вса́кого нача́ла, и҆ па́н'ства и҆ вла́дзы. а҆́ко те́ды не в'стыда́еш'сѧ. нш҃е почита́е҃т е҆́ъ, а҆ мы҆ бж҃е҃е не почита́е҃м. а҆́ле вѣ́даю мо́ви҃т

A iż tak śmiertelnemu człowiekowi nieśmiertelnego Chrystusa bluźniąc więtszą władzę przyznawaią mowiąc: Człowiek Głowa w Kościele nigdy nie vmira, A Chrystus poszedł na Niebo y nie przebywa vstawicznie Ciała Cerkwi swoiey Głową, telko przyczyńcą naszym v Boga iest.

Na ktorychże *barźiey* gniewa sye Syn Boży, iesli na onych ktorzy mowią, [Syn] po sądnym dniu zda Oycu wszytkę swoię władzę: Albo na owych ktorzy vczą, że skoro odszedł do Nieba, wszystkę swoię władzę na (**kartka 86**) iednego człowieka *wziął*, tak że go y głową Ciała Cerkwi [swoiey] vczynił, a sam do Oyca za nami przyczynia sye? Podobno go zarowno oboie bluźnią, przeciw ktorych pisze Swięty Złotousty [w Kśięgach swoich] Margarytarion o wćieleniu Pana Chrystusowym, temi słowy [1]).

O mizerny y vłomny, gdyć rzeknie Chrystus onego dnia, że ia ćiało twoie *Boskie vczynił*, a ty moy Duch w naturę stworzenia stargnąłeś: Widźiałeś martwe. a ono wskrzesło, widźiałeś ali toż soprzestolno, to iest, wespoł iest na *Maiestacie*, widźiałeś że wyszszey wszelakiey *Monarchyey*, y Państwa, y władzy, iakoż sye tedy nie wstydasz, nasze poczyta Bog, a my Bożego nie poczytamy, ale wiem mowi złość Here-

На боцї: [1]) [Złatousty].

зло^{ст} ѣретическꙋю, которая проти^{ж} пра^{ж}дѣ воюе^{т} вѣдаемо мо́вѧ^{т1}) тѣло то́е во^{ж}несло́ сѧ на нб̃са а̃ле не та^{к} дале́це почи́тано мѣе^{т} бы́ти. а̃ле а̃бы^{с}мы помо^{ж}ника̀ мѣ́ли кото́рїй за на^{с} б̃а мо́ли^{т}. про́то^{ж} не^{ж}стыдли́выи ꙗзы́цы, и̂ не накара^{н}нам дш̃а. мо́вѧ^{т} и̂ на ри́нкѣ, сро- (картка 87 обор.) мотѧчи сѧ^{т}ы^{х} не вѣдаю ꙗ̃къ. а̂бовѣ^{м} самꙋ́ю ро^{ж}мо́вꙋ г^{н}а́бы не хоче́ мо́вити а̃ле ро́зꙋ^{м} ѡ̂ бѣ̂ в'лю́. ты́ мо́вѧ^{т} помоли́ сѧ ѡ̂ на^{с}. и̂ вер^{т} собѣ̀ сло́во ѿ а̂п^{с}ла ро́зꙋмꙋ не ꙋ^{ж}на^{ж}ши. не мо́ви^{т} ли а̂п^{с}лъ, х̃с ѳ̑ꙋме́ръ и̂ воскре́слъ. кото́рїй е̂сть̀ на правꙋ́ицы вж̃ѐ. кото́рїй и̂ прѝповѣдꙋе^{т} ѡ̂ на^{с}. цы мы́ ли мо́вѧ^{т} то́е вы́мыслили. ци мы́ ли бо^{ж}скїе спра́вы о̂клеветали. Павелъ мо́ви^{т}, х̃а прѝповѣдꙋю́щꙋ а, то̀ е^{ст}, мо́лѧчого сѧ. неꙗꙁꙋмѣю́чи што̀ е̃стъ прѝповѣда́нїе^{2}).

а̂бовѣ^{м} вели́кая е̃стъ ро́^{ж}но^{ст} ме́жи мо^{ж}бо́ю и̂ прїповѣда́нїе^{м}. е̂сли́бы то́е^{ж} бы́ло моли́ти^{с} и̂ прѝповѣда́ти. не ре́клъ бы ѡ̂ ма́твѣ Па́велъ. хоче́ а̂бы́сте чини́ли моли́твы, моле́нїѧ и̂ мо́л'бы, бл̃годаре́нїѧ. а̂бовѣ^{м} моле́- (картка 88) нїе ꙗꙁꙋмѣ́е^{т} сѧ, кгды́ кто̀ мо́ли^{т} [сѧ] б̃ꙋ ѡ̂ та̃ко̀ ре́чи а̂ мо́л'ба за^{с}, гды́ кто̀ вихвала́е^{т} б̃а. а̂ ма̃тва гды́ [кто̀] ѡ̂беща́е^{т} сѧ.

ticką, kthora przećiw prawdźie walczy: Wiemy mowią ćiało to wzniosło sye na Niebiosa, ale nie tak dalece poczytano ma być, ale (**картка 86 об.**) abysmy pomocnika mieli, ktory za nas Boga modli, przetoż nie wstydliwe ięzyki nie nakaraney dusze, mowią y na Rynku, sromocąc świętych nie wiem iako, abowiem samę rozmowę *bluźnierstwa* niechcę mowić, ale rozum *opowiem*: Ty mowią modl sye za nami [do Boga, y przymawiay sye dla nas] y biorą sobie słowo od Apostoła rozumu nie vznawszy: Azali nie mowi Apostoł[1]). Chrystus vmarł y zmartwych powstał, kthory iest na prawicy Bożey, ktory sye y *opowiada* o nas: Czyli my mowią to wymyślili, czyli my Boskie sprawy obełgali. Paweł mowi Chrystusa *opowiadaiącego* sye o nas, to iest, modlącego sye, nie rozumieiąc co iest opowiadanie.

Abowiem wielka iest rozność między modłą y *opowiedaniem*, iesli by toż było modlić sye y opowiadać sye, nie rzekłby o Modlitwie Paweł, Chcę abyście czynili Modlitwy, Modlenia, y Modły, y Dźięki, (**картка 87**) Abowiem modlenie rozumie sye, gdy sye kto Bogu modli o iakiey rzeczy, a modła zaś gdy kto wychwala Boga, a Modlitwa, gdy w czym obiecuie sye, a dzięki gdy

На боцѣ: 1) [ѣретицѣ]. 2) [прѝповѣда́нье ѳпокѣда́нье].

На боцї: 1) [Rzym. 8].

а̂ бл҃годарє́нїе, гдꙑ̀ кто̀ за добродѣ̀ства да́кѵетъ бг҃ѵ. а̂ приповѣ́да́нїе розѵмѣ́етъ сѧ, гдꙑ̀ кто̀ на о҃у҃крижа́ючыѫ ѡ̂повѣ́дѵе́тъ сѧ бг҃ѵи, призыва́ючи е̂го̀ на по́мⷭ҇тѵ].

А̂ иж҃ приповѣ́да́ти не е́стъ то́еж҃ што̀ моли́ти, а̃ле пыта́ти а̂ ѡповѣ́ѫ прїи́ма́ти. сказ҃ꙋетъ ѡ̂ томѫ старій за́конъ мо́вѧчи; рече́ бг҃ъ до І҃лі́ѧ про́ро́ка. што́ ты тѵ҃ і҃лі́ѧ. пыта́етъ бг҃ъ про́ро́ка, а̂ ѡповѣ́да́етъ бг҃ѵ про́рохъ, мо́вѧчи. ревнꙋ́ючи ревнова́лъемъ по гдѣ҃ бг҃ѣ всѣдержи́тели. иж҃ тѧ ѡ̂ста́вили сы҃но́ве і҃и҃лєви, о҃лта́рѣ твоѝ роскопа́ли, про́ро́ки твоѝ поби́ли, а̂ ѡ̀ста́хъ а̂ ѣ̂ди́нъ а̂ и҃щѵ̀ дш҃ѵ мою̀ взѧ́ти. то̀ не бы҃- (картка 88 обор.) ла мо́ѧва̀, а̃нѣ̀ моли́тва. а̃ле пы́таѭ а̂ ѡповѣ́ѫ. а̂ ѡ̂повѣ́да́хе бы҃ло. а̂къ же послꙋ́хай Па̂вла кото́рꙋ̀ мо́вит҃ 1) а̃лбосте не чита́ли во про́ро́цѣ́х, что̀ мо́вит҃ пи́смо, а̂къ приповѣ́да́ѵе́тъ бг҃ѵи на і҃и҃лѧ. про́то̀ж҃ розѵмѣ́ѣ̀ иж҃ приповѣ́да́хе не е́стъ моле́ніе а̂ле кгва́ѧтъ пророчїй, кото́рій оповѣ́да́ѵе́тъ бг҃ѵи такꙋю̀ сѣ́лость.

Понева́ж҃ а̂пⷭ҇ли а̂ в҃поганѣ́х проповѣ́дꙋючи бѣ́ды прїи́ма́ли. ѡ̂ кнѧжа́тъ а̂ пн҃ѡ҃ж҃ волочєни, а̂ ѡ̂ жидѡ҃ж҃ пренаслѣ́дова́ни. о҃у҃чиѫ и҃х всегѡ̀ занеба́ва́ти, и҃гна́нїе, ѳрасꙋ́ноѭ а̂ сме́рть. а̂ тѣ́шачи и҃х мо́вит҃ 2),

kto za dobrodźieystwa dziękuie Bogu, a *Opowiadanie* rozumie sye, gdy kto na vkrzywdzaiących opowiada sye Bogu, przyzywaiąc go na pomste.

A iż *opowiadanie* nie iest toż co modlić sye, ale pytać y odpowiedź przymować, świadczy o tym stary Zakon mowiąc: 1) Rzekł Bog do Eliasza Proroka: Co ty tu Eliaszu, pyta Bog Proroka, y odpowiada Bogu Prorok mowiąc: *Zarćiem żarłem sye* dla Pana Boga wszechmogącego, że ćię opuśćili Synowie Izraelscy, Ołtarze twoie roskopali, Proroki twoie pobili, y zostałem ia ieden y szukaią wźiąć dusze moie. To nie była modła, ani modlitwa, ale pytanie, y odpowiadanie, y opowiadanie było. A iako? po- (kartka 87 ob.) słuchay Pa- wła ktory mowi: 2) Albośćie nie czytali w Prorocych, co mowi pismo: iako *opowiada* Bogu na Izraela, przetoż rozumiey, że opowiadanie nie iest modlenie, ale gwałt Prorokowi, kthory opowiada Bogu takową śmiałość.

Ponieważ Apostoli w Pogaństwie przepowiadaiąc biady podeymowali, od Kśiążąt y Panow *włoczenia*, y od Zydow *przenaśladowania*, vczył ich wszystkiego zaniedbywać, wygnanie, frasunki, y śmierć, y ćiesząc ich mowi: 3)

На боцї: 1) к рим. а҃ї. 2) к рим. ѝ.

На боцї: 1) [3. krol. 16.]. 2) Rzym. 11. 3) Rzym. 8.

ѣслѝ ѝ вы нѣчѡго не бѹдетє мѡвити на тыѫ котѡріє вас крив'дѧт. єст ктѡ ѡ вас ѡповѣдаєт, котѡрїй ѿ нас заѧтіє прінѧѫ. ктѡ пѡ'вы кладєт на выкраны бжіѫ, бъ иѫ ѹспра (картка 89 знач. Ф.) вєѫлѝвиѫ ктѡ ѡсѹжаєт. хс ѹмєръ наѫто ѝ воскрє. ѝ ѣстъ на правѝцы ба, котѡрїй ѝ приповѣдаєт ѡ нас.

Ѣслѝбы молѝѫ сѧ ѣк'бы сидѣѫ. ѣзалѝ не стоѧт котѡрїи сѧ мѡлѧт. ѣзалѝ вѝдѣѫєсь кого ѣко слѹгѹ приповѣдаючи сидѧчого на правѝцы кнѧзѧ прѡтожѫ. покаѕуєт стаѫ мѡвячи. котѡрїй ѣстъ на правѝцы ба, котѡрїй ѡповѣдаєт ѡ нас. ѣкобы мѡвиѫ, не стараѧ'тє сѧ вы нѣчѡго ѡ тоѫ штѡ вас потыкаєт. тоѫко пиѫнѹ'тє ѹчѝти. ѧ дѡбрѣ дѣѧти не переставаѧ'тє. ѝ не моѫтє, ги кѡл'ко тер'пиѫ, гѡнѧт нас, ненавиѝдѧт нас, маѕшъ таѫ котѡрїй за тєбє мѡвит, котѡрїй ѡповѣдаєт. ѧ ѡповѣдаєт Сн̃ъ Ѿц̃ѹ не мєѫшїй сѧноѫ. ѧле ѣко Сн̃ъ з'Ѿц̃ємѫ роѫмоѫлѧєт ѡ вс'юѫ штѡ сѧ дѣєт. [Ѣслѝ вѣрни (картка 89 обор.) в' нас з'обиженѝ бываю, гонѝми ненавидѝми. длѧ чо тѡ превачено бываєт, покаѕуєт Сн̃а котѡрїй ѡповѣдаєт. тѡє вовѣѫ ѝ сѧѫ ѝзъѣкавѝтєѫ мѡвит до жидѡ[1]). ѣл'бо мнѣмаєтє жє ѣ на вас мѡвити бѹдѹ, ѣстъ

Jesli y wy nic nie będźiećie mowić na tych ktorzy was krzywdzą, iest kto o was opowiada, ktory od nas *ćiało* przyiął, kto kładźie pozwy na wybrannych Bożych, Bog ich vsprawiedliwił ktho osądza, Chrystus vmarł, nadto y zmartwychwstał, y iest na Prawicy Boga, ktory y *opowiada* o nas

Iesli by sye modlił iakoby siedźiał, azali nie stoią ktorzy sye mo- (картка 88 знач. Аа) dlą, azali widźiałeś kogo iako sługę *opowiadaiąc* sye śiedzącego na prawicy Kśiążęćia, a przeto pokazuie stan, mowiąc: Ktory iest na prawicy Boga, kthory *opowiada* o nas, iakoby mowił, nie staraycie sye wy nic o tym co was potyka, telko pilnuyćie vczyć, y dobrze czynić nie przestaycie, y nie mowćie, Panie iako ćierpim, gonią nas, nienawidzą nas, masz tam ktory za cię mowi, ktory opowiada. A opowiada Syn Oycu nie mnieyszy stanem, ale iako Syn z Oycem rozmawiaiąc o wszystkim co sye dźieie.

На боцї: [1]) [їѡѫ. ѣ.].

котóрїй на вас мóвит мóй сéй[1]), на котóрого вы́ нáдѣетѣ сѧ].

Мѣшій лй по твóемъ мнѣмáню Сы́нъ, и҃ ѡповѣдѣет Ѡцѣви, éслй ѹслы́шишъ ѣа котóрій ѡповѣдѣéт сѧ чл҃кѹ на невѣ́рныхъ, чи҃ éго ѹчи́нишъ

Слы́ша штò мóвит ѣ҃ъ къ Іереме́и[2]), Ви́диш' ли штó ми ѹчинúла нерозу́мна цóрка Іюдова, ѡстáвила мене́, й пош'лá всѣхъ бо҃ъ чѹжихъ. нехà тò чл҃къ ѡповѣдáет бо҃ви. дла чóго҃ѣ ѣъ ѡповѣдáетъ человéкови. Я и҃ній мóвит[3]) й ны́нѣ ты́ чл҃че юд'скій, котóрїй живé- (картка 90) шъ въ Іер°лмѣ. сѹдú мéжи мнóю й мéжи виногрáдо҃ мои҃. штò прúстомло ми ѹчинúти ѣ҃ не ѹчинúл'е҃. Та҃же й х҃с пóки в тѣлѣ прóмыслъ бжїй выпол'на҃, Іерéй вы҃ мóл'бы приноси҃, й молú҃ сѧ Ѡцѹ телéсны҃ прóмысло҃. ѣ Ѡ того́ чáсѹ ѣакъ вшóлъ нá нбо, тóл'ко сѣди҃ слáвимы҃. нѣ мóли҃ сѧ, нѣ ѳповѣдѣе҃. Я́ éслй ѳповѣдѣе҃. ѣако Сы́нъ Ѡцѣ́ви, поневà҃ѣ й ѣъ пр°óрóкѹ ѹказáдѣе҃ сѧ ѳповѣдю́чи. Прóто҃ѣ пáвелъ мóви҃, ѣвы ѹказáл' жѐ х҃с не ѣако сщ́е́нни҃ стои҃, гóрѣ принóсячи мл҃твы ѳ сóбѣ й Ѡ лю́дех҃. ѣле сѣдн҃. мóви҃ бокѣ҃[4]) такового на҃ прúстомло мѣти ѣар'хиéрéѧ. котóрїй

На боцї: [1]) [ѣ҃. мѳ҃. нї҃]. [2]) [Іре҃. ѣ҃.] [3]) Іса҃. ѣ҃. [4]) [ѣвре҃. ѕ҃ г҃ ї҃.].

Azali mnieyszy Syn według mniemania twego że opowiada Oycowi, a gdy vsłyszysz Boga ktory sye opowiada człowieku na niewiernych, czym go vczynisz?

Słuchay co mowi Pan do Ieremiasza. Widźisz co mi vczyniła nierozumna Corka Iudska, ostawiła mię, y poszła wślad Bogow cudzych. **(картка 88 об.)** Niechby to człowiek opowiadał Bogu, dlaczegoż Bog opowiada człowiekowi. A iny mowi:[1]) Y dźiś ty człowiecze Iudski, kthory mieszkasz w Ieruzalem, rozsądź między mną y między winnicą [moią], co mi przystało vczynić a nie vczyniłem. Także y [Pan] Chrystus poki w ćiele *promysł* Boży wypełniał Kapłan był, modły czynił, y modlił sye Oycu ćielesnym *obmyszlewaniem*: A od tego czasu iako wszedł na Niebo, telko siedźi vwielbiony, ani sye modli, ani opowiada[2]): A iesli opowiada, iako Syn Oycu, ponieważ y Bog Prorokowi vkazuie sye opowiadaiąc. Przetoż Paweł mowi, aby vkazał, że Chrystus nie iako Kapłan stoi, ku gorze podnosząc modlitwy, o sobie y o ludźiach, ale śiedźi. Mowi bowiem: Takiego nam przystało mieć Arcybiskupa, ktory siadł

На боцї: [1]) Izay: 5. [2]) [Nje ieszcze sie modli syn ale iuż wszytko vczynił].

сѣ на правѝци маестáтѣ вєлѝчества на высóкихъ, превы̑ш'ше всѧкого начáла ѝ к'лá- (картка 90 обор.) дзы. котóрій нѣ мáт прим8шéнѧ на кóждый дн҃ь ꙗко ꙗрхіерéй приноси́ти ѻ҆фѣр8, ѻ҆ свои̑х, ѝ ѡ людскихъ невѣдомостѧх. тóє бо-кѣ ѻ҆̑чинит ѥ̑дин рд҃ себѣ прине[c] [1]).

Дѧ чóго̑ тéды вѣсѣю̑т сѧ на бл҃гочéстїе ѥ̑слѝ нѣмáт м8сѣ. а҆ ты̑ м8сѣ̑ ѥ̑гѡ вєдéшъ, котóрый ѥ̑стъ быш'ше всѧкого прим8шéнѧ. а҆ ѥ̑щѐ привóдит Пáвелъ [2]). Ѧ҆вовѣ̑ хс̑ не вшо̑ до сѣ̑йшого прибы̑тк8 рк8-кóю ѻ҆̑чи́не(но)го. кътóрїй бы̑ визер8̑ко̑ пра'дѝвого. а҃ле ѝ самóє нб҃о ѻказáти лиц8 бж҃ію ѡ҆ нас. ѝ не мóвит ѡ҆казовати сѧ, ѥ̑дин бовѣ рд҃ ѡ҆казá сѧ, а҃ не мнѡ́го кро̑т. а҃нѣ ты̑ ѧ҆бы мѣлъ на кóждыѝ чд҃ себѣ приноси́ти, ꙗко пéр'ко-с҃щ҃éнных кѫдмчи в' сѣ́мѧ сѣ̑ты̑х на кóждыѝ рок҃. Ѧ҆ нн҃ѣ хс̑ дѧ ѡ҆вер'жéѧ грѣх8 ѥ̑дин рд҃ ѻ҆ (картка 91) ѳ҆̑рою своéю ѡ҆казá сѧ [3]). а҆ ѝ҃шїе ѥ̑рéи на кóжды̑ дн҃ь стомчѝ слѫ́жат тѧ̑же ѝ ѻ҆ѳ҆̑ры мнóгокрот прїно́сѧт. а҃ле хс̑ ѥ̑дин рд҃ за грѣхѝ̑ принéслъ ѡ҆ѳ҆̑р8, заѧ̑жды сѣ́дит на правѝцы бж҃а, ждѫ́чи а҆̑ пóки полóжени вѫ́дѫт вóрогове ѥ̑гѡ по̑

na prawicy Maiestatu *vwielbienia* na *wysokościach*, wyszszey wszelakiego początku y władzy, ktory niema przy- (**kartka 89**) muszenia na każdy dźień iako Arcybiskup przynosić ofiarę o swoich y o ludzkich niewiadomościach, to bowiem vczynił ieden raz śiebie przyniosł [1]).

Dla czegoż tedy *szaléiąc* [rzucaią sie] na *dobrą vczćiwość*, ponieważ nie ma musu, a ty go musem wiedźiesz ktory iest wyszszey wszelakiego przymuszenia. Y ieszcze przywodzi Paweł [2]): Abowiem Chrystus nie wszedł do świętego Przybytku Ręką vczynionego, kthory był Wizerunkiem prawdźiwemu, ale w same Niebo okazać sye Oblicznośći Bożey *dla* nas, y nie mowi okazywać sye, ieden bowiem raz okazał sye, a nie wielekroć, ani theż aby miał na każdy czas śiebie przynosić, iako *Arcybiskup* wchodząc w święte świętych na każdy Rok. A dźiś Chrystus dla odrzocenia grzechu ieden raz ofiarą swoią okazał sye [3]), a insze Kapłani, na każdy dźień stoiąc służą, także y ofiary wielekroć przynoszą, ale Chry- (**kartka 89 ob.**) stus ieden raz za grzechy przyniosł ofiarę, zawzdy śiedźi na prawicy Boga, czekaiąc

На боцѣ: [1]) Рд҃ то́ко молит сѧ гдꙋ̑ ѻ҆ѳ҆̑ровал сѧ. [2]) ѥ̑вр҃е. ѳ҃. [3]) Рд҃ ѻ҆̑чинит сѧ а҆ на рок҃аза заѧ̑жды.

На боцѣ: [1]) Raz telko modlił sye gdy sye ofiarował. [2]) Ebre. 9. [3]) Raz vczynił sam, a nam roskazał zawżdy

нóги ѣгò. и̂ гдꙑ̀ ѡ̂повѣ́дꙋетъ сѣдиⁿ. а̂ дла чогожъ доса-жа́ешъ добродѣ́тствꙋ. пóты сꙋт слова̀ сⷮго хрисостóма.

А̂ йжъ приповѣ́да-ⁿе [1]) не розꙋмѣ́етꙗ сѧ причи́на, а̃нѣ мл̃тва, а̃ле ѡ̂повѣ́да-ⁿе, и̂ скаᵖга, а̃ко сⷮы̀ златоꙋⷭᵗ в' маᵖгари́тѣ и̂ и́ⁿде в'сю́ды на а̂плⷭкїе лі́сты еⁿна́ко з'гоᵡлꙗ́ве пи̂шетⁿ. [про́то зле́] ѣретїцꙋ́ выверⁿта́ю по своѣ̀ во́ли бж̃ествé-ⁿное писмò. которое правдꙗ́ве ве́дъле гре́ц'кого писъмà таᴷ сѧ в со́бѣ ма̂ет штò Па̂велъ о̂ хв̃оᵡ чловéчеⁿ-ствѣ пи̂шетⁿ [2]) (картка 91 об.) Про́тоᵡ иᶻка́вити мо́жетⁿ до конꙗ́, тыᵡ которїи прихо́-дѧⁿ ниᵡ до в̃а. заᵡжды жиᵡ бꙋ́дꙋчи и̂ ѡ̂повѣ́дати о̂ниᵡ [3]). при томᵡ сⷮы̀ Златоꙋⷭ о̃б'ѧсня́ючи мо́виⁿ [4]). Я̂ко и̂ Ѻц̃ъ, таᴷже и̂ сн̃ъ мертвыᵡ воскрешáетⁿ и̂ кого̀ хо́четⁿ живы́ми чи́нитⁿ. и̂ заᵡ'жды жиᵡ бꙋ́дꙋчи иᶻбаᵡ-ля́етⁿ до ко́ⁿца̀, то̀ е̃стъ доскона́ле. а̂ значиⁿ тⷭⁿ и̂ тае̃ницꙋ нѣ̃кꙋю, иᵡ не то́л'ко тⷭⁿ а̃ле и̂ таᴷ которїи хочⷭⁿ вѣ́ровати в него̀ и̂ прихо́дѧⁿ ниᵡ до Ѻц̃а.

На боцї: [1]) смотрѝ. [2]) ѣв'рѣ. з̃. [3]) [По грéцъкꙋ ѣн'тꙋᵡха́ниᵡ]. [4]) натꙋ́рою чловéчею а̃ко и̂ воᵡкою з'баᵡля́етⁿ, во д'воᵡ во̀ ѣдéнъ х̃с.

aż poki położone będą nieprzyiaćiele iego pod nogi iego. A gdy [sye] opowiada śiedźi, a dlaczegoż *vymuiesz czći* dobrodzieystwu. poty są [własne] słowa Chryzostoma świętego [o Opowiadaniu Pana Chrystusowym].

A Iż *Opowiadanie* [1]) nie rozumie sye *przyczynienie* ani modlenie sye, ale opowiadanie y skarga: iako [tu] Swięty Chrysostom w *Kazaniu* swoim, y indziey wszędźie na Listy Apostolskie pisząc, iednako y zgodliwie *vezy*, [nie tak iako teraz] Heretycy wywracaiąc po swey woley Boskie pismo, ktore prawdźiwie wedle Greckiego [y Słowieńskiego] tak sye w sobie ma, iako Paweł [Swięty] o [Pana] Chrystusowym człowieczeństwie pisze [2]). Przetoż y zbawić może *do szczędu* tych kthorzy przychodzą *przezeń* do Boga, zawżdy żywym będąc, [kie (картка 90) Entichanin yper auton, to iest], y opowiadać o nich. Przytym Chrysostom Swięty objaśnia mowiąc [3]). Iako y Oyćiec także y Syn Martwych Wskrzesza, y kogo chce żywymi czyni, y zawżdy żyw będąc zbawia do końca, to iest, doskonale. A znaczy tu y taiemnice nieiaką, że nie telko tu, ale y tam ktho-

---

На боцї. [1]) Patrz. [2]) Ebr. 7. [3]) Naturą Człowieczą iako y Boską zbawia, we dwu abowiem ieden Chrystus.

(тѡ̀ є҃ст҃ до по҃на҃м҃ ї҃сти҃ного ко трѡ̀ци є̂диного бо҃а).

Тѡ̀ св҃т҃ слова̀ сто҃го а҃пс҃ла Па҃вла и̂ сто҃го златоу҃ст҃. которы҃и зна́кѹ не҃спомина́ю҃т҃, а҃бы҆ сы҃нъ бж҃і҃й мл҃къ сѧ за на́ми причина́ти. а҃ле и̂ ѡ҃ше҃м҃ свѣ҃ча҃т҃ жѐ до ко҃нца̀ вѣ́кѹ прихо́дѧчи҃х ко є҃но҃ст҃ до бо҃а, причáстїе҃м҃ т̂҃кла и̂ кро́ве є̂гѡ̀ (картка 92) и҃҆зба́вити доскона́ле сѧ҃м҃ мо́же҃т҃, не тол҆ко вѣ҃ле бо́ства, а҃ле и̂ вѣ҃ле чловѣче҃ства з҆ кото́ры҃м з҆є҃но́чи҃ша сѧ нѣ́гды сѧ не ѿдѣлѧ́е҃т҃. и̂ є̂де҃и҃ е҆́сть во є̂дино́й пер҆со́нѣ а҆ всѣ҃х҃ и҃҆зба҃вля́е҃т҃. а҃ко пи҃ше҃т҃ [1]), кто̀ и҃́сть т̂҃кло моѐ и̂ пїе҃т҃ кро҃в҃ мою҃ ма́е҃т҃ живо҃т҃ вѣ҃чны҃и҃, и̂ а҆ є̂гѡ̀ воскр҃шѹ̀, во посл҃ѣ҃дни҃и҃ дн҃ь и̂ є҆ще мо́кить҃ [2]). Кто̀ и҃́сть т̂҃кло моѐ и̂ пи҃е҃тъ кро́въ мою҃, въ мъ҆нѣ҃ пребыва́е҃тъ и̂ а҆ в нем҃ъ и̂ є҆щѐ [3]). Є҆сли̂ не бу҃дете҃ и҃сти т̂҃кла сы҃на чл҃ч҃а҃ и̂ пи҃ти кро́ве є̂гѡ̀ живота̀ не ма́е҃те҃ в҆ соб҆ѣ҃.

Потре́ба те́ды вѣ҃дати и҃жъ х҃с бу҃дѹчи мєсі҃ти҃с҃, [тѡ̀ є҃ст҃] ходота̀ [4]). и҃ли посре́дни҃к҃. [ю҃жѐ] ѡ҆҃чини҃х на҃м҃ вѣ҃чны҃и҃ по҃кѡ̀, а҃ко пи҃ше҃т҃ [5]). При҃ма́е҃т҃ ѻ҃бра҃з҃ ко-

На боці: [1]) і҆ѡ҃н҃. ѕ҃. к҃г. [2]) [і҆ѡ҃х҃. д҃і҃.]. [3]) і҆ѡ҃н҃. ѕ҃. к҃г. [4]) а҃ко х҃с ходета́й бы҆ла҃ъ. [5]) [златоу҃ст҃ тѧ҃м҃ же ѡ҆ вочловѣ́нїи х҃ѣ҃к].

rzy chcą wierzyć weń, y przychodzą przezeń do Oyca. (To iest, do poznania prawdźiwego w Troycy iedinego Boga).

To są słowa Swiętego Pawła, y Swiętego Złotoustego, [kthorzy *tu namniey zmianki nie czynią*,] aby Syn Boży [iako ini Swięći], miał sye za nami do Boga przyczyniać, ale y owszem świadczą [kthorym mamy doskonale wierzyć], ze do końca wieku przychodzących w iedność do boga przyięćiem Ciała y Krwie iego zbawić doskonale sam może, nie telko wedle Bostwa, ale y wedle człowie- **(картка 90 об.)** czeństwa, ktore [z Bostwem] złączywszy nigdy sye go nie oddźiela, y ieden iest, w iedney Personie, a wszystkich zbawia iako *mowi*[1]). Ktho ie Ciało moie y pije Krew moie ma żywot wieczny, a ia go wskrzeszę w ostatny dźień. Y ieszcze [do tedoż Pan] mowi: Kto ie ćiało moie, y piie Krew moie we mnie przebywa, a ia w nim. Y ieszcze [tamże mowi[2]). A] Iesli nie będźiećie ieść ćiała Syna człowieczego y pić Krwie iego, żywota nie maćie w sobie.

Potrzeba tedy wiedźieć, iż [Pan] Chrystus [iako Greckim Ięzykiem nazywamy] Mesytis będąc, [co sye na nasz Słowieński rozumie] Chodotay, albo Pośrzed-

На боцї: [1]) Jan. 6. 23. [2]) Jan. 6. 23.

тóрїй сѹдⷭ к раи, и вскѣми
добрыми пóстѹⷨками ѹкрáситⷭ.
и проти рⷭ`ского вúстѹⷨкѡ
даⷭ ѣмѹ добрыⷯ (картка 92 об.)
ѹчиⷨкѡ выполнѣнїе. к раи по-
карⷭмоⷨ прⷭстиⷨ сѧ бы ⷭдамⷭ,
ⷭ тѣло хⷭо по сто коръмѣсѧ.
к раи пр`вамъ вⷭнⷭ. ⷭ на пⷭщи
второе шиⷬмѣрство зⷭ дїⷭволⷨ. Приходитⷭ ⷭвовѣкⷨ иⷭзакúтель поновлⷭю̀чи тое сткорéⷨе, и кⷭсⷭкими добрыми
ѹчиⷨками корѹнѹетⷭ и вⷭходитⷭ
к посрéдоⷯ ⷮнаⷨе чúнячи [мéжи] бгоⷨ и члⷭкоⷨ. пришоⷨ ѡкецѹю̀чи томѹ скѣтѹ, иⷯ сѧ
поновúти мáетⷭ ѹпáлыⷤ óбраⷭ.
и поⷭквиⷭнѹⷨ сѧ и спсеⷨ стáⷨ сѧ.
ⷭ не моⷭл`бы тое ⷭбецⷭáти
ⷮслúбы не быⷨ посрéⷭникⷯ ⷭкогдыⷤ зⷭáц`ныⷤ мѹⷯ óбецáетⷭ што
мéⷭшемѹ. не смѣетⷭ ⷭбѣⷮницѣ
просúти мéⷨшúй ⷮслúⷤ не мáетⷭ
посрéⷭника. Понекаⷯ невидúмыⷤ.
бы ⷮбъ ⷭ свѣтⷭ сéй видúмыⷤ.
даетⷭ посрéⷭника достокѣрного. посрéⷭниⷯ бовѣⷨ бⷭ и
члⷭкоⷨ члⷭкъ хⷭс. Посрéⷭниⷨ ⷮслúⷤ
(картка 93 знач. X.) нѣ мáетⷭ покиновáⷭства не мóжетⷭ бы̀ти посрéⷭникⷯ. ⷭ поневаⷯ посрéⷭникⷯ
бⷭ и члⷭкоⷨ хⷭс, прúсталомѹ
ѹказáтиⷣ срóⷭномѹ бⷭ, и срóⷭномѹ члⷭкоⷨ, и бы̀ти ѡкобы
прóмыслъ срéⷭнїй. зⷭбогоⷨ кⷭкѣпѣ по божествѣ, ⷭ с члⷭки зⷭрéⷭнóчиⷭши сѧ по человéчествѣ.

nik[1]), [to iest, ktory między Bogiem y człowiekiem] *Przymierze* vczynił, [nie doczęśne], ale wieczne, [nie wątpliwe, ale doskonałe, niewielekroć iako ini Ofiarownicy, ale to sam sobą ieden raz a wiecznie vczynił, dźiwnym sposobem], iako [Złotousty w onymże Kazaniu o wćieleniu Syna Bożego] *mowi*· Przyiął (kartka 91) *Postać*, ktorą vczynił w Raiu, y wszelakimi vczćiwemi postępkami ozdobił, y przećiw Rayskiemu występkowi, dał mu dobrych vczynkow wypełnienie. w Raiu pokarmem dał sye był zwieść Adam, a ćiało [Pana] Chrystusowe *dla Postu* Korunuie sye, w Raiu pierwsza woyna, a na puszczy wtore szyrmierstwo z Diiabłem: *Przyszedł* bowiem Zbawićiel [chcąc] odnowić to stworzenie, y wszelakimi *pobożnemi* vczynkami Korunuie go, y wchodźi w pośrzodek ziednoczenie czyniąc Boga z człowiekiem: Przyszedł obiecuiąc temu światu, że sye ma ponowić vpadły Obraz, y dźwignion iest y zbawion, a nie mogłby to obiecać ieshby nie był Pośrzednikiem: Iako gdy maż zacny obieca co mnieyszemu, nie śmie obietnice prosić mnieyszy iesli nie ma Po(ś)rzednika. [A] ponieważ niewidomy był Bog, a świat ten widomy, daie Pośrzednika *wiernego*, Pośrzednik abowiem Boga, y (kartka 91

На боцї: [1]) [Jako P. Chrystus był Porśrzednik].

об.) ludźi, Człowiek Chrystus. Pośrzednik, [zaś ktory] nie ma spowinowacenia nie może być Pośrzednikiem A ponieważ *z iednoczeniem* Bogu y ludźiom Pan Chrystus, przystało mu okazać sye rodzonemu być Bogu, y rodzonemu Ludźiom, y być iakoby Przemyslewanie śrzednie, z Bogiem w kupie wedle Bostwa, a z ludźmi ziednoczywszy sye wedle człowieczeństwa.

й што҃ чи́нитъ, [понева҃же] пе́р҃ше чи́нитъ й ѹ҃читъ а̑ пото҃же поно҃влю҃тъ, й ста́нетсѧ посре́д҃ни҃къ, й споръ҃ни҃къ, й повелѣ́етъ бо҃ско҃ѥ чл҃ко҃же, а̑ члове́ческїи бг҃ви.

Y co czyni? pierwey czyni y vczy, a potym odnawia, y staie sye Pośrzednik y Rekoymia, y powiada Boskie ludźiom, a ludzkie Bogu.

понева҃же бо҃вѣ҃ же во́ро҃ бы҃же чл҃чїй ро҃къ бг҃ви. дла҃ вы҃стꙋ́пи҃кꙋ, не вѣ́ри҃же ни чл҃къ бг҃ви, ни҃ бѣ҃ чл҃кꙋ а̑бы҃ сѧ мѣ҃же поидна́ти ѹ҃пала҃ꙗ кро́мѣ҃ посре҃ника. про́то҃же мо́ви҃же лю҃де҃же, вѣ́рꙋйте ни҃же ꙁ҃де҃тъ въскр҃ніе, а̑ то҃мꙋ поръ҃ка, коз҃ма҃ѕ҃ ѡ҃ вл҃ѣ҃ т҃кло й ѡда҃же ѥ̑го҃ смр҃ти. й е҃сли҃ ѥ̑го҃ не воскрешꙋ҃ не вѣ́рте ми. й зарꙋча́етъ лю҃де҃же бг҃а, а̑ бг҃ꙋ люде҃ѩ. й ꙗ҃ко (картка 93 об.) бы҃ мо́ви҃же ѡ мене́ чл҃ка прі҃и҃мешъ а̑ ѥ̑го҃ поновл҃ю҃, а̑ ѥ̑го҃ ѹ҃чиню҃ же́ сѧ ѡкы́не пре́лести й позн҃а́етъ пра҃вдꙋ. при҃ми҃ мѧ поръ҃кꙋ, а̑бы҃ й wны҃ при҃ми҃ли мѧ за поръ҃кꙋ твоѥ́и мо́ци.

Ponieważ bowiem Nieprzyiaćielem był ludzki Narod Bogu dla występku, nie wierzył ani człowiek Bogu, ani Bog człowiekowi aby sye miał ziednać vpadły bez Pośrzednika. Przetoż mowił do ludźi, wierzćie że będźie Zmartwychwstanie, ia temu Rękoymia, wezmę od was ćiało y oddam go śmierći, a iesli go nie wskrzeszę nie wierzćie mi, y za- (картка 92 знач. Bb.) ręcza, ludźiom Boga, a Bogu ludźi, y iakoby mowił, odemnie człowieka przymiesz, Ia go odnowię, Ia go vczynię że sye odrzoći zdrady, y pozna prawdę, przyymi mię Rękoymią [za ludźie], aby y oni przyięli mie za Rękoymią twey mocy.

[И҃] ꙗ҃ко бы҃же х҃с посре́ни҃же ѕ҃ка́ꙁѣетъ то҃ писмо҃ й ꙗ҃ко ты҃же й споръ҃ни҃къ ѥ̑стъ й до́сы҃тъ ѹ҃-

Iako [Pan] Chrystus był Pośrzednik vkazuie to pismo, y iako też Rękoymią iest. y dośić vczy-

чинйтє. гдѣ з'нахо́ди, а҃бы́смы сѧ не показа́ли свои́ слова́ ка́жа҃чи в' цр҃кви. є҃сли́ свои́ мо́лю, на҃ ш'то мо́лю. а҃ є҃сли́ бж҃іи о҃повѣда́ю, то҃ ѿ дх҃а ст҃го о҃з'на҃млю, пріймі́ тлю́ нау́к҃. И҃ и҃ спорѹ́чни҃къ є҃стъ хс҃. [а҃ко] Па҃ве́ст҃ки́ мо́ви[т] [1]). Ты́ є҃сі҃ і҃ере҃ во вѣ́ки, вє҃́ле поря́дка҃ мє҃хиседе́кове. и҃ доложи́. И҃ нн҃ѣ лѣ́пшеи́ дост҃пи́лисмо слу́жбы. понева́ж и҃ лѣ́пшаго тєстаме́нт҃а, и҃спорѹ́ни҃къ є҃стъ хс҃ и҃ о҃то зарѧ́ча́є[т] бг҃ъ чл҃ко́м҃, зарѧ́ча́є[т], (картка 94) чл҃ка҃ бг҃а҃ и҃ а҃къ ре́клъ поновѝти на́с, и҃ поно҃ла́є[т]. и҃ бе҃смє́р҃тїе҃м҃ на́с почита́ти, и҃ почита́є[т].

Бо҃ гды́ тво́ри҃ а҃да́ма, не чини҃ зарѹ́ки, а҃нѣ о҃бѣ҃ницѣ. а҃ гды́ є҃го́ во҃двиза́є[т], и҃ што҃ не о҃беца҃, то҃ є҃мѹ́ да҃, а҃ко не҃бо зе҃млю ра҃ и҃ и҃ныи. а҃ ш'то҃ з'поря́кою ѡ҃беца҃, не да҃ ли. є҃ѵ҃ге́лїе то҃ є҃стъ новы́ тєстаме́н'тъ. По́ты ст҃ы́й Злато҃ус҃т.

нićiclem, gdźie naydźiemy, abysmy sye nie pokazali swoie słowa każąc w Cerkwi, iesli swoie mowię, dla czegoż mowię? a iesli Boże opowiadam, to od Ducha świętego oznaymuię, przymi tę naukę: A iż iest Rękomią [Pan] Chrystus, Paweł Swięty mowi[1]): Ty iesteś Ierey na wieki wedle porządku Melchysedekowego, y dołożył. A dźiś lepszey dostąpilismy służby, ponieważ y lepszego testamentu Rękoymią iest [Pan] Chrystus, y oto zaręcza Boga Ludźiom, zaręcza *Lud* Bogu: Y iako rzekł odnowić nas, y **(картка 92 об.)** odnawia, y poczćić nas nieśmiertelnośćią, y poczyta.

Abowiem gdy tworzył Adama nie czynił zaręki, ani obietnice: a gdy go wydźwiga, y co nie obiecał to mu dał, iako [to], Niebo, Ziemię, Ray, y ine: A co z zaręką obiecał, azali nie dał, [iako to], Ewanyelię, to iest, Nowy Testament, [ktorego dać koniecznie przez Proroki swoie obiecał, o czym Ieremiasz mowi[2]): Y będźie w ostatnie dni mowi Pan, vczynię Testament nowy. y sam Zbawićiel daiąc Taiemnicę mowi[3]): To iest Krew moia Nowego testamentu. y Paweł S. mowi[4]): Przystąpiliśćie do Gory Syon, y wiele tyśięcy Anyołow y do Cerkwie Pierworodnych, y

На боцї: [1]) евре҃. з҃.

На боцї: [1]) Do żydow. 7. [2]) [ieremiasz 31. 32. 33]. [3]) [Math: 29.] [4]) [Do żydow 12].

Ви́дишъ же ю҃ж на҃ сходо-
тан҃ поко҆ вѣ҃нкі и҆ новкі
тестáмє҃тъ подá҃ на҃. и҆ бꙋчи-
ни҃ є҆ди҃ ра҃ досконáлое при-
ми́рье, мéжи бг҃о҃ и҆ лю҃мі.
а҆ бóл҆ше ю҃ж [мóлчи сѧ] не
ходота҆ствꙋє҃т. са҃ бовѣ҃ в҆сѣ҃х
до ко҃ца҆ и҃бавити мóже҃т. и҆
прóто не причи́ница, а҆ле и҃бави́тє҃ нáшъ є҆стъ.

А҆ што҆ проти́҃ницы[1]) зопсова́ное пре҃ толко҃ники мѣ҃с҆це ꙋ
іѡа́на сѣ҃го хв҃и на зе҃жи́во҃ст
приво́дꙋ҃. а҆кобы (картка 94
об.) іѡа҃ причи́҃щею є҆го҆ напи-
са҃ бы́ти. Кото́рое вѣ҃ле гре́ц҆-
ки҃ зво́до҃, та҃ сє влас҃не в҆со́бѣ
ма́є҃т[2]). сыно́вє не согрѣша҃́тє,
а҆ є҆(с)ли́ кто҆ з҆грѣши҃т пара҃кли́та
(то҆ є҆́стъ, ꙋтѣши́тєлѧ) ма́емо
ꙋ҃ Ѿц҃а іс х҃а пра́вє҃ника. и҆ то҆
є҆́стъ ѡ҆чищє́ніе ѡ҆ грѣсє҃ нїи҃х.
ви́дишъ же не мо́ки҃т, причи-
на́є҃т сѧ до Ѿц҃а за на́ми дла҆
грѣхѡ҃. а҆ле ѕт҃ѣша́є҃т на҃ ке҃-
по́лъ Ѿц҃є҃м кꙋ́дѧчи. гды҆ загрѣ-
хи́ жа́лꙋє҃м и҆ за ни҃х пла҆че҃м и҆
са҃ з҆ ни҃х на҃ вы́бавити мо́-
же҃т. і҆ако мо́ви҃т, и҆ то҆ є҆́стъ
ѡ҆чищє́нїе ѡ҆ грѣсє҃ на́ши҃х. и҆
и҃҆де са҃ мо́ви҃т. Прии҆́дѣте ко҃ни҃к
в҆сѣ҃х працꙋю́чїи и҆ ѡ҃тѧ́женыи
грѣха́ми, а҆ и҆ ва҃ ꙋпоко́ю.

На боцї: [1]) а҃. [2]) а҃. іѡа҃. к҃.

do Pośrzednika Nowego Testamentu Iezusowego]. poty Swięty Złotousty.

Widźisz że iuż nam ziednał *Przymierze* wieczne, y Nowy testament [iuż] nam podał, y vczynił ieden raz **(картка 93)** doskonały [y wieczny] *Pokoy* między Bogiem y ludźmi, a więcey iuż nie przyczynia sye [do żadnego nam zbawienie iednaiąc], sam bowiem wszystkich do końca zbawić może, y przeto nie przyczyńcą ale zbawićielem naszym iest.

A co Przećiwnicy[1]) zepsowane przez Tłumacze mieysce v Iana Swiętego Chrystusowi na zelżywość przywodzą, iakoby Ian [święty] Przyczyńcą go być napisał, ktore wedle Greckich *Elzemplarzow* tak sye właśnie w sobie ma[2]). Dźieći nie grzeszćie, a iesli kto zgrzeszy Paraklita (to iest, Poćieszyćiela) mamy v Oyca Iezusa Chrystusa sprawiedliwego, y ten iest oczyszczenie o grzechach naszych. [Przytym Chryzostom Swięty toż mowi: Abyśćie nie mowili że nie grzeszymy, ale gdy zgrzeszy ktho ieden raz, nie trwayćie więcey w grzechach waszych, oczyszći bowiem **(карт-93 об.)** grzechy wasze Iezus Chrystus ktory z Oycem iest]. Widźisz że nie mowi przyczynia sye do Oyca za nami dla grzechow [naszych], ale ćieszy nas gdy za grzechy żałuiemy, y za

На боцї: [1]) 1. [2]) Jan. 2.

Й ѣщѐ прывóдѧ[т] [1]) дóбр'ое з'лѐ з'розѵмѣ[ж]ши пи[с]мó ѧпл҃ъское ꙗковы҃ мѣ[ж] й паракли[т] дх҃ъ стый, (котóрыи ѻ҃нѣ т҃ѣла не приняⷨ на (картка 95) сéбе) до Ѿц҃а за нáми причинѧ́е[т] сѧ. штò пи҃ше[т] до ры[ж]лⷨ[ж], ты́ми слóвы[1]). ѿ што бы[с]мы мѣ́ли проси́ти ꙗкъ прúстои[т] не[з]нáе[ж]. а҃ле сⷨ[ж] дх҃ъ посре[ж]ствѵ́е[т] (тò ѣ́стъ ѿзънаѧ́ мѵ́е[т]) ѿ на[с] въздыха́нїе[ж] невымó[з]ны[ж]. ѧ́ котóрїй выбáдѵе[т] ср[ж]ца вѣ́дле[т] што ѣ́стъ мѵ́дрова́ніе дх҃а и[ж] вé[ж]ле ѓа мóли[т] сѧ ве[ж]ле с҃ты[ж]. При то[ж] златоу[ст] широ́ко пíшѵчи мóви[т] ро́[з]ные дх҃и тò ѣ́стъ да́ры с҃тго ѧ́ѵха цр҃кви дае[т] ѣ҃ъ. межи которы́ми, й то[т] да[р] дх҃ъ вѣ́домости. ѿны[ж] ча́сѡ[ж] приходи[ж] на е[ж]но́го чловéка, котóрыи в' мѣ́сто в'сѣ[ж] моли[ж] сѧ. вѣ́даючи ѿто[ж], штò ѣ́стъ цр҃кви́ пожитéчно. Й нн҃ѣ дїа́ко[ж] то[т] ѵ҃ржⷨ[ж] на со́бѣ ма́е[т]. Которíй в' ча[с] моле́нїѧ стоѧчи сере[ж] цр҃кве ѿ што сѧ ма́е[ж] моли́ти в'сѣ[ж] ѿповѣ- (картка 95 об.) дѵе[т] гды́ сѧ мóли[т] ѡ спс҃нїи дш҃ъ нш҃и[ж] й прóчѧ. Й то́е тò пока́ѕѵе[т] Пâве[ж], мóвячи ѿ

Na боцї: [1]) ѣ.. [2]) ри[ж]. й.

nie płaczemy y sam wespoł z Oycem będąc z nich nas wybawić może, iako [tu] mowi: y ten iest oczyszczenie o grzechach naszych y indźiey sam mowi: Przydźćie do mnie wszyscy pracuiący, y obciążeni (grzechami) a Ia was vspokoię:

Y ieszcze przywodzą [1]) dobre źle zrozumiawszy pismo Apostolskie, iako by miał y Paraklit Duch Swięty (ktory anie ćiała nie przyiął na się) do Oyca za nami przyczyniać sye, co pisze do Rzymian temi słowy[2]): O co bysmy mieli prośić iako przystoi nie wiemy, ale sam Duch Srzodkuie (tho iest oznaymuie) o nas wzdychaniem niewymownym a ktory wybaduie Serca wie *iakowe* iest mudrowanie Ducha, że wedle (**картка 94**) Boga modli sye, wedle Swietych. Przytym Chryzostom [Swięty] szyroko pisząc mowi: Rozne Duchy, to iest, dary świętego Ducha Cerkwi daie [Pan] Bog, między ktoremi y ten dar, Duch wiadomośći, onych czasow przychodźił na iednego człowieka, ktory wmiasto wszystkich modlił sye, wiedząc o tym co iest Cerkwi pożytecznego, a teraz Dijakon ten vrząd na sobie ma, ktory czasu modlitw stoiąc wpośrzodku Cerkwie o co sye mamy modlić wszystkim opowiada, gdy *wszczyna* [mowiąc]: o zbawieniu Dusz naszych etc. Y to pokazuie Paweł S. mowiąc:

Na боцї: [1]) 2. [2]) Rzym. 8.

што бысмы проси́ти мѣ́ли а҃къ при́стои҃т не҃зна́е҃м. а҃ле са҃м д8҃х посре҃дствꙋ҃е҃т ѡ҃ на҃с, въз'дыха́нiи невымо́҃нымi. то҃ е҃стъ гдꙋ҃ сѧ мо́литъ д8҃хов'не. Дїа́конъ, за кото́рого моли́твами и҃ на́шъ д8҃хъ невымо́҃кънꙋ҃ [моле́нїемъ] воз'дыха́етъ. а҃пс҃лъ.

А҃ кото́рꙋ҃ выба́дꙋ҃е҃т ср҃це. златоꙋ҃ст. Ви́дишъ и҃҃ не ѡ҃ парак'ли́тѣ ѡ҃ное мо́ви҃т, а҃ле ѡ҃ ср҃цꙋ҃ д҃х҃о҃но҃м. и҃ е҃сликы не та҃ъ бы҃ло те́ды мѣ́лъ мо́ви҃т а҃ ѡ҃ кото́рый выба́дꙋ҃е҃т д҃х҃а. а҃ле а҃бы҃с ѣ҃да҃ и҃҃ ѡ҃ чл҃вѣ҃цѣ҃ д҃х҃о҃но҃м мо́ви҃т, кото́рꙋ҃ моле́нїѧ да҃р ма́е҃т, и҃ для́ то́го приве҃л҃. А҃пл҃ъ, кото́рꙋ҃ выба́дꙋ҃е҃т ср҃ца, вѣ҃да҃е҃т што҃ е҃стъ мꙋ҃дрова҃нiе д҃х҃а (то҃ е҃стъ, чл҃вка (картка 96) д҃х҃о҃ного) и҃҃ по бо́зѣ҃ мо́ли҃т сѧ по сты҃х҃,

а҃бы҃ сѧ и҃ мы҃ ѿ не́го ѡ҃чи́ли, ѿ҃ што сѧ ма́е҃м моли́ти.

И҃ е҃щѐ собѣ҃ вер8҃т на по́мо҃ч[1]) што҃ е҃стъ пи́сано[2]). А҃ вѣ҃сѣ ѡ҃ к҃а, кото́рꙋ҃ на́съ собѣ҃ примири҃ї҃с х҃р҃то҃м. и҃ да҃ на҃м слꙋ҃жбꙋ҃ примире́нїѧ. А҃вовѣ҃҃ бъ҃ бы҃ в' х҃ѣ҃ свѣ҃т собѣ҃ е҃на́ючи, не причита́ючи и҃҃ гр҃ѣхѡ҃҃ и҃҃ и҃ положи҃҃ в'на҃с сло́во примира, вѣ҃сто х҃а. те́ды про́симо а҃ко бг҃ъ пре҃ на҃с про́си҃т. прѡ́си҃҃ те́ды в' мѣ҃сто х҃а, прїмири́тѐ сѧ з' бг҃о҃҃. При то҃҃ проти҃вницы мо́вѧ҃т понева҃҃ ѡ҃ц҃ъ пре҃ людѐ послꙋ҃ скон҃҃ про́си҃

На боцї: [1]) р҃. [2]) в҃. ко҃р. е҃.

O cobysmy prosić mieli iako przystoi nie wiemy, ale sam Duch Srzodkuie o nas wzdychaniem niewymownym, [to iest gdy sye modli duchownie Dyakon, za ktorego modlitwami y nasz Duch nie wymownie wzdycha]. Apostoł.

A kthory wybadywa Serca. Złotousty [na to.] Widźisz że nie o Pa- (**kartka 94 obor.**) rakhćie ono mowi, ale o Sercu duchownym, y iesliby nie tak było, tedy miał mowić, a on ktory wybadywa Ducha, ale abyś wiedźiał ze o człowieku duchownym mowi, ktory Modlenia Dar ma, y dla tego przywiodł: Apostoł. [A] ktory wybadywa Serca wie iakowe iest mudrowanie Ducha, tho iest, człowieka duchownego, iż *wedle* Boga modli sye *wedle* świętych.

aby sye y my od niego vczyli o co sye mamy modlić.

Y ieszcze sobie biorą na pomoc[1]) co iest pisano[2]): A wszystko od Boga, ktory nas sobie poiednał Iezusem Chrystusem, y dał nam służbę przymierza, abowiem Bog był w Chrystuśie Swiat sobie iednaiąc, nie przyczytaiąc im grzechow ich, y położył w nas słowo przymierza, w miasto Chrystusa tedy prosimy, iako Bog przez nas prosi, prosimy tedy w miasto Chrystusa poiednay- (**kartka 95**) ćie sye z Bogiem. Przytym Przećiwnicy mowią: Ponieważ Oyćiec

На боцї: [1]) 3. [2]) 2. Kor. 5

на^{с}, тѣ́ды и̑ сн̃ъ в^{ъ} нат҃ѵ́рѣ лю^{л}-
ской про́си^{т} ѿц̃а за на́ми. А̑ле
то̀ з^{ъ}ле́ розѵмѣ́ю^{т}, а̑бовѣ^{м} е̑сли̑
хр̃с и̑ако и̑ ст҃ы́и причина́е^{т} сѧ
за на́ми не е^{ст} ѿ ни^{х} ро́^{з}ны^{м}.
и̑ бѵ́де^{т} сткоре́^{н}е, а̃ не сткори́те^{н}.
што̀ е^{ст} вели́- (картка 96 обор.)
коѣ блю^{з}нѣ́рство. А̑ле сло҃ѵ-
нѣ̀ та^{к} мо́вити, и̑ вѣ́рити
ма́ю^{т}; ни^{х} ст҃ы́и и̑ако ѿ хр̃а и̑
бг̃а на^{с} про́сѧ^{т} та́^{к}же сѧ и̑ за
на́ми до бг̃а мо́ля^{т}. [а̑] хр̃с бѵ́-
дѵчи ро^{ж}де^{н} а̃ не сотворе^{н}.
[е̑де^{н} ра^{з}] вѣ́^{ч}ное примире^{н}е бѵ̀-
чини́^{в}ши, ю^{ж} сѧ не мо́ли^{т}. [и̑ако
т҃ѵ пѡ́ше^{т}] [1]). А̑ле ст҃ы^{м} то^{т} бѵ̀-
рѧ^{х} з^{ъ}леци^{х}, и̑ wнѝ в^{ъ} мѣ́сто
хр̃а и̑ако^{ъ} на^{с} ѿ бг̃а, та́^{к}же за
гр҃ѣхѝ на́ш҃ъ хр̃а бг̃а про́сѧ^{т}. а̀ хр̃с
сѧ^{м} собо́ю [по҃ко̀] бѵ̀чини́^{в}ши ѡ̑-
чи́сти^{т}и гр҃ѣхѝ на́ш҃ъ. и̑ако пи̑-
ше^{т} [2]).

Собою ѡ̑чѣще́ніе бѵ̀чини́л^{ъ}
гр҃ѣхѡ^{м} нш̃и^{м}, сѣ^{х} на пра́вици
маестáтѣ вели́честкіѧ на

przez ludźi posły swoie nas prosi, tedy y Syn w naturze ludzkiey prosi Oyca za nami. Ale to zle rozumieią: Abowiem iesli [Pan] Chrystus iako y Swięći [wybrani iego ieszcze] przyczynia sye za nami, [tedy] nie *będźie* od nich roznym, y będźie stworzenie a nie Stworzyćiel, co iest wielkie bluźnierstwo. ale *tak u laśnie* mowić y wierzyć maią [wedle tych iasnych słow Apostolskich]: Iż Swięći [wybrani Boży], iako *u miasto* Chrystusa y Boga nas proszą, także sye y do Boga za nami modlą. [ponieważ Pan Chrystus im to zlećił, iako mowi[1]) W on dźień w imię moie prosić będźiećie: y me mowię wam że ia będę Oyca prosić za wami. Abowiem Pan] Chrystus, że iest Rodzonym a nie stworzonym[2]), y vczynił Przymierze wieczne [y służbę swoię dokonał, iako rzekł[3]). Wykonało sye, (**картка 95 обор.**) y iuż więcey iako nie służy, takze] ani sye modli, ale świętym [sługom swoim] ten vrząd zdał, y oni wmiasto Chrystusa, iako nas od Boga, takze y za nami Chrystusa Boga proszą, a Pan Chrystus sam sobą vczyniwszy nam oczyszczenie, [siadł na Maiestaćie swoim], iako pisze:

[Sam] sobą oczyszczenie vczynił grzechow naszych, Siadł na Prawicy Maiestatu *vwielbienia na*

На боці: [1]) і҃wа́нъ. ѕ҃і. за^{х}. ѝе. [2]) [е̑вре^{м}. а̃]

На боці: [1]) Ian. 16. zacz: 55. [3]) Philip. 2. [3]) ian. 19. 61. [4]) Do żydow 1.

высо́кихъ. При томъ Златоустъ широ́ко пи҃шѹчи мо́ки: Не про́сто сѣ҃лъ а҃лѣ гдыи насъ ѡ҃чи́сти. поневажъ въплоти́лъ сѧ. и҃ та́мъ же ки҃же мо́ви [1]). собо́ю примири насъ бг҃ѹ, и҃ всѣ докона гдыи вознесе́лъ насъ кр҃то́мъ свои́мъ [2]) (картка 97 знач. ѽ) а҃ ѡ҃покаѕе҃т воскр҃нїе и҃ воз҃не́се́нїе на нб҃са приво́дѧчи, и҃ сѣ҃ на пра́вици ве́лїчествїѧ на высо́кі҃х.

А҃ ꙗко тѵ҃т та҃къ и҃ на дрѹгомъ мѣ҃сцы всѣ ѡ҃ вла́дзы пречи́стого вочловече́нїѧ гдня пи҃шѹчи мо́ви [3]). Воскресн҃ его҃ ѡ҃ мр҃твыхъ и посади҃ на пра́вици себѣ на нб҃сны҃х превы҃ше всѧ́кон мона́рхїи, и҃ вла́дзы, и҃ мо́цы и҃ па́нства, и҃ всѧ́кого и҃менѝ и҃менѹ́емого не то́лько во вѣ҃цѣ сем҃ а҃лѣ и҃ при́ш'лом҃. При том҃ Златоу҃ст.

Не мо́ви спро́ста вы҃ш'ше, а҃лѣ высо́ко҃ ѹ҃ка́зѹе҃т [вели́кѹю]. и҃ дла того́ превы҃ш'ше мо́ки҃. а҃бовѣ҃м҃ сѵ҃т а҃гл҃ски҃м сѝла҃м и҃мена҃. и҃ тепе́рь [ѡ҃ мнѡ́гих҃] не и҃менова́ны, а҃ то҃ды҃ бѹдѹ҃т по҃на́ны. а҃бовѣ҃мъ не е҃дены́ми кла́нѧт҃. а҃ дрѹги́ми не вла́нѧт҃. а҃лѣ кѣ҃сѣ҃ми вс҃плото́тны҃ми (картка 97 обор.) ми сѝлами. А҃

wysokościach. Przytym Złotousty szyroko pisząc mowi: Nie prosto wśiadł, ale gdy nas oczyścił, ponieważ wcielił sye. Y tamże niżey mowi: [Sam] sobą poiednał nas z Bogiem, y wszystko dokonał gdy wzniosł nas Krzyżem swym, a opowiada zmartwychwstanie, y na Niebiosa wznieśienie przywodząc: Y śiadł na Prawicy *wielbienia na wysokościach*. **(kartka 96 znach. Cc.)**.

A iako tu, tak y na drugim mieyscu wszystko o Władzy przenayczystszego Bożego *człowieczeństwa* pisząc [do Ephezow] mowi[1]): Wskrzesił go od vmarłych [to iest, Bog człowieczeństwo, z kthorym wespoł iest], y posadźił na Prawicy v śiebie na *niebieśiech*, naywyszey wszelakiey Monarchyey, y Władzy, y Mocy, y Państwa, y wszelakiego imienia mianowanego, nie telko w tym wieku, ale y w przyszłym. Przytym Swięty Chrysostom pisze:

Nie mowi sprosta, *wysoko*, ale [wielką] wysokość vkazuie, y dla tego naywyszszey mowi, abowiem są Anyelskim śiłam imiona, y teraz nie mianowane, a *potym* vznane będą, abowiem nie iednemi władnie a drugimi nie władnie a drugimi nie władnie, ale wszystkimi *Zastępy*. A to abysmy rozumieli po przyię-

На боцї: [1]) [филипп҃с҃ в҃]. [2]) [їѡа҃н҃. ѳ҃ї҃. за҃.]. [3]) е҃фе҃с҃. а҃. сн҃ї҃.

На боцї: [1]) Efes. 1. 218.

тóє а҃бы҃смы розѣмѣ́ли по прина́тїю т҃ѣла, котóрое дла҃ прóмыслѧ прїнѧ́т ѡ҃ х҃ѣ мóки Па́велъ. Я҃вовѣ́м пре҃ воплоще́нїе҃м а҃в҃но ёстъ, и҃же ѣ҃ъ слóво ро҃но в҃сѣ҃ мі҃лъ з҃ ѻц҃е҃м вѣ́лє кл҃а́дзы штó и҃ на҃то нн҃ѣ по въплоще́нїи ма҃є҃т. (а҃пс҃лъ).

И҃ в҃сѣ҃ покори҃ по҃ нóги ёгѡ҃.

(златоу҃ст) Слы҃шачи тѣ́ды ёгѡ҃ и҃же сѣдѧ҃т превы҃ш҃ше а҃бы҃с не м҃нѣмма҃, и҃же тѡл҃ко поч҃тє҃м ёстъ. прóтѡ ѡ҃а҃снѧ́ет, и҃же и҃ в҃ладарє҃м ёгѡ҃ ѻ҃чини҃ в҃сѣ҃м (а҃пс҃лъ)

И҃ того҃ да҃ главѣ҃. (златоу҃ст [1]).

И҃ ц҃рко҃ си́лою х҃вою ро҃но посади҃ на о́но҃м маестатѣ҃. а҃бовѣ҃м гдѣ ёстъ глава҃, та҃м и҃ и҃ное т҃ѣло. (а҃пс҃лъ)

Вы҃ш҃ше всѣ҃х ц҃ркве́й.

(златоу҃ст) На҃ а҃г҃лы и҃ а҃рх҃а́г҃лы, само́го сы҃на да҃ главо́ю. на҃ в҃сѣ҃х ви́дымы҃х и҃ розѣ́мны҃х (картка 98) х҃л. и҃ надъ в҃с҃ѣ҃ добродѣ҃ства, тóє ѻ҃чини́лъ на́йколькшеѥ. ꙗкѣ сы҃на ѻ҃чини́лъ главо́ю. (а҃пс҃лъ)

То҃ ѥ҃ст т҃ѣло ёгѡ҃. (златоу҃ст)

И҃ на́йко҃ше штó ѥ҃ст. а҃бы҃с не м҃нѣмма҃ слы́шачи ёгѡ҃ главо́ю [2]) нѣкоторо҃ то҃ко ча́сти

ćiu ćiała ktore dla *zrządzenia* przyiął, o Chrystu- **(картка 96 б.)** śie mowi Paweł, abowiem przed wćieleniem iawnie iest, że Bog Słowo rowno wszystko miał z Oycem wedle władzy, co y nad tho dziś po wćieleniu ma. Apostoł:

Y wszystko pokorzył pod nogi iego.

Chrysostom: Słysząc go tedy iz śiedźi naywyszszey, abyś nie mniemał że telko vczczon iest, przeto obiaśnia, że go y Władarzem vczynił wszystkim. Apostoł.

Y tego dał Głowę. Złotousty [1]):

Y Cerkiew mocą Chrystusową rowno posadźił na onym maiestaćie, abowiem gdźie iest Głowa, tam y insze ciało Apostoł.

Wyszey nad wszytkimi Cerkwiami.

Chrysostom: Nad Anyoły y Archanyoły, samego Syna dał Głо- **(картка 97)** wą nad wszystkie widome y rozumne Chrystusa, y nad wszystkie dobrodźieystwa to vczynił nawiętsze, że Syna vczynił Głową. Apostoł:

To iest, Ciało iego. Złotousty:

A nawięcey co iest, abyś nie mniemał słysząc go Głową [2]), niktorey telko części Przełożо-

На боцї: [1]) Чловѣ́чєе приро́же҃є бо́ски҃ ро́вно. [2]) глава҃ вида́мая х҃с

На боцї: [1]) Człowiecza natura z bozską rowno. [2]) Głowa widoma Chrystus.

прелож҃ены҃. гды҃ тел҃е мо́ки҃ на҃ главо́ю. а҆ цр҃ко҃ е҃сть҃ доскана́лость (sic) хв҃а. напол'на́е҃ бо҃вѣ҃ и҆ доскона́лою чи́ни҃ т҃кло главѣ́, а҆ко ты҃ и҆ на́҃то глава҆ доскона́лость е҃ст҃ тѣ́лѣ. (а҆п҃л҃ъ)

Напо҃не́нїе напо'на́ющего в'сѣ во҃сѣ҃.

Присмотри҃ сѧ, а҆ко ти҃ бг҃ка́зѣ, же́ не то́лко ве҃ле чловѣче́н'ства е҃сть҃ главо́ю и҆ па́но҃ в'сѣмѣ҃ створѣ́нию, а҆ле и҆ створи́телѣ҃ ве҃ле бо҃ства. а҆ко і҃ѡа҃н пи́ше҃т҃ [1]). Кото́ры҃ сѧ в'сѣ ста́ло, а҆ бе҃т не́го н҃ч҃ко́го сѧ не ста́ло, ш'то́ сѧ ста́ло. (картка 98 об.) И҃ ѡ҃ного ѳц҃ъ а҆ко пи́ше҃т҃ вѣ́д'ле члвч҃ства [2]) да҃ дѣ́дичо҃ в'сѣ҃ (о҃но҃г) кото́ри҃ и҆ вѣ҃ки сотвори҃. которі҃ власны҃ї сїа́ніе сла́вы ѳц҃ѣи, и҆ о҃бра҃ и҆по́стаси є҃гѡ҃. и҆ но́сячи в'сѣ мо́кою мо́ци свое́и. соко́ю о҃у҃чини҃ о҆ц҃ѣще҃нѣ гр҃хѡ҃ нши҃х. сѣ҃ на пра́вици мл҃ста́тѣ ве́лічествїѧ на кысо́ки҃х. и҆ та҃ бо́лши҃ зоста҃ши ѳ҃ а҆г҃ло҃ а҆ко пресла́н'ѣе на҃ ни҃х ѡ҆дѣ́дичи҃ и҆мѧ́. Комѣ҃ бо҃вѣ҃ мо́ви҃ коли́ ѳ҃ а҃нгелѡ҃. сн҃ъ мо҆ ты҃ е҃сте҃. а҆ нн҃ѣ҃ роди́л' е҃ѧ҃ тѧ. и҆ зл҃е. а҆ кѣ́дѣ҃ е҆мѣ҃ ѳц҃ѣ҃, а҆ ѡ҃ мн҃ѣ҃ е҆сдет҃ сно҃. а҆ гдкі҃ з'но́вѣ҃ в'ко́ди҃т҃ пе́рворо́д҃ного во҃селе҃нѣю мо́ки҃т҃. нехаи́ покло́нѧ҃т҃ сѧ е҆мѣ҃ всі҃ а҃г҃ли бж҃їи. а҆ до а҃г҃лѡ҃ мо́ви҃т҃. (гомѣ҃) кото́рій твори҃т҃ а҃нгелы

nym, przeto ćieleśnie mowi nam [iest] Głową, a Cerkiew iest doskonałość Chrystusowa, napełnia bowiem y doskonałą czyni Ciało Głowę, iako też y nadto Głowa doskonałość iest ciału. Apostoł:

Napełnienie napełniaiącego wszystko we wszystkich.

Przypatrz że sye iakoć vkazuie że nie telko wedle człowieczeństwa iest Głową y Panem wszystkiemu stworzeniu, ale y Stworzyćielem wedle Bostwa iako Ian [Swięty] pisze [1]): Ktorym sye wszystko stało, a (kartka 97 об.) bez niego nic sye nie stało, co sye stało. Y onego Oyćiec iako pisze wedle człowieczeństwa [2]): Dał Dziedźiczem wszystkiemu (onego) ktorym y wieki stworzył, ktory własną Swiatłośćią Sławy Oycowskiey, y Obraz [wyrażony] *isności* iego a nosząc wszystko mową mocy swoiey, sam sobą vczyniwszy oczyszczenie grzechow naszych, śiadł na Prawicy Maiestatu *wielbienia na wysokośćiach*, y tak więtszym zostawszy nad Anyołow, iako przenasławniey nad nie odźiedźiczył imię. Bo komuż kiedy z Anyołow rzekł: Tyś iest Syn moy, Iam ćiebie dźiś vrodźił? Y zasię, Ia mu będę Oycem: a on mnie będźie synem? A gdy zaśię wprowadza Pierworodzonego we wszystek świat,

На боцї: [1]) і҃ѡа́нъ а҃. [2]) е҆вре҃х. а҃.

На боцї: [1]) Jan. 1. [2]) Ewrey. 1.

свои дх҃и. и слѹги свои wг҃не пал'ныи. и до сн҃а, Маестат҃ (картка 99) тво҃ бе҃ на вѣки вѣчные. скипетро оу҃правлєнїа, сце҃тро королєв'ства твоєго

Видиш' величество хв҃ои плоти видишъ х҃а всеи тварн крола и створителя. видишъ жє є҃мѹ в'сѣ твр҃ со щ҃е҃м и ст҃ы҃м дх҃о҃м рове҃но сѣдячемѹ на маестатѣ покланає҃т сѧ. на҃д в'сѣх҃ вовѣ҃м а҃гг҃лѡв҃ о҃н҃ ест҃ъ. на҃ што маеш' т҃ѹ дово҃д.

Пе҃рвы҃ 1) и҃же҃ щ҃ъ жа҃ного а҃гг҃ла не назва҃т сн҃о҃м. а҃ко х҃а называє҃т, в'ласны҃м оу҃рожоны҃м, а҃ не приспосо҃блены҃м сн҃о҃м.

Дрѹгїи҃ 2) и҃же҃ сѧ є҃мѹ кланяю҃т а҃гг҃ли.

Трє҃тїи҃ 3) и҃же҃ а҃гг҃лове сѹ҃т слѹзи, а҃ х҃с сн҃о҃м и бо҃го҃м.

Четвє҃рты҃ 4). и҃же҃ х҃е ест҃ъ створи҃тє҃л, а҃ а҃гг҃ли є҃го҃ створ҃єна.

mowi: Niech mu sye pokłonią wszyscy Anyołowie Boży? A do Anyołow mowi (temu) kthory tworzy Anyoły swoie Duchy, a sługi swoie ogniem pałaiące. y do Syna [mowi]: Ma- (картка 98) iestat twoy Boże na wieki wieczne Laska prawości, laska Krolestwa twego.

Widźisz [w iakowey] iest wielebności *człowieczeństwo* Boże, widźisz [Pana] Chrystusa wszystkiemu stworzeniu Krola y Stworzyćiela, widźisz że mu wszelakie stworzenie z Oycem, y z Duchem świętym rowno siedzącemu na Maiestaćie kłania sye. Nad wszystkie bowiem Anyoły on iest, na co tu masz dowody.

Pierwszy[1]), że Oyćiec żadnego Anyoła nie nazwał Synem, iako Chrystusa nazywa własnym vrodzonym a nie przysposobionym Synem. [Ktorego on dźiśia, to iest, wiecznie rodźi. Bo w wieczności nie masz czasu przeszłego, ani przyszłego, ale vstawiczne dźiśia].

Drugi[2]), że sye mu kłaniaią wszyscy Anyołowie. (картка 98 об.).

Trzeći[3]), że Anyołowie są słudzy, a Chrystus Synem y Bogiem.

Czwarty [dowod][4]), że Chrystus iest Stworzyćiel, a Anyołowie iego stworzenie, [Bo tu Paweł ś. przywodźi rozmaite pisma,

На боцї: 1) а҃. 2) в҃. 3) г҃. 4) д.

На боцї: 1) 1. 2) 2. 3) 3. 4) 4.

Пѧ́тыи[1]) и҃ ✠с сѣдитъ на правѝцы бо́жіей, а̑ а҃гг҃лове лю́дѣх слу́жатъ.

Ꙗ̑коже сѧ т҃ѣ не в'стыдѧ́ешъ на̑ дох (картка 99 об.) е̑го̀ стагда́ючи. гдѣ̑ ѥ҃ѣ ѥ̑щѐ причи́хцею ходотаѥ́х ѥ҃наче́х, моле́бникох, ѻ҆фѣ́рро́хникох, слу́гою свои́х чи́нишъ. Не хотѧ́чи розумѣ́ти жѐ то̀ в'сѐ ѥ̑диныхъ ра́зох досконалѐ сѧ́х собо́ю ꙋ҆чинихъ. а̑бы́ сѧ причїна́ючи и̑ моля́чи сѧ ꙋ҆ставихъне не ѻ҆фѣ́рровалъ. А̑ле а̑бы́ сѧ́х в'сѣ́ми и̑́къ па́х влада́лъ. ѡ̑ чо́х пи́шеѣ[2]). На то́ѥ бовѣ́х ✠с ꙋ҆мѐръ и̑ воскрѥ́с, а̑бы́ мр҃твы́ми и̑ живы́ми влада́х.

А̑ ѥ̑слѝ и̑ слы́шишъ, што̀ [ѡ̑ нѥ́х] до рих҃лх Па̑вѣлъ пи́шеѣ[3]). йж' ѡ̑ на́съ ѻ҆повѣ́дѣѣ. При то́х златоу́ст тах пи́шеѣ. Не розумѣ́' т҃ѣ мѣ́шость а̑ле то самꙋ́ю любо́х е̑го̀ ꙋ҆ка́зѣѥ. а̑ковѣ́х ѥ̑слѝ о́х живоѣ и̑ всѣ́мъ доб҃рѣ жр҃ѣ́ло. и̑ ѥ̑слѝ то́ѥих си́лы што̀ и̑ ѿц҃ъ. и̑ мер'твы́х воскреша́ѣ, и̑ ѡ̑жи́хля́ѥ, и̑ и́ноѥ в'сѐ (картка 100) твѡ́риѣ. а̑к'вы ѡ̑ на́с ходота̀ствова́х, и҃ли моли́л' сѧ, а̑къ ѥ̑ретицы́ мо́вѧѣ. а̑ко́ѥ моле́нїѥ чини́ти мо́ѣ то̀. кото́рїи ѡ̑кла́хны́х и̑ ѡ̑сѣ́нie o Bogu Oycu, ale o Chrystuśie Panie naszym, ktory tworzy Anyoły swoie Duchy, y ktory na początku źiemię vfundował, y dźiałem rąk iego są Niebiosa].

Piąty [dowod][1]), że Chrystus śiedźi na Prawicy *Oycowskiey*, a Anyołowie mu służą.

Iakoż sye tu nie wstydasz na doł go *wlokąc*, gdy go ieszcze przyczyńcą swoim iednaczem, ofiarownikiem, Pośrzednikiem, sługą swoim czynisz: nie chcąc rozumiec, że to wszystko iednym razem doskonale sam sobą vczynił, aby sye iuż przyczyniaiąc vstawicznie, y modląc (**kartka 99**) sye nie ofiarował, ale aby sam wszystkimi iako Pan władnął, o czym pisze[2]): Na to bowiem Chrystus vmarł, y zmartwych wstał aby żywymi y martwemi władnął.

A iesli słyszysz co Paweł [Swięty] do Rzymian pisze[3]). Ze [Syn Oycu] opowiadanie czyni o nas, [o czym sye wyszszey wspomniało, tedy] przy tym Chrysostom [święty] tak mowi: Nie rozumie tu [Paweł] mnieyszość, ale telko samę miłość iego vkazuie. Abowiem iesli on żywot, y źrodło wszystkiemu dobremu, y iesli teyże mocy co y Oyćiec, y martwych wskrzesza y ożywia, y insze wszystkie [rzeczy] tworzy, iakby o nas *Pośrzednictwo sprawował* albo sye mod-

---

На боцї: [1]) ѣ. [2]) к рих҃. д҃ї. [3]) к рих҃. и҃.

На боцї: [1]) 5. [2]) Rzym. 14. [3]) Rzym. 8.

жены[х] своéю сúлою ѿ ѡсѕжéнїѧ вы҃свободи[х]. и̂ прáве[х]ными бж҃ми сн҃ми ѻ҆чинúлъ. и̂ та[ж] кѕ на҆ вышн҃ю ѻ҆чтúвости в҃ зв҃ѣ[х]. и̂ ѡ̂ чóмъ жá[х]ноу надѣ҆ѣ не мнѣли[с]мы, тóе в҃ досконáло[ст] привѣ҆[х]. ꙗ҆ко[ж], прóшѕ; гды̀ ѻ҆ное всѣ̀ доконàлъ. и̂ е̂ с т е с т в ѡ̀ нш҃е на ц҃р[с]ком҃ маестáтѣ҆ посáженое ѻ҆кáзѕе[т], дла̂ малы[х] и̂ лац҃ны[х] спра[х] ѯодотá҆ства ꙗ҆ли молéнїѧ потрéѕе[т].

Присмотри[ж] сѧ прáв҃дѣ҆ и̂ ѡ҆ба[х] рóзѵмъ с҃т҃го. котóрꙋ̀ и̂ и[х]де пи҃ше[т] [1]), на тóе што̀ дїáво[х] до х҃а мóвилъ. е̂слѝ е̂сте[с] сн҃ъ бж҃ій р҃цѝ а҆бы̀ камѣ҆[х]е тóе хл҃ѣбомъ бы̀ло. и̂ мóви[т] (картка 100 об.) златоꙋ́стыѝ. ѡ̂ е̂рети́че ѯотя̀ дїáвола послꙋ́ха҆. а҆бовѣ҆[х] е̂ретицѝ, гды̀ молѝ[т]вы чúнѧ[т]. мовѧ[т] помолѝ сѧ ѿц҃ѕ своéмѕ. а̂ дїáво[х] не мóви[т] помолѝ сѧ. а̏ле е̂слѝ сн҃ъ е̂сѝ бж҃їй р҃цѝ. бо̀ то̀ ѻ҆кáзѕе влá[с]ное прирожé[х]е, а҆бы̀ сн҃ъ ꙗ҆ко и̂ ѿц҃ъ роскáзовалъ.

и̂ ни́жей тáм҃же пи҃ше[т]. р҃цѝ ѡ̂ е̂ретíче, мóви[т] ли сн҃ъ ѿц҃ѣви. прошѕ тѧ допѕстú ми ра[з]бо҃ника повестѝ в҃ ра҆. ц҃ѝ потрéба

На боцї: [1]) [Въ г҃ слóвѣ҆ на крещéніе в҃ ма[р]гарéтѣ҆].

lił, iako Hereticy mowią, iakie modły czynić ma ten, kthory nędznych, y osądzonych swoią mocą z osądzenia wyswobodźił, y sprawiedliwemi Bożymi Synami vczynił: y tak ku naywyszey vczći- (картка 99 об.) wośći wzwiodł, y o czym nie mielismy żadney nadźieie, to w doskonałość przywiodł, iakoż, prosze? gdy ono wszystko dokonał, y *naturę* naszę na Krolewskim Maiestaćie posadźił, dla małych y łacnych spraw Pośrzednictwa albo modlenia sye potrzebuie.

Przypatrz że sye [szczyrey] prawdźie, a obacz rozum świętego, ktory [nie telko tu, ale y] indźiey [w trzećim kazaniu o krzczeniu Chrystusowym] pisze: Na to co Dijabeł do [Pana] Chrystusa mowił: Iesli iesteś Syn Boży, rzekni aby kamienie to chlebem było, y mowi Chrysostom [święty]: O Heretiku, chocay Dijabła posłuchay: Abowiem Hereticy gdy modlitwy czynią, mowią: Modl sye Oycu swemu, a Dijabeł nie mowi modl sye, ale iesli Syn iesteś Boży rzekni, bo to vkazuie własne przyrodzenie, aby Syn iako y Oyćiec roskazował. (картка 100 знач. Dd.).

Y niżey tamże pisze [Chryzostom Swięty mowiąc]: Powiedz mi o Heretiku, iesli mowi Syn do Oyca proszę cię dopuść

бы҃ло моли҃твы. нѝ дла҃ чо́го. понева҃ж велѝка҃ бы҃ла ѣ́ра ра҃бо҃никова а҃нѣ мо́ви҃т ѣ́мѕ помоли҃с. а҃ле помо҃ни мѧ. [про́то] велѝкꙋю те́ды ѡ҃дѣ́рꙗ҃ла҃ ла҃кѕ. запра҃вды запра҃вды мо҃лю тѣ́бѣ нн҃ѣ вѣ́деши со мно́ю в раѝ.

Слы́ха҃й же ѣ҆щѐ на коне́цъ, ѡ҃ то́м҃ велѝкомъ а҃рхиере́и. кото́рій то҃- (картка 101 знач. Ц.) ды ра҃ ѻ҆ф҃ѣ́рова҃ сѧ. а҆ пото҃ в҃зыше҃ превы҃ш҃ше н҃с҃ѣ҃ нѣ́съ ѝ ꙋжѐ бо́л҃ше не ѻ҆ф҃ѣ́рвѣ҃, а҃нѣ сѧ мо́ли҃т. а҃ко пи҃ше҃т [1]). Таково́го на҃ѡ҃ прѝстомло мѣ́ти а҃рхиере́ѧ. прп҃ного не зло-сли́вого, бе҃ зма́зы, ѝ Ѡтлꙋчѐ҃ного ѿ грѣ́шникѡ҃. ѝ вы҃ш҃ше нѣ́съ бы҃. (златоу҃ст)

На само҃ то҃ є҃кди҃т ѠцѢ҃ско҃ маестáтѣ. а҆ што́ мо́ви҃т а҆вѣ҃ бы҃, то́е ѡ҃ пло́ти ѥ҆го́ мо́ви҃т. во́ сло́во бж҃їе бе҃ вѣ҃тпе҃ѧ за҃жды вы҃ш҃ше нѣ́съ е҃ст.

(а҆пс҃лъ Кото́рій не ма́е҃т прїѧ҃тше҃ѧ на ко҃жды́ дн҃ь, а҃ко пе́рвосщѣ́҃ники. пе́рше за свои́ грѣ҃хѝ ѡ҃ѣ́рн приноси́ти, а҆ пото҃ ѡ҃ лю҃ски҃. то́е сове҃ѧ ѻ҆у҃чини҃ ѥ҆де҃ра҃ себѐ прнѣ́съ. (златоу҃ст).

ѡ҃повѣ҃дѣ҃т ро́҃ность ѥ҃ ѿ жидо҃ски҃ ѥ҆ре́ѡ҃, не то҃ко́ же бе҃ грѣ҃ха́ ѣ҆́стъ. а҃ле ѝ спо́со҃б ин҃ы҃ѩ҃ (картка 101 об.) мѣ҃

На боцї: [1]) ѥ҆вънѣ҃. з҃.

mi Zboicę wwieść do Raiu, była li potrzeba modlitwy? nie. dla czego, Ponieważ wielka była wiara Zboycę onego, [kthory] nie mowi modl sye [za mną], ale wspomni na mię, [wielką daleś wiarę], wielką weźmi łaskę: Zaprawdę, zaprawdę powiadam ći: Dźiś ze mną będźiesz w raiu.

Słuchayże ieszcze na koniec o tym wielkim Archyereiu, ktory raz ofiarował sye, a potym wszedł przenaywyszszey wszystkich Niebios, y iuż więcey nie ofiaruie, ani sye modli: o czym [Paweł Swięty do Zydow] pisze [1]): Takiego nam przystało mieć Archyereia *Swiętego, nie winnego,* niepokalanego y odłączonego od grzesznikow, y [ktoryby] wyższey Niebios był. [Przytym S.] Chryzostom [mowi]: **(kartka 100 ob.).**

Na samym onym śiedźi Oycowskim Maiestaćie. A co mowi aby był, to o ćiele iego mowi, bo słowo Boże bez wątpienia zawżdy iest wyszszey niebios.

Apostoł Ktory nie ma przymuszenia na każdy dźień iako przednieysze Iereie, pierwey za swoie grzechy ofiary przynośić, a potym za ludskie: bo to vczynił ieden raz [samego] śiebie przyniosł. Chrysostom.

Opowiada go roznym być od Zydowskich Iereiow, nie telko że iest bez grzechu, ale że y sposob inszy miał w ofiarowaniu, to

На боцї: [1]) Ebr. 7. [318].

къ ѻ҆ф҃крова҇ню. то҆ е҆́стъ, не за сѣ́бе ѻ҆ф҃кро́ва҇, а҆́бовѣ҇ не мѣ҇ грѣхѫ́. а҆́ле за лю҇́скіе грѣхи́. А҆ жидо́в҇скіе і҆ере́и пе҃рше ѡ҆́ свои҇ грѣхо҇ а҆ пото҇м ѡ҆ лю҇́ски҇ прино́шовали ѻ҆ф҃кры. А҆ слы́шачи е҆́го а҆́рхіере́о҇ не мнѣ́мѣ е҆́го за҇́жды бы҃т а҆́рхіере́ѡ҇ а҆́бовѣ҇ то́е промы́сл҃ спра́ва бы́ла. и҆ ѻ҆у҃чини҇́ши то́е е҆́де҇ ра҃ а҆ бо́л҃ше сѣ́лъ на ѠЦѣ́вской столи́ци. и҆ ѻ҆у҃же не пребыва́е҃т ходота́е҇м. присвойто бо́вѣ҇ е҆́стъ і҆ере́ю стоячи́ слѫ́жи́ти. а҆ што҆ сѣ́сти, ѻ҆у҃ка́зѣе҃т. и҇́же е҆́дно҇ ра҃ ѡ҆ф҃кро́ прине҃с. то҆ е҃ст, свое҆ т҃ѣло. и҆ і҆ѻ́же сѣ́дит на престо́лѣ. Кото́ромѣ слѫ́жат а҆́н҃гели. по́ты стѣ҇ Златоу́стѣ҇.

А҆́ле реку҃т проти҇́ници[1]) то҆ ѻ҆у҃же тепе́рѣ і҆ере́йства́ и҆ ѡ҆ф҃кръ в҃ це҃ркви христо́вой не потре́ба. (картка 102).

Ѡ҆ І҆ере́ствѣ и҆ же́ртвѣ.

Пи́сано е҆́стъ[2]) бе҃з в҃сѧ́кого спо́рѫ мѣ҇́шій ѡ҆ бо́л҃шого нехаі҆ сѧ҇ благосло҇́ла҆́е҃т. В҃ старо҇м за́конѣ бы҇́ а҆́ронъ бо́л҃шій, ѡ҆ кото́рого ра҃ди е҆́го поря҆́дкѫ в҃сѣ҇ і҆ере́и бл҃гословѐ҇́ство бра́ли. А҆́ле ме́л҃хиседе҇́ка йного поря҆́дкѫ кото́рі҆ бы҇́ і҆ере́ѣ҆ бы́шна҃т а҆ хѫ ф҃крѣ́рою, то҃т бы҇́ на҇́ а҆́рона дале́ко бо́л҃шій. понева҇́ка на́бол҃шій патрі҆

iest, nie za siebie ofiarował, a-bowiem nie miał grzechu, ale za ludzkie grzechy, a Zydowskie Iereie pierwey za swoie grzechy, a potym za ludzkie sprawowali ofiary: A słysząc go Archyiereiem, nie mniemay go zawzdy być Archyereiem, abowiem to *przeźrzenia* Bozego sprawa była, y v- (картка 101) czyniwszy to ieden raz, a więcey iuż siadł na Oycowskiey stolicy, y iuż [więcey] nie przebywa Pośrzednikiem, przyzwoito bowiem iest Iereiu stoiąc służyć, a co sieść, vkazuie że ieden raz Ofiarę przyniosł, to iest, swoie ciało, y iuż siedźi na *maiestacie*, a służą mu Anyeli. poty Swięty złotovsty.

Ale rzekną przećiwnicy, to iuż teraz Iereystwa y ofiar w Cerkwi Pana Chrystusowey ofiarować nie potrzeba.

О Іерествѣ и жертвѣ.

O Jereystwie y ofierze.

Пisano iest, że: Bez wszelakiego sporu (sic) mnieyszy od więtszego niechay sye błogosławi. W starym [tedy] Zakonie, był Aron [Jerey] *przednieyszy*, od ktorego wedle iego porządku wszyscy Jereie Błogosławieństwo brali, [y od onego szła Chyrotonija na (картка 101 об.) wszystkich do przyśćia Pana Chrystusowego] Ale Melchysedek inego porządku,

На боці: [1]) [Геретикъ]. [2]) [ѣвъріе҆. ѕ].

ар҃ха. а҃рдаⷯ ѣмѕ даⷯ десатѝны. кѕ томѕ меⷯхиседе́къ і҃ерéѡⷯ ѹ҃ставѝⷯне во і҃ерⷭ҃ствѣ своéго порѧ́ⷯкѕ. мѣⷯ тръва́ти. а҃ а҃ронъ ѕ᾽ своⷯ і҃ерⷭ҃ствоⷯ постановᲂ᾽леⷯ до ча́сѕ. и҃ не моᶜли ᵉ᾽ і҃ере́и вѣⷯне тр᾽ва́ти. см҃ръть а҃ронова иⷯ закрочи҃ла. про᾽тѡ х҃с не ве́д᾽ле а҃ронового дочáсного а҃ле веⷯле мел᾽хиседе́ково вѣ́чного порѧ́ⷯкѕ. пришоⷯ а҃р᾽хие́рⷭ҃ вѣⷯны (картка 102 об.) до́бръ. и҃ а҃ко саⷯ нѣ́гды не ѹ҃мира́ᵉ тᲂ᾽же і҃ерⷭ҃ство е҃гѡ ве́ⷯле порѧ́ⷯкѕ ме́л᾽хиседе́кового на́ вѣ́ки не ѹ҃ставáᵉ. а҃ко пи҃шеᵀ. Ты҃ ѳ҃сѝ і҃ерⷭ҃ во вѣ́ки ке́ⷯле порѧ́ⷯкѕ мелх᾽иседе́кового.

Ѹ҃ста́ло те́ды а҃рхие҃ре́йство а҃роново а҃ко дочáсное, а҃ настѕпи́ло хр҃ѡ вѣⷯное. кото́рыи҃ ѕ мертвыⷯ вⷭ҃ста́ⷯши своиⷯ а҃пᶜлѡⷯ на́ то посвѧтиⷯ пре҃ⷯ хиротóнїю. то҃ е҃стъ, пре҃ⷯ рѫкоположе́ніе. а҃ко пи҃шеᵀ [1]). И҃ поⷯне́слъ рѫки свои҃ и҃ вᶜлавиⷯ иⷯ. а҃ саⷯ взышоⷯ на нб҃о.

А҃пᶜлѡре заᶜ епᶜкпѡⷯ постⷭ҃и́ли. а҃ко пи҃шеᵀ [2]). Тоᵍды҃ по́стиⷯши сѧ и҃ моли́ⷯши сѧ и҃ по-

ktory był Jerey Boga *nayᵂyższego* a Figurą Pąnu Chrystusowi, a ten był nad Arona daleko więtszym, ponieważ nawiętszy Patryarcha Abraam iemu dał dźieśięćiny. Ku temu Melchysedek Jereiem vstawicznie w Jereystwie swego porządku miał trwać, a Aron z swym Jereystwem [był] postawion do czasu, y nie mogli iego JEreie wiecznie trwać, [bo] śmierć iego im zakroczyła. Przeto [Pan] Chrystus nie wedle Aronowego docześnego, ale wedle Melchysedekowego wiecznego porządku przyszedł Archyerey wiecznych dobr, y iako sam nigdy nie vmira, także y Jereystwo iego wedle porządku Melchysedekowego na wieki nie vstanie, iako pisze: Tyś iest Jereiem na wieki wedle porządku Melchysedekowego.

Vstało tedy Archyereystwo Aro- (**картка 102**) nowe [y z ofiarami iego] iako docześne, a nastąpiło [Pana] Chrystusowe wieczne [y z ofiarą iego], kthory zmartwych wstawszy swoich Apostołow na to poświęcił przez Chyrotoniją, to iest, przez Rękopołozenie, iako pisze [Lukasz święty w ostatnim mowiąc]: Y podniosł Ręce swoie y Błogosławił ich, a sam na niebo wszedł.

Apostołowie zaś Episkopow poświęcili, iako pisze [w Dźieiach Apostolskich] [1]): Na ten czas

---

На боцї: [1]) [лѕⷯ. на коⷯцѝ]. [2]) дѣⷯ. гї.

На боцї: [1]) Dźieie. 13.

ложи́ꙋши на ни́ꙋ рѹ́ки и̑ посла́ли и́ꙋ.

А̑ е̑пⷭкпи зⷣ по́пwꙋ. а̑ко пи̑шеⷮ [1]). Дла̀ то́гоꙋ тѧ̀ зоста́виꙋ к'крі́тѣ, а̑бы̀ недокоꙋчáное и̑спра́виꙋ. и̑ поста́виꙋ (картка 103) попы̀ по в'сѣ̑ⷯ мѣ́стѣⷯ а̑коꙋ ти роⷭказаꙋ.

ото ма́ешъ і̑ерéйство хв̃о. кото́рій не пришоꙋ зопсова́ти, а̑ле стары̀ за́коꙋ, и̑ ѐгѡ̀ і̑ерé̀ство, в' новы̀ праꙋдиꙋшій и̑ вѣ̑ⷯны̀ за́коꙋ ѡмѣнúти. а̑ко пи̑шеⷮ [2]). А̑бовѣ̀ⷦ дла̀ ѡмѣ́ны і̑ерейства, мѹ́сиⷮ ты̀ⷤ бы́ти и̑ за́конѣ ѡмѣ́на. то̀ е̑́стъ, в' мѣ́сто і̑ерéwꙋ а̑ронова порѧ̀дкѣ, даꙋ наⷨ свои̑ⷯ меꙋхиседéковыⷨ порѧ̀комъ. а̑ в' мѣ́сто а̑роновы̀ⷯ ѡ̑фѣ́ръ бараꙋ́ка и̑ кро́ве рос'казаꙋ наⷨ т̑́кло и̑ кроꙋ свою̑ в' хлѣ́бѣ и̑ в' винѣ̀ о̑фѣ́ровати. мо́вячи. то́е чинѣ́тѣ, то̀ е̑ⷭт о̑фѣ́рꙋйтѣ. на па́мѧ̀тѣ мою̑. а̑бы а̑ко пи̑шеⷮ [3]). Ѡ̑нѧ̀ꙋши пе́р'кое, постановиꙋ в'то́рое.

А̑ понева̀ⷤ ѡмѣ́нило сѧ пе́рꙋшее и̑ ере̑́ство, то̀ и̑ о̑фѣ́ра бо то́е в' кѹ́пѣ бываéⷮ. и̑ ед'но̀ бѐ (картка 103 об.) дрѹго́го не мо́же бы́ти. А̑бовѣ̀ⷦ даꙋ́но бѣ̀ е̑щѐ жидоꙋ преꙋ проⷭро́ка ѡ̑ тоⷨ

На боцї: [1]) тиⷮ. а̑. [2]) [до евре̑. з̃]. [3]) [е̑вѣре̑. і̑].

poszcząc y modląc sye y położywszy na nich Ręce y posłali ich.

A Episkopi zaś Popow [poświęćili] iako pisze [Paweł święty do Titusa mowiąc] [1]): Dla tegom ćię zostawił w Kryćie, abyś niedokończone [sprawy] dokonał, y postanowił Popy po wszystkich Mieśćiech, iakom ci roskazał.

Oto masz Jereystwo [Pana] Chrystusowe, ktory nie przyszedł zepsować starego Zakonu, ale [go wypeł- (картка 102 об.) nić, to iest], onego y Iereystwo iego w nowy prawdźiwszy y wieczny Zakon odmienić, iako [do Zydow] pisze: Abowiem dla odmiany Iereystwa, muśi też być y Zakonu odmiana, to iest, że w miasto Iereiow Aronowego porządku, dał nam swoie Melchysedekowym Porządkiem, a w miasto Aronowych ofiar Baranka y K(r)wie, roskazał nam Ciało y Krew swoie w chlebie y w winie ofiarować, mowiąc: To czyńćie, to iest, ofiaruyćie na pamiątkę moie, aby iako pisze: Odiąwszy pierwsze postanowił wtore.

A ponieważ odmieniło sye pierwsze Iereystwo, tedy y ofiara, bo to w kupie bywa, y iedno bez drugiego nie może być, abowiem dawno Bog ieszcze Zydom przez Proroka [Malachyasza] o

На боцї: [1]) Tit. 1.

повѣлѣ мо҃вячи [1]). Нѣ ѣ҃стъ во҃ля моѧ в҃ ва҃с мо҃ки҃ гь҃ вседе҃рж҃и҃тель. и҃ офе҃ры не прїи҃мѫ ѿ рꙋ҃к ва҃ших҃. ѧ҃вовѣ҃ ѿ в҃сх҃о҃дꙋ слн҃ца, и҃ до зах҃одꙋ е҃гѡ и҃мѧ мое҃ сла҃вити҃ бꙋ҃дет҃ в҃ пога҃нѣ҃х҃. [и҃ на ко҃҃до҃ мѣ҃сци ѳ҃ї҃мнѧ҃ прїно҃сити сѧ и҃менѝ мое҃мꙋ и҃ офе҃ра чи҃стаѧ бꙋ҃дет҃. ѧ҃вовѣ҃ вели҃кѡ и҃мѧ мое҃ в҃ пога҃нѣ҃х҃].

Мо҃ви҃ гь҃, и҃҃ не хо҃чет҃ бо҆ꙋжѐ ѡ҆фе҃ръ ѿ рꙋ҃к жидо҃ски҃х҃, и҃ наи҃менова҃ и҃нꙋю о҆фе҃рꙋ собѣ҃ люб҃е҃нꙋю тромѧ҃ по҆рѧ҃҃ка҃ми написа҃҃ши. и҃҃ мѣ҃ла бы҃т҃ ме҃жы пога҃ны. и҃ на ко҃҃до҃ мѣ҃сци. и҃ офе҃ра чи҃стаѧ. и҃ то҆ ѣ҃ст҆ та҃ѧ о҆фе҃ра. которꙋю це҃р҆кꙋ҃ хре҃сті҃а҃нскаѧ ѿ пога҃н кы҃ранаѧ прино҃си҃т҃ на҃҃се҃м҃ свѣ҃тѣ҃ гꙋ҃ ѕ҃ѕ҃. и҃ до (картка 104) ко҃нца҃ вѣ҃кꙋ҃ приноси҃ти бꙋ҃дет҃ т҃ѣ҃ло и҃ кро҃вь га҃ нш҃его і҃с ха҃ на па҃мѧ҃тꙋ҃ смр҃ти е҃гѡ. и҃ то҆е҃ про҃ро҃че҃ство достате҃҃но ѣ҃ст҃ъ до ꙋ҆вѣ҃ре҃҃а҃ понева҃҃ мо҃цно и҃ непреѣ҃тѧ҃жено е҃ст҃. ѧ҃вовѣ҃҃ ты҃҃ трѡ҃҃ ре҃чі҃й. в҃ не҃мъ напи҃саны҃҃, в҃ жа҃҃но҆ и҃но҆ о҆фе҃рѣ҃ кро҃мѣ҃ то҃е҃и на҆҃ти҃ сѧ не мо҃же҃т҃.

Пе҃рвое вовѣ҃҃ не на҆҃дꙋе҃т҃ сѧ въ о҆фе҃рѣ҃ г҃дне҃, кото҃рѧ҃ на кре҃с҃тѣ҃ бы҃ла. ѧ҃вовѣ҃мъ не ме҃жи пога҃ны, а҃ле в҃ жидо҃ствѣ҃. и҃ не на҃҃са҃кѡ҃҃ мѣ҃сци, а҃ле то҃л҆ко на ѡ҆дино҃҃ на горѣ҃ гол҆го҃фѣ҃. и҃ не в҃сѣ҃гды, а҃ле е҃де҃҃ ра҃҃.

tym opowiedźiał mowiąc [1]): Nie iest wola moia w was mowi Pan wszechmogący, y ofiary nie przymę z rąk waszych, (kartka 103) abowiem od wschodu Słońca y do zachodu iego Imię moię sławić będźie w Poganiech.

Mowił Pan, iz iuż nie chce ofiar z rąk żydowskich, y namianował iną ofiarę sobie *namilszą*, przez trzy *sposoby oznaymiwszy*. [Pierwszy] [2]), że miała być między Pogany. [Wtory] [3]), że na każdym mieyscu. [Trzeći] [4]), ze ofiara czysta: A to iest ta ofiara ktorą Cerkiew Chrześćiańska z Pogan wybrana przynośi po wszystkim świećie Panu Bogu, y do końca wieku przynośić będźie Ciało y Krew Pana naszego Iezusa Chrystusa, na pamiątę śmierći iego. A to Proroctwo dostateczne iest do vwierzenia, ponieważ mocne y nieprzewiećiężone iest: abowiem tych trzech rzeczy w nim napisanych, w żadney iney ofierze kromia tey naleść nie możemy.

Pierwsza bowiem, nie nayduie sye w ofierze Pańskiey, kthora na Krzyżu była: abowiem nie między (kartka 103 об.) Pogany, ale w żydowstwie. Y nie na wszelakim mieyscu, ale telko na iednym na Gorze Gol-

На боцї: [1]) мѧ҃҃. а҃.

На боцї: [1]) Mal: 1. [2]) 1. [3]) 2. [4]) 3.

Не мо́же ты҃ѫ то́е приводи́ти, а҃нѣ до ѻ҆фѣ́ры хвалы, и҆ до жа҃ноѩ и҃ноѩ ѻ҆фѣ́ры на́шеи в҃нѹ́тръненѩ. а҆бовѣ҃ѫ жа҃нам не на҃дет сѧ чи́стам пре҃ѫ лице҃ѫ бж҃їи҃ѫ. а҆ко пи҃ше҃т [1]. кто́ сѧ по҃хва́лит чи҃с- (картка 104 об.) то мѣ́ти ср҃це, и҆ли кто̀ сѧ҃ме҃т чи́стъ бы́ти ѿ гр҃ѣхѡ҃ѫ. и҆ ещѐ и҆ и҃нде пи҃ше҃т [2]. и҆ нб҃о не е҃ст чи́сто, и҆ зв҃ѣ҃зды не сѫ҃т чи́сты пре҃ѫ ни҃ѫ. и҆ жа҃ны҃ѫ спо́собо҃ѫ ты҃ѫ слѡ҃ѫ не мо́же҃т розѹ҃мѣ́ти ѻ҆ жа҃нѡ̀ и҃нѡ̀ ѻ҆фѣ́р҃ѣ. кро́мѣ тоѐи. кото́раѧ ѿ возне́сенїа г҃днѧ на нб҃са и҆ до нн҃ѣ в҃ цр҃кви хр҃тѧ҃скѡ̀ на҃са́ко҃ѫ мѣ́сци прино́сит сѧ. ѻ҆фѣ́ра чи́стаѧ т҃ѣ́ла и҆ кро́ве бара́нка бж҃їѧ. кото́рїй гр҃ѣхѹ̀ не ѹ҆чини҃ѫ а҃нѣ сѧ нашо҃ѫ фа́л҃шъ въ ѹ҆стѣ҃ѫ е҆гѡ̀.

гоćie. Y nie zawżdy, ale ieden raz.

Nie może też tho *przytosować* ani do ofiary chwały, ani do żadney inszey Ofiary naszey wnątrzney, abowiem żadna [insza] nie nayduie sye czysta, przed oblicznośćią Bożą iako pisze [1]: Kto sye pochwali czyste mieć Serce, albo kto śmie czystym być od grzechu. Y ieszcze *na drugim mieyscu* pisze [2]. Y niebo nie iest czyste, y Gwiazdy nie czyste są przed nim A [tak] żadnym sposobem tych słow nie może rozumieć o żadney iney ofierze, kromia tey, ktora od wstąpienia Pańskiego na Niebiosa, y po dźiś w Cerkwi Chrześćiiańskiey na każdym mieyscu *ofiaruie sye* ofiara czysta, Ciała y Krwie Baranka Bożego, kthory grzechu nie vczynił, ani sye nalazł fałsz w vściech iego.

[Y ta święta Ofiara nie iest, ani ofiara chwały, ani skruszonego serca, ani modli- (картка 104 знач. Ее.) twy, ani iałmużny, abowiem te nie są nowe ofiary, ponieważ były w starym zakonie y w nowym, ale ta iest iedna ofiara nowa, w zakonie starym nigdy nie bywała, to iest, Ciało y krew Pańska, iako sam Pan mowi: Ten Kielich nowy Testament Krwie moiey, ktora sye za was wyliwa, ta Cerkiew Chrześćiiańska zawżdy na każdy dźień Bogu Oycu w ofiarę przynośi, dla przyięćia łaski y miłośierdźia, na pamiątkę śmierći Syna iego na Krzyżu. Wypełnia sye też w tym figora ofiary powszedniey Kośćioła Salomonowego, w ktorym na każdy dźień rano y w wieczor Baranka przynaszano, insze bowiem ofiary nie na każdy dzień ale roznemi czasy przynaszano, a tę ofiarę Pan nasz sam pierwey począł na tayney wieczerzy, abowiem sam był Iereiem y ofiarą, a potym czynić roskazał

На боцї: [1]) Прик҃. к҃. [2]) і҆ѡ҃. е҃ї. к҃е.

На боцї: [1]) Przypowieśći. 20. [2]) Jop. 15. 25.

Apostołom, y po nich prawdziwym Iereiem mowiąc: To czyńćie na pamiatkę moię. Nie telko tedy **(картка 104 об.)** ieść y pić roskazał, iako Prorocy łżywi mowią, ale wszystko czynić roskazał co sam czynił, y te słowa iako zawżdy Cerkiew vżywa godne są do wszystkiego porządku Wieczerzy Pańskiey, gdy wźiął chleb dzięki czynił y błogosławił a potym łamał y dawał: Y tym co wziął chleb dzięki czynił y błogosławił, ofiarę vczynił, a potym ofiarę przyniosszy łamał y dawał, y to wszystko Apostołom y Iereiom czynić kazał. Iesli bowiem tam telko ieść a pić roskazał, niechże nam powiedzą łżywi Prorocy gdźie poświącać kazał, ponieważ bez znamienia Krzyża ś. albo oświęcenia słowa Pańskiego, ktorym sye wszystko sstało taiem(n)ica stać sye nie może[1]): Y tak iesli chcą mieć taiemnicę, muszą wyznać, ze Pan tymi słowy. To czyńćie, nie telko ieść y pić roskazał, co iest pośledniey-szego, ale y co iest pierwszego poświącać, y ofiarę przynośić. A nauczymy sye temu y od Apostoła, że pierwey potrzeba **(картка 105)** być ofierze ćiała y krwie Pańskiey a niżli przyymowaniu, abowiem tak mowi[2]): Kielich błogosławieństwa ktorego błogosławimy azali nie społeczność iest Krwie Chrystusowey, y chleb ktorego łamiemy azali nie iest społeczność ćiała Chrystusowego. Y abyś nie rozumiał sprosta pić y łamać bez ofiarowania, iako czynią przećiwnicy, zaraz przywiodł od starego zakonu abyś lepiey zrozumiał: Widźicie mowi Izraela wedle ćiała, azali nie ći ktorzy iedzą ofiarowanie społecznicy są ołtarza, skąd widźisz, że w starym zakonie po ofiarowaniu przymowali to co przynoszono na ołtarz tak też y w nowym testamencie po ofiarowaniu Ciała y Krwie Pańskiey vcześnikami bywaią pierwey Iereie, a potym y ini wierni. Y ieszcze tho więcey zrozumiesz, gdy dalsze słowa Apostolskie poymiesz, ktoremi roskazuie, ofiar dijabłu ofiarywanych strzec sye, rozność kładąc między Kielichem ofiary Pań- **(картка 105 об.)** skiey y Kielichem Ofiary dijabelskiey, między kielichem stołu pańskiego, y kielichem stołu dijabelskiego, dzie tak mowi: Abowiem co ofiaruią poganie, dijabłom ofiaruią a nie Bogowi, nie chcę tedy was społecznikami być dijabłom, abowiem nie możećie Kielich Pański pić, y kielich Dijabelski, nie możećie Stołu Pańskiemu vcześnikami być, y stołu dijabelskiego: Y coż iest Kielich y stoł dijabelski? telko pićie y iedzenie Bełwanom (sic) ofiarowane, co Poganie czynili: Y coż iest Kielich Pański? telko ktorego Ierey słowem Pańskim błogosławi, y Bogu w ofiarę przynosi kielich Nowego Testamentu we Krwi Pańskiey w personie wina, coż iest stoł pański? telko pokarm duszewny Ciała Pana naszego Iezusa Chrystusa, Panu Bogu w personie chleba ofiara przynie-

На боцї: [1]) Timot. 4. [2]) Kor. 10.

śiona, iako też y sam Pan ofiarę przyniosł. Y tey ofiary czystey tego stołu y kielicha Pańskiego Chrześćiianie bywaią **(картка 106)** vcześnikami].

[Й] тѣю сѵ̃ѣю оф҃ѣрѕ ѣцѣ ѿ а̂пⷭлѡ цⷬрковь хв̃а ѻ҆ѵ̑живаⷯⷣ принѧ́вши ѿправѕⷮ. Понева҃ⷦ не то́л'ко што҆ [а̂по́столове] написа́ли, а̃ле што҆ и̇̑ пода́ли, всѣ в'цѣлѣ [принѧ́вши] захова́ла. то҆ е̃стъ, обы́чаи [ве и̇́кои] и̇̑ на̀кыш'шеи а̂пⷭкои і҆ерⷭлм'- **(картка 105 знач. Ч.)** скои захоѵѕⷣ, а̃ ѳ ѵ ѣ ⷯ роска́зано е̃стъ. а̂ко пи́шеⷮ [1]. И гды̀ проѯодиⷯ, па̂велъ мⷭ̃ста и̇̑ се́ла, роска́зоваⷯ иⷯ захоѵыва́ти о҆́бы́чаи сѫ́женыи ѿ а̂пⷭлѡ и̇̑ старѣ̀шиⷯ, кото́рїи во і҆ерⷭлмѣ.

А̃ле проти́ⷷницы набо́л'шѭю винѣ̀ кладѕⷮ на цр̃ко҆ⷭ. и̇̑жъ сѵ̃ты́е та̀'ны лы҃ⷦкою чⷬрплеⷯ [а̃ не го́лою ρѕко́ю] дле. к чⷭ иⷯ гл҃ѕп'ство Соломоⷯ мѫ́дры̀ гамѕⷮ пи́шѵчи [2]). Мѫ́дрость бж̃ïа (то҆ ⷮ сн̃ъ бж̃ïй) зѕ̑дова҃ⷯ собѣ̀ до́мъ, (црк̃овъ) и̇̑ ѕмоцниⷷ стоⷯпⷷ сⷯ (в'селе́ⷯски собо́рⷷ) и̇̑ заколоⷯ свою҆ о҆́ф҃ѣрѕ и̇̑ чⷬрплеⷮ в' ке́лиχѕ своеⷯ винѡ̀. и̇̑ посла҃ⷯ свои̇̑ слѵ́ги, з го́лоⷭⷭы҃ⷯ, ѡ҆повѣда́ⷯемъ. призыва́ючи до ке́лиχа. кто҆ е̃стъ глѵ́пы҃ⷦ неха̀'ⷭ скло́ниⷮ до мене. и̇̑ кото́рїи ро́ѕѵмѕ потрѣбѭⷮ о̃ным' мо́- **(картка 105 обор.)** виⷮ. прїйдѣ̀те и̇̑ їжте мо̀ хлⷦ, и̇̑ пи́'те [моѣ] винѡ̀, кото́роѣ ва҃ⷯ чⷬр'плю.

Te *czystą* Ofiarę ieszcze od Apostołow Cerkiew Chrystusowa [vstawicznym] vżywanie przyiąwszy *ofiaruie*, ponieważ nie telko to co napisali, ale y to [co w używaniu] podali wszystko wcale zachowała, to iest, Obyczay naywyszey Apostolskiey [Cerkwie] Ieruzalimskiey [vżywaniem] zachowywa, *co* iest roskazano iako pisze [1]). A gdy przechadzał Paweł miasta y śioła roskazował im zachowywać Obyczaie sądzone od Apostołow y Starcow ktorzy w Ieruzalem.

Ale przećiwnicy nawiętszą winę na *nas* kładą, że święte Taiemnice Lyżką czyrpiemy y [ludźiom] daiemy w czym ich głupstwo Salomon mądry hamuie pisząc [2]). Mądrość Boża (Syn Boży) zbudował sobie dom (Cerkiew) y vmocnił Słupow śiedm (Powszechnych Soborow) y zakłoł swoię ofiarę, y czyrpie w kielichu swoim wino [y zgotował swoy Stoł] y posłał swoie sługi z opowiadaniem głośnym przyzywa- **(картка 106 об.)** iąc do kielicha mowiąc: ktho iest głupim niech sye skłoni do mnie, y ktorzy rozumu potrzebuią mowi im przydźćie a iedźćie moy Chleb, y piycie wino, kthore wam

На боцї: [1]) Дѣⷯ. ѕї. [2]) Прⷱ. ѳ.

На боцї: [1]) Dźieie. 16. [2]) Przypow 9.

ѡ̂ста̄тє гла̄ство, и̂ бӯдєтє жи́ви и̂ на́ вѣки бӯдєтє цр҃ствова́ти. по́ты Соломо̄ мӯдры̀. боро́нячи цр҃кви хр҃ы пи́шє̄ до гла̄пы̄ кото́рии нє розумѣю́чи пи҃сма̀ з до́брого [цр҃ко́вного] поря̄кѹ̄ насмѣва́ю̄ сѧ и̂ в'розмаи́тыє ѹ̆пада́ю̄ єре́сы. [а̏лє ѡ̂ста́вӣши, тепє̄р то́є на коне́цъ вє̄рнѣ́м сѧ. а̂ко кѷ̄рилъ сты́й злов҃ѣ́рны̄ до ко̄ца̀ потла̄мълма́єтъ].

czerpię, ostawćie głupstwo, y żywi będźiećie y na wieki Krolować będźiećie. Poty Salomon mądry pisze do głupich, broniąc Cerkwie Chrystusowey, ktorzy nie wiedząc pisma [Bożego] z dobrego [iey] porządku śmieią sye, [y odszczepiwszy sye] w rozmayte *herezyie* wpadaią, [że odrzoćiwszy od kielicha łyżkę nie mogą, ani dźieći małych, ani ludźi chorych przystoynie Ciała y Krwie Pana Chrystusowey komunikować. Lecz Iereie Boży będąc iego Anyołami to iest, Posłami prawdźiwemi y taiemnic iego szafarzmi, nie iako ćiało y krew prostą, ale iako Boskie y z bostwem ziednoczone rozdawaią, nie nagą ręką, gdyż iest człowieczeństwo bostwem, iako żelazo ogniem ogarnione, maiąc do tey isności figurę zakonu starego gdźie **(картка 107)** Ezayiasz mowi [1]): Y puścił sye do mnie ieden z Serafinow, maiąc w ręku Węgiel goraiący, ktorego wźiął kleszczami od Ołtarza, y dotknął sye vst moich y rzekł, oto odrzocone będą. złości twoie, y grzechy twoie oczyśći. wedle oney tedy figury zakonu starego, iako węgiel ogniem ogarniony Anyoł kleszczami Ezayiaszowi do vst podawał, także teraz Ciało Chrystusowe Bostwem ogarnione Iereie łyżką ludowi Bożemu do vst daią, dla ich zbawienia y dla grzechow oczyszczenia]

На бо҃цї: [1]) Ezayasz. 6

РОЗЪДѢЛ ДЄВѧТЫЙ [1]).

Ѹказуєт ѣретикѡм причи́нѫ, ѩко ѡнѝ ѣдѧнѡ мало́є сло́во до́брое злѣ зрозумѣвши вели́кіе на нѣмъ ѣреси вѫдю́т а̑ мѣновѧтє ѩко то́є словѣко (до́нъдеже) на мнѡго мѣсѧцєхъ в' пи́смѣ значи́т вѣчность, а̑ не дочасность

Я хо́чеш' ли вѣдати причи́нѫ о̑номѫ их шалє́ствѫ, кото́рыє ѹчат проти́вно, и̑ чита́ю зл҃ѣ (картка 106) до́брое писмо̀ а̑пⷭлкоѥ. Яковѣмъ при́стои ѣмѫ цр҃ствова́ти. а̑ по́ки поло́жи всѣх вро́гѡ свои́х по̑но̑ко̑м но҃г свои́х, и̑ мо́вит, и̑ ко̑ше не вѫдє кролова́ти, гды҃ ю̑ по̑ло́жены вѫдѫтъ. корогове ѣго̀ по̑ но́ги ѣго̀, зл҃ѣ а̑ гл҃ѧпе то́є розумѣючи. а̑вовѣх кролюючи пре̑звѣта̑ство̑м вро́го̑, ѩкъ позвѣта̑ствѣ не ма́є кролова́ти. Й ѣщѣ смѣ̑ мо́вити. ѩкъ є̑ст пи́сано. а̑ гды҃ см по̑дадѫт ѣмѫ вс҃ѣ, то҃гды҃ и̑ са̑ сн҃ъ по̑да̑ст см ѣмѫ кото́рїи по̑да̑ всѣх. и̑ та̑ ли то ѿ всѣх бе҃божнѣ҃шїи, вы҃ вѫдучи хр҃во створѣнѧ тръва́єте, а̑ хс, кото́ры̑ и̑ вы҃ и̑ всѣ створѣнѧ см ста́ло погѝнє҃т клю҃нѣръскій т҃ѡ ѣ̑стъ голо. ѩк'же см ѣмѫ по̑дадѫт вс҃ѣ. ты҃є ли, кото́рїє погѝнѫт, а̑ко тыє кото́рїє вѫдѫт тръва́ти. и̑ та̑ ли йн'шіи кото́рїє см (картка 106 обор.) по̑дадѫт сн҃ѫ пребыва́ю, а̑ хс по̑да́к'ши см ѿц҃ѫ не пребыва́є ли. а̑ по̑да́стъ см, не и̑ бы тепе҃р поча̑ ѿц҃ѫ по̑дава́ти см за̑жды бовѣ̑ всѣ повóли ѣго̀ чи́ни. а̑ле а̑вы ѹказа́лъ, и̑ и̑ то҃гды҃ ѣго̀ послу́шны҃ вѫдє. и̑ не с примѫшє́ма послѫше̑ство к нѣмѫ ма́є, а̑ле з до́брои во́лѣ по̑да̑ство чи́ни. не є̑ст бовѣ̑ слѫгою, а̑вы҃ см по̑да̑ з прїмѫше́нѣм. а̑ле сно̑ а̑вы҃ з до́брои во́лѣ и̑ лю҃бвѣ по̑дава́ см. Спыта́имо и̑ о то́є, што̀ то ѣ̑стъ, до́̑деже, а̑л'бо доне́лѣ̑же. ѩк' см то̀ розумѣє҃т. а̑ бовѣ̑ ты̑ сло́во̑, та́к'же в' пи́смѣ йна̑ше на̑ тѝ постара́ю см. понева̑ смѣли рєчѝ. а̑жъ по́ки поло́жи во́роги свои́ по̑но́жко̑ нога̑ свои́х, ока́зую ты̑ ѥмѫ коне́цъ бы҃ти. и̑ смѣли ѳграни́чити вѣ̑ное цр҃ство хр҃во и̑ застано- (картка 107) ви́ти сло́во̑, не ѹставля́ючю кла́дзѫ, то́є те́ды чита̀мо въ а̑по́столѣ подо́бно ѳномѫ. а̑ле пановала см҃рть ѿ а̑да́ма а̑ до мо̀се́м [2]). Бестіи гл҃ѧпы҃, а̑л'бо е̑нѡ до́ты ѹмира́ли, а̑ по мо̀сеи ю̑ жа́де не ѹме́ръ. а̑лбо ю̑ по зако́нѣ не была см҃рть чл҃ка, а̑ле ѩк'но ѣ̑стъ и̑ (до̑деже) то́є сло́во, ча́съ не замѣкре̑нны҃ значи́т. Йле пев'нѣ҃ то́є та̑ ѩкъ па̑велъ ѳповѣ̑ о̑ пра̑дѝвы҃ и̑ чѫдны҃ мⷭ. и̑ ѳ̑ный на а̑да́ма вы҃даны҃ де́кре҃т ст҃ѣга́є҃т см и̑ на не́го и̑ на всѣ̑ и̑̑шн. кото́рїе хотѧ̀ ѳны̑ а̑да́мовы̑ непослѫше́ство̑ не҃грѣшили. Йко̑ и̑де па̑велъ мо́ви. и̑ потѣша́ючи

На боцї: [1]) В польскім тексті сего розділу нема. [2]) К ри. ї.

самы́х себѣ ко́жды́ дн҃ь а҃ же по́ки дн҃ь называ́ет сѧ. то҃ бо҃ вно и҃ же за҃ше ꙗко вовѣ́кх почато́х дно҃х хвы́м не при́стоит повѣда́ти. та́жене при· (картка 107 обор.) мр҃ гды҃ кто́ мо́вит коне́ц цр҃ства хв҃а. цр҃ство бо· вѣ́кх е́гѡ цр҃ство вѣ́чное, та́ ест кто҃ пи҃сѧ ба́рзо мнѡ свѣдо́цства[1]). ѡ҃ бе· коне́чно҃х и҃ не ѡмѣ́нно҃х цр҃ствѣ хв҃о҃х, а҃ тепе́р до́сыт ми на то҃х, дла продо҃жѣ́нїа часо́. а҃ ты҃ ꙗкъ послу́шный тому҃ цр҃ю кла́нѧ́сѧ, и҃ ѹ҃бѣгда́ ѡ всѧкои е҃ретїчѐскои ле҃сти. а҃ кгды҃ да́ст бъ, в чо҃х бы҃те вз҃тпили ча́со своего, ѳповѣ́х ка҃х. а҃ бъ всѣ́х нехо́ захова́ет, кото́рїе памѧта́ют на з҃накй ско҃ча́нїи свѣта, и҃ кото́рїе тр҃ва́ю҃т не· взѣтѧжены а҃нті́христо҃м. ѳ҃то҃ ѡ҃ дер҃жа҃есь знакы зра́цы кото́рыи прй҃ти́ ма́ет. ѡ҃ дер҃жа҃есь ты҃ же ѹ҃каза́нїе пра҃дѣ́вого и҃зба́вителѧ хѧ сходѧчо҃т ꙗ҃бо҃не з҃ нб҃а. ѳно҃т те́ды фа҃ши́вого выстерѣгда́ сѧ. а҃ сего́ пра҃дѣ́вого ѡ҃жида́. наѹ҃чи́л҃ сѧ сѧ доро́ги. ꙗ҃кбы҃ знашо́҃х сѧ на (картка 108). на правѝци в҃ дн҃ь сѣ҃нѝ. захова́ преда́нїе кото́рое ест пода́но ѡ҃ хѣ҃ дѡ́брыми ѹ҃чи҃ками свѣтѧчи. ꙗ҃бы҃ сѧ҃кле ста́· ши пре҃ сѣдїе́ю ѳдер҃жа҃ цр҃ство нб҃ное. кото́рых и҃ ны҃х ве́спн҃х ѡ҃ц҃ѣ хва́ла со сты҃х дхо҃х нн҃ѣ и҃ за҃жды и҃ на́ вѣки вѣ҃чные а҃ми҃.

СѸММА

всѣ҃х знакѡ҃ а҃нтїхрїстовы҃х.

Summa

wszystkich znakow Antichrostusowych.

Тоу ест ро́зѹ҃м[2]). а҃ кто҃ ма́ет мѹ́др҃ст, нехо́ зрахѹ́е ли҃бѣ сѣ҃рца, ꙗ҃бовѣ́х ли҃ба ча҃ка. и҃ лич҃бо́ е҃гѡ ест. ше́сть сот ше҃· десѧт и҃ ше҃. дво́е т҃ѣ на҃ ѹ҃ка́зует, ча҃ка, и҃ сѣ҃рца. кото́рїе тою҃ ли҃бою назва́ти сѧ мо́гѹ҃т.

а҃ ꙗ҃ко в҃гла҃ [с҃ї пи҃ше҃т][3]). е҃ще и҃ тре́тѧ смо́ка ѕка́зѣ҃т. мо́кчи. И҃ ви́дѣ҃хле҃ и҃ ѕ҃стъ смо́ковы҃х, и҃ ѕ҃ст сѣ҃рца, и҃

[Ian Swięty pisze mowiąc[1])]. Tu iest rozum, a kto ma mądrość niechay zrachuie liczbę źwierza, abowiem liczba człowiecza, y liczba iego iest sześćset, sześćdźieśiąt, sześć. Dwu tu nam vkazuie [Ian święty iednego] człowieka, a [drugiego] Zwierza, kto- (картка 107 об.) rzy tą liczbą nazwać sye mogą.

A iż nam ieszcze y trzeciego Smoka w [inym] rozdźiale vkazuie, [y wespoł z tymi dwiema złącza) mowiąc[2]). Y widziałem

На боцї: [1]) ѱа҃ло҃х. рм҃д. [2]) а҃по҃х. гї. [3]) а҃по҃х. с҃ї.

На боцї: [1]) Apok. 13. [2]) Apok: 16.

ѓстъ ф҃а҃ши́вого пр҃о҃ро́ка трѝ нечи́стыи дх҃и, ꙗ҆́ко жа́бы выхо́дѧчїе. на в҃сю҆̀ вселе҃нꙋ҄ю до кро́лw҃ згромажда́ючи и҃х҃ на во҆̀ йⷭ҃. (картка 108 обор.).

z vst Smokowych, y z vst źwierza, y z vst fałszywego Proroka trzy nie czyste duchy, iako żaby wychodzące, na wszystkę źiemię do Krolow, zgromadzaiąc ich na woynę [Przez ktorego to Smoka rozumie sye on stary szatan, to iest, Lucyferus, a iako Pogańscy Filozofowie nazywaią go Tytan Bog podźiemny, a ten czasow ostatnich miał sam sobą wyniść, y mieszkać w iednym widomym człowieku, fałszywym Proroku: przez ktorego to człowieka rozumie sye sam Antichryst: a przez Zwierza rozumie sie lud Antichrystow.

Rachuyże sobie te trzy Persony, pismem greckim kthorym y liczbę Grekowie czynią, y Ian święty to obijawienie po grecku pisał, a to inaczey rachować nie możemy iedno iako Iryneusz, Hyppolitus Papież y Męczenik ś. y inych wiele].

Змі́й,
Smok,

τειτὰν

Бг҃ъ пⷣзе́мны҃
Bog podziemny

ἄντεμος

Проти́к'никъ
Przeciwnik

τ	300	α	1
ε	5	ν	50
ι	10	τ	300
τ	300	ε	5
α	1	μ	40
ν	50	ο	70
	666	ς	200
			666

Чл҃къ,
Człowiek,

παπεῖσκος

Папе́жокъ
Papieżyk

θεὸς εἰμὶ ἐπὶ γαίης

Бъ е҃сте҃ на̀ зе҃мли
Bog iestem na ziemi

π	80	ϑ	9
α	1	ε	5
π	80	ο	70
ε	5	ς	200
ι	10	ε	5
ς	200	ι	10
κ	20	μ	40
ο	70	ι	10
ς	200	ε	5
	666	π	80
		ι	10
		γ	3
		α	1
		ι	10
		η	8
		ς	200
			666

Звѣ́ръ.
Zwierz.

ἐκκλησία 'Ιταλικὰ

цр҃кꙋ влоскаѧ
Kościoł włoski

λατεῖνος

Лати́н'никъ
Lacinnik

ε	5	λ	30
κ	20	α	1
κ	20	τ	300
λ	30	ε	5
η	8	ι	10
σ	200	ν	50
ι	10	ο	70
α	1	ς	200
ι	10		**666**
τ	300		
α	1		
λ	30		
ι	10		
κ	20		
α	1		
	666		

Незвісний твір Клирика Острогского (1599 р.).

На дрꙋгїй лйстъ велеⷭного ѡ҃ц҃а їпáтїа володы-мерского й берестéского ꙋ҃пa, до їсне ôсвецóного кнѣжáти костaнтúна ôстрожского воевóды кїевского (прóсячи âбы гнѣвъ свô ег кн[1]) мн ôпꙋстúти[2]) рáчи. â поведáючи[3]) ижⷣ ôнй влкве нѣчóго в' цр҃кви въстонô не нарꙋшили, токо длѧ непорнкѕ патрїáрха Ѳстꙋпúли) писáны. Сирах. Йко ест красе сѣдúна розсоýдо, й стáрши розумѣти[4]) рáдоу, вѣнéцъ стáршы / мнóго равличьное йскоýство, й похвала их страх гнь.

До Читетника.

В дóмꙋ велúко (цр҃кви бж҃ой) читéлникꙋ лáскавы[5]), не токо нáчинѧ злóтые срѣбръные[6]), âле деревáные й глинáные бы́ти моýсятъ. бô йко тѣло ênднô ест, й члóки мáет мнóгїй, (обор.) â всѣ члóн'ки ênднóго[7]) тѣла мнóгїе боýдячи, ênднô[8]) ест тѣло. так й цр҃ковь ѣа живáго. âчъ мнóгїе члóн'ки мнóгїе нáчинѧ, мнóгїе ремесни́ки мáетъ, âле хотáй й найвоше живопúсцо, âбо малáро, кгды на ênдноý[9]) пер'сóнꙋ й ѡсóбоу гладячи малюют, всѣ óбразы собѣ подóбни бываю, так й мнóги ѡбычай, гды ênднóи[10]) стежки цр҃кóвного порнкѕ стерéгоут, ѡ всѣх побóжностн фѣгоýра просiавáет. Мáетъ цр҃ковъ бж҃їа пáстыро, мáет лóвцо, мáетъ пергримо[11]), мáет пръвохꙋдóжнико, мáет ꙋздóвничи, мáет зéм-

В врехівськім еѣземпляри: [1]) Кнiажанка. [2]) ѡтпꙋстúти. [3]) повѣдáючи. [4]) розумѣвáти. [5]) читателнникꙋ любúмы. [6]) срéбрные. [7]) ѡного. [8]) ѡно. [9]) ѡнꙋ. [10]) ѡнои. [11]) пелгримо.

ледѣ́кл'цо^{ж}, ма́е^{т} страда^{ж}цо^{ж}, ма́е^{т} ри́церо^{ж}. Ты́е всѣ́ е̂ды^{ж}[1]) дхо^{ж}, и̂ в' е̂дно̀ тѣ́ло покр҃ще́нии[2]), и̂ не мо́же о̆ко рещѣ́ мо́вити, не потре́бна ты́, а̂нѝ голова́ носѣ́ мо́вити, ничо́го по тобѣ́. ӑле́ кото́рые чло́н'ки здадз^{т}ся напло^{ж}ше́[3]) бы́ти, ты́е дале́ко бо^{ж}ше потребнѣ́йшїй се^{т}, во̀ та́к' ӗъ раствори^{ж} тѣ́ло ме́н'шемѕ пода^{ж} бо^{ж}шѕю че^{ст}, а̂бы не была́ ра́спрѧ в тѣ́лѣ, и̂ а̂бы всѣ́ е̂дна́кое в' боудова́н'ю тѣ́ла х҃ва чини́ли чло́^{ж}ки (картка 2).

З межѝ кото́ры^{ж} и̂ ѧ̀ е̂ди́нъ, а̂чъ ѿ всѣ^{ж} не потребнѣ́'шїй, е̂дна^{ж}же[4]) бж҃ie творе́нїе, за таки^{ж} пе́вны^{ж} и̂ мо́цны^{ж} цыто^{ж} писма̀ сѣ́го повто́ре ѿповѣ́да́ти на ли^{ст} в' бо́sѣ вале́ного о̆ца и̂па́тїа володи́ме^{р}ского е̂п^{с}па выстоу́пѕю. а̂ и^{ж}же бы́ та^{ж} то^{т}[5]) е̂п^{с}пъ са^{ж}, ш^{ж} и̂ хто̀ и̂н'шїй з' стороны̀, жѐ неслу́шнал е^{ст} ре́чъ ме́н'шомѕ бо^{ж}шого[6]), а̂ прост҃ѣ́йшомѕ бу́чо́ного[7]) бу́чи́ти, и̂ строфова́ти. не ре^{ж}, и̂ ты^{ж} не соумни^{ж} сѧ. проти^{ж} тако́го прилъжсоу́ю бро́^{ж}. По^{ж}мре́мнѝ бе^{ж}гла́се^{ж}, або̀ ѡ̂се^{ж}, чловѣ́чи^{ж}[8]) го́лосо^{ж} промо́ви^{ж}ши́, о̂бличае^{т} про̀рокѕ безоу́мїе. С таки^{ж} о̀рѕжїе^{ж} йдѕ бу҃важа́ти и̂ строфова́ти е̂п^{с}па, о̆ного, и̂ з ни^{ж} про́чи^{ж} е̂го̀ е̂диномысл'нико^{ж}[9]), неро^{ж}соу^{ж}ны̀ и̂ ле^{ж}комы́сл'ный постоу́по^{ж} мѣ́шанои[10]) а̂ вихрова́тоѝ и̂ вѣрли́вои зго́ды. придаю̀ до то́го стосова́н'е а̂ бу҃важе́н'е[11]) порѧ^{ж}ко^{ж}, въсто́чной ц҃рквѝ старожи́тны^{ж}, с порѧ^{ж}ками ри^{ж}скими, что чите^{ж}никѕ хр^{с}тїа́н'скїй чита́ючи бу҃важа̀ а̂ с пра́вдою[12]) переставѣ̀ здра^{ж}ствѣ́й, здра^{ж}ствѣ́й, Писа^{ж}ѕ о̀стро́гѕ к шко^{ж} грѧ^{ж}ко̀, в ро^{ж} ӑф҃ч҃д҃ (картка 2 обор.)

ѣ̀ ти^{ж}дѣ̀ гла^{ж}. ѣ̀.

Тве́рдое ѡ̂снова́нїе бж҃ie сто́и^{т}, ма́ючи печа^{т} сїю, позна̀ г҃ь соу́цїа е̂го̀. и̂ да̀ ѿстѣпи^{т} ѿ непра́вды всѧ^{ж} и̂менову́ѧ[13]) и̂мѧ̀ г҃не.

В бо҃ѣ́ вале́нны̀ г҃дне ѡ̆ч҃е вла^{ж}ка володи^{ж}мерскї̀.

Вели́кїе ӑ высо́кїе сѕмнѣ́н'е[14]) и̂ дш҃ѕ заходя́чїе ре́чи вели́кои ста́лости. а̂ Пова^{ж}жного и̂ розмы́сл'ного^{го} по́стоупѣ́, ш^{ж} з мно́ги^{ж} па́мя^{т}^{ж} го́ды^{ж} прикладо^{ж} и̂ вѣ́домы́сл'ны^{ж} писма̀ ^{с} нау^{ж} о̀ба́чаемо потребоу́ю^{т}. Вели́кѕю бовѣ́^{ж} и̂ высо́це ва^{ж}ноую ре^{ж}, Пова^{ж}ны̀ и̂ прм^{ж}ры̀ Ар'хите^{ж}то^{ж} и̂ мѕ^{ж}ны̀ бу҃ ѻповѣ́да́н'ю е̂ѵ^{г}лїа вое́вни^{ж} па́ве^{ж}; ӑко мо́цноую а̂н'ги́рѕ в' сра^{ж}цѧ^{ж}ъ тврѣ̀дою вѣ́рою спана̀лы^{ж} засажа́ючи,

---

В крех. ег^{з}.: [1]) ѡ^{ж}ным [2]) по кр҃щенїи [3]) на̀плохшїе [4]) ѡ^{ж}накже [5]) бы такъ тотъ поменены̀ [6]) бо^{ж}шаго [7]) бу҃чон'шого [8]) човѣ́чи^{ж} [9]) е̂диномыслен^{ж}ико^{ж} [10]) мешано̀ [11]) стосова́нѧ бу҃важенѧ [12]) а спра^{ж}дою бу҃важай и [13]) именѕый [14]) сѕмне́нѧ.

стате́мне и̂ предѝвне ва́жны̀ по́стоупо᷍ ѹ̑мы́слоу̀ бж̑его. в ко́торо᷍ хотѧ́чи бо᷍ дре́дичо᷍ о̂бе́тницѣ, ѡ̑бфи᷍шїй ѡ̑каза́ти неѡ̑мѣ́ннос᷍ ра́ды сво́ѥи, причини᷍ приса́гоу, а҃бы́смо ѯ҃ то́мѣ вѣ́гѧчи. мо́цное пот҃ше᷍ѥ[1]) мо᷍ли, и̂ заложо́ноую наде́ю о̂дръ́жали, кото́рою ма́емо ма᷍ а҃н҃ге́йѕ а҃бо ко́твицѕ дш҃ѣ́, мо́цнѕ и̂ пѣ́кноу, кото́рала вхо́ди᷍ а᷍ѣ къ вн҃ѕтр҃не́е (картка 3) заѣ́сы, Гдⷣ пр᷍тча за на᷍ зоста᷍ши а̂рхїере́е᷍ водлⷣ пор᷍ѧдкѕ ме᷍хиседе́кового на вѣ́кы ишо᷍ ѯ҃с[2]).

То᷍же незвитѧжо́нѣ̀ а̂рхистрати᷍ ста́лости, кото́рого и̂ само̀ си́лы нб҃ныла з҃ о҃ною розлоу́чи́ти не могѕ᷍[3]), на колѣ́на къ о҃цѕ ѓа на́шего ї҃с хⷭ҃ ѹ̑падаю́чи про́са᷍[4]). А҃бы́смо дх҃о᷍ ѡ̃ного мо́ци ѹ̑крѣпле́ни боу́дѧчи, ѳ҃вдаме́н҃тъ ншей надѣ́й не ѹ̑кло᷍но стате᷍не заховоу́ючи, пре᷍ такоу́ю ста́ло᷍ вѣ́кы, и̂ о҃ны̀ прⷤ́кла᷍ вѣ́рно᷍о о҃ного патрїа́рха, и̂ о҃ц҃а мно́ги᷍ на́родо᷍, кото́рѣ̀ стате᷍не вѣ́кы додръжа́вши бо᷍, ро᷍ска᷍ в҃ бл҃ве᷍ствѣ ма᷍ звѣ́здѣ̀ нб҃ны́м, мно́ство᷍ пото᷍ства, ѡ̑чества неземного Авра́мова,[5]), ма᷍ го́сть а̂ пер҃гри́мове на́ земли, а҃ле лѣ́пшого нб҃ного в҃зыскоу́ючи дост҃ѳ́повали[6]). Ста́ло᷍ скали́стого а̂ о̂почи́стого тве᷍рдости вызна́ли вѣ́кы пе́тръ. Пова᷍не на та́блица᷍ ср᷍цъ плота́ны᷍ рысоу́ючи, и̂ лѣ́нѣю ѡ̑ нѣ́й рода́чи᷍ см҃ добродѣ́телїй, выко́дачи ѡ̑в҃фи́тѣ̀ в҃стоу᷍ къ вѣ́чное цр҃ство ѓа ншего ї҃с хⷭ҃, о̂бецѕе᷍. (картка 3 обор.) Ста́ло᷍, ѣ́къ нѣ́кїй фⷭ҃клр дх҃о́вного вѕдова́ли премоу́дрый сира᷍ на свѣ́тъ выста́вѧючи мо́ви᷍[7]). Гр᷍це о̂снова́н҃но на со́кѣсти ра́зѵма ѣ́ко тын҃кова́н҃е вапле́ное ка́ме᷍ной стѣ́ны, ѣ́ко вазва́н҃е и̂ ба́л҃ки ѣ́ вѕдова́ню мо́цне зна́тые, фⷭ҃кан҃е не росто᷍гноу᷍ см҃. Та᷍ и̂ ср᷍це ро᷍мысле́ною ра́дою[8]) ѹ̑моцне́ное жа᷍ного ча́соу не ѹ̑ла́кне᷍ см҃. Ста́лостю ро᷍мы́сльны᷍ по́стоуп҃ко᷍ и̂ моу᷍жестве́ными ср᷍цы, пра́ве᷍нїй и̂ при᷍кнїй о̃ны̀ вели́кїе патрїа́рси, во дне᷍ сво́и᷍ процвита́ли и̂ на᷍ сⷧ́нце сїа́ли. моу᷍жїе о̃ны̀ добродѣ́те᷍ми бога́тїй, кото́ры᷍ и҃мена живоу᷍ в ро́ды, и̂ па́мⷯ᷍ и҃х҃ъ ве́дле соломо́на и̂ сира́ха[9]) с похва́лами, и̂ въ бл҃ве́нїи᷍, и̂ ко́сти и᷍ процвита́ю᷍ ѡ̑ мѣ́ста свое́го і҃ и҃мⷯ᷍ и᷍ зоставе́᷍ на сⷯ᷍ прославле́ны᷍. Стато́чностю ѹ̑мы́сло᷍, и̂ мо́цною (ѣ́ко свѣде́ц҃тво о̃ны᷍ вѣ́дле па́ве᷍)[10]) вѣ́рою, всѝ стⷭ҃ѝ звитѧжа́ли кроле᷍ства, выконива́ли пра́вдоу, достоу᷍повали о̂бѣ́тницъ. (картка 4) [замыка́ли ѹ̑ста́ лво᷍, погаси́ша си́лѕ о̂гни́ствю и̂ про᷍ѧ][11]). Ста́ло᷍ вѣ́кы е᷍ѥ᷍ гроу́н҃то᷍ ре́чїй тыхъ

В крех. еѓз.: [1]) потѣ́шѣ́ны [2]) по „ишо᷍. ѯ҃с“. маемо ще в крехівськiй рукописи слова: „Ѣ́ко зерцало нл прикла᷍ на᷍ зоставѕе᷍“. [3]) На боці: ѣ́фе᷍ ѳ҃ [4]) ѣ́ре᷍ ї҃ [5]) ѣ́вре́о᷍ а҃і. [6]) ѣ́ пе᷍р҃, а҃ [7]) Сѝра᷍ к҃в, [8]) в крех. еѓз.: ра́достю [9]) Сира᷍ ѧ҃ѕ [10]) ѣ́вре᷍, а҃ї [11]) Слів, взятих в [ ], не достав в крехівськiм еѓземпляри.

котóры^{х} сѧ сподѣва́емо и̑ выкѡ'шта^{пр}това́н'ье невѝдимы^{х}, чере^{з} кото́рое свѣдѣц'тво wдер^{р}жал^{пр} wц҃и наши, на^{х} зе^{р}ца́ло на́у̑ки зоста́вивши, абы^{с}мы̑ ма́ючи та^{х} вели́кїй о҃боло^{х} wбдръжа́чїй на́съ свѣ^{пр}ко^{з}, тестаме^{нт}тъ и^{х} бг҃омы́сл'ной ста́лости в' ср^{пр}ца свои̑ в'пои́вши, статѣ́чне в за́вод^{ъ} заложо́но^{го} кры́соу̑[1]) (взира́ючи на нача́^{пр}ника вѣ́ры и̑ съвръши́телѧ і҃са, кото́ры̑ въ мѣ́сто пре$_{д}$лежа́щїѧ ѥ́мꙋ ра́дости, претръпѣ́въ кр^{с}тъ, и̑ wу̑ га^{х}вѣ́[2]) не дба^{пр}) не ꙋставля́ючи а҃нѣ҆ о҃слабѣ́ва́ючи бѣ́гли. [Бо ѥ̑сли̑ бы́стѣ́ мови^{т}, сн҃ве а҃вра́млѧ бы́ли, и̑ ꙋ҃чни^{пр}ки а҃вра́млѧ бы́сте чини́ли][3]). И҃ко смѣ́ти боу́демо, г҃ва^{пр}то^{м} неналежа́чїй собѣ́ титоу^{пр} сн҃вѣ́ства, сталы^{х} о҃ны^{х} вели́кы^{х}, в' мы́сла^{х} и̑ постоу^{пр}ко^{х}[4]) бг҃омы́сл'ны^{х} ꙋг҃роу^{х}то́ван'ны^{х} и̑ вкорене́ны^{х} про^{пр}ко^{х} на́ши^{х}, привлаща́ти, г҃ды̑ wт ста́лости вѣ́ры и^{х}, сво́ими непостом^{х}ствы, свое́ю лег'комысл'но^{ст}ю (картка 4 об.) выро́димо сѧ, г҃ды̑ и^{х} прирожо́ное подо́бїе[5]) сво́ими wмѣ́н'ками, сво́ими мѣ́лкымѝ ꙋмы́сл'ками, ствáри своѥ́ і҃стрáти́мо змáжемо. [Глáва мóви^{т} о҃ц҃е^{х} прпр^{пр}бїе дѣ́тѣ́, и̑ ꙋ҃чтúво^{ст} Пáно^{х} сѣжéнїй стрáхъ][6]). И҃кѣю слáвоу̑ прпр^{пр}бїм з на^{с} wц҃и нáши мѣ́ти боу́дѧ^{т}, г҃ды̑ и$_{х}$ слúчной ста́лости мáрне зволока́ючи сѧ о҃бнажáемо сѧ, г҃ды̑ сво́ими пло́хими смѣ́ло^{ст}ми, я҃ко о҃блацы бе^{з}во́дный, wт вѣ́тръ преноси́ми, и̑ зв҃ѣзды̑ блѧдя́чїе, с прибы^{т}ко^{м} и̑ до́мо^{х} и^{х}, на ка́мени ста́лости ꙋфоу^{х}дова́ны^{х} выстоупѣ́емо. [Ѥ̑лúци мови^{т}, дхо^{м} бж҃ïи^{м} во́дѧ^{т} сѧ, сïи̑ соу^{т} сн҃о́ве бж҃ïи̑][7]) И҃ко сѧ ма́емо называ́ти сы́н'ми̑ бж҃ïими, ро́до^{м} и^{з}бран'ны^{м}, цр^{с}ки^{м} сщ҃ѥ́нїем', я҃зыко^{м} сты^{х}, г҃ды̑ не доу́хо^{м} кр^{с}ѣ́пости, не дх҃о^{м} сов^{пр}ѣ́та, не дх҃о^{м} съмы́сла не дх҃о^{м} ра^{з}у́ма и̑ премоу́дрости бж҃ей. А҃ле ле́да вѣ́тром^{ъ} сла́бы^{х} на́ши^{х} постоу́п'ко^{м}, по стúхїи^{м} свѣ́та сѣ́го во́дѧчи сѧ, wт плѣ́мени и̑ повинова^{т}- (картка 5) ствá сн҃о́въ бж҃ïи^{х} ꙋплыва́емо[8]). Бо̀ што̀[9]) за́ ꙋ҃часни^{пр}ство свѣ́тоу̑ с тéмностю; свѣ́тъ бовѣ́^{м} до свѣ́тлости присвоѧ́ѥ^{т}сѧ, и̑ справедли́вомоу̑ справедли́вое, и̑ до́бромоу̑ до́бро́е и̑ нетле^{нн}номоу̑ нетле́н'ное. И҃къ ма́емо сте^{жк}ка́ми w^{пр} сво́и^{х} ходúти, г҃ды̑ сѧ и^{х} ста́лости и^{х} вели́ки^{х} ро^{з}мы́сло^{м} [10]) и̑ несквапли́вы^{м} постоу́п'ка^{м}, не то́^{пр}ко мно́ги^{м} и̑ згола в'сѣ́^{м}, а҃ле е^{ж}но́моу̑[11]) з ни^{х} присмотри́ти, и̑ поревнова́ти не хо́че^{м} [12]). [Испыта́йте мо́ви^{т}

На боцї: [1]) ѥ́вре^{м}, вѣ́. [2]) В крех. еѓз.: wт срамот^{ъ}ѣ [3]) Цитат, взятий в [ ], пропущений в крехівськім еѓземпляри. [4]) в постоу^{пр}ка́хъ [5]) В крех. еѓз.: подобїе а҃бо финосо́мїю [6]) В крех. еѓз. цитат пропущений [7]) В крех. еѓз. цитат пропущений [8]) На боцї: а҃ пе^{т}р к҃, і҃са҃ а҃і. [9]) В крех. еѓз.: Почто. [10]) и҃хъ велики^{м} розмысло^{м} w^{ж}но́мѕ. [11]) w^{ж}но́мѕ. [12]) На боцї: Григо^{р}ии нискїй.

Писа́нїѧ, ꙗ҆ѥ вы мни́те в нихъ и҆мѣ́ти живо҇т вѣ́чны҃] [1]). Й та҆ взъмѣ́мо собѣ́ на прикла҆ а҆ присмотрѣ́мо сѧ оу҃ка҆́зномѹ, й не сваплйкомѹ вре́ча҆х высо́це ва҆жны҃х, о҃ного велйкого во́жа й кнѧжати на҆ лю́до҆ѥ, Мшй сѣдѧ постоу҃пѣ́кѹ. Пре҃ чоу҃дное [2]) й стра́шное поколан'е, й на послоу҃гѹ бо́жїю кезва́н'е с коупины огне҆ палаючей [3]). [Мо́усѣ, мо́йсей и҃ѣ́сте҆ Кото́ры҃ е҆ст҇ гдⷭ҃ бⷭ҃ Шц҃евъ ва́ши҃х, бⷭ҃ а҆враа́мо҆ бⷭ҃' Іса́ковъ, бⷭ҃ Іа́ковковъ, й҆дѣ́ къ фараѡ́нѹ цр҃ю е҆гйпе҇тскомѹ] [4]). Што́ на́то стате҆́ного й҆ роз'- (картка 5 обор.) соу҃дно҇ѵ оумы́слоу чл҃къ, ви́дѧчи то҃ же́ на та́к' велйкѹю ре҆ѣ҃ го҃ поволыва́ю҇т Шповѣ́дилъ. [г҃и а҃ што҆ за҆ е҆ст҇, а҃бы҆ мѣ҆ и҃тѣ́ къ фараѡ́нѹ а҃ выводи́ти люд з' е҆гип'та] [5]). Шповѣ́дилъ е҃моу҃ го́лосъ бж҃їй, йдѣ́ а҃ боу҃дѹ с тобо́ю, по второ́е поча҆ сѧ вымовла́ти бл҃гоговѣ́н'нам дц҃а, не и҆҃ бы мо́ци бж҃е҃ не оу҃фа҆ [6]), а҃ле ро҃змы́сло҆ своѥ́ кре́в'кости на та҆ велйкоую ре҆ не то҃ргав' сѧ мо́вѧчи. [г҃и молю тисѧ, и҃ѣ не ма́ю и҃зы́ка спосо́бного къ мовѣ́н'ю] [7]). Шповѣ́ди҆ е҃моу҃ бⷭ҃ъ, хто҃ да҆ оустѣ҃ чл҃кви, хто҃ ли҃ е҃гѡ чи́ни҇т глоухы҆ й нѣ́мы҆, йди҆ же҃ тепе҃р, и҃ напра́влю оустѣ҃ твой коу҃ вымо́вѣ҃. По тре́те вымовла́ючисѧ мшйси, не ты҆ самы҆ же́ несмѣ́ле а҃ нєбез'пе́чне до послу҃ги бж҃е҃ то҃ргавъ сѧ, а҃ле и҆҃ ре҆, кого҃ йн'шого пошли́. Таки҆ оу҃поро҆ про҇ѵнѣ́ква҆ бы҆ г҃а. А҃ле дла҃ е҃гѡ ста́лости а҃ спанѧлого ср҆ца, оу҃чти҆ й оу҃титѹлова҆ е҃гѡ бⷭ҃ъ та҆. [о҃то да́ле҆ тебѣ҃ бⷭ҃а фараѡ́нѹ. Й зась. вѣ҆ тѧ на҃ всѣ҃х, знашо́ле҆ ла́скѹ предомно́ю] [8]). й ѣ҃ще придано́ е҃моу҃ (картка 6) на по́мо҆ А҃арона, до́бромѹ до́бро҇го спосп҃ѣ҃шника а҆҃бѡ помо҆́ника҆, Бысмы Шчє влады́ка втако́е зе҇рца́ло ста́лости (а҃ ѣ҃ще прїда́ючи до того҃ о҃ные, е҃сли́ бы смо са́ми себѣ҃ ра҆҃соужа́ли, не бы́хо҆ ѳсоужѐни бы́ли слова҃) ча́сто помышла́ючи свою кре҆́ко҇ст присмотро́ва҆ѧ [10]), не то҇ргноу҃ли бысмо҃ тако҇го кото́ры҃ е҆ст҇ на҃ си́лѹ на́шѹ не то҇ргноу҃ли бысмо҃ сѧ тако́го, кото́рїй е҆ст҇ на҃ си́лоу на́шоу, тажа́рь дви́гати, й не бы́ли бы́смо те҆́ з' о҃ны҆х, кото́ры҃ непорахова́вши сѧ с ма́ѣтностїю своє́ю то҇ргноу҆́сѧ сто҆́пъ а҃бо вѣ́жоу, ко́што҆ вели́кы҆х, всѣ҃ маѣтно҇ст ѣ҃гѡ перебы҆ша́ючи҆х, боудова́ти, в ли҆́цѣ҃. кре́мени бо҃ мо́ви҇т [11]). Па́че себѣ҃ не въз'движи. Присмотрѣ́мо сѧ й ѡ҃номоу велйкомѹ бл҃говѣ́н'ствѹ, а҃ ты҆ бо́҆шомѹ й статѣ́номѹ в' мо́лодости лѣ҇т, про-

---

[1]) В крех. еѓз. цитат пропущений. [2]) чюдо́вное. На боцї: [3]) ѣ҃ мо҃ д҃. [4]) В крех. еѓз. сей цитат пропущений. [5]) цитат, взятий в [ ], пропущений в крех. еѓз. [6]) не дѳфа҆. [7]) в крех. еѓз. цитат пропущений. [8]) На боцї: ѣ҃. мо҃ з҃. [9]) В крех. еѓз. цитат, взятий [ ], пропущений. [10]) На боцї: а҃ ко҃р... [11]) Сира҆.

рóка Їєремéй рóзмыслоу. не ѿ чл҃ка, а҃ле ѿ нáйкыш'шого, ста҃ сѧ гóлос такїй[1]). Е҆ пéре҃ нѣ҃ли в' животѣ́ створи́ле҃ тѧ̀. познáле҃ тебѣ́, и҆ нѣ́жли вышоле҃ ѿ ма҃тки, ѡ҆сти́ле҃ тѧ̀. и҆ прр҃ка мéжи нáроды дáле҃ тѧ̀. (картка 6 об.) што҃ҳ бг҃омы́сл'ностію бу҃кр҃кпле́нала дш҃а злы҃ши сѧ та҃ вели́кого преложе́н'ства и҆ бу҃сѧмни́в'ши сѧ спрáвы, крыкноу҃ с плáче҃. [Сы́й вла҃ко г҃и, ѩ҃ не вмѣ́ю мо́вити, ѧ҃ ѣ҃сте҃ дитина[2]] 2). Йко бы ре҃ то҆ є҃ст ре҃ вели́каа, ва҃жнаа, кото́раа мо́й ро́зоу҃, мо́й смы́слъ переважáе҃, кото́рѡ҆ ѧ҃ подиви́вши сѧ, спростáти не могоу́! Неполи́чно е҆моу́ того́ пéвне за ѩ҃ко́е непослꙋше҃ство и҆ бу҃по҃, а҃ле за та́коую ста́ло҃ст и҆ ро́з'мысл'но҃ст бу҃чти҃ е҆гѡ҆ бъ҃ таки҃. [ѻ҆ то да́ле҃ сло́ва мои҆ въ҃ бу҃ста̀ твоѝ]3). И҆ ѿто тéра҃ 4), а҃бо сего́дн҃ѧ поста́виле҃ тѧ̀ на҃ на́роды, и҆ на҃ кроле҃ствы. а҃бы҃ вы҃то҃рга҃, и҆ боу́ри҃ роспороша҃, вы҃ница҃, бꙋдова҃, и҆ насажа҃. О҆ба́чъмо ѩ҃ко ро҃мы́сл'ное, ста́лое а҆ нес҃каплúвое послꙋше́н'ство до ла́ски бж҃ей и҆ до вы҃шо(го) преложе҃ства приво́ди҃. Споча҃ка҄ мо́ви҃ е҆моу́ бъ҃, в' животѣ́ ма҃тки твоеѣ́ по҃нале҃ тѧ̀, и҆ ѡ҆сти́ле҃ тѧ̀ и҆ прр҃ка мéжи наро҃ы (картка 7) да́ле҃ тѧ̀, а҆ пото҃ да́лей, и҆же҃ та҃ статéчного и҆ спана́лого5) бу҃мы́слоу, же҆ не наска́коуеш' на рéчи вели́кїе скваплúве бе҃ро́змысл҄. Про́то те҃ҳ с та҃ вели́кы҃ а҆ пова́жны҃ твои҃ бу҃мы́сло҃ прекладáю тебѣ́ на҃ вели́кими а҆ пова́жны҃ҳ рéчами, не на҃ е҆ды҃ 6) мѣ́сто҃ а҃лѣ̀ повѣ́то҃, а҃ле на҃ кролéв'ствы, вычищáти зло́сти и҃ сръдéцъ лю҃скы҃, а҆ што҆ бо́҃шего даю́, слова̀ мои҆ въ҃ оу҃ста̀ твоѝ. Йко ѡ҆номоу҃ вели́комоу҃ Їа́ковоу҃ патрїа́р'ше7). Гдꙑ ста́лымъ бу҃мы́сло҃ пре҃ цѣ́лбю но҃ з' а҆гг҃ло҃ бж҃и҃ запа́сы хо́ди҃, и҆ гдꙑ а҃ҳ ден'ница8) надышлà. ре҃ а҃гг҃лъ, поусти́ мѧ, а҆ ѡ҆́нъ мо́ви҃, не пѫщ҃ тѧ̀, по́колѧ мѧ̀ не б҃лви́шъ, ви́дѧчи г҃ъ бъ҃ стало҃ст мо́жного сри҃ца, ре҃ и҆ бу҃чти҃ е҆гѡ та҃, поне҃ҳ бу҃кр҃кпи҃ сѧ є҆́сте҃ з' бг҃ом, и҃ лю҃ми си́ле҃ вꙋ҃дешъ. зда҃ е҆моу́ титоу҃, ю҃ҳ и҆́мѧ твоѐ не боу́де҃ бо́л'ше Їа́ко҃ а́҆ле Їи҃ль9). Не и҃ҳ бы а҆́гг҃лъ бж҃ïй мо́цю чл҃ꙋ немо́цномꙋ (картка 7 об.) тле҃номꙋ (бо҆ е҆ди҃ а҆гг҃лъ всемꙋ свѣ́тоу҃ съ проти́воу҃ сто҃а́теле҃ є҃ст) спростáти не мо҃, то҃ко҃ҳ статéчности бу҃мы́слоу, и҆ по́стоуп'ко҃ лю҃ски҃ провоу́е҃ бъ҃. Та҃же и҆ томоу́ прр҃кви бж҃емꙋ Їеремéй, за статéчно҃сть спана́лого оу҆́мыслоу, и и҃ҳ небе҃стоу́дне и҆ нелг҃комысл'не до послꙋгѝ бж҃ѣ̀, и҆ на та҃ вели́кꙋю ре҃ склони́в'сѧ т'кнꙋ҃ш҄ъ҃ рокоу́ своéю оу҃ст ѐ҆гѡ, да҃ в ни҃ сло́ва свои҆10). Што҃ҳ о҆́ные слова̀ въ҃ бу҃ста́х' прр҃цъки҃ мо́вили а҆ за̀ не крыча҃, а҆ за̀

На боцї: 1) Ѥре҃ а҃. 2) В крех. еѓз. сей цитат пропущений. 3) В крех. еѓз. цитат пропущений. 4) теперъ. 5) ста́лого, 6) ѿны҃. 7) На боцї: а҃ мш҄ л҄в. 8) В крех. еѓз. зорни́ца. 9) На боцї: Зла҃ҳ҃ст. 10) Іере҃. ѣ҃.

не вола^{и}, а̂ за̀ не оу҃помина^{и}, а̂ за̀ не гро́зи^{и}, а̂ за̀ не ѿводи^{и} ѿ смѣ́лой легкомы́сл'ности людѐ неро^{з}мы́сл'ны^{х}. Оу҃жасни^{с} ѭбо̀ и̂ въ-стрепещѝ зе^{мл}е́, гл҃е^{т} гь, ꙗ̆ко дв҃ѣ̀ лѫка́вѣ̀ сътвори́ша [лю́дїе моѝ, мене́ о̂стави́ша] [1]) и̂сточника вѡ^{и} жи́вы^{х} и̂ скопа́ша се́бѣ̀ кла́дѧ^{з} съкроуше́ный: Слы^{ш}ѝ гл҃ѳе шале́ны̀, кото́рыѧ̀ нѣма́ешъ сръдца, и̂ кото́рыѧ ма́ючи о́чи, невиѫ^{т}е, ѕши і̂ неслы́шите. (картка 8) Менѐ не оу҃бо^{ѩ}те́ см҃ лѝ; и̂ ѿ лица̀ моего̀ не ра^{з}боли́тесѧ, кото́рїй положи^{и} грани́цоу вѣ́чноую, мо́рю пѣ́сокъ, и̂ не порѕшо́нѕю, кото́рꙋ̀ и̂ во́л'ны мо^{р}скїа дви́гаючи см҃ не могоу^{т} перѐ тѝ, а̂ люде^{м} ты^{м} ѐ^{ст} ср^{д}це невѣ́рно, ѿстоупи́ли и̂ пошли́, и̂ не мо́вили в' ср^{д}цоу свое$_{м}$ оу҃бои^{и} см҃ гѣ̀ бѣ̀ на́шего. Тоу҃ присмотри́ти см҃ спи́^{т}ностїю потре́ба, и̂ж' пребе^{з}доу҃шнѕю и̂ нѣмоую ре^{х} во́дѕ мо́р'скѕю (кото́рала а̂́чъ в натоурѣ́ сво́ей та^{к} ѐ^{ст} непостоа́н'на, жѐ в'стави́чне на е̂́дно^{м} [2]) мѣ́цѕ стоа́ти не мо́же^{т}. пре^{д} см҃^{ѫ} и̂ та́а грани́цъ сво́и^{х} поло́жены^{х} ѿ бѣ̀ не переска́кѕе^{т}). ле́г'комы́слно^{е} лю^{д}скѕю строфоу́ѐтъ слѣпы́ми глоуҳи́ми, ша́леными бе^{з}сръдне́ч'ными, то̀ ѐ^{ст} нестате^{х}ного, и̂ не гроу^{х}то́вного ср^{д}ца называ́ючи. Ꙗ̆ко̀ о́но и̂ а́гг҃лъ бж҃ї оу҃ї́лъ [3]) е̂́здроу презви́тера и̂ про^{р}ка, кото́рыѧ̀ не оу҃стави́чностю ро́ѕмѕ сво́его оу҃носа́чисѧ, коу҃си^{т}сѧ шпы́рати [4]) о́коло ре́чїй бж҃ї^{х} вели́кы^{х}, строфова^{и} пре^{з} такїѫ жѐ при́кла^{и} мо́вѧчи. Пришо́ле^{м} до нѣкото́рой пѫстынѝ, гдѣ̀ дре́ва ра^{д}ѹ оу҃чини́ли (картка 8 обор.) мо́вѧчи, прїи-дѣ́те ходѣ́мо, и̂ двигнѣ́мо во́йноу на мо́ре, жѐ бы оу҃текло пре^{д} на́ми, и̂́же бысмы собѣ̀ оу҃чини́ли бо^{и}шїе дѫбра́вы. Та^{к}же и̂ во^{и}ны мор'скїе ра^{д}ѹ оу҃чини́ли мо́вѧчи по^{и}несѣ́мо во́йнѕ на́ лѣ́сы по^{и}скїе [5]) жѐ бысмы̀ зва^{и}чивши и^{х}, причини́ли собѣ̀ бо^{и}ше мѣ́сца, гдꙋ бы^{с} былъ е̂́здро соудѣ́ю на^{д} на́ми [6]), кого̀ бы^{с} пра́вы^{х} а̂ кого́ бы^{с} ви́н'ны^{х} оу҃чини^{и}, ѿповѣ́ди^{и} е̂́здра̀, запра^{з}ды в' поро́жнюю ра́доу вдава́ли см҃, поне́же зе^{мл}а дана лѣ́со^{и}, а̂ мо́рю мѣ́сто. ѿповѣ́ди^{и} а́гг҃лъ [7]), до́бре^{с} о̂сѕди^{и}, чемоу^{ж} себѣ̀ не ѿсоу҃дишъ, и̂ зась, не посла^{и} про^{р}ки, а̂ о̂нѝ тека́ҳѕ. не гл҃а^{х} к ни́мъ и̂ тїѝ пророчествова^{х}ѹ, слыша^{х} и̂́же рекоша́ проро́цы [8]), пророчествоу́ючи въ и̂́мѧ моѐ кла^{х}ство. Поне́же о̂стави́ша мѧ ѿ́цы ва́ши, речѐ гдь, и̂ и̂до́ша по бж҃ѣ^{х} чю́жи^{х}, и̂ послоужи́ша и^{х}, и̂ поклони́ша см҃, мене́ же о̂ста́виша, и̂ зако^{н} мо́й несъхрани́ша. Сего̀ ра́ди [9]) сїа ре^{х} гдь навѣ́жоу и^{х} чты^{р}ма подо-бе́н'ствы, ме^{ч}, на за́бие, ѱы на^{р}сто^{р}га́н'е, пта́хи нѣ^{ч}ный, и̂ звѣ́ри зе$_{м}$- (картка 9) ный на расхище́н'е, и̂ на пожра^{ч}е. И̂ ѐсли ста́ноу^{т}

---

[1]) Зачеркнених клямрами слів не достав в крех. ет҃з. [2]) В крех. ет҃з. на ѿ^{и}но^{м}. [3]) На боці: гг҃ ѐзра д҃. [4]) В крех. ет҃з.: шпырѧти. [5]) В крех. ет҃з.: по́лные. [6]) В крех. ет҃з.: на́дъ ними. [7]) На боці: е̂́ре^{м} кг҃. [8]) е̂́ре^{м} ѕ҃. [9]) е̂́ре^{м}, е̂́і.

мшисѝ ѝ самои^{ж} пере^{ж} мно́ю за лю^{ж}мѝ такѝми, не выслуха́ю ^{и}. а̂ за што̀ такїй гнѣвъ; дла̀ мана́сїи сы́на ѐзикїйна, а̂ мана́сїѧ што̀ та^{ж} зло́го звро^{ж}; сътвори^{ж} лоука́вое пре^{ж} о́чѝма гн҃има. ѝ᾽ о҃чини^{ж} во́л᾽ноую крыдли́во^{ст}, ѿста́вивши зако^{ж} о́᾽цовъ сво́и^{ж}, пошо^{ж} въ слѣ́дъ чоужи^{ж}. ѝ ѿсѣкла^{ж} сны́ своѝ въ о҃гнь. воро́ж᾽ки, ча́ры, а̂ зв҃ѣздо^{т}чества строма́чь. такїй пожи́то^{ж} неро^{ж}мы́сл᾽но^{ст} лю^{ж}ска҃ а҃ лег᾽кое о҃уважѐн᾽е грани́цъ ѝ доро^{г} Ѿцѣ́в᾽скы^{ж} выстоу́п8ючи^{ж} прино́си^{т}. до́бре то̀ о҃у сѣ́бе о́᾽нѣ̀ премоу́дрѣ̀ о҃ува́живши, ре́къ[1]). Не забыва́й сказа́нїй ста́рческы^{ж}, ѝбо̀ ѝ ѿнѝ научи́ша сѧ Ѿ о҃цовъ ско́и^{ж} а̂ ѐ᾽ще ди́вн᾽кѝй, ди́вны̀ о́᾽нѣ̀ ѐ᾽здецъ ѿгнѐ᾽ной коле́сниц᾽къ кры́кн8^{ж} мо́вѧчи Їлїа[2]). Н᾽ѣсмь а̂ лѣ́п᾽шїй Ѿ о́᾽цовъ мо́и^{ж}, ча́до^{ж} бо̀ че́стнаа похва́ла, Ѿцѣ́в᾽скаа сла́ва. бо̀ гдѣ̀ лѣ́н᾽ѣ҃ мо́стоу^{п}ко^{ж}, ѝ зако́новъ Ѿцо^{ж}ски^{ж} Ѿ сы́нъ не загла́жоуе^{т}сѧ, ѝ Ѿ рожа́ю врожа́ѝ цѣ́ло захо́воуе^{т}сѧ, та^{ж} е҃^{ст} ро^{д} несме^{р}те́л᾽нѣ̀. То́ѝ ѝ тако̀ лѣ́н᾽ѣ҃ сѧ^{ж} найвы́шїй почато^{ж} вы́нал᾽кз᾽ши, (картка 9 обор.) ѝ не в лѣдѣ̀ до́моу а̂᾽ле о҃у о́᾽но^{ж}, Ѿ которо^{ж} засвѣ́^{ж}чи^{ж}, о҃у бл҃ве́нїй боу́доу^{т} о҃ сѣ́мени твое^{ж}, всѣ́ на́роды на́ зе^{ж}ли, зоста́ви^{ж} мо́вѧчи, не скры́ю Ѿ а҃враа́ма слѹгѝ моего́, што̀ а̂᾽ чиню́, вѣ́^{ж}бо̀ та᾽ко зано́вѣсть а҃враа^{м} сно́мъ свои^{ж}[3]) ѝ до́мови своѐмоу. по со́бѣ҃ а҃вы̀ захова́ли доро́ги гн҃и, тоу́ю лѣ́н᾽ѣ҃ выпра́воующи та́ини^{ж} н҃е҃бный ре^{ж}, непови^{ж}ны соу^{т} сн҃ве о́᾽цѣ^{м}, а̂᾽ле о́᾽цѝ сно^{ж} звира́ти ѝ᾽мѣ́нїа то̀ е҃^{ст} дх҃о́вноую ма́тно^{ст},нау́᾽к8, не сно́ве ма́ю^{т} Ѿцѣ́къ, а̂᾽ле Ѿцѝ сно́къ о҃учи́ти.

Ока́᾽мо^{ж} ѐ᾽цѣ̀ статѐнны̀ превели́ко̀ поко́рѣ҃ о҃умы́слъ моу́жнаго гедео́на, до кото́рого прише^{д}ши а҃ггла҃ бж҃їй, поздоро́ви^{ж} ѐго̀, гд҃ь с тобо́ю моу́ж8 си́л᾽нѣ̀, Ѿповѣ́дѣ^{ж} ѐмоу гедѐѡ^{ж}[4]), гн҃и мо́й ѐсли^{ж} гн҃ь межи на́ми, чомоу́ж᾽ пришло̀ на ва^{с}[5]) всѐ зло́е, ѝ чомоу́ вы́да^{ж} на^{с} в роу́ки мадїа^{ж}чико^{ж}. Присмотри́ сѧ вели́кой ста́лости ѝ поко́рѣ҃, гн҃ь бъ҃ ѐго̀ само́го вывыша^{ж}, ѐмоу́ само́моу ла́скоу Ѿповѣ́да^{ж}, ѐмоу́ поздоровѐн᾽е чини^{ж}, а̂ о́᾽нъ боѧ́чисѧ вырика́ти, ѝ лѣ́п᾽ши^{ж} на^{ж} ѝ᾽н᾽ши^{ж} сѧ чинѝти. А҃ле в личѣ́҃ (картка 10) съ всѣ́ми сѣвѣ̀ кладоу́чѝ. Ока́зоуе^{т}. не мо́ви^{т} ѐслѝ гн҃ь съ мно́ю ѐдны^{ж}, а̂᾽ле ѐслѝ гд҃ь е҃^{ст} с на́ми, та᾽ко бы̀ ре́къ, а̂᾽ сѧ^{ж} ма́ло спра́влю бе^{з} ѝ᾽н᾽ши^{ж} кра́тїй моѐй. Ви́дѧчи гн҃ь статѐчное дрѹ́голю́б᾽ство, и҃$_{ж}$ не то^{ж}ко сѧ^{ж} не смѣ́е^{т} до ре́чей вели́кы^{ж}, а̂ле ѝ всѣ́^{ж} оучѧ́стника^{ж} твое^{ж} ла́ски бж҃ѣ̀ чини^{т}, мо́ви^{т} ѐмоу́. [Ѝдѝ в мо́ци Твоѐ̀ то́ѝ, вы́кави^{ш} Їѝл҃ь з роу^{ж} меді^{а}нскы^{ж}][6]). Присмотри́сѧ великом8 кѧ҃говѣ́н᾽ства пожи^{т}к8. ѡ^{ж} сѧ^{ж} о҃ со́бѣ҃ ле^{т}це розоумѣ́е^{т}. не

На боцѣ: [1]) сира^{ж}. [2]) ца^{р}. г҃. [3]) В крех. ев҃з їѝлевы^{ж}. [4]) На боцѣ: ере^{ж} s҃. [5]) В крех. ев҃з.: на на^{с}. [6]) В крех. ев҃з. сей цитат пропущений.

мо́ви^{т} ѡдрѣ́жѕ са^{м} ѣ́ди^{м} сла́ву, ꙋ҃чти́во^{ст}, и̂ зв҃ѣ́рино^{ст} и̂ про^{м}кова́н'е мѣ́жи вс҃ѣ́ми и̂ пре^{д} вс҃ѣ́ми. а҃ле спо^{м}ного довро́ и̂ пожи^{т}кѕ вс҃ѣ^{м} пра́гне^{т}. а҃ гъ҃ ѣ҃ѣ с҃а́мого ѣ҃го́, ты^{м} вс҃ѣ^{м} и̂ то́ю че́стїю ч'ти^{т}. к тѣ҃ мо́ци твое҃ѣ҃, вы҃бавишѣ҃ їи҃л҃м. в тѣ҃ мо́ци ста́лого ꙋмы́слѕ, и̂ мѕ҃жного ср^{д}ца. кото́рого^{м} в то́вѣ҃ довѣ҃^{д}чи^{м}, такїй пожи́то^{м} ста́ло^{ст} приноси^{т}. Не мѣ҃^{м} и̂ на то^{м} ѣ҃ще до́сы^{т} ꙋка́жне ꙋпра́вующій[1]) ста́лый моу́жѣ҃, зѕмѣ́вши см҃ вели́кости ре́чи[2]) ѿпокѣ́ди^{м}. гн҃и, чи^{м} и̂ а҃ко а҃ ма́ю вы҃какити їи҃л҃м, а҃ ѣ҃сте^{м} ты́см^{м}ми хоу́жѣ^{м}шїй (картка 10 об.) к мана́сїи. и̂ на́мен'шїй в до́моу ѻ҃ц҃а моѣ́го, и^{м} ѣ҃го́ бо^{м}ше вы҃вы́ша́но, ты^{м} см҃ ѿнѣ҃ ко^{м}ше понижа^{м}, и̂ та^{м} не см҃ѣ́ѣ҃ по^{м}на́тисм҃ тако́й троу́д'ной и̂ вели́кой ре́чи на сѣ́бе бра́ти, а^{м} за до^{м}ими намо́вами, за вели́кыми и̂ предѝвными чоу́да^{мм}[3]) спале́н'емѣ҃ бе^{з} ѣ҃гью ѳ҃фѣ́ры, споущѐне^{м} на роу́но ро́вы, и̂ до́вре намы́сливши см҃, зале́две намо́вити см҃ да^{м}. И̂ не розоумѣ҃ѣ́ймо, а҃вы҃ вс҃ѣ҃ ѻ҃ные ре́чи презре́нм҃ нѣ́ка́кого таѣ́много бж҃ого кѕ ѡ҃стѳрозѣ҃. а҃вы҃смо ѿны^{м} присмотроу́ючисм҃ ѻ҃стро́жне и̂ ро^{з}мы́сл'не пост҃ѣ́повали, и̂ в со́вѣ҃ не замыка́ли. и҃ако и̂ а҃п^{с}лъ пре^{з} прѝкла^{м} ста́ры^{м} дѣ҃вѣ҃ъ, на^{с} ѻ҃стерѣ҃га́е^{т} мо́вячи[4]). не блꙋдѣ҃мо и҃ако нѣ҃кото́рїе ѿ ни^{м} поблꙋди́ли см҃, и̂ поги́бло и^{м} въ ѣ҃дѐнъ де^{н}, два^{м}цѧ^{т} и̂ три́ ти́см҃чи. А҃ ѻ҃ ко^{м} то мо́ви^{т} ѻ҃ны^{м} ле́гкомысл'ны^{м} и̂зра́и^{м}чико^{м}, кото́рые меш'ка́ючи в са^{т}ги́мѣ҃, ѿстоупи́вши ѿ и҃чи́стого набожѐн'ства, сл҃ѕжи́ли въ ѥ^{м}фего́рѕ, нокѝе вѣ҃ры змыша́ючи. А҃ ѡ҃ ѻ҃но^{м} ста́ло^{м} и̂ ро^{з}мы́сл'но^{м} по́стоуп'кѕ проро́ка данїи́ла, гдь҃ (картка 11) вы҃смы́ памата́ли, кото́рыѝ мо́ви^{т} а҃ данилъ, гдь҃^{м} розоумѣ҃^{м} в' кни́га^{м} ли́чѕ лѣ҃^{т}. ѡ҃ кото́ры^{м} пода́но бы́ло сло́во гн҃е, до про^{р}ка їе́реми́и҃ на выпо^{м}не́н'е ѿпоуст҃ѣ́нїа їер^{с}ли́ма, ѻ҃ лѣ҃^{т}, ѻ҃бе^{р}нѕ́ле^{м} лице҃ свое҃ къ гоу҃ ѣ҃оу҃, а҃вы^{м} шоу́ка$_{м}$ мѧ҃твы и̂ про^{з}вы з го́лодо^{м}, въ кре́тици и̂ по́пелѣ҃. ПРоро^{м} бж҃їй вели́кій моу^{мм} помыш'ле́нїй. кото́ромоу таѣ́мниць҃ вели́кїе стра́шны^{м} спра́въ пре҃зре́нм҃ бж҃его ѿкры́гы[5]). То^{т} моли́твы и̂ мо́^{м}вы пре^{д} ꙋставле́ны^{м} часо^{м} не см҃ѣ^{м} принести҃ бг҃ѕ. а^{м} прѣ҃кѣ́й до^{т}го намышла́ючи см҃ и̂ ро^{з}соужда́ючи, ѡ҃ва́чи^{м} и^{мм} промина́ю^{т}, ѻ҃, лѣ҃^{т}, звоуре́нм҃ їер^{с}ли$_{м}$ского. ꙋ҃ вели́ко^{м} смꙋ^{т}тѕ и̂ жа́лости тръпѣ҃ѣ҃ъ. и҃ако са^{м} свѣ҃д'чи^{т}, мно́гїа дн҃и. боа҃чисм҃, а҃вы не по поро́^{мм}ници моли́^{м}см҃. Не ѡ҃поусти́^{м} гъ҃ ѣ҃ѣ҃ надаре́мне ѣ҃го́ тако́го ро^{з}мы́сл$ѕ. а҃вы таки^{м} прѝкладо^{м}, и̂ на^{с} нау҃чи^{м} и̂ не ве^{з}роспѣ҃дне до ре́чѐ вели́ки^{м} то́р'гати см҃, и̂ а҃вы на на^{с} не ѡ҃ста́ли ѿны^{м} сло́в^{мз}[6]). Про́сите и̂ непрїемле́те, а҃вѣ҃^{м} зле҃ проси́те. до́брая ѥ^{ст} ре́чъ, ѣ҃а проси́ги, а҃ле зла́а гдь҃ не по (картка 11 об.) во́ли ѣ҃го́ про́си^{т}. а҃ гдь҃ мо́ви^{т} да́-

---

[1]) В крех. ѥѓз.: ꙋ҃смотрѧ́ючи. [2]) вели^{х} рече҃й. [3]) нѣ҃ждами. [4]) На боцї: а҃ кор, ї҃. [5]) зла^{т}у^{ст}, сло^{м} г҃ на їѣ҃де... [6]) І҃ако^{з} д҃.

нїи^{м}, были^{м} на моли́тв^{т}ѣ, ѡ́то мꙋ^{ж} гаврїи^{м}, кото́рого^{м} ви́дѣ^{м} в' виде́нїй мое^{м} лета́чого, дот'кноу^{м}ся мнѣ и̂ мо́ви^{м}, данїи́ле, тепе^{р} и̂з'стоупи́ле^{м} напра́вити тобѣ ро́зв^{м} и̂ ѡ̂повѣ́дити тобѣ, бо̀ е̃стесь моу^{ж} помышле́ній по́ мысли бж̃о, ро^{в}мышлми^{ж} ѡ̂ сло́вѣ, и̂ розмѣ́ и̂ виде́нїи. ꙗ̃ко вы ре^{к} т̃же^{с} в ре́чи вели́кой до^{т}го намы́шлм^{т}ся, и̂ нелѥ^{г}цекажачи з ве́ликы^{м} ро́змысло^{м} пристоу́пова^{т}, о̃го тобѣ бо́^{т}шїй таѣмницѣ ѡ̃крыва́ю. гдꙋ вы́смы на того̀ моу́жа помышле́ній а̃бо жела́ній памата́ли (ꙗ̃ко в ре́чи^{х} пост8пова^{м} в ты́е дн҃и) и̂ данїи^{м} бы́ле^{м} в' жа́лю мно́гїе дн҃и, три́ ты́ж'днѣ хлѣ́ба помышле́нїа не ѧ́да́ле^{м}, ма́со и̂ вино̀ не входи́ло до̀ оу^{от} мо́и^{х}, а̂ни^{м}ся о̀лѣ^{м} пом^{а}зова^{т}, и̂ зась в го́лодѣ ѡ̃боло́кшися о̀у вре́гище и̂ о̀у по́пелѣ, не величаючи подо́бно въ скрꙑ́лїа рысъ сво́и^{х}, а̂нѣ перф8рами[1]) нама́з8ючи ся, стара^{т} ся и̂ про́си^{м} е̃а ѡ̂ высокоже^{м}е бра́тїй своѐ з невола́ и̂ ѡ̂ напра́воу домо̀ бж̃е^{го} (картка 12) лепѣ̀ бы́смо̀ ре́чи вели́кїе и̂ мы о̀укажа́ти о̀умѣ́кли. Присмотр8ючи ся на такїе пи́^{т}ны^{м} (стат'е́чные е̃гомы́сл'ны^{х} дш̃ъ по́стоупъки) [о̃ко^{м}][2]) ꙗ̃ко до са́мы^{х} спсите^{т}ны^{х} го́лосо^{м} бо́жїи^{м} о̀упевене́ны^{х} спра^{т}, з ро́змысло^{м} вели́кы^{м}, вели́кїе и̂ в добродѣтеле^{х} роскорене́ные, пова́жные ко́жѣ, наста́вники и̂ ѠцѢ на́шѣ пристѣповали, ты́е кото́рые тепе^{р} а̂нѝ за росказа́н'емъ го́лос8 бж̃ого, а̂нѝ на ре́чи пе́кные скваплѝке ле^{к}комы́сл'не о̀удакшися, и̂ поплы́нѣкши з вѣ́тро^{м} не^{к}о̀уставѝчности, ро^{в}дво́ены^{м} о̀умы́сло^{м}, и̂ пошарпаны^{м} с8мнѣ́н'е^{м} тор^{г}ноу́ли ся в та^{х} ре́чи ва́жной, и̂ вели́кой, д8ши́, с8мнѣ́на, збаве́на заходачо́й, старожитно^{ст}, ф҃ѣлм^{р}, и̂ фоун'да́мен'тъ, ѡ̂кра́сы, и̂ сла́вы и̂ по^{т}по́ри на́рода на́шего. Перемѣни́ти, выницова́ти, роспороши́ти, и̂ па́матѣ с'шоумо^{м} погв8и́ти, и̂ вы́коренити въ а̂ко^{м} с ни^{м} зоста́ти в личѣ́, чи́ими ѡ̂зыва́ти ся сна́ми. з'ѧки^{м} сно^{в}стка зна́ко^{м} (почо^{м} вы и^{х} ста́лые[3]) ѡ̃ные побо^{ж}ные о̃ц҃и (картка 12 об.) позна́кши рекли́, о̃во мы и̂ дѣ́ги, а̂ не мо́вили, ѡ̂йдѣ́те ѡ̂ на^{с}, не зна́е^{м} ва^{с}) о̀казати^{с} хотѣ^{т}; Бою́ ся а̂вы така́ ве^{в}стоу́дна^{м} смѣ́ло^{ст} не в'пра́кила кого̀ в ли^{т}воу́ з' о̃ными смѣ́лыми, и̂ ве^{в}стоу́дными дѣ́хами, кото́рїе смѣ́ле до ре́чи тор^{г}аю^{т} ся, гдꙋ о̃но мо́ви^{т} е̃ъ[4]). Кто̀ йде^{т} и̂ прел'сти^{т} а̂хава ца́р^{м}; а̂вы пошо́^{м} и^{в}ги́ноу^{м} врамѣ́дѣ гала^{т}стѣ̀, мо́вило вши^{х}стко не^{с}ное, Та^{х}, та^{х}, а̂то^{т} та^{х} вы́ст8пивши доу^{х} ѐди́нъ то̀ е^{ст}, лѣка́вы, ве^{в}стоу́дны, мо́ви^{т}, а̃ пойдоу́ и̂ прел'шоу̀ е̂го̀, мо́ви^{т} до не́го е̃ъ. ꙗ̃ки^{х} спосо́бо^{м} ѡ̃повѣ́ди^{м} д8^{х} в'ст8плю в' е̂го̀ про^{р}ки, и̂ боу́д8 дх҃о^{м} кла^{м}ли́кы^{м} въ о̀устáхъ всѣ^{х} проро́ко^{м} е̂го̀, мо́ви^{т} е̃ъ прелестишъ та^{х}. Тако́во е^{ст}

---

[1]) В крех. еѓз.: перф8ми. [2]) В крех. еѓз. пропущено се слово. [3]) В крех. еѓз.: старые. [4]) На боцї: а̃ ца^{р} к҃в.

неро^{ж}мы́сл'ное бе^{ж}стоу́д'ство, бе^{ж} посыла́нѧ, бе^{ж} роска́заннѧ са́мо то́рга^{ет}ся, са́мо наска́кую^{т}. кото́рые дв҃хи ты́е л҃ка́кые ча́сто з вели́кою пи́л'ностю звы́кли в' мы́сл' лю́дѣ^{ж} ле^{г}комы́сл'ны^{ж} в'кладати, а҃бы та́къ на ре́чи вели́кїе неоу҃ша^{ѧж}не то́^{р}гнѣвшисѧ, до (картка 13) гн^{ѣ}кв҃ бж҃его и҃ до оу҃па^{ж}кв҃ прихо́дили, и҃ако о҃ны^{ж} кор^{р}е́а, дада́на, и҃ авиро́на, кото́рїе оу҃ло́^{р}не а҆ неро^{ж}соу́дне на ре́чи вели́кїе ва́жачисѧ, и҃ вели́кїй ро^{з}ро^{ж} в лю́дѣ^{ж} оу҃чини́кши. не то́^{ж}ко з дома́ми сво́ими гро́зн҃ою и҃ стра́шн҃ою ка́знь ѿнесли́, а҃ле и҃ чты^{р}на^{ж}ца^{т} ты́сѧ^{ч}, и҃ сѣ^{ж}со^{т} дш҃ъ з ни^{мж} переставаючи^{ж} в пацекв҃ на пожра́н'е зе́мл҃ и҃ до дна а҃дова оу҃пра́вили. А҆ та^{ж} што́ к' ли́стѣ свое^{м} ѿче ѐпи́скопе ѿ то^{т} гн^{ѣ}кв҃ же́ сѧ к^{м} є^{г} м^{ж} проти^{ж} вм҃ о҃бража́^{ет} писа́ти ра́чишъ, за пра́вды и҃ гн^{ѣ}кв҃ати сѧ (а҆ и҃ле не та́ки^{м} гн^{ѣ}кво$_{м}$ кото́ры҃ и҃ако писмо́ мо́ви^{т} [1]), гн^{ѣ}^{ж} мв҃ж҃в҃ пра́вдв҃ бж҃ію несъдѣ^{л}кова́^{ет}) є^{ст} о҃што́. ѐдна^{ж}же гн^{ѣ}кв҃ такїй не спро́ста за гн^{ѣ}кв҃ посполи́тый оу҃ до́кре [2]) лю́дїй оу҃кажа́ючи^{ж}, а҃ле за о҃ный. ревноу́м поревнова^{ж} по г҃ѣ бс҃ѣ мое^{м}, почита́нъ бы́ти ма́є^{т}. г҃ды^{ѫж} не то́^{ж}ко ты́е, кото́рїе высти҃пю́^{т}, а҃ле и҃ ты́е, кото́рые, мо́ви^{т}, а҆по^{л}лъ [3]), во́лю и^{ж} дѣ^{ю}^{т}, то́ є^{ст} поблажа́ю^{т} а҃бо не ѡ҃лича́ю^{т} и҃ не оу҃помина́ю^{т} и^{ж}. го^{ж}ни сме́рти соу́тъ и҃ и҃ако не то^{ж}ко (мо́вѧ^{т} оу҃чи́тели) [4]) приходити (картка 13 об.) и҃ рекнова́ти добродѣ^{т}е^{ж}, а҃ле и҃ ты^{ж} кото́рые прихо́дѧ^{т}, хвали́ти, и҃ дивѝтисѧ, прино́сѧ^{т} на^{ж} нѣ҃кв҃ю$ю$сь запла́тв҃ не ма́лв҃ю. Та^{ж}же и҃ не то́^{ж}ко рекнова́ти зло́бѣ, а҃ле и҃ ме^{ш}ка́ючи^{ж} в не́й хвали́ти, прино́си^{т} мв҃кв҃ нема́лв҃ю, и҃ за^{с}, то$_{т}$ кото́ры҃ пада́є^{т}, а҃ко гр҃ѣши^{т}, не ѡ҃ свое^{м} оу҃па^{ж}кв҃ пр҃їймоу́є^{т} сѣ́дъ, а҃ле и^{ѫж} ны^{ж} запинае^{т}, а҃бо пого^{р}ша́е^{т}. Та^{ж}же и҃ кото́рїй сѧ о́н^{т} не ѡ҃ свое҃ то^{ж}ко добродѣ^{т}ели короно́ва^{ж} быва́є^{т}. а҃ле и^{ѫж} і҃ ны^{ж} прибо́ди^{т} в тѫ҆ю^{ѫж} рекно^{ст}. Того́ и҃ ѡ҃ са́мого го́лосв҃ бж҃его до патрїа^{р}'хи рече́ного оу҃чимо́сѧ, бл$_{с}$вѧ́щала тѧ҆ бл^{с}лю, и҃ кленѫ́щала прокленоу́, и҃ за^{с} прослаблѧ́ющих мѧ прос^{л}влю а҆ оу҃ничижоу́, и҃ о҃бе^{ч}е́цв҃. кто з' кг҃о^{ж} до́бре, и҃ мы з ни^{ж} любо́кне [5]), съ пр^{ж}бны^{ж} бо́ мо́ви^{т} пр^{р}о́къ, пр^{ж}бе^{ж} вв҃дѣши. На^{ж}то́, не вѣ^{ж} а҃ко́го кро^{т}ко^{го}, и҃ скло́н'ного [6]) ср^{ж}ца такїй ле^{г}це оу҃ва^{ѫж}ны҃ по́стоупокъ ва^{ш} не розгнѣви^{т}; кого́ ѡ҃ се́бе не ѡ҃то́н'^{ч}не^{т}; чїего наспокойнѣ́шого оу҃мысл҃ не ро^{з}а́ри^{т}; хто́ до́кре оу҃кажа́ючи҃ ре́чи (картка 14) в то^{м} пре^{ж}смк'зѧ́тю ва́ше^{м} ва^{м} оу҃частни^{к}ство-ка^{т}^{ж} бв҃де^{т}. Каса́м бо́ сѧ, мо́ви^{т} [7]) [цр҃ко́кни^{ж}|[8]) пе́клѣ о҃чёрни^{т}сѧ. бы-ва́є^{т} (те^{ѫж} мовѧ^{т} оу҃чи́тели) [9]) и҃ па^{ро}^{ст} многа́жды бл҃гы^{м} и҃ пра́вы^{м}

---

[1]) На боцї: ſа́ко^{ж} а҆. [2]) В крех. єѓз.: оу҃ добры^{ж}. [3]) На боцї: ри^{ж}, а҆. [4]) Зла^{т}у^{ст} о҃сау^{ж} и҃ дѣ҃кд слов ѣ҃. [5]) В крех. єѓз.: любе^{ж}не. [6]) скро^{ж}ного. [7]) На боцї: Сира^{ж} г҃і. [8]) В крех. єѓз. сего слова брак. [9]) На боцї: вс^{с} ве^{ж}.

дѣлáнїѡмъ, слѵгѣ. прóто з двóмъ рéчїй éдноу ѡбираю́чи, волѧтъ кѫ єгѡ мѫ перестáти з ѳнымн. къзненавúдѣхъ цр҃кве лоукáвнѵющихъ, анѣѫ лн з' ѳкымѝ; ѵказáю́тъ къ сóкѣтѣхъ, їѫже помышлѧю́тъ слóкы. єсть бо (вѣѫ мóкиѳ прмдрьі [1]) пѵ, котóрьі здаѳтсѧ людемъ прадѣ бы́ти. áле послѣднѧл єгò прїйдѵтъ въ днó áдово, длѧчóго ѡстерѣгáѳтъ мóвѧчи [2]) неспѣшй сѧ ѵстьі тво́ими, й срдцѣ твоѥ нехѣ не ѵскóритъ изнéсти слóко, áко предъ лицéмъ бжїимъ. Бо̀ бъ нá нбѣ высóко, â ты нá зелн нѣко, éслн слова тѣхъ [лéдѧжко] [3]), неразмы́слѣне, й рыхло не кáжетъ вы́носити, в мѝ котóрыѥ [4]) самый скоу́гоѫ рéчи по вѣтрѵ сѣючи. áкїй ѳвецъ стáлости âне тростиноу вѣтроѫ колѣблéмоу пожáти; áкоѝ ѡ людѣ похвáлы й зылúвости, â ѡ бѣ заплáты, â не поѫсты мѫти, (картка 14 обор.) сподѣквáеш сѧ. Хтó сѧ присмотрúвши пóстоупнѵ, й початкоу вáшей справы, й коѫцà éѥ áснѣй нѣѫлн взерцáлѣ тепер зáраз не ѡбáчитъ; âза слóвы премоу́драго ѡного неѫко пáѫцемъ вы́тѣкнена, áкоѫ градъ стѣнами розвáленъ, тѣхъ [й справа моу́жа] [5]), котóрьі безрáдьі й без рóзмысла всѣ твóритъ. àзá то не фѣгѵра вáшей власнаѧ справи, котóрая ѡ всѣхъ сторóнъ стѣнáми роѫкáлена, подъкрѣкáнна, тѣхъ, жѣ, не тóѫко жаѫного пѣвногѡ фѵнданмéнтѵ стѣны, âнй ѵмоцнéнѧ, áле й намнѣйшого вароу́нкоу нѣмáетъ. Не óстережóна ѳнымн слóвы [6]). Не вѣй всáкиѫ вѣтроѫ й не ходй всáцѣм поу́гемъ неподóбныѫ, áкъ чúнитъ злостнѫ роздвоéного áзыка, вѵѫ ѵмоцнéнъ к розѵмѣ твоѥмъ. й стáло нехѣ боу́детъ слóво твоѥ. Й з а с, крóмѣ рáды нѣчóго неспрaвоу́й. І й н ш ї й. Рады шоукà мнóго к пéреѫ, нѣж'ли máешъ штò мóкити, аѫбò справовáти [7]), âвовѣѫ нѣмáеш' (картка 15) такóй мóцы, назаѫ верноу́ти того. штò кымокиш аѫво ѵчúнишъ. К о ж д ò̀ с п р á в ы к о н е ц ъ п р ѣ́ в ѣ́ й ѵ с м о т р и́ в ш и п о ч á т о к з а ч и н á й. мóкитъ прáво глюцее [8]) й зáсь [9]). хотѣ̀ бе лиѫбы боу́деѫ мѵ́дри, й всѣ штò налéжитъ постерегáти ѵмѣѥѫ, предъсѧ чѣци єсмò, требоу́ѥѫ рáды бо̀ éдиѫ єсть бъ къ всѣ достáточеѫ, й éдúнъ не потребоу́ѥѫ рáды, Прóто ò нѣѫ сáмоѫ мóвлено, хтò познаѫ ѵмы́слъ гнь; áбо хто пораѫцею ємоу́ быѫ; â люди, хотѣ̀ й бе лиѫбы вѵ́деѫ мѵ́дры, мнóго кротъ блѧдиѫ, й прирожéнѧ нáшего крéвкоѳтъ їáвна єсть, прóто мовитъ [10]). Лѣпше з розмы́слоѫ ѡмешкаѫѥ [11]), нѣѫжлй бе розсѵ́дкѵ проу́кость. Йко й гдь бъ таѫ ѵставиѫне â тò всѣ на

---

[1]) прит, дї. [2]) єклс, ѣ. [3]) В крех. єго.: сего слова не достав. [4]) В крех. єго.: которьі. [5]) зачеркнених слів в крех. єго. не достав. [6]) На боці: Сирах, ѣ. [7]) Сирах, їк. [8]) злаѳт. [9]) бгсловъ. [10]) На боці: златѵѳт ѻрлаѫ (?) блѵдницы. [11]) В крех. єго.: з розмы́сломъ косненїѥ (сирѣчь ѡмешкання).

прїкла^{ж} на́шъ, чини́ти зкы́клъ, ско$_{р}$ на^{ж}боудова́н'е, а̂ косе́нъ на разоре́нїе, а̂ о̑ба́чъ и^{ж} та́къ е^{ст}. За ше^{ст} дн҃ій[1]) съ҃тво́ри^{ж} бъ҃ нко и̂ зе^{ж}лю, го́ры вели́кїе, хо́^{ж}мы, пѫсты́нѧ, рѣки, и̂сточники, мо́ре вели́кое и̂ простра́н'ное, о̑стро́вы и̂ про́сто (картка 15 об.) мо́вячи, та^{ж} вели́кою маши́ною, и̂ всю ви́димою п'стро́гоу, и̂ ѡ̑здо́коу за ча^{с} малы̀ та^{ж} спра́ви^{ж}, а̂ гдѣ хотѣ^{л} е̂дно̀ гдѐ мѣсто разорити, я̆ко о̑ное пло́хое мѣстыско[2]) е̂рихо́нъ, прѣкрѣй҃ш дн҃ій (зна^{к} и̂ на́оучѧ нескваплі́кого по́ст8^{ц}кѳ зоста́кѳючи) каза́лъ ѡ̑ходи́ти вколо мѣсто, а^{ж} ѡ̑смого дн҃ѧ о̑упа́ли стѣны е^{го} та^{ж}же и̂ нине́вїю мѣст8[3]) три҃ дни ро^{ж}[4]) до разоре́нѧ бы^{л} залѡжи^{л}, а̂ пото^{м} и̂ того̀ роскѧвшисѧ, до проро́ка Їѡ҃ны, кото́ры̀ неро^{ж}мы́сл'не, не о̑умѣючи о̑важа́ти до^{л}ло тръпели́вости бж҃ей, и̂ не хотѧчѝ люде^{м} к словѐ зоста́ти, жада^{л} ры́хло о̑упа́д'коу мѣст8, го́лосъ бж҃ій мо́ви^{л} та^{ж}[5]). Ты̀ Їѡ҃на скорби^{ш} ѡ̑ ти́квѐ, ѡ̑ кото́рой не працова́лесь, и̂ не корми^{л} е̂й, кото́рая ѡ̑ѣ нощъ вы́росла а̂ о̑ѣ но́ци поги́бла, а̂ а̀ нѣ ма́юлй зжа́лити сѧ на^{ж}нине́вїею мѣсто^{м} вели́кы^{м} в' кото́ро^{м} ме́ш'ка́ю^{т} бо^{ж}ше дѣвана^{ж}цате^{ж}[6]) людѐ а̂бо д8^{ш} (картка 16) Мо́ужїе Ниневи^{т}стїй, мови^{т} хс҃[7]), въста́н8^{т} на с8^{ж} з на́родо^{м} та́ки^{ж}, и̂ ѡ̑с8дя^{т} е̂го̀, и̂ ѡ̑ то бо^{ж}шѐ Їѡ҃ны здѣ царѝца ю^{ж}ска въста́не^{т} на соу^{ж} з на́родо^{м} ты^{ж}, и̂ ѡ̑с8дя^{т} е̂го̀. а̂ о̑ то бо́л'ше Соломона здѣ. На ка́шъ и̂ проти^{ж} ва^{с} гдне ѡ̑^{же} вла^{ж}ка по́стоупо^{ж} и̂ спра́вы не мо́ужїе Ниневи^{т}стїй дѣвана^{ж}цате^{ж}[8]), ӑле тма́ми те^{ж} на́родо^{ж}, я̆ко на ѡ̑ны^{ж} свѣ́дчено мо́вячи. ѡ̑ кр҃ѣ Ѩвелѧ; до кро́ве заха́рїй сн҃а вара́хїина, та^{ж} и̂ тоу̀, ѡ̑ поча^{т}кѳ кропле́нїѧ кро́вїю завѣ́та вѣчнаго г҃а на́шего Ї҃с х҃а, и̂ ѡ̑ рожѐнѧ водо́ю и̂ дх҃о^{м} ѡ̑ны̀х, пра^{в}ѡ̑ц҃ъ и̂ ѡ̑ц҃ъ на́ши^{ж} в' ц҃ркви въсто́чной, неподки́жимо[9]) стоѧчи^{ж} ли́ки с҃ты^{ж} моу́жѐ Прк^{ж}нн^{ж} Прп^{ж}бны^{ж}, м^{ж}нко^{ж}, е̂ра́рхо^{ж}, патрїа́рховъ, я̆ко пок'ста́ти и^{ж} ва́ми сѳди́ти сѧ (е̂ще съдрѣзнове́нїе^{ж}, я̆ко мо́ви^{т} соломо^{ж} вели́кы^{ж}) нѣма́ю^{т}. и^{ж} вы̀ не е̂ри́хо^{ж}, а̂ни Нинево́ю, ӑле гра^{ж} ц҃ѧ вели́каго, сі́онъ, ц҃ркъ мо́влю, ѡ̑ кото́ро^{м} ѱа^{ж}мо́нѣвца о̑ба́чивши проро^{ж}ки^{ж} зда́лека о̑комъ (картка 16 об.) на ѹ̑мны^{ж} гоу́слѧ^{ж}, вдара́е^{т}, и̂ гоу́де^{т} мо́вячи. Ѳ̑снованїа[10]) е̂го̀ на гора^{ж} сты^{ж}, лю́ки^{т} гдь кра́та сі́ѡна. Прекла́кныа г҃лы[11]) мо́влено ѡ̑ тѣ́вѣ мѣсто бж҃ее розора́ете и̂ ѡ̑снова́нїа[12]) на гора^{ж} сты^{ж}, то̀ е^{ст}, на вселе́н'ски^{ж} сты^{ж} вели́кы^{ж} сино́де^{ж} на^{ж} го́ры а̂рара^{т}ский вы́ш'ши^{ж}, о̑умоцне́ные по^{ж}копыва́ете, и̂ поко̀ вѣ́чны̀ з о̑бопо́^{л}ной

---

[1]) На боцї. а̂ Мѳ̀ лв. [2]) В крех. еѓз.: мѣстечко. [3]) гра^{ж}. [4]) і̂ ро^{ж}. [5]) На боцї: Їѡна. д̂. [6]) В крех. еѓз.: дѣвана̂цяти тѣ́мъ. [7]) На боцї: ма^{с}. ѣ̂ї. [8]) В крех. еѓз.: дѣвана^{ж}ца^{т} те^{ж}. [9]) непоколѣ́бимо. [10]) Ѳ̑снованїе. [11]) рѣчи. [12]) ѡ̑снованїе.

мл^{с}ти ѕмоцнѣнꙑ грани́цами, и̂ к цѣ́ле ненарꙋшо́не (о҃пѕстивши посто́рон'ные сѕсѣд'ства) к са́мо^{м} то^{м} е̂дно^{м} кролѣ́вствѣ, ѿ мѣ́ш'ка[1]) мона́рхи по^{м}ского, и̂ володы́мера рѕ́ского, за кото́ры^{х} тꙑ́е на́роды сидя́чіе в тѣ́мности́, ви́дѣша свѣ́тъ ве́лі́й хр̃іе́нїа, бо́^{м}ше шестѝ со́тъ лѣ^{т} спокойне захо́ванꙑ зрꙋша́ете, а̂ рога́тꙋю нѣ́кꙋю (пла́це^{м} р'ко́мо зве́рхѕ поко́ю, а̑ле кноу́трънего ро^{ѕ}рѕ́хѕ прикри́тѕю) мо^{м}стра́н'цїю, мнѣма́ной зго́ды клѣ́тите. Въ проро́це^{х} о̑ный и̂ вели́кꙑ̀ двы^{м} кото́рꙑ̀ сѣдец'твомъ (картка 17) го́лосѕ вжѐго ѻ҃кра́шенъ, та̑ъ, знашо́лемъ дв^{а}а моу́жа Іесе́шка по ср^{ц}цоу̀ моемѕ то̀ е̑стъ по ср^{ц}цоу̀ и̂ мы́сли вжѐй. пра́ведны́ и̂ кро^{т}кі́й, кото́рого пово́^{ѕ}ности и̂ сватобли́кости за вѣ́ко^{м} на́ши^{х}, трои́дно хтѡ̀ подо́бно спроста́ти а̂вѡ̀ зровна́ти мо́же^{т}, кото́рꙑ̀ мо́ви^{т}; пѣ́не^{м}, я̑ко хлѣ́бъ а̂до^{х}, и̂ пи́тїе моѐ съ пла́че^{м} раствара́^{х}, слеза́ми мо́ими, и̂змы́ю на всѣ́ѕ но́щъ ло́же моѐ, сѣ́дмъ кра^{т} на́ день моли́твы на́вы^{ш}шомѕ ѿдава^{м}, ѻ҃ъ вре́тище сѧ о̂дѣ́ва^{м}, по́сто^{м} дшѕ ѻ҃покора^{м}, ѿ гла́са въздыха́нїа, хлѣ́ба я̑сти забыва^{м}. Такі́й велікі́й пра́ведникъ ѻ҃мы́сли^{м} на ср^{ц}цоу̀ свое^{м} ре́чь до́кръю, сватобли́кѕю, а̂ е̑ще с та^{х} вели́кою ѡ҃хо́тою и̂ ре́вностію, и̂ с тако́ю несы́тою жа́ждею запися́^{т} мо́качи[2]). Не в'стѣплю в до^{м} мо̀, а̂нѝ да^{м} сноу̀ о̑чо^{м} мои́^{м}, а̂нѝ вѣ́ко^{м} мои́^{м} дрѣма́нїа, и̂ поко́я скра́нїа^{м} мои́^{м}, доко́лѣ зна́дѣ мѣ̑сце гѣ̑ви, селе́нїе ѣ̑ѕ і̑а́ковлю. ѿпок^{ѣ}да^{т} (картка 17 об.) е̂моу̀ голо́съ вжій[3]), не боу́дешъ ты вѣ̑дова́ти до́моу̀ и̑мени мое́моу̀, а^{ѫ} сѝ̀ъ твоѝ по тобѣ̀ звоудѕе^{т}, я̑ко бы ре́къ, до́врои ре́чи потребѕе́шъ и̂ пра́гнешъ, и̂ дорь^{е} оу̀мы́сли^{м}, а̑ле а̑бы́сь сѧ нау́чи^{м} та́къ ты, я̑къ и̂ всѣ̀ по те́бѣ̀, и̑ж' вели́кая ре^{х} вели́кого ро́змыслѕ потребоу́е^{т}. А̂ сѝ̀ъ да^{м}къ соломо^{м}, ри́хло ли зѣ̑дова́лъ то^{т} до^{м}; ле́две за кни^{м}ка де́сѧ^{т} лѣ^{т}, и̂ то̀ за о҃б'фи́ты^{м} выливан'е^{м} сле^{з} и̂ мо̀лтва́ми до ѣ̑а[4]), ле^{т}во доко^{м}чи^{м}, а̑ле и̑^{ѫ} на́йкышїй не кр̀ѕкотворе́ныхъ, мо́ви^{т} пр̀квом^{ч}никъ, хра́мѣ^{х} жике^{т}, мы бо̀ е^{с}мо̀ вѣ^{х}ле́ па́вла, цр̀кви ѣ̑а живаго. В м̀ те́ды ѡ҃че влады́ка тоу́ю свою̀ а̂рхи синагогоу̀ зго́ды, не на та́блица^{х} ср^{ц}цъ плота́ны^{х}, кото́раа бы мо́цнѣй сталѝстою г'раф'кѣю на ка́мени дїа́мен'тово^{м} вык'шта^{м}това́на к' ср^{ц}ца^{х} вѣ́рны^{х} въпоила́сѧ, а̑ле на пѣ́скоу̀ лег'комысл'ного ѻ҃пороу̀, оу̀тлыми ст̀кн'ка́ми л'кмчй, за та^{х} коро^{т}кꙑ̀ ча^{с} скл̀ти́ти ѻ҃ъ- (картка 18) силоу́ючисѧ, я̑ко́го ко^{н}ца сподѣ́ва́ете сѧ, я̑ко́й потѣ́хи сподѣ́ва́етесѧ[5]), и̂ запла́ты.

О̑стер'ега́ти бы сѧ о̑ного стра́шного де́кре^{т}ѕ за таки^{х} по́сту^{п}ко^{м} потре́ба, го́ре ча́ды ѡ҃вр̀ѣ́гъшамсѧ, сѐ гл̃е^{т}[6]) сътвори́сте

---

[1]) В крех. ез.: ѿ мешка́нѧ. [2]) На боцї: ѱгало^{м}, ро̃ [3]) в' цар, ѕі, а̃ па^{р}(?), ѕ̃. [4]) На боцї: дѣ^{х}, ѕ̃. [5]) В крех. ез.: ѡ̂жидаете. [6]) гл̃етъ г^{о}дь.

совѣ҃тъ не мно́ю, и̂ завѣ́ты[1]) не дѣ́хомъ мои́мъ з'стоупа́ючи до ѣ́гип'т8. а̂ мене́ не пыта́ючи см, го́ре творя́щимъ со́вѣ҃тъ гл8бо́че, а̂ не ѿмъ, го́ре творя́щимъ ра́д8 потле́мне. а҃вы бы́ли к темности д҃ла и҃хъ и̂ а҃вы рекли́, хто́ нас҃ зна́ет҃, и̂ хто́ розꙁмѣ́етъ што́ мы́ твори́мъ, а̂ за не ѩко гли́на гнч҃а́р'ска намѣ́нит҃ся. гдѣ́ ѣ́ки моки́т҃ вѣ́да, та́мъ ю҃жк пет҃ѣ́хи нѣма́шѣ. недармо ѿкодмчи́ѡ ѿ та́кихъ покры́ты нѣ́чныхъ спра́ꙁ потае́мныхъ, сд҃ѣ́ хс҃ мо́кит҃ъ. ходя́ въ свѣ́тѣ непот'кне҃тся, а̂ ходя́й къ тмѣ́, не вѣ́ст҃, ка́мо и̂де́тъ, всѣ́ бо а҃вла́емое[2]) свѣ́т҃ ест҃, бы́смо то́ памата́ли, свѣ́глобы́смо свѣ́глые спра́вы ѿправока́ли, а̂ не та҃ꙁначина́ли[3]). Тако́во ест҃ непостоа́н'ствѡ. (картка 18 обор.) а̂ невда́чно ст҃ прирожѐна люд҃ского проти҃ бг҃а, и҃же гдⷭ҃ и̂мо҆у́ даст҃ што́ до́брого, са́дит҃ся. того́ не вѣдѧ́чи вдаѧ́ченъ на и҃н'шее. и̂ за ты҃ и̂ то́е тра́тит҃ што́ ма́ет҃, и̂ ѣ́а до гнѣ́кѹ повѣ́жа́ет҃. Сътвори́лъ бы҃ ѣ́къ ча́ка ро́до нача́ника на́шего к'нейстле́нїе, а̂бо к нескази́те҃ност҃, на о҆́бра҃ и̂ подобе́н'ство свое́, и̂ своего́ ра҃ꙋма сподоби҃, и̂ сло́во҃ вымо́кы на҃ всѣ́ живо́тные ѻ҆ꙋкраси҃, назира́теля ѻ҆ꙋчини́҃ видо́мого створе́на, а̂ тле́мника о҆ꙋмного, зе́много нв҃ного[4]), дх҃о́вного и̂ телесного, д҃х҃ъ да҃ за ла́ск8, а̂ тѣ́ло а҃вы ся не го́р'ди҃, и̂ на҃ дѣ́лы роу́къ свои҃ поста́ви҃, невда́че҃ бы҃ та́къ вели́кого добродѣ́йства ча́къ, сади҃ся на и҃н'шее бо́҃шое, а̂ вто҃, и̂ то́е што́ мѣ́лъ страти҃. І҆за́ невласне вм҃ ѿче҃ влады́ка та́ки҃ подобе́н'ство҃, невда́чностю приѿболо́к'шися и̂ заслони́вши о҆́чи презо́р'ство҃, ле҃це са́нъ стѷ́те҃скы́, на кото́рыхъ повола́ни е҆́сте бы́ли, но́вы́ нѣ́каїйсѧ собѣ́ ѻ҆ꙋгворя́ючи, знека́жили и̂ пасты́ра своего́. въ 8бо́з'ствѣ́. (картка 19) патрїа́рха воу́д8чого ти́хого, скро́много ѻ҆ꙋничижи́ли, и̂ новы́ѧ ѻ҆ꙋгвори́ли, І҆ле бы҃ е҆́дно не на ѿ҆́кые (а҃ прⷭ҃ты҃ прикла҃ е҆́дна҃же и̂ са҃ хс҃, мно́го таки҃ про́сты҃, пре҃ не́ко҃, пре҃ наст҃кн'е, пре҃ киногра҃, пре҃ пта́хи прикладо҃, ѻ҆ꙋжива҃) ѡ҆ бчо́ла҃[5]) вн҃ѣ́шнїе ба́йки, кышо҃ такїй коне҃, кото́рые па́стыре҃ свои҃ то́ ест҃ ма҃кою дла҃ е҆̀ вели́кое поко́ры, же́ жа́҃номоу́ роба́чкови не ѻ҆ꙋмѣ́ет҃ ѡна́ти ся, гдⷭ҃ зго҃дла҃т, і̂ йн'ш8ю са́ми собѣ́ ма҃к8 по́чноу҃т чини́ти, те́ды вы́лга8т҃ трою҃нѧ, кото́рїй пото҃ а҃ мно́го ш8ми҃т. а҃ле жа́҃ного пожи҃к8 и҃ не ѻ҆ꙋчини҃т, то́҃ко всю пра́ц8 и҃ вы́ист҃ъ[6]), о҆ба́чоую҃тся а҃ле невча҃. Нѣ́вда́ченъ бы҃ о҆́ный на́рш҃, пожива́ючи на поу́ци ма҃н8 з' нба, ѩко пи́смо мо́ви҃т, хлѣ́бъ а҃гл҃ски҃ ѣ́дѧчи. про́си҃ о҆ мя́со, да҃ и҃ѣ́ъ ве́дле пожадли́вости[7]) и҃, а҃ле к пе́редъ та́къ пре҃ мы́сел ѡка́за҃, да҃ст҃ гⷭ҃ъ

[1]) совѣ҃гы. [2]) В врех. ств.: ѩклшемо ѿ свѣ́та. [3]) значи́ли. [4]) В врех. ств.: нв҃ного дочасного несмр҃тлнаго видо́мого і̂ о҆ꙋ́много. [5]) ѡ҆ пче́ла҃. [6]) вы́ссет҃. [7]) пожада́нїа.

ва́мъ ма́со, ѣсти, и̂ боу́дете не ѕ̂ е̂ди҃х де́нь, а҃нѣ о҃у два́, а҃нй пѧ҃т, а҃нй де́сѧ҃т ѣсти ма́со, а҃ле а̂҃ пóйдет но́здрами ва́шими҃ (картка 19 обор.), и̂ боу́дет въ мр҃зо҃ст ва҃м, и҃҃ е̂сте непокорйли сѧ г҃дⷭ. то̀ е҃ст, зневáжили довродѣ́йство е̂гѡ̀, ѡ̂ чо҃м проро҃ка́выѧ мо́ки҃т, е̂це по́кармⷭ сѣцⷭ къ о҃устѣ́хъ и҃х, и̂ гнѣ́въ кжйй в҃зышо҃ на ни҃х, и̂ поби҃ мно́ги҃х з ни҃х. І҃ мⷣ ѿче кладѣ́ка ѡ̂ба́чъ пи҃но, е҃слй не ты҃ шлѧ́ко҃м йдéте, невда́чны боу́дⷭчи ма́н'ны нб҃е҃ной, до кото́рой желаю҃т а҃г҃ли [бжйй][1]) приникнⷭ́ти и̂ не та́кою, кото́рая на́ землю росо́ю па́дала, а҃ле кото́рая ѿ са́мы҃х живоно́сны҃х ре́кръ животода́вца йстѣкаю́чи, жйво҃т вѣ́чны дароу́етъ, и̂ ѿ́ного хлѣ́ба, кото́рыѧ са҃м ѡ̂ со́бѣ скѣ҃чит. а҃ е҃сте҃м хлѣ́къ сходѧ́чїй з нб҃а, хто̀ ѧ҃ст ѿ хлѣ́ба се́го, жи҃ боу́дет въ вѣ́ки. І҃ко ѡ̂ны҃е жи́дове до єгйпе҃тскы҃х мⷨ и̂ пока҃рмовъ, та́к' и̂ в мⷣ до ѡ̂в'цы҃х[2]) и̂ незвы́клы҃х церемо́нѣ́й, и̂ набоже́н'ствъ, зве́рхⷭ ѡ̂чо҃м лю́д'ским ѡ̂крашо́ны҃х, ср҃ца и̂ хо́ти свои̂ склонѧ́ете, а҃ле не до́брыѧ коне́цъ ѡ̂ны҃м принеслй ты҃е ма́сл, и̂ пожадли́вости ср҃цъ йхъ а҃҃ сѧ ѡ̂бер'неу́ли в ме҃рзо҃ст (картка 20) и҃х. Не вѣ҃м е̂слй и̂ ва́ши҃х, а̂рко́мо ѡ̂цⷭкро́ваны҃х потра҃х ѡ̂ско́мины, не то҃́ко ва҃м, и̂ на҃м, а҃ле и̂ сно҃м на́ши҃м на зоу́бѣ҃х не ѡ̂ста́ноу҃т, бы е̂смо ты҃́ко и҃х свмче́ною водо́ю скропи́ли сѧ. Не в҃ѧ́че҃м бы҃ на́рш҃х ѡ̂ный, кото́ромоу҃ са҃м г҃дь бъ бы҃ застоу́пнико҃м и̂ ко́же҃м, пра́вачи и̂ коронячи́ и҃х, мо́цною прави́цею, и̂ вы҃несл ы҃ ра́мене҃м ведⷭчи в де́нь сто҃по҃м ѡ̂блачны҃х, а̂ в ночи́ ѡгни́стымъ, мо́вячи, ѧ҃ боу́дⷭ ва҃м в҃ бз҃, и̂ вы боу́дете мѣ҃ѣ в лю́дїе, ле҃це то̀ ѡ̂ни ва́жачи, проси́ли чере҃ самоила проро́ка[3]), не подо́бала сѧ ре҃ и҃х ле҃комы́сл'ного пре҃смвза́т'ѧ пр҃орокови бжѣ́моу҃, и̂ моли҃сѧ къ г҃оу бⷭ, мо́ки҃ бъ до са́моила, послоу́хай сло҃ и҃х, ѡ̂ што̀ мо́вили т҃ебѣ, ѡ̂ не тобо́ю згорⷣ́ли, а҃ле мно́ю, жѣ бы҃ а҃ цр҃ствова҃ надъ ни́ми, и̂ всѣ̀ спра́вы и̂ порѧ́дки, и̂ пра́ва мои̂ зневáжили, а̂ про́то послоу́хай го́лосⷭ йхъ, ѡ̂дна҃ѧ҃же ѡ̂скѣ́дⷣ'чисѧ, и̂ ѡ̂повѣ́ѧ҃ и҃х в пре҃ пра́во кроле҃ское, кото́рый боу́дет пановáти над ни́ми, сны и҃х бра́ти боу́детъ, и̂ почини҃т козни́цами, (картка 20 обор.) е҃здцами, до ноше́нѧ зброй, до вѣ́гана пере҃ возáми йнши҃х тисѧ҃ника҃х, со́тниками, дроу́ги҃х садо́вника҃х жен'ца҃х, ремесника́ми, до҃ки и҃х почи́нитъ собѣ̀ пекáрка́ми а̂ѣ̀ кѫхар'ка́ми, по́ла, вин҃ограды ма́етности и҃х бероучй, бⷣет давати слу́га҃ свои҃х и̂ ѿ всѣ҃х ма́етностїй и҃х, боу́дет' десати́ноу҃ бра́ти, и̂ са́ми боу́дⷭ҃т емⷭ за невóлники и̂ боу́дⷭ҃т крыча́ти ѿ лица̀ цр҃ѧ

---

[1]) В крех. еѓз. сего слова нема. [2]) В крех. еѓз.: ѡ҃цы҃х. [3]) В крех. еѓз. після слова: пророка додані ще слова: г҃ода бг҃а ѡ҃ кролѧ.

и^{х} в дéнь ѡ^{и}, а҃ле не вы҃слу҃хле^{г} и^{х} гд҃ь. Што^{ѫ} ле^{г}комы҃с'лны҃ въ свое^{м} бу҃по́рно^{м} пре^{и}смвза́тю на́ро^{х}, не послу́хали самоила а҃нѝ го́лосъ бж҃го, кры҃кнвли, нѣ҃ нехáй боу́де^{т} кро́ль на^{и} на́ми, й нехáй кв҃демо й мы, ꙗ^{х} йн'шїе наро́ды, жѐ бы҃ вы҃ли бу҃ на^{с} пор^{и}ки, жѐ бы҃ было комоу҃ за на^{с} ва^{и}чити, й застановла́ти см. Ова́чъ, а҃ бу҃кажа҃ пи^{и}не ѡ^{х} влады҃ка, е҃сли҃ то҃ не вла́сна ва́ши^{х} ср^{и}цъ пожадли́востїй ф҃ѣ҃гоу́ра.

Ма́ючи па́стирм й строи́телм о҃ного вели́кого а҃рхїере́а, проникнв́шаго йбсы҃, Їс҃а сн҃а бж҃їа, кото́рыѝ в'кшта^{и}тѣ бж҃о^{м} боу́дючи, са^{м} себѣ пони́жи^{и}, й кшта^{и}тъ слв́же́бничїй прина^{и}, й кро́вїю сво́ею й о҃фѣ҃рою (картка 21) само́го себѐ в ко^{и}чи́ноу лѣ^{т} принесы́ши, о҃каза^{и}сѧ лицѐ бж҃ему҃ за на^{с}, й в'ст҃пи́вши не вроу́котворе́н'нам сѣ҃ла, а҃ле в са́мое нб҃о, й сѣ҃лъ по пра́вици маеста́тоу, вели́чествїа на висо́кыхъ прибы҃кѣ҃ правди́вого[1]), кото́рого спра́ви^{и} гд҃ь, а҃ не чл҃къ к не́вѣ҃. Маючи во́жа застоу́п'ника, й о҃боро́н'ц҃, кро́лм па́на на́шего, ѡ^{т} е҃а на^{и} да́н'ного, й прейзра́ного[2]) на́ земли, то҃ всѐ ле^{г}цѐ зневáживши, но́вы҃^{х} пра́въ чоужозе^{м}скихъ, незвы҃клы҃^{х} пор^{и}ко^{м} жада́ете, ново́го а҃рхїере́^{а} пра́гнете, ново́го па́на шѣка́ете, с кр҃е́сѣ грани́цъ Ѿцев'ски҃^{х}[3]) вылáмоуетесм, й Ѡ ѣ҃ча́стни^{и}ства старожи́тной сполéчности вылучáетесь, намѣ҃стнико^{м} й въспрїе́мнико^{м} пр҃отло^{м} а҃пр҃олкы҃^{х}, о҃бражáючи см до ни^{х} и^{х} о҃бво^{м}ство^{м}, й непор^{и}кам^{х} (ꙗ҃ко в' писáню свое^{м} Ѡч҃е влады҃ка змѣ҃н'коу, и^{ж} й в сéбе до́ма р^{и}ч҃у нѣ҃кмáе^{т}, про́то е҃смо е҃гѡ Вст҃пи́ли. чи́нишъ) Ѡмѣ҃та́ете см, ꙗ҃кѣ҃ю вымо́вою мѣ҃ти боу́дете, е҃ще то҃ ма́лые причи́ны, пор^{и}кы҃, лѣ҃п'шаа быва́е^{т}, ча́со^{м} хворостáнаа коу^{и}ка а҃вра́мова, на^{и} мѳ́ры содо^{м}ске́е, (картка 21 об.), й поустыня їѡа́н'нова, на^{и} ма́р'моуровые пала́цы Їродовы. Дава́ли такоу́ю причи́нѣ та^{х} вла́сне йзра^{и}чици, го^{р}дячи сы҃н'ми слмои́левы҃^{хх} жѐ вира́ли посѣ҃лы, й переворача́ли пра́вдоу, ꙗ^{х} й е҃м Ѡче е҃пи́скопе ча́сто с ты^{х} на пла́цъ на прело́жоны҃^{х} цр҃кве въсто́чной вылѣ҃та́ешъ, зазрячи пор^{и}ка^{х} ме́жи йн'шїе на́роды, собѣ҃ в' ты^{х} з ве^{р}хѣ҃ блищачи^{х} стро́м^{х} й церемо́нїмхъ, кото́рїе намнѣ҃й бе^{з} фоудамéн'тоу й ста́лости вѣ҃ры й бу҃чи́н'ко^{м} до́кры҃^{х}, бѡ незве́р'хней, а҃ле вноу́тр'ней Ѡкра́сы потребоу́е^{т} бъ до сп҃нїа. непомага́ю^{т} смакоу́ешъ. подо́бно шоу^{м} соуе́тной о҃кра́сы свѣ҃та того҃ выбы^{м} змы҃сли в м҃е о҃ные слова҃. Вста́ви Ѡ ме́не шоу^{м} пѣ҃сней тво́и^{х}, й ѱа^{и}мы҃ о҃рга́нъ тво́и^{х} не оуслы҃шѣ. А҃ле не помогло҃ то҃ пре^{и}смвза́тю Ѿно^{го} на́рода жидо́в'ского къ вымо́вѣ҃, жѐ дава́ли га^{и}боу҃ дл҃ѧ посѣ҃лъ сн҃о^{м} самоилевы҃^{м} а й^{ж} не о҃умѣ҃ли

[1]) В крех. еѓз.: великого і̂ правди́вого. [2]) і̂ предержа^{и}ц҃ь. [3]) Ѿйчи́стыхъ.

ѝ не моглѝ чини́ти порѫ́ко҃. пре́то о҆нѝ жада́ли порѫ́ко҃ л҃ѣ́пшихъ бѹ́ста҃ люд҃ски҃хъ, ѩ҆коса́ ихъ ты́е порѫ́ки, ми́мо бж҃їе лю҃ски҃е ѕста́вы, (картка 22) заплати́ли, а҆ пра́ве ко́стю в гор҃лѣ̀ ста́ли, Писмо́, а҆бы́смо сѧ бы́ли ч8жи́ми пригода́ми кара́ли, свѣ́д҃чи҃. І҃ды̀ в҃стоупи҃ихъ на кролев҃ство Рокоа҃ сн҃ъ Саломо́новъ, пришлѝ до не́го о҆бива́тели[1]) кроле҃ства мо́кмчи: ѡ҆тє́цъ тво́й о҆тмр҃чи҃ѧ ѫ҃рмо на на҃, те́ды̀ ты̀ в҃ждѣ̀ тепе́рь о҆бле҃чѝ невóлю зло́ю ѡ҆ца твоє́го, ѝ ѩ҃ре҃ихъ той тмр҃ски҃й, кото́рїй вложи́хъ на на҃, а҆ мы бо́ѹдемо слѹжи́ти тобѣ̀, ѡ҆нъ ле҃комы́сл҃ною ра́дою нара́дивши сѧ, а҆ те҃ не мно́го на тако́ую ре҃ч прє҃сѧ нема́лою, то́҃ко трѝ днѝ намышлѧ҃ѝ ѿказа҃ до ни҃хъ, ѡ҆тє́цъ мо́й о҆тмр҃жа́҃ ѩ҃ре҃ ва́шъ, а҆ а҆ ѣ҆́ще приложо́ѹ, ѡ҆тє҃ мо́й кара҃ ва́съ ра́нами а҆ а҆ кара́ти ва҃ бо́ѹдѣ̀ роспрошѣ́н҃є҃ выниціе́нїе҃. Ѝ ва҃ ѿ҆че́ кла҃ка, ѩ҆ко вымо́ва та́а пере҃ маеста́то҃ бж҃їи҃хъ, ѝ тоу҃ пре҃люд҃мѝ, же́ сѧ порѧ́҃ками вымовлѧ́ючи, наставниками сво́ими дла҃ и҃хъ простотꙑ̀ ѩ҆ко писмо мо́ки҃[2]) бо́ѹйства о҆ х҃к, кото́рое є҃ст҃ на҃ всѣ̀ свѣ́та того́ фило́со҃фїй, доро҃же́е, кото́рое т҃мꙋ̀ ѿ всел҃е́нныа ѿгна́ло, кото́рое свѣ҃ ра҃ѹма приве́ло Гор҃дачѝ ѫ҃рма̀ х҃ка до́брого зно́сного, ѝ бре́мени ле́гкого ѿстоупѣ́те а҆ ка́рки своѝ по҃ (картка 22 об.) ѕста́ви нѣ́кїимъ но́во змышле́нїѝ ѝ до ѫ҃рма̀ ты҃хъ, кото́рїе вкладаю҃ на лю́де бре́мена тмр҃ки҃е, а҆ са́ми прѣ́сто҃ не хота҃ роу́шити, по҃кладе́те, слу́шне за вымо́вꙋ пойти ма́е҃, а҆ што̀ тмр҃шо҃го не до́сы҃ на то҃ же́ са́ми запрага́ете сѧ, а҆бо́ ю҆ж наза҃ трою́дно запра́г҃ши сѧ а҆ле ѝ҃н҃шихъ шѝй, (зат҃кноу́вши ѿ о҆ни҃хъ сло҃ оу́ши своѝ, же́ са́мовла҃ст҃ного чл҃ка съткори́҃ бъ, ѝ дв҃ѣ̀ доро́ги живота̀ ѝ затрачѐн҃е положи҃ пере҃ о҆чи ѥ҆моу̀, ѝ х҃с ѥ҆сл҃ѝ что̀ хо́че҃ мо́ки҃, а҆ нѣ̀ моу́си҃ за мно́ю ѝтѝ) в҃ поневóл҃ное ѫ҃рмо, ѝ в са́мые пра́сы а҆ клю́бы невóлѣ̀, сови́ты҃хъ неке҃печѐн҃ствъ шр8боу́ете, ѩ҆ко҃ сама̀ та́а спра́ва ва́ша ѷ всѣ̀хъ люде́ нена́висти ва҃ ѥ҆дна́ти нѣ̀ма́е҃, ѩ҆ко ѡ҆ ва҃ шамрани́на[3]) ѝ го́лосы нарѣка́нѧ[4]) (сприда҃ко҃ ѡ҆вы҃хъ, и҃хъ да̀ ѝзме҃сѧ тако́вы ѿ сре́ды ва́шем сло́въ) бы́ти не ма́е҃; што̀ е́сте в҃цр҃кви въсточ҃ной злого ѡ҆ба́чили; чи҃сѧ до не́е о҆бража́ете, лю́дїе моѝ (бъ моки҃)[5]) чи҃ ва҃ оскрѣби҃хъ, коѐ о҆брѣто́ша въ мнѣ̀ съгрѣше́нїе, лю́дїе моѝ что̀ мѝ въздае́те, за ма́н҃ѕ же́л҃чь, за во́дꙁ (картка 23) ѡ҆ц҃е҃, са́вле, са́вле, что̀ мѧ гони́ши. Слы́ши ѩ҆ко, ѝ въноу́шѝ зе́мле ѩ҆ко гъ г҃лет҃ъ, сны̀ роди҃хъ, ѝ къзвыси҃хъ, тїи҃ ѿврѣго́шасѧ менѐ[6]). И҃ки҃хъ жѐ порѫ́ко҃ ѿ҆че́ кла҃ка ми́мо старожи́тные бж҃їе, новы҃хъ лю҃ски҃хъ пра́гнете; чи҃же є҃ст҃ до сп҃нїа певнѣ̀шїй

---

[1]) В врех. ега.: непрїателѣ. [2]) На боцї: зл҃тоу́ст҃, сл... в҃. о҆ непо... стижи҃... [3]) В врех. ега.: шемра́нина. [4]) накарани. [5]) На боцї: Іере҃, в҃. [6]) Іса̀, а҃.

порѧдо^{к} ѡ҃ны҃. вызнавае^{м} и^{ж} то^{л}ко под^{ъ} ѣ́дно́ю о҆со́бою правди́вы҃ и҆ доскона́лы҃ хс҃ѝ тѣ́ло бра́но бываѣ^{т}. на^{д} о҃вы҃; е҆сли́ не снѣ́сте пло́ти сн҃а чл҃ч^{ск}аго, и҆ не пїе́те кро́ви е҆го́ живота́ не и҃ма́ете[1]). Чи^{м} певнѣ́ншїй тѣ^{х} на^{д} и҆сти^{н}н8; со́нъ на^{д} свѣ́тло, а҆за́ не ле́пѣ҃ ꙗ҆ко мо́ви^{т} ѳ҃чи́те^{л} вели́кїй[2]), лѣ́пше мн҃ѣ҃ до́бро ѡ҃бразїе ви́димо на^{д}то́е, кото́рое быва́е^{т} сло́во$_{м}$ вы҃малека́но[3]), и҆ кога^{т}ство кото́рое кроу́ка$_{ѧ}$ ма́ю, нѣ҃ли́ што҆ пре^{т} ѡ҃нъ ви́жоу. Та^{к}же и҆ кро́въ сп҃и́те^{л}нада[4]), кото́рꙋю ѳ҃ о҆со́бѣ҃ вина́ ви́ж8, а҆ то́е трꙋ́дно во^{л} и҆с хра́мины҃ вы҃носити, чего҃ в҃ домоу́ не ма́ешь. Чи^{м} е҆^{ст} важне́йшїй ва́ши шоу́мные ѡ҃рга́ны, на^{д} дх҃ъ съкроу́ше́н'ный и҆ смире́н'ное ср҃це. И҆сти^{н}нїй бо҃ плокло́^{л}ницы[5]) (sic) кланя́ю^{т} са дх҃о^{м} і҆ и҆сти^{н}ною, тако́вы^{х} (картка 23 обор.) ѣ҃ъ потрѣкоу́е^{т}, кото́рїе нѣ҃чо́го сѣ҃но́вно, то҆ е҆^{ст} тѣ҃ню нѣ҃ ма́ю^{т}, поне^{ж} дх҃ъ е҆^{ст}, дх҃о́вны^{х} хо́четъ, ꙗ҆ко и҆ а҆г҃ла́ъ мо́ви^{т}[6]). Е҆сли́ мы дх҃о́вные ре́чи ва^{м} сѣ҃а́ли, вели́ко ли́, е҆сли́ теле́сные ва́ши пожне^{м}. про́то дх҃о́вные выкладачи́ мо́ка^{т}. Ч҃а^{т}ты^{р} кра́сенъ съ гоу́сл'ми, Ч҃а^{т}ты^{р} е҆^{ст} оу^{м} а҆ гоу́сли мы҃сли, а҆ строу́ны па^{л}цѣ҃: а҆ ѡ҃рга^{н} доу́ма до́брала до ѣ҃а, а҆ трꙋба́, го́рло, чи^{м} лѣ́пшїй ра^{л}; и҆ тѝ к до^{м}ва^{ш}, до кото́рого ти́сне^{т}ся весе́л'е, ни^{ж}ли́ в҃ до^{м} пла́ч8, вы҃по^{л}на́ючи, а҆ не противмѣчи́ са о҆бѣ҃тницѣ҃[7]) А҆ми^{н} гл҃ю ва^{м} ꙗ҆ко въспла́чете и҆ къ^{з}ры́да́ете вы҃, а҆ ск҃т^{ъ} къ^{з}ра^{д}ꙋе^{т}ся. Чи^{м} лѣ́пше вели́кїе вълага́лища а҆бо скар'бы҃ ѡ҃ и҆збы҃тка, на^{д} дв҃ѣ҃ цр҃ко҃вѣ҃ бо́гои вдо́вы҃ з недоста^{т}ко8; чи^{м} лѣ́пше разора́ти ме́н'шїй жи́тницѣ҃, бога^{т}ствъ сѣ҃та того҃, а҆ бо^{л}ше́ боу́довати на^{д} о҃но. ничо́го не внелсѣ҃смона то^{т} сѣ҃^{т}, ꙗ҆вно, и^{ж} вы҃нести не мо́жемо. Прида́вши. жи́тїе на́шена ѣ҃бсе^{х} е҆^{ст}. чи^{м} лѣ́пшїй на^{д} о҃ный го́лосъ: а҆ввасо а҆ва́со. ѳ҃пада́ти пре^{д} чл҃ко^{м} тлѣ́н'ны^{м} на^{д} о҃во, г҃ѕ ѣ҃ѕ твоѣ́м8 поклони́ши^{с}, пада^{л}ши[8]). ѡ҃ и҃мени і҆сѣ҃ѣ҃ всѧ́ко колѣ́но поклони^{т}ся, чи^{м} ѣ҃сть (картка 24) лѣ́пшїй титоу́^{л} а^{л}во на́звыско. Папе^{ж}. на^{д} о҃вы҃[9]), моу́ жїе кра́тїа. годи^{т}ся з' мл҃сти́ю мо́вити дока^{с} ѡ҃ Патрїа́рс҃к. и҆ за^{с}. І҆а́ко^{х} родѝ два́на^{д}цать патрїа́рховъ. о҃вое патрїа́рхъ и҃мѧ, мае^{т} свѣ́дѣц'тво старожи́тности в' пи́см҃ѣ҃ сѣ҃о^{м}, а҆ ѡ҃ о҃вы^{х}, что҃ ма́е^{т} и҆ ѳ҃коло́ ꙗ҆коу́ю вѣ҃домо^{ст}, нея҆ и҆ на́съ просвѣ́ти^{т}; чи^{м} е҆^{ст} лѣ́пшїй пора́до^{к} ѡ҃вый. Па́па повше́хни^{м} всѣ҃хъ е҆^{ст} соу́дїею. на^{д} ѡ҃вый[10]) ѣ҃ди^{н} е҆^{ст} зако́-.

---

[1]) На боцї: І҆ѡа^{н}, ѕ҃. [2]) григо^{р} ѣ҃, по сло^{в}. [3]) В крех. еѓз.: вымовлено. [4]) Спс҃ителя. [5]) На боцї: Ѳ҃^{т}лїе ѳ҃читє^{л} ѡ҃ самара^{н}. [6]) а҃, ко^{р} д. [7]) і҆ѡа^{н}, ѕ҃і. [8]) В крех. еѓз.: прида^{л}ши. [9]) На боцї: д҃ѣ҃ми ѣ҃, за^{в}. з҃. [10]) і҆ако^{в}, д҃.

ноположни҃ѫ и соу́дїа, могы́ спⷭти, и погꙋбити. чи҃мъ ѥⷭть годнѣ́йшїй поря́докъ wбы́чаи. жа́дныѧ съборы пра҃вне могоу҃т костелови ри҃ском8 писа́ти. на҃ wбы́й[1]). хотѧ́ римлѧне на дїа́конⷭство и на презви́терⷭство кⷭтꙋпꙋ́ючи҃мъ wпⷭщатꙋ҇ жо́ны росказꙋю҇т, а҆ле мы́ (тѡ́ шⷭтꙑ́ сено́дъ) цⷣкв8 бы́ти дїа́коническомꙋ и презви́терⷭском8 съжи́тїю (в ма҃жⷭтвѣ) повелѣва́ем҃. а҆то писа́ный пра́ва проти҃ костелови рꙑ҃ском8, чи҃мъ ѥⷭть поря́докъ wбы́чаи лѣпⷭшїй; пова́га кїскꙋпа ри҃ского, вышⷭша ѥⷭть на҃ всѣ съборы, и жа́ны҃ роⷭсоу҃ковни не пола́гаѥ҇т. на҃ wбы́й[2]) костѧ҃тина гра́да събор wно́рїа па́пꙋ ри҃ского и се́ргїа костѧ҃тинополⷣского, и про́чи҃ скида́ю҇т. а҆то полⷣгаю҇т роⷭсѧ҃ковни синодо҃вому. (картка 24 обор.) чи҃мъ ѥⷭть лѣпⷭшїй рѧ҃, роⷭдерто́ю [па́цѣкою][3]) а҆ко до со҃ного ва҃ (насмѣва́ⷣсѧ Їлїа) крычати, на҃ wбы́й[4]). Бⷭчи́нныи во́плꙗ҇ цр҃кви непрїѧ́теи҃ съ ꙋмиле́нїем҃ и книма́нїем҃ вели́кꙑ҃мъ, подоба́ⷭ пѣ́нїе приноси́ти та́йныхъ вѣⷣцꙋ ва҃ꙋ, а҆ не кричати бⷭчи́нныи҃ кры́ком҃ прижже́нⷭе на кры́хъ понꙋжа́ючи. Чи҃мъ преславнѣ́йше рѧ҃ на высо́кыхъ катедра́хъ въпи́ти, и на ѡздо́бныхъ прⷭтлѣ́хъ надыма́ти сѧ. на҃ wбо҇[5]). Їс҃ ꙋпрацова́вшиⷭ wхо́дꙋ, сѣдѣ́ша҃ та҃ на (голо҃) и́стоⷭницѣ, а҃бо бо, бы́ло ви́дѣти вели́кого ꙋчи́телѧ бнаго, на прⷭтлѣ звръхꙋ плете́ныхъ хворо́сто҃, а҆ вноу́трь блага҃тми, седа́чого а҆ко цр҃ѧ нѣкоего, кото́рого ѡкрꙋжа́ли а҆ко премоу́дрыѧ бче́лы[6]) до́брое събра́нїе. Чи҃мъ ѥ҆стъ лѣпⷭшїй рѧ҃, кра́сными и мноⷭцѣнными ри́зами краси́ти сѧ, на҃ wбы́кꙋ[7]). И бы҃ Їѡа҃ wблече҃н кла́сы ва҃бліжими, прида́вши, ѥпⷭпи а҃бо́ презви́теры и дїа́коны ꙋкраша́ючїи сѧ свⷱтлыми ры́зами, и бла́гожча҃ными во́нѧми. по ва́шемꙋ перфⷭмами, помаꙁꙋючїи сѧ, запреще́нїе да҆ прїи́моу҃т. Чи҃мъ ѥⷭть лѣпⷭшꙋ҇ рѧ҃ прⷭ гⷣа҃тъ (картка 25) прⷭ мⷭсъ до вѣ́ры, а҆лбо слꙋшнѣ҇ мо́вячи до послꙋшенⷭства ва҃ своего приворочати, на҃ wбы҇[8]), ѥпⷭпъ кото́рїй боу҃ вѣрного а҆бо и невѣрного би́ти бⷭдеⷭ, да҆ иⷭврѣжеⷭсѧ. Прида́вши[9]). дхо́вноⷭ повинноⷭть ѡбличи́ти то҃ко, и смⷭлоⷭть показа́ти, а҆ не ѡрⷭжїа подвиза́ти. нѣцыты похища́ти, ни ко́пїа потрѧса́ти, ни лⷭкъ натѧга́ти. Чи҃мъ ѥⷭть певнѣ҇-

---

[1]) S̃ съборⷭ пра҃ⷭ, гі҃. зрі҃. [2]) S̃ съборⷭ тоⷭ на а҆ пра҃ⷭ. [3]) В крех. еѓз. сего слова нема. [4]) На боцї: S̃ съборⷭ прав. ѡ҃ⷣ. [5]) їѡа҃ⷭ ѣ҃. [6]) В крех. еѓз.: пчелы. [7]) На боцї: S̃ съборⷭ, пра҃ⷭ, sї҃. [8]) стꙑⷭ а҆пⷭл пра҃ⷭ кѕ҃. [9]) златꙋⷭт wⷣ ѡ҃зїй, слоⷭ, г҃.

шїй звавéнм рм, владѣти народы, и пановáти королéвствы, нд ѻвы[1]), сн҃ъ чл҃чскїй не пришо҃ жебы ѣмѕ служóно, áле ábы послужи҃, придáвши[2]). добродѣтє҃ ѹ҃чúтелє҃ єс҃т, áни слáвы áни чéсти не йскáти сéбѣ, ѿ по҃собóю бѕдѕчих, áле звавéнм нх. á éсли бы того шоука҃, не єс҃т ѹ҃чúтє҃, áле мѕчúтє҃. Чи҃м єс҃т чтнѣйй называтисм, петрóвыми, пáвловыми, ап҃полóсовыми, нд ѻво áзà розд҃ѣли҃ см х҃с, áзà Пáвє҃ распт҃см за вас, придав҃ш҃. éдинъ єс҃т ѿцъ н ѹ҃чúтє҃ ваш на нбсє҃х, á вы вси брáтїа éсте, хотѧ вокм мнóго прóменѣ, нó всѣ éдны҃м прáвє҃ны҃м сáнце҃м х҃ом състом҃см. Чи҃м єс҃т пристоу́пнѣйй и блúжнѣ до звавéнм, петрà ап҃сла кáме҃н вызнавáти. нд ѿво[3]). каме҃нже в҃ъ х҃с, (картка 25 об.) придáвши[4]), тó єс҃т кáме҃н ѹкорéнь áбо взгор҃женый, ѿ вас боудѕчи, котóрїйсм ста҃ голóво҃ ѹглоу́. Чи҃м без҃печнѣйшїй порáдо҃к на пéтрѣ цр҃квъ звздóванвю вѣрити, áне на ѻвы҃м вызнáню, ты éсй х҃с сн҃ъ бг҃а живáго. Придав҃ши вáши҃х же свѣт҃ко҃в, не менѣ на тóбѣ, áле тебѣ, петре на мнѣ вздоу́ю. Чи҃м вам порáдо҃к ры҃мскы҃х стрѕменїй соло҃ш҃ий, нд сáмые жрóдла сíон҃скїе ѻбфúте (из҃ писмо свѣт҃чит҃ъ). начє҃ ѿ íер҃слúма вкóло и до йрилúки, и до кóнецъ зéмлѣ, на по҃нáючїе éвг҃лїе х҃во. Придáвши димáса пáпы ри҃ского з лúстѕ до íерóнима ѹ вифлеѥ́мѣ меш҃кáючого. слóва. Прóшѕ тє҃ над҃то любвú твоéй, жè íакось áлеѯáн҃дра спóлъ презвúтера нáшего нау́чи҃ на лóнѣ гр҃éц҃ко҃м так҃ и нд҃ любóв҃ твоà розрдúти рáчъ, бо велúкая ѿмы҃ка простоты́ ѹ нд҃ єс҃т. и прочм, ѿ того лáтве ѹвáжити, гдѣ єс҃т жрóдло и почáто҃к порд҃кам ѿ въсто҃к, (мóви҃т ѱало҃ни҃к) сн҃нца до зáпа҃д, á не ѿ зáходѕ на въсто҃к, хва҃но йм гн҃е. Чи҃м мáєте тѣшит҃и[6]). вы́лѕчивши см з малóй коу́п҃ки сїóнм҃, á пристáвши до велúкой нд҃ ѻво, молѣтє҃ бы́ти (картка 26) ѿ мáлы҃х. придав҃ши[7]). весел҃тє см и радѹйте см, живоу́щѐ в҃ сїóнѣ, ѡстáвы҃ в҃ сїóнѣ, и ѡстáвы҃ въ íер҃слúмѣ, сн҃ти прозовоу́т҃см всй котóрїй напúсаны к҃ живот҃ в҃ íер҃слúмѣ. Чи҃м єс҃т лѣп҃шїй порáдо҃к, Петрà, ап҃сла, áбо ѡ штó вы ѹсилѕбтє҃, папéжа ри҃ского, вѣрити головóю цр҃кви, нд҃ ѻво[8]), х҃с єс҃т глáва тѣлу́ цр҃кви, иж єс҃т начáто҃к

---

[1]) На боцї: мар, ї. [2]) злат҃ус҃т на... éфс҃ник... н҃. [3]) á ко҃р, ї. [4]) дѣд҃, д҃. [5]) зрй лѕ҃к кд, ри҃м. єї. дѣм҃ а҃. [6]) В крех. ета.: Чи҃мже см мáєте тѣшити. [7]) На боцї: Íсá, д҃ й, вї. [8]) кола҃с, á, а҃ ко҃р, в҃ éфс҃, д҃.

прѣворождéнъ и҃мр҃твы҃х, вы́же ёсте тѣ́ло хво, и̂ чло́н'ки ѿ ча́сти. Придаѫ҃ши. Небыва́мо бо҃ше дѣ́ти оу҃мо҃х, фѣ́ючисѧ, и̂ слоня́ючи сѧ въ всѣ́ко҃х вѣ́трѣ нау҃х, в' кла҃ствѣ́ лю҃ско҃х, и̂ в хи́трости наѣ́здо҃ бла́ды, а҃ле и̂стини҃ствю́ючи в' мл҃ости, а҃бысмо взрослáли в нéго всѣ рѣ́чи, которы҃ѩ є҃ст головá хр҃с. велúкаѧ смѣ́лост и̂ невдáчност ты҃х, которíѥ мúмо такꙋ́ю пéвноую гóловоу, ѥ҃н'шей шꙋ́каю҃т, чи҃м є҃ст кажнѣ́йшíй о҃бный слóва, кого́ разрѣ́шúшъ нá земли, бꙋ́дѣт разрѣ́шенъ на нб҃сѣ, на҃ о҃вые, которы҃м ѿпꙋ́стúте грѣ́хи ѿпꙋ́стя҃тсѧ, а̂ которы҃м задрѫ́жите, задрѫ́жатсѧ. Придáвши, о҃вые кипрїáна с҃т слóва[1]). Ты҃м ты҃х бы́ли дрꙋ́гїе а̂п҃слѣ, (картка 26 обор.) чи҃х бы҃ и̂ пéтръ є҃днáкой повáги и̂ мо́ци. Чи҃м є҃ст ва҃жнѣ́йше и̂ лѣ́пше о҃вые слóва, пáси о҃вца мо҂, на҃ о҃вые. В котóро҃м ва҃ постáви҃ дх҃ъ ст҃ы́й пáсти ц҃ркꙋ҃ бг҃а и̂ бг҃а, и̂ чтò ва҃ слꙋ́хáѣт, менѣ слꙋ́хáѣт. Придáвши. пáвлокы ѻ҃стá, хр҃вы ѻ҃ст҃ѣ. Чи҃м є҃ст лѣ́пшíй пéтръ ключа҃р нб҃сны҃, на҃ пáвла тáйника а҃пво секрéтаря трéтего нбка. Чи҃м же ва҃м старожúтные закóно положéные поря҃дки не подобáли сѧ; чи҃м и̂ в чо҃м ва҃м патрíархове тáкъ далéце вúн'ни; чомоу́ бе҂, дáнѧ причúны и҃х ѿстꙋпáете; чомоу́ и҃х бе҃честите; чомоу́ о̂ ни́хъ злорéчитѣ; чомоу́ и҃х порꙋгáете сѧ; а̂ зà то́ пристóи҃т; а̂зà є҃ст призкóйто хр҃стїáно҃, а̂ нá бо҃ше дх҃о́вны҃м, бо́жны҃м хорóбы, ѻ҃ꙋ҃звены҃м[2]) рáнъ, в темнúци затворéны҃м за҃ко҃х, смоу́тны҃м въздыхáнїа, причинáти. И̂ за҃ то́ не влáснал призкóйто҃т лю́дѣ превротны҃хъ, клевéтнико҃х роздóрнико҃х, шепóтнико҃х, которíѥ не та҃ тѣ́шаѧтсѧ з' своéго цáстѧ, а҃къ з лю҃ского нецáстѧ и̂ пригóды, и̂ которíѥ з дóбры҃х рéчїй злы́е, и̂ дóбры҃х людѣ́ недóбры҃м ницова҃т, (картка 27) перекороча́ти и̂ ѻ҃дава́ти звы́кли. Клевéтници, ѡ҃кмóвницы[3]), вúдячи е̂слú ктò пóсти҃т сѧ, ѻ҃дáю҃т покры́тецъ є҃ст, є҃слú и҃ст[4]), мóкм҃т о̂бъжúрца, е̂слú хóди҃т, мóкм҃т неспокóйны҃, е̂слú ѻ҃ѣдинáе҃тсѧ[5]), а̂ сѣди҃т, мóкм҃т, лѣ́нúвы҃. е̂слú мовчи҃т, мóвм҃т простáкъ, глоу́пый, е̂слú мóви҃т, повѣ́даю҃т, цѣветлúвъ, велерѣ́чи҃х, е̂слú дáѥ҃т мл҃ткы́ню, мóвм҃т т'цеслáвникъ. е̂слú не дáѥ҃т, мóвм҃т скоу́пецъ[6]), а̂ лáкомецъ. е̂слú моу́дрый мóкм҃т гóрды҃, е̂слú смирéн'ны҃ тúхїй, мóкм҃т понꙋ́рый, сатꙋ́рноватый, е̂слú весóлы҃, мóвм҃т роспꙋ́стны҃, е̂сли до людѣ́ дар'кїй[7]), а̂ склóн'ны҃ мóвм҃т похлѣ́вца, е̂слú лю́дѥ ни кого́ нелáскави, мóвм҃т, злые ѡ̂ не҃м ѿ лю́дей гóлосы,

---

[1]) На боцї: Кипрїа҃н о̂ простотѣ́ пре҃вите҃рствц. [2]) В крех єго.: ѻ҃ꙋранѥ҃ны҃х. [3]) ѡ҃кмо҃цин. [4]) ѣ҃ст. [5]) ѻ҃ѥдинѧе҃тсѧ. [6]) скꙋ́пы҃. [7]) дерскїй.

ло́тръ таки́ми и̑ вла́сными ты́ми сло́вы, лю́де оу̑мысл8, и̑ ср̑дца за́вистного, прелож6ны́хъ цр̑кви въсто́чное цѝплю^{т}. Ты́ми и^{х} бе^{з}че́ста^{т}, а̑ хота̀ бы́ было̀ въсто́чны^{х} дх̑о́вны^{х} до ки^{и}к8 со́гъ, и̑ до ки^{и}к8 ти́сачѣ̀ а̑бо и̑ те^{м}, пре^{м}сѧ ѡ̑ка́мо^{м}цы и̑ посѣ́жа́чи[1]), за́висны^{м} ѡ̑бы́чае^{м} сво́и^{м} жа^{и}ном8 з' ни^{х}. жа^{и}дной добродѣ́тели призна́ти не хота^{т}, што̀ ко^{и}ле и^{х} за́висти и̑ по́кр^{ы}сти бы́ти не мо́же^{т} и̑ не є^{ст} (картка 27 обор.). В̀ гды^{ж} и̑ в пи́смѣ на̀до́у̑е^{т}сѧ, жѐ а̑ко тако́го нѝ є̑дно́го пра́ведника, кото́ры̀ бы̀ стр^{с}ти а̑ко́й к со́вѣ не мѣ́лъ, и̑ нѣ́гды не з'гр^{ѣ}ши́лъ. (еди^{ж} бо̑ є^{ст} бе^{з}стр^{с}те^{н}, и̑ бе^{з}гр^{ѣ}шенъ, в' кото́рого жа́дна^{а} ле^{ст} не поста́ла въ о̑у̑ст^{ѣ}^{х}, а̑ вса́кїй чл̑къ кла^{и}ца) та^{к} те^{ж} тако́го непра́ве^{д}ника и̑ гр^{ѣ}шнїка^{а}, кото́ры̀ бы̀ чего́ до́брого коли̑ ко^{и}ке^{х} о̑у̑чини́ти немѣ^{ц}^{и}, нѣма́шъ. А̑ле не́ ди^{а} клеве́тнико^{м}, а̑кїй ко́ре^{н}, та́кїй вѣ́тви. а̑ за̀ мо́же^{т} є̑дно̀ жро́дло го́р'кѡю и̑ соло^{и}кѡю во́дѫ точи́ти; а̑ за̀ збира́ю^{т} ѿ водача́ фѣ́г'и, а̑бо сте́рнѫ ви^{н}ные гро́на; Та^{к} и̑ про́д'кове и^{х} посѣ́жа́ли, мо́вачи, ви́дѣли Іѡа́нна крестл҃ста́чего сѧ, мо́вили, вѣ́са има^{т}, ви́дѣли х̑а̀ а̑до́у̑ща и̑ пїю́ща, мо́вили о̑бжи́р'ца, и̑ винопі́йца, ви́дѣли х̑а дх̑и нечи́стые и̑ вѣ́сы выгона́чого, мо́вили, ѡ̑ ве^{ч}зево́у̑лѣ и̑^{м}го́ни^{т} вѣ́сы[2]). Л̑кп҃ше въсто́ч'ника^{м} злорече́н'е ѳносѝти, нѣ́кж'лѝ злорѣчи́ти, л̑кп҃ше ѡ̑кмо́вискo слы́шати, нѣ́кж'лѝ ѡ̑ люде^{х} мо́вити. а̑къ мо́ви^{т} є̑ди́нъ о̑у̑чи́те^{ль}[3]) злѣ́ слы́шати лу^{ч}ше, не^{ж}лѝ гл҃ати зл̑къ, лу^{ч}ше (картка 28) о̑у̑рѕга́нїе прїи́мова́ти, нѣ́^{ж}лѝ ѡ̑ всѣ^{х} с похва́лы весели́тисѧ. Бѣ́дà мо́вя^{т} г̑ды̀ доброре́чити ва^{м} бо̑у̑дѧ^{т} вс҃ѣ́ чл̑ци. Ла́тва́л рѣ́чъ є^{ст} посѣ́жати нѣ́кжли само́мѫ до́бры^{м} бы́ти. І̑ и̑н'ши^{х} строфова́ти, мо́ви^{т} о̑у̑чи́те^{ль}[3]), Не тро̑у̑дна^{а} є^{ст} ре́чь и̑ ко^{ж}домѫ хто̑ хо́че^{т} ла́тва, а̑ле ско́й ро́зо^{у}^{м} о̑у̑пра́вовати, то̑ є^{ст} мо̑у̑жа побо́жного, о̑у^{м} ма́ючого. Чи^{х}же ма́ю^{т} въсто́чные дх̑овны^{е} (а̑^{к} мо́ви^{т} чинонача́ни^{х} смѣ́рє́нїа, и̑ о̑у̑бо́з'ства и^{х} вели́кїй о̑у̑чи́те^{ль}[4]) ма́лодѫшествова́ти, йж' конѐ не ма́ю^{т} сре́бро о̑у̑здны^{х}; а̑ле ма́ю^{т} сл҃нце быстрѣ́йше вѣ́го^{м}, о̑у ве^{с} дн҃ь свѣ́тлчи свою̀ свѣ́тцою̀, не ма́ю^{т} сре́бра и̑ зло́та бла́сквѫ, а̑ле ма́ю^{т} лу́нѫ свѣ́тлчою̀, непоѣ́з'джа́ю^{т} на коле́сница^{х} зла́токова́н'ны^{х}, и̑ не но́сѧ^{т}сѧ на ле́ктица^{х}[5]), а̑ле ма́ю^{т} но́ги домо́вою̀ коле́сницѫ, не ма́ю^{т} бога^{т}ства, слу́гъ, про́то чл̑жи^{х} но́гъ до хоже́нѧ не о̑у̑жива́ю^{т}, не сыпла́ю^{т} на о̑дра^{х}, а̑л'бо ло́жка^{х} слоне́вы^{х}, а̑ле ма́ю^{т} зе́млю честнѣ́йшѫ на^{д} многїе сло́ны. ро́скошенъ на́ нѣ̀ поко́й, и̑ скоры̀ со^{м}, и̑ фрасоу^{м}ко^{м} перемѣ́нене. не (картка 28 обор.) сѣ́да́ю^{т} по^{д} ѡ̑ки́те^{м}, и̑ по^{д} зло-

---

[1]) В крех. еѓз.: посѣ́жа́ци. [2]) На боці: а̑ пе^{т}р҃ а̑. [3]) вд^{с} вѣ^{м}. [4]) вд^{с} вѣ^{м}. [5]) В крех. еѓа.: лектикахъ.

тѝсты^{м} покрóво^{м}. а҃ле маю^{т} нб҃о, невымóвною ѕвѣ҃здъ ѻ҆здóбою ѹ҆кра́шено, є҆сли́ и^{х} ѿ гра́да въ гра^{д}, ѿ пр^{с}тла на пр^{с}тлъ перегона́ю^{т}, о҆нѝ мóвѧ^{т}, гнѣ҆ ѣ҃стъ зе́мля і҆ йспо^{м}не́нїе є҆а, є҆сли́ и^{х} стина́ютъ, мае^{м} і҆ѡа́н'на кр҃стла, є҆сли́ ка́менїе^{м} покива́ю^{т}, ма́емо пр҃ѣвом^{ч}нка сте́фана, є҆сли́ и^{х} пила́ми трою́тъ, ѡнѝ мóвѧ^{т}, ма́емо і҆са́ію пророка, є҆сли́ и^{х} вмóре в'кида́ю^{т}, ѡнѝ мóвѧтъ, ма́емо і҆ѡноу̀ прр^{о}ка, є҆сли́ и^{х} до л'во^{в} вкида́ю^{т}, ма́емо данїи́ла пр^{о}рка, є҆сли́ ма́тности ѫ҃х ерою́^{т}, а҃ко^{ж} и҆ звы́тне еро́у^{т}, о҆нѝ мóвѧ^{т}, нàги є҆смѝ кы́шли ѿ живото^{м} ма́то^{м} сво́ихъ, нàги ѿйде^{м} зно́воу̀, и^{х} ѹ҆тѣ҃кша́^{т} потѣ҃кши́тє^{ч}нкы̀ гла^{с}. Бл҃же́ни пла́чѫщїи сѧ нн҃ѣ҃, а҃ко въ҆смѣ҃тѣсѧ[1]). и^{х} ѹ҆тѣ҃кша́^{т}, мѣ́дры^{м} бы́ти на змїѝ. выдаю́чи тѣ҃ло на заби́т'є, а҆ го́лово҆у̀ ѯ҃а хорони́ти[2]). Тебѣ̀ ра́ди ѹ҆мръщвла́еми є҆смѝ вє҃ дн҃ь, (по всѧ дни живота нашего) вѣ҃мѣ҃ни́ѯо^{м} сѧ ѿ^{ж} о҃вца на заколе́нїе[3]), и^{х} ви́димо, а҆то́ли ни скрꙋ́въ а҆ толѝ нѝ тѣ҃снота, а҃ толѝ ни гоненїе, (картка 29) а҆ то́ли ни го́ло^{д}, а҆ то́ли́ ни тѣ҃снота, а҆толѝ ни гоне́нїе, а҆то́ли ни го́ло^{д}, а҆то́лѝ ни нагота̀, а҆ то́ли нѝ бѣ҃дà, а҆то́лѝ нѝ ме^{ч}, ве́дле а҆по^{с}ла, не мо́же^{т} ро^{з}лꙋчи́ти ѿ любвѐ бж҃ѣ́ѝ. а҆то́ли не можетъ ѿдали́ти ѿ за́коноу̀ ѯ҃во́го, а҆то́ли не мо́же^{т} дви́гнѫти ѿ ѳсноова́нїа а҆по^{с}лъ и҆ пр^{о}рка, а҃толѝ не мо́же^{т} з сте^{ж}ки зоп'хнꙋ́ти зако́нополо-же́нїа ѿчѣ҃ска́го, ѿ преданїй бг҃оно́сны^{х} ѻц҃ъ, ѹ҆мѣ҃ю^{т} в' ца́стю ѡ҃бѣ҃фитова́ти. Показꙋ́ет'сѧ и^{х} и^{х} премоу́дры^{х} и҆ ѡ҃б'ѣ҃фиты^{х}, кото́рїе на ѵ҆весъ свѣ҃^{т} вы́лили нау^{ч}. ѹ҆мѣ҃ю^{т} в нецá́стю, з' а҆по^{с}ло^{м} лиша́тисѧ, Пока́ꙋе^{т}сѧ з' и^{х} невымóвне те^{р}пли́востїй и҆ смѣ҃ре́нїа. ѹ҆мѣ҃ю^{т} скрꙋ́зи на^{х} ра́дости че^{с}тнѣ҃йши, и҆ смꙋ́то^{м} на^{х} трїоу^{м}фы̀ и҆смѣ҃хи пожито^{м}нѣ҃йшїѝ (з бг҃осло́вце^{м})[4]) прекладà^{т}^{ъ}. Ѩ҃ко^{ж} ѿ҃чѐ влꙗка смѣ҃ешъ, ты^{м} дꙋра́вы^{м} ци́то^{м}, жѐ нѣ҃чѐго ѣ҃сте не ѡмѣ҃ни́ли, нѣ҃чѐго не перестꙋпи́ли, нѣ҃чѐго не нароу́шили заслона́ти^{с}, а҃ко^{ж} ѿ҃ные, кото́рые ѩснѣ҃й сл҃нца ва^{ш} проме^{ж}ми сво́ими о҃чи ко́лю^{т}, цѣ҃ло зоста́нꙋ слов^{а}[5]): Є҆сли́ кото́ры̀ є҆п^{с}ъ, а҃бо митропо́ли^{т} проти^{ж} своє́го патрїа́рха дрꙁзне^{т}, розмѣ҃ю́чи є҆гѡ̀ бы́ти ви́н'ны^{м}, в пре^{д} сꙋ́да, и҆ съ҆бо́рꙋ всѣ҃^{х} є҆п^{с}по^{в}. (картка 29 обор.) и҆ ѿстоу́пи^{т} ѿ не́го, и҆ не помина́е^{т} и҃мене є҆гѡ̀ по слꙋ^{ж}бѣ҃, да̀ и҆звръже^{т}сѧ. И҃^{ж} такїй мóцны^{м} привиле́ поро^{д}ко^{в} цр҃кóвного ѿ ва^{с} не є^{ст} скасóваный, а҆нѝ пошарпа́нꙑ̀, а҃ко^{ж} шꙋка́ючи поро^{д}ко^{в} лѣ҃п'ши^{х}, о҆ны^{х} грани́цъ вѣ҃чне

---

[1]) На боцї: ѱало^{м} мѣ҃. [2]) В крех. ет.: після: хоронити, маємо ще слова: и҆ цѣ҃лы бы́ти а҃ко голꙋбн; статечне при па́нѕ своє^{м} трывати, ихъ оу҆тѣ҃шаетъ. [3]) На боцї: ри^{м} и҃. [4]) григо^{рм}, бг҃осло^{в}. [5]) а҃, го, ѣ҃, го съ҆бо^{р} коста^{х} въ хра^{м} сѣ҃ты^{х} ап^{о}лъ прав. г҃і, д҃і, е҃і.

к' цр҃кви положо́ного пора́д'коу. ѿ трина́цати со́тъ л҃к҃т цѣлотр'ва́ючого не нароу́шили е҃сте. Є҃гип'то́м҃ и̑ ли́вїею и̑ пе́м҃да-по́лїею а̑лекса́н҃дрїйскїй е҃п҃с҃пъ а̑вы влада́т҃. и̑ рим҃скїй е҃п҃с҃пъ под' ри́мо́м҃ бо́у́дѧчими неха̑ влада́ет҃. и̑ л҃т҃їо̑хїйскїй и̑ про́чїи е҃п҃с҃пи, сво́ими е҃пар'хїа́ми да̑ влад҃кю́т҃ [1]). ꙗ҆ко ѡ҃вы҆ зва́зо́м҃ поко́ю, и̑ клейно́т҃ пор҃ѧ҆ко́ѕ, ѿ ва́съ не е҃ст҃ ростр҃ѕга́нкы и̑ покры́шо́ный. Пред'ко́м҃ ра́ди, то́ е҃ст҃ да̑ грани́цъ, ни҃хто́ неха̑ змѣ́ки не чи́нит҃ в' ц҃р҃кви и̑ не прїи́мѕе҃т҃ чожо́го презви́тера, ни҃ е҃п҃с҃па, и̑ ме́жи пога́ны бо́у́дѕ́чїе ц҃р҃кви бж҃їе, ѡ҃кы҆ча̑ с҃ты́х҃ ѿц҃ъ, старожи́тны҆ неха̑ дрѣ́жа҃т҃ [2]). ꙗ҆ко́ж҃ ѡ҃во ѿ ва́с҃ не е҃ст҃ нарѕшо́но, и̑ в нѣ́кве҃м҃ ѡ҃бръ҆не́но, По҃нтїйстїй а̑си́стїй и̑ фракїйстїй, и̑ по всѣ́х҃ вар'ва́р'ски҃м҃ зе́мла́м҃ бо́у́дѧчіе е҃п҃с҃пи, митрополити, (картка 30) ѿ коста҃нти́нопо́м҃ского патрїа́рхи, а̑кы҆ поставла́ли сѧ [3]). а̑ зато не на҃с҃ варва́рскими земла́ми, е҃ще в то́т҃ ча҃с҃. гдⷭ҆ е҃смо҆ кр҃щенїа не прина́ли бы́ли, граничачи̑ параѳѣ́и̑ называ́ли. Ꙗ҆ко ѿ ва҃с҃ не е҃ст҃ прест҃пле́ни ѻ҃вы҆е ка҃рфаге́нского кі҃ го и̑ р҃ке́, і҃ р҃ли́ кано́ны҆, а̑кы҆ жа́де҃м҃ с причє҃тнико́м҃ и̑ з' презви́тро҃м҃, и̑ з' ста́но҃м҃ дх҃о́вны҃х҃, ѿ то́го ча́с҃ѕ в' мки҃х҃ же ко҃мѣе҃м҃ потре́бахъ, до рим҃ского е҃п҃с҃па не бꙋ҃тѣка́ли҃, а̑нѝ до не́го ходи́ли, а̑ е҃сли҆ кы҆ кото́ры҆ бꙋ҃чини҃м҃, ѿ сполѣ́чности мѣ҃м҃ кы҆ти вы́лѕчо҃м҃ [4]). ꙗ҆ко́ж҃ вы҆ не бꙋва́жите, и̑ не бꙋстраша́тес҃ ѻ҃ны҃х҃ сло́въ, жѐ запама́та́лы҃м҃ и̑ затрачо́ны҃м҃ лю́де҃м҃ зда҃с҃тсѧ бы҆ти мнѣ́йша пова́га, в' а̑ффри́це поста́влены҃х҃ е҃п҃с҃по҃м҃ ни҃жлі҃ ры́мскы҃х҃. ꙗ҆ко не гризе҃т҃, и̑ не пече҃т҃ ва҃с҃ сѧмнѣ́нѣ, на҃ ѻ҃вы҆е сло́ва [5]), жѐ него́дна а̑нѝ мо́жна҃ е҃ст҃ ре҃ч҃, ты҃х҃ кото́рїи ю҃ра҃ просвѣще́нны҆ми ста́ли сѧ, и̑ вкоу́сили да́ра нб҃наго, и̑ прича҃стниками ста́ли҃ дх҃а с҃т҃го. и̑ добра̀ скоштова́ли сло́ва бж҃его и̑ мо́ци пришло҃т҃ в҃кѕ и̑ ѿпа́ли. а̑кы҆ зно́ѕ мѣ́ли ѿновла́ти сѧ к' пока́нїю. (картка 30 об.) кто́рое роспина́ючи сы҃нѣ с҃на҃ бж҃їа. Ꙗ҆ко́ж҃ ва҃с҃ жа҃ и̑ пла҃ и̑ стра́ рокоши́ти нѣма́т҃, и҃ж҃ вы҆ сїо́нъ ма҃тѕ свою, кото́рая ва҃с҃ спло́дила, и̑ на ло́нѣ пѣстоующи ма҃ ча́долюби́вая го́лѕбица вы҆кор҃мила и̑ вы҆кохала, ѿпѕсти́ли [6]), и̑ вы҆реклисѧ, а̑ в' мѣ́сто ѡ҃ной҃ зве́ы҆клой пѣсне҃тки дамаски́новы҆. Ра҃дꙋ́йсѧ сїо́не с҃ты҃ мо҃ти ц҃р҃ква҃ бж҃їе жи́лище ѿ се́мисо҃т҃ л҃к҃т и̑ бо́҃ше҃, дѣ́то҃ е҃й, е҃й кѕ пот'ѣ́сѣ спѣква́ной [7]); Тепе҃р пла҃,

---

[1]) На боці: а̑ събо҃р нике́йск҃ пра҃, ѕ̑. [2]) в̑ събо҃р коста҃ пра҃, в̑. [3]) халкі҃да҃ пра҃в҃ кв. [4]) зри кипрїа҃. [5]) е҃вре҃м҃ ѕ̑. [6]) В крех. его.: ѡ҃пѕстили. [7]) На боці: г҃. е҃др҃, і҃.

рыдáніе и́ вóплъ къ҃двизáете[1]) и́ причинáете, сїóнъ ма҃кѕ цр҃квъ кѵилúте, свѣщѕ свѣтúт҃ника ѣ҆ѵ҃ гашáете, ѻ҆сцѣнѣ́ніа ѣ҆́ запоустошáете, ѡ҃тáръ съкрѣшáете, ѱ҃а҃ты҃р смѣрáете, пѣснь заглѣшáете, рáдо҃ст҃ свѧ҃зуете, кїѡ́тъ новóго прем҃крá перекорочáете, сто҃сти и҃зм҃нѧ́ете, вó҃но҃ст҃ по блг҃а҃тїю[2]) сѣцѣ ѻ҆скорáете, велѣ҃ное и҃мѧ сїóн҃ское, ѻ҆бе҃чещáете. Ѭкóежъ дрѣзновéніе до бо҃а и́ до людѣ́, г҃дь҃ сѣмнéн҃е ва҃ не допѣщлет҃ (бо҃ не розѣмѣ́ю а҆́бы́сте та҃к ѕ̂ велúкое ѡ҃чадáніе ѡ҃пáвши, сѣмн҃к҃е своѣ́ ((картка 31) ско҃ски бе҃чл҃чне потоп҃тáвши, ср҃це҃ся колúко҃ве҃ в҃спомнѣ́вши на ле҃комы́сл҃нꙑ́ ѻ҆чúно҃ѕ[3]) свѡ̀ не поу́кали) мѣ́ти хóчете, [бо҃ а҃гг҃ко е҃ст҃ вéдле ѻ҆чúтелѣ̀ нáши҃][4]), не гр҃ѣшúти. а҆ дїáко҃ское згр҃ѣшúвши к҃ затве҃рдѣ́лости ср҃ца и́ ѕ̂пор҃к тр҃вати, а҆ не кáати ся. а҆ члч҃ко и҃ гр҃ѣшúвши. покáатисѧ. Покáйте ся и́ вы҃ ѡ҃̃ е҃п҃ли, късплачúте ся своéго ѡ҃ст҃ѵплéнїа, възрыдáйте гражáн҃ства сїó҃ского, ѡ҃далéмъ ѻ҆ржа҃тесѧ, росточúвши досто҃йноую ча҃ст҃ ѡ҃ческаго и҃мѣ́нїа, постыдѣ́те҃ лишúвши҃ и҃ѡ҃бы́ч҃ства дх҃о҃внаго хлѣ́ба, и́ желáющiй насытúти ся рóжецъ сви҃́скы҃х, ра҃личны҃х пóхотѣ́ бога҃ствъ свѣ́та того̀, ѡ҃ і҃ер҃ли́ма прáвды въ ѣ҆риѳóнъ ни҃па҃шїе, и́ на трїе҃х пѕ҃те҃х ро҃двóеного и́ рострóеного ѻ҆́мы́сл ѕ̂, ле҃вѣ́ жúво повръже́ные[5]), навръне҃тѣ҃. Прїйдѣ́те҃ѫ҃ къ сїóѕ̂, и́ ѡ҃кѡймѣ́те ѣ҆го̀, и́ дадúте слáу҃ в не҃ѫ҃ ме҃ш҃кáючомѕ̂ бѕ̂[6]). на горо҃ѹ҃ высóкѕ̂ в҃стоупѣ́те, сїóѕ̂ блговѣ́стите, в мóци гóло҃с свѡ̀ по҃несѣ́те, ѻ҆тъ҃шà҃те, ѕт҃ѫ҃шà҃те (картка 31 об.) лю́дїе мои́ ѳ҃фро́вники, г҃ле҃т г҃ъ бъ҃[7]) мóв҃те к҃ ср҃ци і҃ер҃ли́мѕ̂ тѣ́ш҃те ѣ҆го̀, я҃ко напо҃ни́лась покóра ѣ҆го̀. ѻ҆ржаснѣ́тесѧ и́ ѻ҆слабѣ́ѥ҃те ѡ҃ оу҃мыслѕ̂ своéго, ѻ҆тпїйте ся не винóмъ, а҃ле дх҃о҃ѫ҃ покаáнїа, к҃спомина́ючи, и҃ѫ҃ ксѣ҃х мнóзство, котóрїе кою҃ю҃т на гóрѣ сїѡ́ню, не ѡ҃стóм҃ся, не замрѕ̂жáйте҃ѫ҃ о҃чїй свои́х҃, позрѣ́те а҆ ѡ҃вач҃те, а҆ о҃стережѣ́те ся сн҃ы сїѡ́н҃скїе, я҃ко выдáете и́ за неро́змыслъ продáете своѣ́ достоáнїе, своѣ́ дѣ́дѵ҃ство, свою ѡ҃чúзноу҃, к роу́ки ты́е, котóрїе ѡ҃ ва́шѡ̀ матúсмѣ҃к, о҃ ва́ши҃х врáдѣ҃х, ѡ҃ ва́шихъ достóен҃ствı҃х, ѣ҃ще за живóто҃ ва́ши҃х мéчѕ̂ҭ жрéбїа, а҃лбо лю́сы. котóрїе я҃ко мы́ша а҃во сара҃ча̀ ѣ҆гúпе҃тскаа, ты҃ кѕ̂ кóн҃цѕ̂ наклóнены҃х вѣ́ко҃, по всѣ҃х немо҃ѫ҃ ча́стехъ свѣ́та ро҃злетѣ́вши ся, по мнóги҃х кролéвъства҃х в҃ ср҃цах люа҃ски҃х гнѣ́здá свои́ ш҃тоу҃не ѻ҆ставáючи, ѡ҃̃во҃ѫ҃ свѡ̀ вылѣ́гаю҃т, и́ примножáю҃т, и́ велúкïе кролéк҃ства, и́ высóкïе прослáвные дóмы, ма҃ роба҃ство точáчѝ, и́ (картка 32) и́ дѣ́р҃коую҃чи ѡ҃̃валáю҃т. штѡ̂ не тóлько на посторóн҃ны҃х кро-

---

[1]) В крех. ета.: воздаете. [2]) по҃ благ҃датїю. [3]) высѕ̂по҃ѫ҃. [4]) Зачеркнених слів в крех. ета. недостае. [5]) В крех. ета.: поткне҃ные. [6]) На боці: і҃сѹ҃ м҃. [7]) і҃сѹ҃ к҃о.

лѣ҃ства ѩ҃сно и̑ знáчно сѧ ѡ҃казáло. (а҃ѯ з нѣкотóрыѯ моу́сѣкно нѯ ѩ҃ко ѿ҃сы ѧ҃бо мотылúцѣ прѣ҃ ды́моѯ вы́кѵрити) а҃ле и̑ в тоѯ плѯствѣ нóво ѧ҃ свѣ҃жо нѯ вы́двóр'ные ѧ҃ вы́лѣтáючїе дѵ҃ки до такóго коѯцà ду҃хова҃ бѣ҃, котóры҃ бы́ з' сáмыѯ нѣкѣ҃печéн'ствоѯ здорóвѧ ѐго кролéв'ское мѯ: побó҃ного и̑ свѧтоблúвого, и̑ ѿ мнóгиѯ лѣ҃т пожадáного пáна нáшего (чогò бы́ всѧ̀ корóна до сѣ҃дного дн҃ѧ ѿжáловати не моглà, ѧ̂нѝ дà҃ бѣ҃ заносúтсѧ) мáло не привелú. Нов'стаѯже ѿ такóго снóу҃ заблужéнѧ, навѣ҃рнѣ҃те сѧ къ чоу́дномѵ въстокѵ свѣ҃та[1]), в'ст҃пѣ҃те въ виногра҃ сíóн'скíй, вселѣ҃тесѧ в' мѣ҃ста ѧ̂рома҃, съкирáйте вѣ҃онóсныѯ крúнъ цвѣ҃ты, не мóкѵ҃тѣ҃ ѿщ҃а мáемо ѧ̂враáма, ѧ̂нѝ презо҃рствоу́йте, ѧ̂нѝ го҃рдѣ҃тесѧ, и̑ не поѯносѣ҃те в' гнѣ҃вѣ҃ рóга вáшего, на тóе малóе дх҃вное ѵ҃поминáнѣ, не ст҃пáйте в слѣ҃дъ ѻ҃ныѯ котóрые мóвили, коéю ѿ҃ластїю сїа твориши, ѩ҃ко смѣ҃т ногà ѵ҃дѵ҃чи, наѳ ѽчéй, (картка 32 об.) є҃пѳ҃поѯ оу҃поминáти, [сúлеѯ є҃ст ѣ҃ъ и̑ ѿ кáмене потѯство ѧ̂враáмово зводúти][2]), сúлеѯ є҃ст и̑ мáло оу҃мнымн дѣ҃ми, велúкиѯ, и̑ в добродѣ҃телехъ высóкиѯ, сты҃ѯ ѿщ҃еѯ (котóрыѯ ѧ̂вы́сте и̑ вы́ достоу́пили) ѵ҃чúти, и̑ невѣ҃стамъ҃ прѯмрыѯ ѵ҃чúтелїй ѧ̂кóвыѯ тепѳ҃р мáло, наставлѧ́ти. Йзмѣ҃те такóе лѵ҃кавствоѳ спосре҃ѯкѵ҃ себѣ҃, а҃ не споѯкоу́йте сѧ с тáкиѯ зводúтелеѯ хúтриѯ, котóры҃ и̑ мрѣ҃ъскыѯ бо҃ѵ и̑ людеѯ ѿвоцоѯ и̑ ѵ҃чúнковъ (ѽ котóрыѯ є҃слú мы мóѯчати боу́деѯ, теды зеѯлà стогнáти и̑ волáти бѵ҃деѳ҃) набрóиѯ. с котóрыѯ [неты́ѯко ѵ҃частниѯствовáтн, а҃ле вéдле пáвла, ѧ̂нѝ ѩ҃сти подóбаѳ҃, тоѳ҃ в тò҃ вашò҃ ѣ҃дности вѧ҃ не тóѯко][3]) споѯковаѯ. а҃ле мáло не начаѯствоваѯ и̑ прѣ҃водúтелеѯ бы́ѯ. Оу҃вáѯтеѯ дóбролѝ є҃ст злóто нѯ ржéю мѣ҃шéно, не шкодлúвъ лѝ є҃ст мар'ципáнъ с тр҃вти́зною припрáвны҃, добрà лѝ млсты́нѯ ѿ рѣ҃кѝ граблéнїа; прїéмна лѝ на ѻ҃ф҃ѣ҃р҃ѵ҃ кровъ свúнїа, и̑ стéревъ смердя́чїй; гоѯно лѝ (картка 33) моу́ры ї҃ѣ҃рслиѯскїе ѡ҃правовáти, и̑ цр҃коѯ под'носúти зороквáелевѵ҃, вéспоѯ съ наваѯтомъ. Не є҃ст бо҃ мóвиѳ҃ рѣчъ гóднаа вѧ҃ и̑ наѯ боудовáти доѯ г҃ѵ҃ ѣ҃ѵ҃, чúсты҃ѯ бо҃ чúстые дѣ҃лà прчсстый прїймоу́ѣ҃[4]). Непристóйнаа є҃ѳ҃ рѣѯ, з раслабле́ны҃ѯ ѻ҃ мóцы з' слѣ҃пыѯ ѡ҃ свѣ҃тѣ҃ з разбóйникоѯ ѡ҃ покóю и̑ згóдѣ҃, з' блоу́днікоѯ ѡ҃ чистотѣ҃, з драпеѯцею ѡ҃ млсты́нѣ҃, з' бе҃стоу́дныѯ ѡ҃ бл҃говѣ҃н'ствѣ҃, з' ѻб'жúр'цею ѡ҃ пóстѣ҃, с пѧ́ницею ѡ҃ встремежлúвости роковáти, и̑ рáдити сѧ. Оу҃слы́шъте҃ѯ сны҃ сїѡ҃ѯскїе, мáтер҃ свою плачоу́щѵ҃, и̑ рóждъшѵ҃ вѧ҃ гл҃ющѵ҃, прїйдѣ҃те и̑ видúте сны҃, поне҃ѯ вдовúца ѡ҃ставлéна ѣ҃смъ. въспи-

[1]) В крех. єѓз.: слн҃ца. [2]) Зачеркнені слова пропущені в крех. єѓземпляри. [3]) В крех. єѓз. сих слів недостає. [4]) На боці: теѯ ѕ҃. ѣ҃ ѣ҃зѯрл ѣ҃.

тѧ вас з рѧдостю, ѧ погѕбѝла вас съ скорѣ́ю, Што́жъ терп мѧю чинѝти з вѧми, ѧ вдовѝца ѻпѕщѐнаа, то́лко йдѣ́те сыны мои, ѧ простѣ́те ѿ гѣ млсти. ѿбрѣтѐ, ѧ ѹзнѧ́йте сѧ, ꙗко їсѧ́вовыми наслѣ́дниками стѧ́листе сѧ, стрѧ́тивши прѣ́вороѫства своѐго доброт, (картка 33 об.) блсвенїа патрїарха ѹмноѓо їи́лѧ ѿпѧ́ли ѐстѐ, поздрѣ́вши насадо́вню того свѣ́та красотоу, Прелестѝлистесѧ смоѫ й дѣ́нїѐѫ, й погѕбѝли пръвозда́нню бгголѣ́пїа доброт, ѿскверънѝлисте тѣ́ла сво́его шѧ́т, й ѿкалѧ́ли по ѻбразу бжїѐ създан'ное, ѿчрънѝл`` єсте дшѣ́вны свѣ́т, й ѿкалѧ́ли страстными слаѓми оу, разодра́ли ѐсте прѣ́вню ѻдѐжд ѿ сиждѝтелѧ йстиннюю[1]), сшива́ютсѧ вам' ко́жа́ные ри́зы, й ѿбнажа́ете сѧ бго-т'ка́нныа ѿдѐжда, ѿбвива́ете сѧ смоко́вны лѝствїѐ дѣ́нїй, й ѻдѣва́етє п'стры́ми по́хотми срцъ ва́ши, прѐпочлѝ ѐстѐ лю́бовѣ́щное й любо стѧжа́тѐное жи́тїе, ѹкраси́ли ѐсте телѐсного вокѧ́на свѣ́та того ѿкра́сою, проба́чили ѐсте бгообразїе въноу́тр'него чл́ка, ѹдали́ли сѧ ѐстѐ дх́о́вно ѐдѐ́ма, рѧ'скїа поро́ды. Й нн чт сътворѕ чѧда моа́ йсчѧдїа моѧ́ ѻскврнѣ́ста о́чи мои слезѧ́ми. смрти срцѣ́ моѐ. рѧ́сыпѧ́сѧ (картка 34) по́ зм́ли слѧ́ва моѧ́, хто́ мнѣ́ поро́ди; хто́ менѣ́ потѣ́ши сн́ве мои; поднесѧ й подвиѕши сѧ кели ѹпѧ́кою моѐго, й хто́ злѣ́чи; всѣ́ прихождѧ́чїѐ й мїна́ючїе пѧтѐ, покива́ю головѧ́ми й поѕвиздѕю[2]) го́лосами, ѿтворя́ютъ ѹстѧ́ й зѓрыта́ю зѕбѧ́ми, й мо́вѧ. То́ лй ѐст мѧ́ти сїо́нъ, то́ лй ѐст коро́на, слѧ́ва, й потѣ́ха всѣ́ зм́лй, ѿто мѧ́емо дн́ь кото́рогомо ѻжида́ли, й годи́нѕ кото́рой ѐсмѣ́ пра́гнѕли, тепе́р тоу́ю ѻдръжа́ли ѐсмѣ́ [й ви́димо][3]), съ крѕшѣ́мо ѐй, потоп'чѣ́мо, й потребѣ́мо ѿ зѐмлѧ живоу́цихъ[4]), ѻто чтный сно́ве сїо́ни ѻдѣ́ланый прѣ́вы злато́ѫ, ѿмѣ́нилъ сѧ ѐсте в на́чин'е глинѧ́ное, й в робо́тѕ рѕ гонча́рьски, ѿто ло́вцѣ́ полови́ли вас ꙗко шпа́ковъ[5]) да́рмо, й ѹмори́ли в' пото́цѣ жи́вот мѣ`, й вложи́ли на ме́не ка́мен тѧжкїй жа́лю. ѻто рослѝла сѧ вода́ слѕ мои́х вы́ш'ше головы моеѝ, ѻко моѐ погрѧ́зло, помрко, й понкнѕло сѧ[6]), й не ѻтвори́тсѧ докола́ не въсїѧ́т свѣ́т пра́вды, прѐ воро́ты мои́ми, докол́ дѣ́ница (картка 34 об.) не ѿзари́т сѧ в' срцѣ́ моѐ. Прїйдѣ́тѐ сно́ве въсто́чнїй въшѐшемѕ на нбо нбсное на въсто́ки, припадѣ́те, скдѧщемѕ ѿдѐснѕю ѻ́ца поклонѣ́те сѧ, вы-слѕхаѓ вас, ѿбрънѣ́тесѧ до нѐго, ѻбрънѐтсѧ до вас, простѣ́те, й прїѧ́мете, тоцѣ́те, й ѿврѣ́зѓ вам двѐрь млрдїа, двѐрь рѧ́йскїа

---

[1]) В врех. еѓз.: їстканнюю. [2]) В врех. еѓз.: посвѝстѕю. [3]) Сих слів в врех. еѓз. недостае. [4]) В врех. еѓз.: живыхъ. [5]) птшковъ. [6]) понкнѕло сѧ.

дв҃ер҃ѣ ѻгра́ды цр҃ковныа. А҃бы́сте ѹ҆вошє́ꙗшин в невѣ́стни҃х нб҃ны҃, в ложни́цѫ ѻблюкє́н'ца цр҃кве х҃вы, в нерѫкотворє́н'ны҃ прибы́то҃х, ѵ҃воцъ животны҃ прина́ли, и҃ ѿ вѣ́ка з'готова́н'ны҃х до́кръ бо҃а́щи҃х сѧ є҆гѡ́, насыти́ли сѧ. Шт҃ѡ всѣ́ за ѹ҆зна́н'є҃м и҃ пока́нїє҃м, а҆ навръне́н'є҃х ка́ши҃х, и҃ ѿ ѵ҃а послѣ҃дне́е кл҃ве́нїе на҃ пе҃рше́е, и҃ ѿ лю́дє҃ съви́тѫю прихи́ꙗ҃но҃ст и҃ ла́скѫ, и҃ ѿ сво́и҃х ѿве́чо҃м велѣ́кѫю любо҃м, и҃ послѫше́нъство ѿдрѣ́жите.

А҃ є҆сли не ѹ҆зна́єте сѧ, и҃ не навє́р'нете сѧ, гн҃ѣ҃
гн҃ь, пома҃ст ва҃,
А҃ми҃и҃.

„Relacia, y Vważenie...“ друк. в р. 1609.

(картка I ненумерована).

Relacia, y Vwazenie
Postępkow niektorych około
Cerkwi Ruskich Wileńskich.
Roku 1608. y 1609. Wilnu wszytkiemu świadomych.

S. Paweł do Ephezow w 4.
Odnowćie się Duchem myśli waszey, y
obleczćie nowego człowieka, ktory według
Boga stworzony iest w sprawiedliwośći
y w świątobliwośći prawdy. Przeto skła-
daiąc kłamstwo, mowćie prawdę kazdy
do Bliźniego swego, abowiem iestesmy
wespoł członkami.

(картка I обор. ненумер.)

S. Jan Złotousty v S. Damascena in
Parallelis Cap: 19.
Potęga prawdy zadney pomocy nie potrze-
buie, niechay woyska będą tych co ią za-
tłumić vśiłuią, nietylko iey nie zgaszą nigdy,
ale iey tym więcey światłośći przydadzą,
śmieie się z tych co na nię szturmuią.

S. Iustinus tamże v Damascena.
Swiatłość będąc światłością nie może
być ćiemnością: tak y prawda nasza nigdy
nie pokaze się być fałszem: abowiem prawda
iest, a nad prawdę nic nie iest mocnieyszego,
ktokolwiek mogąc prawdę obwieścić pra-
wdę tłumi, tego prawie Bog petłumi.

(картка 2., значена в долї A. 2).

Przedmowa do Czytelnika.

PIsze Arystoteles, iż pod czas fałsz za rzecz podobną ku wierzeniu y za prawdę (choć na czas krotki) bywa od wielu poczytany. Co niskąd inąd nie pochodźi iedno za sposobnym vdaniem ludźi przewrotnych. A tak to vpatruiąc, biorę sobie za pierwszą przyczynę pisania, y wydania na świat scriptu tego. Obawiaiąc się, aby więc prawda potwarnym y kłamliwym vdaniem zatłumiona nie była: albo raczey, aby fałsz szczery za prawdę v ludźi, obie vszy na każdą powieść skłaniaiących nie był miany. Ku temu oglądaiąc się na tych z ktoremi sprawę mamy, ktorzy chitrość wrodzoną y obłudę swoię, pod czas dźiećinną prostotą pokrywaiąc płaczą, a za co by ich bito nic nie powiadaią: podczas złośći dźikiey naturze przyzwoitey naśladuią, biwszy y płakać nie dadzą. Czego szyroce dowodźić nie trzeba, ponieważ otarło się to iuż nie raz o vszy wszytkich stanow ludźi, y z tego scriptu każdy baczny łatwie zrozumieć może. Druga przyczyna ktora mię do tego pobudźiła, nie wy- **(картка 2 обор. ненумер.)** powiedźiany żal, y niesłychany w tym państwie despekt pasterza kościoła Bożego Arcybiskupa naszego od osoby błahey, duchem adwersarzow do tego złego vczynku natchnioney. Czytamy w Historyi S.[1]) o Lewićie onym starego zakonu: ktory oświadczaiąc żal swoy, z śmierći żony swey obelżywie od Gabaonczykow synow Belialowych zamordowaney, iż wszedł do domu swego, a porwawszy miecz trup on na dwanaśćie części rozrąbał y rozesłał po wszytkich granicach Izraelskich: na co wszyscy patrzaiąc z rzewliwośći wołali. Iż prawi takowa rzecz nigdy się ieszcze w Izraelu nie sstała. Jesli się tedy godźiło Lewićie onemu śmierć obelżywą żony swey a despekt swoy tak oświadczyć, daleko więcey godźiło się nam ten szkarady vczynek synow prawdźiwie Belialowych iarzmo źwierzchnośći, y przełożeństwa swowolnie z śiebie zdźieraiących do wiadomośći tym pisaniem

[1]) Iudicu 19.

wszytkich przywieść, a zatym z Lewitą onym mowić[1]). Iż nigdy tokowa (sic) niecnota, y tak haniebny grzech nie sstał się w tym zacnym Państwie **(картка 3. знач. А 3.)** postanowćież co czynić maćie, zabiegaiąc za to srogiey pomśćie Bożey, przykład sąśiecki swieży przed oczyma maiąc. Poyrzemy iedno na Moskwę a vważaymy przyczynę dla ktoreyby tak wielkie vtrapienie, a pewne y rychłe zniszczenie swoie ponośiła? Niech kto raczy z Platonem *fatali periodo regnorum* iey ten vpadek przyczyta, ia temu dalece nie przeczę: aczkolwiek chrześćiańskiemu człowiekowi przystoyniey z Mędrcem rozumieć y mowić, iż *iusticia eleuat gentem, miseros autem facit peccatum.* Iako y on Afrykanus poganin v Cicerona w te słowa mowi. *Nostris vitiis non casu aliquo Rempublicam verbo retinemus re vero ipsa iam pridem amisimus.* Niech kto chce y niewinney krwie rozlaniu braćiey naszey (ktore się tam od nich nie słusznie *contra ius gentium* sstało) przypisuie, y to nie iest od rzeczy. Lecz ia osobliwie okrutnemu zamordowaniu pasterza kośćioła Bożego Isidora onego błogosławionego Metropolity Kiowskiego przyznać muszę: ktorego oni pokoy Chrystusow y iedność świętą zalecaiącego zamordowali. Abowiem iesli co bar- **(картка 3 обор. ненумер.)** żiey iako nievszanowanie, a pogotowiu niewinne krwie rozlanie, sług Bożych gniew pański do pomsty pobudza, O czym sama wiekuista prawda wyświadcża mowiąc, Kto się (prawi) was dotknie, dotknie się zrżenice oka mego, y dawne przykłady w Historyach kośćielnych, toż potwierdzaią. Co Carogrod za wygnaniem S. Złotoustego, także S. Ignacyusa y inych Patryarchow Constantinopolskich vćierpiał: Więc iesli nie rychła ta pomsta, ale dosyć znaczna y pamiętna z niedośćigłych (żadnym dowćipem stworzonym) sądow Bożych na te czasy nasze zachowana. O czym tak iest napisano: iż Attingit a fine vsque ad finem fortiter, et disponit omnia suauiter. Ale o tym dosyć do rzeczy iuż samey przystępuie. Ty czytelniku łaskawy czytay, a zdrowym rozsądkiem wszytko vważay.

(картка 4 ненумер.).

ROZDZIAŁ I.

Skąd rozruchy vrosły, y za czyim powodem.

PEwny vpadek y zniszczenie w Cerkwi y w ludźiach religiey Graeckiey, y z niskąd inąd po niełasce Bożey nie pochodźi: tylko za wielką oźiębłośćią, ku chwale miłego Boga, ludźi świeckich a osobliwie

---

На боцї: [1]) cap. 20.

Duchownych: a zaniedbaniem nauk y pisma zakonu Bożego. Co oni sami widząc, do tego się częstokroć brali, lecz iż w rozerwaniu od iedności kościoła Bożego, y zatym w' niełasce Bozey ich przedsięwźięćie bywało skutku pożądanego mieć nigdy nie mogło. Teraz lepak za tą iednością świętą niektorzy bogoboyni ludźie, za osobliwym natchnieniem pańskim, a za błogosławieństwem Pastyrzow starszych swoich, vdali się na to aby wzaiem regułę świętego Basilego, według vstaw iego, do kluby przywiedli, y ćwiczeme w naukach młodych ludźi wzbudźili. Mianowićie oćiec Weliamin Rucki, vrodzeniem w domu szlacheckim nauką, pobo- **(картка 4 обор. ненум.)** żnym żyćiem y wszytkich ludźi zacnych wźięty, na co obrali sobie mieysce w Wilnie Manaster ś. Troyce, gdźie się wiele młodych vczćiwych ludźi do tego świętego towarzystwa Panu Bogu poślubiło. Będąc w tym Manasterze na ten czas od Jego M. oyca Metropolity za Archymędrytę podany nieiaki Samowiło Sienczyło Wilenczyk: o ktorego wychowaniu y zachowaniu niżey się pomieni: Temu ich przedsięwźięćiu pobożnemu, przećiwić się szatan przeklęty począł: y wzbudźił zewnątrz nieprzyiaćioł iedności ś. ktorzy wszytkimi śiłami iawnie y potaiemnie ono zebranie burzyć vśiłowali. Naostatek y wnętrznych nieprzyiaćioł przepuśćił, z tych ludźi z ktorych raczey pomocy spodźiewać się, a niżeli iakiey zdrady obawiać się potrzeba było: To iest wzwysz mianowanego Samoiła Sienczyła Archymędrytę ich własnego, y Bartłomieia Zaskowskiego, protopopę Wilenskiego, ktorzy złośliwą przyiaźń miedzy sobą zawarszy z przyczyn (o ktorych się niżey powie) nietylko to zgromadzenie święte, rosproszyć, ale y ie- **(картка 5 знач. В)** dność świętą (wypowiedziawszy starszym swoim posłuszeństwo) rozerwać: y cerkwie przećiwnikom do rąk oddać, zdradźiecko vmyślili byli.

Rozdział 2.

Co zacz to byli Sienczyło, y Bártłomiey y co ich do tego przedsięwźięćia pobudźiło.

CO się tknie Samoiła Sienczyła, ten iest rodźic z Wilna, wychowania prostego, y swowolnego, co się samym skutkiem pokazało: Bo zaraz po śmierci oyca swego wszytkę maiętnoskę swoię, ktora częścią puśćizny nań była spadła. Na bruku kurćiansko żyiąc, potyrał, y zatym excesow wiele popełniwszy mężoboystwem ręce swoie pomazał, za co w czarne Xięgi był opisany, y przez vrząd mieyski banniowany, tułał się potym to sam to tam, a gdy iuż wzaiem z dobrą sławą oyczyznę vtraćił, vdał się do kłobuka y w manasteru Supraslskim czerncem

został. (**картка 5 обор. ненумер**) Tam nie długo coś przemieszkawszy z Masalskim ktory tam na ten czas był Archimandrytem. czernce buntował przeciwko zwierzchności oyca Metropolita, począł do wypowiedzenia posłuszeństwa y do spisow pobudźił. Lecż czerncy obaczywszy się w tym nieprzystoynym swoim postępku, znowu Jego M. oyca Metropolitę, (grzech swoy wyznawszy) przeprośili, y listy one do ręku oddali. A Sienczyło w rychle potym będąc od J. mości Pana Wilenskiego za iakieś Excesa iako od Patrona tamtego Manastera wygnany, vćiekł się do oyca Metropolita, ktorego on za występki swoie żałuiącego iako dobrotliwy pasterz, do łaski swoiey przyiął, przy ktorym mieszkał czas nie mały, niemal przez trzy lata, hoynie łaski iego we wszytkich potrzebach swoich doznawaiąc, y vmiał tak maszkarą skromności y pokory, rospustne nałogi swoie pokrić, iz wszyscy pomniąc na przeszły żywot iego, dźiwną odmianę w nim, za osobliwą łaską Pańską przyznawali. Temi tedy zmyslonemi postępkami swemi tak się był wkradł w (**картка 6 знач. В. 2**) łaskę wszytkich, a osobliwie oyca Metropolity, że go na stan kapłański poświęćił, a potym Archimandrytą Wileńskim vczynił, y wychowaniem przystoynym opatrzył, rozumieiąc że miał w teyże skromności y pokorze na tym przełożeństwie mieszkać. Tam iuż na swobodźie żyiąc, wstecz (lecz z lekka) do onych swoich pirwszych obyczaiow wracać się począł, w skromności, życiu zakonniczemu przyzwoitey, iako w szaćiech, tak y w iedzeniu wykraczaiąc: tak że mu onych dochodow, ktoreby skromnemu życiu czernieckiemu dostarczyć na rok cały mogły, w połroka nic nie zostawało. Iuż mu się też y Jnfuły Assistentia. Opacka podobać poczęła, o co się pilnie v Jego mości Oyca Metropolity iako v tego, ktory to we władzy swoiey ma starał, y łatwie dostąpił v tego, ktory się o ozdobę Cerkwie Bożey stara, nie vpatruiąc co nieporządna godności, chćiwość w sercu iego gniezdźiła. Nadto vprosił mu v Jego k. mości Przywiley na Archymadrystwo y dobra do niego należące, z tym iednak dokładem (iako iest w przy- (**картка 6 обор. ненум.**) wileiu napisano) że miał być iemu iako zwierzchnemu Pasterzowi posłuszny, trwaiąc aż do ostateczńego zywota swego w iedności ś. z kościołem Rzymskim. Lecż te wszytkie dobrodźieystwa w iad y w truciznę sobie obracał (o zdradźie y odstempstwie przemyślaiąc) iako skutek sam pokazał, wźiąwszy tego przyczyńę y praetext słaby, o ktorym się niżey mowić będźie.

A Bartłomiey Zaskowski, iakowego by był zachowania, sama Relacya Popow Przemyskich na vrzędźie Grodzkim Przemyskim vczyniona, dosyć znacznie wyświadcża, ktoram ia dla wiadomości wszytkich od słowa do słowa, iako się w sobie ma tu położę. Ad Officium & Acta Przemyslen. Castren. Capitanealia Przemyslien personaliter venientes

Religiosi & Nobiles Demetrius Sidorski Protopopa, alias Namieśnik Ioannes Nicolinski, Theodor tatomir. Demetrius Burda, Namiesnik Dubienski, Petrus Iuriewski, & Thoma Praesbyteri, atque Ignatius Diacon Vicarij, alias Kryłoszanae Ecclesiae Cathedralis Przemyslien. religionis & ritus Graecorum. Requisisti existentes de quodam Popone Bartholo- **(картка 7 знач. В. 3)** meo seu Varcholomeo, qui praeteritis annis Iaroslauia ob scelera cum quadam foemina perpetrata aufugiens nunc Vilnae grassatur, tale testimonium perhibuerunt. Iż ten Bartłomiey malarczyk, będąc rodźic z Halicza vbogich rodźicow, ktorzy y teraz we Lwowie z zarobku żyią, chował się zaczkiem (Skąd teraz Zaczkowskim abo Saszkowskim nazywa się) przy szkołach Ruskich po rożnych mieśćiech, Potym w Jarosławiu przy Jakowie Srzedźie namiestniku Jarosławskim lat kilka szkołę trzymaiąc zmieszkał y za namową y przywodem tegoż Srzody namiestnika Jarosławskiego, od nieboszczyka sławney pamięći Xiędza Michała Kopysteńskiego, Władyki Przemyskiego bezżennym, poślubiwszy dźiewictwo, popem postawion został. Na vpewnienie wiarę y rękoiemstwo zań tegoż Srzody przyśięgą obudwu potwierdzone. Przy ktorym to Srzedźie w Jarosławiu rok abo kilka zmieszkawszy ten Bartłomiey, popem w dźiewiczym stanie, a potym śiostrę rodzoną tegoż Srzody popa Jarosławskiego pannę, ktora iuż była do Lwowa za mąż **(картка 7 обор. ненум.)** zmowiona, iedno że wespoł z nim przy braćie swym tym to namiestniku Jarosławskim mieszkała zwiodł, że od niego brzemienia dostawszy, y dźiećię straćili, zaczym nie mogąc iuż tam w Jarosławiu z nią mieszkać dłużey, vćiekli oboie do Podtelicza ośm mil od Jarosławia z diocezyey Władyctwa Przemyskiego, y tam v powinnych tey to zwiedźioney kryiomie pokiby ozdrowiała zmieszkawszy, ziechali na Wołyń, a z tamtąd do Wilna, o co nieboszczyk Władyka Przemyski, iako krzywoprzysiężcę y zbrodnika (gdyż bez przyśięgi przezen o zachowaniu dźiewictwa vczynioney) nie zostałby był popem. Abowiem po poświęceniu na kapłaństwo, małżeństwa Kanony kośćielne zabraniaią, tego Bartłomieia popa zbiega wyklął y pomieniony Jakub Srzoda namiestnik Jarosławski rękoymia iego, długo był w nie łasce nieboszczyka władyki o to, także prędko y namiestnistwa Jarosławskiego postradał. A ten Bartłomiey boiąc sie karania ktoreby go było nie minęło wracać się tu y do tego czasu nieśmiał. Qod sic & non aliter **(картка 8 ненумер.)** fieri praenominati recognoscentes sub onere constientiae fideliter, & vere recognouerunt. Act. in Castr. Praemislien. Sabbato post Dominicam exaudi proximo. Anno Dni. 1609. Ten tedy zbrodźień tak szkaradnym vczynkiem, Bogu y ludźiom przemierzłym w tamtych podgorskich kraiach osławiony, zbiegł na Wołyn, y do Jego mości Oyca Metropolita vdał się, maiąc po sobie wielkie zalecenie od

nieiakiego Hierowskiego na ten czas Archymandryty zaharowskiego, a słysząc o dobrotliwey naturze Jego M. iako się w ludźiach duchownych, pobożnych, trzeźwich. y vczonych kochał, zmyślił sobie takowąsz postać, skąd od niego był do dworu łaskawie przyięty, gdźie przez niemały czas mięszkaiąc nic się takowego po nim nie pokazało, Zatym gdy do Wilna Jego Mość Oćiec Metropolit przyiachal, gdźie Protopopy na ten czas nie było, a widząc dobre ale zmyślione postępki iego y nie maiąc żadney wiadomośći o zbrodniach tamtych iego vpośledźiwszy w tym starszych y zasłużeńszych duchownych, tego człowieka Pa- **(картка 8 обор. ненум.)** nom Burmistrzom y mieszczanom zaleciwszy Protopopą go do łaski swey vczynił, a on zdradźieczką myśl przy onych szkaradych zbrodniach swoich katowni okrutney godnych taiąc dobrowolnie, (vbespieczaiąc Jego M. oyca Metropolitę) takowy dał list na się ręką swą własną pisany. Iż miał przy tey ś. iedności z kościołem Rzymskim stateczńie stoiąc, y inych do niey nauką y przykładem swoim wiodąc, być we wszytkim posłusznym Jego mości Oycu Metropolićie iako Panu y Pastyrzowi swemu, aż do ostatniego żywota swego, w ktorym posłuszeństwie y przychilności do iedności S. iako się ten lis stateczńym być pokazował, sami przećiwnicy wyświadczyć mogą, ale gdy się iuż one zdrodnie iego (o ktorych żadnego mniemania nie rzekąc doskonałey wiadomośći v nas ieszcze nie było) poczęli światu wyiawiać częścią przez pisanie, częścią przez powieść ludzką: a osobliwie przez One Xiąszki Antigraph nazwane, od przećiwnikow wydane, w ktorych Autor iakiś bezimienny palcem prawie wytyka iako tych **(картка 9 знач. С.)** vczynkow iego świadomszy, on też iuż przemysliać o sobie zdradźieczko począł, obawiaiąc się gdy by się to iuż skuteczńie do vszu pasterza doniosło, godnego za to nie odniosł karania, przydał złość do złośći, a przepomniawszy boiaźni B. y ludzkośći dobrodźieia swego nawet y sumnienia własnego odstąpił y zdradźiecko wydał, vdaiąc kłamliwie, Jakoby J. M. oćiec Metropolita miał starożytną Religią, y ceremoniae Grackiego kościoła wniwecz obracać, prawa y przywilegia ich łamać tym, iż oyca Ruckiego namiestnikiem głownym w tych kraiach postawił, co słusznie vczynić musiał dla wielu przyczyn: a osobliwie, iż mu się iuż nie godźiło mieć przełożonym Duchownym takowego, ktory miedzy vczćiwemi ludźmi meysce był vtraćił. Ci tedy pomienieni ludźie czego się ważyć nie śmieli? ktorych sumnienie tak wielce zawiedźione było, pierwszego to iest Samoiła Sćiżną chćiwością nieporządną godności y żyćia swobodnego: Drugiego zaś to iest Bartłomieia, ćiężkim y szkaradym występkiem.

(картка 9 обор. ненумер.).

Rozdział 3.

Sposob y pretext ktorym do tego przedśięwźięćia przystąpili.

Szło im tylko o to iakimby sposobem do tego przystąpić mogli. Sienczyło Archimandryta vdawać pokątnie począł, przed Pany Burmistrzami, y inemi ludźmi, Jakoby iego mość Oćiec Metropolita przemyśliał o zgubie y zniszczeniu Religiey ich Graeckiey, oyca Ruckiego, ktorego sam w cżernce postrzygał, y z nim przez kilka lat żył: za Laćinnika y Rzymskiego kościoła kapłana vdawał, twierdząc iż to przedśięwźięćie iego było, aby Cyrkiew ś. Troyce Jezuitom podał, y Regułę świętego Bazilego w Jezuicką obroćił, y tym zamysłem mieszkanie w manasterze ś. Troyce zakonnikom murował ktore aby do skutku swego nie przychodźiło fortylami rożnemi przeszkadzał, potym niektorych cżernicow rozmawiać począł.

Młodź ktora się na ten cżas tam na służbę Bożą zgromadzała, rospraszał, a to wstytko (sic) **(картка 10 знач. С. 2.)** tym vmysłem cżynił, żeby ono mieysce, ogołoćiwszy, sam tylko według woley swey opanował: a potym przećiwnikom naszym w ręce podał z ktoremi iuż pokątne namowy y vmowy cżynił: ich rady y pomocy zażywał. Na koniec tylko ćiałem w manasterze, a tam duszą przemieszkiwał, cżego gdy się oćiec Rucki dowiedźiał temu złemu wszelakim sposobem zabiegać począł. A J. mość oćiec Metropolit o tm Sienczyla do śiebie przypozwał, a gdy się nie stawił iako Contumacem przećiwko źwierzchności od Boga podaney, y iako buntownika w klątwę włożył. A o kłamliwe y wielce Cerkwi Bożey szkodliwe, tych bogoboynych zakonnikow przed ludźmi vdanie paena talionis z vrzędu degradował, lecż publikacyą tak klątwy iako y tey degradacyey, do cżasu pewnego zawieśił, aby się w tym występku swoim upamiętawszy żałował, ale mu to namniey do serca nie weszło, y owszem iako drugi Judasz te wszytkie dobrodźieystwa, y poblażania za nic sobie maiąc, schadzki pokątne z nieprzyiaćielmi stroił, praktyki do rostyr- **(картка 10 обор. ненумер.)** kow y nie znasek s prokuratormi cżynił. Cżego mu Protopopa Zaszkowski dopomagał, y inszych popow do sedicyi, do wypowiedzenia posłuszeństwa praetextem wzwysz pomienionym pobudzał, nie na napominanie posłańca Jego mośći Oyca Metropolity, ani na to że Oćiec Rucki dobrowolnie ono officyalstwo (co go naywięcey bolało) albo namieśnistwo składał, byleby się pokoy y miłość spolna nie targała. Rzućili się tedy do takowych złych sposobow dnia 10. Decembra, schadzkę potaiemną sobie w nocy w domu

iednego mieszczanina Wileńskiego złożyli, y tam się zszedszy z drugiemi popami y świeckimi ludzmi bractwa Wileńskiego nowey cerkwie, postanowili to naprzod wypowiedźieć sollenniter posłuszeństwo Jego mości oycu Metropolićie, potym w sequestr y possesyą swoie Cerkwie y skarby pobrać. Szło im tylko o monaster ś. Troyce gdźie oćiec Rucki z cżerncami mieszkał, skąd nie mogąc go prawnie y słusznie wyrugować, gwałtem wyrzućić takim sposobem postanowili, w Niedźiele to iest 15. Decembra mieli się wszyscy zniść na iutrznią, y tam we- (**картка 11 знач. С. 3**) dług osobliwego zwyczaiu Na sławosłowiie albo ad laudes, mieli Soborem vbrawszy się wyniść, y oyca Ruckiego z sobą zaćiągnąwszy, w pośrzod cerkwie stanąć, ktorego Archymandryta miał porwawszy gwałtem pospolstwu wydać, mowiąc te słowa (ktore herstom za hasło były dane) Wynidź wen haeretyku nie masz tu co cżynić. A tę Coniuracyą swoię stwierdzaiąc szli do Przenieśienia S. Mikoły, tamże na Ewangeligi S. popowie vbrawszy się w stuły poprzyśięgali, a nazaiutrz protestacyą na roczkach Wileńskich, wypowiedaiąc posłuszeństwo Jego M. Oycu Metropolićie vczynili, w ktorą szczyrey potwarzy y fałszu nakładli, a od tego czasu zmianki według zwyczaiu powinnego o Jego mości Oycu Metropolićie w liturgiey nie cżynieli.

Nowy a Abiron y Hon. a przy nich iako pismo mowi[1]), et alii de filiis Israel ducenti quinquaginta viri proneces Synagogae: et qui tempore Concilii per nomina vocabuntur. O tey ich Coniurcyi, gdy się vrząd grodzki dowiedźiał, posłał do vrzędu mieyskiego, aby takim tumultom (ktoreby stąd wielkie były (**картка 11 обор. ненумер.**) vrosły) zabiegał y cżerncow vpominał aby się iuż mieli na pieczy, y okazyey żadney do tego nie dawali. Vpomniał y Sienczyła, także y Bartłomieia, aby żadnych tumultow nie wszczynali, bo by pewnie sami ich drzewiey przypłaćić gardłem musieli. Vrząd mieyski vpomniony, y maiąc o tym z pewney inquisicyey wiadomość przez całą noc z soboty na Niedźielę z ratusza nie schodźili y kilkom Cechom tamże pogotowiu być roskazali, y tak za łaską Pańską te złośliwe rady ich skutku żadnego nie mieli. A ze się bractwo pomienione nowey Cerkwie do tey Coniuracyey przyszyło było, te są pewne znaki kilka dni przed tym niektorzy z przednieyszych ich hordy wezwali do domu swego zakonnika iednego bogoboynego S. Troyce, chcąc go pociągnąć do swey balamutni, w ktorym przedśięwźięciu, gdy się im przez disputacyą nie szancowało, pewnym a rychłym zamieszaniem, y krwie na ostatek rozlaniem grozić mu poczęli, na co ow zakonnik, iako bacżny nic nie dbaiąc, y owszem do pokoiu, y zgody S. ich vpominaiąc, od nich (**картка 12 ненумер.**)

[1]) На боці: Num. ca 16.

odszedł, oni zaś drugiego dnia otez się przez pisanie kuśili, na koniec prośili y vpominali, aby przez one kilka dni z Wilna gdźie precz odiachał, a w manastyrze nie był, skąd każdy baczny rozsądźić może, do czego się te ich traktaty ściągały. Za tym zesłany z ramienia Jego mości oyca Metropolity Sienczyłowi mieszkanie w manasterze wypowiedźiał, y posłuszeństwa iemu oddawać czernicom y czernicom, iako iawnemu zdrayccy zakazał. Na co on namniey niedbał, hultajow y ludźi swowolnych z przeszkodą vbogich zakonnikow, celi swoiey nawodźił: y gdźie mogł na dobrey sławie wszędźie ich szczypał y na zdrowie się ich, a osobliwie oyca Ruckiego przegrażał. W tym się Seym przybliżał na ktorj się on z pomocnikami swoimi gotował spisy stroiąc, y kogo mogł za sobą fałszem y zdradliwym vdawaniem pociągał. Częste Kollekty od pospolitego człowieka pieniężne wyćiągali. Vniuersały do rożnych powiatow sobie y przedśięwźięciu swemu podobne rospisowali, ktoremi wiele ludźi a zwłaszcza duchownych, pobuntowali.

(картка 12 обор. ненумерована).

Rozdział 4.

Co na Seymie czynili.

TAk się przygotowawszy na Seym iachali, gdźie z przećiwnikami naszymi, to iest, z Bractwem Wileńskim, przećiwko J. mości Oycu Metropolićie wolali iako więc pospolićie zwykli na każdym Seymie, iakoby miał czynić krzywdy następuiąc im na sumnienia, gwałtem do tey iedności pociągaiąc, a to wszytko ogulną powieścią nie szczegulnego dowodnie pokazać nie mogąc, biegali do Senatorow, w Poselskiey izbie zawsze ich było pełno poważne obmyślawanie o dobru Rzeczypospolitey swemi plotkami turbuiąc. Przypomnieć y o tym nie wadźi, iż po kilka kroć. Ich mość z Panow Senatorow, także y z koła Poselskiego, pewne osoby po kilka kroć były deputowane, od Pana, aby tego doyrzeli, ktoraby strona słuszność miała, a zatym żeby miedzy nimi Composicyą iaką dla pokoiu pospolitego vczynili. Tam Jego mości Oćiec Metropo- **(картка 13 знач. D.)** lita, iasnie dowodźił, iż ta iedność święta z Kościołem Rzymskim, nie teraz, ale dawno powszechnym Soborem zawarta była, y od wszytkiego Ruskiego Duchowieństwa Panow, y Szlachty przyięta. Pokazował przywileia, iako wszytkie wolności y praerogatywy duchowieństwu Ruskiemu za tą iednością świętą, były nadane Przekładał dowodnie niewinność swoię, w czym go adwersarze nie wstydliwie zawsze pomawiaią. Na ostatek, prośił aby Synod był na to złożony, na

ktorymby to wszytkie sprawy Duchowne (według dawnego kościoła Bożego zwyczaiu) pokazane y dowodzone były. Na to oni wszytko słusznie nic nie odpowiedaiąc, na tym nie przestali. Synodu nie chćieli. Y tak dla ich vporu Ich Mość Panowie deputowani, nic nie sprawiwszy odchodźili. Jednak Seymową vchwałą dla pokoiu pospolitego Constitucyą warowano było, aby żadnym sposobem y praetextem oppressyi y przenagabania iedna strona drugiey nie czyniła, ale w pokoiu w Cerkwiach y w dostoieństwach swoich zachowane by- **(картка 13 обор. ненумер.)** ły: pod winą dźieśiąćia tyśięcy złotych, ktoby co na potym przećiw temu vczynił, o co forum na Trybunał, tego dokładaiąc, iż iesliby co ktora strona gwałtem, aboli iakimkolwiek sposobem, od Seymu przeszłego drugiey stronie odięła, tedy o to wolne prawemczynienie przed Trybunałem compositi iudicii (to iest gdźie Ich M. Panowie deputaći Duchowni z świeckimi zaśiadaią) zostawili, y tak z tym do domu odiechali. A przed skończeniem Seymu J. M. Oćiec Metropolit obawiaiąc się, aby za złożeniem słusznym y prawnym Sienczyła, Archimandritia Wilenska z iakim niebespieczeństwem nie wakowała, vprosił v J. K. M. przywiley na to Archimandrystwo Oycu Ruckiemu, ktory zaraz z tamtąd do Wilna odiachał maiąc listy J. K. M. do vrzędu mieyskiego, gdźie J. K. M. roskazować raczy, aby te Cerkwie ktore swowolnie Popi niesłusznie z possesiey Jego M. Oyca Metropolita odięli, przywrocone onemu zaś były.

(картка 14 знач. D. 2).

Rozdział 5.

Co do Wilna z Seymu przyiachawszy czynili.

A Tak gdy Oćiec Rucki z Warszawy ieszcze przed skończeniem Seymu do Wilna przyiachał, y wźiąwszy przez Dworzanina J. K. M. w possesyą Manaster ś. Troyce, listy one J. K. M. na vrzędźie oddał, prosząc aby według roskazania J. K. M. exekucya bez odwłoki była czyniona. Panowie Burmistrzowie rocźni Lawice Ruskiey, to iest nieiaki Iwan Tupieka, a Izak Kononowicz, będąc teyże hordy bratszczykami, lekce sobie te listy y roskazanie J. K. M. poważyli, bo ie nie vważnie po stole pomykaiąc, swoie iakieś na pargaminie pisane nad nie przekładali: a zatym respons na nie od dnia do dnia odkładali, praktyki stroili, przed pospolstwem ie czytali, obćiążaiąc na Pana, iż zatym wielkie krzywdy ponośili, y tak lud pospolity, wzruszywszy onego dnia, ktorego **(картка 14 обор. ненумер.)** respons dawać mieli, przyść na

ratusz kazali, ktory z wielkim tumultem przyszedł y znieważeniem vrzędu, mieysca J. K. M. Abowiem do iżby Radźieckiey ćisnąć się v drzwi zawiasy wyłamali, y do niey się wdarli, gdźie okrzyk vczyniwszy, cerkwie aby nie były w possesyą Jego mości oyca Metropolity wydawane, wołali. Et ex procacitate ingenii[1]), ktora iest iako choroba wrodzona motłochu śiła mowili. A Panowie Burmistrzowie o to nic nie dbali, y owszem im w tym pobłażali, nawet śmieli to wyrzec: dał się (prawi) znać Gdansk Krolowi y w Wilnie toż się mu dostać może. Taki to iest duch pokory tey bezecney sekty, we wszem podobny onemu, Donatistow y Circelianow. Prośił oćiec Rucki, aby wzdam te listy były w Xięgi nigrossowane, ale y tego przećiwko słuszności y prawu pospolitemu zabraniali, y Cerkwi odebrać nie chćieli, y owszem o to oyca Ruckiego do prawa nie należniego, to iest Trybunału świeckiego poćiągać śmieli, cżym y sprawiedliwość święta na ktorą przyśięgli, y wierność swoię przeći- **(картка 15 знач. D. 3)** wko dostoyności Pańskiey barzo byli naruszyli, o cżym się niżey mowić będźie. A Sienczyło z drużyną swoią do Wilna po Seymie przyiachawszy, do buntow y sedycyi się zwykłey rzućili, abowiem pozwał y Jego mość oyca Metropolitę, także y oyca Ruckiego do Trybunału głownego świeckiego, przećiwko prawu w Statućie y w Constitucyi opisanemu[2]), iakoby mu mieli manaster ś. Troyce gwałtem odiąć, a zatym mieli popaść w winę, w Constitucyi Seymu niedawno przeszłego opisaną: Interim na iawne znieważenie starszeństwa od Boga y J. K. M. podanego, nic nie dbaiąc na klątwę Pastyrza swego publice, niezwykłą pompą służbę Bożą, y ine Cerkiewne ceremonie śmiał odprawować, to iest, vbrawszy się w koronę Arcybiskupią y z Pastorałem processye stroił, wszytko lekce sobie ważąc, y owszem hardźie pogrozki krwie rożlaniem stroiąc pospolstwo pobudzał, aby senatory swe, ktorzy buntow im pomagać nie chćieli, nie za Rayce, ale za zd(r)ayce swe mieli. O takowym iego swowoleństwie oćiec Metro- **(картка 15 обор. ненум.)** polit J. K. M. oznaymić nie zaniechał, prosząc aby iakimkolwiek sposobem pohamowana była, K. J. M. iako słusznie y prawnie przekonanego y wyklętego bannitią nań z Kancellaryey wydać y publikować roskazał: iakoż była wydana, y publikowana, ale on y na to mało dbał, bowiem gdy termin onych iego pozwow przypadł, stawił się bespieczńie, iako Legitim(us) actor na poparćie onych przed sądem Trybunalskim koła świeckiego, stanął tamże y oćiec Rucki, z vmocowanym Jego mości oyca Metropolity, cżyniąc Exceptią od ich sądow, a prosząc aby byli odesłani do koła Duchownego, iako do sądu należnego. Przychodźili też tam Ich mość Xięża Deputaći koła Duchownego, prosząc aby tey sprawy nie

[1]) Tacitus lib. 11. [2]) W Rozdż. 3 art. 32. Const. anno 1609.

sądząc do ich koła Duchownego, przydawszy z pośrzodku siebie Colle gow naznaczonych, odesłali. Lecz Ich mość Panowie Trybunalistowie strony powodowey za omylną instancyą nic się nie oglądaiąc, ani na sprawę mere duchowną, ani na osoby duchowne, mimo iasne prawa w Statućie opisane, Constytu- (**картка 16 ненумер**) cyą Seymu blisko przeszłego wyraźnemi słowy warowane: gdźie tam tak stoi, tego dokładaiąc, iż iesliby co ktora strona gwałtem abo iakimkolwiek sposobem od Seymu przeszłego, drugiey stronie odięła, tedy to wolnym prawem czynienie przed Trybunałem Compositi Iudicii, (to iest, gdźie duchowni z świeckimi, a nie tam gdźie rożney religiey ludźie, iako ich mędrkowie te słowa Constytucyi tłumaczą, zaśiadaią) zostawuiemy: Na to mowie wszytko nic nie dbaiąc, przyznawszy v sądu swego forum tę sprawę (stronę obżałowaną in contumatiam wzdawszy) sądźili, dekret taki vczynili. Naprzod Jego mośći oyca Metropolitę z Jurisdictiey duchowney odsądźili tak w podawaniu Cerkwi y sprawowaniu ich, iako y sądzeniu osob duchownych, a przysądźili ią Patryarsze Constantinopolskiemu y osobom świeckim, to iest Burmistrzom ławice Ruskiey: ktorzy też tamże przypozwali byli J. mość oyca Metropolitę, y oyca Ruckiego, iż mimo ius (iakieś ich) patronatus Cerkiew S. Troyce, y Archimandrytią dźierżą. Winę (**картка 16 обор. ненум.**) w Constytucyi Seymu przeszłego opisana, to iest dźieśięć tyśięcy złotych na oycu Metropilićie y oycu Ruckim skazali, więc gdźie o forum szło, Constytucyą na stronę odłożywszy znieważyli, a gdźie o winy, obiema się rękoma chwycili: Osobliwa sprawiedliwość y vważenie praw pospolitych. A iż też bratszczykowie Wileńscy, (ktorych pospolićie Nalewaykami zową) przez iakieś starosty swoie, pozwali byli oyca Ruckiego do tego sądu, o to, iakoby on będąc Xiędzem religiey Rzymskiey, śmiał sobie beneficium Archimandryty v Jego K. M. vprośić. Sąd Trybunalski to wszytko vznawszy za kapłana kośćioła Rzymskiego Oyca Ruckiego osądził, y z tąd wszędźie w dekreśie swym nie oycem (iako Ruś swoich duchownych pospolićie mianuie) ale Xiędzem go nazywaią: co iż iest iawna potwarz, pięćią całych smysłow (iż tak rzekę) dosyć każdy może. Ale co śmieszniejsza, Sienczyła w tymże dekreśie swoim, gdźie Jego mośći oycu Metropolićie iurisdictiey żadney nie vznawaią, oycem y Archimandrytem na- (**картка 17 знач. Е.**) zywaią, ktory od niego tę dostoyność y vrząd kapłański otrzymał, skąd z tego zdania swego wywikłać się żadną miarą nie mogą. W tym też dekreśie on zawołany przywiley Patryachy Constantinopolskiego pomienionym bratszczykom nadany stwierdzaią, w ktorym iawnie poddaie, Metropolitę, Władyki, y duchowieństwo pod ich iurisdictią świecką, za ktorym przywileiem, sądźić od spraw duchownych odłączać iako nie sposobnych, rozsądkiem swoim ludźie stanu świeckiego,

y obeśćia podłego mogą, iakoż się tego nie poiednokroć iuż ważyli. A w tym przywileiu te są własne słowa[1]). Maią też ludźi duchownych y sług Cerkiewnych nieprzystoynie sprawuiących się, vpornych y nieposłusznych przełożeństwu, y o cerkiew Bożą niedbaiących, przez te dźierżawce, y urzędniki Cerkwi Bożych, od Cerkwi odłączać, a inych na to mieysce godnych według Kanonow świętych oycow postanawiać roskazuiem dźierżawcom tego manastera y Cerkwi ś. Troyce mieszczanom miasta Wileńskiego zakonu Graeckiego wzwysz pomie- (**картка 17 обор. ненумер.**) nionym. Tu iuż każdy baczny człowiek zdźiwić się nie pomału muśi, nie tak dalece śmiałośći tych mało vważnych ludźi, ktorzy się o to starszego swego ważyli żądać, iako daleko więcey błahemu rozsądkowi tego Patryarchy, ktorym wielce znieważył stan duchowny, przećiwko iasnym Kanonom Synodow powszechnych, nawet prawu Bożemu, y rozumowi samemu, duchownych poddaiąc ludźiom świeckim, oyce synom, pastyrze owieczkom. W czym go żaden niewiadomośćią, albo podstępkiem iakim chytrym (iakowego więc zwykli pospolićie ći ludźie zażywać) wymawiać słusznie nie może, ponieważ takowąż (albo raczey większą) śmiałośćią ważył się w Moskwie będąc vrząd swoy Patryarszy za małą summę pieniędzy z śiebie złożywszy, iurisdictią stolicę Constantinopolskiey wieczną czasy w tym tam kraiu zostawić: Skąd teraz Patryarcha się tytułuie ten, co przed tym był tylko Metropolitą, y iuż od tego czasu do Constantinopola w prawach duchownych nie iezdzą. Abowiem wiedźiała to dobrze (**картка 18 знач. Е. 2.**) Moskwa, iakowe niebiespieczeństwa żwierzchność ta, tyranowi nie nasyconemu Państwy Chrześćiańskimi, podległa zaćiągała: y dla tego o to się pilnie zawsze wszelakim sposobem starała, aby kiedykolwiek od niey wolna była. Lecz naszy w wolnośćiach swoich, w ktorych opływaią, tak są zaślepieni, że tey niewoley widźieć nie chcą, y tego prawem warować chcą, co iest przećiwne prawu pospolitemu. Dla tey tedy przyczyny, osobliwie starszy duchowni naszy, widząc iako się z nimi ći Patryarchowie obchodźili, właśnie iakoby iaką kupią niemą tarżeli, radźi nie radźi przemyślawać o sobie muśieli, aby przy zbawieniu dusznym, wolnośći duchowney: ktorą im prawo Bože, Kanony oycow śś. y prawo pospolite warowało, ochronili, y tam się vćiekli, gdźie oni oycowie ś. y Patryarchowie w vćiskach swoich apellować zwykli[2]) y pewnego ratunku

[1]) На боцї: An. 1587. Jul. 23. [2]) На боцї: Paweł Co(n)stanti. Atha. Alexan. Patryarcha, o czym Historikowie Greccy Sozonomeus lib. 3. cap. 8. Socrates lib. 15 cap. 11. Theod. y Ammianus. S. Złotousty Co(n)stantino. Theophil. Alexand. o czym Theodoretus lib. 4 cap. 6. S. Ignatius Patriarcha Constant. o czym Nicefas Paphlagenus & c.

doznawali, to iest do stolice Piotra ś. y namiestnikow iego, y gdźie im Kanony ś. drogę vkazowały, za to tedy teraz tak wielkie y częste prześladowania ćierpią, alete- (**картка 18 обор. ненумер.**) raz o tym dosyć. Wracaiąc się do przedśięwźięćia swego. Gdy ten sąd Panowie deputaći koła świeckiego temere odprawowali, w tym też Ich mość X. deputaći niechcąc iakiego preiudicium vczynić w tey sprawie sądowi swemu, zaśiadszy sami na mieyscu zwykłym według sposobu w prawie opisanego, tę też sprawę sądźili, y według sprawiedliwośći ś. wyrokiem swoim Cerkwie y manastyr ś. Troyce Jego mośći oycu Metropolićie y oycu Ruckiemu iako Archimandryćie, od niego tam postanowionemu przysądźili. Sienczyła za banita osądźili: z win w Constitucyi opisaney oyca Metropolitę y oyca Ruckiego wyzwolili, na koniec na declaracyą tego wszytkiego do sądu J. K. Mośći odesłali. Za tym dekretem sądu duchownego trybunalskiego mandatami Jego K. mośći tamtę stronę o zły przewod prawa iako v sądu nienależnego J. mość oćiec Metropolit pozwał, ku temu też y Bartłomieia Protopopę, iż gwałtownie a zdradźiecko z posesyey Jego mośći oyca metropolity Pana y pasterza swego z drugimi swo- (**картка 19 знач. Е. 3**) wolnemi popy, wszytkie Cerkwie w mieśćie Wileńskim będące odiąć vśiłował. Obchodźiło też to słusznie J. K. mość, iż takowe dekreta z vrażą dostoyności iego Pańskiey y z vbliżeniem sprawiedliwośći S. wychodźiły, skąd J. K. M. za prośbą Jego mośći oyca Metropolity, wydać z Cancellaryey listy roskazać raczył do vrzędu, aby ża (sic) takimi dekrety execucya żadna sie nie działa.

Rozdział 6.

Co się za przyiachaniem szczęśliwym do Wilna J. K. M. dźiało?

A Gdy termin za szczęśliwym przyiachaniem J. K. mośći do Wilna tych mandatow przypadł, sąd Assesorski (nad ktorym było wiele z Ich M. Panow Senatorow) weyrzawszy w prawa, y w przywileia od przodkow J. K. mośći Metropolitom dawno nadane, y od niego samego confirmowane, y w słuszność sprawy samey Cerkwie wszytkie y popy oycu Metropoli- (**картка 19 обор. ненум.**) ćie, iako pasterzowi własnemu przysądźili, w ktorego iurisdictiey, aż do tego cżasu in quieta possesione byli: A potym w kilka niedźiel przypadł termin za mandaty J. K. m. v tegoż sądu Assesorskiego, tamtey stronie o zły przewod prawa v Trybunału koła świeckiego, ktore iż było miedzy personami duchownemi z oboiey strony, y o rzecż duchowną, naostatek iż on dekret tykał iurisdictiey y dostoyności Pańskiey, ku temu iż znosił Constitucyą wszytkiey Rzeczypospolitey vchwałą postanowioną, tedy go iako niesłuszny, y nie według prawa pospolitego vczyniony, sąd Assesorski

skasował, y annihilował. Na Sieńczyła banicyą wydaną confirmował, y winę dźieśięć tyśięcy na pewnych osobach w Constytucyi z tey miary, opisaną skazał: tamże też y inych o bunty mandatami J. K. mośći od oyca Metropolity przypozwanych według prawa dekretował, mianowićie Protopopę Nowogrodzkiego, ktory także za poduszczeniem tych zdradźiec, y buntownikow Wileńskich wypowiedźiawszy posłuszeństwo Jego mo- **(картка 20 ненумер.)** śći oycu metropolićie, nie zdawszy skarbow ktore miał w ręku swoich, vćiekł do inszey Cerkwie, gdźie z nieiakim Pawłem Czerncem biegunem, y zbrodnikiem wierutnym schadzki stroili, lud pospolity y szlachtę kłamliwym vdaniem swoim przećiwko J. m. Oycu metropolićie buntowali, listy vniwersałowe rospisali, y iako mogąc do sedycyi wzruszali. Bolało to barzo (ale nie słusznie) PP. Trybunalistow, że ich dekreta skasowane były y słali z tym do J. K. mośći, na co takowy respons odnośili. Iż się w sprawy sądowi swemu nie należące temere wdawali, tedy raczey sami przez się dekreta swoie w znieważenie, y skasowanie przywodźili: a J. K. mość będąc naywyższym strożem praw, y wolności: niechcąc aby za szczęśliwym Panowaniem iego krzywdę, y bezprawie iakie kto ćierpiał, te dekreta przez się nie ważne, przez sąd Assesorski millitatis deklarował, y na potym iesli by się takowych dekretow ferować ważyli takowegoż też onych vważenia spodźiewali się. Podobieństwo tego daiąc, gdyby Trybunał dekretem **(картка 20 обор. ненумер.)** swoim szlachćica cźći odsądźił, a zaż by to tym samym takowy dekret ostać się mogł, że iest w trybunale ferowany? nihil minus. Daleko mniey ostać się mogą, gdy duchownych degraduią, Biskupow iurisdictiey odsądzaią, (iako się, oni ważyli) cźego y sam pomazaniec Boży w ręku swoich nie ma: pogotowiu Sąd Trybunalski, tego się y tykać nie może, ktory personę iego na sobie nośi. W tym J. K. mość chcąc wiedźieć o przyczynach y autorach onych tumultow ktore się pod cźas przynieśienia listow iego na ratuszu od pospolstwa sstały, także y po insze cźasy. Zesłać raczył Jego mośći Pana Bohdana Chrebtowicza Referendarza y Jego mośći Pana Sękowskiego dworzanina y Sekretarza swego na ratusz, aby tam przełożywszy przed wszytkim vrzędem niektore punkta, ktore były niemałą przyczyną do sedycyi, zlećili im to, aby się pilnie dowiadowali o autorach, a potym y J. K. m. o wszytkim oznaymili, co oni z pilnością vczynili, auctores praecipuos tych rozruchow między sobą dwuch naleźli, Iwana Tupiekę, **(картка 21 знач. F.)** a Izaka Kononowicza Raycow roczných ławice Ruskiey, insze rzeczy ktorych doszli w skrutyniey swoiey in rotulo occluso. J. K. m. odesłali, skąd ći pomienieni Burmistrzowie mandatem przed J. K. m. przez Instigatora byli pozwani, in crimine lesae Maiestatis, A punkta na ktore się powinni byli sprawić, te im były podane, ktore

ia tu położę, aby każdy obaczyć mogł, iż nie dla religiey (iako oni swoie zbrodnie pokrywaiąc śmieią vdawać) ale dla tych przyczyn, ktore swą wolą y rebellią pachną.

Punkt 1. Seditiones tumultus, rebelliones & illiciata conuenticula czynili.

2. Dekreta, priuilegia Mandata J. K. M, iedne znieważali, a drugie supprimowali.

3. Do Trybunału na znieśienie zwierzchności J. K. m. et Priuilegiorum tum & decretorum actiones mouerunt & cassationes eorum obtinuerunt.

4. Fide fragos excommunicatos, & bannitos fouent, ac protegunt.

5. Literas S. R. M. actis ciuilibus Public: ingrossari non premiserunt, Magistratumque ciuilem tunc temporis dishonorarunt **(картка 21 обор. ненум.)**.

6. Daninom y listom K. J. m. przyganili.

7. Mandaty Krola J. m. po roznych niezwykłych mieyscach, z Ratusza one wziąwszy do wykładu tumultuantibus donośili.

8. Gdańsk K. J. m. exprobrowali, a zatym Wilnem grożili. Ktore wszytkie y inne excessy szerzey na roku declarowane y proponowane były. A mianowićie, iż nieiakiego Poroszka, z tamtego bractwa Wileńskiego buntownika wysłali na granice Moskiewskie, vskarżaiąc się y kłamliwie vdaiąc, iakoby J. K. m. miał następować gwałtem na sumnienia y religią ich. Po tych dowodach od Instigatora wnieśionych, w taiemney radźie czytany był on rotuł zamkniony Burmistrzow Wileńskich przed J. K. m. Z tych wszytkich dowodow y skrutiniey reos perduellionis & Criminis lesae Maiestatis J. K. m. onych dwuch pomienionych Burmistrzow sprawiedliwym wyrokiem swoim, osądźić raczył: za co acżkolwiek zasłużyli aby byli na gardle karani, wszakoż J. K. m. z dobrotliwey a miłośierney natury swoiey darować ich tym raczył, z urzędu tylko ktory na **(картка 22 знач. F. II.)** sobie po ten czas niegodnie nośili, degradował et inhabiles na potym do wszytkich inych miesckich vrzędow vczynił, y od wolności miesckiey odsądził. Kosztem własnym coby było lub do ozdoby, lubo do obrony miasta tedo (sic) Wileńskiego, budować roskazał. Naostatek, iż nie byli przyczyną inych tumultow y zdrady, przyśięgą odwieść się mieli.

Rozdział 7.

O rekuperowaniu Cerkwi swowolnie przez popy odstępne od J. M. Oyca Metropolity odiętych, y co się w tym stało.

ZOstawało tylko, aby te Cerkwie iako własne y sprawiedliwym sądem J. K. m. przysądzone J. m. oycu metropolitowi były do possesiey pierwszey z rąk tych zdradźiec przywrocone. Przeto J. K. m. zesłać raczył Pana Sękowskiego Sekretarza y dworzanina swego, ktory wprzod Cerkiew Soborną, to iest Cathedralną ś. Przeczystey, z **(картка 22 обор. ненумер.)** dworem gdźie zawsze Metropolitowie mieszkali, w sequestr Jego K. m. wziąwszy, w kilka dni potym iego mości oycu Metropolićie oddał. Inszych cerkwi odbieranie na inszy czas odłożywszy, dla pewnych przyczyn, a osobliwie dla tego, że snadź on Bartłomiey bywszy Protopopa na to się vsadźił aby iaki tumult przy odbieraniu Cerkwie Przeniesienia ś. Mikołaia, gdźie y sam do tego czasu mieszkał, y skarby cerkiewne chowane były, wszczął: na co się był dobrze przygotował, drzwi zewsząd zatarasowawszy, na pewnych mieyscach prochy (iako się niżey powie) podsadźił y tak hardźie ten bezecny człowiek przy tey Cerkwi ostać myślił, że też onego cudownego obrazu Panny naświętszey (ktory tam na ten czas w skarbie schowany był) wydać Panom Burmistrzom nie dopuścił aby go Jego Kro. mość z Krolową iey mością y ż Krolewicem v świętey Troyce (gdźie był y dla przysłuchania się nabożeństwu Ruskiemu, a osobliwie dla niego przyiachać raczył) widźieć mogł. Przy tey Cerkwi ś. Przeczystey zastano dwuch **(картка 23 знач. F III)** popow, Grodźieńskiego y Trockiego, a trzećiego Dyakona, ktory był niedawno od iego mości oyca Metropolity na ten stan poświęcony, tych tedy iako sprzećiwiaiących się vrzędowi, na ten czas tamże zatrzymano było. A gdy ta Cerkiew ś: Przeczystey iego mości oycu Metropolićie oddana była, onych też popow y Dyakonika, nie tak dalece dla swowolnego nieposłuszeństwa ich, iako więcey dla nieiakichśi znacznych excessow osadźić vczćiwie do rosprawy duchowney roskazał. Bowiem mianowićie Protopopa Grodźieński był przylicznym szkodcą skarbow cerkwie Grodźieńskiey, za co był wyklęty, a potym y słownie degrarowany, ktorzy gdy się vćiekli z prośbą do iego mości oyca Metropolity, aby im łaskawie te ich excessa iako od inych zawiedźionym, mianowićie od Protopopy Wileńskiego przebaczyć raczył. Oćiec Metropolit skłonnieyszy do miłośierdźia a niżeli pomsty, słowy oycowskiemi niestateczność ich strofowawszy, to coby im potym v sądu iego zadane było na czas inszy odłożył, y ich wolno wypuścić **(картка 23 обор. ненумер.)** roskazał, oni dobrowolnie wyznawszy występek swoy posłu-

szeństwo powinne poprzyśięgli, ale obłudnym (iako zwykli) sercem. Bowiem skoro iedno z manastyra ś. Troyce zeszli, natychmiast tam gdźie iest prawie stek wszytkich nieposłusznych y swowolnikow, ktorych stąd słusznie Nalewaykami zowią, vćiekli. Potym dnia 9. Augusta znowu Je. K. M. zesłać raczył tegoż dworzanina swego, ktory insze cerkwie w sequestr swoy wźiąwszy dnia 11. Aug. Jego mośći oycu Metropolićie w pierwszą possesią oddał, skarby wszytkie panom Burmistrzom rewidować y zreiestrować roskazał, ktore na ten czas w Cerkwi przenieśienia ś. Mikołaia do czasu słusznego zchowane były. Tegoż dnia iego mość oćiec Metropolit chcąc widźieć y vczćić obraz Panny naświętszey, y insze rzeczy iesli w swey całośći zostały, szedł do tey cerkwie popołudniu, y tam wszytkiemu się z pilnośćią przypatruiąc, pod ołtarzem ktory iest w przedźiele z przychodu po lewey ręce, znaleźiono baryłkę pełnę prochu ruczńicznego ten co tam miał czynić? Sam **(картка 24 ненумер.)** by tylko ten zbrodźien vmiał dobrze powiedźieć ktory go tam vmyślnie podsadźił. Otoli strzegł Pan Bog, iż iako w inszych niezbożnych zamysłach swoich skutku przedśięwźiętego nie dochodzą, tak też y w tym dość nie mogli, wszędźie się ich złość y vpor przemierzły na świat wynurza. Jakoż tym barźiey iuz dostateczńiey się wynurzył potomnym czasom, na brzydkie podźiwienie a na ich wieczne pohańbienie. Wołali, skarżyli się że się im krzywda od nas dźiele, ale tego nigdy prawdą dowieść nie mogli, grozili krwie rozlaniem (vpewniaiąc żeby ten ręce swoie poświęćił ktoby Metropolitę zabił) tego iuż dokazali, abowiem rzućili się śmiałością przeklętą na osobę zacną Kapłana Bożego Arcybiskupa y pasterza swego, ieśli nie ręką własną, ale od nich naprawioną, śmiem rzec przenaiętą. Bo tegoż dnia gdy iego mość oćiec Metropolit do domu się swego od iego mośći X. Biskupa Wileńskiego wracał, w rynku przed samym Ratuszem, pod bytność J. K. m. w Wilnie śrzod białego dnia, hayduk ieden maiąc iuż **(картка 24 обор. ненумер.)** dobytą a dobrze zaostrzoną szablę pod delią, skradszy się ćiął na J. m. oyca metropolitę w szyię mu zdrayca godząc. Lecz przeyźrzenie Pańskie osobliwe było, y cudowne, bo przećiąwszy kilko kolec w łańcuchu y kołnierz v sutanny kitayczaney, y v koszule, szyie namniey nie obraźiła tylko śiność na piądź długą krwią nabiegłą od vderzenia zostawiła, tamże za iednym podobno albo za drugim ćięćiem, v ręki lewey dwa palca człowiek niezbożny odćiął, a drugie dwa ochromił szkodliwie, oprocz wielkiego palca, ten cały został. Tego okrutnego zboycę gdy zaraz poymano y pytano ieśliby się tego z swey własney woley czyli z naprawy dopuśćił: przyznał że z naprawy, ale tego potym powiedźieć niechćiał, gdy go mistrz pod ratuszem pytał, snadź iż był dobrze na to przygotowany, aby choć do naćięszszych mąk przyszło,

tego nie powiadał. Wszakoż że był naprawiony, z tych okoliczności każdy baczny człowiek doiść łatwie może. Abowiem kilka dni przedtym po nabożeństwie swoim niezbożnym w cerkwi Nalewaykowskiey **(картка 25 знач. G.)** (o czym Pan iego, przy ktorym na ten czas był wyświadczał) iako phanaticus, to tam, to sam tułał się: znać że mu nabożeństwo ono wielką chęć do tey piekielney roboty wzbudziło. Czego y po inych znacznie dochodzimy, ktorzy iedno kolwiek v nich podobnego nabożeństwa zażyli, iż właśnie iako niegdy oni od Katylinowego Sakramentu odchodzą. Druga, że ten złoczyńca (iako tenże Pan iego wyświadczał) gdy do Wilna przyiachał ledwie kilka szelągow miał przy sobie, a potym znaleziono przy nim czerwonych złotych czternaście, a monetą kilkanaście złotych, skądże mu proszę takie dostatki przypadły? mam za to, że z oney iałmużny ktora mu się dla dosyć tego vczynienia od nich dostała. Skąd mu wżdam ta zła wola przeciw oycu Metropolicie, ktorego przed tym mało co znał y widał przyszła: albo takowa śmiałość niesłychana chłopu nikczemnemu do obelżenia tak wielkiey osoby przypadła? Dla czego ci dobrzy ludzie, skoro po tym złym vczynku z Cerkwie swey wszytko chowali y indziey przenośili? po- **(картка 25 обор. ненумер.)** spolicie mowią, a dobrze iuristowie, iż fuga facit reum. a naszy, na złodzieiu czapka gore. Naostatek, skąd owa chluba ich pochodzi, że tego iawnego zbrodnia y łotra za męczennika y Angioła Bożego maią, y vdaią, iż dziwy iakieś (ktore pewnie ten co go na to złe z nimi poduścił, sprawował) w Cerkwi swey (takim męczenikom przystoyny) widzieli, w ktorey gdy go kat sprawował, modły zań czynili? Do czego się owe pogrożki y odpowiedzi od nich vczynione, mianowicie przez onego Pawelka Czernca albo raczey wierutnego zbrodnia ściągaią? żeby się nadto czego ieszcze więtszego y gorszego na się iego mość oćiec Metropolit spodziewał, ieśliby się do ich przeklętey Scizmy nie wrocił? Niech się iedno tedy tkną sumnienia swego, y pomnią na to, iż nic niemasz na świecie tak skrytego, co by się potym na iawią wynurzyć nie miało. A zatym niech wiedzą, isz to co oni z światem obelżeniem nazywaią, tey zacney osobie Arcybiskupowi wielkiemu, Pasterzowi Kościoła Bożego czuynemu, ozdobą **(картка 26 ненумер.)** wieczną y kleynotem niepoślednieyszym w domu cney familiey iego zostanie, y niezwiędłą w niebie koronę prawda święta (dla ktorey to wszytko ponosi) zgotuie.

Рукопись Мелетия Смотрицького з р. 1609.

DEMONSTRATIO 1-a:

Quicunque per media, uel opera Diaboli, (qualia Sunt, Rixae, Contentiones, Seditiones, bella, uiolentia, ambitio, tyrannis, Sacrilegium, et aliae turpes ac Diabolicae Circumuentiones), officium pastorale assequitur, is proprie non a Deo, uerum ab eius hoste Diabolo habet suam Missionem. At PP: R: talibus Mediis officium Suum assequitur. Ergo PP: non a Deo Sed propriè ab eius inimico habet Suam missionem.

Propositio Probarum: 1-o ex S: Scriptura:

Vos facitis opera Patris uestri: Vos ex Patre Diabolo estis: et desideria patris uestri uultis facere, ille homicida erat ab initio, et in ueritate non stetit: quia non est ueritas in eo. Cum loquitur mendacium ex propriis loquitur, quia mendax est et Pater eius[1]).

Qui facit peccatum ex Diabolo est[2]).

Probarum 2-o: Decreto PP:

In Nomine Domini nostri Iesu Christi et Saluatoris — Praepositis sanctis Euangeliis uenerabilis Pontifex (Nicolaus PP:) decernens ait[3]). Si quis per Seditionem uel praesumptionem, aut quolibet ingenio, (ut pote pecuniâ uel gratiâ humana, aut populari seu militari tumultu)[4]) electus aut exordinatus seu inthronicatus fuerit, auctoritate diuina et

---

На боцї · [1]) Ioann, c. 8-o. [2]) 1-a: Ioann, 3-io. [3]) Nicolaus PP: ut habet Gratianus distin: 23-ia: Canone, In Nomine Domini: [4]) Vt habet Platina in uita Nicolai, 2.

SS: Apostolorum Petri et Pauli perpetuò anathemate cum suis authoribus et fautoribus et Sequacibus, à liminibus Sanctae Dei Ecclesiae Separatus abiiciatur, Sicut Antichristus[1]) et inuasor et destructor totius Christianitatis: (non Apostolicus, Sed Apostaticus habeatur) nec aliqua Super hoc ei audientia reseruetur. Sed ab omni **(картка I обор.)** Ecclesiastico gradu in quocunque fuerat prius, Sine retractatione deponatur. Cui quis adhaeserit, uel qualemcunque tanquam Pontifici reuerentiam exhibuerit, aut in aliquo eum defendere praesumpserit, pari Sententia Sit mancipatus. In hâc uita et in futura furorem Sentiet Dei, et cum impiis qui non resurgent in iudicio reputetur. — Obseruatores autem huius nostri Decreti, Omnipotentis Gratia protegat.

Probarum assumptio: 1-o:

Pierwszym Srzodkiem ktory Się Zowie Contentio, abo Swar czartowskim sługam należącym, wszedł na Papiezstwo Bonifacius 3-i, napierwey: O czym w te słowa Historia Swiadczy.

Bonifacius 3-ius,, magna Contentione obtinuit, ut Sedes Romana Caput Ecclesiarum diceretur: quem locum Ecclesia Constantinopolitana Sibi uendicare Conabatur[2]). Id quidem Bonifacius 3-ius, à Phoca Imperatore obtinuit, magna tamen Contentione. Pontificis suasione hoc factum est, ut omnis orbis Ecclesiae Pontifici Romano obedirent, qui retroactis temporibus non ad unguem Seruabatur maxime à Graecis[3]). Et usque ad tempora Phocae Principatum Vrbis Romanae in Imperatoris potestate fuisse, ut caetera omittam, certissimum argumentum est, quod Bonifacius 4-us, Cupiens eo loco, quo Pantheonis templum uiSebatur delubrum in honorem intemeratae Virginis extruere, necesse ei fuerit facultatem aedificandi à Phoca, Imperatore Obtinere: adeo Pontifex (urbis non tam Dominus, quam inquilinus) omni ditione carebat, ut **(картка 2)** ne sacellum quidem unum Sine Imperatoris iussu aedificare potuerit[4]).

Patrz Co zacz był ten Phocas:

Phocas occiso Mauritio eiusque Filiis Romanorum Imperium inuadens, per octo annorum curricula principatum obtinuit: Hic rogante Papa Bonifacio statuit Sedem Romanae Ecclesiae caput esse omnium Ecclesiarum[5]).

На боці: [1]) uide, Quis Antichrist: [2]) Platina in Bonifacii 3-ii uita. Cuspianus: Polidorus Vergilius. [3]) Nauclerus uolum, 2-o: Generat: 21-a: et Aymonius Monachus lib, 4-o: cap, 4-o. [4]) Hieronymus Balbus, libro de Coronat: ad Carolum 5-um. [5]) Paulus Diaconus de Gestis Longobardorum, cap. 37-o.

Probarum II-o.

Drugy srzodek, Gwałt:

o którym Bellaminus iegoż Wierne mancipium w te słowa przed wszytkim światem wysznawa.

Non ignoratis quas Tragoedias in Ecclesia Imperatores[1]) extitarunt (sic!) et quasi haec parua fuissent, addidit Satan Romanos Pontifices contra Pontifices commouere.

Gwałtem Urzędu dostali Ci, o których Historia tak pisze:

Christophorus 1-us Pontificiae dignitatis cupiditate ardens, Leonem postea 5-um dictum, cui familiaris fuerat, cepit[2]): Quod quidem sine magna Seditione et multorum interitu fieri non potuit. Eoque in uincula coniecto, vi et Armis[3]), imo et Meretricum ope pontificatum sibi rapuit[4]). Ubi Leo paulo post animi maerore extinctus est, uidens nimirum a suo domestico, quem omnis generis officiis et dignitatibus ornârat[5]), et ut lupum domi aluerat, eam sibi referri gratiam[6]).

Lecz sprawiedliwość Boża w pomśćie nieomieszkała przeciw Przeciwnikowemu temu Posłańcowi, iak Historia o tym pisze **(обор. (картки 2-ої)**.

Christophorus malis artibus pontificatum adeptus, male amisit. Septimo nam mense dignitate ac merito quidem eiectus, a Sergio (3: dicto), captus in uinculaque coniectus[7]); ubi misere uitam finire coactus est[8]).

Cóż ieszcze więcey Z Vczynkow Mistrza
Swe(g)o Diabła ten Sergius Posłaniec iego Czyni?

Sergius[9]) Christophorum arctiore custodia reuinctum, Formosi (Papae) acta ita improbauit, ut denuo ad sacros ordines eos admittere necesse fuerit, quos Formosus antea sacerdotali ordine dignos censuerat. Neque hanc quidem ignominiam Mortuo intulisse contentus, eius cadauer e Sepulcro tractum capitali supplicio, acSi uiueret, affecit, Corpusque ipsum in Tyberim proiecit tanquam Sepultura et honore humano indignum.

На боці: [1]) in Praefatione Controuersiae de Rom: Pontifice. (Є се натяк на твір Беллярміна: Disputationes de controuersiis fidei Christianae T. I, де місто imperatores... читаємо Henricus IV. Henricus V. Otto IV. Fridericus II. aliique nonnulli diuersis temporibus excitarint. (Гляди видане з р. 1600. Coloniae Agrippinae. Praefatio p. 499. [2]) Sigibertus: et Trithemius. [3]) Platina et Panuinius. [4]) Baleus. [5]) Nauclerus. [6]) Platina. [7]) Platina in uita Christophori 1-i: et Sergii 3-ii. [8]) Thritemius, et Ranulphus. [9]) Plat: in Sergio 3-io.

Temu czartowskiemu uczynkowi dziwuiącz
Się, Historik do czytelnika mówi,

Sergius[1]) Formosi factionem persequebatur, quod antea ei impedimento fuerat, quominus pontificatum Consequeretur. Vide quaeso, quantum isti (Papae) degenerauerint a Maioribus suis! Illi nam utpote uiri Sanctissimi dignitatem, ultro oblatam Contemnebant, orationi et doctrinae Christianae uacantes: Hi uero largitione et ambitione pontificatum quaerentes et adepti, posthabito diuino cultu, inimicitias non Secus ac Seuissimi Tyranni[2]) inter SeSe exercebant, Suas uoluptates postea Securius expleturi, cùm nullibi extarent, qui eorum uitia Coercerent.

Stądże do tego przychodziło, yż Merchy iawne publica scorta, były (картка 3) im powodem radą swą y pomocą do tych gwałtow, przez ktore miłego Pana Swego Urzędu dostępowali, o czym Historia mówi.

Theodora[3]) nobile eius temporis Romae scortum in turpem libidinem non tantum blanditiis allexit (Ioannem 11-um, postea dictum[4]), sed et impulit. — Eiusdem Theodorae amasiae impulsu, priori Ecclesia (scilicet Bononiensi Episcopatu) Rauennatènsem ambit, eamque impetrat. Paulò post Romanus Pontifex defunctus est. Theodora igitur, quo Saepius eius frueretur Concubitu Suam eum Ecclesiam deserere Romanumque appetere, imò inuadere coegit, ac res ex uotis utrique Successit.

Iednak iak nabył, tak pozbył tego urzędu: W te abowiem słowa o tym Historia mowi[5]).

Guido Tusciae Comes — Marosiae instinctu (meretricis famosae) suum ex Sergio Papa filium (scilicet Ioannem postea 12-um, 13-ium, dictum) ad Pontificiam dignitatem promouere Conantis, impetum facit in Pontificem optime de Se et Romanis meritum (scilicet Ioannem 11-um) ac Pontificem captum, trucidato prius in conspectu fratre eius Petro, in carcerem coniecit: ubi a militibus Guidonis ceruicalibus super os eius impositis suffocatur. In locum eius per seditionem substituitur Ioannes alius, eius nominis 12-us: Sergii Papae ex Marosia Meretrice filius.

На боці: [1]) Plat: in Sergio 3-io: [2]) uid: Papae Tyranni. [3]) Luitprandus ut habent testes ueritatis tomo 2-o: fol. 290. [4]) Ioann: 11-us erat filius Landonis Papae ex adulterio. [5]) Luitpr: libro 3. cap: 12-o: Sigebertus: Blondus: Palmerius: Plat: in Ioanne: 11-o: et alli, ut habent testes ueritatis tomo, 2-o, fol. 295.

P r o b a r u m 3-io.

Trzeci Srzodek Okrutny Mord:

(картка 3 обор.) Tenże Ioannes 12-us, będąc Z urzędu Zrzucony tym go okrutnym mordem, iak pisze Historia[1]), znowu dostał.

Leone et Stephano uenenatis poculis sublatis, Ioannes Romanus Marosiae ex Sergio Papa filius ad Romanae Ecclesiae fastigium, unde prius deiectus erat, iterum conscendit.

Ten potym od innych Historików Janem 13-ym nazwany iest. Ktory tak Cnotliwy był z mocy tey promociey uczynku, Że też Historia o nim iawnie te słowa napisała.

Ea illi flagitia obiecta sunt à Congregatis in Concilio (Romano ab Othone imperatore Congregato) quae uix Credibilia etiam in sicario aut pagano[2]).

Abowiem Ciż Zgromadzeni na Concilium, De adulterio dixerunt, quod oculis non uiderant, Sed pro certo scirent uiduam Rayneri et Stephanam Patris Concubinam et Annam uiduam cum nepte sua abusum esse, et sanctum palatium lupanar et prostibulum fecisse. — Benedictum Spiritualem Patrem suum lumine priuasse et mox mortuum esse. Ioannem Cardinalem subdiaconum uirilibus amputatis occidisse: Diaboli in amorem uinum bibisse, omnes tam Clerici quam laici acclamauerunt. In ludo aleae, Iouis, Veneris, Caeterorumque Daemonum auxilium poposcisse dixerunt[3]).

Zaczym nie dziw Że też odtychze Promotorów swoich tak dał gardło[4]): Dum Se cum cuiusdam uiri uxore oblectaret, in tempore adeo à Diabolo est percussus, ut intra dierum octo spatium eodem Sit uulnere mortuus. Sed Eucharistiae uiaticum ipsius instinctu, qui eum percusserat, non percepit.

Wszakże poprawił tegoż uczynku Czartowskiego **(картка 4)** Bonifacius 7-us, który iako pisze Historia, Pontificatum malis artibus adeptus, male et amisit[5]), Prioris Pontificis (Boni) Sanguine Cruentus[6]). Zaczym iako pisze Historia[7]).

Conspirantibus Simul bonis Ciuibus relinquere urbem coactus, pretiosissina quoque è Basilica Petri subtrahens Constantinopolim Confugit:

На боцї: [1]) ut habet Catalogus testium ueritatis, tomo 2-o: fol: 292: Praeter alios autores ex Leone Hostiensi libro, 1-o: cap. 18: Chronici Cassinenses: et Luitprando. [2]) Luitpr: lib. 6: cap. 7-o. [3]) Idem libro 6: cap. 8: 9: [4]) Idem, libro 6-o, cap. 11. [5]) Platina: Sabellicus Nauclerus. [6]) Remense Concilium. [7]) Plat: in Bonifacio 4-o. Złodziey PP.

ubi tamdiu substitit, quoad diuenditis, quae Sacrilegio abstulerat magnam uim pecuniarum comparasset: quibus tandem adminiculis occupandae Tyrannidis fretus, urbem repetit. (відступ, почим): Iednak iako robił, taką wziął Zapłatę: abowiem Turpiter uitam finiuit[1]) subitanda morte[2]). Cadauer eius terrae mandari primum non sunt passi Romani: sed proiectum in lateranensi platea, à quouis lanceis et Contis impune transfodiebatur[3]). (відступ) A Słusznie bo Złodziey każdy, a daleko więcey tak wielky inakszego pogrzebu niegodzien, iaky ten był. Na ktore złodzieystwo Sama Historia, taki lament Czyniąc, mowi, Vide quaeso quantum degenerauerint hi Pontifices à Maioribus suis![4]).

Pontifex Romanus Sacrorum Pater et rex sacra ipsa furto abstulit, et qui uindicare Sacrilegia debuerat, tanti Sacrilegii factus est autor.

Tegoż uczynku robotą Złośliwą, Damasus 2-us, dostał urzędu. Romani Pontificem (scilicet Clementem 2-um) ueneno e medio sustulêre[5]).

(картка 4 обор.) Scribunt autores uenenum ipsum in hos usus a Stephano paratum, qui ei in pontificatu successit, Damasusque 2-us appellatus est[6]). (відступ) Ale co po wielu, gdyż Sam Grzegorz 7-us, iako pisze Historia[7]), Conciliauerat sibi quendam in Comparabilibus maleficiis asuetum Gerhardum Nomine, qui Subdola familiaritate dicitur Sex Romanos Pontifices intra spatium tredecim annorum ueneno suffocasse.

Dlategoż też Synod Brixensky taki napisał o nim Dekret[8]), Quod sit Inuasor Sedis Romanae, Sacrilegus Monachus, qui malis artibus Sedem occupauit. (відступ) A tak nie dziw, że zdychaiąc wyznał[9]) Se suadente Diabolo Contra humanum genus iram et odium Dei Concitasse.

Zaczym słusznie od Historiey nazwan Titio inferni, głownią piekielną.

Lecz Sixtus 5-us: Grzegorz 14-us: Urban 4-us: Innocentius 9-us, przeszłych lat w krotkim czasie trucizną ustąpiwszy, dziSieyszemu Pawłowi 5-mu iasnie wyświadczaią, yż podziśdzień ten to Czartowski uczynek Mord sztuczną trucizną pokryty iednego po drugim na ten urząd wsadza. Izaż sam trzewik Papiezsky[10]) do pocałowania bezbożnego ludowi Chrzescianskiemu krwią Christusową poświęconemu nagotowany, na ktorym est gemma ne ueneno infici abosculantium ore possit[11]), tegoż Oczewiście nie pokazuie.

На боці: [1]) Platina: ibidem. [2]) Blondus, titulo 3-io: decadis 2-ae. [3]) Antoninus, libro 16, cap. 1-o ex Ioanne de Columna. [4]) Plat: in Bonifac: 7. [5]) Plat: in Clemente 2. [6]) Papież strył Papieża. [7]) Benno Cardinalis et abbas Vspergensis, Anno 1010: Papież strył Szesciu Papieżow. [8]) Albertus Crantzius Saxoniae, lib. 5: cap. 8. [9]) Matthaeus Parisiensis. [10]) Trzewik Papiezsky. [11]) Hasenmuller in Historia Iesuitica.

(картка 5) P r o b a r u m 4-o.

Czwarty Srzodek Czary abo Czarnoksięstwo: przez ktore ważył Się dostać urzędu swego Papa.

Syluester 2-us[1]), Gerebertus antea uocatus, malis artibus (ut aiunt) pontificatum adeptus est. Adolescens enim Monachus, relicto Monasterio, Diabolum Sequutus, cui se totum tradidit. Ambitione et Diabolica dominandi cupiditate impulsus, largitione primoquidem Archiepiscopatum Remensem, inde Rauennatem adeptus, pontificatum postremo maiore Conatu, adiuuante Diabolo Consequutus est: hâc tamen lege, ut post mortem totus illius esset, cuius fraudibus tantam dignitatem adeptus erat. Nam cùm regnandi cupidus Diabolum sciscitaretur, quamdiu in pontificatu uicturus esset, respondit humani generis hostis ambigue, ut solet: Si non attigeris Hierusalem, diu uiues. Dum itaque pontificatus sui anno quarto in Basilica Sanctae crucis in Hierusalem Romae sacrificaret, fato moriturum Se statim Cognouit: unde Poenitentia Motus et errorem Suum coram populo fassus omnes primò posthabita ambitione et Diabolicis fraudibus, ad bene et Sanctè uiuendum adhortatus est: Deinde enim unumquemque rogauit, ut post mortem truncum Corporis Sui laceri et disiecti quem admodum merebatur bigae Superimponerent eoque loci Sepelirent, quo Sponte ab equis uectum foret[2]). Ferunt itaque equos ipsos ad Lateranensem Basilicam peruenisse, eoque loci Sepultum eius Corpus fuisse.

(картка 5 обор.) Eius Sepulcrum Collisione ossium et Sudore emisso uel humectatione potius, ab eodem tempore dicitur Semper morituri pontificis signum dare: Hanc ob causam, ut Syluestri magister Significaret[3]) cum Pontificibus Successoribus eandem Sibi fore necessitudinem, quae cum Syluestro intercesserat, quem suae mortis monuerat ante obitum.

Ktorego Nagrobek tym distichem skonczon[4]):

„Quisquis ad hunc tumulum denixa lumina uertis,
Omnipotens Domine, dic, miserere Sui".

На боцї: [1]) Platina ad Sixtum 4-um, cuius iussu uitas Rom. Pontificum Collegit: Martinus Polonus Archiepiscopus Consentinus Confessioranius PP. Ao 1278. Galfridus Basseus. Benno. Barnus: Supplementum Chronicorum: Petrus Praemostratensis Monachus: Ioannes Stella Venetus: Vincentius Belluacensis: Henricus de Erfordia: A przed tymi wszytkimi poSpolita sława iako pisze Sigibertus, Anno 1150-o będący. [2]) Dobrego miał wozniçę. [3]) Barnus. [4]) Onuphrius Annot: in Platinam de Syluestro 2-o.

Owa niedarmo y drugy tych Czasów przedni Rzymsky Scribent wyszнał[1]). Fatemur fieri posse, ut Petri successor Diabolicis artibus operam nauet.

Probarum 5-o.

Piąty Srzodek Swiętokupstwo:

Które iako Same Decreta Papiezskie Sądzą, Est maius Crimen quam Haeresis: Imo maius est Crimen quam aliud aliquod Crimen[2]). Omnes Simoniacos ipso facto et iure excomunicatos esse, Suspensos, Separatos, in perpetuum anathematizatos, infames: Crimen Comittentes quod nullâ poenitentia deletur[3]).

Tym tedy uczynkiem tak złosliwym Czartowskim, yż Papa urzędu Swego doszedł, to także iawny dowod ma w Historiey iego, Że Żadna rzecz iasnieyszego mieć nie może. Abowiem tym Sposobem nastąpił Formosus[4]), qui antea iureiurando affirmauerat, Se nunquam postea uel Romam uel ad Episcopatum rediturum, (картка 6) ad Pontificatum non ita multó post Largitione potius, quam uirtute Contradicentibus quibusdam assumitur. To krzywoprzysięzstwo y Swiętokupstwo:

Zatym tym że uczynkiem wstąpił Stephan, Largitionibus Papa factus est Stephanus 6-us[5]): qui tanto odio persequutus est Formosi nomen[6]), ut statim eius decreta abrogauerit, res gestas resciderit. Hoc odium ex ambitione Ortum fuit, cum iam eo deuenerant Ecclesiastici, ut non coacti, ut antea, Sed Sponte et Largitionibus pontificium munus obirent[7]). Hinc odium Ortum est, quo etiam in Mortuum Stephanum saeviebat, quod ei antea impedimento fuisset, quominus optata Sede potiretur.

Które okrucieństwo Srogie Historia tak opisuie:

Stephanus tanta rabie deseuiit, ut habito Concilio, Corpus Formosi è tumulo tractum, pontificali habitu Spoliatum, indutumque Seculari Sepulturae laicorum mandauerit, abscissis tamen dexterae eius duobus digitis, quibus in Consecratione Sacerdotes utuntur, in Tyberimque proiectis[8]).

Czym, prawie Synem własnym Oyca mężoboyce wiecznego nie zaprzał Się, lecz potym daley poprawił Się w tymże uczynku nienago-

---

На боцї: [1]) Costerus Iesuita in Enchiridio de Primatu. [2]) Causa 15-a, questio 3: Can. Sanct: in glossa. [3]) Causa 1-a, questio 4-a Can: Conuenientibus: Et Causa 1-a questio 5-a Can: Reperiuntur: Causa 4: questio 5-a Can: Requiritis. [4]) Plat: in uita Formosi: Leo Hostiensis lib. 5-o: cap. 48. in Chronico Cassinensi. [5]) Supplementum Chronicorum. [6]) Platina in uita Stephani 6. [7]) Świętokupstwo Papiezskie. [8]) idem, Platina ibidem.

rzey Ioannes 18-us[1]): qui potentia Crescentii Romani Consulis fretus, quem pecuniâ Corrupisse creditum est, tempore Gregorii 5: per factionem pontificatum occupat. Tantum enim pecuniarum ex Constantinopoli ad urbem secum detulerat, ut Constantes ex sua argitione ad maleficium impelli potuissent (**картка 6 об.**) ne dum Crescentius homo auarissimus.

Dlategoż też Smiele o nim Historia taką Conclusią Czyni, Ioannes fur Certè in Pontificatu et latro nec non ut par fuerat per Ostium intrauit[2]).

Tąż dziurą potym Syluester 3-y, Grzegorz 6-y weszli, kupiwszy Sobie ieden u drugiego naprzemianę urząd Papiezsky, O czym Historia mowi:

Benedictus 9-us Ioanni Archipresbytero, qui postea Gregorius 6-us appellatus est pontificium munus — vendidit. Hanc ob rem meritò ab omnibus Benedictus ipse accusatus est, et iudicio diuino damnatus. Constat enim Simulacrum eius admodum Monstruosam post Mortem cuidam apparuisse: interrogatumque, quod illa horrida imago prae Se ferret, cum antea pontifex fuisset? Quia inquit in uita Sine Lege et ratione uixi[3]). Syluestrum Pontificem Creatum, non à Collegio Patrum, Sed Largitione — quidam tradunt: qui quidem pulsus ac merito, cum non per ostium, sed per Posticum intrasset ut Fur et Latro[4]).

Dlategoż też tak zamyka Historia: yż Henricus 2-us habita Synodo Benedictum 9-um, Syluestrum 3-ium, Gregorium 6-um, tanquam tria teterrima Monstra abdicare Se Magistratu Coegit[5]).

Gdzie każdy słysząc takie tituły, y zaż z nich Synow Oyca Maszkar piekielnych nie uzna? Ale to nie dziw, że takim Srzodkiem urzędu Papa dostępował, gdyż iako pisze taż Historia[6]): Eo tum pontificatus deuenerat, (**картка 7**) ut qui plus Largitione non Sanctitate uitae et doctrinâ ualeret: is tantummodo dignitatis gradum oppressis et reiectis bonis obtineret. — Sed hoc parum est, peiora, ni Deus caueat, uisuri aliquando sumus. (відступ) Iakoż prawdziwe iey w tym proroctwo: abowiem do tego Papie przyszło na ostatek, yż iako przez Kardinalstwo do Papiezstwa, tak do Kardinalstwa przez wszeteczne Kupiectwo przyszedł: yż też strach nawet go y czytać, gdy mnie tak wyrzuca na oczy Historia[7]): Non dubitasti Paule (3-ie) ambire purpureum galerum, et cum ter esses à Collegio repudiatus, germana tua Soror, Iulia Fernesia tan-

---

На боми: [1]) Plat: in Ioanne 18: Chronicon Quedliburgense: Stella Venetus et Szaffnaburgensis. [2]) Plat: in Ioanne 18. [3]) Plat: in Benedicto 9-o: Gratianus distinct. 23: Can. In Nomine Domini: in glossa, [4]) Platina in Vita Syluestri 3-ii. [5]) Plat: in Vita Gregorii 6. [6]) idem, in uita Syluestri 3-ii. [7]) Libellus in Paulum 3-um, ut habet Sleidanus. lib. 25.

dem peruicit: Cum enim Copiam Sui non Se facturam esse deinceps minaretur, Alexander 6-us Pontifex offensionem ueritus et iram illius in Cardinalium Coetum te allegit.

Ten Paweł 3-y Concilium Tridenskie odprawował.

Probarum 6-o.

Z wszetecznego Oszukania Papieża Ioanny:
O ktorym oszukaniu Historia tak pisze:

Anno Domini 854o: Anno Lotarii 14-o: Successit Leoni 4-o, Ioanna mulier[1]), Sexum mentita uirilem, impraegnata per familiarem Suum[2]). Verum partûs tempus ignorans, cum de Sancto Petro in Lateranum tenderet, angustita inter Colosseum et Sancti Clementis Ecclesiam, et postea mortua ibidem Sepultaque fuit. Propterea Dominus Papa Semper eandem uiam obliquat, scilicet ob detestationem facti[3]). Marmorea statua propter rei perpetuam memoriam erecta est[5]), quam Pius 5-us in Tyberim abiecit ut memoriam Historiae aboleret[5]).

(картка 7 обор.) Hic pendet — — — — — — — — — — —
Foemina cui triplici Phrygiam diademate mitram
Extollebat apex et pontificalis adulter[6])

Haec, quod mulieribus negatum est, Contulit sacros ordines, promouit Episcopos, ministrauit sacramenta, nec irrita sunt eius facta[7]). Multi hanc Historiam propter rei faeditatem omiserunt[8]). Haec ego de illa scripsi, ne omisisse uidear, quod omnes fere affirmant[9]).

Ista meretrix Babylonis mulier Scortationum, iak Ian S. Antichrista nieomylnego Posłanca Czartowskiego zowie (Apoc: 17-o) trzymała papiezstwo lat 2-ie: Miesięcy 5-ie, dni 4-y[10]).

Probarum 7-o.

Siodmy Srzodek Szybalskiego Oszukania:

o ktorym Z Platiny Marcin Bielsky w Swey Chronice w te słowa pisze[11]):

На боцi: [1]) Rodolphus Flauiacensis natus circa A: 930-um. Et Sigebertus A-o 1110: teste Baronio Card: Jesui: Scotus Marianus libro 3-o circa A-m 1080. [2]) Crantzius Decanus in Catalogo Pontificum. [3]) Mart: Pol. Penitentiarius PP: Nicolai 3-ii, Archiepiscopus Consentinus An. 1278. [4]) Antoninus Archiepiscopus Florent: Dominicanus Canonizatus parte Hist. 2-a: tit, 16: cap. 1-o Sect. 4-a. [5]) Hansenmullerus in Historia Iesuitica. [6]) Baptista Mant: Mon: [7]) Baptista Mantuanus, Mon: cap. 3. Alphonsi in... opothesia Tartari. [8]) Cornelius Agrippa, cap. de vita monastica, libro de Vanitate. [9]) Raphael Volaterannus in... Pontif. dica... lib. 22-. [10]) Platina in vita Joann. 8. [11]) Xiąg 2: fol. 185 y L. Valla de Constant. donatione,

Benedictus Anagninus Chytry (który potym Bonifaciusem 8-ym nazwany był) bacząc Celestina 5-o: człowieka prostego, upatrzywszy swoy czas, kazał Się Zakraść chłopcu pod łoże iego, gdzie Sam legał Papież, a w nocy wołać, Iesli Celestinie nie spuscisz Papiezstwa Benedictowi, zbawion nie będziesz, boś go nie godzien. Piszą drudzy, yż rurą przytknąwszy do ucha mowił. Nazaiutrz Papież szedł do Kardinałow, spuscił Papiestwo, a żywot pustelniczy chciał przyiąć. Ale go rzeczony Benedict poymał, y w Więzieniu umorzył, boiąc Się by go ieszcze kto nie namowił na Papiestwo. Sam potym umorzon w Więzieniu od Philippa krola Francuzkiego, y co on nad drugim Czynił, tą miarką mu było odmierzono. Stądże ona pospolita o nim przypowieść.

(картка 8) Intrauit ut uulpes: Regnauit ut Leo: mortuus ut Canis[1]):

Drugy przykład z tegoż Bielskiego, tamże fol. 186.

Ian 22-y tak wybran na Papiestwo, Gdy były roznice między Kardynały dwie lecie około obierania. Było w ten czas Gwaszkow (bo to dom wielki a zacny we Włoszech) wiele między Kardinały, którzy chcieli aby ieden Z nich byl Papieżem, drudzy temu byli na naodpor: Naostatek dali to na wolą Samemu iednemu Biskupowi Iakubowi w moc, kogo on chce między niemi wybrać, y wybrał Się Sam. (A iako inne Historiae piszą, dawszy mu w rękę płaszcz Papiezsky, aby na kogo włożył by go, ten był Papieżem. Czego gdy Się każdy Spodziewał od niego, Sam go na Siebie włożywszy, Samego Siebie Papieżem uczynił). A gdy mu tę moc zupełną, dali na to iuż nie mogli inaczey uczynić.

Trzeci przykład szybalstwa:

Fraudes, Machinationes, Dolos, cautelas, HypocriSes, Subtilitates quibus electus est Gregorius 12-us; Christianitatem ludificando, et decipiendo et Collusiones, uersutias, et palliationes describere Chartae et atramentum non sufficiunt[2]).

Z tey tedy iasnie, dowodnie y rzeczywiscie pokazaney y dowiedzioney assumptiey, prawdziwie inferuię, Ergo Papa non a Deo, Sed proprie ab eius hoste Diabolo suam missionem habet.

(Оборот картки осьмої порожний).

(картка 9)

DEMONSTRATIO 2-a.

Quicunque manifeste Seminat et promouet idololatriam, is non est a Deo, Sed ab eius hoste Diabolo habet suam missionem. At talis est PP. Ergo.

На бощ. [1]) ut habet Garanza Africanus in Summa Conciliorum de Bonifacio 8. [2]) Theodoricus à Niem. lib. 2-o, de Schismate, cap. 42-o:

Propositio probarum: 1-o Ex S. scriptura.

Cognoscet de Doctrina utrum ex Deo est[1]).

Czworaky Sposob Bałwofałstwa:

Pierwszy nagrubszy, Cum Creatura habetur et adoratur pro Deo Seu Creatore[2]).

Drugy mało Co grubszy, Cùm aequè Colitur Creatura atque ipse Deus, quod certe idololatria est[3]). Idololatriae est omnis generis oratio, quae laudes Continet diuinitatis proprias[4]).

Trzeci tey że wagi, Si imagini exhibetur cultus (latriae) idem qui Deo[5]).

Czwarty, Cum adoratur imago, quae representat id, quod nihil est fallaciter (?) (може: formaliter) et consequenter nec sit[6]).

Probarum Assumptio z Samych że Wyrokow.

Papiezskich y iego Scribentow:

Pierwsze Bałwofalstwo ono nagrubsze: to iest, Vdawanie Stworzenia za Stworzyciela iest, gdy mowią:

Eucharistia non est Creatura, Sed Creator).

Nullus dubitandi locus relinquitur, quin omnes Christiani fideles latriae cultum, qui Deo debetur Sanctissimo Sacramento in ueneratione exhibent[8]).

Ktorym wyrokom opponuntur Sententiae Patrum:

Vidisti Sacramenta posita Super Altare, et ipsam quidem miratus es creaturam: **(картка 9 обор.)** tamen Creatura solennis est nota[9]). Eum Calicem qui est Creatura, suum Corpus Confirmauit Dominus[10]). O magni Dei figmentum in manibus uestris ferentes[11]).

Vczy przeto Papież onych Swych wyrokow y nad Swego Zachodniego Kościoła zwyczay, gdzie mowi[12]): Panis — dicitur Corpus Christi, Sed improprie, Sub modo, non rei ueritate, Sed Significante mysterio. Vocatur Corpus Christi, idem significat. Y nad powszechney Cerkwie

---

На бопц: [1]) Ioann, c. 7-o. [2]) Bell: de Ecclesia Triumphante: lib. 2-o: Cap. 7-o. [3]) idem: ibidem, cap. 24-o. [4]) Greg: Valentianus Iez: lib. de Idololatria. [5]) Bell: lib. 2-o, cap. 24-o De Triumph: Ecclesia. [6]) Idèm ut supra, c. 24-o Wuiek Ies: na list 1-y. Corinth. cap. 8. 4-o. [7]) Turzianus Jos. Contra Sudeelem: et Conc: Trid. de Eucharistia. [8]) Conc. Trid. Sess. 13-ia: cap. 5-o. [9]) Ambr. lib. 4-o, de Sacram: cap. 3-io [10]) Irenaeus lib. 5-o. [11]) Nazianz: in Carminibus ad Episcopos. [12]) ut habet Gratianus de Consecr. dist. 2-a: Can: Hoc est in Glossa.

uchwałę ktora naucza[1]: In diuina mensa ne humiliter intenti Simus ad propositum Panem et Poculum, Sed attollentes mentem fide intelligamus, Situm in sacra illa mensa Agnum illum Dei tollentem peccata mundi.

Wtory Sposob bałwofalstwa oddawanie własney

Czci y chwały Bożey stworzeniu:

Pannę naŚwiętszą zowie Iehową y Jezusem:

O Pierwszym Swiadkiem Są te słowa,

Tetragrammaton, (quod est Deo proprium apud Hebraeos[2]), et quidem maxime proprium ueri Dei est, Iudaeis Jehowa, Graecis *Τετραγράμματον*, nobis, Omnipotens Nomen eius)[3]) est Nomen Sacerrimae Virginis: ne hoc solum, sed et suo modo ineffabile, non solum hominibus, uerum et ipsis Angelis[4]).

O drugim Zaś te słowa są swiadkiem,

Nec praetermitendum est illud Doctissimi Idiotae illustre Encomium, dedit tibi Maria tota Trinitas Nomen ut in Nomine tuo flectatur omne genu, coelestium, terrestrium et infernorum: Non (картка 10) tantae virtutis, ut ad eius inuocationem caelum rideat, infernus Conturbetur, et illa spiraculum hominis: quia sublato eius patrocinio peccator diutius uiuere non possit[5]).

Y Zaś, Non defuerunt uiri celebres, qui dixerunt, Deum Regni sui, quod ex iustitia et misericordia Constat, dimidium, hoc est Misericordiam in Mariam transtulisse, Iustitiam retinuisse Sibi[6]).

Stąd że też y owe słowa

Si quis à Filio, qui ad Patris dexteram Sedit, terreatur, quia Iudex est: Matrem adeat, quia medicina est[7]): y tak może przystępować do niey, że też iemu te słowa każe iey mowić,

Iube Filio felix puerpera,
Iure Matris imperà
Redemptori[8]):

Iakoż poprawił tego przykładem tym, o ktorym tak Historia pisze[9]). Christum ad Patris dexteram iratum surrexisse, ut interficeret omnes peccatores terrae, et à Matre sua, ut parceret tantisper, quoad Dominicus et Franciscus ad homines mitterentur, orante: placatum esse. A to iest rowność krolewstwa łaski Mariey Pannie z Bogiem.

На боці: [1]) Conc. 1-um Nicenum. [2]) Vega Jes. in Apocal, 12: Sect, 1: num. 9-o: [3]) Bell: Jes: lib, 1-o: de Christo, c. 7. [4]) Vega ibid. [5]) Vega ibidem, Sect 2-a, numero 6. [6]) Cassander lib, Consultationum, Articulo 25-o. [7]) Holgot in lib, Sapien, lect, 36: in Edit: ueteri. [8]) Dureus Jes: in Vittalierum fol. 352. [9]) Antoninus Histor. par. 3. Tit, 23: c. 3.

Słuchay O krolewstwie przełożenstwa, y O Iedney z Bogiem Synem chwale iey:

Merito Virgo Domina dictatur: Est enim Virgo Domina per Excellentiam et Princeps omnium Creaturarum, ut egregiè expendit Arnoldus Sic Scribens: Maria, lingua Siriaca, Domina dicitur, Christus Dominus: et licet ipsa Se profiteatur Christi ancillam, hoc Seruitutis genus omni regno Sublimius esse intelligit. Constituta quippe est Super **(картка 10 обор.)** omnem creaturam: Et quicunque Iesu Curuat genu, Matri quoque pronus supplicat: Et Filii gloriam cum Matre non tam communem iudico, quam eandem[1]).

Stąd Papa Pius 2-us, w Modlitwie mowi, Pia Dei genitrix — tua potestas nullis Coarctatur finibus[2]).

Stąd y Iego wierni służebnicy,

Matrem suam Omnipotens ille Deus diuinae Maiestatis potestatisque Sociam, quominus licuit, adsciuit. Huic olim coelestium mortalium-que principatum detulit: Ad huius arbitrium (quoad hominum tutela postulat) terras, Maria caelum, naturamque moderatur: Hâc annuente et per hanc diuinos thesauros mortalibus et coelestia dona largitur[3]).

Stąd y w Dobroći ią Bogu Oycu rowna PP.

Dubitant aliqui, An Maria adeo Bona Mater Christi dici debeat, ac bonus est Pater aeternus: Et certé diuersa est admodum generatio et diuersa natura, quam Pater Filio dedit, ab ea, quam Mater dedit. — Et hâc in re excedit aeternus Pater Mariam Matrem. At enim: Si dumtaxat, Filium ab utroque genitum attendamus: In nihilo Pater excedit Matrem, idem enim Filius est ab utroque genitus. Et hâc ratione Mater àdeo bona Maria est, ac aeternus Pater[4]). Cui igitur Beatam Mariam Comparemus? Non Euae, non Sarrae, nec Racheli, nec Hester, nec Lunae, nec Soli: cui igitur? Plane Deo bona omnia continenti[5]).

Stąd nazywana bywa, Dea nata[6]):

Przytym Psalmy Dawydowe, y Hymn: Te Deum laudamus, na chwale Panny naświętszey przełożone: Przytych **(картка 11)** y Modlitwa z Officium abo z godzin P: Mariey według Zwyczaiu braciey Zakonu Kaznodzieyskiego przez X. Adama Piekarskiego, tegoż Zakonu Lectora Theologiey na Polskie przełożone y do druku podane.

На боцї: [1]) Vega Ies: in Apoc. 12. cap. Sect. 2 Num 3-io. [2]) ut habet Tursellinus lib. 1-o: Histor. Lauretanae, ca, 26. [3]) Idem Tursellinus in Praefat: ad Papam. [4]) Osorius Iez: in Assump: Virg. tom. 3. Maria tak ovszem dobra iak Bog Ociec. [5]) Idem, tomo 5-o. Dominica 4-a Epiphan. [6]) Noiactius Poeta in Carm: dicato Paulo 3-o: ut habet Tursell: Iez: lib. 1-o c. 14-o.

Dlatego̊ też w chwale y Cći wieczney z Bogiem ią złącza gdy Cokolwiek konczac, w te słowa cześć iey oddawa[1]). Laus Deo, Virginique Matri Mariae, y[2])

Gloria Deo, et Beatae Virgini Mariae, Dominae nostrae, item Iesu Christo: Tu wprzod chwałę Swiętey Pannie, przed Synem Bożym czyni.

Stąd że y przy Zaczynaniu każdey Sprawy mowić Zwykli, Aspirante Deo, Deiparaque, quorum opè maximè nitimur[3]). Maria fauente nihil non prosperé cedit[4]).

Przeciw Czemu Awgustin S:

Quando dixeris, auxilium meum non à Sanctis, Sed à Domino, non solum tibi non succensebunt Sancti, Sed tunc amabunt, tunc magis fauebunt: Si in ipsis Spem tuam posueris, Contristabuntur[5]).

Trzeci Sposób Bałwofalstwa: Oddawanie

Latriey, abo nabożney czci własney Bożskiey Obrazowi. Gdzie mowią, Non inficiamur nos latriae adoratione Christi prae Clarissimam crucem uenerari[6]). Nec solum fatendum est fideles in Ecclesia adoràre Coram imaginibus, ut nonnulli ad Cautelam fortè loquuntur, Sed et adorare Imaginem Sine quouis uolueris scrupulo, et eam illo cultu uenerari, quo **(картка II обор)** et Prototypon eius. Propter quod Si illud habet adorari latriâ, et illá habet adorari latriâ[7]). Illi exhibemus Latriae cultum in quo ponimus Spem Salutis: Sed in Cruce Christi ponimus Spem Salutis[8]): Cantat enim Ecclesia.

O Crux aue Spes unica
Hoc passionis tempore,
Auge piis iusticiam
Reisque dona ueniam[9]).

Ergo Crux Christi adoranda est adoratione Latriae.

Tymże duchem y Wuiek Iezuita[10]).

На боцї: [1]) Bell: de triumph: Eccl: in fine: Et Laterna Iez: w Arfie na koncu. [2]) Greg: Valentianus Iez: in fine tractato de Satisfactione. [3]) Tursellinus Ies: in Praefat: Lauretaneae Historiae. [4]) idem, ibidemque. [5]) Tomo, 9-o: de Pastoribus. [6]) Andradius Orthodoxa explic. lib. 9-o et Alex. et alii, ut habet Bell: lib. 2-o, de imag: c. 19-o. [7]) Nauclantius Clugiensis in c. 1. Rom. [8]) Thomas Aqu: Sum: par, 3-ia: qu, 25-a. [9]) ut habet breuiarium Romanum Pii 5-i: in festo inuent: Crucis. [10]) w Apolog. fol. 517.

Papież nie tylko Bałwanow chwalić nie zakazuie, ale owszem tyle Bogow chwali, ile iest Swiętych y Swięcić w Niebie: y ile iest rytych y malowanych Obrazow na ziemi przed nimi Się kłaniaiąc y klękaiąc, a tak żadną miarą Antichristem nie iest.

Rownie y Ociec S: Papież[1]) w podaney Instructiey, iako ma byc odprawowana ta cześć Krzyżowi, Sacerdos Completis orationibus, incipiens solus Antiphonam: Ecce lignum Crucis, in quo salus mundi pependit: Choro respondente, Venite adoremus: Deponit calceamenta et accedit ad adorandum Crucem, ter genua flectens ante deosculationem Crucis. Hoc facto reuertitur et accipit calceamenta. Postmodum Ministri Altaris, deinde alii, ter genibus flexis, ut dictum est, Crucem adorant.

Przeciw temu Ambrosius S: [2]).

Helena Crucem inuenit, Regem adorauit non lignum, Quia hic gentilis est error et uanitas impiorum.

Dlategoż też on Caesar wielky[3]) z Consilium swym **(картка 12)** wszyskim temu zabiegaiąc złemu, tak się protestował: Non nos imagines in Basilicis positas Idola nuncupamus, Sed ne Idola nuncupentur, adorare eas et colere, eisque Seruitium impendere recusamus.

Przeto bez wszelakiey Controuersiey ta Conclusia prawdziwa schodzi, yż Papież nie od Boga, ale własnie od Iego Sprzeciwnika posłanie Swoie ma:

(картка 12 обор.).

DEMONSTRATIO 3-ia.

Quicunque Seminat et promouet blasphemias aduersus Maiestatem Nominis et gloriae unius in Trinitate Dei, et aduersus gloriam omnium eius Sanctorum tam in coelo quam in terris existentium, uidelicet aduersus Catholicam seu Vniuersalem Ecclesiam Dei, is proprie non à Deo, Sed ab eius hoste Diabolo habet Suam missionem:

At talis est Papa: Ergo:

Fundamentum Propositionis:

Simile factum est Regnum caelorum homini qui Seminauit bonum Semen in agro Suo. Cum autem dormirent homines, Venit inimicus eius et SuperSeminauit zizania in medio tritici[4]).

На боцї: [1]) Pius, 5-us: in Missali Rom. feria 6: in Parasc. Mag. [2]) De obitu Theodosii Imp. [3]) Carolus M: libro 4-o: de Imagin: c. 16: Idem habet Greg. M. lib. Epl. 1-o Epistola, 9-a. [4]) Matth: cap. 13.

Ne quis nos Seducat ullo modo: quoniam nisi uenerit discessio primum et reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui aduersatur et extollitur Super omne quod dicitur Deus, aut quod Colitur, ita ut in templo Dei Sedeat, ostendens Se tanquam Sit Deus. Cuius aduentus est secundum operationem Satanae in omni uirtute et Signis; et prodigiis mendacibus[1]).

Probarum Assumptio:

Dwa Sposoby Są zbluźnienia Maiestatu chwały Bożey, ktoremi Antichrist bluzni:

Pierwszy, o ktorym Złotousty S: [2]) Że Sobie wszytkę moc y władzę Bozską przywłaszczy, y będzie Się zwał Bogiem wszytkich, a Bogiem naywiętszym nade wszytkie Bogi. y Drugy, Doctor[3]) acz nie tak stary pisze, Że Się Antichrist wyniesie y nad Samę Troycę przena-Swiętszą. Czego y Daniel potwierdza tymi słowy, **картка 13)** Że przeciwko xiążęcia nad xiążęty powstanie, y przeciwko Bogu będzie mowił wielmożne rzeczy[4]) a iako Ian S: w Obiawieniu pisze, będzie bluznił imię Boże[5]).

Wtory Sposob, o ktorym Wuiek Iezuita pisze[6]), Krótko mowiąc wyniesie Się Antichrist nad Samego Boga nie rzkąc nad starsze swoie y nad wszytkie Swięte, y nad Kosciol powszechny. Co daie znać Danię kiedy mowi, yż nie będzie dbał na Boga Oycow swoich: A iako Ian S: w obiawieniu pisze, będzie bluznił y przybytek Boży, y te, ktorzy mieszkaią na niebie. Przetoż w Iana S: obiawieniu nazwany iest (Antichrist) wielką Nierządnicą, pełną imion bluznierstw.

Dowody yż Papież tym dwoiakim bluznierstwem iest Zmazany z tych przyczyn:

1-a przyczyna, yż Się dopuszcza zwać Bogiem: y Sam Się też Bogiem zowie: ktorego Słowa są:

Constat a Pio Principe Constantino — (me Papam) Deum appellatum esse[7]). Et exiguum est quod Papam pro Deo in terris, potestatem omnem in caelo et in terra habentem, haberi. Potest enim facere illud Totum, quod ad deducendas in Paradysum animas necessarium est, remouens omnia obstacula, quae mundus et Daemon dolose et fraudulenter opponunt[8]). Omnia, excepto peccato, facere potest, quae Deus potest[9]).

На боцї: [1]) 2-a Thessal: cap. 2-o; et Daniel: cap. 8: uersu 11-o et caet. [2]) Hom: in Ioannem, 40-a. [3]) Haymo 2-a Thess. c. 2-o. [4]) Dan: 8-o. [5]) Apoc. c. 13-io. [6]) w Apolog. fol. 514: w Kazaniu o Antichriscie. [7]) Nicolaus PP: dist, 96: Can, Satis. [8]) Bellar: respon: ad Gerson: in Contr: Venet: Consid: 11-a. [9]) Abbas in Can: Licet de Electione.

Stądże dopuscił Się tak witać, na Concilium Lateranenskim: Dominis Deus Papa noster[1]):

Dopuscił y na bramach rowny z Bogiem titul Sobie napisać, oto ten: Paulo 3-io: Optimo: Maximo in terris Deo[2]). **(картка 13 обор.)**.

Owa y w Xięgach tak Się mianować dopuszcza: Supremum Numen in terris[3]):

Naprzećiw Czemu, wyrok Błog. Grzegorza PP:[4]) Nunquid, cum Se Antichristus ueniens Deum dixerit non friuolum ualde erit? Sed tamen nimis perniciosum. Sin quantitatem Sermonis attendimus, Duae Sunt Syllabae: (Deus). Si enim pondus iniquitatis, uniuersa pernicies.

2-a Przyczyna, yż Się rownym Bogu czyni w tym troiakim maiestacie chwały.

Naprzod yż by y nawystępnieyszy był, Sądzon ni od kogo być nie chce: Powtore, yż o Sobie twierdzi, że żadnemu w Wierze błędowi nie podlega: Po trzecie, yż trzykrotnym pobożnym pokłonem, (niż Się Całuie noga iego od Krolow y Xiążąt et caet.) chwalić Się dopuszcza.

Co wszytko troie Samemu Bogu iest własne:

O czym taky iest Decret:

Si Papa Suae et fraternae salutis negligens deprehenditur, et Secum ducit innumerabiles populos gehennae plagis cum ipso multis in aeternum uapulaturos: Huius culpas hic redarquere praeSumat Mortalium nullus: quod ipse iudicaturus est omnes à Nemine iudicandus[5]). Cum nec posse Deum ab hominibus iudicari manifestum sit[6]).

Przeciwko Czemu iegoż własni służebnicy piszą,

Ecclesia a Ministris non solum exigere rationem, Sed etiam eos deponere et repudiare potest, Si non sunt idonei. Impii autem Nostri Pontifices ab Ecclesia quidem argui et in Ordinem cogi nolunt, **(картка 14)** quasi Domini Sint, non ministri[7]). Multos Antichristos inesse Romanensibus — opera ostendunt. Nam — homo ille, qui dicitur Papa, diuitiis nimium auctus maximo pietatis Christianae detrimento, Omnia Sibi licere more Tyrannorum pessimorum putat rationem actuum Nemini (quasi Sit Deus) reddere uult: id quod soli Deo conuenit, usurpat[8]). Nec Sibi dici aequo animo fert, Cur ita agis? Illud Satyricum inculcat,

---

На боцї: [1]) de Verborum Significatione Can. Cum interim, Extrauagante Ioanne 22-o. [2]) In Porta Tolentini in Italia. [3]) Stapleton in Epistola ante Principia doctrinae. [4]) Greg: Magn. lib. 6. epistola 30-a. [5])Bonif. 8-us: Dist. 40-a. Can. Si Papa. [6]) Nicol. PP. dist. 96. Can. Satis. [7]) Ferus Ordinis Minorum. Com. in Caput 11. Actorum in Princip. [8]) Caesar. Frider. 2-us. Et Archiepiscopus Carisburgensis Colonien; Lincoliensisque, ut habet Arentinus lib. 4-o.

Sic uolo, sic iubeo, Sit pro ratione uoluntas[1]).

Wtorey rzeczy dowod: — Że PP. errare non potest:

Siue pontifex in definiendo studium adhibeat, siue non, modo tamen Controuersiam definiat, infallibiliter certe definiet[2]). Concludendo et asserendo nunquam errat[3]). Eius iudicium, Iudicium Dei reputatur, et Sententia eius et Consistorium, Consistorium Dei[4]).

Ztąd że poszły te bezrozumne słowa za Artikuł wiary Papiezskiey Katholickiey,

Omnes Catholici in his duobus inter se Conueniunt. Primum, Pontificem in generali Concilio: Secundum est Pontificem uel solum, uel in suo particulari Concilio aliquod in reduba statuentem, Siue errare possit, Siue non, esse ab omnibus fidelibus obedienter audiendum[5]).

Przeciw czemu pismo S:

Omnis homo mendax[6]):

Obsequium uestrum sit rationale[7]).

przeciw temuż y Skargi ludzkie:

Homo ille, qui dicitur Papa — id quod Soli Deo conuenit, usurpat: Se errare, ullaue mendacii relligione astringi non posse: Credi Sibi impudentissime, Simulque impiosè postulat. **(картка 14 обор.)** fraudes, dolos, Commenta, fucum taceri. Qui Seruus Seruorum est, Dominus Dominorum perinde acsi Deus foret, esse cupit. Ingentia loquitur, quasi enim Deus esset — perditus homo ille, quem Antichristum uocare solent, in cuius fronte Contumeliae Nomen Scriptum est, Deus Sum, errare non possum: in templo Dei Sedet, longe lateque dominatur[8]).

Trzeciey rzeczy dowod — Pokłon nabożny z Pocałowaniem Nogi, Z Decretu iego.

Omnes homines, cuiuscunque Sint dignitatis et praeeminentiae, ut primum in Conspectum Papae uenerint, distantibus Spatiis, ter debeant ante illum genua flectere, et eius pedes osculari[9]).

Co Papież Swemu Scribentowi Bibliothekarzowi pochwala, mowiącemu,

Audis Summum Pontificem — Deum appellatum, et habitum pro Deo? Adorauit (Constantinus) uti Deum: Diuinos honores ei, quoad eius potuit, Contulit[10]).

На боці: [1]) Gerochus Gregory 7-i acer defensor, ut Auentinus habet lib. 5-o. [2]) Geogr: Valentianus Iez: Analysi fidei libro 8-o: cap. 3. [3]) Stapl: lib. 8: doctore participiorum, c. 3. [4]) Turrecrem: lib. 2-o: Summa de Ecclesia, c. 26. [5]) Bellar: de Verbo Dei, cap. 2: Sectione, Deinde. [6]) Psal. [7]) Rom. c. 12-o. [8]) Ut Supra Auentinus libro, 7-o. [9]) Extrauag: Can, Solitae de Maiorit: et Obedient. [10]) Aug. Steuchus lib: de Donat: Const: pag. 141.

Skąd iego naśladowcy do tego przyszli, yż[1]) Puluerem, quem equus ipsius albus pedibus calcauit, osculantur, et instar Sanctissimarum relliquiarum Colligunt, domi reponentes, ad Daemonia et morbos propulsandos.

A nie dziw Że to czynią, gdyż ich odpust do tego, od niego dany w te słowa przywodzi[2]): Si quis excommunicatus osculetur calceos Papae, statim absolutus praesumitur.

(картка 15) A to czym PP: z przykładu Poganskich Tyranow, O czym Polydorus Vergilius pisze[3]), Sumpto exemplo ab Ethnicis, hoc est Diocletiano et Caligula, qui edicto Sanxerunt, uti omnes, Sine generis discrimine, prostrati pedes Sibi exoscularentur

Co w Papiezu Iegoż Doctor gani:

Papa in Verbis Se dicit Seruum Seruorum, Sed de facto permittit Se adorari[4]), quod Angelus in Apocalypsi refugit[5]). Voluit item Cornelius Centurio pedes Apostoli Petri osculari[6]), Sed Pater mansuetudinis plenus id fieri non est passus, dicens: Surge. — O uocem memorabilem atque Saluturem: O Si nostri Sacerdotes, ita Se homines esse perpenderent, qui Se post hominum memoriam imperiosissimos Dominos praebent, non communes Patres uti fieri deberet. Istud institutum â Romanis (Ethnicis) Pontificibus dixerim. Nam ut Plutarchus testatur: Pedes iis reliqui osculabantur.

O tym brzydkim postępku, gdzie o Antichriscie Sybilla opowiada, mowi, yz Scelerato pede munera dabit. Bo też PP: przez pocałowanie Nogi, Cesarskie y krolewskie Korony daie, xiążęce czapki, kardinalskie Birety, Biskupskie infuły daie:

Przyczyny Zbluznienia Maiestatu Christa Pana.

Pierwsza przyczyna: Papa in Natiuitatis Domini benedicit ensem, quem postea donat alicui principi in Signum infinitae Potentiae illi oblatae, iuxta illud, **(картка 15 обор)** Data est mihi omnis potestas in coelo et in terra[7]), y zas, Ipsi aerei terreni, inferi Spiritus Siue genii, uerentur ac trepidant coelestem illam (Papae) in terris potestatem, uel inuite, uel reluctantes agnoscunt[8]).

На боці: [1]) Hasenmuler in Hist. Jesuitica. [2]) De Priuileg: Can: Cum olim. [3]) lib. 4-o: de inuentione rerum cap. 13-io: Historik Papiezsky. [4]) Ioannes Fabri Praefat: Instit. [5]) Apoc. c. 19-o. [6]) Polyd: Virg: lib. 4-o, ut Supra. [7]) lib. 5-o Ceremon. Pontific. cap. 7-o. [8]) Iustus Lypsi.

Druga przyczyna, Nos iustitiam nostram et Ecclesiae Sponsae nostrae nolumus negligere[1]): przez co czyni Sobie Oblubiennicę Christusową podłożnicą.

Zaczym PP: iest Synem Zatracenia, iako ten, ktory niema kościoła powszechnego Sobie za Matkę, maiąc ią za Oblubiennicę, gdyż, Non habebit Deum Patrem, qui non habet Ecclesiam Matrem. Augustin S: powiedział[2]).

A tak słuszne Sam on, stary Biskup Rzymsky powiedział, yż Nomen Vniuersalis Episcopi est nomen blasphemiae[3]) est Nomen Superbum, quod primus Apostata inuenit[4]), qui dixit, ascendam Super altitudines nubium, Similis ero altissimo[5]). y zas tenże Quis in hoc tam peruerso uocabulo, nisi ille ad imitandum proponitur, qui despectis Angelorum legionibus Secum socialiter Constitutis, ad culmen Conatus est Singularitatis erumpere: ut et nullis subesse, et Solus omnibus praeesse uideretur[6]).

3-ia Zbluznionego maiestatu P: Christusowego przyczyna ta iest, Że Się Zbawicielem Zwać dopuszcza:

Ecce uenit Leo de tribu Iuda: Te Leo Saluatorem expectaumus[7])

Stąd y dzis sławią y uczą:

Pauci eius (uid: Papae) Sublimitatem et Splendorem capiunt et assequuntur. Potest enim facere illud Totum, quod ad deducendas in Paradysum animas necesarium[8]): y indzie tenże, Data est ei potestas illimitata, — dispensandi, remittendi prout opus fuerit[9]):

Czemu Się własny iegoż Doctor Sprzeciwił, mowiąc[10]), Si Deus habet clauem Autoritatis, quominus absolute remittit: **(картка 16)** Christus Mediator clauem Excellentiae, quominus Satisfecit pro mundi peccatis: Singuli Apostoli, Episcopi, Pastores clauem ministerii, quominus beneficium mortis Christi praedicant: quam quaeso praerogatiuam, hîc habebit Petrus prae ceteris Apostolis, quam et ipsius Vicarius prae ceteris Pastoribus, nisi quominus diligentius ministerium exerceant? Sin enim aliquid amplius Sibi arrogant, nonne hoc est Dei autoritatem et ueritatem Christi inuadere?

На боцї: [1]) Bonif: 8-us: de Immunitate, Can. Quoniam. [2]) lib. 4: c. 10-o de Symbolo. [3]) Greg: M: lib. 4-o Epistola 36. [4]) lib. 6. Ep. 24-a. [5]) lib. 4, Ep. 38. [6]) ibidem. [7]) Simon Begnius, Episcopus Modrusiae in Conc. Lateran: ad Leonem: 10-um. [8]) Bell. Consid. 11: Contra Gersonem in Veneta Controuersia. [9]) idem, proposit. 4-a: Controu: Venet. [10]) Durand: dist. 18 quaest. 1-a: art 5: 8: et dist. 19: quaest. 2: Artic. 5: lib. 4-o.

Stąd y Owe niezbożne wyszły taxy[1]):

Parricidium, Matricidium, Fratricidium, Sororicidium, taxatur Turonicis 4-or: ducato, 1-o Similiter uxoricidium. Sed Si occissor petierit licentiam Contrahendi cum alia, tur. 8-o: duc. 2: Et qui maritum in eo facto inuit, taxa tur. 2: pro uiro et uxore Simul, taxa tur. 6: duc. 2: Absolutio ab actu Cum Monialibus intra et extra Claustrum, aut Cum Consanguineis, et aliis quibusuis ab unoquoque tur. 36: duc. 3. Pro actu Contra Naturam uel cum brutis tur. 90: duc. 12. Absolutio ab adultero pro laico tur. 4-or. In primo gradu affinitatis dispensare taxa tur. 30: duc. 4: In 2-o Consanguinitatis uel affinitatis gradu, dispensatur tantum per Signariam Papae, aut Sede uacante, per Summum poenitentiarium et taxa est tur. 50: duc. 52. Licentia ut Concioni eius interessentes (sic!) certas dies indulgentiarum Consequantur tur. 40-a: duc. 10. et caet.

Na ktorą Oyca Swego S: y podzisdzien nie ustałą niezbożną Złosć, nie dziw yż on Biskup tak żałosny okrzyk uczynić musiał). Habeat iam Roma pudorem, et tam nullius frontis criminum omne genus Catalogum prostituere deSinat. **(картка 16 обор).**

Stąd y owe rozmaite naprzeciw Maiestatu Christa Pana bluznierstwa.

Papam esse Christo Clementiorem, cuius operâ nusquam legatur in Scripturis, aliquem poenis Purgatorii solutum esse, quibus infinitos in dies absoluat Pontificis Misericordia[3]).

y zas, Si Christus in una Sederit Cathedra, et Papa in altera, et hic aliquid ipsi mandaret, ille uero diuersum, Se papae potius quam Christi morem gesturum[4]).

y zas, Soli Domino atqe Romano Pontifici seruire ac oboedire non aliter ac Christo ipsi[5]).

y zas, Si mihi Coram Papa causa agenda esset, mallem a meis partibus Iesuitas, quam Christum habere. Illi enim plus quam Christus autoritatis et gratiae in illius oculis et mente obtinent[6]).

На боці: [1]) Taxa Camerae, Seu Cancellariae Apostolicae, edita Lucetiae Anno 1520-o: Cum Priuiligio Parlam: Parisiensis, ex Die Iun: 6: eod. Ann. [2]) Claudius Espenseus in Epistola ad Tit, cap. 1-o. [3]) Erasmus in Epistola ad Timoth: cap. 1-o: Papież Miłosernieyszy niż Christus. [4]) Vide Apologiam Herodoti. [5]) Form: Voti 4: Ies. quam Confirmarunt Paulus 3: et Iulius 3-ius: ut habet Hasenmuller fol. 570. [6]) idem, fol. 204.

y Zas, Subesse Romano Pontifici omnem humanam Creaturam declaramus, dicimus et definimus esse de necessitate salutis[1]).

y Zas, Papa est Rex Regum et Dominus dóminantium[2]). Papa est admirabilis, quia uices Dei in terris gerit: inde Papa stupor mundi[3]).

y Zas Papa et Christus faciunt unum Consistorium[4]).

y Zas Papa est Causa causarum, unde non est de eius potestate inquirendum, cum prinae causae nulla sit causa[5]).

Ztąd Że y owe drugie bluznierstwa.

Francisce Iesu Typice, dux normaque minorum, Sedes nobis perpetue da regni Caelorum[6]).

A o drugim Dominus Christus est Dominus absolutè, Dominicus possessione[7]).

Zas, o pierwszym Beatus Franciscus fuit exem- **(картка 17)** plar omnis perfectionis. Totum Euangelium obseruauit ad literam, mundus ab omni peccato usque ad Quadrantem ultimum, Sanctus ad perfectionis apicem[8]). Per nouissimum et ultimum quadrantem fere omnes intelligunt minuta peccata: quadrans enim est minima moneta[9]), Significans minima peccata[10]).

O tym że w Miescie Francuzskim Blesia, pod Iego Obrazem na drzwiach koscielnych wymalowanym, taki iest podpis: Quaeretur peccatum illius et non reperietur. Y Zas, O Dominiku[11]), Dominus dilexit nos et lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo: Dominicus enim charitatis perfectione non uacuus, trinam disciplinam quotidie — ferrea Catena usque ad sanguinis effusionem capiebat: pro suis culpis unam, quae minimae erant, — tertiam proiis qui uersantur in Mundo.

Y Zas[12]), Dominus nascitur super terram mundam, Sed ne nimis laedatur a frigore, à Matre uirgine in prosaepio collocatur. Dominicus natus — egressus è lectulo, quasi iam Carnis delicias abhorreret, Super nudam terram iacere Saepius est repertus. Dominus Comedit agnum paschalem (scilicet tempore Quadragesimae) propter obseruantiam legis: Dominicus — totam quadragesimam pane et aqua peregit — Suis uinum et lacticinia Concedens.

На боцї: [1]) Augustus: de Anchora in Summa aurea. [2]) Bonif. 8-us. Can. Unam. S. Eccleisam in Extrauagante. [3]) Glossa in Praemio Clementinorum. [4]) Abbas de Electione Can. Licet. [5]) Baldus. [6]) In lib. conformitum Franc. a Greg. 9-o: Nicolao 3: Bened 12: et allis Confirmato. [7]) Antoninus Histor. part. 3: tit. 23: 24. [8]) Conform: lib. 1-o: Parte 6-a et 13-a. [9]) Bell. lib. de Purg. 1-o: cap. 7. sect. de Sexto. [10]) idem in Indice Script: tomo 1-o: de hoc loco Matthaei. [11]) Antoninus ut supra. [12]) Idem, ibidem.

Stąd że y Owa Niezbożnosć:

Potuisse Deum ex indulgentia non tantum Christum, Sed Thomam Aquinatem ad absolutam pro uniuerso mundo satisfactionem Suscipere[1]): Co iest własne Zrzucenie z Maiestatu Christa Pana, na ktore słusznie **(картка 17 обор.)** Syn tegoż Oyca w te słowa narzekał[2]): Nunc uidemus pluris fieri inter Monachos quid statuerint Benedictus aut Franciscus, quam quid is docuerit, de quo uno uox Patris audita est, Ipsum audite: Illi ferre non possunt, Si quis eleuet Dominici aut Francisci autoritatem: et nos feremus aequo animo Seruos anteponi Domino.

Co też Z dawnych Czasow iegoż Kardynał w te
Słowa przyznawał mu[3]),

Videtur Bone Iesu (inquit Bernardus) Contra te coniurasse uniuersitas Christianorum, et illi in persequutione primi Sunt, qui in Ecclesia tua uidentur primatum obtinere.

Stąd y owa Kacerstwa Pelagianska Nauka[4]):

Mogli Poganie y Narody wszytkie Zbawieni być, w iednego Boga wierząc, a wedle prawa przyrodzonego Cnotliwie żyiąc, a O Troicy y trzech Personach nie wiedząc. Iakoteż y Zydowie mogli Zbawienie mieć, choć Znacznie y wyraznie O Christusie nie wiedzieli, aby był Bogiem tym Co y Ociec.

Co twierdzić, iest Zaiste Z Maiestatu Christa Pana tey chwały Zrzucić, którą Sobie przypiSuie mowiąc ogulnie,

Nikt do Oyca nie przychodzi tylko przez mię[5]). y zas, Kto kolwiek Syna przy, ten ani Oyca ma[6]): Iedna wiara, ieden Bog ieden Pan[7]), ieden Posrzednik Boga y ludzi Iezus Christus[8]). Nie masz w nikim inszim Zbawienia[9]). Dlategoż słusznie **(картка 18)** Augustin S: na przodki tego Bluznierstwa Pelagiany tak uderzył, Quantaelibet uirtutis fuisse antiquos Praedices iustos, non eos Saluos fecit, — nisi fides Mediatoris, qui in remissionem peccatorum Sanguinem fudit. Dicit enim Apostolus Petrus, Credimus per gratiam Domini nostri Iesu Christi saluari Sicut et illi. Hoc uos non uultis inimici gratiae Christi, ut eadem gratia Iesu Christi salui facti Credantur antiqui, quasi hominibus ante legem et in lege Sanguis Christi non fuerit necessarius, euacuantes quod dictum est: Unus enim Deus, Unus et Mediator. etc.[10]).

На боци: [1]) Gitfordus in Caluino Turcismo pag. 561. [2]) Erasmus in Matthaeum, cap. 10. [3]) Hugo Cardinalis ex Bernardo. [4]) Skarga Iezuita w Kazaniu O Troicy S: przeciw Arr. [5]) Ioann, c. 14-o. [6]) Ioann, c. 2-o. [7]) Ephes. c. 4-o. [8]) Tim, 5-a c. 2-o. [9]) Act: cap. 4-o. [10]) Aug. Contr: duas literas Pelagiani, lib. 5-o: cap. 25-o.

Przyczyny Zbluznionego Maiestatu Boga Ducha S: od Papieża: ktore Się z tych iego pism pokazuią:

Scriptura pendet ab Ecclesia quoad nos[1]):

Haereticae assertio haec, maior est Authoritas Scripturae, quam Ecclesiae[2]):

Si tollamus autoritatem praesentis Ecclesiae et praesentis Concilii (Tridentini) in dubium poterant reuocari omnium Conciliorum decreta, et tota fides Christiana[3]).

Pio Sensu dici potuisse, Scripturas non plus quam Fabulas Aesopi ualere, absque Ecclesiae testimonio[4]).

Samym pismam wierzyć, iest Nic nie wierzyć[5]):

Przeciw czemu iegoż Doctor mowi[6]).

Quod dicitur de approbatione Scripturae per Ecclesiam, non intelligitur niSi de ea, quae erat tempore Apostolorum, qui Spiritu S: repleti erant, uiderant miracula et doctrinam Christi audiuerant: Atque ideo probati erant testes ueritatis Scripturae, Sed qui hanc autoritatem extendere uult ad Ecclesiam, quae postea sequuta est, is Certe Hae- **(картка 18 обор.)** reticus censendus est, cuiuscunque Sit Conditionis. A to Się na tym Pisma S: fundamencie gruntuie,

Duch S: wyda Swiadectwo O mnie[7]):

Stąd Że o Swych decretach tak mowi PP:

Sic omnes Sanctiones Apostolicae Sedis accipiendae Sunt, tanquam ipsius diuinâ uoce Petri firmata[8]). Quas pari pietatis affectu ac reuerentiâ suscipit ac ueneratur Ecclesia: uidelicet iak y pismo Swięte[9]).

Przeciw Czemu Ieronim S:[10]).

Quamuis Sanctus Sit aliquis post Apostolos, quamuis diSertus Sit, non habet autoritatem, quoniam Deus narrat in Scriptura, non uerbo.

Stąd też y owego uczą, yż

Scripturae (Sacrae) Sine traditionibus nec Necessariae, nec Sufficientes ad doctrinam necessariam Siue de fide, Siue de moribus fuissent[11]).

На боцї: [1]) Ius. Canon: et Bell: lib. 2-o: de Conc, cap. 52-o. [2]) Eccius in Enchirid: de Autoritate Ecclesiae. [3]) Bell: de Effectu Sacramentorum lib. 1. c. 25. [4]) Hosius Cardin: de autoritate script. lib. 3-io. [5]) Wuiek Iez: w Apolog: fol. 658. [6]) Durandus de Approbatione scripturae lib. 3: dist. 24: quaest, 1-a. Art. 9-o. [7]) Ioann, 15-o. [8]) Agatho PP: dist: 19-a Can, Sic omnes. [9]) Pius 5-us: in Conc. Trident: decr: de Can: lib. 15-o. [10]) in Psal. 86-um [11]) Bell: de verbo

Stąd tegoż też słowa smiałe nazbyt,

Nisi habeamus uerbum Dei non Scriptum, nulla nobis erit fides[1]).

Stąd że y te drugiego,

Ecclesiam multò melius habituram fuisse, Si nullum extaret descriptum Euangelium[2]).

Przeciw czemu Gerson powiedział, yż

Reiectio scripturae est praeparatio certissima ad Antichristi Susceptionem[3]).

Stąd y te bluznierstwo:

Scriptura S: potest (ut Cardinalis Cusanus recte dicit) pro temporum ratione aliter atque aliter exponi[4]). Bo ynak iako drugy iego towarzysz **(картка 19)** mowi, Si Scripturam Solam fidei regulam Christus Ecclesiae reliquisset, quid aliud quam Delphicum gladium habemus, quare inquit Aristoteles in Politicis, fabri aerarii faciunt ob inopiam[5]). Protestantes fałsó negant scripturam esse ueluti nasum quendam Cereum, in omnem Sensum flexibilem[6]). Quae instar nasi cerei ducetur quo quis uult[7]). Mutato Iudicio Ecclesiae, mutatum est et Dei iudicium[8]).

Stąd że one Antichristianskie nad Pohanskie Tyranstwo gorsze słowa:

Sententia Pastoris etiam iniqua tenenda et timenda est[9]).

Co oboie nie na Boży ale na Czartowsky Koscioł należeć, ieden z Doctorow koscielnych powiedział mowiąc, Christi Ecclesia Sedula et cauta depositorum apud se dogmatum Custos, nihil in his unquam permutat, nihil minuit, nihil addit, non amputat uerba, non apponit superflua. y drugy rownie

---

На бот: [1]) idem ibidem, cap. 4-o. [2]) Hosius Card: in Petri Confessione. [3]) Gerson Accad. Paris: Cancel. [4]) Duraeus Ios: Contra Vittalerum, fol. 45-o. [5]) Turrianus Jos: Contra Sadeclem, pag. 99-a. [6]) Melchior Canus locorum Theolog. lib. 3: cap. 2-o. [7]) Salmeron Ies. Comm. in Epistolam Pauli in genere disput: 8. Sect. 3. [8]) Cusan: Card. Epistola 2-a et 3: ad Bohemos. [9]) Bell: in responsione ad Gers:

Patientia aSinina est, non curare quod ei imponatur aurum uel lutum[1]). Facere malum quouis iubente magistro, Constat non esse obedientiam Sed inobedientiam, inquit Bernardus: Et Gregorius, Cauete (inquit) ne plus quam expedit Subditi Sitis, ne Praepositorum uitia ueneremini[2]).

Stąd y te bluzniestwo na S-e: Ewanielisty:

Verum prius Matri, quam aliis Christus apparuerit? Responsio: quia sic: Quod probatur, — Primo: Mater Super omnes doluit, Super omnes Consolari debuit: Sed Negligentes Euangelistae non faciunt mentionem de hâc apparitione[3]).

Non nego Apostolos in Scribendo errare potuise[4]).

Papież wynosi Się nad wszytkie Swięte:
Którego głos o swey Zwierzchnosci.

Maior est Papae auctoritas, quam Sanctorum Omnium[5]):

Papa statuere potest Contra Epistolas Pauli[6]): Est enim Maior Paulo[7]). Maior omnibus autoribus ueteris testamenti, et ideo potest Contra Vetus Testamentum dispensare[8]). Maioris est in Ecclesia Christi authoritatis, quam fuerit Aaron[9]).

Stąd że y Owo,

Franciscus Plus fuit quam Ioannes Baptista: Ioannes enim uerbum de Paenitentia accepit a Domino: Franciscus autem a Domino et Papa, quod plus est. Melior Apostolis, quia illi nauem tantum et alia reliquerunt, non tamen uestimentum, quod in dorso habebant. Franciscus autem non solum omnium terrenorum facultati abrenunciauit: Sed et Pannos et Foemoralia reiecit. Quod de nullo alio Sancto legimus. Vnde benè Christo poterat dicere: Reliqui omnia, et Sequutus Sum te[10]).

Agios Paulus per istum itur ad Christum:
Agios Dominicus facilius itur per istum:

На боці: [1]) Poraldus Episcopus Tomo 1-o: de Beatitud. [2]) idem, tomo 1-o de iustitia, cap. 5-o. [3]) Gabr. Baralet. Dominicanus Sermone in die resur: fol. 145-o in 4-o impresso Anno 1507: Parisiis. [4]) Giffordus in Caluino Turcismo lib. 1-o: cap. 6. [5]) Antonimus in Summa. [6]) Carolus Ruisius Consol. 109. num. 1. vol. 5. [7]) Antonin: de Rosel: tract. de Conciliis. [8]) Glossa de Translat: Episc: ad can. Quanto. [9]) Bell: de Clericis lib. 1-o. c. 28: Sect: His igitur. [10]) Libro Conformitatum Franciscan.

Nec mireris de scriptura huiusmodi, quia doctrina Pauli Sicut et caeterorum Apostolum erat doctrina inducens ad fidem: Doctrina Dominici ad Obseruationem Consiliorum, et ideo facilius per ipsum itur ad Christum[1]).

Tegoż Ducha są y Regulę Iezuitską zalecaiące słowa, o ktorey mowią.

Noster Decalogus est Regula Votorum ab Ignatio Loiola tradita, imo Decalogi Legibus praestantior: quod in Decalogo tantum Sint Mandatoria: in nostra autem Regula plura sunt quam lex exigit, nempe Consilia[2]).

(картка 20).

yż Się Papież nad wszytko Duchowienstwo bluzniersko wyniosł:

Omnis Ordinaria Iurisdictio Episcoporum descendit Immediatè a Papa, et est in eo, et ab eo in alios deriuatur[3]). Quae autoritas non tribuitur ei ab Apostolis: Non a Concilio Generali: non à Cardinalibus. Est Simul Episcopus, Archiepiscopus, Patriarcha et Papa[4]). Hinc inSignis titulus Romano Episcopo proprius. Uniuersalis Ecclesiae Episcopus[5]).

Przeciw czemu pismo Boże:

Iak mię Ociec posłał, tak ia też Was posyłam[6]):
Przeciw temuż y pismo S: Oycow[7]):

Petro Cura totius Ecclesiae et principatus committitur: et tamen Uniuersalis Apostolus non uocatur: Et Vir Sanctissimus ConSacerdos meus Ioannes uocari Uniuersalis Episcopus Conatur: Exclamare Compellor ac dicere: O tempora! O mores! Nunquid ego hâc in re piissime Domine propriam causam defendo? Et Magis causam Omnipotentis Dei, quam causam Uniuersalis Ecclesiae? Quid est iste qui Contra statuta Euangelica[8]), Contra Canonum Decreta[9]), Nouum Sibi usurpare Nomen praeSumit? — Sed absit à Cordibus Christianorum Nomen istud blas-

---

На боцї. [1]) Anton: Hist: part. 3: tit. 23-io. [2]) Crusius Ies: in explicationibus Regularum Loiolae. [3]) Bell: de Rom. Pont. et de Clericis. [4]) ibidem in Indice libri de Summo Pontifice. [5]) idem, ibidem, lib. 2-o: cap. 35-o. [6]) Ioann, 20. [7]) Greg: Magn: lib. 4: Epistola 32-a. [8]) Matt, 23-o. [9]) Conc: Nicaen: Can: 6: Grat: dist: 65. Can: Mos Antiqu: Et Cart. 3: Can 26: Primae Sedis apud Gratianum.

phemiae: in quo Omnium Sacerdotum Honor adimitur, dum ab uno sibi dementer arrogatur.

A słusznie dementer, abo bezrozumnie: gdyż

Caeteri Apostoli cum Petro pari Consortio honorem et potestatem acceperunt[1]). Zaczym

Vbicunque fuerit Episcopus, Siue Romae, Siue Eugubii, Siue Constantinopoli, Siue Rhegii, Siue Alexandriae, Siue Thebis, **(картка 20 обор.)** eiusdem meriti est, et eiusdem Sacerdotii: Omnes Apostolorum Successores sunt[2]).

Stąd u Papieża Powaga Conciliorum Za nic:

Pontifex est absolute Supra Concilium generale, et nullum in terris supra se iudicium agnoscit: Contraria Sententia non est toleranda![3]). Si totus mundus Sententiaret in aliquo negotio Contra Papam, uidetur, quod Sententiae Papae standum Sit[4]).

Stąd Zaraz y te słowa,

Concilia suo modo utilia, non tamen absolutè[5]).

Co wszytko yzaż nie wywraca tey godności od Christa Pana Duchowienstwu daney[6]): Powiedz Kosciołowi:

Abo y tego iegoż własnego Decreta, Si autoritates quereretur, Orbis maior est Vrbe (Roma)[7]).

Przeciw temu bluznierskiemu wywyszeniu skargi:

Audiui Saepe à Doctissimis uiris, omnique uirtute praeditis omnium malorum Seminarium esse Summum, uidelicet, Pontificem Concilio Uniuersali obedire nolle[8]).

Na toż Się w Papieżu y Graekowie skarzą:

Solam causam Contiuuati Schismatis esse eam, quod Episcopus Romanus nollet subjici oecumenico Concilio[9]).

Zaczym powszechney Apostasiey nieomylne niebezpieczenstwo, gdyż,

Vniuersa Ecclesia à statu Suo corruit, quando is, qui est Vniuersalis cadit[10]): nullus iam Episcopus in ueritate inuenitur[11]).

На бощ: [1]) Anacl: dist: 21. Can: In nouo Testamento apud Gratianum. [2]) Hier. dist, 93 Can. Legimus apud Gratianum. [3]) Bell. lib. 2-o de Conc. Cap. 14. [4]) Antoninus in Summa. et caet. [5]) Bell: de Conc. libro 1: cap. 10. [6]) Matt: 18. [7]) Gratian. dist. 93-ia: Can. Legimus. [8]) Ortomus in Epistola ad Lectorem, quae habetur in fascic. rerum expetendarum. [9]) Nilus Archiep. Thess: lib. 1. de Primatu R. P. [10]) Greg: Magn: lib. 4-o: Epistola 32-a. [11]) idem epistola 35-a.

Dlategoż słusznie Concilium niektore tak iako pisze Samże potym Papież, taky Decret ferowało,

Haec est ueritas fidei Catholicae, Generale Concilium esse Supra omnem aliam potestatem in terris. — Qui Se his autoritatibus opponit, pertinaciter Haereticus est[1]). Pontifex nisi Subjiciatur autoritati Concilii, Non est Filius (Matris Ecclesiae)[2]). **(картка 21).**

Ktorym yż Sie iawnie Sprzeciwia Papież dzisieyszy, Zapomniawszy też Swego Antecessora tych słow[3]): Contra statuta Patrum aliquid Condere, aut mutare, nec nostrae Sedis potest autoritas.

Stąd y wszytkich Duchownego Stanu ludzi Zbluznienie y zniewaga:

Tollerandum est iugum, quod a Sancta Sede imponitur, licet intolerabile uideatur[4]). Id, Quod Papa approbat, uel reprobat, nos approbare uel reprobare debemus[5]). Verum (на горі: prawdę, на боці: idem) quoque Contra Papam dicere, est Contra Inramentum Episcoporum[6]).

Naprzeciw Czemu, iegoż Sie skarzą asseclae[7]):

Ipsa Christiana Religio, à Cuius origine Christus finem imposuit Caeremoniis, nunc hoc Canonum iure plus habet, quàm unquam olim habuérunt Iudaei, quorum pondere addito, ipsum leue ac Suaue Christi iugum Nunc redditum sit Omnium grauissimum. Cogunturque Christiani plus ex Canonum Praescripto, quam ex ipso, uiuere Euangelio. Non sunt hae leges et Canones à Deo nec ad Deum, Sed à Corrupta hominum natura ingenioque perfecta ad questum et auaritiam excogitata.

yż Papież bluzni Swięte Swieckiego stanu:

Sicut aurum excellit plumbum, Sic dignitas Papae excellit Imperatorem. Et Sicut Sol dicitur Pater Planetarum et dominus, ita Papa est omnium dignitatum[8]). Terra maior est Septies Luna, Sol autem maior est octies lunâ: Sequitur dignitatem Pontificis Romano 47-ies (!) Maiorem esse regali dignitate[9]):

На боці: [1]) Aeneas Syluius de gestis Conc: Basiliensis, Concl: 1-a et 3-ia. [2]) ibidem lib. 2-o cap. 14-o. [3]) Zosimus PP: ut habet Cusanus lib. 2-o, de Concord: Cathol: cap. 18 et 20-o. [4]) Gratian: dist, 19-a: tit. in Canonem: In memoriam. [5]) ibidem in glossa Can: Si Romanorum. [6]) Aeneas Syl: postea Pius 2-us: Epistola ad Moguntinum Capitulum. [7]) Cornelius Agrippa, de Vanitate Scientiarum, cap. 92-o. [8]) Innocentius 3-ius. lib. 3: decretal: Tit. 33: Can. Solitae. [9]) ibidem in Glossa.

Stądże nie mniey bluznierskie słowa iego pochlebcow,

Ecclesiastici tam longè sunt Super (картка 21 обор.) Principes, quam anima Super Corpus[1]). Sacerdos praestat Regi, quantum homo bestiae[2]): Taką uczciwość Pomazańcom Bożym Papież wyrządza: O ktorych pierwszi Chrzescianie tak trzymali mowiąc, Colimus Imperatorem ut hominem à Deo minorem[3]). Nullum esse Supra Imperatorem praeter Solum Deum, qui fecit Imperatorem[4]). Ipsum Super terram Parem non habere[5]):

Starzy zas Oycowie S: iak Cesarzow Czcili:

Ego indignus pietatis nostrae famulus. Ego haec dominis meis loquens, quid Sum nisi puluis et uermis? — Ad hoc enim potestas Super omnes homines Dominorum meorum pietati caelitus data est, ut qui bona appetunt, adiuuentur. Exolui, quod debui: Imperatori oboedientiam praebui, atque Deo quod Sensi minimè tacui[6]).

Stąd y owe zbluznienie Swietskich Swiętych:

Nos, nos imperia, regna, principatus, et quidquid mortales habere possunt, auferre ei dare possumus[7]). Deponere Imperatorem, transferre imperium de Oriente in Occidentem[8]).

Przeciw Czemu, decret Swięty Starych Oycow, w prawież Papiezskim:

Iesus Christus, Sic actibus propriis et dignitatibus distinctis officia potestatis utriusque discreuit, ut Deo militans minime Se Secularibus negotiis implicaret: ac uicissim ne ille rebus Diuinis praesidere uideretur, qui esset Secularibus negotiis implicatus[9]). Cum ergo partes istae Sint distinctae (scilicet Sacerdotium et Imperium), est hic argumentum, quod imperium Non habetur à Papa. Et quod PP: non habet utrumque gladium. Nam exercitus facit Imperatorem, et Imperium à Solo Deo habetur. Alioquin Si ab ipso haberetur, licite appellaretur in temporalibus ad ipsum: quod prohibet Alexander (Papa): Et dicit quod (картка 22) illa non Contingunt Suam iurisdictionem: et quod Ecclesiae soluunt tributum imperatori[10]).

На боці: [1]) Bell: de Laicis, cap. 18. [2]) Orzechouius in Chymera. [3]) Tertillianus ad Scupulam. [4]) Optatus Contra: Parmenianum lib. 3. [5]) Chrysost: Hom: 2-a ad populum Antioch. [6]) Greg: Magn: lib. 2: Epistola 61-a. [7]) Greg. 7-us, ut habet Platina in uita eius. [8]) Dist. 10-a in Glossa, Can. Quoniam. [9]) Cyprianus Iuliano Episcopo, ut habet Gratian: dist: 10-a: Can. Quoniam. [10]) ibidem in glossa.

Na co też y Bernard S: Z narzekaniem uskarza Sie:

Plánum est, Apostolis interdicitur dominatus. I ergo tu et tibi usurpare aude, aut dominans Apostolatum, aut Apostolicus dominatum. Plane ab alterutro prohiberis: Si utrumque Similiter habere uoles, perdes utrumque. Alioquin non te exceptum illorum numero putes, de quibus queritur Deus Sic[1]): Ipsi regnauerunt non ex me principes extiterunt, et non Cognoui eos, Iam Si regnare Sine Deo iuuat, habe gloriam Sed non apud Deum[2]). (Ergo apud Diabolum).

Nad Całowanie Nog Papiezskich, y Masztalerzmi Cesarze, Krole, y Xiążęta czyni:

Quando Papa ascendit equum, maior princeps, qui praesens adest, Et Si esset Imperator Stapham equi Papae tenere debet, et deinde equum ducere per frenum aliquantulum. Quod si ita placeat Papae, ut non equo Sed Sella uehatur, tunc Imperator uel Rex, Si quis adsit, debet ipsam sellam Humeris Suis Sustinere[3]).

Dla ktorych y inszich Papiezskich bluznierstw przysłowie urosło,

Si quis alteri malum precari uult, precetur ut Papa fiat,[4])

y zas, Fieri non potest ut (ad Paparum salutem) Sufficiat residua, quae est apud Deum misericordia?[5]).

Ergo PP: nie od Boga ale od Iego Sprzeciwnika własne swe posłanie ma.

(картка 22 обор.).

DEMONSTRATIO 4-a.

Quicunque est Archihereticus, uel Princeps Heresεων et earum defensor et Propagator, is non à Deó Sed proprié ab eius hoste Diabolo habet Suam missionem:

Sed talis est Papa R: Ergo:

Propositionis ius, Z nauki pozna, iesli z Boga iest[6]).

Probatio assumptionis:

Dwoiaky Sposob RozSiewania Haeretictwa:

Pierwszy, Haeretikami Są y ci, ktorzy błędy te, ktore są dawno w Kosciele, w onych starych Haeretikach potępione, Za Ewanielią obieraią y udawaią: a prawie Znowu Z piekła wskrzeszaią[7]).

На боцї: [1]) Bernardus lib. 2: Considerat: ad Eugenium Papam. [2]) Oseae, c. 8-o uersu, 4-o. [3]) Ceremonia Pontifical: lib. 1-o Sect, 3: cap. 2-o et 3-io: fol 264. [4]) Petrarcha. [5]) Platina in Vita Marcellini. [6]) Ioann, 4. [7]) Wuiek in Apolog. fol. 551.

Drugy: Obacz, Że to iest własna nieuczonych a niestatecznych ludzi, (iakowi są Haereticy wszyscy) psować nie tylko pisma trudne, ale y insze lacne wykładami fałszywemi na swe y innych wiele ludzi Zatracenie[1]).

A ten trzeći Sposob z Błog(o): Apostoła Pawła:

Będzie czas, gdy zdrowey nauki nie Scierpią, ale według Swych pożądliwości nagromadzą Sobie Vczycielow maiąc Swierzbiące uszy: a od prawdyć słuchanie odwrocą, a ku basniom Się obrocą[2]).

Haeretictwo Walentinianow: Papież (остатне слово перечеркнене).

Cùm ex Scripturis (Haeretici Valentiniani) arguuntur, in accuSationem conuertuntur ipsarum, quaSi — non Sint ex autoritate, et quia non possit ex his inueniri Veritas **(картка 23)**, qui nesciant Traditionem[3]). Non enim per literas traditam illam, Sed per uiuam uocem, ob quam Causam et Paulum dixisse[4]): Sapientiam autem loquimur inter perfectos, Sapientiam autem non mundi huius.

Tegoż y Papież uczy:

Że tylko słowem Bożym iest Co napisano, nie to Co tez ustnie podano, Diabeł to tak uczy[5]).

y Zas, Scripturas Sine Traditionibus non esse Sufficientes[6]) (uid: ku wszelkiey prawdy okazaniu.

Haeretictwo Eustatianow:

Scripsit Athanasius ad Eustachium Contra eos qui Iubent Credere quod ipsi dicunt, et Non perspicero deceat ne an non deceat. Istorum Haeresim, ait cunctas Haereses renouare et cunctas Superare. Iubent isti, inquit, accipere Simpliciter quae dicuntur, ut nemo exquirat, quod in iis, aut decens aut indecens Sit: Non expendam, quid utile, quid proposito Consentaneum, quid Mysterio dignum, quid cum Veritate concordans? Haec Athanasius[7]).

На боцї: [1]) Tenze, na list 2: Piotr: cap. 3: vers. 16 w Bibliey. [2]) 2-o: Tim, 4-o. [3]) Irenaeus libro, 3: cap. 2. [4]) 1-o. Cor: 2-o. [5]) Paulinus Iez: w Missiey, fol. 26. [6]) Bell: de Verbo non scripto. lib. 4: cap. 4-o. [7]) Turrianus Jes: in Epistola ante Greg: Valentiani: Contra Vbiquistas Arianistas.

Tegoż uczy y Papież:

Romanus Pontifex est Summus Ecclesiae Iudex, Cuius interpretatio est Sensus Spiritus S: [1]) Qui errare non potest, Siue in definiendo studium adhibeat, Siue non[2]). Ita ut non quid, Sed quis loquatur, fidelis populus debeat attendere: Ordinarius Pastor Ecclesiae audiendus est, non examinandus[3]). Papa Siue errare possit, Siue non: est ab omnibus fidelibus obedienter audiendus[4]). Etiam Si Dei uerbo Contraria praecipiat, tamen ei Simpliciter Obediendum. Quia Papa est uiua lex Dei, uiuum Verbum Dei, Cui omnes Sub poena acternae damnationis obedire, necesse habentur[5]) Et si immemor Suae Salutis Sit, nemo illi dicere potest, Cur hoc facias? [6])

(картка 23 обор.).

Haeretictwo Pelagianow:

Fidem Catholicorum in Humano fundari testimonio, est Pelagianum:

Tegoż uczy y Papież:

Omnes Sanctiones Apostolicae Sedis accipiendae Sunt, tanquam ipsius diuina uoce Petri firmatae[7]). Id quod PP: approbat uel reprobat, nos approbare uel reprobare debemus[8]). Et quod opus est Lectione Bibliorum, cum nobis Sint salutaria Ecclesiae praecepta, quae uicem Bibliorum apud Catholicos obtinere debent[9]). Haeretici Semper Haeretica in nos urgent Biblia: Nos Biblia habemus Pontificem Romanum, quem Sequentes, errare et decipi non possumus. Hic Seipsum interpretari potest, Biblia autem nequaquam. Ideo tutius illius Decretis, quam huius obscuritatibus confidere possumus[10]). Ille est lex Dei uiua, Cui magis quàm literae Bibliorum est Credendum[11]).

Haeretictwo Manichaeow: Rozmaite:

Pierwsze: Cum (Manichaei) ad tegendam infidelitatem suam nostris audeant interesse mysteriis, ita in Sacramentorum Communione Se temperant, ut interdum tutius lateant. Ore indigno Christi Corpus

---

На боцї: [1]) Bell: lib. 3-io: de Verbo Dei, cap. 4: et 5-o. [2]) Greg: Valent: Iez: Analit: fidei lib. 8: cap. 3. [3]) Stapleton lib. 1-o: de doctrina: Princ: c. 5-o. [4]) Bell: lib. 4-o: de Rom. Pont: cap. 2: Sect. Deinde. [5]) Fabricius Ies. [6]) Bonifacius, 8-us: dist: 40-a. Can. Si papa. [7]) Agatho PP: dist, 39-a: Can, Sic omnes. [8]) in Glossa: Canone, Si Romanorum. [9]) Hoffeus Ies. [10]) Fabricius Ies: Papież Biblia pewnieysza, niż pisana. [11]) Idem Fabr: et Torrensis Iesuita.

accipiunt, Sanguinem autem redemptionis nostrae Haurire omnino declinant: Quod ideo uestram uolumus Scire Sanctitatem, ut uobis huiuscemodi homines, et ab his manifestentur indiciis: et quorum deprehensa fuerit Sacrilega Simulatio, Notati et proditi á Sanctorum Societate Sacerdotali autoritate pellantur[1]). — Rogamus uos fratres ut obseruetis eos, qui dispensationes et offendicula propter doctrinam, quam didicistis, faciunt, et declinate ab illis[2]).

Toż Zachowuie y Papież:

Licet Christus suis discipulis administrauerit Sub utraque specie (**картка 24**) Panis et uini hoc uenerabile Sacramentum: Et Similiter licet in primitiua Ecclesia huiusmodi Sacramentum reciperetur à fidelibus Sub Vtraque Specie: Postea à Conficientibus Sub utraque, et à Laicis tantummodo Sub Specie panis Suscipiatur[3]).

Wtore Haeretictwo Manichaeow: Vobis per fabulam in escis omnibus Christus ligatus apponitur: adhuc ligandus nostris uiscceribus, soluendus ructatibus[4]):

Tegoż uczy y Papież:

Ore et corde profiteor: Non solum Sacramentum, Sed et uerum Corpus et Sanguinem Domini nostri Iesu Christi esse in altari: et Sensualiter, non solum Sacramentum Sed iu ueritate manibus Sacerdotum tractari, Frangi et fidelium dentibus afferi[5]). Verè et proprie manducari etiam et Corpore, et transmitti ad stomachum[6]). Et Si mus, uel Canis Consecratam Hostiam manducet, Substantia Corporis Christi non desinit esse sub Speciebus. Quamdiu Species illae manent[7]). Etiam in Cloaca[8]). Potest à Mure Comedi, et euomi[9]).

Przeciw Czemu Swiętych Zdanie:

Christus esca mentis non uentris[10]). Vt quid paras dentes et uentrem? Crede et manducasti[11]).

На боцї: [1]) Leo Magn. Serm. 4. Quadragesimae. [2]) Rom. c. 16-o. [3]) Conc. Constant: Sess: 3-ia. [4]) Aug: Contra Faustum Manich: lib. 20: c. 53. [5]) Nicol. PP: de Consecrat: dist. 2: Can: Ego Berengarius. [6]) Bell: de Euchar. lib. 1: c. 11: Idem habet Missale Rom. Oratione post Communionem Corpus tuum. [7]) Thomas Aqu: Parte 3: Summae, quaest: 8. art. 3. [8]) Bonauentura in 4-o Sententiarum: dist. 13: quaestio 1: lit. E. [9]) Fortalitium fidei lib. 3. [10]) Cyprianus. [11]) Aug: ut habet Gratian: de Consecr: dist. 2: Can. Vt quid.

Trzecie Manichaeow Haeretictwo:

Auditores qui appellantnr apud eos, et Carnibus uescuntur, — et Si uoluerint, Vxores habent: quorum nihil faciunt qui uocantur Electi. — Sacerdotes[1]).

Toż Haeretictwo wskrzesił Papież:

Melius est Scortari et uri, quam post unam forni- (**картка 24 об.**) cationem uotum caelibatus uiolando, ad Nuptias transire[2]). Sacerdos Si fornicetur, aut domi Concubinam foueat, — grauius peccat Si Contrahat Matrimonium. Nullo modo permittendum est Coniugium Sucerdotibus, quia non desunt rationes aliae Seruandae Castitatis[3]).

Stąd że y Owo bezecne Iezuitskie Zdanie:

Si quis desideret habere pollutionem ob finem bonum: ut Ob Sanitatem, aut leuandas tentationes Carnis, quibus interdum affligitur, Non est peccatum[4]).

Stąd takaż Czystosć Xiężey Rzymskiey:

Nunquid Compelli potest Clericus Concubínam abiurare? Videtur quod non. Videtur quod hoc Crimen Meretricii Ecclesia sub dissimulatione tránsire debet. Si non castè, tamen cautè[5]):

Stądże ostrzegaiąc tey Swey Zmysloney Czystości, takowe głosy są wydane:

Quamuis tactus et oscula Sint praeludia Incontinentiae in laicis, Secus tamen est in clericis. Nam Clericus praeSumitur ista facere pro charitate et bono zelo[6]). Si Clericus amplectatur mulierem, (laicus) interpretabitur, quòd causa benedicendi eam hoc faciat[7]).

Haeretictwo Eutichianow:

Corpus Christi esse posse ubique Simul, uel esse posse in Infinitis locis simul, immensitatem plane diuinam requirit: et Eutichianorum Haeresis est[8]).

На боці: [1]) Aug: Epistola 74-a. [2]) Bell: de Monachatu lib. 2: cap. 34-o. [3]) Costerus Ies: Enchir: tract: de Coelibatu. [4]) Tolletus Card: Ies: lib. 5-o: Instruct: cap. 13. [5]) Constitution: Othonis de Concubinis Clericorum remouendis: Canone, Licet ad profugendum in glossa: [6]) Petrus Romanus(?) in Glossa, Extra de immunitate Ecclesiae. [7]) Gratianus, causa 11-a: quaestio 3: Can, Absit in glossa. [8]) Bell: lib. de Notis Ecclesiae: cap. 9-o: et de Christo, lib. 3. cap. 18.

Papież tegoż Vczy:

Ciało Christusowe — Może być Zaraz nic na iednym mieyscu, to iest, na roznych mieyscach[1]).

Owa, Esse ubique, ubicunque Sunt Hostiae Consecratae[2]).

Haeretictwo Marcionitow:

(картка 25).

Haeretictwo Marcionitow:

Dat etiam (Marcion) permissionem Mulieribus ut Baptismum dent[3]).

Tegoż y gorszego uczy Papież:

Mulier in Conuentu quamuis docta et Sancta docere uel aliquos baptisare non praeSumat, Nisi necessitate Cogente[4]). Non reiteretur Baptisma quod a Pagano administratur[5]). Neo rebaptizari debent, baptisati à Iudeo[6]).

Zaczym Znieważone iest ono pisma Swiętego,

Nikt Sobie nie bierze urzędu, aż będzie wezwan iako Aaron[7]), y zas, Nie dawaycie Swiętego Psom: (iakowi Są Poganie y Zydzi)[8]). Ponieważ Non priuatio Sed Contemptus baptismi damnat[9]) y Canon, Mulier baptizare non praeSumat[10]):

Haeretictwo Priscillianitow:

Priscillianistae Sentiebant, licere Sibi aliquando Mentiri[11]).

Tegoż uczy y Papież:

Aliquando licet uti aequiuocatione et decipere audientem: Non Semper, Sed quando Iudex Contra iustitiam petit iuramentum, licet uti aequiuocatione et iurare secundum Suam mentem Contra mentem Iudicis. Vt puta querenti Iudici, Fecisti ne illud? Respondeat non feci: Intelligendo Inter Se, ut dicam tibi, uel hoc tempore: uel quid simile. Et si uir uxorem petat, an Sit adultera? ista potest dicere non sum, quamuis uerum fuerit, intelligendo, ut tibi reuellem. Sic qui Cogitur

---

На боцї: [1]) Wuiek Iez: w Bibliey na Iana, c. 20, u. 19. [2]) Bell: de Christo, lib. 3: c. 18. [3]) Epiphan: Haeresi, 42-a. [4]) Dist. 4-a: de ConSecrat: Can. Mulier. [5]) ibidem Titulo, Can. Romanus. [6]) ibidem, Nicol: PP: Can: A quodam Iudaeo. [7]) Hebr. 5. [8]) Matt, 5-o. [9]) Bernard: Epistola 77-a. [10]) Conc. Cartag. 4-um: Can. 500. [11]) Sixtus Senensis lib. 3-io.

iurare, in Sponsam accepturum alteram, intelligendo, Si postea placuerit[1]).

Taką Haereticką Iaskinią wlazł Grzegorz 7, na Papiezstwo, ktory iako pisze Iezuita iego, Tempore Magni Schismatis, antéquam Pontifex Crearetur, iurauit publico et **(картка 25 обор.)** Solenni ritu SeSe abdicaturum Pontificia potestate: Postea enim Pontifex electus noluit Pontificatum deponere[2]). A tak prawdziwie o iego stolicy powiedziano zdawna, Romam Scholam esse, in quo licet mentiri, fallere, iurare, peierare[3]):

Yż Papież Nowego y Starego Testamentu pismo gwałc falszywym wykładem:

Przykazanie Boże pierwsze, pierwszey Tablice:

Będziesz miłował P: Boga twego Z całego Serca twego, Z całey duszc twoiey, Z całey mysli twoiey, y Ze wszytkich Sił twoich[4]).

Co tak Augustin S: wykłada:

Cum ait toto Corde, tota mente, tota anima, et omnibus uiribus, nullam tibi reliquit partem uacantem[5]).

Papież toż tak wykłada:

Quantum ad intentionem dilectionis, Non tenemur Sub praecepto Deum plus Omnibus diligere[6]). Hoc praeceptum diligendi Deum doctrinale est, Non obligatorium[7]). Illa uerba ex omnibus uiribus non significant ex omnibus potentiis animae Sed — quod uulgo dicimus, pro uiribus[8]).

Przeciw Czemu teyże Hordy Kyrisnik
taky Krzyk czyni.

Absit, ut primum et maximum praeceptum, tam Hyperbolicè nobis traditum esse putemus[9]).

На боцї: [1]) Toletus Ies: lib. 4-o: de instruct: Sacerdotum cap. 21-o: 22-o. [2]) Axorius Ies: lib. 5-o: institutionum Moralium, cap. 15-o. [3]) Laurentius Valla. [4]) Matt: c. 22-o: Lucae 10-o. [5]) Aug: de Doctr: Christiana, lib. 1-o: cap. 22. [6]) Tolletus Ies: lib. 4-o: de instruct: Sacerdotum, cap. 9. [7]) Stapleton, lib. 6. de Iustific: c. 10-o. [8]) Bell: De Monachatu, lib. 2. c. 13. Sect: Porro illa etc. [9]) Vega Iez: de Iustific: c. 16: tit. 11-o.

Zgwałcenie Przykazania wtorey Tablice:

A blizniego twego będziesz miłował iako Siebie Samego: Pro iis qui obstinato Sunt animo in malis orandum est. At pro Haereticis ac Schimaticis, Non est publicè orandum[1]).

(картка 26).

Zgwałcenie przykazania: 1-go:

Nie miey Bogow Cudzich przedemną:
Przeciw Czemu yż Papież uczy wyszey Sie pokazało.

Oney wymowki Zniesienie:

Dulia debetur Deo, tanquam Domino: Latria uero nonniSi Deo, tanquam Deo[2]).

Zgwałcenie przykazania 2-ego:

Nie czyń Sobie Obrazu, ani wszelkiego podobienstwa:
Nie będziesz Się im kłaniał, ani ich chwalił, abo czcił.
Imagines Sunt per Se et proprie Colendae[3]) (osculatione, Capitis apertione, geniculatione)[4]) nulla ratione habita ad exemplar. (відступ) y zas drugy.
Commodius est omnia in Ciuitate Lupanaria ingredi, quam abnegare adorationem Imaginis Domini, aus eius Sanctae genitricis[5]).

Przeciw Czemu Grzegorz w.

Quod Sanctorum Imagines adorari uetuisses, omnino laudauimus. Conuocandi sunt dispersi Ecclesiae filii, eisque Scripturae Sacrae et testimoniis ostendendum, quod Omne Manu factum adorare non liceat; quoniam Scriptum est: Dominum Deum tuum adorabis et illi Soli Seruies. Adorare Imagines omnibus modis deuita[6]).

Zgwałcenie przykazania 3-iego:

Nie będziesz brał Imienia P. Boga twego Nadaremnie:
Si iuraui me soluturum alicui pecuniam qui excomunicatur, non teneor soluere[7]). Ad Haereticorum istorum (scilicet Euangelicorum)

На боцї: [1]) Axorius Iez: lib. 9: Institutionum, cap. 13. [2]) Aug: Sup. Exodum: quaest. 94-a. [3]) Bell: lib. 2-o: De Imag: c. 21. [4]) Conc: Trid: Sess. 13. [5]) Theodoretus Abbas in Conc: Nic: 2-o: ut habet Car: M: lib. 3: c. 33: Et Hadrianus 1: Respons: ad Carolum. [6]) Greg. M: lib. 9-o: Epistola 9-a. [7]) Gratianus, causa 15-a: quaest. 6: in glossa.

poenam et odium **(картка 26 обор.)** etiam pertinere, quod fides data illis, Seruanda non Sit: (ut in Concilio Constantiensi factum) Non obstante iuramento. Cum his nullum Commercium nec pacem ullam esse posse Catholico[1]). Sciant omnes, etiamsi quid Speciali rescripto uel pacto ab illis impetratum Sit, non ualere[2]).

Przeciw Czemu Bernardus:

Qui dupliciter iurat, dupliciter reus fit: quia Nomen Domini in uanum assumpsit et proximum dolo cápit[3]).

Zgwałcenie przykazania 4-ego:

Pamiętay abys dzień Niedzielny Swięcił:

Homo tenetur Sub Mortali peccato ad Sanctificandum festum, Sed non tenetur ad bené sanctificandum[4]).

Mos non est improbandus quo Vidua pro dignitate perSonae post Obitum uiri Causa luctûs domi Se continet ad Annum, nec Missam audiat[5]).

Zgwałcenie przykazania 5-ego:

Czci oyca twego y Matkę twoią:

Potest Filius uxorem ducere Se dignam Invitis parentibus, Sine peccato Mortali[6]). Licebit filiis inuitis parentibus ad relligionem (monasticam) transire[7]). Conantibus parentibus, amicis et magistratui aliquem ex Societate ad Comunis uitae Commercium reuocare, In faciem expuendum ac dicendum est: Sinite Mortuos Sepelire Mortuos et vade post me Satana[8]).

Co Sie Sprzeciwia pismu Bożemu ktore mowi,

Nie dasz Synowi twemu Corki Chanaan Za Zonę, ani Corce Za Męża Chanaanczyka[9]). Iesliby przeciwny był Ociec slubowi, y sluby y przySięgi iego nieważne będą[10]).

На боцѣ: [1]) Iacobus Simonista Episcopus Parensis(?) lib. Institution: c. 46. [2]) Becanus Ies: disp: de fide seruanda Haeret: cap. 10-o: Anno 1607. [3]) De interiori domo, c. 11. [4]) Tolletus Ies: lib. 4-o: Instruct: cap. 24. [5]) Azorius Ies: Instit: lib. 7: cap. 7-o. [6]) Tolletus Ies: lib. 5: Instruct: c. 1-o. [7]) Bell: lib. 2-o: de Monachatu, cap. 36. [8]) Crusius Ies: in Explic: Regulae de deserendis parentibus. [9]) Exod, 34-o. [10]) Deuter: c. 7: Numero 30.

(картка 27).

Sprzeciwia Sie temu y stary decret Papiezsky:

Uxor petatur, et á parentibus propinquioribus SponSetur. Aliter enim praesumpta Non Coniugia, Sed adulteria uel stupra uel fornicationes potiús quam legitima Coniugia esse non dubitaris[1]).

Zaczym gwałći Papież y Owe Przykazanie:

Słudzi bądz że poddani we wszelkiey boiazni Panom (Krolom y innym) nie tylko dobrym y skromnym, ale tez y przykrym: Bo ta iest wola Boża[2]):

Tyrannum Imperatorem Regem Siue Principem Occidere honestum est, quod cuiuis facere impunè permittitur. Quid interim ferro an ueneno perimus? cúm concessa sit dolo et fraude agendi facultas? [3])

Dlategoż y onego Mężaboyce ktory Zabił Krola Franc: Henrika Sam Papież w zgromadzeniu Kardinałow nazwał, Longé maiorem Sancta muliere Iudith[4]).

Przeciw Czemu starzy Chrzescianie:

Christianus, nullius est hostis nedum Imperatoris, quem sciens à Deo Suo Constitui, necesse est ut et ipsum diligat, et reuereatur et honoret, et saluum uelit cum toto Romano Imperio. Colimus ergo Imperatorem Sic quomodo et Nobis licet, et ipsi expedit, ut hominem à Deo Secundum, et quidquid est à Deo Consecutum, Solo Deo Minorem[5]). Iulianus extitit infidelis imperator. Non ne extitit Apostata, iniquus idolatra? Milites Christiani Seruierunt Imperatori infideli. Vbi ueniebatur ad Causam Christi, non agnoscebant nisi illum, qui in coelo erat. Quando uolebat, ut Idola Colerent, ut thurificarent, praeponebant illi Deum. Quando autem dicebat, producite aciem: Ite contra illam gentem, statim obtemperabant Distinguebant Dominum aeternum a Domino temporali[6]).

На боцї: [1]) Euaristus PP: Epistola 1: ad Episcopos Afric: Vide causa 32: quaestio 2: Canone Hoc. Sanctum: apud Gratianum. [2]) 1-a Petr. 2-o. [3]) Ioannes Marianna Ies: de Rege 1-o cap. 6-o. et 7-o. [4]) Sixtus PP: 5-us: Orat: in Consist: Patrum habita Pag. 8 et 10: Anno 1589: 2 Septembris. [5]) Tertullianus ad Scapulam. [6]) August: in Psalm: 124.

(картка 27 обор.)

Zgwałcenie Szostego przykazania:

Nie będziesz Zabiiał:

Cum quis motu repentino Correptus, adeo ut non Sit rationis Compos alium occiderit, peccato Mortali liber est[1]). Cum homo profert uerbum Contumeliosum non ex plena deliberatione, non est mortale peccatum. Vel Si adsit plena deliberatio, tamen Si inter personas parui momenti, ut inter mulierculas. Cum homo irâ aliqua, uel alta animi passione non aduertens uerba quae proferebat, protulit blasphemiam, non est peccatum mortale, nisi homo assuetus Sit blasphemiae[2]).

O tego to Iezuity Tolleta pismach papież Grzegorz 13-y, powiedział, y napisał, yż

Tantae tua doctrina, ut tua Scripta, Sicut caeterorum aliorum iudicio et examini Subjici aequum non Sit[3]).

Zgwałcenie przykazania 7-go:

Nie będziesz Cudzołożył:

Etiam Si lege Coelibatus sublatâ, et quaedam peccata et Sacrilegia impedirentur Sacerdotum, tolleranda tamen ipsa lex non est[4]). Melius est Scortari et (sic!) uri (Sacerdotem)[5]) Grauius peccat Si ducat uxorem, quam Si fornicetur, aut domi alat Scortum[6]).

Wyrok temu przeciwny Oycow SS:

Augustinus Basilio aequalis permultis rationibus probauit, Connubia post Votum Contracta non debere dirimi, uelut in Decretalibus 27-a Causa: Quaestione 1-a: Canone, Nuptiarum plane extat, etc[7]).

A drugy przeciw temuż dokłada,

In Concilio Neocaesariensi[8]) Magis punitur Sacerdos qui fornicatur post Votum, quam qui publicè Contrahit[9]).

На боцї: [1]) Tolletus Ies. lib. 5: de Instruct. Sacerd: cap. 6. [2]) idem, lib. 4-o: cap. 13. [3]) Greg. 13-ius: Sicut habet Vasquez Iesuita Epistola dedicatioria ante Commentar: in Lucam. [4]) Greg: Valentianus Iez: de Coelibatu, c. ultimo. [5]) Bellarm: ut Supra: [6]) Costerus ut Supra. [7]) Polyd: Virgil, lib. 7-o. Inuentionum, cap. 1-o. [8]) Cassander libro Consultat: Art: 23. [9]) Can. 1-o: ut habet Garanza.

(картка 28).

Zgwałcenie przykazania 8-ego:

Nie będziesz kradł:

Pauperes non faciunt furtum, cum pressi extrema necessitate rem aliquam capiunt[1]). Is qui iusto precio non potest uendere uinum, uel propter iniquitatem Iudicis, uel propter emptorum malitiam, qui Conueniunt inter Se, ut pauci emant ad precium remittendum: tunc possit Minuere mensuram, aut paululum aquae miscere, ac uendere pro puro, et Completa mensura, iusto exigendo precio, dummodo non dicat mendacium: quod Si dicat, Non erit Mortale peccatum[2]). Is, apud quem Haereticus aliquid deposuerit, non tenebitur post manifestam Haeresim, rem depositam illi reddere[3]).

Zgwałcenie dziewiątego przykazania:

Nie mow falszywego Swiadectwa przeciw blizniemu twemu:

Non peccat (Iudex) Si aliquem damnat Secundum legem, licet ipse eum sciat esse innocentem[4]), Quamuis Sint in hâc quaestione uariae opiniones: tamen Communior et uerior est, quod Iudex licite possit damnare innocentem, quem in priuata Sua Persona Innocentem esse nouit[5]).

Przeciw Czemu Zakon Boży mowi,

Ten ktory usprawiedliwia Złosnika, y ktory Sprawiedliwego potępia, obadwa Są ći obrzydłymi Panu[6]):

A przeciw Onemu Siodmego przykazania Zgwałceniu:

Dwoiaka waga y dwoiaka miara, oboie iest obrzydliwoscią przed Panem[7]).

(картка 28 обор.).

Zwałcenie przykazania 10-ego:

Nie będziesz pożądał wszelkiego, Cokolwiek cudze iest.

Si quis desideret habere pollutionem ob finem bonum, ut ob sanitatem, aut ad leuandas tentationes Carnis, quibus interdum affligitur, non est peccatum[8]).

На боцї: [1]) Maldonat Ies: in Sumul: quaest. 8-a Artic. 3. [2]) Tollet: Ies. instr: Sacer. tract. de 7 pecc: cap. 49-o. [3]) Simancha Episc: Pacensis institut: Catholic: tit. 46: Sect, 73. [4]) Maldonat, Ies: in Sumul: quaest. 7. Art. 3. [5]) Tollet: Ies: lib. 5-o: de Instruct: Sacerd: cap. 56. [6]) Prouerb. 14-o: y Esai 5-o. [7]) Prouerb, 20-o. [8]) Tollet: Ies: lib. 5: Instr: Sacerd: cap. 13.

Przeciw Czemu Zakon Boży:

Iesliby kto miedzy Wami nieczystym był z iakiey nocney przygody, tedy od poranku aż do wieczora nieczystym będzie: wodą Sie omyie.

Czemu Sie y własny Papieżnik Sprzeciwił, mowiąc, Est prorsus peccatum mortale[1]):

Gwałt Sie temuż przykazaniu dzieie, gdy mowią,

Concupiscentia qualis remanet renatis, nullum ex Se uel natura Sua est peccatum[2]).

Przeciw Czemu Apostoł S: odrodzony iuż będąc mowi,

yż Z Zakonu nauczył Sie, być grzechem pożądliwość, ktory mowi, nie pożądasz[3]).

(картка 29).

Opera Supererogationis:

Dicimus opera religionis — opera esse bona et meritoria uitae aeternae, et Conducere ad Satisfaciendum pro peccatis. Addimus posse Monachos facere alios homines operum suorum bonorum participes[4]).

Quid Conferat Cucullus:

Imo eadem gratia descendit Super eum qui habitum religionis assumit, et Super eum qui baptizatur. Inductio Cucullae dat illi plenariam peccatorum remissionem à poena et â culpa[5]).

Quid Conferat Ordo Francisci:

Omnes saluantur, qui moriuntur in Ordine et sub Regula Beati Francisci[6]).

De loco Purgatorii.

Vbi Sit Purgatorium? De hâc quaestione Ecclesia nihil definiuit: Sunt autem multae opiniones. Ibi animas purgari ubi peccauerant, id

---

На боці: [1]) Dominic: Sotus in 4-o: lib. Sententiar: dist. 12: quaest 1: Art. 7. [2]) Bell: lib. 5-o: de amissione gratiae, cap. 7. [3]) Rom. c. 7. [4]) Bell: de Iustificac: lib. 4-o: cap. 7-o: et lib. Iudicii de Concordia mendacii 22. [5]) Bernardinus in Rosario: Thom: Aqu: et Bell: ut Supra. [6]) lib. conformitatum.

est uariis in locis, in Balneis, — in flumine — in aere Caliginoso ubi daemones uersantur[1]).

Przeciw Czemu

Fides Catholicorum Credit primum locum esse Regnum coelorum, Secundum Gehennam: tertium neque Scit, neque in Scripturis sacris esse reperit[2]): (відступ) y zas drugy,

In Antiquis Scriptoribus de Purgatorio fere nulla mentio est, potissimum apud Graecos[3]). (відступ) y zas inszy,

Non anima defuncti est, quae ista dicit, Sed Daemon qui haec (ut audientes decipiat) effingit. Neque enim potest anima à Corpore Separata in his regionibus errare. Iustorum animae in manu Dei sunt, infantium quoque. Peccatorum uero post hunc exitum Continuo abducuntur[4]). (відступ) y inszy,

Sanè Scripturae credendum est et de mortuorum apparitionibus non Curandum[5]).

de Coelibatu Sacerdotum:

Sic dixit Pontifex Pius 2-us: (цлe ce речене перечеркнене). Sacerdotibus magnâ ratione Sublatae sunt nuptiae: maiorem restituendae uidentur[6]): Quoniam multi saluarentur in Sacerdotio Coniugato, qui in sterili presbyteratu damnantur[7]).

Naprzeciw wyniosłey pysze Papiezskiey:

Wszelka dusza Zwierzchności wyższej niech będzie poddana[8]).

Na Co Złotousty S: pisze:

Siue Apostolus fueris, Siue Euangelista, Siue Propheta, aut Quisquis tandem, magistratui Subesse debes: Nec enim Subiectio ista pietatem euertit[9]).

De Abolendis Haereticis, Canon Papiczsky:

Omnes aliter Sentientes et docentes, quam praedicat et tenet Romana Ecclesia, esse puniendos Capitis Supplicio[10]).

На боцп: [1]) Bell: de Purgatorio, lib. 2. c. 7. [2]) Aug: lib. 5-o: Hypognosticorum. [3]) Alphonsus libro de Haeresibus, Tit: Purgatorium: in Initio. [4]) Chrisostomus in Matt. [5]) Anselmus in Luc. 16. [6]) Plat: in uita Pii 2-a. [7]) Pius 2-us lib. 2-a: Aen. Syl: in actis Conci. Basiliensis. [8]) Rom. 13. [9]) Serm. 23 in caput 13: ad Rom. [10]) Can: ad abolendam de, Haereticis.

yż Cuda ustały:

Nunc operatio Signorum Sublata est omnimo, magis autem reperitura apud eos, qui falsi sunt Christiani. Nunc nullo modo Cognosci potest, quae Sit uera Ecclesia, Nisi per Scripturas[1]).

Nolite fratres mei Signa amare, quae possunt Cum reprobis haberi Communia[2]).

Si fidelis es ut oportet: Si Christum diligis, ut diligendus est, non indiges Signis. Signa enim incredulis dantur).

Posłancy Antichristowi iakiey powagi:

Sicut Christus Pauperes et Idiotas elegit, et Simplices: Sic Antichristus assumit astutos, et diuites[4]).

(картка 30).

Sibyllae prophetia O Antichriscie[5]):

Ἔσσετ' ἀναξ πολιόκρανος, ἔχων πέλας οὔνομα πόντου,
Κόσμον ἐποπτεύων μιαρῷ ποδί, δῶρα πορίζων,
Χρυσὸν μὲν πάμπλειστον ἔχων, καὶ ἄργυρον ἐχθρὸν
Πλείονα συλλέξας, καὶ γυμνώσας ἀναλύσει.
Καὶ μαγικῶν ἀδύτων μυστήρια πάντα μεθέξει,
Παῖδα θεὸν δείκνυσιν, ἅπαντα σεβάσματα λύσει,
Κἀξ ἀρχῆς τὰ πλάνης μυστήρια πᾶσιν ἀνοίξει.
Αἴλινος ἔκτοτε καιρὸς, ὅτ ἄιλινος αὐτὸς ὀλεῖται.
Καί ποτε δῆμος ἐρεῖ. Μέγα δὸν κράτος, ἄστυ, πεσεῖται,
Εἰδὼς εὐθὺ τὸ μέλλον ἐπερχόμενον κακόν ἦμαρ.
Καὶ τότε πενθήσουσιν ὁμοῦ, τὴν σὴν προβλέποντες
Οἰκροτάτην μοῖραν, πατέρες καὶ νήπια τέκνα
Αἴ, αἴ, θρηνήσουσι λυγραῖς παρὰ Θύμβριδος ὄχθαις.

Na Synodzie Florenskim Biskupowie wschodni witaiąc Papieża całowali rękę y twarz Siedzącego[6]): a Gdy go iuż po skleconey Vniey Żegnali, całowali go w rękę (poszło im Na podwyszenie, od twarzy do Nog) y w kolana[7]). Naszi Zas mili Apostatae Pociey y Terlecky, nie tylko do całowania twarzy Papiezskiey niedopuszczeni ale ani do ręki: co Znieważnieysza, ani do Kolona, (sic!) ale ledwie do Nogi. O Czym

---

На боцѣ: [1]) Chrysost: in opere mixto in Matt: Hom. 49. [2]) Nazianz. [3]) Chrys: in Ioan, Hom. 23. [4]) Greg. M. lib. 13: in Iob. [5]) lib. 8: Sybyll: Oracul. [6]) w Opisaniu Polskim tego Synodu pag. 13. [7]) Tamże, pag. 413.

Baroniusz w te słowa pisze[1]), Statuta autem die, uidelicet 23: Mensis decembris eiusdem Anni 1595: Sabbato Iciunii 4-or temporum in aula Constantiniana Palatii Vaticani Coram ipso Summo Pontifiice et S. R. E. Cardinalibus, aliisque diuersi Ordinis diuersarumque dignitatum Insignibus proceribus in publicum auditorium Sunt admissi (uid: Episcopi Russiae Legati) legationis munus, quod obirent (**картка 30 обор.**) publicé exposituri. Tum igitur ingressi, ut á longè Conspicati Sint ipsum Rom: Pontificem, uenerationis ergo prostrauerunt Se in terram: Surgereque Iussi atque accedere ad thronum Pontificis, ad eiusdem pedes eodem humillimo cultu et reuerentia strati, eos sunt deosculati. To witaiąc Czynili:

A zas po przySiędze:

Omnibus denique Solemni ritu ex Sacrorum Canonum praeScripto (Sacrorum Canonum praescriptum nazywa, rozciągac Sie przed Papieżem y Na twarz przed nim upadac, y nogę iego Całować) peractis et absolutis, iterum ad pedes Sanctissimi accesserunt (a tusz li na kolanach, bo tey Swey legaciey y PrzySięgi Sposob odprawowali, klęcząc) eosque deosculati sunt[2]). Otoż masz pokore Christusowego namiestnika.

Potym iesli komu z naszich do iegoż dworu Z pokłonem udać Się zażąda, obawiam Sie by im tam Całowac nie kazano, Czego Sie Czasu niektorego, błazen Posłow Weneckich obawiał, gdy Swych Panow Nogi Papiezskie całuiące, widział, aby iemu do czego lichszego nie przyszło, uciekał.

Definitio Ecclesiae, Secundum Romanenses:

Ecclesia Catholica (extra quam, nulla salus) est coetus fidelium et Congregatio facta ab Episcopis, sub Uno uisibili capite Romano Pontifice[3]). Ecclesia una est non propter Christum, Sed propter Papam, qui eam Conseruat unam[4]). Cui omnem Humanam creaturam omnino Subesse de necessitate Salutis pronunciamus[5]). Cuius Sponsus, est Papa[6]).

На боці: [1]) De Rutenis ad Communionem Sedis Apostolicae receptis Monumentum: Sanctissimo P. N. Clementi 8: Pon. M: Caesar Baronius S. R. E. Protonotarius. ktory Monument iest wydany w Roku 1601: w Mogunciey Z Drukarni Baltasari Lipsii, przy Siodmym tomie Eccl: Annalium od niego Zebranych. pagina, 989 et 990. [2]) Tamże. pag. 994. [3]) Turrianus lib. de Ecclesia et Ordinatione Ministrorum: Bell: libro de Ecclesia: libro 3: cap. 2-o. [4]) Rossensis. [5]) Bonif: 8-us in extrauagante de Maioritate et Obedientia: Can. Unam Sanctam. [6]) Bell: lib. 2: c. 31-o: de Papa.

Przeciw Czemu Oycow SS: Zdania:

Dominus noster Iesus Christus à Deo Patre missus, inquit: Una est Columba mea, perfecta mea: Hoc est, ipsa Sancta Sponsa Catholica Ecclesia. Columba propter masuetudinem ac vitae puritatem: perfecta uero propterea, quod perfectam à Deo accepit gratiam ac Scientiam ab ipso Saluatore per Spiritum S: Ipse igitur Sponsus: Sponsa autem ipsius etiam ipsa placida Columba[1]).

Ecclesia est Tabernaculum à Deo fixum, non ab homine: et e locis in alia loca migrat in perSecutionibus, fugit a Ciuitate in Ciuitatem, Sed non fugit á pietate ad impietatem[2]).

Desponsaui, inquit Ecclesia, Sponsum coelestem per legem, per Prophetas: Alteri Se non potest Ecclesia adiungere[3]).

Fundamentum aliud, inquit Paulus, ponere nemo potest, praeter id, quod positum est, quod est Iesus Christus. Super hoc igitur aedificemus et pro fundamento habeamus, et nullum Sit medium inter nos et Christum: quod Si medium aliquod intercederet, id quam primum aboleamus. etc.: Ipse Caput, nos Corpus. Nunquid esse potest ulla media inter Corpus et Caput distantia?[4]).

Corpus huius Capitis (Christi) Ecclesia est: non quae hoc loco est, Sed quae hoc loco et per totum orbem terrarum, nec ulla quae hoc tempore, Sed ab ipso Abel usque ad eos qui nascituri sunt, usque in finem, et Credituri in Christum, totus populus Sanctorum ad unam Ciuitatem pertinentium, quae Ciuitas Corpus est Christi, Cui Caput est Christus[5]).

(картка 31 обор.) Ecce Roma, Ecce Carthago, Ecce aliae et aliae Ciuitates Filiae Regum Sunt, et delectauerunt Regem suum in honore ipsius, et ex omnibus fit Vna quaedam regina de qua dicitur, Adstitit regina à dextris tuis[6]).

Ecclesia Romana non est Vniuersalis, licet Sit de uniuersitate.

Haec est una felix fidei Petra, quam Petrus ore suo Confessus est[7]). — Super hanc petram Confessionis Petri est aedificatio Ecclesiae[8]).

На боці: [1]) Epiphanius Haeresi, 35. [2]) Chrisost: in Psalm. 14. et 114. [3]) Idem Hom: de Virtute. [4]) Idem in 1-a Corinth: 3-io: Hom, 8-a. [5]) August: in Psal. 90-um. [6]) Idem in psal: 44. [7]) Gratianus: Can. Ecce Dist, 99-a, in Glossa, Hilar: de Trinitate lib. 21. [8]) idem ibidem, lib. 6.

Si Authoritas quereretur: Orbis maior est urbe: (Roma) Vbicunque fuerit Episcopus, Siue Romae, Siue Eugubii, Siue Constantinopoli, Siue Rhegii, Siue Alexandriae, eiusdem meriti est et eiusdem Sacerdotii. Sed dices, quomodo Romae ad testimonium Diaconi Presbyter ordinatur? Quid nam profers unius urbis Consuetudinem? Quid paucitatem, de qua ortum est supercidium in leges Ecclesiae uendicans.

Si unus Episcopus uocatur Vniuersalis, uniuersa Ecclesia Corruit, Si unus uniuersus cadit: Sed absit haec stultitia, absit haec leuitas ab auribus meis[1]).

Sancti ante legem, Sancti Sub lege, Sancti Sub gratia, omnes hi perficientes Corpus Domini in membris Sunt Ecclesiae Constituti et nemo Se unquam uniuersalem uocare uoluit. Quo nomine uocari nullus praesumpsit qui ueraciter sanctus fuit[2]). Nemo decessorum meorum hoc tam profano uocabulo uti Consensit. Et Petrus Vniuersalis Apostolus non uocatur[3]).

Sic ubi audieris eos, qui dicuntur Christiani, non à Domino Iesu Christo, Sed à quoquam alio nuncupari, ut Marcionitas, Valentinianos, Scito non Ecclesiam Christi, Sed Antichristi esse Synagogam[4]).

Sumus Christiani non Petriani[5]).

A Papieżnicy OSobie tak Decretuią:

Iedno iest byc Papieżnikiem od Papieża nazwanym, a byc Chrzescianinem od Christusa abo Katholikiem[6]).

Wierze Koscioł S: Katholicky Rzymsky: kto by tego słowa (Rzymsky) w Hiszpanii nie przydawał w Credzie, bywa palony: **(картка 32)** Papam nullo Sibi iure Summam et uniuersalem in omnes Ecclesias administrationem et potestatem Sumere: neque id ullo fieri Sancti Petri exemplo[7]).

Skąd poznawany bywa Koscioł Prawdziwy:

Secundum Romanenses, (відступ) Tam iest Koscioł Katholicky ten ktory ma to imie, Katholicky Koscioł, Starodawność, Szerokość abo Wielkość, y rozmaitość wierzących, Successią Biskupow iednego po drugim, od Apostołow, Sławę Cudow, Swiętnosc, Wielmożnosc, Szczęscie

---

На боцї: [1]) Greg: Mag: lib. 6. Epistola, 24. [2]) idem lib. 4-o: Epistola 38. [3]) idem, lib. 4-o: Epistola 36: 37 (?). [4]) Hieron: Contra Lucipherian. [5]) Aug: in Psal. 44. [6]) Wuiek Iez: na Dzieie Apostol, cap. 11. uers: 34. [7]) Zabarella de Electe: Can, Licet.

doczesne, iako Zwycięzstwa, pomnożenie Bogactw, Maiętnosci, etc.: O czym Szyroce Bellarminus: libro 4: de Notis 15. Ecclesiae:

Przeciw Czemu Oycow SS: Zdanie:

Si uides hominem Christianum, statim Considera: Si Confessio eius Conueniat cum Scripturis, uerus est Christianus: Si autem non est quaemadmodum Christus mandauit, falsus est. Indicium Christianitatis non ad nomen retulit, Sed ad Confessionem: quia non solum Nomen Christi Christianum facit, Sed ueritas: quia in nomine Christi multi ambulant, pauci autem in ueritate[1]).

Successio fidei, propriè Successio existimanda est. Nam qui eandem fidei doctrinam profitetur eiusdem quoque Throni particeps est: qui autem Contrariam fidem amplectitur, aduersarius quoque in Throno censeri debet. Atque haec quidem (Successio PerSonarum) Nomen: illa nam (Successio fidei) rem ipsam et ueritatem habet Successionis. Alias, perinde est, ac Si quis Se Successorem dicat, quemadmodum morbum sanitati, et tenebras luci Succedere dicimus[2]).

Vbi sunt tandem qui paupertatem nobis exprobrant, opesque Suas insolenter iactant, qui Ecclesiam multitudine definiunt, gregemque pusillum aspernant: etc. Hi domos habent, nos inquilinium: **(картка 32 об.)** hi templa, nos Deum: Praeterea Dei templa Sumus, uictimae uiuae et spirituales: hi uulgus habent, nos Angelos, hi temeritatem et audaciam, nos fidem, hi minas, nos preces: etc: Hi aurum et argentum, nos repurgatam fidei doctrinam puram[3]).

Non in Numeri multitudine, Sed in Virtutis probitate multitudo Consistit. Elias unus erat, Sed totus mundus non erat dignus, qui rependeretur ipsi: Melior est unus faciens Dei uoluntatem, quam decem millia peccatorum:[4]).

Quaestio inter nos et Donatistas, ubi Sit Ecclesia? quae utique una est, quam maiores nostri Catholicam nominarunt. Quid ergo facturi sumus, in uerbis nostris eam quaesituri? an in uerbis Capitis Sui Domini nostri Iesu Christi? Puto quod in illius potiùs uerbis eam quaerere debemus, quia ueritas est: etc.[5]): Ecclesiam ergo suam demonstrent[6]), Si possunt, non in Sermonibus et rumoribus, non in literis et Conciliis Episcoporum suorum, non in Signis et prodigiis fallacibus, quia etiam

---

На боцѣ: [1]) Chrisost, in Matth. cap. 7-o: et in Acta Apostolorum Hom. 33. tomo, 3. [2]) Greg: Naz· Oratione in laudem Athanasii. [3]) Greg: Naz: Oratione Contr: Arrianos. [4]) Chrysost: Homil. 40: ad popul: Antioch. [5]) Aug: de Verit: Ecclesiae, cap. 2. [6]) idem ibidem cap. 16.

Contra ista uerba Domini cauti redditi sumus: Sed in omnibus Canonicis Sanctorum librorum autoritatibus. Nec ita, ut ea Colligant et Commemorent, quae Obscurè, uel ambigué, uel figuratè dicta sunt, quae quisque sicut uoluerit interpretetur secundum sensum suum. Talia enim rectè intelligi exponique non possunt, niSi prius ea quae apertissime dicta sunt firma fide teneantur etc. Ego ipsam Ecclesiam requiro, ubi sit: quae audiendo uerba Christi et faciendo aedificat Super Petram: etc.: Omissis ergo Morarum tendiculis, ostendat Ecclesiam uel in sola Africa perditis tot gentibus retinendam, uel ex Africa in omnibus gentibus reparandam: et Sic ostendat, ut non dicat, uerum est, quia hoc ego dico, aut illi Episcopi, uel Clerici, uel laici nostri. Aut, quía illa et illa Mirabilia fecit Donatus uel quilibet alius: aut quia homines ad memorias Mortuorum nostrorum orant et exaudiuntur; aut, quia illa et illa ibi Contingunt: aut, quia ille aut illa tale uisum uigilans uidet, aut **(картка 33)** dormiens somniauit. Remoueantur ista uel figmenta mendacium hominum uel portenta fallacium spirituum: ista magis cauere debemus Domino nos admonente[1]). Si aliquis in Haereticorum memoriis orans exauditur, non pro Merito loci, Sed pro merito desiderii sui recipit Siue malum, Siue bonum: etc: Nonne legimus à Deo exauditos non nullos in excelSis Montium Iudeae, qui tamen excelsa Deo displicebant? Exaudiuntur multi et multis modis non solum Christiani Catholici, Sed et Pagani et Iudaei Haeretici, uel á Spiritibus Seductoribus, uel ab ipso Dee, uel ad poenam Malitiae, uel ad solatium Miseriae, uel ad Monitionem querendae salutis aeternae: etc. De uiSis aut fallacibus legant quae scripta sunt, et quia ipse Sathanas transfigurat Se in Angelos lucis[2]), et quia multos Seduxerunt somnia sua[3]). Audiant, et quae nárrent pagani de templis et Diis suis mirabiliter uel facta uel uisa, et tamen Dii gentium daemonia: etc: In Scripturis Sanctis Canonicis Sicut Caput ipsum Christum, ita Corpus eius Ecclesiam debemus agnoscere, non in uariis hominum rumoribus et opinionibus et dictis et factis et uisis inquirere: etc.: Sed utrum ipsi Ecclesiam teneant, Non nisi diuinarum scripturarum Canonicis libris ostendant: quia nec nos propterea nobis dicimus credere oportere, quod in Ecclesia Christi Sumus, quia ipsam quam tenemus Commendauit Optatus, uel Ambrosius, uel alii innumerabiles nostrae Communionis Episcopi, aut quia nostrorum Collegarum Concilii ipsa praedicata est, aut quia per totum orbem in locis Sanctis tanta mirabilia uel exauditionum uel sanitatum fiunt: etc.: Ipse Dominus Iesus Christus cúm resurrexisset à Mortuis, et discipulo-

---

На боцї: [1]) Matth: cap. 24: u. 24, 25-o. [2]) 2-o Corinth: c. 11. u. 14-o: et. [3]) Eccl: c. 34: u. 7-o.

rum oculis uidendum manibusque tangendum Corpus suum offerret, nequidem tamen fallaciae Se pati arbitrarentur, Magis eos testimonii legis et Prophetarum et Psalmorum Confirmandos esse iudicauit. Haec Sunt Causae nostrae documenta, **(картка 33 обор.)** Haec fundamenta, haec firmamenta:

In Scripturis didicimus Christum, in Scripturis didicimus Ecclesiam: Has Scripturas Communiter habemus, quare non in eis et Christum et Ecclesiam Communiter retinemus? Ecce Scripturae communes: Ecce ubi nouimus Ecclesiam: Si Christum ipsum tenetis, ipsam Ecclesiam quare non tenetis? Si in ipsum Christum quem legitis et non uidetis, tamen propter ueritatem scripturarum creditis: quare Ecclesiam negatis quam et legitis et uidetis?[1]).

Eis qui Sunt in Ecclesia Praesbyteris oportet obaudire, his qui Successionem habent ab Apostolis, qui cum Episcopatus Successione Charisma (sic!) ueritatis Certum secundum placitum Patris acceperunt. Reliquos uero: qui absistunt à principali Successione (uid: à ueritate) et quorumque loco Colliguntur Suspectos habere, uel quasi Haereticos et malae Sententiae, uel quasi Scindentes et elatos, aut ut Hypocrytas, questus gratia et uanae gloriae hoc operantes[2]).

Si iustus es, noli numerare turbas hominum incedentes latas uias. Nolli illos attendere, multi sunt. Et quis numerat? Pauci autem per uiam angustam. Vide Contra pauca grana, quantam paleam leues[3]).

Haereses non tam nouitas, quam ueritas Conuincit. Quodcunque aduersus ueritatem Sapit, Hoc erit Haeresis et uetus Consuetudo[4]).

In uno et altero est Ecclesia[5]).

Id uerius, quod prius, id prius, quod ab initio: ab initio, quod ab Apostolis[6]).

Non filii Sanctorum sunt, qui tenent loca eorum: Sed qui exercent opera eorum[7]).

Non habent Haereditatem Petri, qui fidem Petri non habent[8]).

Dicat te quisquam Paganum, tu factis te ostende Christianum. Nam Si te factis non ostendis Christianum, omnes te Christianum uocent: quid tibi prodest nomen ubi res non inueuitur?[9]).

(**картка 34**) Dixit Christus. Tu es Petrus, et Super hanc Petram aedificabo Ecclesiam meam, etc.: Super hanc petram, non dixit Super

---

На боці: [1]) Idem (розум. Augustinus) Epistola 166. [2]) Iren: lib. 4: cap. 43. [3]) Aug: in Psalm 39. [4]) Tertull: de Virginibus uelandis. [5]) Idem, de Poenitentia. [6]) idem, lib. 4-o: Contra Marc: cap. 4. [7]) Hier: Epistola ad Heliodorum. [8]) Ambr: lib. 1-o de Poenit: cap. 6. [9]) August: in 1. Epistola Ioan: tract. 5-o.

Petrum: non enim Super hominem, Sed Super fidem aedificauit Ecclesiam Suam. Quid autem erat fides? Tu es Christus Filius Dei uiui: — Quid est Super Petram? Hoc est, Super Confessionem, Super Sermones pietatis[1]).

Dixi in quodam loco de Apostolo Petro, quod in illo tanquam in Petra fundata Sit Ecclesia: — Sed Scio me postea Saepissimè Sic exposuisse, quod à Domino dictum est Tu est Petrus et Super hanc Petram aedificabo Ecclesiam meam, ut Super hanc, intelligeretur, quem Confessus est Petrus dicens, Tu es Christus Filius Dei uiui: Non enim dictum est illi, Tu es Petra, Sed tu es Petrus: Petra autem erat Christus[2]).

На бопі: [1]) Chrysost: Serm: 2: in Pentecost: tomo 3. [2]) Aug: Retract: lib. 2-: cap. 25-o.

ПОКАЗЧИК

А.

Аббас (op. cit.) 266, 272.
Абірон, 21, 211, 238.
Авґуст (op. cit.) 272, 273, 284, 285, 287, 288, 290, 294.
сьв. Авґустин (op. cit.) 25, 270, 297, 298, 299, 301, 302.
Авґуст Стевх (op. cit.) 268.
Авель 213, 297.
Авраам, 22, 190, 203, 204, 205, 204, 205, 208, 227.
Аґат папа (op. cit.) 274, 283.
Аґриппа Корнелїй (op. cit.) 259, 279.
Адам, 62, 101, 143, 157, 177, 197.
Аймоній Монах (op. cit.) 251.
Аксорій (op. cit.) 287, 288, 289.
Александер (?) (op. cit.) 264.
Александер папа, 105, 279.
„ VI. папа, 259.
Александер пресвітер, 221.
Александрия, 278, 298.
Альберт Кр. (Albertus Krantzius) (op. cit.) 255.
Альфонс (op. cit.) 294.
Амвровий, 300.
Амвровий (op cit.) 261, 265, 301.
Амміян істор. гр. (op. cit.) 243.
Анаклет (op. cit.) 278.
Андрадій Ортодокс (op. cit.) 264.
сьв. Андрей, 9, 125.
Андрей Люблинець, 8.
Андрей М., 1.
Анзельм (op. cit.) 294.
Анна, 254.
Антихрист, 31, 36, 37, 39, 40, 43, 44, 65, 71, 74, 75, 79, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 90, 91, 92, 94, 97, 104, 105, 114, 115, 116, 132, 134, 135, 137, 139, 140, 141, 142, 144, 146, 147, 149, 152, 159, 198, 199, 251, 259, 265, 266, 267, 268, 269, 295, 298
Антихристовий знак, 31, 38, 39, 90, 91, 96, 98, 113, 115, 136, 144.
Антихристовий предтеча, 74, 82, 84, 85, 97, 113, 145, 149, 198.
Антихристовий прихід, 82, 85, 93, 114.
Антихристова столиця, 83.
„Антіґрафе“, 238.
Антоній (op. cit.) 255, 262, 272, 276, 277, 278.
Антоній архиеп. фльорент. (op. cit.) 259.

Аполїнаристи єрет., 111.
апостольскі канони, 70, 71, 72, 105, 220, 224.
Авентин (op. cit.) 267, 268.
Аристотель (op. cit.) 231, 275.
Арій, 130.
Аріяни, 2, 25.
Арнольд, 263.
Арон, 102, 103, 112, 189, 190, 191, 205, 276, 286.
Атаназий Александр., 25, 27, 282.
Атаназий алекс. (op. cit.) 25, 120, 130, 243.
Африка 300.
Ахав, 210.
Ахая, 125.

Б.

Baytko ruski, 8.
Балєй (op. cit.) 252.
Бальд (Baldus) (op. cit.) 272.
Баптиста Мантуанус (op. cit.) 259.
Барнус (op. cit.) 256.
Баронїй (op. cit.) 259.
Бекам (op. cit.) 289.
Белліял божок, 231.
Беллярмін (op. cit.) 252, 261, 264, 266, 268, 272, 274, 275, 276, 277, 278, 280, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 293, 294, 296, 299.
Бенедикт, 254.
сьв. Бенедикт, 273.
Бенедикт „Anaguinus", 260.
Бенедикт IX. папа, 258.
Бенно кард. (op. cit.) 255, 256.
сьв. Бернард (op. cit.) 273, 276, 281, 286, 289, 293.
Бєльский Мартин (op. cit.) 259, 260.
Бжозів, 3.
Блєонд (op. cit.) 253, 255.
богослуженє руське, 14, 15.
Бонавентура (op. cit.) 284.
Бонїфатий III. папа 251.
Бонїфатий VII. папа 254.
Бонїфатий VIII. папа 260.
Бонїфатий VIII. п. (op. cit.) 267, 270, 272, 283, 296.
брацтво виленське, 238, 239, 242.
Бурда Дмитро, 235.

В.

Вавилон, 136, 137, 259.
Валєнтиніяни єретики, 282, 298.
Варахій, 213.
Варшава, 240.
сьв. Василий, 23, 27, 233, 237, 291.
сьв. Василий (op. cit.) 23, 25, 130, 131, 211, 223,
Василь (Конст. Осторожський), 32.
Васкез, єзуїт (op. cit.) 291.
Вєґа єзуіт (op. cit.) 262, 263, 287.
Вендрогович (Vędrogouius) 2.
Венера, 254.
Веспазиян, 103.
Вильно, 13, 14, 15, 32, 35, 230, 233, 235, 236, 239, 240, 241, 244, 246, 248, 249.
Вінкентий Б... (Vincentius Belluacensis) (op. cit.) 256.
віра грецька, 8, 15.
„ католицька, 24, 27, 268.
„ православна, 33, 36, 119.
„ руська 9.
Вірілїй папа, 64.
Вірмени, 5, 6, 7, 8, 9.
Віттембергія, 5.
Владислав, кор. польськ. і угорський, 9.
Волинь, 235.
Володимир, князь, 214.
Вуєк, єзуіт (op. cit.) 261, 264, 266, 274, 281, 282, 286, 291, 298.

Г.

Гавриїл арханг., 139, 164, 210.
Гавриїл Баралєт (op. cit.) 276.
Гадриян I. (op. cit.) 288.

Ґазенмуллєр (op. cit.) 255, 259, 269, 271.
Ґаймо, (op. cit.) 266.
Ґалич, 235.
Ґенрик de Erfordia (op cit.) 256.
Ґенрик, кор. франц., 290.
Ґенрик II. цїсар, 258.
Ґербест Ляскі Бенедикт, 1.
Ґерборт Станїслав, 1
Ґеродот (op. cit.) 271.
Ґієровський, 236.
Ґієронїм, 11.
сьв. Ґієронїм, 4.
сьв. Ґієронім (op. cit.) 5, 10, 274, 278, 298, 300.
Ґієроним Бальб (op. cit.) 251.
Ґілярий (op. cit.) 297.
сьв. Ґіполїт, 144.
Ґіполіт папа, 199.
Ґозий, кард., 3.
Ґозий кард. (op. cit.) 274, 275.
Ґолгофта, 157, 192.
Голова церкви, 38, 87, 88, 89, 91, 163, 166, 167, 183, 297, 300.
Ґольґот (op. cit.) 262.
Гомора, 21.
Гонорий папа, 220.
Ґоффей єзуїт (op. cit.) 283.
Греки, 7, 8, 9, 20, 36, 91, 93, 199, 251, 262, 294.
Греция, 99.
Григорий, 276.
Григорий благосл., 267.
Григорий Богослов (op. cit.) 49, 212, 224.
Григорий Валєнтиян єзуїт (op. cit.) 261. 264, 268, 282, 283, 291.
св. Григорий Вел. (op. cit.) 265, 267, 270, 277, 278, 280, 288, 295, 298.
Григорий Назиянзен., 27.
Григорий Назиянзен. (op. cit) 23, 106, 124, 261, 299.
Григорий Нисенський, 27.
Григорий Нисенський (op. cit) 23, 204.
Григорий патр. вірм., 6.
Григорий V., 258.
Григорий VI, 258.
Григорий VII., 255, 287.
Григорий VII. (op. cit.) 280.
Григорий XII., 260.
Григорий XIII., 82.
Григорий XIII. (op. cit.) 291.
Григорій XIV., 255.
Гуґо кард. (op. cit.) 273.

Ґ.

Ґабаонцї, 231.
Ґалата, 164.
Ґальфрід Бассей (op. cit.) 265.
Ґаранца Африк. (op. cit.) 260, 291.
Ґвашки, 260.
Ґвідо, 253.
Ґданьск, 241, 246.
Ґегенна, 294.
Ґедеон, 208.
Ґергард, 2[illegible]5.
Ґерзон (op. cit.) 275.
Ґіффорд (op. cit.) 273, 276.
Góra święta, 3.
Ґрациян (op. cit) 50, 250, 258, 261, 277, 278, 279, 280, 285, 288, 290, 297.

Д.

Давид, 4, 17, 165, 214, 216, 263.
Дамаз II, 255.
Дамаз папа (op. cit) 128, 131.
Дамаскин (op. cit.) 49, 128, 230, 231.
Даниїл пр., 41, 77, 104, 146, 147, 164, 165, 209, 210, 223, 266.
Димас п., 221.
Діоклециян, 269.
Діонїзий (op. cit.) 7, 126.
Домінїк, 262, 272, 276, 277.
Домінїк Sotus (op. cit.) 293.
Донатисти, 241.
Дубєнський, 235.
Дуранд (op. cit.) 270, 274.

Дурей, єзуіт (op. cit.) 262, 275.
св. Дух „даром божим", 17, 18.
„ „dchnienie boże", 16, 17.
св. Дух „пальцем божим", 18.
св. Дух „від Отця і Сина", 25, 116, 117, 122, 123, 130, 131, 132.

Е.

Ева, 263.
Евариет (op. cit.) 290.
Евгеній п., 10.
Евґубіюм, 278, 298.
Евнікія, 34.
Евстатияни єрет., 282.
Евстахий, 282.
Евтихіяни, 285.
Ездра, 207.
Езекиіл, 208.
Езоп (op. cit.) 274.
„Екклезияст", 153.
Extravag. (op. cit.) 268.
Еккий (Eccius) (op. cit.) 274.
Елфегор, 209.
Еней Сильвій (op. cit.) 279, 294.
Енох, 137.
Епіфаній (op. cit.) 60, 286, 297.
Еразм (op. cit.) 271, 273.
Естера, 263.
св. Ефрем, 23.

Є.

Єгипет, 107, 108, 109, 205, 215, 225.
Єгова, 262.
єдність, 10, 28, 29, 96, 233, 234, 236, 239.
Єремія царгор. патр., 97, 125.
Єремія пророк, 100, 171.
єресь, 27, 31, 38, 40, 71, 82, 92, 101, 111, 117, 134, 164, 165, 196, 197, 255, 282, 283, 284, 286, 292, 301.
єресь маніхейська, 60, 67, 71.
єресь Оріґенова, 150.
єретик, 15, 23, 24, 25, 48, 49, 51, 52, 54, 55, 56, 58, 59, 60, 64, 66, 69, 70, 71, 72, 75, 82, 85, 86, 99, 110, 111, 115, 118, 123, 126, 153, 157, 163, 164, 165, 166, 173, 187, 197, 238, 281, 282, 283, 288, 294, 300, 301.
Єрихон, 213, 226.
Єрусалим, 89, 99, 102, 103, 105, 171, 195, 209, 221, 226, 256.
Єссе, 119.
Єссей, 214.

Ж.

Жебровський Щасний, 13, 14.
жертівник, 102, 103, 104.
Жиди, 9, 10, 11, 72, 82, 107, 110, 112, 113, 137, 142, 154, 169, 191, 216, 262, 273, 279, 286, 300.

З.

Забарелля de Electe (op. cit) 298.
Засковський vel Зачковський, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 244, 247.
Захарий, 213.
Зевес, 29.
„Зерцало", 42, 203.
Зизаній Стефан, 13, 14, 35 і op. cit. стр. 14, 15, 16, 17, 19, 20, 23, 24, 25, 26, 29, 30.
Зосим п. (op. cit.) 279.

И.

св. Йоан, 12, 199, 259, 266.
Иоан архипресв., 258.
Йоан Баптист, 276.
Йоан de Columna (op. cit) 255.
Йоан Златоуст (Хризостом) (op. cit.) 15, 16, 17, 23, 38, 49, 50, 51, 57, 62, 72, 75, 89, 104, 110, 111, 126, 127, 141,

145, 174, 178, 179, 180, 182, 183, 186, 187, 188, 206, 209, 211, 212, 218, 220, 221, 243, 266, 280, 294, 295, 297, 299, 302.
Йоан кард., 254.
Йоан Хреститель, 224.
Йоан Мариянна єв. (op. cit.) 290.
Йоан Предтеча, 118, 119.
Йоан Стелля Венет (op. cit.) 256, 258.
Йоан Фабр (op. cit.) 269.
Йоан XI., 253.
Йоан XII., 254.
Йоан XIII., 254.
Йоан XVIII., 258.
Йоан XXII., 260.
Йоанна папісса, 259.
Йоахим алекс. патр., 97.
Йоана, 224.
Йордан, 118, 119.

І.

св. Ігнатий, 232, 243.
Ігнатий діякон, 235.
Ієремей, 206, 209.
Ізидор київ. митр., 232.
Ізраіль, 26, 194, 206, 208, 209, 217, 231, 238.
Ілия, 11, 137, 169, 208, 220.
Індия, 9, 11.
Іннокентий III op. cit. 279.
Іннокентий IX, 255.
Іпатий Потїй, 201, 202, 295.
Іреней (Irenaeus) (op. cit.) 261, 282, 301.
Іриней, 199.
Ірод, 217.
Ісаак, 205.
Ісаб (в), 162.
Ісая, 19, 100, 120, 196, 224.
Іспанія, 298.

К.

Казане 2, 3, 5, 29, 31, 50, 106, 127, 131, 173.
календар старий, 35, 36.
Калїґуля, 269.
Калїш, 2, 10, 12.
Кароль Великий (op. cit.) 265, 288.
Кароль цїсар рим., 92.
Кароль Руїзий (Ruissius) (op. cit.) 276.
Картаґіна, 297.
Кассандер (op. cit.) 262, 291.
Catalogus testium veritatis, 254
Кипріян (op. cit.) 24, 222, 225, 280, 284.
Кирило Алекс., 17, 20.
Кирило Александр. (op. cit.) 18, 19, 102, 125, 128, 129.
Кирило єрусалимськ., 41.
Кирило єрусалимськ. (op. cit) 31, 40, 50, 76, 85, 86, 94, 96, 102, 113, 117, 124, 137, 139, 144, 145, 153, 165.
св. Климент, 259.
Климент п., 8.
Климент II. п., 255.
Клирик Острогський, 201.
Клявдий Есп. (Espenseus) (op. cit.) 271.
Коммендон кард., 5.
конець сьвіта, 36, 54, 66, 81, 97, 98, 137, 150, 164.
Кононович Ісаак, 240, 245.
Константин цїс., 6, 27, 92, 266.
Константинополь, 92, 220, 243, 254, 258, 278, 298.
Копистенський Михайло, 235.
Корреа, 211.
Костер (Costerus) (op. cit.) 257, 285, 291.
Косциній (Coscinius) 2.
Краків, 2, 3.
Кранций Декан (op. cit) 259.
Кресценций конз. римськ., 258.
Крета, 191.
Кронос, 129.
Крузий єзуїт (op. cit.) 277, 289.
Кузан кард. (op. cit.) 275, 279.
Кукуль, 293.
Курнїциян, 2.
Кутерлян, 2.

Л.

Лаврентий Валля (op. cit) 286.
Лазар, 22.
латинник, 19, 20, 25, 29, 200.
Лев великий (op. cit.) 284.
Лев III., 92.
Лев Г. (Hostiensis) op. cit. 254, 257.
Лев IV., 259.
Лев V., 252, 254.
Левит, 231, 232.
Лиса гора, 10.
Литва, 3, 10.
Лібель (Libellus) (op. cit.) 258.
Liber confirmitatum Franciscan, 272, 276, 293.
Лівія, 225.
Лука ап., 21, 112, 190.
Люітпранд (op. cit.) 253, 254
Лютер, 3.
Лютеранин, 5.
Люцифер, 199.
Ляндон п., 253
Лятерна єзуіт (op. cit.) 264.
Львів, 5, 8, 235.
Льойда, 34.
Льойоля Ігнат, 277.
Льот, 154.
Льотарий, 14, 259.

М.

Маврикий, 251.
Мадіямці, 208.
Македоній, 25.
св. Максим (op. cit.) 131.
Малахія, 191.
Мальдонат єзуіт (op. cit.) 292
Манассія, 208, 209.
Маніхеї, 60, 64, 283, 284.
Маргарит, 137, 173.
Мария, 262, 263, 264.
Марозія 253, 254.
Мартиніян, 27.
Мартин Поляк (Martinus Polonus) (op. cit.) 256, 259.
Марціоніти, 286, 298
Массальский, 234.
Матей, 76.
Матей Пар. (Parisiensis) (op. cit) 255.
Мелхіседек, 103, 112, 117, 189, 190, 191, 203.
Мельхіор Canus (op. cit.) 275.
Менандер, 85.
Мессія, 82.
Мешко, 214.
св. Микола, 238, 247.
Михайло, 11.
Missale, 284.
х. Michał, 7.
Магамет, 93,
Мойсей, 22, 197.
Москва, 7, 232, 243.
Москвич, 3.
Мостиска, 6.
муки вічні, 49, 51, 54, 55, 57.
муки дочасні, 50, 51, 64, 65.
муки по смерти, 20, 21, 22.

Н.

Навуходоносор, 136.
Навклер (op. cit.) 251, 252, 254
Навклянций „Clugiensis“ (op. cit.) 264.
Назіянзен (op. cit.) 295.
Наливайки, 242, 248.
Наливайківська церква, 249.
Несторий, 19.
Никифор (op. cit.) 6, 10.
Никифор хартофілякс (op. cit.) 116.
Николай п., 250.
Николай п., (op. cit) 266, 284, 286
Ниневія, 213.
Нікефас пафлягонський, 243.
Ніколіньский Іван, 235.
Ніль (op. cit.) 278.
Німці, 8, 9.
нововірець, 2, 3, 4, 7, 8, 9, 11, 12.
новохрещенець, 2, 38.
Ное, 48, 68.
Ноякций (op. cit.) 263,

О.

Огнисте озеро, 58.
огонь вічний 21, 162.
Ожеховский Станїслав, 4, 9.
Ожеховский Ст. (op. cit.) 280.
Озорій єзуіт (op. cit) 263.
Онуфрий (op. cit.) 256.
Опатів, 10.
Оптат (op. cit.) 280.
Оригєн, 48, 49, 64, 153.
Ортоній (op. cit.) 278.
Острог, 202.
Острожський Константин, 32, 33, 301.
Огон (Othon) (op. cit) 285.
Оттон, 254

П.

Павлїн, 131.
Павлїн єзуїт (op cit.) 282.
св. Павло, 1, 7, 15, 22, 23, 24, 59, 60, 63, 114, 141, 150, 163, 165, 168, 171, 172, 174, 179, 183, 186, 195, 197, 202, 214, 221, 222, 227, 251, 276, 277, 282, 297.
Павло Діякон (op. cit.) 251.
Павло Константинон., 243.
Павло Чернець, 244, 249.
Павло III., 258, 259, 267.
Павло V., 255.
Пальмерий (op. cit) 253.
Пануїній (op. cit.) 252.
папа, 4, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 36 99, 101, 116, 124, 219.
пасха, 72, 106, 109, 110, 112.
Пеляґіяни, 273, 283.
Перемишль, 3, 5, 6, 8, 234.
Перси, 91.
Петрарх (op cit.) 281
св. Петро, 5, 8, 9, 10, 28, 86, 87, 90, 92, 121, 203, 221, 222, 244, 251, 257, 259, 270, 273, 274, 278, 283, 297, 298, 301, 302.
Петро Пр. М. (Praemonstratensis Monachus) (op. cit) 256.
Петро (P. Romanus) (op. cit.) 285.
Петро римский (папа) 9.
Пєкарський Адам, 263.
Пій п., 12.
Пій II. п., 263.
Пій II. (op. cit.) 294.
Пій V. п, 259.
Пій V. п. (op. cit.) 265, 274.
Плютарх, 269.
Плятіна, 259.
Плятіна (op. cit.) 50, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 280, 281, 294.
Познань, 5, 12.
Полїдор Верґілій (op. cit.) 251, 269, 291.
Поляк(в), 4, 8, 9, 11.
Польща, 3, 9.
Поральд (op. cit.) 276.
Порошок, 246.
Потій Іпат., 201, 202, 295.
православні християни, 11, 82, 89, 97, 149, 158.
Присцилїяніти, 286.

Р.

Равенський епіскопат, 253, 256
Радзївіл, 3.
рай, 23, 61, 62, 101, 177, 188.
Райнер п, 254.
Ранульф (op. c t) 252.
Рафаіл (R. Volaterannus) (op. cit.) 259.
Рахиль, 263.
Реґіюм, 278, 298.
„Relacia y Vwaženie“, 230.
релїґія грецька, 232, 237.
Рим, 6, 10, 86, 88, 89, 90, 92, 93, 101, 116, 137, 139, 140. 144, 225, 251, 253, 256, 257, 271, 278, 287, 297, 298.
Римляни, 88, 253, 255.
ріка огниста, 38.

Робоам, 107, 218.
Родольф Флявіяценський (op. cit.) 259.
Rossensis (op. cit.) 296.
Русь, 2, 5, 7, 8, 9, 15, 29, 242, 296.
Рутський Вен., 233, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 244.

С.

Саведій, 128, 130.
Савл, 218.
Сальмерон єзуіт (op. cit.) 274.
Самбір, 5.
Самуїл 208, 216, 217.
Сарра, 263.
сатана, 3, 10, 21, 29, 79, 86, 98, 101, 135, 141, 143, 145, 146, 252, 266, 289, 300.
Секст (S-us Senensis) (op. cit.) 286.
секта, 3, 8, 241.
Сенковський, 245, 247.
Сергій константиноп., 220.
Сергій III. п., 252, 253, 254.
Середа (Srzoda) Яков, 235.
Сенчило Самуїл, 233, 234, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 244, 245.
Сибілля, 269.
Sybillae oracula, 295.
Сикст V. п., 255.
Сикст V. (op. cit.) 290.
Сильвестер п., 6.
Сильвестер II, 256.
Символ віри нїкейський, 14, 101, 123.
Симон, 2, 7.
Симон волхв самарийськ., 85, 86, 87, 90.
Симон (Begnius) (op. cit.) 270.
Симон Петро, 86.
Синаксар, 50.
Сігеберт (op. cit) 252, 253, 256, 259.
Сїдорський Дмитро, 235.
Сіль м., 5, 12.
Сіон, 177, 225, 226.
Сіманха (op. cit.) 292.
Сірах (Іс. Сир.) 201.
Скарга (op. cit.) 125, 273.
Скот М. (Scotus Marianus) (op. cit.) 259.
Смотрицький Мел., 250.
Собор базилейський (кан.) 279.
„ бріксенський, 19, 20, 255.
„ ефеський (кан.) 123.
„ картагінський (кан.) 286.
„ константинопольский, 25, 26, 123.
Собор констанцький, 289.
„ „ (кан) 220, 224, 225, 284.
Собор люґдунський, 17, 25.
„ ляодикійський (кан.) 105.
„ лятеранський, 267.
„ нїкейський 101.
„ „ (кан.) 123, 225, 262, 277.
Собор новокезарейський, 291.
„ тріденцький, 259, 274.
„ „ (кан.) 261, 274, 288.
Собор фльорентський, 7, 19, 20.
„ „ (кан) 225.
соборів, 7 вселенських, 99, 100, 101, 116, 195.
Содома, 21.
Созономей (op. cit.) 243.
сойм люблинський, 3.
Сократ, 3.
Сократ істор. грецьк. (op. cit.) 243.
Соломон, 196, 203, 213, 214, 218.
Спас, монастир, 8.
св. Станіслав, 3, 5.
Стапльтон (op. cit.) 267, 268, 283, 287.
Статут литовський, 241, 142.
Стефан п., 254, 255.
Стефан первомуч., 23, 224.
Стрийковський (Strzykowiusz) (op. cit.) 42.
судний день, 20, 21, 22, 23, 25, 29, 48, 49, 50, 51, 53, 54, 57, 58, 62, 167.

суд окремий по смерти, 20, 35, 53, 64.
суд остаточний, 20, 22, 65.
суд поодиноко, 53, 58, 64.
Supplementum Chronic. (op. cit.) 257.
Сціпіо Африк., 232.

Сьвяте письмо:

I. Старий завіт:

Давид:
Псальми:
11,—100.
13,—58.
17,—10, 47.
24,—59.
32 ст. 6,—17.
44,—7.
45,—224.
49,—47, 151.
50,—4.
54,—11.
59,—159.
68,—11.
96,—47.
98,—158.
101,—67.
106,—56.
130,—214.
131,—158.
143,—68.
144,—198.

Даніїл:
2,—166.
3, -136.
7,—174.
8,—83, 266.
8. ст. 11,—126,
12,—146.

Ездра:
2 ст. 5,—227.
3 ст. 2,—100
3 ст. 4,—207.

Єремія:
1,—206.
2,—206, 218.
6,—207, 208,
10,- 203.
15,—207.
23,—44, 207.
31,—177.
32,—177.
33,—177.

Захарія:
3,—100.
5,—100.

Йов:
15,—193.
25,—123.

Йона:
4,—213.

Ісаія:
1,—218.
3,—11.
4,—221.
5,—171, 292,
6,—196.
11,—119, 204.
12,—221.
13,—66.
29,—226.
40,—226.
48,—122.
52 ст. 10,—18.
53,—103.
61,—120.
66,—47.

Ісус Наввин:
6,—100.
9,—100.

Ісус, Сирах. син:
5,—212.
13,—211.
22,—203.
32,—212.
46,—203.
??,—205, 208.

Книги суддів:
19,—231.
20,—232.

Книга Царств:
1 гл. 7,—214.
1 „ 22,—210.
2 „ 17,—214.
3,—208.
3 гл. 14,—107.
3 „ 16,—169.

Малахія:
1,—103, 192,
3,—47.
5,—45.

Мойсей:
I. 32,—206, 213.
II. 4,—205.
II. 7,—205.
II. 12,—107, 108, 112.
II 14,—108.
III. 24,—107.
III. 25,—65.
V. 16,—107
V. 18,—171.
V. 33,—62.

———

Книга „Битія“,
6,—69.
Книга „Ісход“,
34,—289.
Книга „Левіт“,
19 ст. 25,—21.
Книга „Чисел“,
30,—219.
Книга „Второзакон.“ 7,—286.

Осія:
8 ст. 4,—281.
14,—44.

Соломон:
Притчі:
9,—100, 195.
13,—212.
14,—292.
20,—193, 292.

Екклезіяст:
5,—212.
11,—44, 81, 150.
11 ст. 28,—20.
12,—150.
34 ст. 7,—300.

Премудрость:
3,—62.

II. Новий завіт:

Діянія Апостол.
1, -221.
2, -10, 99.
2 ст. 7,—219.
4,—221, 273.
6,—121.
7,—23, 214.
7 ст. 59,—23.
8,—86, 87.
13,—190.
16,—195.
17,—53.
20, 43.

Йоан еванг.:
1,—116, 117, 184.
2,—178, 273.
2 ст. 32,—119.
1 ст. 3,—117.
3,—119.
4,—273, 281.
5,—40, 52, 170, 220.
5,—219.
6 ст. 23,—108, 109, 174.
7,—261.
7 ст. 27,—95.
8,—250.
10,—10.
10 ст. 16,—13,
11,—10.
13,—110.
14,—16, 59, 121, 122, 123, 174,
15,—18, 19, 116, 118, 123, 275.
16 ст. 16,—103.
16 ст. 55,—181.
17 ст. 11, 18, 20, 23,—13.
19,—110.
19 ст. 61,—181.
20,—17, 277.
33,—132.

Апокалїпсіс:
11,—53, 136, 137.
13,—92, 160, 198, 266.
16,—83, 136, 198.
17,—83, 136.
19,—269.
22,—71.

Посланія:
I гл. 1,—89.
I гл. 2,—86, 116.
I гл. 2 ст. 1,—16.
I гл. 3,—250

Лука еванг.:
1,—166.
6,—69.
8,—80.
10,—57, 287.
11 ст. 20,—18.
13,—69, 70.
14,—104.
16 ст. 22,—21.
21,—81.
22,—111, 112.
22 ст. 7,—23.
23,—61.
24,—221.

Марко еванг.:
9 ст. 42,—111.
10,—221.
14,—108, 110.
14 ст. 12,—23.
16,—5.
25,—92.

Матей еванг.:
5,—49, 286.
8,—56.
10,—43, 57.
10, 21,—10.
11,—45, 69, 70.
11 ст. 53,—106.
12,—54.
12 ст. 47,—132.
13,—53, 265.
13 ст. 30,—30.
13 ст. 56,—95.
15,—122, 213,
16,—10, 86, 88, 92.
18,—120, 278.
22,—10, 287.
23,—277.
23,—277.
24,—40, 66, 67, 83, 84, 93, 105, 134.
24 ст. 24, 25,—300.
25,—43, 54, 61.
26,—91, 109.
26 ст. 13,—23.
27 ст. 113,—102.
29,—117.
послїдн.,—116.

Посланія св. Павла:

до Галятів:
4,—73, 82.

до Ефезів:
1, 128,—182.
2 ст. 4,—221.
2 ст. 221,—159.
3,—203.
4,—75, 88, 230, 273.
4 ст. 217,—106.
5—40.
6,—56.

до Жидів:
1,—181.
5,—286
7,—173, 177, 189, 191.
7 ст. 13—171.
7 ст. 25,—15.
7. 318,—188.
9,—172.
10,—191.
11,—63, 203.
12,—177, 204,

до Кольоссів:
1,—90, 221.
2,—72, 89.
2 ст. 255,—135.
3,—89.

до Коринтиян:
1,—205, 221,
1 ст. 3,—46, 47, 50, 151,
1 ст. 4,—89, 90.
1 ст. 5,—55.
1 ст. 8,—129, 135.
1 ст. 9,—219.
1 ст. 10,—209, 221.
1 ст. 12,—40.
1 ст. 15,—4, 89, 90.
1 ст. 20,—61.
2 ст. 1,—1.
2 ст. 5,—52, 59, 180.
2 ст. 11,—43, 80.
10,—194.
I. гл. 3 ст. 13,—22.
II. гл. 5 ст. 1, 8,—22.
II. гл. 5 ст. 20,—16.

до Римлян:
1,—211.
5 ст. 5,—17.
7,—211.
8,—24, 70, 168, 169, 179, 186, 224.

8 ст. 22,—16.
8 ст. 34,—15.
9,—89.
10,—82, 197.
11,—169.
12,—268.
13,—294.
14,—89, 90, 166, 186.
15,—221.
16,—284.
... ст. 107,—129.

до Солунян:
I ст. 4,—150.
2,—89.

до Тессалїйців:
2,—71, 73.
2 ст. 1,—48.
2 ст 2,—140, 144.
2 ст. 3,—147.
4,—59, 106.
II. гл. 2,—266.

до Тимотеїв:
2,—273.
2 ст. 1,—4, 34.
2 ст. 3,—43, 82.
2 ст. 4,—63, 282.
4,—194.
II. гл. 2,—102.

до Тита:
1,—191.
2,—46.
3,—70.
...,—121.

до Филипписеїв:
1,—59.
1 ст. 23,—22.
2,—181, 182.

Посланія Петра:
I ст. 2,—88, 89, 204, 223, 290.
1 ст. 3,—55.
2,—40.
2 ст. 1,—203.
2 ст. 2,—57.
2 ст. 3,—48, 51, 80.
II. 2 ст. 4,—21.

Посланіе Юди:
1,—43, 56. 83.
.. ст. 7, 21.

Посланіе Якова:
1,—211.
3,—209.
4,—219.

Т.

Тальмуд, 10, 11.
Татомір Теодор, 235.
Тацит (op. cit.) 241.
Теби, 278.
Теодозий, цїс. віз., 27.
Теодор істор., 243.
Теодора, 253.
Теодорет Аббас (op. cit) 243, 288
Теодорик á Niem... (op. cit.) 260.
Теодорит (op. cit.) 131.
Теофілякт, 105.
Теофілякт (op. cit.) 50, 90, 97, 99, 103, 123, 128, 137.
Теофіл. Алекс.. 243.
Терідатес, 6.
Терлецький, 295.
Тертулліян (op. cit.) 280, 290, 301.
Тиберій, 27.
Тибр, 252, 257, 259.
Тимотей, 63.
Тит, 103.
Тімбрида, 295.
Толлет єзуїт, 291.
Толлет єз. (op. cit.) 285, 287, 289, 291, 292.
Тома з Аквіну, 273.
Тома з Аквіну (op. cit) 264, 284, 293.
Тома, перем. пресв., 235.
Трітемій (op. cit.) 252.
сьв. Тройці монаст. в Вильнї, 233, 237, 238, 239, 242, 243, 244, 247, 248.
св. Трійця, 2, 15, 16, 119, 120, 125, 126, 129, 174, 266.
Тупека Іван, 240, 245.
Турки, 9.
Туррекрем (op. cit.) 268.
Турриян єзуіт (op. cit.) 261, 275, 282, 296.
Турселлін (op cit.) 263, 264.
Тусция, 253.

У.

Угри, 8, 9.
Унія, 10, 13, 15, 26.
Урбан IV., 255.
Уриіл, 207.

Ф.

Фабриций єзуіт (op. cit.) 283.
Фараон, 205.
Фер (Ferus.) (op. cit.) 267.
Филип, кор. франц., 260.

Филип Мелянхтон., 5.
Фокас імп. віз., 251.
Формоз п., 116, 132, 252, 253, 257.
Формоз (op. cit.) 271.
Fortalitium fides (op cit.) 284.
св. Францішок, 262, 272, 273, 276.
св. Францішка орден, 293.
Фриґія, 259.
Фридерик II. цїсар (op. cit.) 267.

Х.

Ханаан, 289.
хлїб квасний, 23, 106, 107, 111
хлїб прісний, 7, 23, 37, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113.
Ходкевич, 14.
Хоре Датан, 21.
Хребтович Богдан, 245
хрест на небі, 38, 154, 157.
Хризостом гл. Йоан Зл. (Хр.).
Христос, голова церкви, 36, 38, 72, 73, 75, 87, 88, 89, 90, 91, 167, 183.
Христос посередник, 38, 175, 176, 178, 186.
Христос „przyczyńca", 15, 16, 178.
Христофор I. п., 252.
хронїка кведлїнбурґська (op. cit.) 258.

Ц.

Царгород, 232.
Цезар Баронїй (op. cit.) 296.
Целестин п., 123.
Целестин V. п., 260.
целїбат, 294.
Ceromon. pontifical. (op. cit.) 281.
церква апостольска, 102, 105.
церква східна, 201, 202, 213, 217, 218, 223.
церква грецька, 232.
„ католицька, 265, 297.
„ одна, сьвята (соборна) католицька і апостолська, 85, 93, 99, 116, 134.
церква римська, 253, 297.
„ руська, 10, 13, 14, 230.
„ християнська, 10, 102, 103, 193.
церква Христова, 74, 95, 134, 189, 195, 196.
Цирцелїяни, 241.
Ціцеро, 231.

Ч.

Ченстохова, 3.
чистилище, 35, 36, 65, 293.
чуда, 6, 141, 142, 143.

Ю.

Юда, 237, 290.
Юда Симеон Іскаріот, 110
Юдея, 300.
Юдит, 290.
Юлїя Фернезия 258.
Юлїян Апостат, 290.
Юпітер, 254.
Юрек Вірменин, 6.
Юрієвський Петро, 235.
Юстин (op. cit.) 126, 129
Юстинїян, 27.
Юстус Л. (Iustus Lypsius) (op. cit.) 269.

Я.

св. Яков, 8, 205, 206.
Яков кард., 260.
Яков патр., 164, 166.
Яков Симонїст (op. cit.) 289.
Ярослав м., 235.

Показчик зладив студ. фільоз.
Филип Миськo.